

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

(06 - 12 April 2025)

ח' - י"ד ניסן תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֵפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאֲחֵרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֵפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב
שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי
את עיני הישבי בשמים:
כהנה כעיני עבדים אל יד
אדוניהם כעיני שפחה אל
יד גברתה פן עינינו אל יי
אלהינו עד שיחננו: ג חננו יי
חננו כי רב שבענו בוז: ד רבת
שבטתה לה נפשנו הלעג
השאננים הבויו לגאי יונים:

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה
לנו יאמר נא ישראל: ב לולי יי שהיה
לנו בקום עלינו אדם: ג אזי חיים
בלעונו בקרות אפם בנו: ד אזי המים
שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזי
עבר על-נפשנו המים הזרונים:
ו ברוך יי שלא נתננו טרף לשיניהם:
ז נפשנו בצפור נמלטה מפח וקשים
הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: ח עזרנו
בשם יי עשה שמים וארץ:

קכה

א שיר המעלות הבטחים ביי כהר-
ציון לא ימוט לעולם ישב: ב ירושלים
הרים סביב לה ויי סביב לעמו
מערתה ועד-עולם: ג כי לא ינוח שקט
הרשע על גורל הצדיקים למען לא-
ישלחו הצדיקים | בעולתה ידיהם:
ד היטיבה יי לטובים ולישרים
בלבותם: ה והמטים עקלקלותם
ויליכם יי את-פעלי האון שלום על-
ישראל:

סוף זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת קודש י"ד ניסן
(נהגין לומר עד יום חמישי י"ב ניסן)

נקודות משיחות קודש - מזמור קכד מתוך "תהילות מנחם"

א - שיר המעלות לדוד לולי הוי' שהי' לנו יאמר נא ישראל
הכוח לעבור את הגלות בשמחה

א. איתא במדרש¹ עה"פ² "וישכב במקום ההוא - (דרשו) רבי יהודה ור' נחמי', ר' יהודה
אמר כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהי' טמון בבית עבר לא שכב. ור' נחמי' אמר כאן שכב,

המשך בעמוד 44

(1) ב"ר פס"ח, יא. וראה שם פע"ד, יא.
(2) ויצא כח, יא.

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֵא
חֶסֶר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בוּ בְרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת
בְּהֶם בְּנֵי אָדָם וְאִינוּ מְבָרֵךְ אֵלָא בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה שֶׁרואה בְּכָל שָׁנָה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 225..... שולחן ערוך עם הערות וצינינים
 226..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 229..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 232..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 233..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 234..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 235..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 236..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
 237..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 238..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 45..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 47..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 179..... נביאים וכתובים.
 191..... עין יעקב - מסכת ברכות.
 241..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
 242..... חומש לקריאה בציבור.
 251..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
 252..... לוח זמנים.
 255..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש וחג הפסח.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בכל דור ודור חייב אדם
 י"א ניסן, ה'תשל"ד..... 5

התוועדות

- שיחת י"א ניסן, ה'תשל"ד..... 16

לקוטי שיחות

- פרשת צו, כרך כז, א..... 34
 פרשת צו, כרך כז, ב..... 40

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 48..... חומש יומי - פרשת צו.
 68..... לוח לתהלים היומי.
 69..... תניא יומי.
 80..... אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן.
 83..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 85..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
 89..... שלושה פרקים ליום.
 159..... פרק אחד ליום.
 178..... ספר המצוות.

לימוד מזהיל לפי ימים

- 181..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת עדיות.
 192..... גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין/מכות.
 226..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

שינוי במשנה:

37 חֲתִיף מלמד על החובה להזכיר יציאת מצרים הַיָּמִים לשון הכתוב 'ימי
38 חֲתִיף' מלמד על החובה להזכיר יציאת מצרים בימים, **כָּל יְמֵי חֲתִיף**
39 הַלְּיָלִוֹת והתוספת 'כל' (ימי חֲתִיף) מלמדת על החובה להזכיר יציאת מצרים
40 גם בלילות (ופירש רבי עובדיה מברטנורא: "פרשת ציצית נשבה מוזכר "אני
41 ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ
42 מצרים") אומרים אותה בקריאת שמע
43 של ערבית ואף-על-פי שאין לילה זמן
44 ציצית"), ונמצא שמזכירים יציאת
45 מצרים כל ימות השנה, ביום ובלילה,
46 ולא רק בחג הפסח, ודברי אדמו"ר
47 הזקן בתניא שצריך להראות עצמו
48 כאילו יצא ממצרים 'בכל יום ויום'
49 מתאימים לחובה להזכיר יציאת מצרים
50 בכל יום ויום.

51 וּמִסִּיִּים במשנה זו במסכת ברכות,
52 דרשה נוספת על פסוק זה המדבר
53 בחובה להזכיר יציאת מצרים יְמֵי
54 חֲתִיף הָעוֹלָם הַזֶּה, **כָּל יְמֵי**
55 חֲתִיף לְהִבְיֵא לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ,
56 שְׁלֹכֵן, גַּם אִפִּילוּ בַיָּמֹת
57 הַמְּשִׁיחַ יִזְכִּירוּ יְצִיאַת
58 מִצְרָיִם.

59 (ב) וְעַל פִּי זֶה האמור לעיל על
60 החובה 'להראות את עצמו' כאילו הוא
61 עצמו יצא ממצרים בכל דור ודור ובכל
62 יום ויום, ועל החובה להזכיר יציאת
63 מצרים הן בימים והן בלילות והן
64 בימות המשיח מוֹכֵן שְׁבָהֶעֱנִין
65 דִּיצִיאַת מִצְרָיִם יִשְׁנָם כְּמָה
66 דְרָגוֹת כפי שמשיך ומפרט. דְלָכֵל
67 לְרֹאשׁ יִשְׁנוּ הָעֲנִין דִּיצִיאַת
68 מִצְרָיִם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּפֶּעַם
69 הָרִאשׁוֹנָה בשנת ב'תמ"ח לבריאת
70 העולם, שְׁאֵז הִתְהַה הַיְצִיאָה של
71 בני ישראל ממצרים בַּפּוֹעַל
72 וּבַפְּשׁוּטוֹת. וְלֹאֲחֲרֵי זֶה יִשְׁנָה

1 **בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חֲתִיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא עֲצֵמו**
2 **יֵצֵא מִמִּצְרָיִם, שְׁנֵאֲמַר¹ כּוֹ' כְּתוּב בְּתוֹרָה "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא**
3 **(בְּחַג הַפֶּסַח מִיָּדִי שְׁנֵה בִשְׁנָה) לֵאמֹר² בְּעִבּוֹר זֶה (וּפִירֵשׁ רִשִׁי: "בַּעֲבוּר**
4 **שֶׁאֵיִים מִצּוֹתָיו כְּגוֹן פֶּסַח מִצֵּה וּמְרוֹר**
5 **(הַלֵּל)" עֲשֵׂה ה' לִי בְּצִאתִי**
6 **מִמִּצְרָיִם.²**

7 **וְהִגַּה, הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט בְּזֶה,**
8 **וְכֵן הוּא לְהִלְכָה³, שְׁחִיב**
9 **הָאָדָם בְּכָל דּוֹר גַּם לֵאחֲרַי שֶׁעָבְרוּ**
10 **אֵלָּי שְׁנַיִם מִיְצִיאַת מִצְרָיִם לְהִרְאוֹת**
11 **אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא**
12 **(בְּעַצְמוֹ) עֲתָה יוֹצֵא מִשְׁעֶבֶד**
13 **מִצְרָיִם, הוּא מִיָּדִי שְׁנֵה בִשְׁנָה**
14 **בַּיּוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי בְּנִיֶּסֶן, יוֹם**
15 **הַחַג הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. אֲבָל כְּבוֹד**
16 **קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן מְבָאֵר**
17 **חִיּוּב זֶה שֶׁלְּהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ**
18 **כְּאִילוֹ הוּא (בְּעַצְמוֹ) עֲתָה יוֹצֵא**
19 **מִשְׁעֶבֶד מִצְרָיִם בְּתַנְיָא⁴,**
20 **הַבְּהוֹסִיפוֹ (אֲחֲרֵי הַתִּיבּוֹת**
21 **הַמֵּיִלִּים שֶׁבִּמְשַׁנָּה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר)**
22 **גַּם וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם, וְהִיֵּינוּ**
23 **שְׁחִיבּוֹב שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד**
24 **לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא**
25 **עֲצֵמו יֵצֵא מִמִּצְרָיִם הוּא לֹא**
26 **רַק בְּחִמְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּנִיֶּסֶן, אֲלֵא**
27 **גַּם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בְּכָל יָמֹת**
28 **הַשָּׁנָה. וְזֶה הַחֻבָּה לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ**
29 **כְּאִילוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרָיִם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם**
30 **מִתְּאִיִּים⁵ עִם פֶּסֶק דִּין הַמְּשַׁנָּה**
31 **בְּבִרְכוֹת⁶ מְזִכְרֵי יְצִיאַת**
32 **מִצְרָיִם בְּלִילוֹת כּוֹ' שְׁנֵאֲמַר⁷**
33 **בְּתוֹרָה לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם**
34 **יְצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כָּל יְמֵי**
35 **חֲתִיף, וְדוֹרִשִׁים אֶת הַפֶּסֶק יְמֵי**

בס"ד. י"א ניסן, ה'תשל"ד (הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חֲתִיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ**
2 **כְּאִילוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרָיִם, שְׁנֵאֲמַר¹ כּוֹ' כְּתוּב**
3 **בְּעִבּוֹר זֶה עֲשֵׂה ה' לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרָיִם.² וְהִגַּה,**
4 **הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט בְּזֶה, וְכֵן הוּא לְהִלְכָה³, שְׁחִיב**
5 **הָאָדָם בְּכָל דּוֹר לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא**
6 **(בְּעַצְמוֹ) עֲתָה יוֹצֵא מִשְׁעֶבֶד מִצְרָיִם, הוּא בַּיּוֹם**
7 **חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי בְּנִיֶּסֶן. אֲבָל כְּבוֹד**
8 **הַזֶּקֶן מְבָאֵר חִיּוּב זֶה בְּתַנְיָא⁴, בְּהוֹסִיפוֹ (אֲחֲרֵי**
9 **הַתִּיבּוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר) גַּם וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם,**
10 **וְהִיֵּינוּ שְׁחִיבּוֹב לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִילוֹ הוּא יֵצֵא**
11 **מִמִּצְרָיִם הוּא לֹא רַק בְּחִמְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּנִיֶּסֶן, אֲלֵא**
12 **גַּם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם. וְזֶה מִתְּאִיִּים⁵ עִם פֶּסֶק דִּין**
13 **הַמְּשַׁנָּה בְּבִרְכוֹת⁶ מְזִכְרֵי יְצִיאַת מִצְרָיִם בְּלִילוֹת**
14 **כּוֹ' שְׁנֵאֲמַר⁷ לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ**
15 **מִצְרָיִם כָּל יְמֵי חֲתִיף, יְמֵי חֲתִיף הַיָּמִים, כָּל יְמֵי**
16 **חֲתִיף הַלְּיָלִוֹת. וּמִסִּיִּים יְמֵי חֲתִיף הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל**
17 **יְמֵי חֲתִיף לְהִבְיֵא לַיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ, שְׁלֹכֵן, גַּם**
18 **בַּיָּמֹת הַמְּשִׁיחַ יִזְכִּירוּ יְצִיאַת מִצְרָיִם.**

19 (ב) וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן שְׁבָהֶעֱנִין דִּיצִיאַת מִצְרָיִם
20 יִשְׁנָם כְּמָה דְרָגוֹת. דְלָכֵל
21 לְרֹאשׁ יִשְׁנוּ הָעֲנִין דִּיצִיאַת מִצְרָיִם כְּמוֹ שֶׁהָיָה
22 בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה, שְׁאֵז הִתְהַה הַיְצִיאָה מִמִּצְרָיִם
23 בַּפּוֹעַל וּבַפְּשׁוּטוֹת. וְלֹאֲחֲרֵי זֶה יִשְׁנָה הַמְּצוּהָ

(1) בא יג, ח. (2) הגדה של פסח. מפסחים קטז, ב (במשנה). (3) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ז – מרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ו. (4) ריש פרק מז. (5) ראה מכתב י"א ניסן תשכ"ח (אגרות-קודש חכ"ה ע' קל). וראה לקו"ש ח"יב ע' 39 ואילך. (6) יב, ב. (7) ראה טז, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 המצוה דִּזְכִּירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, בְּחַמְשָׁה
 2 עֶשְׂרֵי בְּנֵי־סֵן (וּמִתְחִיל מִהַקְרַבְתָּ בְּחַג הַפֶּסַח מִהַקְרַבְתָּ
 3 קָרְבַּן פֶּסַח בְּעֶרְבַּ חַמְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּנֵי־סֵן בְּיוֹם עֶרֶב פֶּסַח, בְּאַרְבַּעַ
 4 עֶשְׂרֵי בְּנֵי־סֵן), וְהִמְשַׁכּוּ וְהִנְחִינוּ שֶׁל חַג הַפֶּסַח (הַמִּתְחִיל בְּעֶרֶב פֶּסַח) הוֹלֵךְ
 5 וְנִמְשָׁךְ בְּמִשְׁךְ שְׂבַעַת יָמִים
 6 מִצְוֹת תֹּאכְלוּ⁸, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 7 בְּתוֹרָה, שְׁזָהוּ הַזְּכָרוֹן דִּיְצִיאַת
 8 מִצְרַיִם שְׁהִיָּה בַּפֶּעַם
 9 הָרִאשׁוֹנָה כִּי שׁוֹזְכִיִּים אוֹתוֹ בְּחַג
 10 הַפֶּסַח מִיַּד שָׁנָה בְּשָׁנָה. וְעַל זֶה
 11 נֶאֱמַר חַיִּיב אָדָם לְרְאוֹת אֶת
 12 עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ הוּא יָצָא
 13 מִמִּצְרַיִם, שְׁחַיִּיב זֶה הוּא
 14 בְּעַת הַסִּיפּוֹר דִּיְצִיאַת מִצְרַיִם
 15 בְּשַׁעַת אֲמִירַת הַהֲגָדָה, שְׁזָהוּ
 16 בְּלִיל חַמְשָׁה עֶשְׂרֵי בְּנֵי־סֵן, יוֹם
 17 אֶחָד מִיּוֹחַד בְּשָׁנָה וּכְמוֹ שְׁדָרְשׁוּ⁹
 18 חֲזו"ל בְּמִכְלִילָא, וְאוֹמְרִים זֹאת בְּהַגְרָה
 19 שֶׁל פֶּסַח, מִמָּה שְׁנֹאֲמַר בְּתוֹרָה
 20 שֶׁהַמִּצְוָה 'וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ', הֵינִי לִסְפָּר
 21 בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, הִיא בְּעֶבְרִית זֶה,
 22 בְּעֶבְרִית זֶה לֹא אֲמַרְתִּי אֶלָּא
 23 בְּשַׁעַת שִׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר
 24 מוֹנַחִים לְפָנֶיךָ וְהֵינִי לִיל חַמְשָׁה
 25 עֶשְׂרֵי בְּנֵי־סֵן שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁל קִיּוֹם
 26 מִצְוֹת מִצָּה וּמְרוֹר.
 27 וְנוֹסֵף לְזֶה מַלְבַּד עֲנִין 'לְהַרְאוֹת
 28 עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ יָצָא מִמִּצְרַיִם' בְּחַג הַפֶּסַח
 29 מִיַּד שָׁנָה בְּשָׁנָה, יִשְׁנֹו הָעֲנָן
 30 דִּיְצִיאַת מִצְרַיִם כְּמוֹ שְׁהוּא
 31 בְּכָל יוֹם וְיוֹם, שְׁזָהוּ עֲנָן
 32 דְּקָרִיֵּאת שְׁמַע¹⁰ כְּמִבְּאוּר בְּתַנְיָא
 33 שֶׁ:
 34 'וְהִיא יְצִיאַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמַּאֲסַר
 35 הַגּוֹרֵן... לִיכְלֹל בִּיחּוּד אֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ
 36 הוּא עַל יַדֵּי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּכָל
 37 וּבִפְרָט בְּקַבְלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקִרְיַאת
 38 שְׁמַע שְׁבַח מִקְבֵּל וּמְשִׁיךְ עָלָיו יְחִידוֹ ית' בִּפְרוּשׁ בְּאִמְרוֹ ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד...
 39 אֵין מוֹנַע לָנוּ מִדְּבִיקוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּיחּוּדוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבַּרַךְ אֵלָּא הַרְצוֹן שֶׁאֵין אֵין הָאֵדָם
 40 רוּצָה כִּלְל חֲסִי־שְׁלוֹם לְדַבְּרוֹ בִּי כו'. אֲבָל מִיֵּד שְׂרוּצָה וּמִקְבֵּל וּמְשִׁיךְ עָלָיו

ביאור בדרך אפשר

אלהותו ית' ואומר ה' אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו
 יתברך... והיא בחינת יציאת מצרים ולכן תקנו פרשת יציאת מצרים בשעת
 קריאת שמע דווקא, אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצוות קריאת שמע
 כדאייתא בגמרא ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש, וכן בסוף פ' יציאת
 מצרים מסיים גם כן אני ה' אלהיכם".
 ואף שפכתוב בתורה, הנזכר לעיל
 נאמר בעבור זה גו', ומכך
 למדים שמצות הסיפור ביציאת מצרים
 היא בחמשה עשר בניסן כי אז מצוה
 ומרור מונחים לפניך, הרי פשם
 שישנו הענין דבעבור זה גו'
 בשעה שמצוה ומרור מונחים
 לפניך בגשמיות כפשוטו,
 מצוה כפשוטה ומרור כפשוטו, וזה אכן
 בט"ו בניסן, כמו כן ישנו הענין
 דמצוה ומרור (ויתירה מזה,
 פסח מצוה ומרור¹¹ גם קרבן
 פסח, מלבד מצוה ומרור) מונחים
 נמצאים לפניך ברוחניות, ולכן
 ישנו הענין דיציאת מצרים
 בכל יום ברוחניות, כמוכא לעיל
 מספר התניא, פנין שגם בכל יום
 ישנו הענין דבעבור זה גו'
 בשעה שמצוה ומרור מונחים
 לפניך ברוחניות.
 ועוד ענין ביציאת מצרים
 העולה על פלגה, שיש לו
 חשיבות ויתרון הן לגבי להראות עצמו
 כאילו הוא יצא ממצרים בחג הפסח
 והן לגבי להראות עצמו כאילו הוא
 יצא ממצרים בכל יום ויום שגם
 בימות המשיח, שעל זה על
 ימות המשיח נאמר בנבואת מיכה
 כימי צאתך מארץ מצרים
 ארצנו נפלאות¹², כפירוש
 הזוהר¹³ על פסוק זה שלעתידי
 לבוא בימות המשיח יהיו
 נפלאות וניסים למעלה מדרך הטבע, לא רק ביחס להנהגה הטבעית הרגילה
 אלא יהיו נפלאות אפילו בערך הנפלאות שהיו ביציאת מצרים,
 הנה גם אפילו אז לעתיד לבוא יזכירו יציאת מצרים, אלא שזה

(8) בא יב, טו. (9) הגש"פ פיסקא "יכול מראש חודש", ממכילתא עה"פ בא יג, ח. (10) ראה תניא שם (סז, א). (11) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' פיסקא הנ"ל בשוה"ג ד"ה מצוה ומרור. (12) מיכה ז, טו. (13) ח"א רסא, ב. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפו ואילך). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זיכרון יציאת מצרים יהיה ענניו של טפלה¹⁴ לגבי הגאולה העתידה
2 לבוא. והיינו שביציאת מצרים ישנם כמה וכמה דרגות כאמור
3 לעיל.
4 וזהו פירוש נוסף בפסוק כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
5 נפלאות, שימי צאתך מארץ
6 מצרים בפעם הראשונה, ימי יציאת
7 מצרים בפועל הם התחלה
8 ונתינת סיוע בהענין דיציאת
9 מצרים כמו שהוא בכל שנה
10 בחמשה עשר בניסן, וגם
11 ההתחלה ונתינת סיוע בהענין
12 דיציאת מצרים כמו שהוא
13 בכל יום שגם אז בכל יום ויום
14 חייב אדם לראות את עצמו
15 כאילו הוא יצא ממצרים, ו
16 ועד שזה נותן פח אפילו בהענין
17 בפעם הראשונה נותן פח ומוסיף
18 סיוע אפילו בהענין דיציאת
19 מצרים שבימות המשיח,
20 דמכין שגם אז בימות המשיח
21 יזכירו יציאת מצרים, והרי
22 זכרון זה הוא על פי תורת
23 אמת, הרי מוכן מזה שזכרון
24 יציאת מצרים יפעול איזה
25 ענין ויהיה נתינת כוח וסיוע אפילו
26 בהמעמד ומצב דאראנו
27 נפלאות שיהיה בימות
28 המשיח וכפי שיבאר עוד להלן.
29 וצריך להבין את האמור לעיל
30 שימי צאתך מארץ מצרים מוסיפים
31 ענין ונתינת כוח אפילו במצב שיהיה
32 לעתיד לבוא, דהנה, מעלת ימות
33 המשיח גדלה ביותר,
34 כדאימא כפי שמוכח במדרש¹⁵
35 העולם הזה אירוסין היו כו'
36 אכל לימות המשיח יהיו
37 נישואין (וזה לשון המדרש על
38 הכתוב "החדש הזה לכם": "משל
39 למלך שקדם אשה וכתב לה מתנות
40 מועטות, כיון שבא ללקחה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך העולם הזה
41 אירוסין היו שנאמר "וארשתך לי לעולם" ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד

שנאמר 'החדש הזה לכם', אבל לימות המשיח יהיו נישואין שנאמר כי
בויעליך עושיך, באותה שעה מוסר להן את הכל שנאמר 'זהמשכילים וזהוירו
כוזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד'". ובפסוק לפי
המוכח לעיל מה שאמרו בזהר שלעתיד לבוא יהיו
נפלאות אפילו בערך לימי
צאתך מארץ מצרים שבוה
מודגש עוד יותר עד כמה ימות המשיח
הם במעלה גדולה ביותר. ובפסוק
לפי המבואר בקבלה
ובחסידות¹⁶ בפירוש
הכתוב¹⁷ בנבואת ישעיה ונגלה
כבוד הוי' וגו' פי הוי' דבר,
שלעתיד לבוא יהיה בעולם כולו
הגילוי דכבודו ועצמו של
מלך מלכי המלכים
הקב"ה¹⁸, וגילוי זה קשור בדבורו
של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא, "פי ה' דבר", דאמר מלפא
כו'¹⁹, כדברי הגמרא שהמלכות אין
דרכה לחזור בה וגם אם המלכות
אומרת שתעקור הר ממקומו, היא
עושה כן, הרי שענין המלכות מתבטא
בדבור ואמירה וכמו שכתוב בקהלת
באשר דבר מלך שלטון²⁰,
וכמו שכתוב בתהילים ובדבר הוי'
שמים נעשו וברוח פיו כל
צבאם²¹, וגם מפסוקים אלה עולה
שענין המלוכה קשור בדבור, וגילוי
כבודו ועצמו של מלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא שיתגלה לעתיד
לבוא יהיה באופן שראו כל
בשר יחדו פי פי הוי' דבר,
שיראו את פח הפועל הכוח
האלוקי הכורא בנפעל בנבואים,
בשמים וארץ ובכל צבאיהם.
ועל פי האמור במעלת הגדולה ביותר
של ימות המשיח נשאלת השאלה,
ואיך שייך לומר שהזכרון
דיציאת מצרים²² יהיה
ויהיה תוספת כוח וסיוע גם אפילו
בהמעמד ומצב דימות המשיח. ?

(14) ראה גמרא ברכות שם. (15) שמו"ר ספ"ו. (16) ראה המשך תער"ב ח"א ע' שנו. ע' תנו. ח"ב ע' תתקל ואילך. ע' תתקצו ואילך [ח"ב ע' תפז. ח"ד ע' אירסא. ח"ה ע' אשנה ואילך]. סה"מ תש"ד ע' 220. ועוד. (17) ישע"י מ, ה. (18) נוסח הגדה של פסח. (19) ראה ב"ב ג, ב. (20) קהלת ח, ד. (21) תהלים לג, ו. (22) ראה גם סה"מ תרפ"א ע' ריז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וְיָדוּעַ נְקוּדַת הַבִּיאוֹר בְּזָה, בְּהִקְדָּם שֶׁהֶעֱנִין הַתּוֹכַן
 2 והמשמעות דְּמַצְרַיִם הוּא עֲנִין דְּמַצְרַיִם וּגְבוּלִים כִּלְלוֹת מוֹשֶׁג
 3 והגבולות. וְזָהוּ גַם כֵּן הַהִסְפָּרָה אִיךָ אֶפְשָׁר אִיךָ יִתְכַן לְהִיּוֹת
 4 מַצְרַיִם כְּפִשְׁטוֹ, וְעַד לְמַצְרַיִם עֲרוֹת הָאָרֶץ²³, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב,
 5 היינו מקום נחות ברוחנית
 6 שֶׁהִתְחַלָּה בְּזָה וְמָה שְׂמַאֲפִשֵׁר 1
 7 מציאות של מצרים נחותה הוא 2
 8 מְהֶעֱנִין דְּמַצְרַיִם בְּקִדּוּשָׁה, 3
 9 מַצְרַיִם מְלֻשׁוֹן מִצְרַיִם וּגְבוּל, 4
 10 הִחַל מִהִמְצִיר וּגְבוּל הָרָאוּן 5
 11 בקדושה, ענין הגבול כפי שהוא 6
 12 למעלה באלוקות שהוא צמצום 7
 13 הָרָאוּן שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי הָאֵין־סוּף 8
 14 הבלתי מוגבל, כדי לברוא עולמות 9
 15 ונבראים מוגבלים, שְׁעַל זֶה עַל 10
 16 הצמצום הראשון נֶאֱמַר²⁴ בַּגִּמְרָא 11
 17 שבציאת העולם היא באופן של 12
 18 בְּרִישָׁא בְּרַאשׁ, בַּהֲתַחֲלָה (לְפָנֵי 13
 19 סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל יִרְדָּת 20
 20 הָאוֹר הָאֱלוּקִי מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה) 21
 21 חֲשׂוּכָא חוּשְׁךָ (עֲנִין הַצְּמֻצוּם, 22
 22 וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה נַעֲשֶׂה) וְהִדְר 23
 23 נְהוּרָא, וְאַחַר כֵּן אֹר (כַּמְבוּאֵר 24
 24 בתורת הסוד שלאחר צמצום הראשון 25
 25 חזר והאיר אור דק' כדי לברוא עולמות 26
 26 ונבראים מוגבלים) הִנֵּה צְמֻצוּם 27
 27 הָרָאוּן הוּא הַנְּתִיבָת מְקוּם 28
 28 לְקַדְּ שְׁלֵאֲחֲרֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 29
 29 מְסֻכִּים הַמְּסַתִּירִים אֶת הָאוֹר הָאֱלוּקִי 30
 30 וּפְרָסְאוֹת צְמֻצוּמִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַמֶּסֶךְ 31
 31 המבדיל ומסתיר וְהַבְּדֻלוֹת עַד לְאוֹפֵן דְּאֵין עֲרוֹף צְמֻצוּמִים רַבִּים
 32 וגדולים כל כך עד שהאור שלאחר הצמצום הוא רחוק מהאור שלפני הצמצום
 33 ברחוק של אין ערוף, ללא כל יחס והשוואה, ועל ידי צמצומים אלה יִכָּבֵל
 34 לְהִיּוֹת הַמַּצְרַיִם וּגְבוּלִים דְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי, עוֹלָם הַזֶּה
 35 הַחוּמְרִי, עוֹלָם הַזֶּה שָׁבוּ גּוֹבְרִים הַעֲנִינִים שֶׁל הַיִּפְף
 36 הַקְּדוּשָׁה²⁵ (כְּדַבְרֵי אֲדַמּוּר״ר הֶזְקֵן בַּסֵּפֶר הַתְּנִינִי: "... כֹּל מָה שְׂאִינוּ בִטֵּל
 37 אֲצִלוּ יִתְבַּרַךְ אֵלָּה הוּא דְבַר נִפְרַד בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ אֵינוּ מִקְבֵּל חַיּוֹת מְקוּדְשׁוֹ שֶׁל
 38 הַקְּדוּשׁ־בוּרֵן־הוּא מִבְּחִינַת פְּנִימִית הַקְּדוּשָׁה וּמְהוּתָהּ וְעֲצֻמָּתָהּ בַּכּוּרָה
 39 וּבְעֻצְמָה אֵלָּה מִבְּחִינַת אַחוּרִים שִׁיּוּרִים מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְּרַגָּה רַבּוֹת מִדְּרַגּוֹת
 40 בַּהֲשַׁתְּשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת דֶּרֶךְ עִילָה וְעוֹלָם וְעֻצְמוֹתֵי רַבִּים... וְלִכֵּן נִקְרָא עוֹלָם
 41 הַזֶּה וּמְלוּאוֹ עוֹלָם הַקְּלִיפּוֹת וּסְטֵרָא־אַחַרָּא, וְלִכֵּן כֹּל מַעֲשֵׂה עוֹלָם הַזֶּה קָשִׁים
 42 וְרַעִים וְהַרְשָׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ כְּמוֹ שְׂכָתוּב בְּעֵץ חַיִּים"), וְעַד שְׂמִנְיָהּ מִהַמַּצְרַיִם

(23) מקץ מב, יב. 24) שבת עז, ב. 25) תניא פ"ו (י"ד, סע"ב), מע"ח שמ"ב ספ"ד. 26) ראה סה"מ עזר"ת ע' קנד. תרפ"א ע' רל. ובכ"מ. 27) ראה ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. קה"ר פ"ג, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל זֶה עָלַע עֲנִינֵי הַמְצָרִים וּגְבוּלוֹת שְׁבַע עוֹלָם נֶאֱמַר²⁸ בְּקֹהֶלֶת גַּם אֵת
2 הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הָעֲנִינִים שְׁבַע עוֹלָם תְּלוּיִים בְּעִבּוּדַת ה'
3 שֶׁל כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, הֵינּוּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁעִבּוּדְתוֹ שֶׁהִיהוּ
4 עוֹבֵד אֶת ה' הִיא לְמַעַלָּה מִמְדִּידָה וְהַגְבָּלָה, אֲזִי מִתְבַּטְּלִים כָּל
5 הַמְדִּידוֹת וְהַהֲגָבוֹת שְׁבַע עוֹלָם,
6 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
7 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהַגָּה, עִבּוּדַת ה'
8 שֶׁל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה
9 לְהִיּוֹת כְּמֵה שְׁנֵאמַר בְּפִרְשַׁת שְׁמַע
10 יִשְׂרָאֵל "וְאֵהֱבֵאת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" כָּכֵל
11 לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וְיִתִּירָה
12 מְזָה, בְּכָל מְאֹדְךָ²⁹, וּמְאֹדְךָ
13 פִּירוּשׁוֹ גַם מִלְשׁוֹן 'מְאֹד', שֶׁמִּשְׁמַעוֹ
14 בְּלִי גְבוּל, הֵינּוּ, שֶׁעִבּוּדְתוֹ
15 צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְמַעַלָּה
16 מִהַמְדִּידוֹת וְהַהֲגָבוֹת
17 שְׁלוֹ³⁰, כְּמִבּוֹאֵר בִּתְּוֵרָה אֹרִי
18 לְאִדְמוֹרֵי הַזֶּקֶן "דְּפִירוּשׁ מְאֹד הֵינּוּ
19 בְּלִי גְבוּל לְמַעַלָּה מִהַגְבֵּלֶת כְּלֵי הַנֶּפֶשׁ"
20 עַל יְדֵי זֶה שֶׁמְבַטֵּל אוֹתָם אֵת
21 הַהֲגָבוֹת שֶׁל נַפְשׁוֹ, וּבְכַפְשָׁטוֹת,
22 שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם לְמַעַלָּה
23 מִשְׁעַם וְדַעַת, בְּהַתְמַסְרוֹת
24 מוֹחַלְטֵת, מַעַל וּמַעֲבֵר לְמַתְבַּקֵּשׁ מִצַּד
25 הַשֵּׁחַל וְהַהֲגִינֵן מִכְּפִלֵי הַתְּחַשְׁבֵּי
26 עִם הַחֲשׁוֹבוֹת הַחֲשׁוּבִים
27 וְהַשְּׂקוּלִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹשֶׂה
28 עִבּוּרוֹ, מֵה שֶׁהַשְּׂכָנִים וְהַסְּבִיבָה
29 שְׁלוֹ רוֹצִים לְהַקְרִיחַ עֲלֵיוֹ,
30 וְאֵינוֹ מִתְחַשֵּׁב גַּם אֶפְיִלוֹ עִם
31 הַחֲשׁוֹבוֹת שֶׁל גּוֹפוֹ וּנְפִשׁוֹ
32 הַבְּהִמִית, וּוְאֵס אִיז פֶּאֵר זֵי
33 גַעֲשֵׂמֵאק אֹן וּוְאֵס נִיט, מֵה
34 טַעִים וְנַעִים לְהֵם וְמֵה לֹא וְאֵינוֹ
35 מִתְחַשֵּׁב אֶפְיִלוֹ עִם
36 הַחֲשׁוֹבוֹת שֶׁל נַפְשׁוֹ
37 הָאֱלֹקִית, כִּיּוֹן שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בְּלִי
38 כָּל הַגְּבוּלוֹת, וּמִתְעַלָּה אֶפְיִלוֹ מִגְּדֵרֵי
39 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁגַם לֵה יֵשׁ גְּדֵרִים
40 מִסּוּמִיִּים אֲלֹא פִּדְעוֹ בְּרַגַע שֶׁהוּא

יודע שיש ענין הקשור עם אהבת הו', ואהבת את הו'
אלקיך²⁹, עושה כל הענינים בשביל הקב"ה ללא מדידות
והגבלות אלא ביציאה מכל הגדרים וההגבלות. ועל ידי זה מאיר
אצלו אצל האדם העובד את ה' למעלה מטעם ודעת הענין דהקב"ה
עוזרו³¹ גם כן בעור שהוא
באופן שלמעלה ממדידה
והגבלה, ולכן בכחו וביקלתו
דורכברעכן לשבור ולחדור מבעד
את החושך כפול ומכופל,
בלשון הכתוב לגבי מכת חושך וימש
חשך, דארץ מצרים³², שגם
שם שאפילו בחושך הגדול הזה
יהיה כפי שהיה במכת חושך
במצרים לכל בני ישראל היה
אור במושבותם³³, עם
היותם עדיין בארץ מצרים
כפי שהיא במעמד ומצב
דוימש חשך.
ולא עוד ולא זו בלבד שעובד את
ה' למעלה מטעם ודעת, וביציאה מכל
הגדרים וההגבלות, אלא שההתעלות
שלו מהמצרים וההגבלות היא גם
בענין נוסף, נעלה עוד יותר והוא
שמימלא השליחות שלו
לעשות לו יתברך דירה מקום
ראוי לגילוי אלוקות והשראת השכינה
בפתחונים³⁴, בעולם הזה הגשמי
שאין תחתון למטה ממנו, כדברי
המדרש שלכך 'נתאוה' הקדוש ברוך
הוא, וכמבואר בחסידות שזו המטרה
והתכלית של בריאת העולם, החל
מארבע אמות שלו, בכל
הסביבה שלו ובכל העולם
כלו, דחייב אדם לומר
בשבילי נברא העולם³⁵, ומה
מובן שהאדם יכול וצריך לפעול לא רק
בסביבתו הקרובה אלא בכל העולם
כלו, לעשות את העולם כולו 'דירה'
לקדוש ברוך הוא על ידי עבודתו
להאיר פנר מצוה ותורה

(28) קהלת ג, יא. (29) ואתחנן ו, ה. (30) ראה תו"א מקץ לט, סע"ג ואילך. ובכ"מ. (31) ראה קידושין ל, ב. סוכה נב, ב. (32) בא ו"ד, כא. (33) שם, כג. (34) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (35) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).

ככל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם
 2 בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיות כדכתיב
 3 ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו', כי אילו היו האותיות
 4 מסתלקות כרגע חס־שולום וחזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש
 5 והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר
 6 יהי רקיע כו' ממש "אֵלָא שְׁעֻכְשִׁי
 7 בזמן הגלות הַדְּבַר הַהוּן' שמחיה
 8 ומקיים את כל הנבראים הוא
 9 בַּהֶעֱלֵם וְהִסְתַּר, וְעַל יְדֵי
 10 עֲבוּדָתוֹ הַנְּזַכְּרָת לְעֵיל עבודת ה'
 11 למעלה מטעם ודעת ועשיית העולם
 12 'דירה' לקדוש ברוך הוא נַעֲשֶׂה זֶה
 13 העובדה שדבר הו' הוא המחיה
 14 ומקיים את הנבראים [בגילוי],
 15 ובמילא כאשר דבר ה' מתגלה
 16 בעולם ונראה בעיני בשר אֵין
 17 רואים אֵת הַמְדִידָה וְהַגְּבֻלָה
 18 שֶׁל הָעוֹלָם, פִּי אִם אלא רואים
 19 אֵת פִּי הַהוּן' אֲשֶׁר דָּבַר וּמַהֲנֶה
 20 אֵת הַמְדִידָה וְהַגְּבֻלָה
 21 דְּהָעוֹלָם, וְעַל יְדֵי זֶה שְׂרוּאִים
 22 בגלוי את הדבר ה' וּוְעָרַט אוֹיֵס
 23 מתבטלת לחלוטין מְדִידָה
 24 וְהַגְּבֻלָה, דְּמַפְנִין שְׂרוּאִים
 25 בְּזָה בעולם המוגבל עצמו אֵת פִּי
 26 הַהוּן', הַרִי זֶה מְדִידָה וְהַגְּבֻלָה
 27 דְּלַמְעַלָּה של האלקות שֶׁהִיא
 28 מְדִידָה וְהַגְּבֻלָה עֲצָמִית
 29 שהקדוש ברוך הוא הגביל את עצמו,
 30 ולא הגבלה שבאה מחוץ ממנו,
 31 ובמילא אֵינָה מְדִידָה וְהַגְּבֻלָה
 32 אֲמִיתִית, פְּמָבוּאָר בְּכֻמָּה
 33 מְקוֹמוֹת⁴¹ בתורת החסידות.
 34 וְזֶהוּ גַם בֵּן הַבִּיאוּר פְּמָה
 35 שְׁפָתוֹב פִּתְנִיא שֶׁם¹⁰ בפרק מ"ו,
 36 כמצוטט לעיל שְׁהַעֲנִין דִּיצִיאַת
 37 מְצָרִים בְּכָל יוֹם הוא בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, פִּי הַעֲנִין
 38 דְּקִרְיאַת שְׁמַע הוא וְאֶהְבֵּת אֵת ה' אֲלֶקְרֶךְ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל
 39 נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ, שְׂזוּהִי הָעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שֶׁל יְצִיאָה
 40 מִמְּצָרִים וּגְבוּלִים במיוחד בענין 'בכל מאדך', כמבואר לעיל. וְזֶהוּ
 41 נוֹסֵף לְכֹף שְׁבִאֲמִירַת הַהוּן' אֶחָד⁴² בקריאת שמע צְרִיכָה לְהִיּוֹת

1 אור³⁶ אֵת חֲלָקוֹ הפרטי בְּעוֹלָם החלק בעולם שהבירור שלו מוטל
 2 עליו בפרט, כמבואר בספר התניא (פרק לו): "כללות ישראל שהם ששים
 3 רבוא נשמות פרטיות, הם כללות החיות של כללות העולם כי בשבילם נברא
 4 וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות
 5 העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו
 6 לה' בעלייתה דהיינו במה שמשתמש
 7 מעולם הזה לצורך גופו ונפשו החיונית
 8 לעבודת ה' כגון אכילה ושתייה
 9 ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישו אלא
 10 שששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
 11 שרשים וכל שורש מתחלק לששים
 12 רבוא ניצוצות שכל ניצוץ הוא נשמה
 13 אחת..." וְעַל יְדֵי זֶה שְׂאִיר תַּחֲלִילָה
 14 את חלקו הפרטי, יאיר אחר כך אֵת
 15 כָּל הָעוֹלָם פְּלוֹ, שְׁגַם שֶׁם בכל
 16 העולם כולו יתחיל לְהֵאִיר שְׂיִשׁ
 17 בְּעַל הַבֵּית לְבִירָה זו³⁷, הקדוש
 18 ברוך הוא שהוא מנהיג העולם (כדברי
 19 המדרש על הכתוב "ויאמר ה' אל
 20 אברם לך לך": "משל לאחד שהיה
 21 עובר ממקום למקום וראה בירה אחת
 22 דולקת. אמר, תאמר שהבירה זו בלא
 23 מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה אמר לו
 24 אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה
 25 אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם
 26 הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש
 27 ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל
 28 העולם") וְעַד שְׁפּוֹעֵל שֶׁם בכל
 29 העולם הַעֲנִין דְּעֵלְיוֹנִים יִרְדוּ
 30 לְמִטָּה³⁸ כדברי המדרש לגבי
 31 החיבור בין עליונים ותחתונים שנפעל
 32 במתן תורה לְהִיּוֹת הַלְמִטָּה, העולם
 33 הזה, דִּירָה לוֹ יִתְבַּרְךָ, וְעַד
 34 שְׂיִהְיֶה קִיּוֹם הִיעוּד שְׁנֵאמַר עַל יְמוֹת
 35 הַמַּשִּׁיחַ וְנִגְלָה כְּבוֹד הַהוּן' וְרָאוּ
 36 כָּל בָּשָׂר יִחְדּוּ פִּי פִּי הַהוּן'
 37 דְּבַר, שְׂרוּאִים בגלוי, בעיני בשר אֵת דְּבַר הַהוּן' שְׁמַהֲנֶה מַחֲיָה
 38 וּמְקַיִּים כָּל עֲנִין שְׁפּוֹעֵל [שָׁפֵן הוא גַּם עֲכָשִׁי, לֵאמֹתוֹ של
 39 דבר, גַּם עֲכָשִׁי, בזמן הגלות דבר ה' הוא מקור החיות של כל דבר בעולם
 40 כְּתוּרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב³⁹ עַל הַפְּסוּקִים⁴⁰ בתהילים לְעוֹלָם הַהוּן'
 41 דְּבַרְךָ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם, כְּמוֹבָא בְּסֵפֶר הַתְּנִיא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "כי דברך שאמרת

(36) משלי ו, כג. (37) ראה ב"ר רפ"ל ט. (38) ראה תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. (39) תניא שעהיוה"א בתחילתו. (40) תהלים קיט, פט. (41) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קנו ואילך. וש"נ. (42) ואתחנן שם, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 הפְּוִינָה כְּפִשׁוּטָה לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ לְהִקְבֵּ"ה⁴³, כמבואר בתורה אור,
2 "עיקר העבודה בקריאת שמע ותפלה הוא למסור נפשו בקריאת שמע" וְהַרְי
3 הָעֵנִינְךָ דְּמִסִּירַת נִפְשׁ שֶׁהָאֵדָם מוֹכֵן לוֹתֵר אִפִּילוֹ עַל חַיּוֹ בִּשְׂבִיל הַקְּדוּשׁ
4 בְּרוּךְ הוּא הוּא יְצִיאָהּ מִכָּל מִדְּיָהּ וְהַגְּבֻלָּהּ וְהִיא בִּטּוּלָה שֶׁל כָּל
5 גִּדְרֵי הַמְּצִיאוֹת הָאִישִׁית שֶׁל הָאָדָם.

6 לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ לְהִקְבֵּ"ה⁴³, וְהַרְי הָעֵנִינְךָ דְּמִסִּירַת
7 נִפְשׁ הוּא יְצִיאָהּ מִכָּל מִדְּיָהּ וְהַגְּבֻלָּהּ.

8 (ד) וְזָהוּ גַם מַה שֶׁנֶּאֱמָר⁴⁴ פְּלָה שְׂאָרֵי וּלְכָבִי
9 וְחֻלְקֵי אֱלֹקִים לְעוֹלָם, 10 צוֹר לְכָבִי וְחֻלְקֵי אֱלֹקִים לְעוֹלָם,
11 שְׁנַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ פְּלִיזוֹן וְתִשְׁוֶקָה וְתַעֲנוּגָה לְאֱלֹקוֹת,
12 וּמְדַיִק פְּלָה שְׂאָרֵי וּלְכָבִי, כְּפִירוּשׁ רַבִּי אֲבָרְהָם
13 אֲבָן עֲזָרָא⁴⁵ שְׂשָׂאֵרֵי זֶה הַגּוֹף, וּלְכָבִי זֶה הַנֶּפֶשׁ,
14 הִנֵּה שְׂאָרֵי וּלְכָבִי (הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ) הֵם אֶצְלוֹ
15 בְּאוֹפֵן דְּכָלָה, אֲזִי שְׂטִייעֵן אֵין אֵן אוֹיִסְגוֹס
16 אוֹן אֵן אוֹיִסְגָּאנְג לְהוֹי', וְגַם פְּלָה מְלִשׁוֹן תַּעֲנוּג.
17 וְטַעַם הַדְּבָר, מִפְּנֵי שְׂצוֹר לְכָבִי וְחֻלְקֵי (וּוָאֵס אִיז
18 זֵיין הָאָרֶץ, אוֹן וּוָאֵס אִיז דִּי שְׂטָאָרְקִיט פּוֹן זֵיין
19 חֻלְקֵי אֱלֹקִים. וְעֵנִינְךָ זֶה הוּא אֶצְלוֹ בְּאוֹפֵן שְׁלִמְעָלָה
20 מִכָּל שִׁינוּיִים, שְׁזָהוּ (פְּלָה וְגו') לְעוֹלָם. וְכִפִּי
21 שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הַצִּמְח צֶדֶק
22 בְּרִשְׁמִימוּתָיו לְתַהֲלִים⁴⁶ שְׁעֵנִינְךָ זֶה הוּא מִצַּד
23 הָעֵבֹדָה דְּבַחֲנִינָת יְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ, שְׁהִיא הָעֵבֹדָה
24 דְּוָאֲהַבְתָּ אֶת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נִפְשְׁךָ
25 וּבְכָל מְאֹדְךָ, שְׂאָז נִקְרָאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׁינְךָ
26 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם⁴⁷, כְּתוּרַת הַרְבַּ הַמְּגִיד
27 הַיְדוּעָה⁴⁸. וְכֹאֲשֶׁר הָעֵבֹדָה הִיא בְּאוֹפֵן כְּזֶה אֲזִי
28 רּוֹאִים בְּגִלּוּי בְּכָל דְּבָר שְׁבַעֲוֹלָם אֶת הַדְּבָר הַוּי'
29 שְׁבוּ, כִּי פִי הַוּי' דְּבָר.

ביאור בדרך אפשר

1 באהבת ה' נִקְרָאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׁינְךָ רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם⁴⁷,
2 כדברי הגמרא, "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום מלאכתך נעשית על
3 ידי אחרים שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם' וגו' ובזמן שאין ישראל עושים
4 רצונו של מקום מלאכתך נעשית על ידי עצמן שנאמר 'ואספת דגנך'",
5 ומבואר בזה דלכאורה איך יתכן לומר
6 שבפרשת 'והיה אם שמוע' בה נאמר
7 'ואספת דגנך' מדובר במצב שאין
8 ישראל עושים רצונו של מקום, אלא
9 שבפרשה זו לא נאמר 'ובכל מאדך'
10 'שעושים רצונו של מקום' הוא דוקא
11 כשהעבודה היא 'בכל מאדך', למעלה
12 ממדידה והגבלה, כְּתוּרַת הַרְבַּ
13 הַמְּגִיד הַיְדוּעָה⁴⁸.
14 [וזה לשונו בספר 'אור תורה':
15 "מפני מה לא נאמר בפרשת והיה אם
16 שמע ובכל מאדכיכם, ונראה לומר
17 פשוט כי אין אדם עובד עבודה אלא
18 בשביל הוספת התענוג. על-דרך-משל
19 העבד עובד עבודה קשה לפי שמצפה
20 להוספת תענוג במשלם שנתו. ואיתא
21 בספר נגיד ומצוה, מאודיך הוא לשון
22 מאוד' כלומר כל מה שהיא חשוב
23 בעיניך מאוד מאוד. נמצא אדם שעובד
24 בזה להשם יתברך, אין חשובים בעיניו
25 כל התענוגים שבעולם הזה, והראיה
26 שעובד בזה להשם יתברך, אך הוא
27 מצפה לתוספת תענוג שבעולם הבא,
28 אבל אדם שאינו עובד להשם יתברך
29 בכל מה שחשוב בעיניו בעולם הזה,
30 בודאי שיש לו תענוג גדול מדבר
31 העולם הזה. אז ישלם לו הקדוש ברוך
32 הוא המעט שעשה בעולם הזה כי זה
33 חשוב בעיניו. והוה והיה אם שמוע וגו'
34 לעבדו בכל לבבכם וגו', אבל לא תרצו
35 לעבוד אותו בכל מאדכם, נמצא אתם מראים בעצמכם בעיניכם דברי
36 ארציות שבעולם הזה, או ונתתי מטר ארצכם שהוא גם כן דברי ארציות
37 שבעולם הזה. ונראה לומר כי בזה מובן מה שאמרו רז"ל כאן כשעושים רצונו
38 של מקום..."]

35 לְעוֹלָם, שְׁזָהוּ (פְּלָה וְגו') לְעוֹלָם שֶׁכֵּן הוּא תְּמִיד וְאִינוּ מִשְׁתַּנֵּה
36 לְעוֹלָם. וְכִפִּי שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר הַצִּמְח צֶדֶק
37 בְּרִשְׁמִימוּתָיו לְתַהֲלִים⁴⁶ שְׁעֵנִינְךָ זֶה הוּא מִצַּד הָעֵבֹדָה
38 דְּבַחֲנִינָת יְחִידָה שְׁבִנְפֶשׁ, הַרְרָגָה חִכֵּי עֲמוּקָה וְחִכֵּי פְּנִימִית שֶׁבִּנְשֻׁמָּה
39 (שְׁחִמִישָׁה שְׁמוֹת נִקְרָאוּ לָהּ, וְזֶה סִדְרָם מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, נִפְשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה,
40 חַיָּה יְחִידָה) שְׁהִיא הָעֵבֹדָה דְּוָאֲהַבְתָּ אֶת הוֹי' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל
41 לְבָבְךָ וּבְכָל נִפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ, שְׂאָז כְּשִׁמְעִיעִים לְדוּגָה כּוֹ

(43) ראה תו"א וישב כט, ב. לקו"ת ויקרא ג, סע"א. ובכ"מ. (44) תהלים עג, כו. – הקאפיטל שמתחילים לומר ב"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו. וש"נ). (45) עה"פ. (46) אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ (ע' רנח). (47) ברכות לה, ב. (48) או"ת נג, סע"ג ואילך. וראה ספר הערכים-חב"ד ערך אהבת ה' – בכל לבבך, נפשך ומאדך ס"ד ס"ק ו. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 כפי שניכר בו שהוא גן עדן של הקדוש ברוך הוא וגם לא בתענוג שבגן-עדן.
 42 וכידוע משל הבעל שם טוב⁵² על הפסוק⁵³ בתהילים תפלה
 43 לעני כי יעטף ולפני הו' ישפף שיחו, שבשעה שגנבסם
 44 להיכל המלך, הגה מצד גודל התענוג בראיית האוצרות
 45 שפראים בהחדרים החיצוניים
 46 עוד לפני שבאים להחדר
 47 הפנימי שבו יושב המלך בעצמו,
 48 יכולים פארטורניקען ווערן
 49 און אויסגיין, לשקוע לגמרי
 50 ולהגיע לכלות הנפש, מרוב התפעלות
 51 מראיית האוצרות, עד שאין
 52 נגשים כלל אל החדר שבו
 53 נמצא המלך, מלך מלכי
 54 המלכים הקב"ה בעצמו, כי
 55 עוד לפני זה כבר בראיית האוצרות
 56 שבתורים הקדומים לחדר המלך
 57 ישנו כבר פליון הנפש. וזהו
 58 תפלה לעני כי יעטף גו',
 59 שתפלת העני היא⁵⁴ שיהיה
 60 אצלו העני דלפני הו' לפני
 61 הקדוש ברוך הוא, המלך, בעצמו
 62 ישפף שיחו... שאינו צריך
 63 ואינו רוצה הבחינה
 64 ד"בשמים", גן עדן, ואפילו
 65 לא כפי שניכר בו שהוא שלף
 66 (דאיין גן עדן), ואינו צריך
 67 גם לעולם הבא שהוא נעלה
 68 יותר מגן עדן, ואפילו לא
 69 עולם הבא כפי שניכר בו
 70 שהוא שלף (דאיין עולם
 71 הבא), כי גם "דאיין גן

1 ומקדים לזה בכתוב⁴⁹ הנזכר בתהילים מי לי בשמים ועמך לא
 2 חפצתי בארץ, ולכן פלה שארי ולכבי
 3 ה' בתשוקה לאלוקות פלה שארי ולכבי וגו' בכליון שלמעלה ממדידה
 4 והגבלה. והענין בזה⁵⁰, כפי שמביא כבוד קדושת אדמו"ר
 5 הצמח צדק בשרש מצות
 6 התפלה⁵¹ בביאור ענין
 7 האהבה של ו'אהבת את ה' אלקיך'
 8 דבחינת ועמך לא חפצתי,
 9 שפך היה נשמע הלשון
 10 ממורנו ורבינו אדמו"ר הוקן
 11 נשמתו-עדן בדביקותו שהיה
 12 אומר בזה הלשון: "איך וויל
 13 זע גאר ניסט, איך וויל ניט
 14 דאיין גן עדן איך וויל ניט
 15 דאיין עולם הבא כו', איך
 16 וויל מער ניט אז דיך אליין"
 17 אינו רוצה מאומה, אינו רוצה את הגן
 18 עדן שלך, אינו רוצה את העולם הבא
 19 שלך כו', אינו רוצה אלא אותך
 20 בעצמך. והנה, על פי הידוע
 21 שדיבורו של אדמו"ר הזקן
 22 היה מדויק בתכלית הדיק
 23 בכל מלה ותיבה, ובפרט
 24 שזה היה בדביקותו, שאז כל
 25 מילה עוד יותר מדויקת צריך
 26 להבין דיוק הלשון
 27 (שמדייקים בו גם בהעמקת
 28 סיפור הדברים) איך וויל ניט
 29 דאיין גן עדן כו' דאיין עולם
 30 הבא, אינו רוצה את הגן-עדן שלך
 31 כו' את העולם הבא שלך, מהי
 32 הפנונה בהוספת תיבת דאיין
 33 המילה שלך?.

24 להחדר שבו יושב המלך, יכולים פארטורניקען ווערן און אויסגיין,, עד שאין
 25 נגשים כלל אל החדר שבו נמצא המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה בעצמו,
 26 כי עוד לפני זה ישנו כבר פליון הנפש. וזהו תפלה לעני כי יעטף גו', שתפלת
 27 העני היא⁵⁴ שיהיה אצלו העני דלפני הו' ישפף שיחו... שאינו צריך
 28 הבחינה ד"בשמים", גן עדן, ואפילו לא כפי שניכר בו שהוא שלף (דאיין
 29 גן עדן), ואינו צריך גם לעולם הבא שהוא נעלה יותר מגן עדן, ואפילו לא
 30 עולם הבא כפי שניכר בו שהוא שלף (דאיין עולם הבא), כי גם "דאיין גן

34 והביאור בזה, שהפנונה היא
 35 לשלול אפילו הענין דגן עדן
 36 כפי שנגרש בו שהוא גן עדן
 37 שלף של הקדוש ברוך הוא (דאיין
 38 גן עדן), נוסף על פליות ענין
 39 התענוג שבגן עדן שהרצון אינו
 40 אלא יבך בעצמך ואפילו לא בגן עדן

(49) שם, כה. (50) בהבא לקמן – ראה גם ד"ה ביום עשתי עשר די"א ניסן ה'תשל"א פרקים ח"ט (תורת מנחם סה"מ ניסן ע' קלד ואילך). (51) פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). הובא ב"היום יום" יח כסלו. ובכ"מ. (52) כתר שם טוב סצ"ו. (53) תהלים קב, א. (54) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול חנוק מבכי (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֵדוֹן וְדַאֲיִין עוֹלָם הַבָּא "גן עדן שלך" ו"עולם הבא שלך" הם
 2 רק גן עדן או עולם הבא, ולא עצמותו ממש, ורצונו של
 3 הענין השופך את שחו ונפשו לפני ה' הוא - איך וייל מער ניט אז
 4 דיך, איני רוצה אלא אותך ומוסיף עוד תיבת "אליין", את המילה
 5 "בעצמדך" היינו מהותו
 6 ועצמותו של הקדוש ברוך הוא
 7 בעצמו כפי שהוא באופן דאין
 8 עוד מלבדו⁵⁵ אין עוד שום דבר
 9 חוץ ממנו בעצמו ("אליין").
 10 והנה אף שהענין דמי לי
 11 בשמים ועמד לא הפצתי
 12 בארץ הנה דביקותו של
 13 אדמו"ר הזקן, ואם כן, נשאלת
 14 השאלה איך הדבר שייך לכל אחד
 15 ואחד, והרי אנשים רגילים אינם
 16 במעלתו הנפלאה של אדמו"ר הזקן,
 17 מכל מקום, מפיון שענין זה
 18 נאמר במאמר חסידות,
 19 ונתפרסם בכל העולם בלו, הרי
 20 מוכן ששמיץ מנהו לפחות
 21 משהו מזה שייך לעבודת כל
 22 אחד מישראל בלי יוצא מן הכלל.
 23 וכללות הענין בזה, שבשעה
 24 שיהודי אומר שמע ישראל
 25 הו' אלקינו הו' אחד⁴²,
 26 שאז הוא מוסר נפשו בכח,
 27 ומקבל החלטה שאם יצטרך, יביא את
 28 המסירות נפש לאלוקות מן הכוח אל
 29 הפועל הרי זה קריאת שמע באופן
 30 כזה גחשב כמו העבודה
 31 ודאהבת גו' בכל לבך ובכל
 32 נפשך ובכל מאדך, ועד
 33 לאופן האהבה דועמד לא
 34 הפצתי בארץ כביאור הצמח
 35 צדק הנזכר לעיל.
 36 (ה) וזהו ענין יציאת מצרים
 37 שבכל יום בהעבודה דקריאת
 38 שמע, דקודם קריאת שמע
 39 שאז הוא התעוררות האהבה לה' בכל
 40 לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך,
 41 וההחלטה למסור נפשו באחד, הוא

נמצא עדיין במצרים וגבולים דקדושה, שאמנם עובר את ה'
 אבל עבודתו היא במדידה והגבלה, כי גם לאחרי הקדמת כל
 התפלה, כולל גם ברכות קריאת שמע, הרי הוא עדיין
 לפני הענין דעושיין רצונו של מקום באמירת בכל מאדך,
 ולפני הענין דמסירת נפש על
 כל פנים לכל הפחות בכח,
 באמירת שמע ישראל הו'
 אלקינו הו' אחד. ורק בשעת
 קריאת שמע, ובפרט באמירת
 פסוק הראשון דקריאת שמע
 (שבו צריכה להיות פנויה,
 ויזוה יוצאים ידי חובת
 הפנויה דקריאת שמע⁵⁶)
 כמבואר בפוסקים), אזי יוצא
 מהמצרים וגבולים שלו,
 ודוקא זו היא עבודת ה' למעלה
 ממדידה והגבלה על ידי שמוסר
 את נפשו להו' לתורתו
 ולמצוותיו.
 ועל ידי זה שעובר את ה' למעלה
 ממדידה והגבלה, במסירות נפש,
 בקריאת שמע הרי הוא כל היום
 במצמד ומצב דלפי ער⁵⁷,
 כלשון הכתוב בשיר השירים 'אני ישנה
 ולבי ער' היינו, שגם כאשר אני
 ישנה בגלותא⁵⁸ בגלות, במצב
 של חלישות ושינה' רוחנית, אזי לפי
 ער להקב"ה לתורתו
 ולמצוותיו⁵⁹, לקיים התורה
 והמצוות באופן שלמעלה
 ממדידה והגבלה, שזהו ענין
 דבכל מאדך כי 'מאד' הוא בלי
 פנים בכח באמירת שמע ישראל הו' אלקינו הו' אחד. ורק בשעת קריאת
 שמע, ובפרט באמירת פסוק הראשון דקריאת שמע (שבו צריכה להיות
 פנויה, ויזוה יוצאים ידי חובת הפנויה דקריאת שמע⁵⁶), אזי יוצא מהמצרים
 וגבולים שלו, על ידי שמוסר את נפשו להו' לתורתו ולמצוותיו. ועל ידי
 זה הרי הוא כל היום במצמד ומצב דלפי ער⁵⁷, היינו, שגם כאשר אני ישנה
 בגלותא⁵⁸ אזי לפי ער להקב"ה לתורתו ולמצוותיו⁵⁹, לקיים התורה והמצוות
 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, שזהו ענין דבכל מאדך (דעם היות שזהו

(55) ואתחנן ד, לה. (56) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' ס"ה. וש"נ. (57) שה"ש ה, ב. (58) זח"ג צה, א. (59) ראה יל"ש עה"פ (רמז תתקפח).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גבול, כמובא לעיל (דעם היות שזהו רק מאד שלף⁶⁰, כפירוש
 2 הפשוט של המילה 'מאדך', היינו לאו דווקא בלי גבול לגמרי אלא רק יציאה
 3 מההגבלות של אדם זה בפרט, מפל מקום, אצלו על כל פנים
 4 לפחות ביחס אליו הרי זה באופן דמאד, למעלה ממדידה
 5 והגבלה), היינו, שמבטל כל
 6 המצרים והגבולים שבאופן
 7 עבודתו כפי שהיתה קודם לכן, לפני
 8 היציאה מההגבלות והגדרים,
 9 ובפשוטות, שמתבטלת
 10 המדידה והגבלה בנתינת
 11 הצדקה, וכן מתבטלת המדידה
 12 והגבלה בהשיעורים שיש לו
 13 בתורה, המדידה והגבלה
 14 בהשיעורים שיש לו בעבודת
 15 התפלה ועוסק בכל ענינים אלו מבלי
 16 להתחשב בגדרים והגבלות. ועל ידי
 17 זה מתבטלת לגביו גם המדידה
 18 והגבלה דעולם שמצד עצמו הוא
 19 מציאות מוגבלת עם גדרים מוגבלים,
 20 שהקב"ה נותן לו לאדם שעובר
 21 את ה' תוך ביטול המגבלות פרוסה
 22 מידו המלאה הפתחה
 23 הקדושה והרחבה⁶¹, למעלה
 24 ממדידה והגבלה, וכמאמר
 25 הדוע של אדמו"ר הזקן⁶²
 26 אז דער אויבערשטער גיט
 27 אידן גשמיות און אידן מאכן
 28 פון די גשמיות רוחניות
 29 שהקדוש ברוך הוא נותן ליהודים
 30 גשמיות, ויהודים עושים מהגשמיות
 31 רוחניות.
 32 (1) וזהו הפירוש הפנימי בכתוב
 33 כימי צאתך מארץ מצרים
 34 ארצנו נפלאות, כימי צאתך
 35 לשון רבים, וכמבואר
 36 בהמאמרים⁶³, שלכאורה צריך
 37 להבין מדוע נאמר 'כימי' לשון רבים
 38 והרי יציאת מצרים היתה בפועל ביום
 39 אחד, אלא הביאור הוא שבכל יום
 40 ויום, החל מיום חמשה עשר

בניסן שבו יצאו ישראל ממצרים
 ממצרים היתה בעצם היום הזה⁶⁴, הרי מאז ואילך נמשך ענין
 היציאה מהמצרים וגבולים בכל אחד לפי ענינו, היינו,
 שבכל יום ויום תהיה הגאולה והיציאה הפרטית של כל אחד
 ואחד בפרט מהמדידות
 וההגבלות שלו, וכאמור
 לעיל שהמשמעות המעשית של
 עבודת ה' מתוך יציאה מהמדידות
 וההגבלות היא שנתנת הצדקה
 (שזהו העמוד דגמילות
 חסדים שכוללת כל המצוות
 המעשיות, כדברי אדמו"ר הזקן בספר
 התניא: "שהפליגו רז"ל במאד מאד
 במעלת הצדקה, ואמרו ששקולה כנגד
 כל המצוות, ובכל תלמוד ירושלמי היא
 נקראת בשם מצוה סתם, כי כך היה
 הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה
 סתם, מפני שהיא עיקר המצוות
 מעשיות ועולה על כולנה") היא
 למעלה ממדידה והגבלה,
 וכן העסק בעבודת התפלה
 הוא למעלה ממדידה
 והגבלה, דאף שבאים אליו
 אנשים שונים ומטרידים אותו
 שמצד התעסקותו בעניני
 מסחר, או בעניני עסקנות
 ציבורית, או באיזה ענין
 שיהיה, אין לו זמן עבור
 תפלה בצבור או עבור תפלה
 בכוונה וכו', מפל מקום אינו
 מתחשב עם זה כל הטענות הללו
 כלל, ועבודתו בעבודת
 התפלה היא למעלה ממדידה
 והגבלה, בכל מאדך, מבלי
 להתחשב בשום טירדה ושום שיקול
 אחר, ועל דרך זה הוא בעסק

רק מאד שלף⁶⁰, מפל מקום, אצלו על כל פנים
 הרי זה באופן דמאד, למעלה ממדידה
 והגבלה), היינו, שמבטל כל המצרים והגבולים
 שבאופן עבודתו, ובפשוטות, שמתבטלת
 המדידה והגבלה בנתינת הצדקה, המדידה
 והגבלה בהשיעורים שיש לו בתורה, המדידה
 והגבלה בהשיעורים שיש לו בעבודת התפלה.
 ועל ידי זה מתבטלת גם המדידה והגבלה
 דעולם, שהקב"ה נותן לו פרוסה מידו המלאה
 הפתחה הקדושה והרחבה⁶¹, למעלה ממדידה
 והגבלה, וכמאמר הדוע של אדמו"ר הזקן⁶² אז
 דער אויבערשטער גיט אידן גשמיות און אידן
 מאכן פון די גשמיות רוחניות.
 (1) וזהו כימי צאתך מארץ מצרים ארצנו
 נפלאות, כימי צאתך לשון רבים,
 וכמבואר בהמאמרים⁶³, שבכל יום ויום, החל
 מיום חמשה עשר בניסן שבו יצאו ישראל
 ממצרים, בעצם היום הזה⁶⁴, נמשך ענין
 היציאה מהמצרים וגבולים בכל אחד לפי ענינו,
 היינו, שבכל יום ויום תהיה הגאולה הפרטית
 של כל אחד ואחד מהמדידות וההגבלות שלו,
 וכאמור לעיל שנתנת הצדקה (שזהו העמוד
 דגמילות חסדים שכוללת כל המצוות) היא
 למעלה ממדידה והגבלה, וכן העסק בעבודת
 התפלה הוא למעלה ממדידה והגבלה, דאף
 שבאים אליו ומטרידים אותו שמצד התעסקותו
 בעניני מסחר, או בעניני עסקנות, או באיזה
 ענין שיהיה, אין לו זמן עבור תפלה בצבור או
 עבור תפלה בכוונה וכו', מפל מקום אינו
 מתחשב עם זה כלל, ועבודתו בעבודת התפלה
 היא למעלה ממדידה והגבלה, בכל מאדך, ועל דרך זה הוא בעסק התורה, שיש לו

(60) תו"א שבעה עשר 30. דרמ"צ כגנ, ב. קס, ב. ועוד. (61) נוסח ברכה הג' דברכת המזון. (62) "היום יום" כז טבת. אגרות קודש אדמו"ר מהרי"צ ח"א ע' לד. וש"נ. (63) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפ"ב (סה"מ תש"ח ע' 164). (64) בא יב, מא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 התורה, שיש לו קביעות עתים לתורה בכל יום ויום
 2 בקביעות בלי לבטל בשום מצב, ועל אחת כמה וכמה ביום השבת
 3 קודש ובמים טובים, שאז הוא בוודאי עוסק בעבודת התפילה
 4 ובקביעות עתים לתורה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.
 5 ועל ידי פללות העבודה
 6 שהאדם עובר את ה' באופן של
 7 ביטול המצרים וגבולים,
 8 כמבואר לעיל באריכות נעשה
 9 ביטול הענין המצרים
 10 ברוחניות, מצרים דקדושה,
 11 ובדרך ממילא בטל גם הענין
 12 המצרים הדעומת זה של הצד
 13 של היפך הקדושה, שהרי כל הענינים
 14 של 'לעומת זה' השתלשלו (על ידי
 15 ריבוי צמצומים) מצד הקדושה, עד
 16 שנתבטל גם הענין המצרים
 17 כפשוטו, שזהו ענין הגאולה
 18 הפלילית דימות המשיח.
 19 וזהו גם שמזכירין יציאת
 20 מצרים בכל יום, וגם לימות
 21 המשיח, ולעיל נשאלה השאלה
 22 איזה ענין יש בוכירת יציאת מצרים
 23 בימות המשיח שגדלה מעלתם ביותר,
 24 והמענה הוא שזהו מצד גודל
 25 ההפלאה שבהעבודה
 26 דאתפפא, כפיית הרע והתגברות
 27 עליו שגם שאפילו בהזמן
 28 דוימש חשף של המצרים
 29 וגבולים דעולם, במצב שיש
 30 קשיים ומניעות על עבודת ה', גם אז
 31 נעשית היציאה מהמצרים
 32 והגבלות בנצחון עצום על כל
 33 מה שמונע ומעכב לעסוק בתורה
 34 עבודה וגמילות חסדים, הנה
 35 בענין זה יש תענוג מיוחד
 36 שאינו גם אפילו בהעבודה
 37 דאתפפא של הפיכת החושך לאור
 38 והרע לטוב, ולכן גם בימות

המשיח יזכירו את גודל ההפלאה שבהעבודה דאתפפא
 שהיתה במשך זמן הגלות (כמבואר בתורת
 החסידות בארוכה⁶⁵). וכללות הענין בזה,
 העבודה ד'אתפפא' הוא כדברי הוהר
 סטרא אחרא כפיית הצד האחר
 (המנגד לצד הקדושה) אסתלק
 יקרא דקודשא בריה הוא
 בכולהו עלמין⁶⁶, מסתלק ועולה
 כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל
 העולמות ועל אחת כמה וכמה
 בעולם הזה הגשמי שבו
 עוסקים בני ישראל בלימוד
 התורה וקיום המצוות ועושים
 רצונו של מקום בהעבודה
 דואהבת גו' בכל לבבך ובכל
 נפשך ובכל מאדך שבו, בעולם
 הזה שבו נעשית העבודה בתורה
 ומצוות ברוך של 'אתפפא', בוודאי
 נפעל ענין 'אסתלק יקרא דקודשא בריך
 הוא' ויש גילוי אלוקות והשראת
 השכינה.
 וזה העיסוק בעבודת ה', ובפרט
 כשהוא למעלה ממדידה והגבלה,
 למרות חושך הגלות, מקרב את
 הקץ שם לחשף⁶⁷, כלשון
 הכתוב באיוב שיהיה בעגלא
 די'ן, במהירות (לפי המושגים)
 שלנו, בהגאולה האמיתית
 והשלימה על ידי משיח
 צדקני, ויראו כולם 'כל בשר'
 בעיני כשר את קיום היעוד
 האמור פימי צאתך מארץ
 מצרים אראנו נפלאות.
 וזה מקרב את הקץ שם לחשף⁶⁷, שיהיה בעגלא די'ן, בהגאולה
 האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקני, ויראו בעיני כשר את קיום היעוד
 פימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

(65) ראה סה"מ תש"ח ע' 167 ואילך. תורת מנחם סה"מ ניסן ע' קנא ואילך. (66) זח"ב קכח, ב. הובא בתניא פכ"ו (לד, א). וראה ת"א ויקהל פט, ד. ובכ"מ. (67) איוב כח, ג.

התוועדויות

בס"ד. שיחת י"א ניסן, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 א. ידוע הכלל בנוגע לפתיחה – ש"פותחין בברכה"¹.
- 2 וענין זה (כמו כל הענינים) הוא ע"פ הוראת התורה,
- 3 – תורה מלשון הוראה², וכיון שהתורה היא נצחית³, ונקראת לנצח בשם תורה, הרי מובן, שבכל
- 4 מקום ובכל זמן יש הוראה מעניני התורה בנוגע למקום וזמן זה –
- 5 שהתחלת התורה היא בתיבת "בראשית" ובאות ב', ומבואר על זה בתורה שבע"פ (שענינה לבאר
- 6 ולגלות את הענינים שנאמרו בתושב"כ ברמז), שענין זה (שהעולם נברא בבי', וכיון שעיקר מציאות העולם
- 7 היא התורה, מתחילה גם התורה בב') הוא לפי שב' היא ר"ת ברכה⁴, ונמצא, שגם התורה פותחת בברכה.
- 8 ומזה למדים הוראה בכל זמן ובכל מקום, שבשעה שצריך לפתוח או להתחיל ענין מסויים, הרי זה
- 9 צריך להיות בענין של ברכה.
- 10 ב. ועוד ענין שתושבע"פ מבארת בזה עוד יותר (אלא שזהו ברמז יותר) – מ"ש במדרש⁵ על הפסוק⁶
- 11 "ויאמר אלקים יהי אור", "הה"ד⁷ פתח דברך יאיר", היינו, שהדיבור הראשון (של הקב"ה) שנאמר בתורה
- 12 ("פתח דברך") הוא באופן של אור ("יאיר"), שזהו המאמר "יהי אור".
- 13 ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע לכל הענינים הקשורים עם אלקות, כולל גם בנוגע לכל אחד ששייך
- 14 לעם ישראל, "גוי קדוש"⁸, עליהם נאמר⁹ (בלשון ציווי וגם בלשון הבטחה¹⁰) "ואנשי קודש תהיו לי",
- 15 – ועד שאופן הקדושה הוא כפי שהתורה מבארת וקובעת פס"ד: "קדושים תהיו (ומוסיפה לבאר
- 16 טעם הדבר) כי קדוש אני"¹¹, שמזה מובן, שיהודי צריך לעשות כל התלוי בו שקדושתו תהי' דומה
- 17 וקרובה לקדושתו של הקב"ה, שלכן, לא מספיקה קדושה בעלמא, או קדושה ע"ד המיצוע, אלא צ"ל
- 18 קדושה בתכלית השלימות שאלי' יכול להגיע באותו מקום ובאותו רגע –
- 19 שגם הנהגתו צריכה להיות באופן ד"פתח דברך יאיר".
- 20 וזוהי הסיבה שהתורה מספרת אודות הנהגת הקב"ה – דלכאורה למאי נפק"מ – כיון שזוהי הוראה
- 21 שכך צריך לעשות כל אחד מישראל שנצטווה "לדבקה בו"¹², "מה הוא כו' אף אתה כו"¹³, שביחד עם
- 22 הפתיחה בברכה, צריך להיות "פתח דברך (באופן ד)יאיר", היינו, שהברכה צריכה להיות באופן שבה
- 23 נכלל הענין ד"יאיר", להאיר ענין שיכול להיות בו ספק או שלא יודעים מה הוא כו'.
- 24 ועוד נקודה בזה:
- 25 כיון שפעולתו היא באופן ד"יאיר", הרי מובן, שהוא בעצמו יודע את הענין, אלא שאינו מסתפק בזה
- 26 ומתחיל מיד ("פתח דברך") לעשות טובה לזולת ולהאיר לו ענין שמסתפק בו ואינו יודעו כו'.

(5) ב"ר רפ"ג.
 (6) בראשית א, ג.
 (7) תהלים קיט, קל.
 (8) יתרו יט, ו.
 (9) משפטים כב, ל.
 (10) ראה תו"א ס"פ תשא. לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ.
 (11) קדושים יט, ב.
 (12) עקב יא, כב. ועוד.
 (13) שבת קלג, ב. ועוד.

(1) תניא אגה"ק בתחלתו. וראה גם שיחת י"א ניסן תשל"ב בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 51). שם ע' 221. וש"נ.
 (2) ראה רד"ק לתהלים יט, ה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
 (3) תניא רפי"ז. ובכ"מ.
 (4) ירושלמי תגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). ועד"ז בתנחומא בראשית ה. ב"ר פ"א, יו"ד. תדבא"ר פל"א (קרוב לסופה). זהר ר"פ ויגש. ועוד.

1 ובדוגמת פעולתו של הקב"ה באמירת "יהי אור" – שלהיותו מקור האור, כמ"ש¹⁴ "באורך נראה
2 אור", אינו זקוק לענין האור, ובלשון חז"ל¹⁵: "וכי לאורה הוא צריך", אלא הענין ד"יהי אור" הוא להאיר
3 בעולם.

ג. ובנוגע לעניננו:

5 פותחין בברכה – לכל לראש בנוגע לכל המברכים שהביעו איחולי לבבם, ובלשון חז"ל¹⁶: "כבר
6 מילתייהו אמורה", שענינם נאמר כבר בתורה – "ואברכה מברכך"¹⁷, שהקב"ה עצמו מברך אותם.

7 וכיון שכבר דובר פעם בארוכה כל הענין עם הפרטים שבדבר, וכבר נדפסו הדברים¹⁸, אין צורך לחזור
8 עליהם עוד הפעם. וע"ד מ"ש רבינו הזקן¹⁹ בנוגע לתקנה לדרוש הלכות הרגל שלוש יום לפניו,
9 ש"בדורות הללו שאין החכם שונה לתלמידיו הלכות, לפי שהכל כתוב בספר, מצוה על כל אחד שילמוד
10 כו".

ד. אך יש להוסיף עוד נקודה בדבר:

12 לא זו בלבד שניתנת לי היכולת לקיים ציווי נחמד ונעים, להודות לכל אלו שהביעו ברכותיהם ואיחולי
13 לבבם,

14 – שהרי לולי זאת הי' אי אפשרי לומר זאת לכל אחד בפני עצמו, ולכן אומרים זאת בבת אחת
15 לכולם, אבל הכוונה היא לכל אחד בפני עצמו, שבשבילו נאמרו כל הענינים. וכמו בכתוב "ואברכה
16 מברכך", שנאמר "מברכך" לשון רבים, והכוונה בזה היא שהקב"ה מברך כל אחד בפני עצמו, לא רק
17 בתור חלק מכלל המברכים, אלא גם בתור פרט ויחיד מיוחד במינו –

18 ניתנת לי גם האפשרות (ועל זה מגיעה תודה מיוחדת) לנצל את ההזדמנות כדי לעורר ולהאיר ענין
19 ששייך לימים אלו שהם בסמיכות לחג הפסח כפי שהוא בקביעות שנה זו, שלולי זאת הי' נשאר בספק
20 או באופן בלתי ברור:

21 ובהקדים – שבנוגע לקביעות שנה זו ששבת הגדול חל בערב פסח, יש חילוקי דעות בנוגע לדרשת
22 שבת הגדול. ומלשון רבינו הזקן²⁰ "שנהגו בדורות האחרונים שהחכם דורש הלכות פסח בשבת שלפניו,
23 אם אינו ערב פסח", משמע, שכאשר שבת הגדול הוא ערב פסח, אזי אמירת הדרשה של שבת הגדול
24 היא בשבת שלפניו, אע"פ ששבת הגדול עצמו (ואמירת "עבדים היינו"²¹) הוא בשבת שלאח"ז.

25 ונמצא, שבקביעות שנה זו, גם השבת שלפני שבת הגדול יש לו שייכות מיוחדת לפסח, משא"כ
26 בשאר השנים. ובנוסף אחר, שבקביעות שנה זו ניתוסף ענין חדש בפסח – שיש לו שתי שבתות שבאים
27 לפניו ושייכים אליו, והיינו, שבכל שנה שבת הגדול הוא רק השבת האחרון שלפני פסח, ואילו בקביעות
28 שנה זו יש ענינים של שבת הגדול שהם בערב פסח (כמו אמירת "עבדים היינו"), ויש ענינים שגם הם
29 שייכים לשבת הגדול, אבל עושים אותם בשבת שלפניו (לפני שבת הגדול בשאר ענינים).

30 וכאן ניתנת הזדמנות מיוחדת לחזור ולעורר בנוגע להתעסקות בהלכות החג לפני החג, החל משלושים
31 יום לפניו, שיש כאלו שמסופקים ולא ברור אצלם אם די בכל מה שעשו, ויתכן שכבר יצאו ידי חובתם
32 הן בנוגע לעצמם והן בנוגע לאחרים, ובעיקר בנוגע לנקודה שאודותה מדובר כבר כמה שנים: "מבצע
33 מצה" ו"מבצע שמורה"²² – הנה כאן המקום לעורר, שבכל ענינים אלו, אם רק יש ספק או אי-בהירות,
34 ברור הדבר שצריך לנצל את הימים והשעות שנשארו עדיין עד פסח, להמשיך ולעסוק בזה, ואדרבה:

422 ואילך. תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 320 ואילך.

וש"נ).

(19) שו"ע אורח סתכ"ט ס"ג.

(20) שם ס"ב.

(21) שם סת"ל ס"ב.

(22) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 332. וש"נ.

(14) תהלים לו, יו"ד.

(15) שבת כב, ב.

(16) ראה ירושלמי ברכות ספ"ח. הובא בתור"ה ואברכה

מברכך – חולין מט, א.

(17) לך לך יב, ג.

(18) שיחת ש"פ וישלח, ט"ז כסלו תשכ"ט (לקו"ש ח"ה ע')

- 1 "מי שיש לו מנה", אם הוא כבר עסק בזה עד עתה, ויש לו בזה "מנה" – צ"ל "רוצה מאתיים"²³, לרצות
 2 לפעול עוד יותר בימים ושעות שנשארו עד פסח; ואם עסק בזה באופן שיש לו "מאתיים" – לא די בכך
 3 שיוסיף "מנה", אלא צריך לרצות "ד' מאות" – כפליים ממה שעשה, בגלל שעשה כפלים מ"מנה".
 4 ולכאורה אין מקום לספק כלל – כי, הכוונה בזה אינה כדי שהוא יצא י"ח מצות "ואהבת לרעך
 5 כמוך"²⁴, בבחינת "לי טוב"²⁵, שהוא עושה דבר טוב,
 6 – שהרי הפירוש ד"ואהבת לרעך כמוך" הוא שכשם שעשיית דבר לעצמו אינה בגלל כוונה צדדית,
 7 אלא היא לחלוטין בשביל עצמו, ללא צורך בטעמים צדדיים, כך צ"ל גם הפעולה "לרעך", לא כדי שהוא
 8 יקבל מזה שכר או סיפוק נפשי וכו', אלא רק בגלל טובת "רעך" –
 9 ומצד ענין זה מובן, שכל זמן שישנו יהודי אחד ויחיד, איש או אשה, ילד או מבוגר, שנמצא בסביבתו,
 10 – וב"סביבתו" נכלל כל העולם כולו, שזוהי ה"סביבה" של כל אחד מישראל, כדברי הגמרא²⁶ ש"כל
 11 אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", היינו, שמוטל עליו חיוב לידע שיש לו שייכות לכל העולם,
 12 עד כמה שהוא גדול –
 13 ואין לו עדיין מצה שמורה, או שאינו יודע גודל הענין שבדבר – הרי בודאי אין מקום לספק ועאכו"כ
 14 איידיעה אם צריך לעשות משהו או לא.
 15 ה. אך לכאורה, עפ"ז, מהו הענין שצריך לדבר על זה?
 16 ובכן – הבהירו זאת חז"ל בפרשת השבוע, שנקראת בשם "צו" [וכמדובר כמ"פ²⁷ ששם הפרשה,
 17 "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש"²⁸, מבטא את הנקודה הפנימית של כל הפרשה], שהפירוש בזה
 18 הוא כפירוש רש"י²⁹ [שמזה מובן ששייך לפשוטו של מקרא ואפשר להסביר זאת לבן חמש למקרא]:
 19 "אין צו אלא לשון זירוח".
 20 וליתר בהירות: "אין מזרזין אלא למזרזין"³⁰, והיינו, שבלאה"כ הוא זריז, ויעשה זאת, אלא שיכול
 21 להיות שאם מישהו זרזו אותו, אזי יעשה יותר בכמות או יותר באיכות, או יותר בשניהם, או עכ"פ ביתר
 22 חיות; ובשביל זה לבד ישנו ענין הציווי, אפילו בנוגע ל"מזרזין",
 23 ואדרבה – כדיוק הלשון: "אין מזרזין אלא למזרזין" (ולא מזרזין אפילו למזרזין), כי, אלו שאינם
 24 זריזין, אי אפשר להתחיל עמם בענין של זירוח, כיון שצריך תחילה לספר להם אודות עצם הדבר שצריך
 25 לעשותו, שזה בא עוד לפני הזירוז; ומה שמזרזין – הרי זה בגלל שהוא יודע כבר אודות הענין, ובודאי
 26 יעשה אותו, ויעשה בזריזות, אלא שאעפ"כ, להיותו בשר ודם, וכל בשר ודם הוא מוגבל במדידה והגבלה,
 27 הנה כשיזרזו אותו, הרי זה יעורר אצלו כחות נעלמים כו'.
 28 כלומר: גם לולי הזירוז הי' עושה את כל הענינים בשלימות, להיותו "מזרז", אלא שהי' עושה זאת
 29 מצד הכחות הגלויים שלו; אבל כשבא יהודי ומזרז אותו – הרי זה מעורר אצלו עוד נקודה ועוד כח
 30 כו', שעד עכשיו היו אצלו בהעלם, ובודאי ינצל את הכחות הנעלמים שנתגלו אצלו עבור אותו ענין טוב
 31 שבו הי' מזרז מצד הכחות שהיו גלויים עד אז.
 32 ו. ועל זה מגיעה תודה חמה ומקרב לב עבור ההזדמנות לזרז את המזרזים, לכל לראש בנוגע למבצע
 33 מצה שמורה כפשוטו, לוודא שייגיע לכל אחד מישראל מצה שמורה עכ"פ עבור ה"כזיתים" של
 34 מצות-מצוה בעת ה"סדרים", ועאכו"כ אם יכולים לפעול יותר מזה.

(26) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).

(27) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 95. וש"נ.

(28) תניא שעיהיחזה"א פ"א.

(29) ר"פ צו.

(30) ספרי נשא בתחלתו. במדב"ר פ"ז, ו. וראה מכות כג, א.

(23) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי

שרה. ועוד.

(24) קדושים יט, יח.

(25) תהלים עג, כח. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

חמ"ט ע' 289. וש"נ.

1 ויה"ר שיעשו זאת מתוך חיות, ובדברים היוצאים מן הלב, שבודאי נכנסים אל הלב³¹ ופועלים
2 פעולתם.

3 ועי"ז תהי' המצה "מיכלא דמהימנותא"³² עבור העוסק במבצע מצה שמורה, שתהי' אצלו התחזקות
4 באמונה, "ורעה אמונה"³³, עם כל הפירושים שבדבר³⁴,

5 ומ"מיכלא דמהימנותא" ל"מיכלא דאסותא"³² – לרפא את כל הענינים שהם שלא כדבעי או שלא
6 בשלימות, וכל אופני רפואה לכל סוגי חולאים, עד לאופן של חולי בדקות דקות, כדאיתא בכתבי
7 האריז"ל³⁵ "חולה" בגימטריא מ"ט, והיינו, שבידעו שיש לו שייכות רק למ"ט שערי בינה שנבראו
8 בעולם³⁶, ועדיין אין לו שייכות לשער החמישים, אזי נקרא "חולה", אך ע"י המצה תהי' לו רפואה
9 ("אסותא") – שיגיע לשער הנו"ן דבינה.

10 וענין זה קשור עם מ"ש בזהר³⁷, ומבואר בפרדס בארוכה³⁸, שחמישים פעמים נאמרה יציאת מצרים
11 בתושב"כ, והיינו, שבתושב"כ שבה מחושבת כל תיבה, כל תג וכל רמז, נאמרה יציאת מצרים פעם אחת,
12 פעמיים ושלוש, ועד לחמישים פעמים!

13 ועד שזוכים לגאולת מצרים ברוחניות, הן אצל כאו"א מישראל בתור פרט, והן אצל כלל ישראל,
14 וכיון שישראל עושין תשובה, הנה "מיד הן נגאלין"³⁹ – "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴⁰,
15 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובעגלא דידן, "ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים"⁴¹.

16 * * *

17 ז. בנוגע לכל מבצע (ובפרט מבצע מצה שמורה), צריך לבקש מהקב"ה שתהי' הצלחה בזה – במכ"ש
18 וק"ו מזה שצריך לבקש הצלחה בענינים שנוגעים לעצמו, שלהיותו בעל בחירה, והבחירה היא בנפשו
19 האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"⁴², הרי בודאי שאם ירצה באמת, אזי "אין לך דבר העומד בפני
20 הרצון"⁴³; ועאכ"כ בנוגע לכל ענין של מבצע, מבצע מצה שמורה, מבצע תפילין, או מבצע מזוזה
21 וכיו"ב, שענינו ותוכנו לפעול על הזולת, שגם הוא בעל בחירה – שאז יש צורך בתפלה בכפליים, יותר
22 מהצורך בתפלה כדי להצליח עם עצמו.

23 והדרך לפעול שהתפלה תקבל – כדאיתא בגמרא⁴⁴ "ר' אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי",
24 והיינו, שבעמדו להתפלל, שענין התפלה הוא בקשת צרכיו, הנה קודם לזה נותן פרוטה לעני.

25 ומבואר⁴⁵ הפירוש בזה בפשטות:

26 בשעה שיהודי מבקש מהקב"ה צרכיו – רוחניים או גשמיים, כלליים או פרטיים – הרי הוא מבקש
27 זאת בתורת צדקה.

28 ועד שאפילו אלו שאינם זקוקים לצדקה, אלא יכולים לדרוש מהקב"ה "בזרוע" (בזכות שבידם), שלכן
29 נקראים "אבירי לב הרחוקים מצדקה"⁴⁶ (כדאיתא בגמרא⁴⁷) – הנה גם הם מבקשים מהקב"ה בתורת
30 צדקה, כפי שמצינו במשה רבינו (שנקרא רבן של כל ישראל, למגדול ועד קטן) שבקשתו מהקב"ה היתה

39 רמב"ם הלי' תשובה פ"ז ה"ה.

40 מיכה ז, טו.

41 נוסח ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ (פסחים קטז, ב

במשנה).

42 תניא רפ"ב.

43 ראה תורת מנחם – התוועדויות חכ"ג ע' 149. וש"נ.

44 ב"ב י"ד, א.

45 ראה תניא אגה"ק ס"ח. ובכ"מ.

46 ישע"י מו, יב.

47 ברכות יז, ב (ובפרש"י).

31 ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

32 זח"ב פגג, ב.

33 תהלים לז, ג.

34 ראה בהנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 16 הערה 41.

35 טעהמ"צ פ' וירא. וראה לקו"ת ברכה צז, ב. ובכ"מ.

36 ר"ה כא, ב. וש"נ.

37 ח"ב פג, סע"ב. פה, ריש ע"ב. תקו"ז ת"ו (כב, א). תל"ב

(עו, ריש ע"ב). תל"ט (עט, ב). זו"ח ר"פ יתרו (לא, א). וראה

בארוכה בנצו"ז לשם (במילואים – קד, סע"ב ואילך).

38 שי"ג (שער השערים) בתחלתו. הובא בנצו"ז שם.

1 באופן ד"ואתחנן"⁴⁸, כפירוש רש"י שזהו "לשון מתנת חנם" ("אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות
2 במעשיהם הטובים אין מבקשים .. אלא מתנם חנם"),
3 והיינו, שבמתנה גופא [לא ענין של קני', אלא מתנה, שתלו' רק ברצונו של הנותן] – שגם בה יש
4 כמה דרגות, ובכללות הרי זה באופן ש"אי לאו דעביד נייחא לנפשי' לא הוה יהיב לי' מתנתא"⁴⁹, והיינו,
5 שנתנת מתנה היא למי שגרם לו נחת-רוח ותענוג – ביקש משה רבינו, רבן של ישראל, לא סתם בתורת
6 מתנה, אלא בתורת מתנת חנם.
7 ולכן, כאשר ר' אליעזר עמד להתפלל תפלתו, הראה תחילה – באופן של אתערותא דלתתא –
8 שהנהגתו היא באופן ד"יהיב פרוטה לעני", שנותן צדקה לעני אע"פ שאינו חייב לו מאומה, ואח"כ עמד
9 להתפלל ("והדר מצלי"), שכן, בידעו ש"מדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה" (כלשון הש"ס⁵⁰), הי'
10 בטוח שתפלתו תתקבל.
11 והנהגה זו הובאה בשו"ע⁵¹ בתור פס"ד,
12 והיינו, שאין זה כמו כמה הנהגות שהובאו בש"ס, שאע"פ שכיון שהובאו בתורה בכלל ובתורת הנגלה
13 במיוחד, הרי מובן שיש בזה לימוד עבור כל אחד שמחוייב ללמוד תושבע"פ בכלל (כולל גם הנהגות
14 אלו), מ"מ, יכול להיות שהחיוב בזה לא יהי' באותו אופן, אלא רק דוגמתו, כיון שהגמרא מספרת זאת
15 אודות מישהו שמצד מעלתו עשה זאת באופן נעלה, בתכלית השלימות, ואילו בנוגע לאחרים הרי זו
16 הוראה שצריכים לעשות מעין זה (כפי שמצינו בזה כו"כ דוגמאות),
17 ואילו בנוגע לסיפור-הוראה אודות הנהגת ר' אליעזר ש"יהיב פרוטה לעני והדר מצלי", הרי זה ענין
18 שהובא בתור פס"ד בשו"ע עבור כל אחד מישראל, שצריך לעשות בדיוק אותו דבר שעשה ר' אליעזר
19 – לעשות קודם התפלה ענין של צדקה, "יהיב פרוטה לעני".
20 וכאמור לעיל, שאם הדברים אמורים בנוגע לכל בקשת צרכיו – עאכו"כ בענין של מבצע, שמבקשים
21 מהקב"ה להצליח בפעולה עם יהודי שני, שלישי ורביעי, עד אשר רבו מלספור, הרי בודאי צ"ל ענין
22 הצדקה,
23 וצדקה בשלימות, כמובא בחסידות⁵² מספר ארחות צדיקים⁵³ בנוגע לאברהם אבינו, שהי' נדיב בגופו,
24 נדיב בנשמתו ונדיב בממונו, וממנו מקבל כל אחד מישראל בירושה את החיוב והיכולת להיות נדיב בג'
25 ענינים הנ"ל⁵⁴, ועד לנדיב בממונו, ע"י ענין הצדקה בממון.
26 ח. ובזה ניתוסף ביתר שאת בקשר למבצע מצה שמורה (שזהו הזמן המסוגל לזה):
27 מבצע מצה שמורה הוא פרט (או ענין כללי) בהתעסקות (שואלין ודורשין) בהלכות החג (הלכות
28 פסח) שלושים יום לפני החג.
29 ועל זה כותב רבינו הזקן⁵⁵: "דהיינו שמפורים ואילך ידרשו הלכות פסח".
30 והרי זה דבר פלא: אין ענינו של רבינו הזקן בשו"ע לערוך חשבונות, בה בשעה שכל אחד יכול
31 לחשב מתי מתחילים שלושים יום לפני פסח, ואעפ"כ כותב "מפורים ואילך", והיינו, שמדגיש שיש לזה
32 שייכות מיוחדת לפורים (מבלי להכנס לשקו"ט אם פורים הוא בכלל או לא בכלל⁵⁶).
33 ומיד לאח"ז, מבאר בסעיפים הראשונים⁵⁷ בנוגע ל"קמחא דפסחא", "מעות חיטים".

(48) ר"פ ואתחנן.

(49) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(50) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך. וש"נ.

(51) או"ח סצ"ב ס"י. שו"ע אדה"ז שם. יו"ד סרמ"ט ס"ד.

(52) אוה"ת וירא ז, ב. וראה סה"מ תרפ"ט ע' קלב. וש"נ.

(53) שער יז.

(54) ראה גם לקמן ס"י.

(55) שו"ע או"ח רסתכ"ט.

(56) ראה בהנסמן בשו"ע שם (בהוצה"ח ציון ה).

(57) ס"ה ואילך.

1 וזהו אחד הענינים שבהם רואים צד השוה בין פסח ופורים:

2 ההכנה לפסח קשורה עם נתינת "קמחא דפסחא", "מעות חיטים". ויתירה מזה: התחלת ה"סדר" –
3 בהקדמה לענין ד"והגדת לבנך"⁵⁸, כאשר "הבן שואל" ד' הקושיות – היא בהכרזה בלשון שיבינו כל
4 הנמצאים בחוץ: "כל דכפין ייתי ויכול", שזהו ענין הצדקה.

5 ועד"ז בפורים, שבין (שבע⁵⁹) המצוות שבו ישנה המצוה ד"מתנות לאביונים"⁶⁰, וכמ"ש הרמב"ם⁶¹:
6 "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו", "להרבות" דייקא,
7 באופן ש"כל המרבה הרי זה משובח" (ועד"ז בפסח שמדגישים בהכרזה "כל דכפין").

8 ויש להוסיף בדיוק הלשון "מתנות לאביונים":

9 יש אדם שטבעו באופן ש"את דכא ושפל רוח אשכון"⁶², ובשעה שרוצה ליתן צדקה, מחפש מי
10 ש"דכא ושפל רוח" ביותר, עני שאין למטה הימנו. ויש אדם שטבעו להיפך – שמחפש עני שהוא לפי
11 רוחו, שמרגיש אליו קירבה, שבשביל זה צריך שתהי' לו איזה מעלה, ולא מי ש"תאב לכל דבר"⁶³.

12 ומצות "מתנות לאביונים" בפורים היא – ליתן לשני אביונים (לא כמו "משלוח מנות איש לרעהו"⁶⁰)
13 שאפשר לצאת י"ח עם נתינה לאחד⁶⁴, והיינו, שהחיוב דצדקה בפורים הוא בנוגע לשני סוגי עניים, או
14 מן הקצה אל הקצה.

15 וכאן רואים שהפתיחה וההתחלה של ה"שלושים יום" (כפי שמדגיש רבינו הזקן: "מפורים ואילך")
16 והסוף שלהם הוא בענין הצדקה,

17 – וענין זה קשור עם האמור לעיל שהתורה מראה בעצמה כיצד צריכה להיות הנהגתו של יהודי,
18 כדברי הגמרא⁶⁵: "תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים" –

19 התחלתם – ב"מתנות לאביונים", וסופם ב"קמחא דפסחא" וההכרזה "כל דכפין ייתי ויכול", ומזה
20 מובן שזוהי הנקודה הפנימית שחודרת את כל השלושים יום.

21 ט. ולכן, כאמור, נוסף על כללות הענין שכל מבצע צריך להיות קשור עם נתינת צדקה, יש להדגיש
22 שזמן זה מסוגל בנוגע למבצע צדקה.

23 ומצד "ואהבת לרעך כמוך"²⁴ – יש לעורר גם יהודי נוסף שיתן צדקה מדילי'.

24 ונוסף על האמור שנתנת הצדקה מביאה הצלחה במבצע מצה שמורה, ועאכו"כ שמביאה הצלחה
25 שיהי' לו חג הפסח כשר ושמח – הרי זה פועל גם הצלחה בזירוז המיוחד להקב"ה בנוגע לגאולנו
26 מהגלות,

27 – שהרי "אין מזרזין אלא למזרזין", ואב לכולם הוא הקב"ה בעצמו, שאין מזרזו יותר ממנו, אלא
28 שמאיזה טעם לא רואים את ענין הזרזות, "אחישנה"⁶⁶, בנוגע לגאולה –

29 דכיון שבזכות הצדקה נגאלין⁶⁷ מכל הגלויות, ועאכו"כ מהגלות האחרון, הנה כאשר בני" מרבים
30 בצדקה, שזוהי עיקר העבודה בזמן הגלות, ובפרט בעקבתא דמשיחא (כמ"ש רבינו הזקן בארוכה
31 באגה"ק⁶⁸), ועושים זאת בזרזות – אזי מזרזו הקב"ה את הקץ באופן ד"אחישנה", ומביא את משיח
32 צדקנו (שגם שם זה הוא מלשון צדקה⁶⁹), יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ובעגלא דידן.

(65) סוטה יד, א.

(66) ישעי' ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(67) ראה שבת קלט, א. ב"ב יו"ד, א. רמב"ם הל' מתנות

עניים רפ"י. ועוד.

(68) ס"ט (קיד, א).

(69) ראה ירמ' לג, טריטז וברד"ק ומצו"ד.

(58) בא יג, ח.

(59) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 247. וש"נ.

(60) אסתר ט, כב.

(61) הל' מגילה פ"ב הי"ז.

(62) ישעי' נז, טו.

(63) פרש"י משפטים כג, ו. ראה טו, ד. תצא כד, יד.

(64) רמב"ם שם הט"ו-טז.

* * *

י. בנוגע לענין הצדקה המדובר לעיל – הנה "כל המרבה הרי זה משובח" בכלל, ובפרט בענינים הקשורים עם כלל ישראל או עם פרט בישראל, ומביא ברכות ה' גם בענינים הפרטיים.

ועד שאפילו בנוגע להנהגת אברהם אבינו – ש"אחד הי' אברהם"⁷⁰, אחד ויחיד במעלותיו, וכפי שמצינו במדרש⁷¹ שאפילו למשה רבינו נאמר "במקום גדולים אל תעמוד"⁷², כשהכוונה ב"גדולים" היא לאברהם אבינו – מובא בספרי מוסר ובספרי חסידות (שנאמרו ונכתבו ונדפסו בשנים האחרונות), שכל אחד מישראל צריך להתנהג ולעשות אותם פרטי ענינים כפי שעשה אברהם אבינו⁷³.

ומזה מובן, שענין זה הוא מההוראות ולימודים שהקב"ה נותן כחות לכל אחד מישראל לעשותם בכל הפרטים כפי שעשאו אברהם אבינו, אלא שאברהם אבינו ידע את הכוונות כו' עד כפי שהם במרכבה העליונה, שהרי "האבות הן הן המרכבה"⁷⁴, אבל אין להסתפק בכוונות בלבד, ואדרבה, כמבואר בתניא⁷⁵ שאם מכוונים כל הכוונות ולא עושים המעשה בפועל, הנה אפילו ע"פ תורת החסידות חסר עיקר הענין, משא"כ כשעושים המעשה בפועל, ולא יודעים מענין הכוונות, אזי נעשה העיקר.

ועאכו"כ בנוגע לענין הצדקה, כידוע תורת הבעש"ט⁷⁶ שיש מצוות שעשייתם שלא לשמה אינה מקלקלת כ"כ, וא' מהם היא מצות הצדקה, כיון שלענין אין נפק"מ אם יש לנותן כוונה טובה, או שאין לו כוונה כלל, או שיש לו כוונה שלא לשמה – העיקר שהענין מקבל חייו וחיי בתו⁷⁷.

ולכן, כאמור לעיל, הנהגת אברהם שהראה דוגמא בכך שהי' נדיב, ונתן צדקה בנדיבות, הן בתורתו ובנשמתו והן בגופו ובממונו – מתפרשת בתור הוראה שכך צריך לעשות כל אחד מישראל בכל מקום שנמצא.

והכח על זה – כמש"נ⁷⁸ על אברהם "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו גו' לעשות צדקה", "יצוה" גם מלשון צוותא וחיבור⁷⁹, והיינו, שעומד ביחד עם כל אחד מישראל ומסייע לו להיות נדיב בנשמתו ובגופו ובממונו ובתורתו – בכל פרטי הענינים שיכולים להיות בצדקה.

יא. וכיון שלכל אחד מישראל ניתנו כחות אלו לעסוק בכל הפרטים הנ"ל, הרי מובן, שבשעה שלא עוסקים בכל הפרטים, אלא רק בחלק מהם, אזי חסר לא רק בהידור מצוה, אלא חסר ענין עיקרי: הקב"ה נתן לו כחות ואפשרויות, ואילו הוא משאיר אותם מבלי לנצל אותם בהתאם לרצונו של הקב"ה!

וברור הדבר, שכל אחד מישראל, ובכלל, כל אדם נורמלי, בודאי לא ירצה מצב כזה, שהקב"ה נותן לו כחות ורוצה שיעשה דבר מסויים, ואילו הוא עושה רק חצי מזה, והחצי הנוסף משאיר ללא שימוש.

בשביל זה אין צורך במוסר, חסידות ו"לפנים משורת הדין" וכו'; אם הוא רק אדם נורמלי, ומאמין שהעולם אינו הפקר, אלא יש לו בעה"ב, ובעה"ב הוא הקב"ה – הנה כשהקב"ה נותן לו אפשרויות, הרי מצד אנושיות בלבד, ועאכו"כ כשהיא חדורה באמונה חמימות וחיות, בודאי ינצל כחות אלו במילואן.

יב. ומזה ניתוסף הוראה מיוחדת:

כל האמור לעיל בנוגע למבצע מצוה שמורה ובנוגע למבצע צדקה – שנותנים כחות שכל אחד מישראל יוכל לעסוק בזה – הנה כל מדריך, כל מי שיש לו השפעה על יהודי נוסף, על שנים או שלשה יהודים וכו', לא די בכך שישפיע עליהם שתהי' להם מצוה שמורה שישתמשו בה עבור ה"סדר", אלא עליו להשפיע עליהם לצאת ולחפש יהודי נוסף ולפעול עליו שגם לו תהי' מצוה שמורה.

(76) ראה ס' בעש"ט עה"ת יתרו סי"ד הערה יט. ראה סי"ב. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 312. וש"נ.

(77) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ריש ע' 137. וש"נ.

(78) וירא ית, יט.

(79) ראה תו"א תולדות יח, סע"ב. ובכ"מ.

(70) יחזקאל לג, כד.

(71) דב"ר פ"ב, ז.

(72) משלי כה, ו.

(73) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 195.

(74) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(75) רפ"ח.

1 וכיון שהענין ד"זכר ליציאת מצרים" הוא באופן שמזכירין יציאת מצרים בכל יום, הן ביום והן
2 בלילה⁸⁰ – הרי מובן מזה, שכך צריך להיות אצל יהודי בעבודתו היום-יומית, בכל הענינים הטובים
3 שביכלתו לעסוק בהם.

4 יג. ובנוגע למדינה זו – יש עוד סוג אנשים בעלי כחות מיוחדים:

5 ובהקדמה – שמדינה זו יש לה "הנהגה" קבועה מלפני עשרות שנים וכמה דורות, ע"י אנשים שבחרו
6 אותם, שיושבים בושינגטון בקונגרס או בסנט וכו', אבל הסדר הוא, שכיון שהם טרודים או עסוקים
7 בריבוי ענינים, אינם יכולים לדעת פרטי הדברים, מה ואיך צריך לעשות וכו', ולכן יש לכל אחד מהם
8 אנשים שעוזרים ומסייעים להם כיצד לנצל את בחירתם בכל ההתלהבות וה"שטורעם" לעשיית ענינים
9 טובים, ענינים של צדקה, ועד לענינים של קדושה.

10 ועד כדי כך, שרובם ככולם מהנבחרים מתמצאים מעט בלבד במה שנעשה במדינה,

11 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): מסתמא לא יספרו להם זאת, ואם יספרו להם, מסתמא
12 לא יקפידו על זה –

13 וסומכים על היועצים ועל המזכירים, שמביאים להם את הידיעות אודות דעת הקהל ודרישת הקהל,
14 ובידעו שפלוני הוא יועץ נאמן ואיש נאמן, שיכול לסמוך עליו – הולך ומרעיש שיש להשתדל ליישם
15 בכל המדינה באופן כך וכך.

16 ובכן: אם כל ענין הוא בהשגחה פרטית, וכדברי הבעש"ט⁸¹ בנוגע לעלה שמתגלגל ברחוב ומתהפך
17 מצד לצד ע"י הרוח או ע"י אדם המהלך, שגם חילוק זה הוא בהשגחה פרטית, אע"פ שמדובר רק אודות
18 עלה שמתגלגל ברשות הרבים, ובנוגע לשינוי קל לגמרי, באיזה אופן יתהפך מצד לצד – עאכו"כ
19 כשמדובר אודות מישהו שיש לו אפשרות להשפיע על מי שיושב בקונגרס או בסנט או במקום אחר
20 שיכול לפעול דבר-מה, אין זה מקרה שניתנה לו אפשרות זו, אלא זהו בהשגחה פרטית.

21 וכיון שההשגחה הפרטית היא מהקב"ה, שהוא יוצר האדם, ויודע מה הכחות שיש לו, הנה כשהקב"ה
22 הזמין שנתנו לו מישרה זו, ברור הדבר שניתנו לו כל הכחות הדרושים לנצל מישרה זו במלוא המדה,
23 באופן המתאים לרצון בוראו, ובאופן המתאים לתורה שנתן הבורא שהיא מלשון הוראה², ונוסף לכך
24 שיש בה תרי"ג מצוות ששייכים לבנ"י, יש בה גם שבע מצוות בני-נח, בנוגע לאופן הנהגת חברת
25 בני-אדם, כל בני האדם בכל מקום שהם ולאיזה עם שהם שייכים, וכפי שמדגיש הרמב"ם⁸² שצריך
26 לקיימם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו'" (ששמע מהקב"ה בהר סיני)
27 – הרי מובן שניתנו לו כחות שיוכל לפעול בענינים ששייכים לכללות בני המדינה, בהתאם לשבע מצוות
28 בני-נח עם כל פרטיהם, ובענינים ששייכים לבנ"י – בהתאם להוראת השו"ע בנוגע לתרי"ג מצוות.

29 יד. ובודאי ניתנו לכל אחד מלוא הכחות הדרושים כדי לפעול זאת בשלימות, אבל, כיון שרצונו של
30 הקב"ה שיעשה זאת בבחירה חפשית, לכן נדמה לו שיש לו שני דרכים, ואין זה באופן שרואה בדרך
31 השנית רק חסרונות – שהרי אז לא תהי' לו בחירה חפשית, אלא היצה"ר בא ומראה לו שיכולה להיות
32 מעלה באי-קיום הוראתיו של הקב"ה, ובלשון הכתוב⁸³: "נופת תטופנה שפתי זרה"!

33 כלומר: כשמדובר אודות מציאות "זרה", דבר שהוא זר לכל אחד מישראל, אין זה באופן שמציאות
34 זו אומרת שהיא "זרה", ורוצה לתת לו דברים זרים, דברים מרים – שהרי אז לא תהי' לו בחירה בזה,
35 אלא "נופת תטופנה שפתי זרה": היא מתחילה להסביר לו, שכאשר יעשה את עצמו כמי שלא רואה ולא
36 שומע, או עכ"פ שלא ינצל את כחותיו במלוא המדה, אזי "נופת תטופנה", שבגלל זה יקבל באיזה מקום
37 דבר מתוק!

(82) הל' מלכים ספ"ח.

(83) משלי ה, ג.

(80) ברכות יב, סע"ב.

(81) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

- 1 אבל ברור הדבר – כסיום הכתוב⁸⁴ – ש"אחריתה" היפך לגמרי מ"נופת תטופנה"!
- 2 ולכן הודיע זאת "החכם מכל אדם"⁸⁵ – כדי לידע שאין מה להתפעל מזה שה"זרה" יכולה לבוא
- 3 בהצעה של "נופת תטופנה", וזהו דבר שהתורה קוראת אותו בשם "נופת" – כיון שזהו רק כדי שיראה
- 4 שהוא אדם מבוגר שעומד על רגליו, ויכול לקיים הציווי "ובחרת בחיים"⁸⁶ – בחיים אמיתיים, בטוב
- 5 אמיתי ובקדושה אמיתית.
- 6 ואז הנה לא זו בלבד שאינו מאבד את ה"נופת", אלא במקום לקבל "נופת" זמני לשעה קלה, הרי
- 7 הוא מקבל בכפליים ובכפלי-כפליים וכמ"פ ככה.
- 8 ובלשון חז"ל⁸⁷: "הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה", שזהו רק הפסד לפי שעה והפסד קל,
- 9 ובאמת אין זה הפסד כלל, דכיון שע"י הפסד זה מגיע לשכר נעלה, הרי זה בדוגמת סוחר⁸⁸ שאומרים
- 10 לו שצריך להשקיע בעסק פרוטה אחת, ועי"ז ירויח לאחר שנה אלף אלפים דינרי כסף וזהב, שבודאי
- 11 לא יחשוב שתחילה הפסיד פרוטה, ואח"כ הצליח להרויח אלף אלפים דינרי זהב; אם מישוהו יאמר לו
- 12 שזהו הפסד – יאמר עליו שהוא "פרא אדם", שאינו מבין מאומה במסחר: כדאי להשקיע אפילו כמה
- 13 פרוטות כדי להרויח אלף דינרי זהב, ועאכו"כ להשקיע רק פרוטה אחת, ולהרויח אח"כ אלף אלפים
- 14 דינרי זהב! – זה לא נקרא הפסד; לומר שזהו הפסד – יכול רק אדם שאין לו שייכות להנהגת עוה"ז
- 15 הגשמי והחומרי!
- 16 טו. ומי שאומר שיכול לצאת י"ח בענין הנדיבות (בנשמתו, בגופו, בתורתו ונדיבות בממונו) שלא
- 17 במילואה – אין פירוש הדברים שהוא מקיים מצוה לא בתכלית השלימות, אלא הנקודה הפנימית בזה,
- 18 שהקב"ה נותן בו אימון, ולכן משפיל את עצמו למטה להשקיע בו כחות וליתן לו אפשרויות לפעול כו'
(עי"ז שיהי' בעל-יועץ לפלוני ששואל ממנו הוראות באיזה תחום להרעיש כו'), ואילו הוא לא מנצל את
- 19 הכחות שמלך מלכי המלכים הקב"ה השקיע בו!
- 20 ועד"ז בנוגע לכל אחד שהוא בעל השפעה על בני-ביתו, מוֹרֶה או מוֹרָה, מדריך או מדריכה, שהם
- 21 בעלי השפעה על כמה תלמידים ותלמידות, שכל אחד מהם הוא "עולם מלא",
- 22 – כדברי המשנה²⁶ ש"נפש אחת מישראל" היא "עולם מלא", ו"נפש אחת" היינו לא רק מי שכבר
- 23 בר-מצוה או בת-מצוה, שהרי דין זה הוא גם בנוגע לתינוק בן יומו –
- 24 הרי בודאי ניתנו להם כחות שיוכלו לפעול עם התלמידים והתלמידות – עשרה מישראל, ועאכו"כ
- 25 יותר מעשרה, וגם פחות מעשרה, ואפילו ילד אחד או ילדה אחת – לחנכם שיגדלו להיות איש או אשה
- 26 מישראל שיוכלו להורות ולומר עליהם "הגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב"⁸⁹.
- 27 והרי בכחו של כל אחד מישראל לומר "מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", והיינו,
- 28 שזוהי רק שאלה של זמן: "מתי כו"!
- 29 וענין זה נוגע גם לדינא – כידוע תשובת הרגז'ובי⁹⁰ במענה לשאלה בנוגע לקבלת תלמידים או
- 30 תלמידות לבית-ספר שהי' מוגבל במספר התלמידים, וכאשר רצו לפעול עליו להורות לקבל רק את
- 31 המצויינים, ולא את השאר – כעס וטען שזהו היפך הדין, ואחד הטעמים על זה, לפי שענינו של
- 32 בית-חינוך הוא לחנך את הילד באופן שלאחרי שיגדל יהי' כדבעי, והרי אי אפשר לדעת מה יהי' בסופו
- 33 של תלמיד זה או אחר.

(88) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 21. וש"נ.

(89) ראה תדבאר רפכ"ה.

(90) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ע ע' 31. וש"נ.

(84) שם, ד.

(85) ראה מלכים"א ה, יא.

(86) נצבים ל, יט.

(87) אבות רפ"ב.

1 ועאכו"כ בנוגע למנהל של כל בית-הספר או של כל הישיבה, ועאכו"כ רב ומורה-הוראה של קהילה
2 שלימה, שנותנים להם כחות כנגד כולם (כל אלו שנמצאים תחת השפעתם) – שניצול הכחות במילואם
3 ובשלימותם לטובת הכלל ולטובת הפרט ולטובת היחיד, הוא לא רק ענין של "לפנים משורת הדין",
4 חסידות או מוסר;

5 אם הוא מאמין שהקב"ה מנהיג את העולם, וגם אותו, בנתנו לו את הכחות, והעמיד אותו במעמד
6 ומצב זה – עליו לדעת ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁹¹, אלא שיש ענינים
7 שהקב"ה נותן לבחירתו של יהודי, באמרו, שמצדו (של הקב"ה) אין זה "לבטלה", אבל אתה – היהודי
8 – יכול לגרום שבריאה של הקב"ה תהי' ח"ו ללא ענין של תועלת, שזהו בלבול והיפך הסדר של כל
9 סדר השתלשלות ענין הבריאה.

10 טז. ובעמדנו עתה בזמן שלפני חג הפסח – מודגש ענין זה גם בנוגע לגאולה של חג הפסח:
11 בנוגע למ"ש⁹² "וינצלו את מצרים" – איתא בגמרא⁹³ "מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ..
12 כמצולה שאין בה דגים".

13 והענין בזה – שניצלו את הגלות כדי לפעול את הגאולה לא רק בנוגע לחלק מהקדושה שהיתה שם,
14 ולא רק בנוגע לרוב, ועד ל"רובו ככולו"⁹⁴, אבל עדיין נשאר "משהו" במצרים [שמזה נעשה אח"כ הענין
15 של משהו חמץ בפסח⁹⁵, שמפריע ומבלבל לכל ענין הפסח], אלא באופן שמצרים נשארה "מצודה שאין
16 בה דגן" ו"מצולה שאין בה דגים", ואפילו "משהו" של קדושה לא נשאר במצרים!
17 וכמו"כ היתה גאולת מצרים באופן שאפילו יהודי אחד ויחיד לא נשאר בגלות מצרים⁹⁶.

18 וזוהי ההוראה לכל אחד מישראל בעבודתו בקודש – שהרי בכל יום ישנו הענין של יצי"מ, הן ביום
19 והן בלילה – שבשעה שמזדמן לו ענין של טוב וקדושה, עליו לעשותו בשלימותו, ולנצל את הכחות
20 שהקב"ה נתן לו בכל ה"שטורעם".

21 וברור הדבר שכאשר "יגעת", אזי "ומצאת"⁹⁷ – באופן של "מציאה", שהיא שלא בערך יותר מאשר
22 היגיעה, בהצלחה רבה למעלה מדרך הטבע.

23 וזו תהי' הכנה קרובה לקיום היעוד⁹⁸ "מצאתי דוד עבדי", כדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁹⁹ שקאי על
24 משיח, שהקב"ה מוצא אותו בתור "מציאה", ובנ"י מוצאים אותו בתור "מציאה", כיון ש"משיח בא
25 בהיסח הדעת", והוא מוצא את כל אחד מישראל במקום גלותו, ומוציאו משם באופן ש"תלוקטו לאחד
26 אחד בני ישראל"¹⁰⁰, בגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

27 * * *

28 יז. כיון שהתוועדות זו נערכת ביום חול, שהוא יום מלאכה, אי אפשר להאריך, כי אם לומר עכ"פ
29 נקודות בקיצור, וכמו"כ יש לערוך "סיום" עכ"פ בקיצור.

30 ובהמשך להאמור לעיל (ס"ח) ששואלין ודורשין בהלכות החג שלושים יום קודם החג – יש להתעכב
31 על סיום מסכתא מגילה: "משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום", היינו, לא
32 שלושים יום לפני החג, אלא בחג עצמו, וכפי שמוסיף ומדגיש "הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת
33 הלכות חג בחג".

91) שבת עז, ב. וראה גם שיחת י"א ניסן דאשתקד ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 17 ואילך).
92) בא יב, לו.
93) ברכות ט, ב. וש"נ.
94) נזיר מב, רע"א. וש"נ.
95) פסחים ל, רע"א. וש"נ.
96) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ריש ע' 123. וש"נ.
97) מגילה ו, ריש ע"ב.
98) תהלים פט, כא.
99) צז, א.
100) ישעי' כז, יב.

1 והביאור בזה¹⁰¹ – כמוכן מדברי רבינו הזקן בשולחנו הזהב, בשולחנו הטהור, בסימן שבו מדובר
 2 אודות מנהג ימי ניסן¹⁰², שהלכות החג שלומדים שלושים יום לפני החג הם בענינים שהם הכנות לחג,
 3 כמו "מכשירי מצוה", שמעצמו מובן שלהיותם הכנות לחג הפסח צריך לדעת אותם לפני שמתחיל חג
 4 הפסח, החל משלושים יום לפני הפסח,
 5 וכמו הענין שמובא מיד בהתחלת הסימן (בנוגע לזמן שביהמ"ק הי' קיים): "שכל אחד ואחד הדר
 6 בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות . . שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן", ועד"ז ההכנות
 7 בנוגע למצה ומרור, וכן ביעור חמץ, שעז"נ¹⁰³ "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" – שכל ענינים
 8 אלו הם אמנם בעניני המצוות שבחג, אבל זוהי רק הכנה לעניני החג, ו"הכנה רבה"¹⁰⁴, שלכן מקדישים
 9 לזה חודש שלם,
 10 משא"כ הענין של "הלכות חג בחג" – הוא ב"הלכות הצריכות לכו ביום . . האסור והמותר בו ביום".
 11 ולהעיר, שמלשון הגמרא ("שיהיו שואלין ודורשין . . הלכות חג בחג") גופא מובן שבחג שואלין
 12 אודות ההלכות שבחג עצמו, ואילו בנוגע להלכות של ערב החג אין לשאול בחג, דהוי שואל שלא כענין;
 13 וכידוע אחד הפירושים¹⁰⁵ בענין "שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום"¹⁰⁶ – "לא שחייבין
 14 לדרוש כן ברבים, אלא שיש רשות לתלמיד לשאול, והוי שואל כענין¹⁰⁷ . . וכאותה שאמרו¹⁰⁸ ב' תלמידים
 15 ששאלו אחד שואל כענין ואחד שלא כענין, שמשיבין לשואל כענין כו", והיינו, שכאשר באים בחג שני
 16 תלמידים, אחד שואל בהלכות החג, ואחד שואל בהלכות ערב החג, יש לענות תחילה למי ששואל כענין
 17 – בהלכות החג.
 18 יח. וענין זה קשור גם עם התחלת המסכתא:
 19 "מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר, לא פחות ולא
 20 יותר . . שהכפרים מקדימין ליום הכניסה" (ופעמים שיום הכניסה בשלשה עשר ופעמים שהוא באחד
 21 עשר¹⁰⁹).
 22 וגם כאן ישנם שני ענינים: (א) הזמן העיקרי של קריאת המגילה – בי"ד וט"ו, ימי הפורים (חג)
 23 עצמם, (ב) והדחי' ליום הכניסה אצל בני הכפרים, בתור הכנה לפורים (לפני החג), שגם אצלם הוא בי"ד
 24 – בנוגע למתנות לאביונים, ועאכו"כ בנוגע למשלוח מנות איש לרעהו¹¹⁰, ורק בנוגע לקריאת המגילה
 25 מקדימים ליום הכניסה.
 26 יט. ובנוגע לענינים הנ"ל יש חקירה:
 27 לאחרי שנקבעה התקנה – ששואלין ודורשין בהלכות החג שלושים יום לפני החג, ועד"ז בנוגע
 28 להקדמת קריאת המגילה ליום הכניסה – האם זה נעשה ענין בפ"ע, או שנשאר רק הכנה לחג שיבוא
 29 לאח"ז.
 30 ולהעיר, ששאלה הנ"ל היא נקודה כללית שמצדה יש כמה חילוקים בנוגע להלכה בפועל, בכל שנה
 31 ושנה, ובמיוחד בקביעות שנה זו, כדלקמן.
 32 כ. המשך השיחה – בנוגע לתענית בכורות¹¹¹ בקביעות שנה זו שערב פסח חל בשבת, שהתענית

(101) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ג ס"ע 18 ואילך. וש"נ.
 (102) אור"ח סתכ"ט ס"א"ד.
 (103) בא יב, טו.
 (104) ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. וראה גם אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הכנה ס"א (ע' קד ואילך). וש"נ.
 (105) ריטב"א למגילה ד, א.
 (106) שם כט, ב. וש"נ.
 (107) אבות פ"ה מ"ז.
 (108) תוספתא סנהדרין ספ"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד.
 (109) פרש"י שם.
 (110) רמב"ם הל' מגילה פ"ב הי"ד.
 (111) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: זהו ענין שנוגע לי.

נדחה ליום ה' שלפניו, אם התענית ביום ה' נעשה ענין בפ"ע (זמן החיוב), או שהוא רק בתורת תשלומין,¹
 ונפק"מ לדינא בנוגע למי ששכח להתענות ביום ה', אם צריך להתענות ביום ו' (או לערוך סיום – שאפשר
 גם בשבת);² וכן בנוגע לבכור שנעשה גדול ביום השבת, אם אביו צריך להתענות במקומו ביום ה'. ועוד
 ענין בקביעות שנה זו, שפורים דמוקפות חומה (ט"ו אדר¹¹²) חל בשבת¹¹³, ומקדימים קריאת המגילה
 ל"ד אדר, מה דינו של קטן שהגדיל ביום ט"ו אדר לענין קריאת המגילה ב"ד¹¹⁴. וביאור החיוב שיש
 על הקטן (ועד"ז בגר קודם שמתגייר¹¹⁵) בתור הכשר לחיוב שבגדלותו, ע"ד מכשירי מצוה (שלדעת ר"א
 דוחים את השבת¹¹⁶) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ז ע' 66 ואילך.
 כא. וכיון שנזכר אודות ענין הגירות, הנה כאן המקום להעיר – ובפרט לשלול הקס"ד (אם לא יזכירו
 זאת) שיש בזה איזה שינוי ח"ו – שאין שום שינויים בתורת ה', ו"דבר הוי' זו הלכה¹¹⁷ – שגירות
 חייבת להיות כהלכה.

ובהקדמה – שבפרט עכשיו רואים במוחש שהנסיון נעשה קטן יותר:

עד עתה היו ארבעה-חמשה-ששה אנשים שהיו דבוקים ל"כסאות", ובשביל זה הי' להם כדאי לוותר
 רח"ל על קיום המחיצה והבדלה שבין ישראל לעמים, לוותר על כל הקדוש לישראל, ולהעמיד בסכנה
 את הבטחון – ח"ו היל"ת – של שלש וחצי מליון יהודים שנמצאים בא"י, ע"י הכנסת גויים שלא נתיירו
 כהלכה (אלא רק שילמו כמה דולרים...), ולהכחיד את כל האפשרויות שיוכלו לדעת אם הוא גוי או לא,
 ובמילא יתאפשר לו להיכנס בכל מקום שהוא; ועד שנעשית סכנה, ח"ו היל"ת, עבור המשפחה שלו,
 נכדיו וניניו, עם מי יתחננו בעוד שנה-שנתיים, ובדור הבא – אם זה יהי' גוי רח"ל או בן ובת ישראל¹¹⁸.
 אך עכ"פ הי' הנסיון באופן שרואה שיש לו עוד שנים-שלשה-ארבעה שגם הם דבוקים ל"כסאות"
 ואינם יכולים להפרד מהם... ואע"פ שרואים בעיני בשר שזוהי סכנה עבור עם ישראל, תורת ישראל,
 וכביכול עבור האמונה באלקי ישראל – הי' הכל כדאי, ובלבד שיהי' לו ה"כסא דמוקרא"¹¹⁹, כבוד
 המדומה והבוזי, לשבת על "כסא" ש"קנה" ע"י "מכירת" תורת ישראל עם ישראל וכל הקדוש לישראל
 רח"ל!
 וכל זה – בזמן שזקוקים לרחמי הקב"ה שה"עם לבדד ישכון"¹²⁰ באופן ד"בטח ברד עין יעקב"¹²¹,

מובן: איך היתה רות יכולה ללמוד ענינים אלו, שאינם שייכים
 למצוות דידהו? והרי רות כשרה היתה, כפי שהוכיח סופה על
 תחילתה, שנעשית גר צדק, ואח"כ יצאה ממנה השלשלת של דוד
 המלך! – והביאור בזה, כנ"ל, שלא זו בלבד שהלימוד הי'
 בהיתר, אלא שהיתה מוכרחת ללמוד כל ענינים אלו, כדי לידע
 איך להתנהג לאחרי שתגייר.

(116) וההסברה בדבר (ראף שיש על זה לימוד, צ"ל גם סברא
 בדבר) בפשטות: הציווי על עשיית המצוה כולל גם ציווי על
 מכשירי המצוה [ולדוגמא: כשהתורה מצוה לאכול מצה בפסח,
 הרי זה כולל שלפנ"ז צ"ל טחינה ולישה ואפי', ולפנ"ז קצירת
 החטים, ולפני הקצירה צ"ל זריעה (כדי שתוכל להיות הצמיחה
 במשך נ"ב יום (ראה בכורות ח, א)), שכל ענינים אלו אסורים
 בפסח, ובהכרח לעשותם לפנ"ז]. וכיון שהמצוה דוחה שבת, הרי
 זה כולל גם מכשירי המצוה, שאי אפשר בלאו הכי (ויתירה מזה:
 אפילו אם אפשר – הרי גם זה חלק מהמצוה). – וראה גם לקו"ש
 חל"ה ע' 61 ואילך. וש"נ.

(117) שבת קלה, ב.

(118) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 76. וש"נ.

(119) ראה ברכות כח, רע"א ובפרש"י.

(120) בלק כג, ט.

(121) ברכה לג, כח.

(112) שחל לעולם באותו יום שבו חל ערב פסח, כי, מספר
 הימים שבין פורים לפסח הוא לעולם בשוה (כדי שלא יהיו
 בלבולים בנוגע לחמץ וכו'), ואדר (הסמוך לניסן) הוא לעולם
 חסר.

(113) שנקרא "פורים משולש" – שחוגגים אותו במשך שלשה
 ימים: קריאת המגילה (שאסור לקרותה בשבת) – מקדימים ליום
 ו', וכן מתנות לאביונים, ואילו משלוח מנות וסעודת פורים –
 עורכים ביום ראשון (ראה שו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ו ובנ"כ. וראה
 השקו"ט בזה באחרונים (ראה גם בס' שנשמנו בנטעי גבריאל
 (להר"ג צינער) הל' פורים פרק פ)).

(114) ועד"ז בנוגע למ"ש בהתחלת מסכת מגילה: "מגילה
 נקראת ב"א וכו' שהכפרים מקדימין ליום הכניסה" – אם קטן
 בן כפר שהגדיל ב"ד צריך לקרות המגילה ב"א.

(115) והיינו, שאע"פ ש"עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה"
 (סנהדרין נט, רע"א), מ"מ, כשיודעים שעומד להתגייר, הנה לא
 זו בלבד שמותר לו אלא הוא חייב ללמוד תורה, כדי לידע איך
 להתנהג ברגע שיתגייר (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז
 ע' 143. וש"נ).

וזה שמצינו בדברי רות לנעמי "אל אשר תלכי אלך וגו'
 אלקך אלקי" (רות א, טז), כפירוש רש"י ש"מתוך דברי' של רות
 אתה למד מה אמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת
 וכו'", ככל פרטי הענינים שהובאו בפרש"י – דלכאורה אינו

- 1 שענין זה תלוי בכך שיהיו במעמד ומצב של "בדר", ואעפ"כ, בשביל הישיבה על ה"כסא", רוצים
2 להחריב רח"ל את ה"בדר", ע"י ביטול המחיצה בין ישראל לעמים.
- 3 אך עכשיו נעשה הנסיון קל יותר – כיון שבמקום ארבעה-חמשה נשארו רק שנים.
- 4 ולכאורה הרי זה דבר הפשוט, שבראותם מה שקורה אצל החברים שלהם, שגם הם היו דבוקים
5 ל"כסאות", ואעפ"כ עזר להם הקב"ה שנחלצו מהבוץ של הכבוד המדומה, הקשור עם הפעולה החותרת
6 רח"ל תחת הקיום של עם ישראל ותורת ישראל – היו השנים הנותרים צריכים לחשוב אודות הצורך
7 לשוב בתשובה, לאחרי שכולם רואים את מעשיהם, כולל גם הילדים שלהם, ולא מתביישים להדפיס
8 בעיתון שישנו הענין ד"מי שפרע וכו" 122,
- 9 – נזהרתי כל הזמן שלא לסיים מאמר רז"ל הנ"ל, אבל פלוני לא התבייש והדפיס מאמר רז"ל זה
10 בשלימותו (עם הסיום 123), ביחס לאביו!... ולאביו הועיל הדבר, שלעת-עתה הוציאו אותו מכל הענין –
11 ואעפ"כ, אינם יכולים להתנתק מה"כסא", למרות שידועים אודות הענין ד"מי שפרע כו" (כפי שקראו
12 גם בעיתון), ורואים שנשארו שני יחידים בלבד.
- 13 ובמה מונחים עכשיו? – רצים ומחפשים אפשרות להסית ולהדיח את אלו שהתחרטו וויתרו על
14 ה"כסא", שיחזרו להידבק ל"כסא", על חשבון "מכירת" הבטחון של שלש וחצי מליון יהודים ע"י
15 הבטחת קיומה של המחיצה המבדלת בין ישראל לעמים.
- 16 ואם לא יצליחו לפעול זאת עליהם – ימצאו יהודי חדש שלא טעם עדיין את הטעם של ה"כסא",
17 ויסיתו וידיחו אותו (ע"ז ש"יקנו" אותו באמצעות כבוד או כסף) להתיישב על ה"כסא" ולהדבק אליו...
18 ולומר ולהראות במעשה בפועל שיוצא במלחמה נגד "דבר הוי" זו הלכה", מלחמה בהקב"ה, בתורת
19 ישראל ועם ישראל – כדי שאותם שנים לא ירגישו שנשארו לבדם, אלא יצרפו אליהם לכל-הפחות
20 שלישי!
- 21 וכל זה נעשה עם גושפנקא של תורת ישראל ו"פרומקייט" – שכיון שיש לו "סמיכה" לרבנות, והוא
22 יודע לקרוא בלי נקודות וכו', ביכלתו להעניק חתימה רח"ל שזהו דבר טוב ע"פ תורה!
23 כב. ויה"ר שתהי' "תשועת ה' כהרף עין" 124.
- 24 ובפרט בעמדנו בימים שלפני ביעור חמץ, והרי איתא בזהר 125 שחמץ ענינו עבודה-זרה,
25 וכפי שמבאר רבינו הזקן 126, ש"אפילו עבירה קלה, הרי העוברה עובר על רצון העליון ב"ה והוא
26 (ברגע זה) בתכלית הפירוד מיחודו ואחדותו ית' יותר מס"א וקליפה הנקראים אלהים אחרים וע"ז ממש",
27 וכל האפשרות לעבור על רצונו ית' אינה אלא לפי ש"נכנס בו רוח שטות" 127, שאז חדל להיות בן
28 אדם ("אויס מענטש, אויס בן-אדם"), היינו, שאין זה רק היפך מהותו של יהודי ("אויס איד"), אלא
29 שאינו מהות אדם כלל, ורק אז יכול לעבור עבירה, כי, לולי זאת, הרי כיון שזהו רצון הקב"ה, אין נפק"מ
30 אם מלך מלכי המלכים הקב"ה צוה עליו לעשות דבר קטן או דבר גדול.
- 31 ואדרבה: אם אינו יכול להתאפק בנוגע לדבר של מה בכך, בידעו שהוא מורד ב"דבר הוי" זו הלכה"
32 – הרי זו מרידה שאין כמוה:
- 33 בשלמא גנב רח"ל ש"יגנוב למלא נפשו כי ירעב" 128 – הרי הוא לכל-הפחות "מומר לתאבון", או

(125) ח"ב קפב, רע"א.

(126) תניא פכ"ד.

(127) סוטה ג, א. וראה תניא שם ובפ"ד.

(128) משלי ו, ל.

(122) ב"מ רפ"ד.

(123) "הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" – ביחס

להתחייבות לציבור הבוחרים שיגנו על עניני הדת (המו"ז).

(124) ראה בהמצויין בנרות שבת (ירושלים תש"ה) כרך ג ע'

מב; נא; סו. מנחה ליהודה (ירושלים תש"ז) ע' 27-8.

1 שאינו מומר כלל, אלא בגלל שהוא רעב ובני ביתו רעבים, אינו יכול להתאפק ונעשה גנב, רח"ל, בגלל
 2 שאינו יכול לעמוד בפניי ראיית הצער של בני הבית;
 3 אבל בנדו"ד, לא מדובר אודות ענין של צער! – בשעה שנולד, לא ישב על ה"כסא", וחי עשרות
 4 שנים מבלי לשבת על ה"כסא"; בשעה שלמד תורה – לא ישב על ה"כסא", וגם בשעה שהציל יהודים
 5 מידי הנאצים, לא ישב על ה"כסא"; ומאז שהתיישב על ה"כסא" – איבד את כל המהות של אנושיות,
 6 עד כדי כך, כאמור, שבמשך שנים עורכים מלחמה נגד תורת הקב"ה, עם היפך האמת שאין כמוהו,
 7 שבכל יום אומרים להיפך ממה שאמרו בעצמם ביום שלפנ"ו.
 8 וכאמור לעיל, שגם לאחרי שכמה מהם כבר נסוגו מההליכה הגלוי' נגד דבר הוי', ותפסו את האמת
 9 ש"דבר הוי' זו הלכה" – נשאר עדיין שנים, רח"ל, שאינם יכולים לצאת ממעמדם ומצבם, ולא עוד
 10 אלא שלקחו על עצמם תפקיד להסית ולהדיח עוד יהודי אולי גם הוא ידבק ב"כסא", על חשבון ביטול
 11 המחיצה שבין ישראל לעמים, היל"ת.
 12 כג. ועכ"פ – אם לא ברצון הטוב, יעזור להם השי"ת ש"ביד חזקה" יגרשו אותם מה"כסאות" שלהם.
 13 ואין זה חידוש – שהרי מצינו בנוגע ליצי"מ ש"ביד חזקה יגרשם"¹²⁹:
 14 היו אז יהודים כאלו, רח"ל, שלא רצו להחליץ ממצרים, "ערות הארץ"¹³⁰.
 15 והטעם שמסופר הדבר בחומש – דלכאורה, מהו הצורך לספר בגנותן של ישראל שהיו כאלו יהודים
 16 כו' – כדי שאם יפגשו פעם יהודי שלא רוצה לצאת מטומאת מצרים "ערות הארץ", רח"ל, לא יתיראו
 17 לחשוב שזהו דבר שלא הי' לעולמים, אלא ידעו שכבר אירע הדבר במצרים.
 18 אבל הנפק"מ היא – שאז הי' זה קודם מתן-תורה, ועדיין לא הי' "תורה אור"¹³¹ (מלבד מה ששמעו
 19 ממשה רבינו, מעמרים, מזקני ישראל, אודות הענין של לימוד התורה, כמארז"ל¹³² "מימיהן של אבותינו
 20 לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם"), ואילו עכשיו נמצאים לאחרי שכבר הי' מתן-תורה,
 21 ב"קולות וברקים"¹³³, באופן ד"וירא העם וינעו"¹³⁴, ו"מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן
 22 באימה וביראה וברתת ובזיע"¹³⁵, שגם עכשיו ישנו הענין של נתינת התורה בכל יום, כשם שישנו הענין
 23 של יצי"מ בכל יום.
 24 ומכאן ולהבא יהי' שלום על ישראל, וקירוב הלבבות בין בני",
 25 וגם הם – הנה בחדסד וברחמים יחליטו לעבוד את ה' כפי רצון ה', ולא ח"ו באופן שהקב"ה יעבוד
 26 אותם רח"ל, כמו בישיבתם על ה"כסא" בגלל שטוענים שהם "עבדי ה'", שמשתמשים בשמו של הקב"ה
 27 כדי שיבחרו בהם ואח"כ ישבו על ה"כסא", ויעשו היפך "דבר הוי' זו הלכה".
 28 כד. ויה"ר שכל זה יעבור בדרכי נועם וברחמים ובטוב הנראה והנגלה,
 29 ותהי' ההבדלה "בין ישראל לעמים" שהיא כמו ההבדלה "בין אור לחושך" ו"בין יום השביעי לששת
 30 ימי המעשה",
 31 וכן ההבדלה בין ימי הגלות לימי הגאולה – שיצאו מהטעות המרה לומר שיש כבר "אתחלתא
 32 דגאולה"¹³⁶, שגרמה לבני" כו"כ צרות רח"ל: הצרה של "חוק השבות", הצרה של "מיהו יהודי", הצרה
 33 של "ניתוחי מתים" והצרה של "גיוס נשים" – כל זה נקרא "אתחלתא דגאולה" רח"ל, בה בשעה שזהו
 34 חושך כפול ומכופל שלא הי' מעולם (מצד ביטול המחיצה בין ישראל לעמים, שהיא כמו ביטול המחיצה
 35 בין אור לחושך)!

(133) יתרו יט, טז.

(134) שם כ, טו.

(135) ברכות כב, א. וש"נ.

(136) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ע ע' 302. וש"נ.

(129) ס"פ שמות.

(130) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.

(131) משלי ו, כג.

(132) יומא כח, ב.

- 1 ויהי "פתח דבריך יאיר"⁷ – שיראו את האור, שיש אור ויש חושך, יש ישראל וישנם שבעים אומות,
2 ויש שבת וישנם ששת ימי החול,
- 3 וע"י הבדלות אלו – הנה כיון שכל עניני הבדלות (כדאיתא בגמרא במסכת פסחים¹³⁷ "סדר הבדלות")
4 באים ביחד¹³⁸, תהי גם ההבדלה "בין גלות לגאולה", שיכירו שזוהי גלות של חושך כפול ומכופל
5 שמעולם לא הי' חושך כזה רח"ל,
- 6 ו"כהרף עין"¹³⁹ יהי' מהחושך – "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹⁴⁰,
- 7 "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁴¹ – החל מהיציאה מהגלות הפרטי אצל היצה"ר, מצד ענינים של
8 קנאה תאוה וכבוד, כפי שהמשנה¹⁴² מסיימת מה קורה רח"ל עם האדם שמונח בהם – אם זה כבוד של
9 "כסא", או קנאה מצד "מה יאמרו הבריות" וכו', ובאופן שבני ביתם, נשותיהם וילדיהם, יכריחו אותם
10 לצאת מזה בהקדם הכי אפשרי, ולהציל רגע אחד מהחושך כפול ומכופל של הגלות; ועד ש"בני ישראל
11 יוצאים ביד רמה" גם מהגלות הכללי, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- 12 ואז יהי' הענין דשואלין ודורשין בהלכות החג לפני החג באופן שמבאר רבינו הזקן בשו"ע¹⁰² שעיקר
13 התקנה היתה "כדי להזכיר העם . . להכין בהמות הכשרים לקרבן",
- 14 ותהי' הקרבת הקרבנות באופן ש"שם נעשה לפניך . . כמצות רצונך"¹⁴³, "ונאכל שם מן הפסחים ומן
15 הזבחים"⁴¹ (לפי הקביעות שבשנה זו) – כל בני"י ביחד, שהרי קרבן פסח "אתי בכנופיא"¹⁴⁴, ומתוך
16 שמחה וטוב לבב, לאחרי ש"בניסן עתידין להגאל"¹⁴⁵, בניסן זה ממש.
- * * *
- 17
- 18 כה. מאמר ד"ה בכל דור ודור כו' יצא ממצרים.
- * * *
- 19
- 20 כו. יש עוד נקודה משותפת בין פורים ופסח:
- 21 בנוגע לפורים – הנה מסכת מגילה (שבה נתבארו כמה מצוות שיש בפורים) התחלתה בנוגע למצות
22 קריאת המגילה, ועד שעל שמה נקראת כל המסכתא בשם מגילה,
- 23 וכנ"ל (ס"ה) מתורת הבעש"ט ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מורה על תוכן הענין; ובפרט
24 ע"פ מ"ש בשל"ה¹⁴⁶, שמי שאינו שייך להבנה והשגה, מאיזו סיבה שתהי', שברגע או בזמן מסויים,
25 במקום מסויים, אינו יכול ללמוד בהבנה והשגה, יאמר עכ"פ את השמות של תנאים ואמוראים, מסכתות
26 וחומשים וכו', שגם זה ענין של קדושה,
- 27 ומזה מובן, שהנקודה של פורים באה לידי ביטוי ע"י המגילה.
- 28 וכן הוא בפשטות הענינים – שכדי לדעת כמה מתבטאים עניני הפורים, מה היתה גזירת פורים, כיצד
29 הי' ביטול הגזירה, ואיך הי' לאח"ז נס פורים – יודעים זאת ממה שנכתב במגילה.
- 30 ובנוגע ליחודה של מגילה זו משאר המגילות (שהרי יש חמש מגילות) – לא אומרים שזוהי "מגילת
31 מרדכי",

(142) אבות פ"ד מכ"א.

(143) נוסח תפלת המוספין.

(144) יומא נא, א. וראה פרש"י פסחים טו, סע"ב.

(145) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

(146) בהקדמתו בית אחרון (יג, סע"א ואילך) – בהגהה.

וראה גם ספר שפתי ישנים (להר"ר שבתי משורר בס) בהקדמה.

(137) קד, א.

(138) ראה חולין כו, סע"ב. וראה גם פרש"י מגילה יז, ב

(ד"ה אתחלתא).

(139) לשון חז"ל – מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(140) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י. ובכ"מ.

(141) בשלח יד, ה.

1 והיינו, שאע"פ שבהתחלת המגילה נאמר¹⁴⁷ "איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי", וכל היחוס
 2 של אסתר הוא קירבתה למרדכי, וגם סיום המגילה הוא ש"מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש", אעפ"כ
 3 לא נקראת המגילה בשם "מגילת מרדכי",
 4 ולא נקראת אפילו בשם "מגילת מרדכי ואסתר", ואפילו לא בשם "מגילת אסתר ומרדכי", אלא רק בשם
 5 "מגילת אסתר" (כפי שנקראת במסכתא סופרים¹⁴⁸ ובכ"מ ועד בדברי הפוסקים)¹⁴⁹.
 6 וההסברה בזה בפשטות – כיון שהמגילה נקבעה עי"ז שאסתר מסרה נפשה וביקשה "כתבוני
 7 לדורות"¹⁵⁰, ולכן נקראת המגילה על שמה, בדוגמת "תורת משה"¹⁵¹, "לפי שמסר נפשו עלי' נקראת על
 8 שמו"¹⁵².
 9 אבל הא גופא דורש הסבר: מדוע מרדכי לא ביקש "כתבוני לדורות", שאז היתה נקראת "מגילת
 10 מרדכי"?
 11 ומזה מובן, שכאן מודגשת מעלת נשי ובנות ישראל, מה שיכולות לפעול ע"י הכחות שניתנו להן,
 12 גודל הזכות (ומזה מובן גם) גודל האחריות שיש להן, ועד שבכחה של אשה בישראל להציל את כל עם
 13 ישראל; אם היא רק מתנהגת כפי שכתוב במגילה: "את מאמר מרדכי אסתר עושה"¹⁵³, שמתנהגת ע"פ
 14 הוראת ראש הסנהדרין¹⁵⁴, כפי הוראת השו"ע, אזי תלוי בה הקיום של כל עם ישראל!
 15 ועד כדי כך, שכשקובעים את שם המגילה לדורי-דורות, הנה אע"פ שיש בה כמה סיפורים, מאורעות
 16 שאירעו עם מרדכי לבדו, מאורעות שאירעו עם שניהם, אם באופן שמרדכי הי' העיקר ולאחריו באה
 17 אסתר, או באופן שאסתר קדמה ואח"כ בא מרדכי (כמו "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי"¹⁵⁵), ומאורעות
 18 שאירעו עם אסתר לבדה – קובעים את שם המגילה כולה על שם אשה בישראל.
 19 ועד"ז בנוגע לפסח – כמאמר רז"ל¹⁵⁶ ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל
 20 ממצרים".
 21 כזו. והנקודה הפנימית שהיא עיקר הזכות והאחריות שלהן:
 22 במגילה מודגש החידוש ש"הימים האלה נזכרים... משפחה ומשפחה", שע"ז מבטיחים ש"זכרם לא
 23 יסוף מזרעם"¹⁵⁷, כפירוש רש"י, ש"כך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו", כמשנ"ת בהתוועדות
 24 הקודמת¹⁵⁸.
 25 והרי רואים בפועל, שחינוך הילדים, הן בנים והן בנות, שימשיכו ללכת בדרך ש"קיים עליהם מרדכי
 26 ואסתר"¹⁵⁹ – תלוי בעיקר באשה, "עקרת הבית"¹⁶⁰, שהיא זו שמעמידה את ה"משפחה ומשפחה", באופן
 27 ש"זכרם לא יסוף מזרעם".
 28 ועד"ז בנוגע לגלות מצרים וגאולת מצרים – כמבואר בארוכה בדברי רז"ל¹⁶¹ שהנשים הצדקניות
 29 שבאותו הדור לא התפעלו מגזירות פרעה, ואמרו שמבלי הבט על מה שאומר פרעה, מה אומרת מדינת
 30 פרעה ומנהגי המדינה, ומה אומרת כל ההנהגה שמסביב – יודעות הן שצריך ללדת ילדים, להעמידם
 31 ולחנכם שילכו אח"כ במדבר שממה... ובלבד להגיע להר סיני לקבל את התורה,

147) שם, כב.

147) אסתר ב, ה.

148) סוטה יא, ב.

148) רפי"ג.

149) אסתר ט, כח.

149) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 279. וש"נ.

150) שיחת ש"פ תשא, שושן פורים סט"ו; סכ"א ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 290; ס"ע 295 ואילך).

150) מגילה ז, א.

151) אסתר שם, לא.

151) מלאכי ג, כב.

152) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתצא. ע' תתנח ואילך.

152) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל,

153) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתצא. ע' תתנח ואילך.

ד. וש"נ.

154) סוטה יב, א.

153) אסתר ב, כ.

154) ראה פרד"א פ"ג.

1 — ובאופן שההליכה במדבר היתה מתוך תוקף האמונה עד כדי כך ש"גם צדה לא עשו להם" 162
 2 (שמזה מובן שהיתה להם אפשרות להכין צדה, דאל"כ, מהו הפלא ש"גם צדה לא עשו להם"), כיון
 3 שהאמונה היתה חזקה כל כך, שבשמעם ממש רבינו שמגיע הקץ ויוצאים ממצרים והולכים לקבל את
 4 התורה, שכחו על כל ענין הצדה!... ועז"נ 163 "זכרתי לך חסד נעורך גוי' לכתך אחרי במדבר בארץ לא
 5 זרועה" —

6 ועוד לפני ההליכה במדבר, היתה פעולת החינוך של נשי ישראל באופן שמיד בצאתם ממצרים, ביום
 7 השביעי, היו הילדים אלו ש"הכירוהו תחילה" 156, ואמרו — בהראותם באצבע קטנה — "זה א-לי" (עוד
 8 לפני "אלקי אבי") 164,

9 ועד שאפילו עוברים שבמעי אמם אמרו שירה 165 (כולל גם "זה א-לי ואנוהו"), שבזה מודגש גם
 10 שהעיבור הי' ע"י שמירת טהרת המשפחה, ועד"ז בנוגע לחלה והדלקת הנר, שעי"ז מעמידים "צבאות
 11 הוי" 166.

12 כח. ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" 40:

13 גם בדורנו, מבלי להתחשב במה שהי' שלשום ואתמול ולפני רגע — הנה מרגע זו, מכאן ולהבא, עוד
 14 בזמן הגלות, נעמד כל אחד מישראל, הן איש והן אשה, הן גדולים והן קטנים, "מנער ועד זקן טף
 15 ונשים" — "ביום אחד" 167, במעמד ומצב של "יום אחד לה" 168, באופן ש"לא יום (אור) ולא לילה" 168
 16 (חושך), כי אם ראיית אלקות בלבד, ובאופן כזה מחנכים את הילדים — שנעשים "צבאות הוי",
 17 ומעמידים בתים בישראל — "ויעש להם בתים" 169, בתי מלוכה ובתי כהונה 170.

18 וזוהי ההקדמה לכך שבקרום ממש "יעמוד מלך מבית דוד", ש"ילחם מלחמת ה'" וינצח, ויבנה בית
 19 המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל 171, ו"שם (בביהמ"ק, ע"י בתי כהונה) נעשה לפניך את קרבנות
 20 חובותינו .. כמצות רצונך" 143, ובעגלא דידן.

* * *

21
 22 כט. בהמשך לכך שלפני שנים אחדות הי' הענין של התייסדות ע"א (שבעים ואחד) מוסדות 172 —
 23 הנה כיון שבשעה שאדם (ובפרט יהודי) יודע שהוא צריך לערוך חשבון, ובפרט חשבון צדק, הרי זה
 24 מזרו אותו לא רק בנוגע להוה, אלא זוהי גם הכנה בנוגע לעתיד — דבר טוב ונכון, שכל אלו שעסקו
 25 בזה, יבחרו אנשים (אחד מכל מוסד) שיודיעו בהקדם אודות המעמד ומצב של שבעים ואחד המוסדות,
 26 מה שניתוסף בהם כו'.

27 ומובן מאליו שענין הזכרון צ"ל באופן שמהענין ד"נזכרים" יומשך ל"נעשים" 173, הן בביסוס וחיוזוק
 28 והתפשטות המוסדות הקיימים, והן ובעיקר להוסיף ולהעלות בקודש,

29 — לקרב יהודים נוספים, יהודים חדשים, שעד עתה לא ידעו שהם בני אברהם יצחק ויעקב ובנות
 30 שרה רבקה רחל ולאה, שגם אצלם יגלו מי הם, ושיש להם נפש שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" 42,
 31 ועומדת בתשוקה וכליון — "כלה שארי ולבבי", כיון ש"צור לבבי וחלקי אלקים לעולם" 174, כך, שפועלים
 32 חיות אצל יהודי כשמדברים עמו אודות יהדות, ולכן מובן שסוכ"ס הנה לא זו בלבד שמקבל זאת באהבה,

(170) פרש"י עה"פ.

(171) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(172) ראה שיחת י"א ניסן דאשתקד סמ"ה (תורת מנחם —
 התוועדויות חע"ב ע' 51 ואילך). וש"נ.

(173) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'
 בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(174) תהלים עג, כו. וראה במאמר פ"ד (תורת מנחם —
 התוועדויות חע"ו ס"ע 6 ואילך).

(162) בא יב, לט.

(163) ירמ' ב, ב. פרש"י בא שם.

(164) בשלח טו, ב.

(165) ברכות ג, א. וש"נ.

(166) בא שם, מא.

(167) אסתר ג, יג.

(168) זכר' יד, ז.

(169) שמות א, כא.

1 אלא הוא נשאר עם רגשי תודה לעד ולעולמי עולמים על כך שסיפרו לו מי הוא, ובאופן כזה מעמיד
 2 אח"כ את כל הבית והמשפחה, ומחנך את ילדיו כו' –
 3 שבשביל זה יש צורך מסתמא גם במוסדות חדשים, ועאכו"כ שיש צורך בכיסוס והתפשטות המוסדות
 4 הקיימים.
 5 ועד שיקויים היעוד "מלאה הארץ דעה את הוי" כמים לים מכסים"¹⁷⁵, ואז "לא ילמדו עוד איש את
 6 רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם"¹⁷⁶,
 7 כפי שפועלים שיהי' בקרוב ממש, ע"י העבודה בימי הגלות האחרונים בהפצת אור התורה והדלקת
 8 "נר מצוה"¹³¹ בכל בית יהודי, החל מלכו ונשמתו הקדושה של כל יהודי – "נר הוי" נשמת אדם"¹⁷⁷,
 9 שביתו יהי' בית יהודי, עם מזווה, סידור ותהלים וספרים של תושב"כ ותושבע"פ¹⁷⁸, ועם כשרות האכילה
 10 ושת"י, והנהגה באופן של כשרות, גם בדיבור ואפילו במחשבה,
 11 שע"ז מעמידים "צבאות הוי" שילכו בקרוב לקבל פני משיח צדקנו, ובאופן ש"בני ישראל יוצאים
 12 ביד רמה"¹⁴¹, ובקרוב ממש.
 13 [לאחרי אמירת ברכה אחרונה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ממצרים גאלתנו" בניגון כ"י
 14 אלקים יושיע ציון"].

(175) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם שם בסופן.

(176) ירמ"י לא, לג. וראה רמב"ם ה' תשובה ספ"ט.

(177) משלי כ, כז.

(178) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ה ע' 143 ואילך. וש"נ.

המשך מעמוד 221

24 ודינם לשריפה, או דלמא – או שמא יש לומר, דבין דע"ל לא ונפיקא
 25 בלבדושה דמי – שמאחר ודרך האשה תמיד ליתן פאה זו בראשה,
 26 אזי אפילו באופן שאינה קשורה בה עתה, מכל מקום יש לדונה
 27 כמלבוש שעליה שאינו נשרף בכלל ממון עיר הנדחת. תיקו –
 28 תעמוד שאלה זו בספק שלא נפשטה.
 29 שנינו במשנה: ואת כל שללה תקבין אל תוף רחובה וכו' אם אין
 30 לה רחוב עושים לה רחוב. הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין
 31 זה: תנו רבנן, אם אין לה רחוב הנדחת רחוב, אינה נעשית עיר
 32 הנדחת, שהרי אי אפשר לקיים בה את מצוות הכתוב (שם יג יז) ואת
 33 כל שללה תקבין אל תוף רחובה. אלו דברי רבי ישמעאל. רבי
 34 עקיבא אומר, אם אין לה רחוב עושים לה עתה רחוב, וכונסים את
 35 כל שללה לתוך רחוב זה.
 36 מבררת הגמרא: גמא קמיפלגי – באיזו סברא נחלקו רבי
 37 ישמעאל ורבי עקיבא. מבררת הגמרא: מר רבי ישמעאל קבר,
 38 'רחובה' מעיקרא משמע – מתיבת רחובה' משמע שכוונת
 39 הכתוב לרחוב שהיה לעיר מקודם לכן, ולפיכך אם היה לה עד
 40 עתה רחוב ניתן לקיים בה דין עיר הנדחת, אך אם לא היה לה
 41 רחוב אין מועיל לבנותה עתה. ומר רבי עקיבא קבר, רחובה
 42 השתא נמי משמע – מתיבת רחובה' משמע הרחוב שיש לה
 43 עתה, בשעה שכונסים אליו את ממון העיר, ולפיכך אין חסרון
 44 בכך שלא היה לה רחוב עד היום, שהרי מכל מקום יש לה
 45 עכשיו רחוב.

1 תוף רחובה ושרפת באש' בתיב, ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק מי
 2 שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה נשרף בכלל ממון העיר, דהיינו,
 3 כל ממון שניתן לקובצו ולשרפו בלא עשיית פעולה נוספת, וצא
 4 זה – השיער, שאי אפשר לקובצו ולשרפו, שמוסר תלישה
 5 וקביצה ושריפה – שהרי צריך תחילה לגוזזו, ורק לאחר מכן ניתן
 6 לקובצו ולשרפו, ומכיון שהוא מחוסר פעולה נוספת אינו נשרף
 7 בכלל ממון אנשי העיר, ואפילו שיער הנשים הרשעיות אינו
 8 נשרף, ואם כן מה מקום יש להסתפק לגבי שיער נשים צדקניות.
 9 אלא אמר רבא, ודאי הדבר ששיער הנשים אינו נשרף בכלל ממון
 10 העיר, בין של צדקניות ובין של רשעיות, אלא ספיקו של רב יוסף
 11 בנשים צדקניות היה גפיהה נכרית שלובשת האשה על שיערה,
 12 שבוה פשוט הדבר שבשל רשעיות צריך לשרופו יחד עם שאר
 13 הממון והמלבושים שלהן, והספק הוא לגבי נשים צדקניות.
 14 מבררת הגמרא: תיבי דמי – באיזה אופן יש להסתפק, אי דמוחבר
 15 בגופה בגופה דמא – אם באופן שהפאה הנכרית מחוברת וקשורה
 16 בשערה, הרי זה כמלבוש שעל הגוף, והדין הוא שהמלבושים
 17 שלובשים הצדיקים עליהם אינם נשרפים בכלל ממון עיר הנדחת.
 18 מבררת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרך רב יוסף להסתפק, אלא
 19 בתלי גסיה – באופן שאין הפאה נתונה עתה בראשה, אלא
 20 תלויה היא על יתד הנעוץ בכותל ביתה, ובוה יש להסתפק האם
 21 בגבסי צדיקים שפתיקה דמי ואבד, כלומר, האם יש לדון פאה זו
 22 כמו שאר מלבושים של הצדיקים שבעיר הנדחת, שהדין הוא
 23 שאם אינם לבושים בהם עתה הרי הם בכלל ממון עיר הנדחת

לקוטי שיחות

פרשת צו

כרך כז, א

מתורגם ללשון הקודש

- 20 ורש"י שולל סברה זו, ומציין שההלכה "ישבר" אינה
 21 קשורה לחומרת החטאת, אלא "לפי שהבליעה שנבלעת בו
 22 נעשה נותר, והוא הדין לכל הקדשים", (שהרי בכל
 23 הקדשים קיים דין נותר)⁷ – ולא כדין דם החטאת, המופיע
 24 בפסוק הקודם.
 25 אך את זאת יש להבין: מהו הכרח להסביר בפשוטו
 26 של מקרא, שהטעם הוא משום איסור נותר, ו"הוא הדין
 27 לכל הקדשים"⁸ – ולא, כפי שנראה, לכאורה, מפשט
 28 הפסוקים בהמשך, שזהו דין מיוחד בקרבן חטאת, בדומה
 29 לדין הקודם לגבי דם החטאת?
 30 ואדרבה – לכאורה קשה לקבל (לפי הפשוט) שהדין
 31 "ישבר" הוא משום איסור נותר, כי:
 32 א) בפשטות אין סביר לומר שהמושג "נותר" חל גם
 33 על בליעה⁹, כי המשמעות של "נותר" היא שארית ממה
 34 שנאכל לפני כן, כלומר, מציאות ממשית הניתנת לאכילה,
 35 ואילו בליעה בכלי אינה ניתנת לאכילה, ואינה יכולה
 36 להיות "נותר" מדבר שנאכל.
 37 ב) אם הדין "ישבר" הוא משום איסור נותר, הרי אין
 38 הוא חל מיד לאחר הבישול, אלא רק לאחר שהסתיים זמן
 39 אכילת הקרבן, שאז הוא הופך לנותר¹⁰ – ואם כך, צריכה
 40 היתה התורה לציין את הזמן של חובת השבירה, כפי

א.

"וכלי חרש... ישבר"

- 1 בדיני החטאת שבפרשתנו¹ אומרת התורה²: "וכלי
 2 חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה
 3 ומורק ושוטף במים".
 4 רש"י מצטט את המילה "ישבר" ומפרש: "לפי
 5 שהבליעה נבלעת בו נעשה נותר והוא הדין לכל הקדשים".
 6 לגבי ההסבר לכך שרש"י צריך (א) להסביר את טעמו
 7 של הדין "ישבר"³, ו(ב) להוסיף "והוא הדין לכל
 8 הקדשים" – יש לומר בפשטות:
 9 הפסוק "וכלי חרש..." מופיע בהמשך לפסוק הקודם,
 10 שבו כתוב דין "דם חטאת" – "ואשר יזה מדמה על
 11 הבגד... תכבס במקום קדוש", שחובה זו קיימת רק
 12 בקרבן חטאת, ולא בקרבנות אחרים. ולפי זה צריך היה
 13 להסיק⁴, שהפסוק "וכלי חרש..." המופיע מיד אחר כך,
 14 עוסק אף הוא בדין המיוחד לחטאת⁵, שמפני חומרתו
 15 של קרבן חטאת, חובה להסיר מיד את בליעת החטאת
 16 מן הכלי, כדם החטאת מן הבגד. ולכן אומרת התורה,
 17 שכלי חרס, שממנו אי אפשר להסיר בליעה, כדברי
 18 רש"י⁶ "כלי חרס .. אינו יוצא מידי דפיו לעולם",
 19 ההלכה היא – "ישבר" –

- מצד עצם הבישול*) – י"ל בפשטות, שהוא מצד החילוק שבין כלי חרס
 וכלי נחושת (אבל ראה לקמן הערה 17). ויותר מסתבר לומר – מכיון
 שבא בהמשך לפסוק שלפנ"ז שאיירי דיני נבלעים. וראה לקמן בפנים.
 והשאלה שבפנים היא – מג"ל שהוא מטעם איסור נותר. ולהעיר (ע"ד
 ההלכה) מהר המורי לרמב"ם שם.
 9) וגם ע"ד ההלכה – ראה הראב"ן לע"ז סי' שיג (וראה תו"ש
 פרשתנו ב"מילואים" ע' רמח). שו"ת חת"ס יו"ד סק"ד ד"ה וכבר.
 השק"ט בכלי חמדה עה"ת פרשתנו כאן. ועוד (ולהעיר מדעת רב אשי
 ע"ז עו, א). ואכ"מ.
 10) לא מיבעי להשיטות דשבירת כלי חרס היא מצד דין שריפת נותר
 (ר"ן ע"ז שם (הובא בצידה לדרך כאן). וכן משמע בתוד"ה אלא (זבחים
 צו, א) בסופה (וראה שו"ת חת"ס יו"ד סצ"ח). לבוש על פרש"י כאן.
 ועוד. וראה לקמן בפנים סעיף ז ואילך) – אלא אפילו להסבירם שהטעם

(1) ו, יז ואילך.

(2) שם, כא.

(3) והרי לא פרש"י טעם ד"אשר יזה מדמה על הבגד גו' תכבס במקום
 קדוש" שבפסוק שלפנ"ז – אף שברמב"ן שם (ועוד) פי' הטעם "שלא
 יצא חוץ לקלעים" [אלא ש"ל שמוכן הוא מפרש"י שלפנ"ז ד"קדוש"
 היינו (תאכל) כחומר שבה". ואכ"מ].

(4) ראה גם רמב"ן (לעיל סוף פסוק יח): וחידש דינין הרבה בנבלעים
 מן החטאת.

(5) וכ"ה שיטת הרמב"ם – הלי' מעשה הקרבנות פ"ח הי"ד. וראה
 לקמן סעיף ט.

(6) בד"ה ומורק ושוטף, וכדלקמן סעיף ב.

(7) וראה ראב"ד הלי' מעה"ק שם. וראה לקמן סעיף ט.

(8) הכרחו של רש"י שהוא מצד "הבליעה שנבלעת בו" (ולא גזה"כ

(*) ראה זבחים (צה, ב) "בישול בלא בילוג מאי" פרש"י ותוס' ד"ה אלא – שם צו, א. ראי"ש ע"ז עו, א (פ"ה סל"ז). ועוד.

20 האמור לגבי כלי חרס, אי אפשר היה להסיק ש"אינו יוצא
21 מידי דפיו לעולם", אלא את זאת לומדים רק מן הדין
22 "ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו" לגבי כלי נחושת -
23 ותמוה: מדוע אי אפשר ללמוד זאת מהדין של "ישבר"
24 עצמו? והרי רש"י בעצמו מציין שהטעם ל"ישבר" הוא
25 משום ה"בליעה שנבלעת בו"¹⁷, וזוהי הוכחה, שאין שום
26 אפשרות שהבליעה תיפלט (לגמרי?) מכלי חרס!
27 [שהרי, אם ישנה אפשרות להסיר את הבליעה -
28 אדרבה: על ידי שבירת כלי החרס אין האיסור הבלוע
29 "בטל
30 מן העולם", אלא נשאר בשברי כלי החרס¹⁸, ואילו על ידי
31 פליטת הבליעה הוא יתבטל].

ג.

"יגע בבשרה" ו"אשר תבושל בו"

32 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
33 בפסוק שלפני כן ואומרת התורה שתי הלכות בענינים
34 שונים:
35 (א) דין בקשר לבשר חטאת - "כל אשר יגע בבשרה
36 יקדש", שהמשמעות היא, כפירוש רש"י, "כל דבר אונל
37 אשר יגע ויבלע¹⁹ ממנה", וכיון שבשר החטאת נבלע

1 שהיא מציינת את הזמן שבו חל איסור הנותר על בשר
2 הקרבן?¹¹

ב.

"ומורק ושוטף"

3 בהמשך מצטט רש"י את המילה "ומורק", ומפרש:
4 "לשון תמרוקי הנשים¹² אשקורי"ר¹³ בלע"ז" (כלומר -
5 דבר המצחצח¹⁴). ולאחר מכן הוא מצטט "ומורק ושוטף"
6 ומפרש: "לפלוט את בליעתו, אבל כלי חרס למדך הכתוב
7 כאן שאינו יוצא מידי דפיו¹⁵ לעולם".

8 ואין מובן: דברי רש"י על "ומורק ושוטף" (לפלוט את
9 בליעתו אבל כלי חרס... מהווים המשך ישיר לפירושו
10 הקודם, על "ישבר" (לפי שהבליעה... נעשה נותר) - ואם
11 כך, רש"י צריך היה לצרף את שני הפירושים הללו, ולא
12 להפריד ביניהם בביאור המילה "ומורק", [שאותו יכול היה
13 להביא לאחר הפירוש על תוכן הענין של ומורק ושוטף],
14 כפי שאנו מוצאים במספר מקומות בפירוש רש"י¹⁶,
15 שתחלה הוא מבאר את תוכן הענין, ולאחר מכן את פירוש
16 המילה].

17 בפירוש על "ומורק ושוטף" לא מובן:

18 מסיום דברי רש"י "אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן
19 שאינו יוצא מידי דפיו לעולם" מובן, שמהדין "ישבר"

- הטעם שמעתיק ל' זה (מפסחים שם) ולא כ' "מבליעתו" (כלשונו
כאן גופא כמ"פ) - נתבאר בהתועדות.
16 ראה לדוגמא פרש"י בראשית ג, טז. ר"פ נח. ועוד.
17 משא"כ להסביר שהדין דישבר הוא (לא מצד בליעתו, כ"א)
גזה"כ - נלמד זה דכלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם מהשינוי בדין
כלי חרס מדין כלי נחושת (ראה תוס' ורא"ש שנסמנו בשו"ג להערה 8.
תוד"ה התורה - פסחים שם).
ודוחק גדול לומר דמ"ש רש"י בד"ה ישבר שהטעם דשבירת כלי חרס
הוא מצד הבליעה, סמין על פירושו בד"ה ומורק (שממש דוקא נלמד
דטעם הדין הוא (לא גזה"כ אלא) מצד הבליעה) - כי
[נוסף לזה שגם גבי טומואה (שהוא גזה"כ, לא מצד בליעה) מצינו
חילוק בין כלי חרס לכלי מתכות כו' (שמניני יא, לג ובפרש"י) - הרי
מזה גופא שרש"י כותב "ולמדך הכתוב כאן" רק לגבי "אינו יוצא
מידי דפיו לעולם", ולא בנוגע כללות פירושו (שהטעם דישבר הוא מצד
הבליעה) - מוכח, שהטעם דדין "ישבר" לא נלמד מסיום הכתוב. וראה
הערה 8.
18 ראה תוס' סד"ה אלא - זבחים שם. ועוד. ויש שהקשו כן על
דברי הר"ן הנ"ל (הערה 10), דאיך מועיל "ישבר" במקום "שריפה".
ולהעיר מבחיי כאן (החילוק ד"ישבר" ו"תשבר").
19 במפרשי רש"י (לעיל פסוק יא) האריכו מנ"ל ש"יגע" פירושו
"יבלע" (ולא ע"ד לנעיל תצוה כט, לו. תשא ל, כט). - ובפרש"י דילן י"ל,
דאל"כ מה מקום לפרטי הדינים שלא"ח כ"בליעה" (אשר יזה מדמה גו'
וכלי חרש גו') כאשר "כל אשר יגע .. יקדש". ואכ"מ.

הוא כדי שלא יפלוט הנותר כתבשיל אחר (ראה רא"ש ע"ז שם. תו"ש
פרשתנו כאן אות קפח. וש"נ. וכן משמע מקושיית הרא"ם (ועוד) - הרי
חיוב שבירה הוא רק לאחר זמן אכילתו כשנעשה נותר (ראה רא"ם, גו"א
ועוד).
בדברי דוד (וראה גם חזקוני) כאן, שחיוב שבירה הוא לפני זמן
איסורו שלא יבא לידי נותר. אבל מסתייגות לשון רש"י משמע שהשבירה
היא מחמת שכבר נעשה נותר (כדעת רוב מפרשי רש"י). וראה באר מים
חיים (לאחי המהר"ל) כאן.
- ע"ד ההלכה ראה משנה זבחים צו, סע"ב ובמפרשים שם. תוד"ה
ממתין שם צו, סע"א. רמב"ם הלי' מעה"ק שם "עקב אכילה" ובנ"כ שם.
ועוד. ואכ"מ.
11 ובפרט שפרטי דיני נותר (מלבד פסח - בא יב, י) נאמרו רק
לקמן (פרשתנו ז, טו ואילך ובפרש"י שם).
לכאורה א"ל שהתורה סמכה על מש"נ לקמן במקומו (וכמו לגבי
הבשר עצמו, שנאמר החיוב דאכילת בשר קרבנות לפני שנתפרש זמן
אכילתו ודין נותר). אבל לכאורה דוחק, כי מאחר שבתורה לא מפורש
ששבירת כלי חרס היא מטעם נותר, הו"ל לפרש זמן שריפתו.
12 אסתר ב, יב.
13 בכמה דפוסים "אישקורמנט". - וראה בספרים הדנים בהבלע"ז
שבפרש"י.
14 רש"י אסתר שם, ג.
15 "פי' גיעול הנבלע בו" (שו"ע אדה"ז סתנ"א ס"ו). ובס' המכתם
לפסחים (ל, ב) "כלומר מידי הדופי הרעיונות שלו". וראה ס' זכרון על
פרש"י כאן.

ד.

"כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם"

לפי זה מובן מדוע אי אפשר ללמוד מהדין "ישבר" 31
ש"כלי חרס .. אינו יוצא מידי דפיו לעולם", למרות 32
שהטעם לדין "ישבר" הוא משום הבליעה שבו: 33

הדין "וכלי חרש .. ישבר" מופיע בהמשך לדין "כל 34
אשר יגע בבשרה יקדש", ולכן צריך להיות, שהדין 35
"ישבר" הוא בדומה לדין "יקדש": בדיוק כשם שעל ידי 36
הבליעה ב"דבר אוכל" נעשה האוכל "כמוה", שדיני הבשר 37
הבלוע חלים על "דבר האוכל" – כך גם בכלי שבלע 38
מבשר החטאת, שהדין "ישבר" אינו רק משום הבליעה 39
שבו, אלא גם מצד הכלי. כיון שבתוך הכלי בלוע "נותר", 40
חל על הכלי דין (שריפה²⁴) שבירה, כאילו נאמר שהכלי 41
עצמו נעשה "נותר"²⁵. 42

ולכן אי אפשר להסיק מהדין "ישבר" ש"כלי חרס .. 43
אינו יוצא מידי דפיו לעולם", שהרי אף אם היתה אפשרות 44
להסיר ולפלוט את הבליעה, על ידי הגעלה וכדומה, בכל 45
זאת חל הדין "ישבר" על הכלי, משום שהאיסור הבלוע 46
גרם לו להיות "כמוה", כדלעיל. 47

רק לאחר שלומדים את הדין "ומורק ושוטף" לגבי כלי 48
נחושת, שדי בפליטת הבליעה על ידי מריקה ושיטיפה, ואין 49
חובה לאבד את הכלי, בעוד אשר לגבי כלי חרס אין 50
מופיע דין זה – לומדים מכך, שבכלי חרס בלתי אפשרי 51
ל"פלוט את בליעתו", "למדך הכתוב כִּאֲשֶׁר יוצא מידי 52
דפיו לעולם". 53

ה.

כלי חרס – כדבר אוכל; כלי נחושת – כנגד

אך עדיין אין מובן: כיון שגם בכלי הנחושת נבלע 54
איסור הנותר, צריך היה לחול הדין "ישבר" על הכלי, 55
אפילו לאחר פליטת הבליעה, לכאורה? 56

1 באוכל, לכן ההלכה היא, כפי שמפרש רש"י: "יקדש,
2 להיות כמוה, אם פסולה כו' כשרה תאכל כחומר שבה".

3 (ב) דין בקשר לט החטאת – "ואשר יזה מדמה על
4 הבגד... תכבס במקום קדוש". והדיוק בכך הוא "יזה" –
5 אין זו בליעה באופן שהדם מתערב במציאות הבגד
6 ככלל¹⁹, אלא התורה אומרת, שמשום שדם החטאת מצוי
7 בבגד, יש להסירו מן הבגד – "תכבס", ומשום כך אין
8 חובת הכיבוס חלה על הבגד כולו, אלא, כפירוש רש"י, רק
9 על "מקום הדם".

10 ולכן, כאשר מגיעים לפסוק "וכלי חרש אשר תבושל
11 בו" – פגם משום בליעת הבשר בכלי, שנבלע על ידי
12 בישול²⁰ – סביר לומר, שמקרה זה אינו דומה ל"אשר
13 יזה מדמה", אלא לדין של "כל אשר יגע (ויבלע)
14 בבשרה". כלומר, תחלה מציינת התורה את הדין אודות
15 בליעת הבשר ב"דבר אוכל", ולאחר מכן היא מציינת את
16 הדין אודות בליעת הבשר בכלי.

17 ולכן מסביר רש"י שהטעם לדין "ישבר" אינו מפני
18 חומרת החטאת, אלא מפני איסור נותר – כי אז נכללים
19 שני הדינים ("כל אשר יגע בבשרה", "וכלי חרש אשר
20 תבושל בו") באותו הסוג:

21 בדיוק כשם שההלכה "כל אשר יגע בבשרה יקדש"
22 אינה גזירת הכתוב משום חומרת החטאת, שהרי מוצאים
23 דין זה כבר לפני כן לגבי מנחה²¹ ("כל אשר יגע בהם
24 יקדש", וכפירוש רש"י שם²²: קדשים קלים או חולין
25 שיגעו בה ויבלעו ממנה. יקדש, להיות כמוה...)) – אלא
26 לומדים דין זה בסברה²³, שבליעת הבשר משפיעה על
27 הדבר שבו הוא בלוע, והוא נעשה "כמוה",

28 כך גם דין הבליעה בכלי חרס אינה גזירת הכתוב מפני
29 חומרת החטאת, אלא סברה השייכת גם בקדשים אחרים
30 – "לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר".

וגו". (2) ק"ל או חולין. (3) ב"ה יקדש – "איכלו כחומר המנחה".
משא"כ אצל חטאת – (1) בהד"ה מעתיק "כל אשר יגע בבשרה". (2)
"כל דבר אוכל". (3) "תאכל כחומר שבה". ואכ"מ.
(23) שלכן גם בפשוטו של מקרא מסתבר שזהו דין בנל הקדשים (ראה

ע"ד ההלכה – זבחים צו, ב ואילך).
(24) ראה לעיל הערה 10 ש(לכמה דיעות) זהו טעם הדין ד"ישבר".
(25) עפ"ז מתורצת בפשטות קושיית הש"ס (זבחים צו, רע"א) "אמאי
ישברו נהריניהו לכבשונות" – כי ע"כ כבשונות "נעשים ככלים חדשים"
(ר"ת בתור"ה אלא שם), היפך הציווי ד"שריפת" (ביטול) הכלי. ולכן צ"ל
"ישבר" דוקא.

* (19) ע"ד ההלכה (זבחים צו, ב. רמב"ם ה"ל מעה"ק פ"ח ה"ט) הדם
צ"ל בלוע בבגד (ולא רק נוגע). אבל (נוסף לזה שלא נזכר בכתוב או
בפרש"י לשון "בלע" (ע"ד פרש"י לעיל "יגע ויבלע"), הרי בליעת דם
בבגד אינה שייכת לכללות הבגד, ככפנים.

(20) ע"ד ההלכה – ראה לעיל שוה"ג להערה 8. אבל ע"ד הפשט
בישול שייך לבליעה. ודיבר הכתוב בהווה. וראה בפנים ההערה שם.
(21) פרשתנו ו, יא.

(22) ויש לומר שמטעם זה כפל רש"י פירושו גבי חטאת – להדגיש
שאינו גוה"כ במנחה (וראה זבחים צו, א הצריכותא דמנחה וחטאת).
אלא שצ"ק השנויים בפרש"י: במנחה – (1) בהד"ה "כל אשר יגע

33 שריפת הנותר, אם כי בכלי חרס, אשר "אינו יוצא מידי
34 דפיו לעולם", עושים זאת על ידי "ישבר", ואילו בכלי
35 נחושת – על ידי "ומורק ושוטף".

36 אלא שזוהי מהות אחרת:

37 בדיוק כשם שהדין "תכבס" לגבי דם החטאת אינו
38 קשור לאיסור או פסול שיש בדם, אלא שבדם החטאת
39 חדשה התורה שבמקרה של "יזה מדמה על הבגד" חלה
40 חובה של "תכבס" – כך גם בענין של "ואם בכלי נחושת
41 בושלה", החובה של "ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו"
42 איננה מפני איסור הנותר שבבליעה, כב"כלי חרש אשר
43 תבושל בו", אלא מפני המציאות של בשר החטאת שבה,
44 כדלהלן (בסעיפים ז' וחי').

45 [בכך ניתן להבין את הסיבה להבדל, שלגבי גיעולי
46 נכרים נאמר בפסוק²⁸ "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו
47 באש", כפי שמבאר שם רש"י: "כדרך תשמישו הגעלתו,
48 מה שתשמישו על ידי חמין יגעילנו בחמין וכו'", ואילו
49 כאן נאמר "ומורק ושוטף במים":

50 בהגעלת איסור כלשהו, הכוונה העיקרית היא לבטל
51 את בליעת האיסור, ולשם כך די ב"יגעילנו בחמין". ואילו
52 הדין של "ומורק ושוטף" לגבי החטאת דומה לדין
53 המיוחד של כיבוס הבגד לגבי דם החטאת, ולכן אין די
54 בהגעלה אשר תבטל את הבליעה, אלא הפעולה של
55 "יפלוט את בליעתו" צריכה להיעשות באופן של "ומורק
56 ושוטף" במים²⁹, לצחצח ולשטוף את הכלי³⁰, בדומה
57 לכיבוס].

ז.

"נותר" – מיד בעת הבליעה

58 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את התשובה
59 לשאלות שבסוף סעיף א' – כיצד מתאים השם "נותר" על
60 ה"בליעה", ומדוע אין התורה מציינת את זמן "שריפתו"
61 – "ישבר"?

62 רש"י מבחיר זאת בדיוק בלשונו: "לפי שהבליעה
63 שנבלעת בו נעשה נותר", וכוונת רש"י היא, שעל ידי
64 הבליעה עצמה היא נעשית מיד נותר.

1 ומכך ניתן היה להסיק ולדייק, שהטעם לדין "ישבר"
2 בכלי חרס, אינו דין בכלי עצמו, אלא משום הבליעה שבו,
3 שאין אפשרות להסירה מכלי חרס.

4 – את זאת מבחיר רש"י על ידי הפרדתו בין שני
5 הפירושים, אודות כלי החרס וכלי הנחושת, בביאורה של
6 המילה "ומורק" – "לשון תמרוקי הנשים..."²⁶, שמשמעותו,
7 כפי שמסביר רש"י במגילת אסתר²⁶, "דברים המצחצחין",
8 ובכך רוצה רש"י לומר שהדין "ומורק" דומה לדין כיבוס
9 דם החטאת.

10 כלומר: שני הדינים בפסוקנו (וכלי חרש... ואם בכלי
11 נחושת...) הם מעין שני הדינים בפסוק הקודם (כל אשר
12 יגע... ואשר יזה מדמה...):

13 (א) הדין "וכלי חרש...", שממנו אין להסיר את
14 הבליעה, דומה לדין של "כל אשר יגע..." – "דבר אוכל
15 אשר יגע ויבלע ממנה", אשר משום שמדבר האוכל אין
16 אפשרות להוציא את הבליעה של בשר הקודש, לכן הדין
17 הוא – "יקדש, להיות כמוה".

18 ומעין זה הוא הדין לגבי כלי חרס, שהוא נעשה
19 "כמוה", כבליעת הנותר, ולכן חלה עליו החובה "ישבר".

20 (ב) הדין "ואם בכלי נחושת..."²⁷, שיש אפשרות לפלוט
21 ממנו את הבליעה, הוא מעין הדין "ואשר יזה מדמה על
22 הבגד", שמשום שניתן להסיר את הדם מן הבגד, הרי הדין
23 במקרה זה איננו "יקדש, להיות כמוה", אלא "תכבס" –

24 ומעין זה בענינו, משום שהבליעה יכולה להיפלט
25 מכלי הנחושת, אין חלה חובת שריפת (ושבירת) הנותר על
26 הכלי, אלא על הבליעה בלבד²⁷.

ז.

"ומורק ושוטף" בדומה ל"תכבס"

27 לפי האמור לעיל, ש"ומורק ושוטף" הוא בדומה לדין
28 "תכבס", לגבי דם החטאת, יש לומר יותר מכך, שבזה
29 שרש"י מפריד בין שני הפירושים באמצעות ביאור המילה
30 "ומורק", הוא רומז לכך, שהדין "ומורק ושוטף" אינו
31 בדומה לדין "ישבר",

32 [כך שיאמרו ששניהם מביאים לידי אותו ענין –

(28) מטות לא, כג.
(29) וגם ע"ד ההלכה הדין דמריקה (ולכל הדיעות) שטיפה הוא הוטפה
על דין הגעלה (ראה זבחים צו, ב' ואילך וברש"י ותוס' שם. ועוד).
(30) עפ"ז יומתק הטעם שמביא רש"י הרא"י מפסוק "תמרוקי הנשים",
ולא הביא הפסוק שגפ"ז (שם, ג) "תמרוקיהן" [וראה שם, ט. ובכתוב זה

(26) נסמן בהערה 14.
(27) עפ"ז מובן למה הפסיק הכתוב בין הדין ר"ל אשר יגע גוי"
ר"ל חרש גוי" בכתיבת הדין דם חטאת (דלכאורה הו"ל להסמיכם,
מכיון שיש להם תוכן שווה, כנ"ל סעיף ג) – כי שני הדינים שבשני
הפסוקים הם בהתאם זה לזה.

29 דין של שריפת נותר²⁴, כדברי רש"י "לפי שהבליעה
30 שנבלעת בו נעשה נותר".
31 לעומת זאת בכלי נחושת, שבו עשויה הבליעה
32 להיפלט, אין הבליעה הופכת מיד לדין נותר, שהרי לא
33 נשללה אפשרות אכילתה – ניתן לבשל בכלי זה מאכל
34 אחר והבליעה כולה תיפלט אל תוך המאכל ותיאכל ביחד
35 עם המאכל³⁶.

36 כלי הנחושת זקוק למריקה ושטיפה לא כדי לפלוט את
37 הבליעה שהפכה לאיסור נותר³⁷, אלא כדי לנקות את הכלי
38 מבשר החטאת, מעין כיבוס הבגד מדם החטאת.
39 וזהו המשך דברי רש"י: תחלה הוא מפרש את
40 המשמעות החובה של "ומורק" בכלי נחושת – מלשון
41 תמרוקי הנשים... – בדומה לדין ש"תכבס", וזוהי
42 המשמעות של "לפלוט את בליעתו" – בדומה ל"כיבוס"
43 ולא כ"שריפת נותר". וכדי להסביר את ההבדל, מדוע בכלי
44 נחושת אין קיים דין נותר מצד עצם הבליעה כבכלי חרס,
45 ממשיך רש"י ואומר "אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן
46 שאינו יוצא מידי דפיו לעולם", שמשום כך עצם הבליעה
47 בכלי חרס נהפכת מיד לנותר.

ט.

בכל הקדשים או רק בחטאת?

48 ניתן ללמוד מכך "ענינים מופלאים" בדרך ההלכה,
49 ובהקדים:
50 לגבי הדין של "וכלי חרש... ישבר... בכלי נחושת...
51 ומורק ושוטף..." יש מחלוקת בין הרמב"ם לבין הראב"ד:
52 לפי שיטת הרמב"ם³⁸ ההלכה של "וכלי חרש... ישבר"
53 היא גזירת הכתוב דוקא בחטאת, ואילו "מריקה ושטיפה"
54 חלה בכל הקדשים. ואילו הראב"ד³⁸ סובר, ששני דינים
55 אלו חלים בכל הקדשים.

1 ההסבר לכך הוא: לפי הפשט משמעותו של המושג
2 "נותר" איננה שהאכילה לאחר הזמן הופכת את הנותר
3 לאסור, אלא שהבשר הופך לנותר עקב אי האפשרות
4 לאוכלו. כלומר, לגבי בשר הקדשים קבעה התורה שתי
5 חובות: החובה העיקרית היא – מצות אכילתו, בזמן
6 שמותר לאוכלו. ואם אי אפשר לאוכלו – אסור להשאירו
7 סתם כך, אלא יש לשורפו מיד³¹.
8 וזהו ההסבר בקשר לבליעה: ברגע שהבשר נבלע בכלי
9 ואין אפשרות לאוכלו, הוא נעשה מיד ל"נותר" ויש
10 לשורפו. לפיכך ההלכה היא, ש"כלי חרש אשר תבושל בו
11 ישבר": מיד חלה על כך החובה של שריפת נותר³², אשר
12 מתבצעת לגבי הבליעה בכלי חרס באמצעות "ישבר"²⁴.
13 וכאן רואים כיצד רש"י מבהיר בלשונו המדויקת דיון
14 ארוך במפרשים: הרא"ם שואל על רש"י³³: מדוע יש
15 לשבור את כלי החרס מפני ש"בליעה שנבלעת בו נעשה
16 נותר" – והרי, לפי השיטה ש"לינת לילה פוגמת", וכך היא
17 דעת רש"י³⁴, יוצא, שבבוקר, כאשר חל על הבשר איסור
18 נותר, הרי הוא כבר דבר שמותר להשאירו, "נותן טעם
19 לפגם"?

20 אך לפי האמור לעיל אין הקושיה קיימת מלכתחלה,
21 כי לפי רש"י, בפירושו על התורה, שבו הוא מפרש פשוטו
22 של מקרא, חל על הבליעה מיד איסור נותר וחובת שריפה.

ה.

כלי חרס וכלי נחושת

23 לפי זה יובן ההבדל בין כלי חרס לבין כלי נחושת:
24 הסבר זה, שבעת הבליעה עצמה כבר חל על כך איסור
25 נותר, יש לומר³⁵, שהוא קיים רק לגבי כלי חרס אשר
26 "אינו יוצא מידי דפיו לעולם", וכבר בלתי אפשרי
27 שהבליעה תבוא לידי אכילה באיזשהו אופן – ולכן היא
28 הופכת מיד ל"נותר". וזהו ההסבר לחובת השבירה, שהוא

(34) ע"ז שם – ראה תוס' שם. ועוד.

(35) אבל אינו מוכרח, כי י"ל שעצם מציאות דבליעה (קודם פליטה)
אינו בגדר "מאכל" שיחול ע"ז חיוב (ומצות) אכילה, ובדרך ממילא חל
ע"ז חיוב שריפה. ולכן מקום לקט"ד גבי כלי חרס שהדין דישבר הוא
מצד דין נותר אף אם הי' אפשר לפלוט את בליעתו, כנ"ל סעיף ד.

(36) ראה זבחים (צו, א) דלדעת ר"ט "כל יום ויום נעשה גיעול
לחבירו". ולהעיר מרע"ב על פרש"י כאן.

(37) וגם את"ל שאם ישאר בלוע עד אחר זמן אכילתו ייעשה נותר –
הרי דינו ככל כלי שבלע איסור שמגעילו ודי.

(38) הל' מעשה הקרבנות פ"ח הי"א"יד.

עצמו "מרוקיהן". וראה ירמ' מ, ד ובפרש"ן – כי בזה מודגש שהכוונה
לא רק לבטל פסולת כו', כ"א כמו "תמרוקי הנשים" שהם לעדן את הבשר
(נכפוש"י אסתר שם, ג). – עוד טעם נת' בשיחת ש"פ שמיני תשל"ו.

(31) ועפ"ז חידוש ונפק"מ ההלכה – שע"ד הפשט בשר שנפסל
מאכילה באיזה אופן שהוא נעשה תיכף נותר וחייבים לשורפו. ואולי י"ל
דהלכות התורה הן ע"פ הרוב. ע"ד במו"נ ח"ג פל"ד.

(32) ועפ"ז – אסור (ע"ד הפשט) לבשל עוד חטאת בכלי חרס זה, גם
לפני סוף זמן אכילתו (משא"כ ע"ד ההלכה – ראה תו"כ פרשתנו כאן
וברמב"ם הל' מעה"ק שם) "ושונה ומשליש".

(33) וכבר האריכו במפרשי רש"י. ובצידי לדרך ציין לתוס', רא"ש
ור"ן ע"ז עו, א. ואכ"מ.

- 1 ומהי שיטת רש"י? לגבי "ישבר" אומר רש"י "והוא
 2 הדין לכל הקדשים", ואילו לגבי "ומורק ושוטף במים" אין
 3 רש"י אומר זאת, בפשטות מסיקים, ששני הדינים מופיעים
 4 בזה אחר זה, ולכן אין רש"י צריך לומר זאת שוב לגבי
 5 כלי נחושת.
 6 אך לפי האמור לעיל, יש בכך כוונה (ושיטת רש"י –
- בלמוד על דרך הפשט – היא דעה שלישית בענין זה³⁹):
 הדין "ישבר", משום שריפת הנותר, אכן חל בכל הקדשים,
 ואילו הדין "ומורק ושוטף" דומה לפי רש"י, בפשוטו של
 מקרא, לדין "תכבס" שהוא חומרה מיוחדת בקרבן
 חטאת⁴⁰, ולא מפני דין נותר.
- (משיחת ש"פ צו תשל"ו)

40 ולהעיר שגם ע"ד ההלכה צריכים לימוד מיוחד שהדין דמריקה
 ושיטה הוא בכל הקדשים (זבחים צו, ב. תו"כ פרשתנו ו, כב). וראה
 הערה הקודמת.

39 ולהעיר מדעת ר"ש (משנה זבחים צה, ב. וש"נ) שקדשים קלים
 אינם טעונים מריקה ושיטה, ובתוס' רעק"א למשניות שם, דגם ר"ש
 מודה שהדין דשביית כלי חרס הוא בכל הקדשים. ע"ש.

אגרות קודש

ב"ה ה' ניסן, תשי"ח
 ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים
 מו"ה ניסן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי המכתב מד' ניסן עם המוסגר בו, וכבקשת כת"ר יזכירו את כל אלה שכותב
 אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו, ויהי
 רצון שיבשר טוב בכל האמור.

כן בעתו קבלתי ידיעות משמחות מידידינו אני"ש אשר במיאמי, ע"ד לימוד תניא ברבים
 בשיעור אשר נקבע שם, ובודאי קודם נסעו מינה מ"מ בכדי לחזק הענין ובפרט שנצטוונו לא רק
 לחזק אלא גם להוסיף בעניני תורה ומצות, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ונצטוונו
 לעשות, מכין ה' מראש את האפשרויות למלאות הציווי, ואין הדבר תלוי אלא בהמעורר וע"פ
 מה שכתבו לי משם ע"ד רושם לימוד התניא, תקותי באם יעמוד בקישור מכתבים עם העומדים
 בראש השיעור ומזמן לזמן יעוררם בחשיבות הענין ובנחיצות ההמשך בזה, בודאי שיצלח, וכבר
 הובטחנו דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע
 ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח, מכל דבר המעכב
 עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, שהרי היא בכל עניני האדם
 ובמשך כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג ולבשו"ט לאויוש"ט.

לקוטי שיחות

פרשת צו

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

ב.

מדוע לא בקרבן פסח?

- 24 התמיהה על פירוש רש"י אף עצומה יותר:
- 25 הצורך בהבהרה זו, שלמרות שמן התורה אפשר לאכול
- 26 את הקרבן "עד בוקר", בכל זאת גזרו חכמים שיותר
- 27 לאוכלו רק "עד חצות", קיים לגבי כל הקרבנות הנאכלים
- 28 באותו יום ובלילה, אשר על אחד מהם – קרבן פסח –
- 29 כבר למדנו בפרשת בא⁹: "ואכלו את הבשר בלילה הזה..."
- 30 ולא תותרו ממנו עד בוקר".
- 31 ומתעוררת השאלה: מדוע אין רש"י מסביר לפני כן,
- 32 לגבי קרבן פסח – "אם כן למה אמרו עד חצות...?"
- 33 ובמיוחד כאשר ב"מכילתא" שם¹⁰, לאחר שמוסבר
- 34 שאכילת הפסח היא "עד שיעלה עמוד השחר", כפי
- 35 שנלמד מן הכפילות "עד בוקר"¹¹ – "ליתן תחום לבקרו
- 36 של בקר", מודגש: "ומפני מה אמרו עד חצות, כדי
- 37 להרחיק אדם מן העבירה...".
- 38 והנה, רש"י¹¹ מצטט את תחילת הענין, שמן הכפילות
- 39 של "עד בקר" המופיעה "פעם שניה" לומדים "ליתן בקר
- 40 .. ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר", אך
- 41 הוא משמיט את ההמשך "ומפני מה אמרו...!"
- 42 ולכאורה, נראה, להיפך, שיש יותר צורך להדגיש זאת
- 43 בענין קרבן פסח, מאשר בפרשתנו, לגבי קרבן תודה. כי
- 44 בליל פסח, גם בזמן הזה, מדייקים באכילת אפיקומן לפני
- 45 חצות, מפני שאכילת אפיקומן היא זכר לקרבן פסח "שלא

א.

"למה אמרו עד חצות?"

- 1 מן הפסוק¹ "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל
- 2 לא יניח ממנו עד בוקר" מצטט רש"י את המלים "לא יניח
- 3 ממנו עד בוקר" ומפרש: "אבל² אוכל הוא כל הלילה. אם
- 4 כן, למה אמרו עד חצות, כדי להרחיק האדם מן העבירה".
- 5 בפשטות נראה³, שבשאלתו "למה אמרו" מתכוון
- 6 רש"י לנאמר על פסוק זה בתורת כהנים⁴, ובמשנה⁵, "למה
- 7 אמרו חכמים עד חצות" (ובמיוחד כאשר בחלק מכתבי היד
- 8 של פירוש רש"י⁶ מופיעה הגירסא "למה אמרו חכמים"),
- 9 שהחכמים, בתקופת בית שני⁷, גזרו שיש לאכול את בשר
- 10 הזבח רק "עד חצות"⁷.
- 11 ואין מובן: פירוש רש"י על התורה איננו ספר הלכות,
- 12 אלא כדברי רש"י מספר פעמים⁸, "אני לא באתי אלא
- 13 לפשוטו של מקרא". ולפי זה: מדוע חשוב לציין לצורך
- 14 פשוטו של מקרא את גזירת חכמים, שנגזרה זמן רב לאחר
- 15 מתן תורה – מקרא, שלא לאכול את בשר הזבח לאחר
- 16 חצות?!
- 17 יותר מכך: רש"י אומר "אם כן למה אמרו". כלומר,
- 18 כבר לפני כן ברור ש"אמרו עד חצות", ומשום כך
- 19 מתעוררת השאלה "למה אמרו... (והתשובה לכך היא) כדי
- 20 להרחיק...".
- 21 ותמוה: מנין כבר ידוע לפי פשוטו של מקרא על גזירת
- 22 חכמים, אשר בעקבותיה צריך רש"י ליישב את השאלה
- 23 "למה אמרו עד חצות"?

(7) ראה מכילתא שם: ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שהיו אומרים .. ועשו סייג לתורה. – וראה לקו"ת ר"ה (נו, ג), סידור (רמד, א) ובכ"מ, שרוב גזירות וסייגים נתחדשו בזמן בית שני (אף שמצינו גזירות גם לפני – ראה אנציקלופדי תלמודית ערך גזרה ס"ע תקלב ואילך. וש"נ).

(7*) וכפשטות ל' רש"י בקהלת עה"פ (יב, יא) דברי חכמים.

(8) פרש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ובכ"מ.

(9) יב, ח"י.

(10) שם, ח.

(11) שם, י.

(1) פרשתנו ז, טו.

(2) בדפוס ראשון ושני ובכמה כת"י רש"י שתח"י – תיבת "אבל" ליתא.

(3) ראה שפ"ח כאן.

(4) וכן במכילתא בא (יב, ח), הובא לקמן בפנים סעיף ב.

(5) ריש ברכות.

(6) ובא' מכת"י רש"י שתח"י "למה נאמר". – אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסי רש"י הנפוצים הגירסא "למה אמרו" (בהשמטת תיבת "חכמים").

19 רש"י מדייק שם בלשונו (רק) עיקרו של מקרא על
 20 לוקטי המן נאמר, כי לפי רש"י הענין של "אלפיים אמה
 21 של תחום שבת" נלמד מן הפסוק, ולכן זהו דין תורה¹⁸,
 22 למרות שאין זה עיקרו.

23 לפי פשוטו של מקרא הכרחי להסביר זאת, כי אילו
 24 היתה התורה מתכוונת רק ל"לוקטי המן", צריך היה
 25 להיאמר בפסוק: "אל יצאו ללקוט ביום השביעי" וכדומה.
 26 ומכך שכתוב באופן סתמי "שבו איש תחתיו אל יצא איש
 27 ממקומו" מובן, שהתורה מתכוונת לרמוז גם לדין כללי,
 28 שאינו קשור ל"לוקטי המן" – "אלו אלפיים אמה של
 29 תחום שבת".

30 וכיון שעיקר התוכן של פרשה זו הוא בענין "לוקטי
 31 המן", לכן הנושא של תחום שבת אינו "עיקרו של
 32 מקרא"¹⁹.

33 ולכן מגדיר זאת רש"י כ"דברי סופרים": רש"י אינו
 34 מתכוון לומר שזוהי תקנת חכמים מאוחרת, אלא משום
 35 שענין זה אינו נאמר במפורש בפסוק, ואין הוא "עיקרו של
 36 מקרא", לפיכך הוא מוגדר כ"דברי סופרים"²⁰, אשר
 37 ה"סופרים", המדייקים באותיות ובמלים²¹ של "ספר
 38 התורה הזה", למדו זאת מן הדיוק בלשון המקרא²².

39 וסופרים אלו אינם חכמים מסויימים בתקופה

1 היה נאכל אלא עד חצות"¹², ולכן יש מקום לומר¹³,
 2 שצריך להסביר ללומד כיצד הנהגה זו אינה סותרת את
 3 הפסוק "ולא תותירו ממנו עד בוקר".

ג.

"מכאן סמכו חכמים" – דין תורה הנלמד בדרך של
 "סמן"

4 ההסבר לכך הוא:

5 את הענין, שיש לאכול את הזבח רק "עד חצות",
 6 לומדים, לפי פירוש רש"י, מן הפסוק עצמו¹³ לפי פשוטו
 7 של מקרא (כפי שיוסבר להלן בסעיפים ד' וה'), ולא
 8 מתורת כהנים או מן המשנה, ולכן יש להסביר זאת, בעוד
 9 אשר גזירה כלשהי של חכמים אינה קשורה לפשוטו של
 10 מקרא.

11 והתבטאותו של רש"י במלים "למה אמרו", ובמיוחד
 12 לפי הגירסא שהוא אומר "למה אמרו חכמים", תובן לפי
 13 מה שכבר הוסבר¹⁴ על דברי רש"י, בפרשת בשלח¹⁵, לגבי
 14 תחום שבת, ואלה דבריו שם: "שבו איש תחתיו – מכאן
 15 סמכו חכמים"¹⁶ ד' אמות ליוצא חוץ לתחום כו'. אל יצא
 16 וגו' – אלו אלפיים אמה של תחום שבת¹⁷, ולא במפורש,
 17 שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על
 18 לוקטי המן נאמר".

הערה (34)*. אלא שלפרש"י עה"ת אינו "עיקרו של מקרא" ולכן נק'
 "דברי סופרים" (כדלקמן בפנים), אבל דין תורה הוא (ראה הנסמן לקמן
 הערה 20).

19) ע"ד שמצינו בכ"מ בפרש"י עה"ת, דכאשר הפירוש ע"פ דרך
 הפשט אינו מתיישב (כ"כ), מוסיף רש"י פ' ע"ד הדרש כו' – דהיינו
 שדרש זה ג"כ שייך לאמרו בפשוטו של מקרא (וכל' רש"י בראשית ג, ח:
 ולאגדה המיישבת דברי המקרא כו'), אלא שאינו עיקר הפשט, שהביאו
 לפני זה.

20) וע"ד שיטת הרמב"ם ב"דברי סופרים" (פיהמ"ש כלים פ"ז מ"ב
 בסופה). סהמ"צ שורש ב'. וראה בארוכה מפרשים לסהמ"צ שם. נ"כ
 הרמב"ם הל' אישות פ"א ה"ב. ועוד). וראה בפרטיות אנציקלופדי'
 תלמודית ערך דברי סופרים סעיף ב. וש"ו.

21) כמחז"ל (קידושין ל, א): שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. –
 ומובן ג"כ מל' "סופרים" שהובא בפרש"י (ירא יח, כב. בהעלותך יא, טו.
 תבא כה, ל) "תיקון סופרים" (ולהעיר מרש"י ויחי מט, ז). וראה לקמן
 סעיף ו.

22) ועד"ז פרש"י תשא (לד, כו) "לעוף .. שאין איסורו מן התורה
 אלא מדברי סופרים" – אין הכוונה שהוא תקנת חכמים כ"א שזה גופא
 נלמד מקרא (אלא שאינו "עיקרו של מקרא"), וכמשנ"ת בלקו"ש ח"ו שם
 (ע' 220 ואילך). וראה לקמן הערה 35.

12) שו"ע אדה"ז אר"ח סתע"ז ס"ו. – ומכיון שגם "בן חמש" רואה
 דממהרים כו' באכילת האפיקומן בודאי שואל ע"ז (ובפרט שהוא ליל
 פסח ש"הבן שואל") ואביו מסבירו הטעם כו'.

13) אבל – אינו הכרחי. כי דין זה ד"לא תותירו ממנו עד בקר" נאמר
 (בפ' בא) בפסח מצרים, ואין הכרח שכ"ה גם בפסח דורות, כי כו"כ
 פרטים דפסח מצרים שונים מפסח דורות (ראה בא שם, ז. שם, יא ואילך.
 רש"י שם, ג. שם, ו), ולהלן שם (פסוק מג ואילך) בדיני פסח דורות לא
 נזכר דין זה. ורק לקטן וגבי פסח שני (בהעלותך ט, יב) נאמר "לא ישאירו
 ממנו עד בוקר גו' ככל חוקת הפסח גו'"; ועד שילמוד (בפ' בהעלותך)
 שנוהג גם לדורות, כבר למד פרש"י דפרשתנו ד"אמרו עד חצות כדי
 להרחיק כו", שמוזה למדין לכל הקרבנות (דיל בתר טעמי').

13*) להעיר מפיה"מ להרמב"ם זבחים (פ"ט מ"ו) שהקטר חלבים
 ואברים עד חצות (להרחיק מן העבירה) נמו בקרא. ע"ש.

14) לקו"ש ח"ו [המתורגם] ע' 20-219 הערות 32, 33. ח"ג ע' 6
 הערה 38 ובשוה"ג שם.

15) טז, כט.

16) מכילתא עה"פ. עירובין נא, א (וכפרש"י שם. אבל בתיב"ע עה"פ
 דקאי על ד' אמות דהעברה. וראה רא"ם שם).

17) מכילתא ועירובין שם. תיב"ע עה"פ.

18) וכדעת ר"ק (פוטה ל, ב וש"ג) שתחומין דאורייתא (וראה לקמן

(*) ולהעיר מפרש"י שבת (פז, ריש ע"ב ד"ה וקא מיפלגי וד' אתחומין. וראה תנ"ה אתחומין שם). ואכ"מ.

28 הרחוק מן העבירה – עד חצות – כדי שהענין של "יניח
29 ממנו" לא יימשך "עד בוקר".

30 אך לפי זה מתעוררת השאלה, מצד שני: אם התורה
31 מתכוונת לאסור את האכילה אף בזמן שלפני הבוקר, היא
32 צריכה היתה להגדיר את הזמן המוקצב לסיום אכילת בשר
33 הזבח. מדוע נאמר בפסוק רק "ביום קרבנו יאכל", אשר
34 בפשטות הכוונה בכך היא ליממה שלמה²⁷, ומכך ניתן
35 להבין שיותר לאכול "עד בוקר"?

ה.

עיקר הדין, והרחקה של חכמים

36 על כך אומר רש"י, שאכן כך הוא – "לא יניח ממנו
37 עד בוקר, אבל אוכל הוא כל הלילה, אם כן למה אמרו
38 חכמים עד חצות, כדי להרחיק האדם מן העבירה":

39 התורה אומרת כאן "לא יניח ממנו עד בוקר", ולא
40 "יאכל עד בוקר", ומכך ניתן להבין שה"יאכל" אינו "עד
41 בוקר", ומצד שני אין היא מגדירה את הזמן המוקצב
42 לאכילת הזבח, וממילא ניתן להבין מ"לא יניח ממנו עד
43 בוקר" שזמן האכילה הוא "עד בוקר" – משום שהתורה
44 מתכוונת לציין כאן שני ענינים:

45 (א) הכוונה העיקרית – "לא יניח ממנו עד בוקר",
46 "עיקרו של מקרא", ומכך לומדים ש"אבל אוכל הוא כל
47 הלילה", כי מעיקר הדין, ולפי הכוונה העיקרית של
48 הפסוק, אין איסור לאכול כל הלילה, לפני הבוקר.

49 (ב) "אם כן למה אמרו עד חצות, כדי להרחיק האדם
50 מן העבירה" – בדיוק שבלשון המקרא "לא יניח ממנו עד
51 בוקר" רומזת התורה, שצריך להיות רווח ומרחק של זמן
52 בין "יניח ממנו" לבין סיום זמן האכילה²⁸ – "כדי להרחיק
53 האדם מן העבירה".

1 מסויימת, אשר קבעו את גזירות דרבנן, אלא ה"סופרים"
2 שבכל דור ודור, החל מתקופת משה²³.

3 וכך גם לגבי דברי רש"י על "שבו איש תחתיו – מכאן
4 סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום", שהלכה זו
5 אינה תקנה מאוחרת, אלא היא שונה בכך, שהיא נלמדת
6 בדרך של "סמך" על ידי "חכמים" מן הפסוק עצמו²⁴.

7 ובמושג "חכמים" מתכוון רש"י²⁵ לחכמי ישראל שבכל
8 דור, החל מדורו של משה.

ד.

זמנים שונים ל"לא יאכל" ול"לא יניח"

9 בדומה לכך הוא ההסבר על פירוש רש"י בפסוקנו:
10 כשלומדים את הפסוק "ביום קרבנו יאכל לא יניח
11 ממנו עד בוקר", מתעוררת השאלה: כיון שהתורה
12 מתכוונת לקבוע כאן את זמן אכילת הקרבן, צריך היה
13 להיכתב באופן ברור "ביום קרבנו יאכל עד בוקר". מדוע
14 מפסיקה התורה באמצע הפסוק בענין אחר – "לא יניח
15 ממנו"?

16 ואם התורה מתכוונת להזהיר בפסוק זה על הלאו של
17 "לא יניח ממנו" לאחר זמן האכילה, צריכה היתה התורה
18 לציין זאת בסוף הפסוק, לאחר סיום הענין הראשון: ביום
19 קרבנו יאכל עד בוקר, לא יניח ממנו.

20 מכך מובן, לכאורה, שזמן האכילה אכן אינו ממשך
21 "עד בוקר", ולכן אין נאמר "יאכל עד בוקר", אלא "לא
22 יניח ממנו עד בוקר" – כי הזמן של "יאכל" אינו מסתיים
23 "עד בוקר", אלא לפני כן, בחצות, וההגבלה "עד בוקר"
24 היא רק לגבי "יניח ממנו", שיותר להניח ממנו אף לאחר
25 זמן האכילה, לאחר חצות – ועל כך אומרת התורה "לא
26 יניח ממנו עד בוקר", שהענין של "יניח ממנו" אסור "עד
27 בוקר"²⁶, ומובן מאליו שצריך לסיים את "יאכל" בזמן

ח"ב ע' 79) *כ"א דאינו נאכל לשני ימים (כבנדר או נדבה שבפסוק תיכף לאח"ז).

28 ע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ הטעם לשינוי ל' הכתוב – "לא יניח ממנו", דלא ככפ' בא (יב, י) "ולא תותירו ממנו" (ובפרט שגם בפרשתנו בפסוקים שלא"ח נאמר לשון "נותר") – כי בזה מדגיש שיש זמן (לפני שנעשה נותר) שאין לאכול אותו, כ"א רק "יניח ממנו" (בסגנון אחר קצת: "תותירו" * * * מדגיש מה שמתירו ללאחר זמנו; "יניח" מדגיש רק – העדר האכילה).

23 ראה גם סהמ"צ שם: היו נודעים בימי משה, ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כו' (וראה לקמן שוה"ג להערה 32). וראה מכילתא שבהערה 17: ומנין ששמעו דבר זה וקבלו עליהם כו'.
24 להעיר מריטב"א ר"ה (טז, א) בנוגע ל"אסמכתא".
25 ראה לקמן סעיף ו – הטעם שנטק רש"י כאן ל' "חכמים" דוקא.
26 וצ"ע"ק לאחר חצות איך יקיים "לא יניח גו'" – שהרי אסור לאכול ואסור לשרפו (ראה הערה 31).
27 שהרי מש"נ כאן "ביום" לא בא לשלול "לילה" (ולהעיר מלקו"ש

(* מפרש"י בש"ס – פסחים ג, א ד"ה ובזוים) ובזוים (נה, א ד"ה ליום ולילה) משמע קצת דוח שנאכל בלילה נלמד מ"לא יניח ממנו עד בקר". אבל ע"ד הפשט ידעוין זה (גם) ממש"נ "ביום קרבנו יאכל" (וראה רש"י ברכות ט. א ד"ה יכול). והדיוק מ"לא יניח גו'" הוא ד"אוכל הוא כל הלילה". ולהניד משיחת ש"פ צו תשמ"א. שעי"פ פשוטו של מקרא, גם הנאכלים לשני ימים – "וממחרת" (כפסוק שלא"ח) – מותרים באכילה בליל יום השלישי. ואכ"מ. (** וכן "לא ישאירו ממנו" (בהעלותך ט. יב). וראה משפטים (כב, יח) ותשא (לד, כה) "ולא ילין" (ובפרש"י שם).

19 חכמים". ויש לומר, שההסבר לכך הוא: ההבדל בין
20 "סופרים" לבין "חכמים" הוא, שהתואר "סופרים" מדגיש
21 בעיקר את ידיעתם ב"ספרי התורה הזוה", לימודם ודיוקם
22 במקרא וכדומה, ואילו התואר "חכמים" כולל, פשוטו
23 כמשמעו, את חכמתם באופן כללי.
24 ובענינו: ההלכות הנלמדות מן הפסוק, הקשורות
25 ל"סייג לתורה", "להרחיק האדם מן העבירה", קשורות
26 לתכונה של "חכמים", המכירים בחכמתם את טבעם של
27 בני האדם³³, ובהתאם לכך הם קובעים את הסייגים
28 והגבולות כהרחקה מן העבירה. אך ההלכות הנלמדות מן
29 הדיוק בלשון הכתובה בספר וכדומה, שאינן נקבעות כסייג
30 לתורה, הן שייכות לתואר "סופרים", המדייקים בלימוד
31 ב"ספר התורה הזוה".

32 ולכן: לגבי איסור תחומין – "אלפיים אמה של תחום
33 שבת" – אומר רש"י שהוא "מדברי סופרים", כי לדעת
34 רש"י איסור זה אינו מפני סייג וגדר, שהרי אף אם הולכים
35 מרחק רב ביום השבת, אין בכך, לפי הפשט³⁴, איסור
36 מפורש מן התורה. זוהי הלכה נוספת הנלמדת מן הדיוק
37 בלשון הפסוקים³⁵.
38 ולעומת זאת, בענין של 'ד' אמות ליוצא חוץ לתחום"

1 ולכן "אמרו (חכמים) עד חצות" – כיון שהתורה
2 אומרת שצריך להיות מירווח זמן לפני "יניח ממנו", שיערו
3 חכמי ישראל²⁹, לפי הכרתם וחכמתם את טבע בני האדם,
4 שבהרחקה זו מתכוונת התורה³⁰ לזמן של "עד חצות".
5 אך אין זה איסור מעיקר הדין³¹, אלא רק לשם
6 הרחקה³², ולכן אין התורה אומרת זאת במפורש, אלא על
7 ידי רמז בדיוק לשונה, המתפרש על ידי "חכמים"³⁰.
8 ולפי זה מובן מדוע אין רש"י מביא ענין זה לפני כן,
9 בפרשת בא – ששם אין רמז בפשוטו של מקרא על החובה
10 של הרחקה האכילה: בפסוק "ולא תותירו ממנו עד בוקר"
11 אינם מוזכרים כלל תנאי אכילת הפסח, אשר כתובים
12 בפסוק הקודם "ואכלו את הבשר...".

ו.

"חכמים" ו"סופרים"

13 בענין שלעיל רואים את הדיוק המוחלט שבלשונו של
14 רש"י בפירושו על התורה: בפרשת בשלח, באיסור
15 תחומין, אומר רש"י "שאינן תחומין אלא מדברי סופרים".
16 ואילו בענין של 'ד' אמות ליוצא חוץ לתחום" לשונו של
17 רש"י היא "מכאן סמכו חכמים". וכן בפרשתנו אומר רש"י,
18 לפי הגירסא המופיעה במספר כתבי יד, כדלעיל, "אמרו

(34) ע"ד ההלכה יש דיעות דאף שאלפים אמה הוא רק איסור דרבנן, יש תחומין מה"ת ב"ב מיל (רמב"ם הל' שבת פכ"ז ה"א. ועוד). אבל מפרש"י בשלח שם מוכח, דע"ד הפשט אין חילוק בין אלפים אמה ל"ב מיל (ראה מסקנת הרא"ם בשלח שם, ודלא כמ"ש בס' זכרון על פרש"י שם), ואין לומר שאלפים אמה הוא סייג ל"ב מיל.
(35) ואין להקשות מלשון רש"י (תשא לר', כו) גבי בשר עוף בחלב "שאינן איסור .. אלא מדברי סופרים" אף שלכאורה הוא סייג לבשר בהמה בחלב (ראה רמב"ם הל' ממרים ס"ב) – כי בפרש"י אין לומר שהאיסור דעוף הוא משום סייג, כי א"כ ח"י צ"ל אסור בודא, וברש"י ראה (יד, כא) לא פירש כן (כמו שפי' בתשא שם לענין עוף).
[והטעם יש לומר: בה"ג פנמיים שבהם נאמר האיסור דבשר בחלב, מדשתק רש"י** משמע דס"ל שרק "בחלב אמו" אסור (ובפרט שפנמיים (תשא שם. משפטים כג, יט) פירש דגדי לאו דוקא)**]. וא"כ א"פ לומר שהאיסור דעוף "שאינן לו חלב אם" (רש"י תשא שם) הוא סייג להאיסור ד'גדי בחלב אמו".
והאיסור דעוף (מד"ס) מרומז בקרא (כנ"ל הערה 22) ולכן שייך ל"סופרים". ואכ"מ.

(29) כבר בימי משה (כנ"ל סעיף ג). – ואולי מטעם זה השמיט רש"י (להגירסא הנפוצה) תיבת "חכמים", לשלול הטעות שכוונתו ב"חכמים" היא כמו תיבת "חכמים" שבתנ"כ (ומשנה).
(30) להעיר מחגיגה (יח, א): לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, ולדעת רש"י (מ"ק יא, ב ד"ה אלא אפילו – הובא בתורה חולו ש"מ חגיגה שם) הוא איסור דאורייתא. וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית ערך חול המועד סעיף ב. וש"נ.
(31) ואף שג"ח הוא איסור מה"ת (כנ"ל) – מ"מ נפק"מ ש"עד בוקר" עדיין נקרא זמן אכילתו, שלכן לא נעשה נותר – שפירושו נותר מן האכילה – כלילה רק בבוקר וק אסור מותר לשרפו (ראה בא"ב, י: והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו. וכמוכח גם ממש"נ כאן "לא יניח גו' עד בקר"). ואכ"מ.
(32) וע"ד שמצינו – גם ע"ד ההלכה – כמה ענינים מה"ת שהם בגדר סייג* (ראה לקח טוב – להר"י ענגל – כלל ח כמה דוגמאות לזה). וכש"כ ע"ד הפשט.
(33) להעיר מפרש"י חגיגה שם: מסרן .. לחכמים היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר כו'.

(* נוסף על גזירות וסייגים בזמן משה, שאין להם תוקף ד"ת – ראה אנציקלופדי' תלמודית ענטמן בהערה 7 (בנוגע לגזירות. וכן יש תקנות של משה – ראה מגילה בסופה. ועוד. רמב"ם ריש הל' אבל (השיעורים דשבוע זה (תשנ"ה) – להלומדים ג"פ ליום).
(** במפורש רש"י תשא שם, שכוונת רש"י "ואהרה לבשר בחלב" היא – דכל חלב אסור. לאו דוקא "בחלב אמו" (וראה שו"ג שלאח"ז). אבל ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 212 הערה 2.
(*** במפורש רש"י תשא שם (וראה גם לקו"ש שם ע' 158 הערה 39. ע' 214 ואילך. ע' 218) שגם לפרש"י האיסור הוא בכל חלב. ולכן הוזק רש"י (תשא שם) ללימוד למעט בשר עוף – "פרט לעוף שאין לו חלב אם".
אבל לכאורה, א"כ הו"ל לרש"י לכתוב כן בהדיא, ע"ד שמפרש ד'גדי' לאו דוקא. ומ"ש רש"י "פרט לעוף כו'" אפשר לפרש שאינו לימוד ומיעוט. כ"א דמכיון שהאיסור הוא רק "בחלב אמו" בדרך ממילא נשלל עוף.

- 1 אומר רש"י "מכאן סמכו חכמים" – כי³⁶ ההיתר של 'ד'
  - 2 אמות ליוצא חוץ לתחום" תלוי בהכרת טבעו של האדם,
  - 3 שהאדם אינו יכול להצטמצם ולהישאר על עומדו ממש,
  - 4 ולכן ניתנו לו ארבע אמות – שלש לגופו, ואחת לפישוט
  - 5 ידים ורגלים³⁷.
- 6 וכך גם בפרשתנו, כאשר מדובר על הסייג המיועד
- 7 "להרחיק האדם מן העבירה", שכדי לקבוע אותו דרושה
- 8 הכרת טבעם של בני אדם, כדלעיל בסעיף ה' – אומר
- 9 רש"י, לפי הגירסא שבמספר כתבי יד "אמרו חכמים"³⁸.
- (משיחת ש"פ צו תשד"ט)

37 רש"י בשלח שם.
38 ואפילו לפי הגירסא הנפוצה "למה אמרו" (סתם) מובן ששייך לענין ד"חכמים" (ולא "דברי סופרים").

36 וע"ד משנ"ת בל' רש"י (שמקדים לפני פירושו) "ונחלקו בו חכמי ישראל" (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ס"ע 208 ואילך. חט"ז ע' 425 ואילך).

וומה שלא כתב זה לענין פ' משפטים (שם) – כי בפ' משפטים נתמעט עוף מ'גדי", דרך "נגל וכבש" (מין בהמה) נכלל ב"גדי" (ראה לקו"ש שם ע' 158 והערה 39. שם ס"ע 214 ואילך); משא"כ בפ' תשא שהאיסור הוא בכל בשר (כלשון רש"י "אזהרה לבשר". וראה בארוכה לקו"ש שם, ש"גדי" הוא שם המושאל ל"בשר" בכלל. ע"ש). הוצרך לשלול עוף מפני "שאינו לו חלב אם".
ועוד י"ל: בפעם הא' י"ל דמ"ש "בחלב אמר" הוא לפי ש"דיבר הכתוב בהווה" (כמ"ש הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג ה"ט. ובפרט ע"פ מ"ש ברשב"ם וראב"ן משפטים שם, שכן נהגו בפועל. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 218 ואילך); אבל כיון שנשנה ג"פ באותו הלשון ממש – ה"ו לעכב.

המשך ביאור למזמור קנד מתוך "תהילות מנחם" מעמוד 3

אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב³. ומה הי' אומר: ר' יהושע בן לוי אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים. מאי טעמי', שיר המעלות לדוד לולי הוי' שהי' לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא. ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר תהלים הי' אומר, מה טעם ואתה קדוש יושב תהלות ישראל⁴ – ישראל סבא."

הפירוש במדרש "ומה הי' אומר", אינו מה הי' עיסוקו של יעקב בבית לבן, שכן כתוב שהוא עבד בצאן לבן בכל כוחו, עד "ותדד שנתי מעיני"⁵, אלא מה העניק לו את הכח לעבור את הקשיים בבית לבן.

שהרי בהיותו שם הוא הי' במעמד ומצב של גלות, לאחר שעזב את בית אביו יצחק והוצרך להתעסק בצאן לבן⁶, והגיע למצב שאמר⁷ "אם לרמאות הוא גם אני אחיו ברמאות", בדוגמת רמאות של לבן⁸, שזוהי ירידה גדולה ממדרגתו⁹.

ועל זה מבאר המדרש שהכח שלו הי' מתפלתו ("הקול קול יעקב"¹⁰) ב"ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים", או את "כל ספר התהלים".

3 עפ"י מ"ש שם לא, מ.

4 תהלים כב, ד. וראה ע"ז "תהלות מנחם" ח"א.

5 ויצא לא, ו. ועד שלמדין הלכה למעשה מיעקב שפועל "חייב לעבוד בכל כוחו" (רמב"ם סוף הל' שכירות. טושו"ע חו"מ סו"ס שלז. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שאלה ושכירות ס"כ). וראה לקו"ש חכ"ה ע' 139 ואילך.

6 להעיר ש"צאן" הוא מלשון יציאה – מחוץ, ליעקב – קדושה (תו"א ויצא כג, ג. תו"ח שם לח, ב. וישלח לט, ג ואילך).

7 ויצא כט, יב.

8 ראה סה"מ עת"ר ע' עג. ולהעיר מד"ה פדה בשלום תרס"ח, תש"ג.

9 ע"ד מ"ש באברהם (לך לך יב, יא) "ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה וגו'". ראה תורת הבעש"ט בזה הובא במאור עינים ס"פ שמות.

10 תולדות כז, כב.

ילקוט לוי יצחק על התורה

כך שנו חכמים אין כותבין שטרי ארוסין כו' (ב"ב קסז).
א"ל כשסרסת לישראל נתתי לך כו' כצ"ל וכדלקמן ועיין
שמ"ר ר"פ ל"ג. שנו רבותינו נשברה כו' (ב"ב פ"ז).

חדושי הרד"ל

שקידש את ישראל. עי' שמ"ר פרשה ל"ג סי' ז' וש"נ
ומבואר. מה שכר נתן לו. עי' שמ"ר פרשה ל"ג בסימן א'.

פירוש מהרד"ל

אמר לו הקב"ה [למשה] אתה היית סרסור¹ ביני לבין בני:
דעת² הוא סר. ומה שסרסר מספרו ב' פעמים סר, הוא,

(1) בסימן זה יבואר לשון המדרש, דמשה הוא ה"סרסור" (מתוודך
העיסקה) בין הקב"ה ובני ישראל, ומדייק ומבאר דתיבת "סרסר" היא
ב' פעמים "סר", כנגד דעת עליון ודעת תחתון, דמשה בחי' דעת.

(2) דעת הוא סר. פירוש: מבואר בחסידות, שבחי' "דעת" הו"ע
ההתקשרות (ראה תניא פ"ג. אור התורה שיר השירים ח"א עמוד ע.
ועוד), והדעת מקשר השכל – המוחין עם המדות, ומשה רבינו הוא
בחי' "דעת", לקשר את בני" עם אלקות.

וידוע דמבחי' דעת נמשכים חסד וגבורה, ונק' ה' חסדים, וה' גבורות,
כנגד החמש מדות וספירות "חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד",
וכל אחת מהמדות כלולה ממש "הוי", דבכל השפעה יש צמצום
והתפשטות המשכה והתפשטות כנגד ד' אותיות ה"שם" כידוע, ובחמש
ספירות ישנם סך הכל "ה" פעמים "שם" הוי", נמצא ה' חסדים הוא (5
 $\times 26 = 130$) גי' עי"ן, וזהו שיש ב' עינים, עין ימין כנגד ה' חסדים, ועין
שמאל כנגד ה' גבורות, דבחי' "דעת" הוא בחי' עינים. (ראה הערה 3).
וזהו שמבאר בלקוטי תורה להארז"ל פרשת שמות (ראה המשך
תריס"ו [הוצאת תשע"א] עמוד שכד) עה"פ וירא ה' כי סר לראות
שרצה להשפיע ה' חסדים וה' גבורות גי' ס"ר, שהוא בגי' ב' פעמים
עי"ן*, וזהו "לראות" עיי"ש.

ומשה הוא בחי' עינים דקדושה, וכן אומרת עליו התורה (לא כהתה
עינו).

וראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' שא, דמ"ש
במשה כי סר לראות הוא היפך מן "וסרתם ועבדתם" עיי"ש.

ראה בכ"ז לעיל סי' טו.

(* ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' חו"ל: שבדעתה הוא
ס"ר מספר ב' פעמים עי"ן, כי דעת מאיר ומתפשט בב' עינים, והוא
התריץ עטרין חסד וגבורה דדעת עיי"ש.

שמות ל"ד, א – ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לוחות
אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים
אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת

עב

ביאור לשון המדרש (דברים רבה פ"ג, יב) דמשה נק'
"סרסור" בין הקב"ה ובני" – דמשה בחי' דעת – ב'
פעמים "סר" כנגד דעת עליון ודעת תחתון

בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך, הלכה אדם מישראל
שקידש אשה מי צריך ליתן שכר כתב קדושין, כך שנו
חכמים אין כותבין שטרי ארוסין ונשואין אלא מדעת
שניהן, והחתן נותן שכר, וממי למדנו מהקב"ה, בשעה
שקידש לישראל בסיני דכתיב (יתרו יט, י) ויאמר ה' אל
משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר, ומי כתב השטר
הזה, משה, מנין שנא' (וילך לא, ט) ויכתוב משה את
התורה הזאת, ומה שכר נתן לו הקב"ה זיו הפנים דכתיב
(תשא ל"ד, כט) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו,

אימתי . . רבי שמואל בר נחמן אמר מן הלוחות נטל
משה זיו הפנים, עם שנתנו לו הלוחות מכפים לכפים
משם נטל זיו הפנים, כיון שעשו ישראל אותו מעשה
נטלן ושיברן, אמר לו הקב"ה כשסרסת לישראל נתתי
לך שכרך זיו הפנים ועכשיו שברת את הלוחות. אמר רבי
יצחק שנו רבותינו נשברה החבית נשברה לסרסור, אמר לו
הקב"ה אתה היית סרסור ביני לבין בני, אתה שברת אתה
מחליף, מנין שכך כתיב (שם, א) ויאמר ה' אל משה פסל
לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את
הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת והיה
נכון לבקר ועלית בבקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש
ההר ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל ההר גם
הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא.

דברים רבה פרשה ג, יב

וקדשתם. הרי שקדשם. מכפים כו'. מכף ידו של הקב"ה
לכף ידו של משה. לסרסור. זה שקונה מזה, וקודם שלוקח
אותו מכור כבר לאחר, וכל זמן שלא מסרוהו ליד הקונה
ממנו, אם נשברה נשברה לו לסרסור, כן הוא בבא בתרא
פ"ז מ"ח.

מתנות כהונה

בלקוטי תורה שם, הי' ס"ר ס"ר בין הקב"ה לישראל כמ"ש במדרש רבה בפ' פסל לך ששכר טרחתו בעד סרסורו הי' הפסולת דהלוחות.

ס"ר ס"ר הוא ב' בחי' דעת עליון ודעת תחתון⁷. וכמו דעות⁸ לשון רבים.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומחז"ל עמוד 10

זרע בהמה שגם הם יהי' להם בחי' דעת כאלהות, וזה שנצטווה מרע"ה בסדר וראא לאמר לישראל במצרים בתחלת דבריו וידעתם כי אני ה' (שמות ו' ז') כי מקודם סוף סדר ואלה שמות כתיב ויאמן העם שהיו מאמינים בה' אך באמונה פשוטה בלי דעת וזאת שהשפיע להם משה שמדרגתו מוח הדעת ולכן הוא גואל ראשון וגואל אחרון שהעיקר גאולה דלע"ל הוא שיהי' בחי' דעת ממש בכא"א מישראל כמ"ש ומלאה הארץ דעה את ה' וגו' (ישעי' י"א ט') כי כולם ידעו אותי עיי"ש. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ג עמוד לה ואילך.

6) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' נב ובהערות שם, דבחי' דעת תחתון הוא "נגלה דתורה", ובחי' דעת עליון הוא "פנימיות התורה".

7) ראה גם לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' קפה.

8) וכמ"ש "אל דעות ה'". ראה אור התורה שיר הישרים ח"ב ע' תקא-ב

ו"ל: מ"ש במ"א ע"פ כי אל דיעות ה' וגו' שיש ב' דיעות שונות הדיעה הא' הוא שכפי בחי' ההשתלשלות מלמעלה למטה שם (הפועל את הנפעלים) היש האמיתי והנפעל הוא האין שכלא נחשב קמי' הפועל היש האמיתי, וכמ"ש להנחיל אודהי יש וגו' (שלמעלה הוא היש ולמטה הוא האין), והדיעה השנית הוא כפי בחי' מלמטה למעלה לגבי הנפעלים נראה להיפך באמת שהעוה"ה הגשמי הוא בחי' היש והרוחני הפועל ומהוה אותו הוא בחי' האין שאינו מושג לגבינו. וע"כ צריכים לחבר את ב' דיעות הפכיים אלו היינו לחבר בחי' רוחניות וגשמייות ביחד .. וזהו כי אל דיעות ה' ולא נתכנו עלילות, ולא כתי' באלף ולו קרי בוא"ו, פי' ולא באלף הם מצות ל"ת ולו בוא"ו הם מ"ע עיי"ז נתכנו עלילות להיות התחברות ב' הדיעות. (והיינו כי מ"ע רמ"ח פקודין הם רמ"ח אברים דמלכא זהו"ע ולו בוא"ו שהוא בחי' ז"א, אך ולא באלף הוא בחי' אריך אנפין כמ"ש בזהר ר"פ וירא דק"ב ע"ב ע"פ ובכל צרתם לו צר כו'. והנה ב' דיעות הנ"ל הם בחי' ז"נ דאצי, והמחברם יחד הוא בחי' הגבוה משניהם דהיינו בחי' אריך אנפין, וגם בחי' אל הוא כלליות המצות, כמו דבור אנכי ולא יהי' לך כולל רמ"ח מ"ע ושם"ה ל"ת, והם אלף למ"ד אנכי מתחיל באלף ולא יהי' לך בלמ"ד. וזהו כי אל דיעות, שע"ז קיום מ"ע ומל"ת מחברם יחד ב' דיעות להיות מלמטה למעלה ג"כ היש בטל כמו מלמעלה למטה כו'. עיי"ש.

ראה גם תורת חיים פ' לך דף פח, ב. פ' יתרו רסא, ד ואילך. אור התורה דרושים לסוכות (דברים כרך ד) עמוד א'תשל ואילך. שופטים ע' תתנב. לקוטי שיחות חלק יט ע' 162. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ט ע' קעז. ה'תשי"ג ע' לה (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סי' נג הערה 3). ועוד.

ס"ר דדעת³ עליון, וס"ר דדעת תחתון. ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל בפסוק⁴ כי סר לראות ע"ש.

והיינו מה שמשוה⁵ בחי' דעת זכה גם לדעת עליון כמ"ש

3) ספר המאמרים תשל"ו ע' 123 וז"ל: משה הוא ד"ע, וזהו בחינת הדעת שלמעלה מחו"ב ולכן פועל בחו"ב, דאית רצון ואית רצון (ראה ת"א ויקהל פז, ד), אית רצון שע"פ השכל, ואית רצון שלמעלה מהשכל, ומדרגת משה היא הרצון שלמעלה ממדרגה"ג (טו"ד), ואח"כ פועל בשכל ונמשך ע"י הדעת שענינה התקשרות והתחברות, כמבואר בתניא ספ"ג שע"י שיתקע מחשבתו בחוץ וכו' יהי' הולדת המדות, אהבה וענפי' ויראה וענפי' (שם פ"ד), דאהו"ר, הם השרש לכל המצוות, דאהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע ויראה היא שרש לשם"ה מל"ת, כולל גם המצוות דרבנן (כמבואר בכ"מ) וכדאיתא בחינוך קטן (תניא עה, ב). עיי"ש.

4) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת שמות (ג, ד) בפסוק כי סר לראות עיי"ש. ס"ר הוא מספר עשר פעמים שם הוי'. ה' פעמים חסד, וה' פעמים גבורה. עיין עוד עין חיים שער כו (שער הצלם) פרק ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ד עמוד א'שצח ובהנסמן שם. שם ח"ג עמוד א'רסח. דברים ח"א עמוד רלו. נביאים וכתובים עמוד צט. תרס"ו (הוצאת תשע"א) עמוד שכד. (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב ע' תמד).

5) משה בחי' דעת: בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' שעח, מציין לויקרא רבה פ"א, ו דמ"ש (משלי כ, טו) "וכלי יקר שפתי דעת" קאי על משה עיי"ש. ראה תניא פרק מב.

דרך מצותיך פא, א וז"ל: מ"ש וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה (ירמי' ל"א כ"ו) שיש ב' מינים בנשמות ישראל א' הנק' זרע אדם, והב' הנק' זרע בהמה, ופי' שהנשמות שנמשכו מבחי' אדם העליון שעל הכסא והם שיש להם דעת באלקות ועש"ז נק' אדם שעיקר ההבדל בינו לבהמה הוא הדעת שחננו ה', ופי' וענין הדעת היינו שמרגישים חיות האלהות בהרגשה גמורה כמו שמרגיש חיי נפשו וכו' וכשהאדם יש בו בחי' זו הוא בחי' הדעת בנקל לו מאד לעבוד את ה' בלב שלם מפני שאין העולם מסתיר להם כלל.

ויש נשמות הנק' זרע בהמה הם אותם שאין להם דעת והרגשה באלהות, ואין ר"ל שאין להם שכל להשיג גדולת ה' אלא אע"פ שמשכילים הרבה מאוד בגדולת ה' איך שהקב"ה מחי' את כל העולם ואיך שלגדולתו אין חקר וכולא קמי' כלא כמו שנתבאר בספרים כיון שאין השכלה זו בבחי' הרגשה ממש אצלו כמו שמרגיש חיי נפשו כנ"ל שהוא כאילו רואה, אלא כמי שמשכיל איזו דבר וענין שחזן ממנו שאינו מרגישו אלא שסיפורהו לו והוא מאמין בו ומשכיל איכותו ומהותו בהשגתו אע"פ שמשכילו בטוב מאד וכיון לאמתתו, לכן נק' זרע בהמה שנמשל כבהמה לגבי אדם שיש לו דעת שה"ז מחוסר דעת והרגשה אלא בבחי' אמונה לבד כי ישראל מאמינים בני מאמינים להאמין באחדות ה' ולמסור נפשו על קדושת שמו, והנה משרע"ה הוא המשפיע בחי' דעת לכנ"י וכו', ור"ל לאותן שהם

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שְׁפָה בְרוּרָה לְקֹרֵא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שֶׁכֶּם אֶחָד" (רמב"ם הלכות מלכים יא, ד).

וְהִנֵּה עֶקֶר הַחֲדוּשׁ בְּפַעֲלָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, תְּהִיָּה תִקּוּן הָעוֹלָם וְהָאָמוֹת, וְלֹא בְּכֶף שִׁיפְעַל שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִכְלֹד לְקִיָּם אֶת הַתּוֹרָה בְּמִנוּחָה. כִּי קִיָּים הַתּוֹרָה בְּמִנוּחָה כְּכֹר הִיָּה בְּעוֹלָם (פְּגוּן בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְחִזְקִיָּה). אוּלָּם תִּקּוּן הָאָמוֹת - לֹא נִפְעַל בְּשׁוּם תְּקוּפָה, רַק בְּתִקּוּפַת הַמְּשִׁיחַ.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 389. מתוך לקראת שבת)

אִיךָ טְעָה רַבִּי עֲקִיבָא בְּבֶן-בְּזוּבָא

כִּינּוּן שְׂאֵלֵיהוּ צְרִיף לְבֹא לְפָנַי בִּיאַת מְשִׁיחַ, צְרִיף- עֵינַי אִיךָ טְעוּ עַל בַּר-כּוֹכְבָא.

וְיֵשׁ-לוֹמֵר שְׂאֵינִי בְרוּר בְּרִזְ'ל יוֹם בִּיאַת אֱלֹהֵיךָ בְּדִיּוֹק, אִם קִדְּם גְּלוּי הָרָאוּשׁוֹן דְּמְשִׁיחַ, אוֹ קִדְּם נִצְחֹנוּ בְּמִלְחָמָה, אוֹ קִדְּם שְׂיִדּוּ בּוֹ הַכֹּל וְכִיּוֹצֵא-בְזוּהַ, וְלִכְּוֹן הִיָּה מְקוּם לּוֹמֵר עַל בַּר-כּוֹכְבָא שֶׁהוּא מְשִׁיחַ.

(רשימת כ"ק אדמו"ר. תורת מנחם ח"א עמ' א'. מתוך לקראת-שבת)

גֵּן עֵדֶן - עִם הַגּוֹיִף

גֵּן-עֵדֶן יְמַשִּׁיף לְהַתְקִיָּם תְּמִיד - גַּם לְאַחַר שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת שָׁבוּ יְקוּמוּ לְתַחֲיָה וְתִתְלַבְּשֵׁנָה בְּגוֹפִים. הַחֲדוּשׁ הַגְּדוֹל הוּא, שְׁנוּכַל לְחַיּוֹת בּוֹ כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף, כְּמוֹ אֲדָם וְחַוָּה לְפָנַי חֲטָא עֵץ-הַדַּעַת.

(התעודיות תשמ"ג ח"ד ע' 1875. מתוך לקראת-שבת)

עִם שְׁל עֲשִׂירִים

בְּגֵאֵלָה הַשְּׁלָמָה, נִהְיָה כּוֹלְנוּ עֲשִׂירִים מִכָּל הַבְּחִינּוֹת. הֵן בְּרוּחָנִיּוֹת - 'עֲשִׂירִים' בְּדַעַת וּבִיכּוּלֵת הַשְּׁגָה וּתְפִסָּה שֶׁל רְעִיוֹנוֹת רוּחָנִיִּים נִשְׁגָּבִים, וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת - בְּמוֹבֵן הַפְּשׁוּט שֶׁל עֲשִׂירוֹת.

כְּעֵת, כְּאֲשֶׁר אָנוּ עוֹמְדִים עַל סֵף הַגְּאֵלָה, וְכִבֵּר סִיּוּמוֹ אֶת כָּל עֲבוֹדַת הַהִכְנָה הַנְּדַרְשֵׁת אֵלֵיךָ, בְרוּר שְׁה' כְּכֹר מְבָרָךְ כָּל יְהוּדֵי בְּעֲשִׂירוֹת. תְּפִקִּינֵנוּ לְהַשְׁתַּדֵּל שֶׁהַבְּרָכָה הַזֹּאת תִּשְׁרָה עָלֵינוּ בְּגוֹלָה, וְאִכּוֹן נִהְיָה עֲשִׂירִים, בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת, בְּפַעֲלַ מְשִׁחַ.

(ע"פ שיחת ש"פ תרמ"ה תשנ"ב. מתוך לקראת-שבת)

כּוֹפֵר - מִי שְׂאֵינִי מִחֻפָּה

"הַמְּלַךְ הַמְּשִׁיחַ עֵתִיד לְעָמוּד... וְכָל מִי שְׂאֵינִי מִמָּאִיִן בּוֹ אוֹ מִי שְׂאֵינִי מִחֻפָּה לְבִיאָתוֹ, לֹא בִשְׂאָר נְבִיאִים כְּלִבְדּוֹ הוּא כּוֹפֵר אֶלָּא בְּתוֹרָה וּבְמִשְׁה רַבְּנוּ".

עוֹלָה מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם, שְׂאֵפִילוֹ אִם אֲדָם אִכּוֹן מִמָּאִיִן שְׂמְשִׁיחַ יָבֵא בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבָר, אִךְ הוּא אֵינִי מִצְפָּה לוֹ בְּקוֹצֵר רוּחַ, הֵרִי הוּא כְּכּוֹפֵר בְּעִיקַר הַיְהוּדוּת.

הַפּוֹנָה הִיא, לֹא שְׁנִחְכָּה כָּל יוֹם שְׂמְשִׁיחַ יָבֵא בְיוֹם מִן הַיָּמִים, אֶלָּא שְׂעֲלֵינוּ לְצַפּוֹת כָּל יוֹם לְמְשִׁיחַ שְׂיָבֵא בְּאוֹתוֹ יוֹם מְשִׁחַ.

(חידושים וביאורים בש"ס ח"ג פ"מ, לקו"ש חכ"ג ע' 394. מתוך לקראת-שבת)

אִיחוד הָאָרְמִים וְהַעֲדוֹת

לְעֵתִיד-לְבֹא יִתְאַחֲדוּ כָּל הָאָרְמִים וְהַעֲדוֹת בְּעַם- יִשְׂרָאֵל תַּחַת מְנַהֲיגוֹת תּוֹרֵנִית אַחַת. הַהֲלָכָה בְּהַדְּלָקַת הַחֲנֻכָּיָה מְסַמְּלֵת הַתְּאַחֲדוֹת זֶה: הַפּוֹסֵק הָאֲשֶׁכְּנֵזֵי הַרְמַב"ם הַכְרִיעַ כְּדַעַת הַרְמַב"ם הַסְּפָרְדִי, כִּי גַם אִם מְדַלְקִים כְּמָה חֲנוּכִיּוֹת בְּבֵית אֶחָד, יֵשׁ לְהַדְּלִיק בְּכָל חֲנֻכָּיָה גַר אֶחָד בְּלִילָה הָרָאוּשׁוֹן, שְׁנֵי גְרוֹת בְּלִילָה הַשְּׁנִי וְכֵן הַלָּאָה - וְכֶךְ נוֹהֲגִים כָּלָם, גַּם הַסְּפָרְדִים.

(ע"פ שיחת ש"פ וְשִׁלַּח תִּשְׁנ"ב, ה'ע' 113. מתוך לקראת-שבת)

הַמְּצוּהָ הָרָאוּשׁוֹנָה בְּמִקְדָּשׁ

שְׂמִירַת הַמִּקְדָּשׁ הִיא הַמְּצוּהָ הָרָאוּשׁוֹנָה שְׂיִתְחַיְבוּ בָּהּ תַּכְף וּמִיד בְּרַגַע הָרָאוּשׁוֹן שָׁבוּ יֵרֵד וְיִתְגַּלֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בְּנוֹגַע לְכָל שְׂאָר הַמְּצוּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ - כִּינּוּן שֶׁכָּל מְצוּהָ יֵשׁ לָהּ זְמַן מִיְחָד, שְׂקִיּוּמָה בְּזְמַן מְסִיָּם בְּיוֹם, הֵרִי זֶה תְּלוּי בְּהַזְמַן שָׁבוּ יִתְגַּלֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִקְרָא אוֹ בְּלִילָה שְׂאֵז יִתְחַיְלוּ לְקִיָּם הַמְּצוּהָ הַשְּׂרִיָּת לְזְמַן זֶה; מֵה שְׂאֵינִי כֵּן בְּנוֹגַע לְשְׂמִירַת הַמִּקְדָּשׁ - לְהַדַּעַת שְׂזְמַנָּה בְּמִשְׁפָּחָה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה - הֵרִי בְּכָל זְמַן בְּמִשְׁפָּחָה הַיּוֹם שָׁבוּ יֵרֵד וְיִתְגַּלֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִתְחַיְבוּ תַּכְף וּמִיד בְּקִיָּים מְצוּהָ זֶה.

(תורת מנחם התעודיות ה'תש"ג, ח"ג עמוד 93. מתוך לקראת שבת)

תִּקּוּן הָעוֹלָם וְהָאָמוֹת

מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ יִתְקַן אֶת אָמוֹת הָעוֹלָם לְעִבְדוֹ אֶת ה' בְּיַחַד. שְׂנֵאָמֵר (צְפַנְיָה ג, ט): "כִּי אֵז אָהַפְּךָ אֶל עַמִּים

חומש יומי

פרשת צו

~ יום ראשון ח' ניסן ~

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־אֶהֱרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְרָה בּוֹ:

ב פקד ית אהרן ונת בנוהי למימר דא אוריקא דעלתא היא עלתא על דמתוקדא על מדבקהא כל ליליא עד צפרא ואשתא דמדבקהא תהא יקדא בה:

שכל 'תורה' לרבות הוא בא, לומר: תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו. הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה.

כ"ט צו את אהרן • (ת"ס) אין "צו", אלא לשון זרז מיד וילדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון פיס. זאת תורת העולה וגו'. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וילמד על הפסולין, איזה אם עלה - ירד, ואיזה אם עלה - לא ירד;

(כל הענין בתורת פהים ודבחים פקד ג ופקד ד) •

~ נקודות משיחות קודש ~

המשמעות הפנימית של הקטרת החלבים ביום היא 'הקטרת' התענוג שבעבודת הבורא (חלב רומז לתענוג), כלומר: לעבד את ה' אף ורק כדי לקיים את הרצון העליון, לא משום התענוג שבעבודה זו. ואילו הקטר החלבים בלילה משמעותו - שיש 'להקטיר' גם את התענוג שבדברי הרשות, לעסק בהם רק כפי הצורך, לשם שמים. אולם עקר הקטר החלבים הוא ביום ודקא, שכן הצורך לבטל את התענוג שבדברי הרשות - אין בו משום חדוש כל־כף; עקר החדוש הוא שתיב אדם "להקטיר" גם את התענוג שבפעסק התורה והמצוות.

(לקוטי־שיחות כרך ג עמ' 950)

זאת תורת העולה (ו, ב) בא ללמד על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל הלילה (רש"י) בגמרא (מנחות עב) אמרו, שעקר הקטר חלבים הוא ביום, אלא שאפשר להקטירם גם בלילה. ויש להסביר זאת בעבודת האדם לקונו: "יום" - רומז לאור וגלוי, כפתיב (בראשית א) "ויקרא אלקים לאור יום", שזהו עסק התורה והמצוות המגלה את אור ה' בעולם. "לילה" - רומז לחשך ולהעלם, שזהו העסק בדברי הרשות שמעלימים על תכלית חיי האמתית של האדם בעולמו.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכות־יהודית

(א) אחרי זאת דבר ה' אל משה לאמר הלאה. (ב) פקד על אהרן ובניו באמירה, השתר, לפני הנגן החמה, ואש המזבח תבער עליו. המזבח למשך הלילה עד עלות המזבח

ג וְלִבֶּשׁ פְּתָא לְבוּשֵׁי דְבוּז וּמְכַנְסִין דְבוּז
 יִלְבֹּשׁ עַל בְּסָרָה וְיַפְרֹשׁ יָת קְטָמָא דִּי תִיכּוּל
 אֲשַׁמָּא יָת עֲלָתָא עַל מִדְבָּחָא וְיִשְׁוֶנָה בְּסֹטֵר
 מִדְבָּחָא :

(ג) וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בָד וּמְכַנְסֵי-בֵד יִלְבֹּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ
 וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֵלֶה
 עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ :

אֶת-הָעֵלֶה • וְעִשָּׂאתָה דָשָׁן, מֵאוֹתוֹ דָשָׁן יָרִים
 תְרוּמָה. וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ • [עַל הַמִּזְבֵּחַ • מִצָּא
 אֵיבָרִים שְׁעָדִין לֹא נִתְאַכְלוּ, מִחֲזִירֵן עַל הַמִּזְבֵּחַ,
 לְאַחַר שִׁחְתָּהּ גְּחָלִים אֵילֶךְ וְאֵילֶךְ וְנִטְל מִן הַפְּנִימִיּוֹת,
 שְׁנַאמַר: "אֶת-הָעֵלֶה עַל-הַמִּזְבֵּחַ", בְּרִש"י יִשָּׁן •

כש"י ◀ מְדוּ בֵד • היא הַכֹּהֵן; וּמָה תִלְמוּד לומר:
 "מְדוּ"? שִׁתָּהָא כְּמִדְתּוֹ. עַל-בְּשָׂרוֹ • שְׁלֹא יְהֵא דְבָר
 חוּצָין בִּינְתִים (ת"כ ערכין א). וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן • הִיָּה
 חוֹתָהּ מֵלֹא הַמַּחְתָּה מִן הַמְּאֻכְלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְנוֹחֲזֵן
 כְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֹּכֵשׁ (תמיד כד). הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ

ד וַיִּשְׁלַח יְת לְבוּשׁוֹהֵי וְיִלְבֹּשׁ לְבוּשֵׁי
 אַחֲרָנִין וַיִּפֹּק יְת קְטָמָא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא
 לְאַתְר דְּכֵי :

(ד) וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא
 אֶת-הַדָּשָׁן אֶל-מַחֲוִין לְמַחְנָה אֶל-מְקוֹם טְהוֹר :

פְּחוּתִין מְהֵן. וְהוֹצִיא-אֶת הַדָּשָׁן • (תמיד כח) הַצָּבוּר
 בַּתְּפוּחַ, כְּשֶׁהוּא רְבָה וְאֵין מְקוֹם לְמַעְרְכָה, מוֹצִיאֹו
 מִשָּׁם. וְאֵין זֶה חוּבָה בְּכָל יוֹם, אֲבָל הַתְרוּמָה חוּבָה
 בְּכָל יוֹם.

כש"י ◀ וּפָשַׁט אֶת-בְּגָדָיו • (יזמא כג) אֵין זֶה חוּבָה אֲלֹא
 דְרָף-אַרְץ, שְׁלֹא יִלְכָלֶךְ בְּהוֹצֵאת הַדָּשָׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא
 מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תָּמִיד. בְּגָדִים שְׁבִשָּׁל בָּהֶן קְדָרָה לְרַבּוֹ,
 אֵל יְמוֹז בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ, לְכָף: "וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים",

~ נקודות משיחות קודש ~

מלאכה - לעבוד את ה'

ועל זה אומר רש"י ש"הוֹצֵאת הַדָּשָׁן" - "מחויץ למחנה"
 - היא דוֹקָא פְּאָשֵׁר זֶה לְתוֹעֵלַת עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת, כִּי "אֵין
 מְקוֹם לְמַעְרְכָה", וְ"הוֹצֵאת הַדָּשָׁן" היא הַעוֹשָׂה מְקוֹם
 לְמַעְרְכָה חֲדָשָׁה, אֲבָל פְּאָשֵׁר יֵשׁ מְקוֹם לְמַעְרְכָה - אֵין
 עֲבוּדָה זֹאת.
 ועל-דִּרְף-זֶה בְּעֲבוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ, שְׂרַק פְּאָשֵׁר הָעֵסֶק
 ב"דָשָׁן" וּבְדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים יָבִיא תוֹעֵלַת בְּעֲבוּדַת
 הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁהוּא עֲבוּדַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, שְׁעַל-יְדֵי הָעֵסֶק
 בְּעִנְיֵי עוֹלָם-הַזֶּה יוֹכַל לְהַתְּעַסֵּק בְּיָתֵר שְׂאֵת בְּעֲבוּדַת ה',
 אֲזִי הוֹתֵר עֲבוּדַת "הוֹצֵאת הַדָּשָׁן". אִךְ פְּאָשֵׁר יֵשׁ מְקוֹם
 לְמַעְרְכָה" גַּם בְּלִי הָעֵסֶק ב"דָשָׁן" - אֵין עֲבוּדָה זֹאת. ועל
 הָאֲדָם לְהַשָּׂאָר בְּמִקְוָמוֹ הָאֲמִיתִי - בְּתוֹךְ מַחְנֵה הַתּוֹרָה
 וְהַתְּפִלָּה, וְלְהַתְּעַסֵּק בְּעֲבוּדַת ה'.

על המלים "וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחֲוִין לְמַחְנָה" (ו. ד)
 מְפָרֵשׁ רש"י, הַדָּשָׁן הַצָּבוּר בַּתְּפוּחַ, כְּשֶׁהוּא רְבָה וְאֵין
 מְקוֹם לְמַעְרְכָה - מוֹצִיאֹו מִשָּׁם.
 בְּסֹפֵר הַתְּנָיָא 'אִגְרַת הַקְּדָשׁ' סִימָן טו) מְבַאֵר שֶׁה'אֶפְרָ' (דָשָׁן)
 הַנִּשְׁאָר מ'עֵץ הַנִּשְׂרָף' הוּא יְסוּד 'הָעֶפֶר שֶׁבּוֹ הַיּוֹרֵד
 לְמִטָּה וְאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵטַת בּוֹ". וְהֵינּוּ, שֶׁהָאֶפֶר הוּא הַדָּבָר
 הַכִּי נִחוּת שֶׁבְּדָבָר הַנִּשְׂרָף, עַד שְׂאִינּוּ יָכוֹל לְהַכְּלִיל
 וְלִישְׂרָף פְּאָשׁ שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ.
 וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּעֲבוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ, מְרַמֵּז עִנְיֵן הַדָּשָׁן עַל
 הָעֵסֶק בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, שְׂאִין בָּהֶם קְדוּשָׁה מִצְדָּעֶצְמָם,
 וְאֵינֶם נִשְׂרָפִים ב"אֵשׁ" שֶׁלְמַעֲלָה.
 וְזֶהוּ שְׂמוֹצִיאִים אֶת הַדָּשָׁן "אֶל מַחֲוִין לְמַחְנָה", כִּי הָעֵסֶק
 בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים אֵינּוּ נִכְלָל בַּתְּחוּם הַקְּדוּשָׁה - "אֶצֶל
 הַמִּזְבֵּחַ" וְכָל-שְׁכֵן לֹא עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֹא עֵסֶק זֶה הוּא
 "מַחֲוִין לְמַחְנָה" שֶׁל הַקְּדוּשָׁה.

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ג) וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן הַלְצָה מִפְּשָׁתוֹן בָּד
 וְאֹרִירֵי הַקְּרוּי שֵׁשׁ, וּמְכַנְסִים מִפְּשָׁתוֹן
 בָּד וְאֹרִירֵי הַקְּרוּי שֵׁשׁ יִלְבֹּשׁ עַל גּוֹפּוֹ,
 וְיָרִים אֶת הָאֶפֶר אֲשֶׁר נֹאכַל בְּאֵשׁ
 הָעוֹלָה שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ, וְיָנִיחַ אוֹתוֹ
 בְּצִמְדוֹת לְמִזְבֵּחַ.
 (ד) אַחֲרֵי זֹאת, יִפְשֹׁט אֶת בְּגָדָיו טְהוֹר.

ה וְאֶשְׁתָּא עַל מִדְבָּחָא תְּהִי יְקָדָא בְּהָ לָא
תַּטְפִּי וְיִבְעַר עֲלֶיהָ פִּהְנָא אַעֲיָא בַּצִּפּוֹר בַּצִּפּוֹר
וְיִסְדֵּר עֲלֶיהָ עֲלֵתָא וְיִסַּק עֲלֶיהָ תְּרַבִּי נִכְסֵת
קוּדְשֵׁיא :

(ה) וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד־בוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֵעַר
עָלֶיהָ הִכְהֵן עֲצִים בְּבִקֵּר בְּבִקֵּר וְעֶרְוָה עָלֶיהָ הָעֲלִיהָ
וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים:

יִשָּׁן: וּמִנֵּיין שְׁלֵא יְהֵא דְבָר קוּדֵם עַל הַמַּעֲרָכָה לְתַמִּיד
שְׁל שַׁחַר? תְּלַמּוּד לֹמַר: "הָעֲלִיהָ", עוֹלָה רְאוּנָה).
חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים • אִם יִבִּיאוּ שֵׁם שְׁלָמִים. וְרִבּוּתֵינוּ
(שם) לְמַדּוּ מִכָּאן: "עָלֶיהָ", עַל עוֹלֵת הַבִּקֵּר הַשְּׁלֵם
כָּל הַקְּרָבָנוֹת כָּלֵם. מִכָּאן שְׁלֵא יְהֵא דְבָר מְאַחֵר לְתַמִּיד
שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים.

כ"ט"◀ וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד־בוֹ • רַבָּה פֶּאן יְקִידוֹת
הַרְבֵּה: "עַל מוֹקְדָה", "וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ",
"וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ", "אֵשׁ תַּמִּיד תּוֹקֵד
עַל־הַמִּזְבֵּחַ". כִּלּוֹן נִדְרָשׁוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא (דף כח) שְׁנַחֲלִיקוּ
רִבּוּתֵינוּ בְּמִנְיֵן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שֵׁם. וְעֶרְוָה עָלֶיהָ
הָעֲלִיהָ • עוֹלֵת תַּמִּיד הִיא תַּקְדִּים (פסחים נח). (בְּרֵשׁ"י

וְאֶשְׁתָּא תְּדִירָא תְּהִי יְקָדָא עַל מִדְבָּחָא לָא
תַּטְפִּי:

(ו) אֵשׁ תַּמִּיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ם

הַחִיצוֹן "תּוֹקֵד". לֹא תִכְבֶּה. הַמְכַבֶּה אֵשׁ עַל
הַמִּזְבֵּחַ, עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוּיֵן.

כ"ט"◀ אֵשׁ תַּמִּיד • (יומא מד) אֵשׁ שְׁנֵאמַר בְּהָ "תַּמִּיד",
הִיא שְׁמִדְלִיקִין בְּהָ אֵת הַנְּרוֹת, שְׁנֵאמַר בְּהָ (שמות כו
א): "לְהַעֲלֹת נֵר תַּמִּיד". אִף הִיא "מַעַל הַמִּזְבֵּחַ"

~ נקודות משיחות קודש ~

שני ובפסקא שְׁלֵא־חֲרִי־זָה (כא אדר שני), שְׁכַּאֲשֶׁר פּוֹעֲלִים
עֲנִיָן זָה, הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ, אֲשֶׁר זְכוּתוֹ זֶה "לֹא תִכְבֶּה" לְעַד.
כְּדֵי שְׂיִדְלַק אֵשׁ וְאוֹר הַתּוֹרָה אֲצֵל "יוֹשֵׁב אֹהֶל" בְּתַמִּידוֹת,
צָרִיךְ לְהִיּוֹת נוֹגֵעַ לוֹ תַּחֲלָה שְׁתַּאֲרֵי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדֵי
שְׁנֵאמַר בַּחוּץ.

ידועה תורת הרב המגיד, שְׁאִמְרָה לִפְנֵי רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן עֲשֶׂר
פְּעָמִים, כְּדֵי לְחַקֵּקָה בְּעֶשֶׂר כַּחוֹת נִפְשׁוֹ – שְׁצָרִיכִים
לְהִכְעִיר אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְּרָבָן אֲשֶׁר "מִכֶּם", וְאֵשׁ זֶה
"לֹא תִכְבֶּה", שֶׁהִיא מְכַבֶּה אֵת ה"לֹא" = הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט
הוא, שְׁיִתְבַּטְּלוּ כָּל הַמְּנַגְדִּים שְׁאוּמְרִים "לֹא", וְגַם הֵם
יֵאמְרוּ "הֵן"; וְהַפְּרוּשׁ הַפְּנִימִי הוּא הַפִּיכַת ה"דְּוִנוֹת"
("לֹא") ל"זְכוּיוֹת" ("הֵן"), כְּמוֹכָא ב'הַיּוֹם יוֹם' (כ' אדר

משיחת שבת פרשת צו, ה'תשכ"ט

זוֹדָא אוֹרִימָא דְּמִנְחָתָא דִּיקְרָבוּן יְתָה בְּנֵי
אַהֲרֹן קָדֵם יְיָ לְקָדֵם מִדְּבָחָא:

(ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְּרִב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי
יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

לֹמַר: "תּוֹרַת". הַקְּרִב אֹתָהּ • הִיא הַגִּשָּׁה בְּקֶרֶן
דְּרוּמִית מַעֲרִבִית. לִפְנֵי ה' • הוּא מַעֲרָב, שֶׁהוּא לְצַד
אֹהֶל מוֹעֵד. אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ • הוּא הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא
פְּנֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁהַכָּבֵשׁ נִתּוּן לְאוֹתוֹ הַרוּחַ.

כ"ט"◀ וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה • 'תּוֹרָה' אַחַת לְכִלְיָן
לְהַטְעִינָן שְׁמֵן וּלְבוֹנָה הָאֲמוּרִין בְּעִנְיָן. שְׁיִכּוֹל, אִין
לִי טְעוֹנוֹת שְׁמֵן וּלְבוֹנָה אֶלֶּא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
נִקְמָצָת. מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל, מִנֵּיין? תְּלַמּוּד־

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְּרִב אֹתָהּ בְּנֵי
אַהֲרֹן קָדֵם יְיָ לְקָדֵם מִדְּבָחָא:
הַמִּזְבֵּחַ.

(ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְּרִב אֹתָהּ בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי
יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ:
הַמִּזְבֵּחַ, לֹא תִכְבֶּה.

(ח) וְהָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּבְעַר בּוֹ
לֹא תִכְבֶּה, וְיִבְעִיר עָלֶיהָ הִכְהֵן גְּזָרֵי
עֲצִים מְדִי עֲלוֹת שַׁחַר, לִפְנֵי הַנֵּץ
הַחֲמָה, וְיִסְדֵּר עָלֶיהָ הָעוֹלָה, וְיִשְׂרָף

ח וַיִּפְרֹשׂ מִנֶּה בְּקִמְצָה מִסֵּלֶתָא דְּמִנְחָתָא
 ומְשַׁחָה וְיַת כָּל לְבִנְתָּא דִּי עַל מִנְחָתָא
 וַיִּסַּק לְמַדְבָּחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא אֲדַרְבָּתָא
 קָדָם יְיָ:

(ח) וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנֶה
 וְאֵת כָּל־הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ
 רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרֶתָה לַיהוָה:

וְאֵת כָּל־הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר •
 שְׁמֶלֶקֶט אֵת לְבִנְתָּהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמְקַטִּירוּ; וְלִפִּי
 שְׁלֵא פִּרֵשׁ כֵּן אֶלָּא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחֹת בְּ"וַיִּקְרָא",
 הַצָּרֵף לַשְּׁנוֹת פִּרְשָׁה זו, לְכַלֵּל כָּל הַמִּנְחֹת כְּמִשְׁפָּטָן
 (ט"ז).

ט"ז (וְהָרִים מִמֶּנּוּ • מִהִמְחַבֵּר, שְׂיֵהָא עֲשָׂרוֹן שְׁלָם
 בְּבַת־אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה. בְּרִש"י יִשְׁן). בְּקִמְצוֹ •
 שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מִדֶּה לְקִמֵץ (יִבְמָא מוֹ). מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה
 וּמִשְׁמֹנֶה • מִכָּאן, שְׁקוֹמֵץ מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבֶּה שְׁמֹנֶה
 (סוּטָה יד). הַמִּנְחָה • שְׁלֵא תֵּהָא מְעַרְבַת בְּאַחַרְתָּ (ת"ח).

ט וַיִּדְאֲשָׁתָּאֵר מִנֶּה גְּלִיזָן אֶהְרֹן וּבְנֵיהּ פִּטִיר
 תִּתְאַבֵּל בְּאַתֵּר קִדִּישׁ בְּדֶרֶת מִשְׁפַּן זִמְנָא
 יִכְלַנְהּ:

(ט) וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנּוּ יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכֵל
 בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

ט"ז בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ • וְאִיזְהוּ? בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד.

י לֹא תִתְאַפֵּי חֲמִיעַ חֶלְקֵהוֹן יְהִבִיתָ יְתָה
 מִקְרָבֵי קֹדֶשׁ קוֹדְשִׁין הִיא כַּחֲטָאֲתָא
 וּכְאַשְׁמָא:

(י) לֹא תִתְאַפֵּה חֲמִיץ חֶלְקֶם נִתַּתִּי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ
 קֹדְשִׁים הִוא כַּחֲטָאֲתָא וּכְאַשָׁם:

מִנְחַת נִדְבָה הָרִי הִיא כְּאַשָׁם. לְפִיכָךְ, קְמִיצָה שְׁלֵא
 לְשָׂמָה – כְּשָׂרָה.

ט"ז לֹא תִתְאַפֵּה חֲמִיץ חֶלְקֶם • אֵף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים
 בַּחֲמִיץ. כַּחֲטָאֲתָא וּכְאַשָׁם • (שם ב'). מִנְחַת חוּטָא הָרִי
 הִיא כַּחֲטָאֲתָא. לְפִיכָךְ, קְמִיצָה שְׁלֵא לְשָׂמָה – פְּסוּלָה;

יא כָּל דְּכוּרָא בְּבִנֵי אֶהְרֹן גְּלַנְהּ קָנָם עֲלָם
 לְדֶרְתֵּיכוֹן מִקְרָבֵי דִּי כָּל דִּיקָרֵב בְּהוֹן
 יִתְקַדֵּשׁ:

(יא) כָּל־זָכָר בְּבִנֵי אֶהְרֹן יֹאכְלֶנָה חֶק־עוֹלָם לְדֶרְתֵּיכֶם
 מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

או חֲלִיץ שְׂיִגְעוּ בָּהּ וַיִּבְלְעוּ מִמֶּנּוּ (ט"ח). יִקְדָּשׁ •
 לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ, שְׂאָם פְּסוּלָה, יִפְסְלוּ. וְאִם כְּשָׂרָה, יֹאכְלוּ
 כַּחֲמֵר הַמִּנְחָה (ט"ח).

ט"ז כָּל־זָכָר • אֶפְלוּ בַעַל מוֹם. לְמָה נֶאֱמַר? אִם
 לְאַכְלִיָּה, הָרִי כְּכֹר אָמוֹר (וַיִּקְרָא כֹא כב): "לְחֶם אֱלֹהֵינוּ
 מִקְדָּשֵׁי הַקְדָּשִׁים וְגו'" אֶלָּא לְרִבּוּת בַּעֲלֵי מוֹמִין
 לְמַחֲלַקַת (וּבַחִים קב). כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע וְגו' • קְדָשִׁים קָלִים

~ יום שני ט' ניסן ~

יב ומליל יי עם מִשֶׁה לְמִימָר: (יב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וְיָרִים מִמֶּנּוּ בְּכַפּוֹ מִסֵּלֶתָא וּמִשְׁמֹנֶה, וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ אֵת הַמִּכְלָוֶל מִמֶּנּוּ, מִדִּיף רִיחַ עַל הַמִּזְבֵּחַ, מִקְבֵּל וּמְרַצָּה לֵה'.

(ט) וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ, יֹאכְלוּ אוֹתָהּ אֶהְרֹן וּבָנָיו, מִצֹּת תֹּאכֵל בְּמָקוֹם מִתְקַדֵּשׁ.

(יא) כָּל זָכָר מִבְּנֵי אֶהְרֹן יֹאכֵל אוֹתָהּ, חֶק לְעוֹלָמִי עַד לְדוֹרוֹתֵיכֶם מִקְרָבֵיכוֹן. ה' • כָּל מִי שְׂמַשֵּׁשׁ אוֹתָהּ תִּתְקַדֵּשׁ.

(יב) אֲחֵרֵי זֹאת, דִּבְרַת ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲלָאָה.

בְּתוֹף הֶרְחַבָּה הַמִּתְחַמֶּת שְׁל אֶהֱלָה הַוְעִידָה יֹאכְלוּהָ.

(י) לֹא תִתְאַפֵּה חֲמִיץ, אוֹתָהּ קִבְעִיתִי לְהִיּוֹת חֶלְקֶם מִקְרָבֵיכוֹן, מִן הַיְתֵר מִשְׂבַּח שְׁבַקְדָּשִׁים הִיא, כְּמוֹ קְרָבָן חֲטָאֲתָא וּכְמוֹ קְרָבָן הַאֲשָׁם.

יג) זֶה קָרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרְבוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאִפֶּה סֹלֶת מִנַּחֵה תַמִּיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב:

יג) זֶה קָרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו דִּי יִקְרְבוּן קָדָם יְיָ בַּיּוֹמָא דְרַבִּיאוּ יְתָה חַד מִן עֶסְרָא בְהַלַּת סָאִין סֹלֶתָא מִנַּחֵתָא תְּדִירָא פְּלִגּוּתָהּ בְּצַפְרָא וּפְלִגּוּתָהּ בְּרַמְשָׂא:

כז"י ◀ זֶה קָרְבַּן אֱהָרֹן וּבָנָיו • (מנחת עז) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האִפֶּה ביום שֶׁהֵן מִתְחַנְּכִין לַעֲבוּדָה, אָבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם, שְׁנַאֲמַר: "מִנַּחֵה

תמיד וגו', והפלה המשיח תחתיו מבניו חקת-עולם וגו'.

כט"י ◀ מִנַּחֵת פְּתִים תִּקְרִיב רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: עַל־מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי

יד) עַל מִסְרִיתָא בְּמִשְׁחָה תַתְּעַבֵּד רִבִּיכָא תִּתְנַה תְּפִינִי תִּתְנַחַת בְּצוּעִין תִּקְרַב לַאֲתַקְבְּלָא בְּרַעוּא קָדָם יְיָ:

כט"י ◀ מִרְבֶּכֶת • חֲלוּטָה בְּרוּתְחִין כָּל צָרְכָה (ת"ס) • תְּפִינִי • אֲפוּיָה אֲפִיּוֹת הַרְבֵּה, שְׂאֵחַר חֲלִיטְתָהּ, אוֹפָה בַתְּנֹר וְחוּזֹר וּמִטְגָּנָה בַּמִּחְבַּת. מִנַּחַת פְּתִים • מְלַמֵּד שְׁטַעוּנָה פְּתִיתָה. (בְּרַש"י יֶשֶׁן: וְלֹא פְתִיתָה מִמֶּשׁ

בציעין ופרורין לפי שאינה נקמצת, אלא כופלה לשנים, וחוזר וכופלה לארבע שתי-וערב ואינו מבדיל. וכן מקטיר לאשים, ב'תורת כהנים' מפרש לה).

ל"ט) וְהִפְלִין הַמִּשְׁיִחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנֵי עֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלֵל תִּקְטֹר:

טו) וְכִהְנֵא דְמִרְבָּא תַחְתּוּהִי מִבְּנֵי עֲבָד יְתָה קָדָם יְיָ גְמִיר תַּתְּסַק:

כ"ט"י ◀ הַמִּשְׁיִחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנֵי • הַמִּשְׁיִחַ מִבְּנֵי, תַּחְתּוֹ. כָּלֵל תִּקְטֹר • אִין נִקְמַצַּת לַהֲיֹת שְׁרִירָה גְאֲכִלִין,

אֵלֶּא כֹּלָה כָּלֵל. וְכֵן כָּל מִנַּחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה, "כָּלֵל תַּהֲיָה".

ל"ט) וְכָל־מִנַּחַת כֹּהֵן כָּלֵל תַּהֲיָה לֹא תֹאכַל: פ כ"ט"י ◀ כָּלֵל • כֹּלָה שְׁוָה לְגַבְהָ.

טז) וְכָל מִנַּחֵתָא דְכִהְנֵא גְמִיר תַּהִי לֹא תִתְאַבֵּל:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְכָל מִנַּחַת כֹּהֵן כָּלֵל תַּהֲיָה (ו, טז) מִנַּחֵה, שְׂבָאָה מִקְמַח, רוּמָזַת לְצִרְיָה הָאֵדָם (כְּמֵאֵמַר אַם אִין קַמַח כו'). בְּמִנַּחַת יִשְׂרָאֵל – בַּעַל עֶסֶק, הַשִּׁיף לְעוֹלָם, מִקְרִיבִים רַק אֵת הַקֶּמֶץ כָּלֵל לַה', הֵינֵנו זְמַן תּוֹרָה וְתַפְלָה, וְזֶה מִקְדִּישׁ וּמִתִּיר בְּאֲכִילָה אֵת הַשְּׂקָרִים (עַל־דֶּרֶךְ "לֵה')

הָאֵרֶץ וּמְלוֹאָה" וְרַק עַל־יְדֵי בְּרָכָה "וְהָאֵרֶץ נִתְּן לְבָנֵי אָדָם". אַךְ בְּמִנַּחַת כֹּהֵן – יוֹשֵׁב אֵהָל, הַמְּבַדֵּל מִן הָעוֹלָם, כָּל הַקְּמַח נִשְׂרָף כָּלֵל.

(רשימות, חוברת קלד)

יז) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כמעשה הבקלאווה) תביא אותה, פריקה, מתנה מחלקת לפתיתים תהיה, תקריב אותה מקבלת ומרצה לה.

(טז) וכך גם הפה המחליפו בתפקיד אחריו מבניו, יעשה אותה חק

לְעוֹלָמִי עַד לַה', וְכָל כֹּלָה תִשְׂרָף בְּאֵשׁ. (טז) וְשָׂאֵר מִתְּנֹת הַכֹּהֵן יִשְׂרָפוּ בְּאֵשׁ כָּל כֶּלֶן וְלֹא יֵאָכְלוּ. (יז) אַחֲרַי זֹאת, דְּבַר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲלֹאֵה.

אֹתוֹ לַה' בַּיּוֹם מְשִׁיחֹתוֹ, עֲשִׂירִית הָאִפֶּה (2.84 ק"ג) סֹלֶת מִתְּנָה בְּתַמִּידוֹת, מִחֲצִיתָהּ לְפָנֵי הַנֶּזֶק הַחֲמָה וּמִחֲצִיתָהּ בְּצֵאת הַכּוֹכְבִים. (יד) עַל מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה, שְׂכָבוֹת

יח מלל עם אהרן ועם פנחיה למימר דא אורייתא דחטאתא פאתרא די תתנכס עלתא תתנכס חטאתא קדם יי קדש קודשין היא :

(יח) דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא :

יט פהנא דמכפר יתה (ני"א בדמה) ייכלנה פאתר קדיש תתאכל בדרת משפן זמנא :

(יט) הפתן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד :

חולק בפשר. ואי אפשר לומר שאוסר שאר פהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למטה: "כל-זכר בפהנים יאכל אתה."

כ"ט - המחטא אתה. העובר עבודותיה שהיא נעשית חטאת על-ידו. המחטא אתה יאכלנה (ובחיים קב) הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו

כ כל די קנב בבסרה יתקדש ודי נדי מדמה על לבוש די נדי עלה תתחנור פאתר קדיש :

(כ) כל אשר-יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-הפגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש :

מדמה על הפגד (ת"ס), אותו מקום דם (הפגד אשר יזה עליה), תכבס בתוף העזרה. אשר יזה. יזה נזה, כמו (איוב טו כט) : "ולא יטה לארץ מנלם", יזה נטוי.

כ"ט - כל אשר-יגע בבשרה. (שם צד) כל דבר אכל אשר יגע ויבלע ממנה. יקדש. להיות כמוה: אם פסולה - תפסל, ואם היא פשרה - תאכל פחמר שבה. ואשר יזה מדמה על-הפגד. ואם יזה

כא וימן דחסף די תתבשל בה יתבר ואם פמנא דנחשא תתבשל ויתמרק וישתטף פמיא :

(כא) וכלי-חרש אשר תבשל-בו ישבר ואם-בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים :

לפלט את בליעתו. אכל כלי חרס, למדך הפתוב פאן, שאינו יוצא מידי דפיו לעולם.

כ"ט - ישבר. לפי שהבליעה שנובלעת בו נעשה נותר, והוא-הדין לכל הקדשים. ומרק. לשון "תמרוקי הנשים" (אסתר ב יב). אשקורי"ר בלע"ז. ומרק ושטף.

כב כל דכורא בכהנאי יכול יתה קדש קודשין היא :

(כב) כל-זכר בפהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא :

האמור למעלה - לא להוציא שאר הפהנים, אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי.

כ"ט - כל-זכר בפהנים יאכל אתה. הא למדת, ש"המחטא אותה" האמור למעלה - לא להוציא שאר הפהנים, אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי.

כג וכל חטאתא די יתעל מדמה למשפן זמנא לכפרא בקודשא לא תתאכל פנורא תתוקד :

(כג) וכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף :

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ישפסף וישטף במים. (כב) כל זכר מן הפהנים יאכל אותה. פי היא מן היתר משבח שבקדשים. (כג) וכל חטאת אשר יבנס מדמה אל אהל הועידה כדי לבקש פפרה בקדש, לא תאכל, אלא תשרף באש.

בתוף הרחבה המתחמת של אהל הועידה. (כ) כל מי שנגע בבשרה יתקדש, ואם נזל מדמה אשר יזל ממנו על בגד, אזי יכבס במקום מתקדש. (כא) כלי חרס אשר תבשל בהם ישברו, ואם בשלה בכלי נחשת אזי

אמר לאהרן ולבניו באמירה, אלו הלכות החטאת, בתחום שבו תזבח העולה תזבח החטאת לפני ה', מן היתר משבח שבקדשים. (יט) הפתן חטא על ידה (בהזאת דמה על המזבח) יאכל ממנה. ובתוף מקום מקדש תאכל,

כש"י ◀ וְכָל-חַטָּאת וְגו' • (זבחים פב) שָׁאם הַכְּנִיס מִדָּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לְפָנִים – פְּסוּלָהּ. וְכָל • לְרִבּוֹת שְׂאֵר קִדָּשִׁים.

ז (א) וְזֹאת תּוֹרַת הָאֱשֶׁם קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא:

כש"י ◀ קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא • (תמורה יח. ת"כ) הוּא קִרְב, וְאִין תְּמוּרָתוֹ קִרְבָּה.

(ב) בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת-הַעֲלֶה יִשְׁחַטוּ אֶת-הָאֱשֶׁם וְאֶת-דָּמּוֹ יִזְרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כש"י ◀ יִשְׁחַטוּ • רְבָה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבָּה, לְפִי שְׁמֻצֵינוּ אֲשֶׁם בְּצַבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר "יִשְׁחַטוּ" רַבִּים, וְתֵלְאוּ בְעוֹלָה, לְהִבִּיא עוֹלַת צַבּוּר לְצַפּוֹן.

(ג) וְאֵת כָּל-חֲלָבּוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלֶּיָּהּ וְאֶת-הַחֲלֵב הַמְּכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב:

כש"י ◀ וְאֵת כָּל-חֲלָבּוֹ וְגו' • עַד כָּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אַמּוּרִין בְּאֲשֶׁם, לְכַף הַצֶּרֶף לְפָרֶשֶׁם כָּאן, אֲבָל חַטָּאת – כִּכּוּר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בְּפִרְשֵׁי "וַיִּקְרָא" • אֶת הָאֵלֶּיָּהּ.

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת-הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֶּסֶּלִים וְאֶת-הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד עַל-הַכְּלָיִת יִסִּירָנָה:

(ה) וְהַקְּטֹרֶת אֲתֶם הַכֶּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לִיהוָה אֲשֶׁם הוּא:

כש"י ◀ אֲשֶׁם הוּא • עַד שֶׁיִּנְתַּק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמָתוֹ בְּעֵלְיוֹ אוֹ שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בְּעֵלְיוֹ בְּאַחַר, אַף-עַל-פִּי שְׁעוֹמֵד לְהִיּוֹת דְּמִי עוֹלָה לְקִיּוֹן הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחַטוּ סָתֵם, אֵינּוּ כִּשְׁר עוֹלָה קִדָּם שֶׁנִּתַּק לְרַעְיָהּ. וְאֵינּוּ בָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שֶׁיֵּהָא פְּסוּל שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ,

(ו) כָּל-זִכָּר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֵנוּ בְּמִקּוֹם קִדָּשׁ יֹאכְל קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא:

כש"י ◀ קִדָּשׁ קִדָּשִׁים הוּא • ב'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' הוּא נִדְרָשׁ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) וְהִנֵּה הֵן הַלְכוֹת קִרְבֵּן הָאֲשֶׁם, גַּם הוּא מִן הַיְתָר מִשְׁבַּח שְׁבִקְדָשִׁים.
(ב) בַּתְּחוּם שְׁזוּבְחֵים בּוֹ אֵת הָעוֹלָה זוּבְחֵים אֵת קִרְבֵּן הָאֲשֶׁם, וְדָמוֹ טִפְטֵף עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹל הַהֶקֶף סָבִיב.
(ג) וְכָל חֲלָבּוֹ יִסֵּר מִמֶּנּוּ, הָאֵלֶּיָּהּ וְקִרְיֹם הַחֲלֵב הַמְּכַסֶּה אֶת הַכֶּרֶס.
(ד) וְשְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְהַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל הַמַּעֲזִים, וְאֵת יוֹתֵרֵת הַכֶּבֶד עִם שְׁתֵּי הַכְּלָיִת, יִסִּירֵן.
(ה) וַיִּשְׂרֹף זֹאת הַכֶּהֵן בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ קִרְבֵּן לַה'. כִּף יִהְיֶה קִרְבֵּן הָאֲשֶׁם.
(ו) כָּל זִכָּר מִן הַכֹּהֲנִים יֹאכְלֵהוּ, בְּמִקּוֹם מִקְדָּשׁ יֹאכְל כִּי הוּא מִן הַיְתָר מִשְׁבַּח שְׁבִקְדָשִׁים.

(ז) כַּחֲפָאֵת פֶּאֶשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הִכֵּהוּ אֲשֶׁר יִכְפְּרֻבוּ לוֹ יְהִיָּה:
זֶה כַּחֲפָאֵת פֶּאֶשֶׁם אֲוִרִיתָא אֲוִרִיתָא תְּדָא לְהוֹן כִּהְנָא דִּי יִכְפֵּר בֵּה דִילָהּ יְהִיא:

כַּחֲפָאֵת תּוֹרָה אַחַת לָהֶם • בְּדַבַּר זֶה • הִכֵּהוּ אֲשֶׁר יִכְפְּרֻבוּ • הָרְאוּי לְכַפֵּרָה חוֹלֵק בּוֹ, פֶּרֶט לְטָבוּל יוֹם וּמְחֻסָּר כְּפוּרִים וְאוּגֹן.

(ח) וְהִכֵּהוּ הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לֹא יְהִיָּה:
ח וְכִהְנָא דְמִקְרִיב יְתַעֲלֵת גְּבַר מִשְׁוֹ עֵלְתָא דִּי יִקְרִיב לְכִהְנָא דִילָהּ יְהִיא:

כַּחֲפָאֵת עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לֹא יְהִיָּה • פֶּרֶט לְטָבוּל־יוֹם וּמְחֻסָּר כְּפוּרִים וְאוּגֹן, שְׂאִינָן חוֹלְקִים בְּעוֹרוֹת (זבחים קג).

(ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתְּנוּרָה וְכָל־נִעֲשֶׂה בַּמִּרְחָשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹא תִהְיֶה:
ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי תִתְאַפֵּי בַּתְּנוּרָא וְכָל דִּתְתַעְבֵּד בְּרִדְתָא וְעַל מִסְרִיתָא לְכִהְנָא דְמִקְרִיב יְתַהּ דִילָהּ תִּהִיא:

כַּחֲפָאֵת לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וְגו' • יְכוּל לֹא לְכַדוֹ? | תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "לִפְנֵי הַמִּקְרִיב". הֲאֵא פִיֶּצֵד? לְבֵית־אָב תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה". יְכוּל לְכַלֵּן?

(י) וְכָל־מִנְחָה בְּלוּלָהּ־בְשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאָחִיו: פ
י וְכָל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָ וּדְלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהִי גְבַר בְּאָחוּהִי:

כַּחֲפָאֵת בְּלוּלָהּ־בְשֶׁמֶן • זֶה מִנְחַת נְדָבָה • וְחִרְבָּה • זֶה מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שְׂאִינָן בֵּהֶן שְׂמֹן.

~ יום שלישי י' ניסן ~

(יא) וְזֹאת תּוֹרַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:
יא וְזֵדָא אֲוִרִיתָא דְנִכְסַת קוּדְשֵׁיא דִּי יִקְרִיב קָדָם יְיָ:

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיבוּ עַל־זִבְחַת הַתּוֹדָה חֲלֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּבֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן:
יב אִם עַל תּוֹדָתָא יִקְרִיבֵנָה וְיִקְרִיבֵנָה וְיִקְרִיבֵנָה עַל נִכְסַת תּוֹדָתָא גְרִיזָן פְּטִירִין דְפִילָן בְּמִשְׁחָ וְאֶסְפוּגִין פְּטִירִין דְמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָ וְסֹלֶתָא רְבִיבָא גְרִיזָן דְפִילָן בְּמִשְׁחָ:

(ז) קָרַבֵּן הָאֶשֶׁם כְּמוֹ הַחֲפָאֵת, הִלְכָה אַחֲרֵיהּ לָהֶם, הִכֵּהוּ אֲשֶׁר תִּבְקַשׁ בּוֹ הַכֹּפֶרֶת עַל גְּדוּ, שְׁלוֹ יְהִיָּה.
(ח) וְהִכֵּהוּ הַמִּקְרִיב עוֹלָה עֲבוּר אִישׁ, אֲזִי עוֹרָה אַחֵר הִקְרַבְתָּהּ יְהִיָּה לוֹ.
(ט) וְכָל מִנְחָה מֵאֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתְּנוּרָה אוֹ תַעֲשֶׂה בַּקְדָּרָה אוֹ עַל מִחְבַּת, הִכֵּהוּ הַמִּקְרִיב אֹתָהּ, תִּהְיֶה לוֹ.
(י) וְכָל מִנְחָה מֵעֲרֶבֶת בְּשֶׁמֶן אוֹ יִבְשָׁה, לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּהְיֶה, הָאֶחָד שׁוֹה לְרַעְהוּ.
(יא) וְהִנֵּה הֵן הַחֲלֹכוֹת שֶׁל זִבְחַת הַשְּׁלָמִים אוֹתוֹ לֵה.
(יב) אִם הִקְרִיב אוֹתוֹ עַל הַבְּעַת תּוֹדָה, אֲזִי יִקְרִיב עִמּוֹ חֲלֹת מִצָּה מִבְּצֵק מְעֻרָב בְּשֶׁמֶן, וּרְקִיקֵי מִצָּה מְשׁוּחִים בְּשֶׁמֶן, וְשִׁכְבוֹת סֹלֶת בְּצוּרֹת חֲלֹת מְעֻרְבוֹת בְּשֶׁמֶן.

וְלִילָהּ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ כָּאֵן. וְהִקְרִיב עַל-זֶבַח הַתּוֹדָה • אַרְבַּעַה מִיְּנֵי לֶחֶם: חֲלוֹת וְרִקְקִין וְרִבְבוֹכָה – שְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי מִצָּה, וּכְתִיב: "עַל-חֲלוֹת לֶחֶם חֲמֵץ וְגו'" וְכָל מִין וְמִין עֲשׂוֹר חֲלוֹת; כִּף מִפְרָשׁ בִּמְנַחֹת' (דף נו), וְשִׁיעוּרֵן חֲמֵשׁ סָאִין וְרוֹשְׁלָמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, עֲשָׂרִים עֲשָׂרוֹן. מִרְבַּכָּת • לֶחֶם חֲלוֹט בְּרוֹתְחִין כָּל צָרְכוֹ.

כַּי"א אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ • אִם עַל דְּבַר הוֹדָאָה עַל נֶס שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרִיּוֹת וְחִבּוּשֵׁי בֵּית הָאֱסוּרִים וְחוֹלָה שֶׁנִּתְרַפָּא – שֶׁהֵם צָרִיכִין לְהוֹדוֹת, שֶׁכְּתוּב בְּהֵן (תהלים קו כא-כב): "יִוְדוּ לַה' חֲסֵדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְכִנֵּי אָדָם. וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תּוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאַלֶּה נָדַר, שְׁלָמִים הִלְלוּ – שְׁלָמֵי תּוֹדָה הֵן, וְטַעֲנוֹת לֶחֶם הָאֱמוּר בְּעֶגְזָן, וְאִינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהִתְגַּבְּרוּ עֲלֵיהֶן. וְעַל-דֶּרֶךְ מַה שֶׁמִּצִּיגוּ, שֶׁשָּׁטַר שֶׁיֵּצֵא עֲלָיו עֲרַעוֹר וְהִתְקַיֵּם בְּבֵית-דִין שׁוֹב לֹא נִתֵּן לְעֲרַעֵר עֲלָיו (הַיְיָנוּ שֶׁהֲעֲרַעוֹר מִחֲזֵק אֶת הַשָּׁטַר).

(ש"פ בלק תשמ"ה)

אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ (ז, יב) הַשׁוֹר' נִתֵּן סִימָן לְמִי שֶׁצָּרִיף הַהוֹדוֹת: "וְכָל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֵלָה" (חולָה, וסוּרִים, גַּם, מִדְּבָר). וְגַשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ נִרְמְזוּ מִצְבִּים שֶׁל סַבְנַת חַיִּים בַּמִּלָּה 'חַיִּים'. וְגַשׁ לומר, שֶׁכֵּן הַסַּבְנָה שֶׁחִלְפָה מִגְּבִירָה אֶת עֲצַמַת הַחַיִּים; הֵם עֲבָרוּ אוֹתָהּ

יג על גריצן דלחם תמייע יקרב קרבנה על נכסת תודת נכסת קודשוהי:

(יג) עַל-חֲלוֹת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ עַל-זֶבַח תּוֹדָת שְׁלָמָיו

כַּי"א יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ עַל-זֶבַח • (שם דף עו, ת"כ) מַגִּיד, שֶׁאִין הֶלְחֵם קְדוֹשׁ בְּקִדְשֵׁי חַגוּף לְפָסֵל בְּיוֹצֵא וְטָבוּל-יוֹם וּמִלְצָאָת לְחֵלִין בְּפִדְיוֹן, עַד שֶׁיִּשְׁחַט הַזֶּבֶח.

כַּי"א יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ עַל-זֶבַח • (שם דף עו, ת"כ) מַגִּיד, שֶׁאִין הֶלְחֵם קְדוֹשׁ בְּקִדְשֵׁי חַגוּף לְפָסֵל בְּיוֹצֵא וְטָבוּל-יוֹם וּמִלְצָאָת לְחֵלִין בְּפִדְיוֹן, עַד שֶׁיִּשְׁחַט הַזֶּבֶח.

יד ויקרב מנה חד מפל קרבנא אפרשיתא קדם יי לכהנא דזרק ית דם נכסת קודשוהי דיליה יחי:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אַחַד מִפְּלִ-קִרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לִפְהֵן הוֹרֵק אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִיָּה:

כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה "שלמים".

כַּי"א אַחַד מִפְּלִ-קִרְבָּן • לֶחֶם אֶחָד מִכָּל מִין וְמִין, יִטַּל תְּרוּמָה לִפְהֵן הָעוֹבֵד עֲבוּדְתָהּ. וְהַשָּׂאֵר נֶאֱכָל לְבַעֲלִים וּבְשָׂרָהּ לְבַעֲלִים, חוּץ מִחֲזֵה וְשׁוֹק שְׂבָה,

טו ויבסר נכסת תודת נכסת קודשוהי ביום קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

(טו) וּבִשְׂרֵר זֶבַח תּוֹדָת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קִרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא-יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:

עד-בקר • אכל אוכל הוא כל הלילה. אם-כן, למה אמרו 'עד חצות'? כדי להרחיק האדם מן העברה (ריש ברכות).

כַּי"א וּבִשְׂרֵר זֶבַח תּוֹדָת שְׁלָמָיו • (ובחס לז, ת"כ) יֵשׁ כָּאֵן רְבוּעֵין הַרְבֵּה: לְרִבּוֹת חֲטָאָת וְאָשָׁם וְאֵיל גְּזִיר וְחִגִּיגַת י"ד, שִׁיְהִיוּ נֶאֱכָלִין לְיוֹם וְלִילָה. בְּיוֹם קִרְבָּנוֹ יֵאָכֵל • וְכִזְמָן בְּשָׂרָהּ – זְמַן לְחִמָּה. לֹא-יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

על טוב שלומם, ביום קרבנו יאכל, לא ישאיר ממנו עד עלות השחר לפני הגן החמה.

(יג) עַם חֲלוֹת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹ, עִם זֶבַח הַבְּעַת תּוֹדָה עַל טוֹב שְׁלוֹמוֹ.

(יד) אִזִּי יִקְרִיב מִזֹּאת כִּפֹּר אֶחָד מִכָּל

טז ואם נדר או נדבחה או נדבחה נכסת קרבנה ביומא די יקרב נכסתה יתאכל וביומא דבתרוהי ודאשתאר מנה יתאכל:

(טז) ואם נדר או נדבחה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל:

ויש כמות הרבה במקרא, כגון: "ואלה בני צבעון ואיה וענה" (בראשית לו כד), "תת וקדש וצבא מרמס" (דניאל ח יג)

כ"ג ואם נדר או נדבחה שלא הביאה על הודאה של גס, אינה טעונה לחם, ונאכלת לשני ימים, כמו שמפרש בענין. וממחרת והנותר ממנו בראשון יאכל (ספרים אחרים: והנותר ממנו יאכל). ו"ו זו תרה היא,

יז ודאשתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה בנורא יתוקד:

(יז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף:

יח ואם אתאכלא יתאכל מבסר נכסת קודשוהי ביומא תליתאה לא יהא לרעוא דמקרב יתה לא יתחשב לה מרחק יהא ונאנש דתיכול מנה חובה קבל:

(יח) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:

נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במקשבה, ואם חשב - פגול יהיה. והנפש האכלת ממנו אפלו בתוך הזמן - "עונה תשא".

כ"ג ואם האכל יאכל וגו', (ח"ט) במקשב בשחיתה לאכלו בשלישי, הכתוב מדבר. יכול אם אכל ממנו בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" - בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו

יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא יתאכל בנורא יתוקד ובסר קודשא פל די דכי בקודשא ייכול בסר קודשא:

(יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר:

יאכל בשר". (והבשר כל טהור יאכל בשר. כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים - אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוהו", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר).

כ"ג והבשר של קדש שלמים "אשר יגע בכל טמא, לא יאכל". והבשר לרבות אבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. כל טהור יאכל בשר. (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יב כז): "ודם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לכה נאמר: "כל טהור

כאנש די תיכול בסרא מנכסת קודשא די קדם יי וסוכתה עלוהי וישמיצי אנשא ההיא מעמה:

(כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

ענוש פרת אלא אזהרה "והבשר אשר יגע בכל טמא וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת

כ"ג וטמאתו עליו (ובחם מג, ת"ס) בטמאת הגוף - הכתוב מדבר, אכל טהור שאכל את הטמא אינו

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

מן הטמאות אפי' לא יאכל, אלא ישרף בהנדבות אפי' יאכל ביום הקרבתו, וממחרת יאכל הנותר ממנו. (יז) והעודף מבשר הזבח ביום השלישי, אפי' ישרפו אותו באש. (יח) ואם נאכלה אכילה מבשר זבח

השלמות, ביום השלישי לא יהיה רצוי, והמקריב מטעמו לא יחשב לו, אלא יהיה כדבר המעורר שאט נפש, וכל אדם שאכל ממנו אפי' העמים על כתפיו מטען כבוד של אשמה. (יט) ובשר הקדשים, אם יגע במשהו

ההנדבות אפי' יאכל ביום הקרבתו, וממחרת יאכל הנותר ממנו. (יז) והעודף מבשר הזבח ביום השלישי, אפי' ישרפו אותו באש. (יח) ואם נאכלה אכילה מבשר זבח

לתורה, אלא חכמים למדוה ב'גזרה שוה'. (ת"ס)
שלוש פרות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף,
ודרשוה רבותינו ב'שבועות' (דף ט) אחת לכלל, ואחת

לפרט, ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד, שלא
נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו.

כא ואנש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת
אנשא או בעעירא מסאבא או בכל שקצא
מסאב ויכול מקסר נכסת קודשיא די קדם
יי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

(כא) ונפש פירתנע בכל-טמא בטמאת אדם או
בבהמה טמאה או בכל-שקץ טמא ואכל מבשר-
זבח השלמים אשר ליהוה ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור
ואמר ועזא לא תיכלון:

(כג) דבר אל-בני ישראל לאמר כל-חלב שור וכשב
ועז לא תאכלו:

כד ותרב נבילא ותרב תבירא ותעבד לכל
עבדתא ומיכל לא תיכלגה:

(כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל-מלאכה
ואכל לא תאכלהו:

נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו,
יתחייב אף על לאו של נבלה, ולא תאמר: אין אסור
חל על אסור.

כ"ט - יעשה לכל-מלאכה • (פסחים כג, ת"ס) בא ולמד על
החלב, שאינו מטמא טמאת נבלות. ואכל לא
תאכלהו • (חולין פרק גיד הנשה) אמרה תורה: יבוא אסור

כה ארי כל דיכול תרבא מן בעירא די
יקרבין מנה קרבנא קדם יי וישתיצי אנשא
די תיכול מעמה:

(כה) כי כל-אכל חלב מן-הבהמה אשר יקריב
ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש האכלת
מעמיה:

כו וכל דמא לא תיכלון בכל מותבניכון
דעופא ודבעירא:

(כו) וכל-דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף
ולבהמה:

חובת קרקע, נוהגת בכל מושבות. ובמסכת קדושין
בפרק ראשון (דף לו) מפרש למה הצריך לומר.

כ"י - לעוף ולבהמה • (שם ט) פרט לדם דגים וחסידים.
בכל מושבתיכם • לפי שהיא חובת הגוף ואינה

כז כל אנשא די תיכול כל דמא וישתיצי
אנשא ההיא מעמה:

(כז) כל-נפש אשר-תאכל כל-דם ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הבהמות אשר יקרב מהן קרבן לה,
יקטע אותו האדם מבין בני עמו.
(כו) וכל דם לא תאכלו בכל בתיכם,
מן המעופפים ומן הבהמות.
(כז) כל אדם שאכל משהו מן הדם,
יקטע אותו האדם מבין בני עמו.

(כג) פקד על בני ישראל באמירה,
כל חלב בקר וצאן ועזים לא תאכלו.
(כד) וחלב נבלה (מן הטהורה) וחלב
טרפה (גם מן הטהורה) השתמשו בו
לכל מלאכה, ואכילה לא תאכלהו.
(כה) כי כל האוכל חלב מסוגי

(כא) וכל אדם אשר משש משהו מן
הטמאות; מטמאת אדם או מבהמה
טמאה או משהו מן הרמש הטמא,
ואכל מבשר זבח השלמות לה, לכן
יקטע אותו האדם מבין בני עמו.
(כב) אחרי זאת, דבר ה' אל משה
הלאה לאמר.

כט מלל עם בני ישראל למימר דמקרב ת נכסת קודשוי קדם יז ייתי ת קרבנה לקדם יז מנכסת קודשוי:

(כט) דבר אל בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו ליהוה יביא את קרבנו ליהוה מזבח שלמיו:

ל ידוהי תיתון ית קרבניא דני ית תרפא על חדיא יתנה ית חדיא לארמא יתה ארומא קדם יז:

(ל) ידיו תביאנה את אשי יהוה את החלב על החזה וביאנו את החזה להניף אתו תנופה לפני יהוה:

שנאמר (ש ט כ): "וישימו את החלבים על החזות וקטר החלבים המזבחה". למדנו, ששלישה כהנים זקוקין לה; כך מפרש ב'מנחות' (דף סב). את החלב על החזה וביאנו. ואת החזה למה מביא? להניף אותו הוא מביאו, ולא שיהא הוא מן האשים. לפי שנאמר: "את אשי ה' את החלב על החזה", יכול שיהא אף החזה לאשים, לכך נאמר: "את החזה להניף וגו'".

כט ידיו תביאנה וגו' (מנחות ט"א) שתהא יד הבועלים מלמעלה והחלב והחזות נתונים בה, ויד כהן מלמטה ומניפן. את אשי ה' ומה הן האשים? את החלב על החזה. וביאנו. כשמביאו מבית המטבחים נותן החלב על החזה, וכשנותנו ליד הכהן המניף, נמצא החזה למעלה והחלב למטה. וזהו האמור במקום אחר (לקמן ע): "שוק תרומה וחזה התנופה על אשי החלבים וביאו להניף וגו'"; ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר, ונמצא החזה למטה, וזהו

לא ונסק פהנא ית תרפא למדבחה ויהי חדיא לאהרן ולבניהו:

(לא) והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו:

לא ונסק פהנא ית תרפא למדבחה ויהי חדיא לאהרן ולבניהו:

כט והקטיר הכהן את החלב. ואחר כך ויהי החזה לאהרן, (כ"ט) למדנו שאין הכשר נאכל בעוד שהאמורים למטה מן המזבח.

לב וית שוקא דימינא תתנון אפרשיתא לכהנא מנכסת קודשיוכין:

(לב) ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם:

כט שוק. מן הפרק של ארפקה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי, שהוא סבך של ירף.

(לג) המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה:

לג דמקרב ית דם נכסת קודשויא וית תרפא מבני אהרן דילה תהי שוקא דימינא לחלק:

(לב) והשוק הימנית, תנוה תרומה לכהן מזבחי ההודאה על טוב שלומכם.
 (לג) מקריב דם ההודאה והחלב על טוב שלומכם שהוא מבני אהרן, לו תהיה השוק הימנית, החלק המגיע לו.

(ל) שתי ידיו ישאו את קרבנות ה', את החלב עם החזה וביאם, אזי יוליכם נענועים לפני ה'.
 (לא) וישרף כהן בראש את החלב על המזבח, ויהיה החזה לאהרן ולבניו.

(כח) אחרי זאת, דבר ה' אל משה לאמר הלאה.
 (כט) נאם אל בני ישראל ואמר להם, המקרב זבח השלמות לה', הוא אשר יבוא בקרבנו לה' מן הזבח על טוב שלומו.

כשי"א המקריב את-דם וגו', (פסחים טז) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו; יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים, שאינו חולק בכפשו.

לד ארי ית חדיא דארמינתא וית שוקא דאפרשותא נסבית מן בני ישראל מנכסת קודשיהון ויהבית תהון לאהרן כהנא ולבנוהי לקים עלם מן בני ישראל:

(ד) כִּי אֶת־חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלֵמֵיהֶם וְאֵתֶנּוּ אֲתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כשי"א התנופה. התרומה • (סוכה לו) מוליך ומביא, מעלה ומוריד.

לה דא רבות אהרן ורבות בנוהי מקרבניא די ביומא די יקרבון תהון לשמשא קדם יי:

(ה) זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאֲשֵׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֲתָם לְכַהֵן לַיהוָה:

לו די פקיד יי למפן להון ביומא דרבי תהון מן בני ישראל קים עלם לדריהון:

(ו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֲתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם לְדוֹרָתָם:

לו דא אורינתא לעלתא למנחתא ולחטאתא ולאשמא ולקרבניא ולנכסת קודשיא:

(ז) זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה וְלַחֻטָּאת וְלָאֵשֶׁם וְלַמְלוּאִים וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים:

כשי"א ולמלוואים • ליום חנוף הכהנה.

לח די פקיד יי ית משה בטורא דסיני ביומא דפקודה ית בני ישראל לקרבא ית קרבנהון קדם יי במדברא דסיני:

(ח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַר סִינַי: פ

~ יום רביעי י"א ניסן ~

א ומליל יי עם משה למימר:

ח (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(לד) אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּהֵן אֵת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, בְּעַת אֲשֶׁר צִוָּה אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִקְרִיבוּ אֵת קִרְבָּנֹתֵיהֶם לַה' בְּמִדְבַר סִינַי.
(א) אַחֲרַי זֹאת, דְּבַר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הֲלָאֵה.

לה'.
(לו) אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּזֶה כִּי יִתְּנוּ אוֹתָם בְּיוֹם מִשְׁחָתָם, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. חֻק לְעוֹלָמִי עַד לְדוֹרוֹתָם.
(לז) אֵלֹהֵי הַן הִלְכוֹת הָעוֹלָה וְהַמִּתְּנָה וְהַחֲטָאת וְהָאֵשֶׁם וְלַמְלוּאִים הַשְּׁתַלְמוֹת וְזִבַּח הַשְּׁלָמוֹת.

(לד) כִּי אֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת הַשׁוֹק הַמְּוֹרָת (מִן הַקָּרְבָן), לְקַחְתִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי הַשְּׁלָמוֹת, וְנִתְּתִי אוֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו, חֻק לְעוֹלָמִי עַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
(לה) זֶהוּ הַחֻק הַמְּגִיעַ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִקְרָבָנוֹת ה' בְּיוֹם קָדְשׁ אוֹתָם לְכַהֵן

ט וְשׂוּי ית מצנפתא על רישה וְשׂוּי על מצנפתא לקבל אפוהי ית ציצא דדהבא פלילא דקודשא קמא די פקיד יי ית משה:

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְצַנֶּפֶת עַל־רֵאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־הַמְצַנֶּפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כט"א וַיִּשֶׂם עַל־הַמְצַנֶּפֶת • פתילי תכלת הקבועים בצייץ, נתן על המצנפת. נמצא הצייץ תלוי במצנפת.

י וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה ית משקא דרבוותא ורבי ית משקנא וית כל די בה וקדיש יתהון:

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:

יא וְאֲדֵי מַגֵּה על מדבקה שבע זמנין ורבי ית מדבקה וית כל מנוהי וית פיורא וית בסיסה לקדשותהון:

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כְּנֹוֹ לְקֹדֶשׁ:

כט"ב וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לא ידעתי היכן נצטנה בהנאות הללו.

יב וְאֲרִיק ממשקא דרבוותא על רישא דאהרן ורבי יתה לקדשותה:

(יב) וַיִּצַק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֵאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:

כט"ג וַיִּצַק. וַיִּמָּשַׁח • בתחלה יצק על ראשו, ואחר־כך נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

לבוא מכח התורה, שהיא שרש הכל וכוללת הכל, "הפך בה והפך בה דכולא בה".

וימשה אותו לקדשו (ח, יב) יש לבאר הטעם לכך שמשיחת אהרן לקנהנה היתה דוקא על־ידי משה: משה הוא כנגד תורה, כפתיח "זכרו תורת משה עבדי", ואהרן הוא כנגד תפלה, כי תפלות כנגד תמידין תקנום. והתפלה צריכה

(תורת מנחם, תפארת לוי"צ ג עמ' מז)

יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּחַגַּר אֹתָם אֲכִנֹּט וַיַּחֲבֵשׁ לָהֶם מַגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה ית בני אהרן ואלבשונו פתונין וזרי יתהון המניין ואתמן להון פוכעין קמא די פקיד יי ית משה:

כט"ד וַיַּחֲבֵשׁ • לשון קשירה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אָהֲרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ. בו וקדש אותם.

(יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן, וְהִלְבִּישׁ אֹתָם כְּתֹנֶת וַיַּחַר אֹתָם כַּאֲכִנֹּטִים, וַיַּחֲבֵשׁ אֹתָם בְּכִסּוּי רֵאשׁ (כיפות מברד מלופף) כְּפִי שְׂצֻנָּה ה' אֹתָם. אֹתָם.

(יב) וַשֹּׁפֵךְ מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֵאשׁ (טא) וְהִזִּיל מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים, וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וְאֶת הַכִּיֹּר וְכִסּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם.

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

(ד) וַיִּגֵּשׁ אֶת פֶּרֶךְ הַחֲטָאֹת וַיִּסְמְךָ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּרֶךְ הַחֲטָאֹת:
יד וְקָרַב יְת תוֹרָא דְחֲטָאֹתָ וּסְמַךְ אֹהֶרֶן וּבָנָהּ יְת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תוֹרָא דְחֲטָאֹתָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

לכתב חייבי חטאת שלו, ע"כ. ולא ראינו זה כלל (ואף שלא ראינו אינו ראיה – בדבר הרגיל זה כן ראיה). וגם אבותינו לא ספרו לנו.

ויגש את פר החטאת (ה, יד) אמרו רז"ל (שבת יב, ב) שרבי ישמעאל "כתב על פנקסו... לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה". ובאנציקלופדיא תלמודית, ערך חטאת, כותב בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך

(לקוטי שיחות, חלק יח, עמ' 416)

טו וּנְכַסּוּ וּנְסִיב מֹשֶׁה יְת דְמָא וַיהִב עַל קַרְנַת מְדַבְחָא סְחֹר סְחֹר בְּאַצְבָּעָה וְנָפִי יְת מְדַבְחָא וְיְת דְמָא אַרְיָק לִיסוּדָא דְמְדַבְחָא וּבְדָשָׁה לְכַפֵּרָא עַל־וְהִי:

(טו) וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:

וּבְדָשָׁהּ • בְּעִבּוּדָהּ זו. לְכַפֵּר עָלָיו •

כ"ט • וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • חֲטָאוּ וְטָהְרוּ מְזֻרוֹת לְכַנֵּס לְקַדְשָׁהּ. מַעֲתָה כָּל הַכִּפּוּרוֹת.

טז וּנְסִיב יְת כָּל תְּרַבָּא דִּי עַל גְּזָא וְיְת חֲצֵר כְּבָדָא וְיְת תְּרַמִּין קָלִין וְיְת תְּרַבְּהֵן וְאַסְק מֹשֶׁה לְמְדַבְחָא:

(טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׂתֵי הַכִּלְיֹת וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחַ:

כ"ט • וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן • לְכַד הַכֹּהֵן, שֶׁהִיא נוֹטֵל מֵעַט מִן הַכֹּהֵן עִמָּה.

יז וְיְת תוֹרָא וְיְת מִשְׁפַּה וְיְת בְּסִרָה וְיְת אֶבְלָה אוֹקִיד בְּנוֹרָא מְבָרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:

(יז) וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ שָׂרָף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמִּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

יח וַיִּקְרַב יְת דְכָרָא דְעֵלְתָא וּסְמַכו אֹהֶרֶן וּבָנָהּ יְת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְכָרָא:

(יח) וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת־יהודית

(יז) וְהַפֶּר עִם עוֹרוֹ עִם בְּשָׂרוֹ וְעִם פְּרָשׁוֹ, שָׂרָף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמִּחֲנֶה כְּפִי שְׂצוּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה.
(יח) אֶתְרֵי זֹאת, הִגִּישׁ אֶת אֵיל הָעֹלָה, וּסְמַכו אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ.

(לפי רש"י), וּשְׂאֵר הַדָּם שֶׁפָּךְ אֶצְלָה יְסוּדוֹ וַקְדָּשׁ אוֹתוֹ וּבִקֵּשׁ כְּפָרָה עָלָיו.
(טז) וַלְקַח אֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַכֶּרֶס, וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׂתֵי הַכִּלְיֹת עִם חֶלְבֵהֶן, וַיִּשְׂרָף זֹאת בְּאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

(יד) אֶתְרֵי זֹאת, הִגִּישׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת, וְהִשְׁעִין אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ.
(טז) וּזְבַחוּ מֹשֶׁה, וַלְקַח מֹשֶׁה מִדְּמֹו וְשֵׁם בְּאַצְבָּעוֹ עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ כְּכֹל הַהֲקֵף סָבִיב, וְטָהְרוּ מְזֻרוֹת לְקַדְשָׁהּ

(יט) וַיִּשְׁחַט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וַנִּכַּס וַזְרַק מִשֶּׁה יְת דְּמָא עַל מִדְּבַחָא סָחור סָחור:

(כ) וְאֶת־הָאֵיל גַּתַּח לְנִתְחֵיו וַיִּקְטַר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־הַפָּדֵר: כ וְיֵת דְּכָרָא פְּלִיג לְאַכְרוּהֵי וְאַסַּק מִשֶּׁה יְת רִישָׁא וְיֵת אַכְרִיא וְיֵת תְּרַבָּא:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים רָחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטַר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַה עָלָה הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כא וְיֵת גֵּנָא וְיֵת פְּרַעֲיָא חֲלִיל בְּמִנָּא וְאַסַּק מִשֶּׁה יְת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבַחָא עֲלֵתָא הוּא לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעוּא קְרַבְנָא הוּא קָדָם יְי פְּמָא דִּי פְּקִיד יְי יְת מִשֶּׁה:

~ יום שישי י"ג ניסן ~

(כב) וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשְּׂנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: כב וַקְרִיב יְת דְּכָרָא תַנְנָא דְכַר קְרַבְנָא וַסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנֵיהֵי יְת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

כ"ג אֵיל הַמִּלֻּאִים • אֵיל הַשְּׂלָמִים, שְׂמֵלוֹאִים לְשׁוֹן "שְׂלָמִים", שְׂמֵמִלֻּאִים וּמְשָׁלִימִים אֶת הַכֹּהֲנִים בְּכֹהֲנֵתָם.

(כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדְּמֹו וַיִּתֵּן עַל־תַּנּוּף אֹזֶן־אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יְדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית: כג וַנִּכַּס וַנְּסִיב מִשֶּׁה מִן דְּמָא וַיֵּהֵב עַל רוּם אוֹדְנָא דְאַהֲרֹן דְיַמִּינָא וְעַל אֵלִיוֹן יְדָה דְיַמִּינָא וְעַל אֵלִיוֹן רִגְלָה דְיַמִּינָא:

(כד) וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן־הַדָּם עַל־תַּנּוּף אֹזְנֵם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כד וַקְרִיב יְת בְּנֵי אַהֲרֹן וַיֵּהֵב אַהֲרֹן וַיֵּהֵב מִשֶּׁה מִן דְּמָא עַל רוּם אוֹדְנָהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל אֵלִיוֹן יְדֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל אֵלִיוֹן רִגְלָהוֹן דְיַמִּינָא וַזְרַק מִשֶּׁה יְת דְּמָא עַל מִדְּבַחָא סָחור סָחור:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יט) וַזְבַּחוּ מִשֶּׁה וְהִזִּיל מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל הַהֶקֶף סָבִיב. (כ) וְנִתַּח מִשֶּׁה אֶת הָאֵיל לְאִיבְרֵיו וְשָׂרְף אוֹתוֹ בְּאֵשׁ, אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָאִיבְרִים וְאֶת עֲמוּד הַשְּׂדֵדָה. (כא) וְאֶת הַפָּרֶס (עַם הַחֲלָקִים הַפְּנִימִיִּים שְׂבוּ) עַם הַכְּרָעִים שְׂטָף אוֹתָם בַּמַּיִם, וְשָׂרְף מִשֶּׁה אֶת כָּל הָאֵיל (יט) וַזְבַּחוּ מִשֶּׁה וְהִזִּיל מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ, הוּא קְרַבֵּן עוֹלָה מְקַבֵּל וּמְרַצָּה, קְרַבֵּן הוּא לַה' כְּפִי שְׂצוּהָ ה' אֶת מִשֶּׁה. (כב) אַחֲרֵי זֹאת, הִגִּישׁ אֶת הָאֵיל הַשְּׂנִי, אֵיל הַהִשְׁתַּלְּמוֹת, וְהִשְׁעִינוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ. (כג) וַזְבַּחוּ מִשֶּׁה וְלָקַח מִדְּמֹו וְשָׂם עַל תַּנּוּף אֹזֶן אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן יְדֹו הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן יְדֵיהֶם הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן רִגְלָהוֹן דְיַמִּינָא, וְפָדֵר מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל הַהֶקֶף סָבִיב. (כד) אַחֲרֵי זֹאת, קָדָם לְעַכְרֹו אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן וְשָׂם מִן הַדָּם עַל תַּנּוּכֵי אֹזְנֵיהֶם הַיְמָנִית וְעַל בְּהוֹנוֹת יְדֵיהֶם הַיְמָנִית וְעַל בְּהוֹנוֹת רִגְלֵיהֶם הַיְמָנִית, וּפָדֵר מִשֶּׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל הַהֶקֶף סָבִיב.

כה ונסיב ית תרפא וית אלימא וית כל תרפא די על גוא וית חצר בכדא וית תרמין פלגין וית תרבהן וית שוקא דמינא :

וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַבָּלִיּוֹת וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי:

כו ומסלא דפטייריא די קדם יי נסיב גרצמא פטיירא חדא וגרצמא דלחם משה חדא ואספוג חד ושוי על תרפא ועל שוקא דמינא :

כו) ומסל המצות אשר ל לפני יהוה לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד וישם על־החֶלְבִים ועל שוק הימין:

כז) ויחלת לחם שמן. היא רבוכה, שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות והרקיקין, כך מפרש במנחות.

כז ויהב ית פלא על ידי אהרן ועל ידי בנוהי וארם יתהוון ארמא קדם יי :

כז) ויתן את־הכל על פני אהרן ועל פני בניו וינפה אתם תנופה לפני יהוה:

כח ונסיב משה יתהוון מעל ידיהוון ואסק למדבחה על עלמא קרפניא אנון לאתקבלא ברעוא קרפניא הוא קדם יי :

כח) ויקח משה אתם מעל פניהם ויקטר המזבחה על־העלה מלאים הם לריח ניחח אשה הוא ליהוה:

כט) ויקטר המזבחה. משה שמש כל שכעת ימי המלואים בחלוק לבן. על־העלה. אחר העלה, ולא מציינו שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִיִּחְדִּים כְּדִי לְשַׁמֵּעַ אֶת דְּבַר ה', לֹא הָיָה לוֹ צָרָךְ בְּכַנְדִּים מִיִּחְדִּים גַּם בְּשַׁעֲה שְׁשֻׁמֵשׁ בְּכַהֲנָה.

מִשֶּׁה שִׁמֵשׁ . . בְּחֻלּוֹק לָכֵן (רש"י ה, כח) עָקַר תַּפְקִידוֹ שֶׁל מִשֶּׁה הָיָה קְבֻלַּת דְּבַר ה' וּמִסִּירְתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְאַף שִׁמּוֹשׁוֹ בְּכַהֲנָה הָיָה חֵלֶק מִתַּפְקִיד זֶה (תַּפְקִיד שְׁדָרֵשׁ מִמֶּנּוּ, בְּמִקְרִים מִסִּימִים, גַּם שִׁמּוֹשׁ בְּכַהֲנָה). וְכֵשֶׁם שְׁלֹא הִצְרִיךְ לְכַנְדִּים

(לקוטי שיחות, חלק לב, עמ' 28)

כט ונסיב משה ית חדיא וארימא ארמא קדם יי מדבר קרפניא למשה הנה לחלק כמא די פקיד יי ית משה :

כט) ויקח משה את־החֹה ויניפהו תנופה לפני יהוה מאיל המלאים למשה היה למנה כאשר צוה יהוה את־משה:

המזבחה עם העולה פי הוא קרבן השתלמות לה' מקבל ומרצה. כט) ולקח משה את החזה ונענע אותו ונענעים לפני ה' להיות למשה חלקו מן איל ההשתלמות כפי שפקד עליו ה'.

החלבים ועל השוק הימנית. כז) ושם את הכל על ידי אהרן ועל ידי בניו, ונענע אותם ונענעים לפני ה'. כח) אחרי זאת, לקח אותם משה מעל ידיהם, ושרף אותם באש על

כח) ולקח את קרום החלב והאליה וכל החלב אשר על הפרס ואת יתרת הכבד ואת שתי הכליות עם חלבדן ואת השוק הימנית. כז) ומסלת המצה אשר לפני ה' לקח חלה אחת, ושם אותה על

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

ל וינסיב משה ממשחא דרבוותא ומן דקמא די על מדבקה ואדי על אהרן על לבושוהי ועל בנהי ועל לבושי בנהי עמה וקדיש ית אהרן ית לבושוהי וית בנהי ית לבושי בנהי עמה :

לא ואמר משה לאהרן ולבנהי בשילו ית בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה וית לחמא די בסל קרבניא קמא די פקדית למימר אהרן ובנהי ייכלנה :

לב ודאשתאר בבשרא ובלחמא בנורא תוקדון :

לג ויתרע משפן זמנא לא תפקון שבועא יומין עד יום משלם יומי קרבניכון ארי שבועא יומין יקרב ית קרבניכון :

לד קמא די עבד ביומא הדין פקיד יי למעבד לכפרא עליוכון :

גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבועת ימים, וכן הפהן השורף את הפרה.

לה ויתרע משפן זמנא תיתבון ימם ולילי שבועא יומין ותטרון ית מטרת מימרא דיי ולא תמותון ארי בן אתפקדית :

(ו) ויקח משה משמן המשחה ומן־הדם אשר על־המזבח ויז על־אהרן על־בגדיו ועל־בגדיו ועל־בגדי בנָיו ויקדש את־אהרן את־בגדיו ואת־בגדיו ואת־בגדיו בנָיו ואת־בגדיו בנָיו ואת־בגדיו בנָיו :

(זא) ויאמר משה אל־אהרן ואל־בגדיו בשלו את־הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו ואת־הלחם אשר בסל המלאים כאשר צויתו לאמר אהרן ובניו יאכלהו :

(לב) והנותר בבשר ובלחם באש תשרפו :

(לג) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבועת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבועת ימים ימלא את־ידיכם :

(לד) כאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם :

ה"י צוה ה' לעשת • כל שבועת הימים. ורבותינו זקונים לברכה דרשו: "לעשת" – זה מעשה פרה, "לכפר" – זה מעשה יום־הכפורים; וילמד, שכהן

(לה) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבועת ימים ושמרתם את־משמרת יהוה ולא תמותו ב־יבן צויתו :

ה"י ולא תמותו • הא אם לא תעשו בן, הרי אתם חייבים מיתה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

תשלימו חובותיכם. (לד) כאשר עשה בכם היום, ככה צוה ה' פי יעשה, ויבקש פפרה מעליכם. (לה) וליד שער אהל הועידה, שמה שבו בלילה וביום שבועת ימים, ושמרו את הטעון שמירה לה' ולא תאבדו את חככם פי כזאת צוה עלי.

עם הלחם אשר בסל השתלמות כמו שפקדתי ואמרתי: אהרן ובניו יאכלוהו. (לב) והנותר מן הבשר והלחם, שרפו אותו באש. (לג) ומפתח אהל הועידה לא תצאו שבועה ימים, עד יום סיום ימי השתלמותכם, ואם שבועת ימים

(ל) ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח, והזה על אהרן ובגדיו ועל בגדיו ובגדיו בניו עמו, אזי קדש אותו ואת בגדיו ואת בניו ואת בגדיו בניו עמו. (זא) ואמר משה לאהרן ולבניו, בשלו את הבשר הזה ליד שער אהל הועידה, ושמה גם בן מיד אכלוהו

~ נקודות משיחות קודש ~

מי שאוכל וישן כְּדִי שִׁיחֵיהָ חֶזֶק וּבְרִיאָה לְחֹזֵר לְלִמּוּדוֹ, מצוּי גַם בְּעֵת הָאֲכִילָה וְהַשִּׁנְיָה לְיַד 'פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד'; הוא 'עוֹמֵד לְיַד הַפֶּתַח' וּמִתְכַּוֵּן לְהִכָּנֵס שׁוֹב.

וּפֶתַח אֵהָל מוֹעֵד תִּשְׁכְּבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים (ח, לה) 'וְיֹשֵׁב אֵהָל' חֲבִיב לְשִׁבְתָּ בְּאֵהָלָה שֶׁל תּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּי שְׁהֵם יָמִים מִיְחָדִים) וּבִשְׁאָר יָמֵי הַשָּׁבוּעַ, בְּשִׁבְתָּ וּבְחָל. וְאַף שֶׁמִּכְרַחִים לְהִפְסִיק כְּדִי לְאָלֵל וְלִישֵׁן וְכַדוּמָה – הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר וּפֶתַח אֵהָל מוֹעֵד תִּשְׁכְּבוּ –

(ש"פ צו תשכ"ט)

לו וְעַבְדְּ אֱהָרֹן וּבְנוֹהֵי יָת כָּל פְּתַגְמֵי דֵי פְקִיד וְיִ בִּידָא דְמִשָּׁה: ס ס ס

(לו) וַיַּעַשׂ אֱהָרֹן וּבְנָיו אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

כַּשֵּׁי-וַיַּעַשׂ אֱהָרֹן וּבְנָיו • לְהִגִּיד שְׁבַחֲךָ, שְׁלֵא הִטּוּ וְשִׁמְאֵל.

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמז - רנא

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לו) וַעֲשׂוּ אֱהָרֹן וּבְנָיו כְּכֹל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה.

המשך ביאור למס' מכות ליום שבת קודש עמ' א

17 שבאו לבית הדין ואמרו, מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב
18 ללקות מלקות ארבעים, מאחר שעבר על לא תעשה מדברי
19 תורה, ונמצאו העדים זוממין, הרי הם לוקין שמונים מלקות,
20 ארבעים מלקות לוקים הם משום שעברו על הכתוב 'לא תענה
21 ברעך עד שקר', שהרי העידו שקר על הנידון, וארבעים מלקות
22 נוספים לוקים הם משום 'ועשיתם לו כאשר זמם', ומאחר והם
23 זממו לחייב את הנידון מלקות ארבעים, יש לקיים בהם את זממם
24 ולהלקותם. אלו דברי רבי מאיר. והקמים אומרים, אין הם לוקין
25 אלא ארבעים מלקות בלבד, משום 'כאשר זמם', אך אין לוקים
26 משום 'לא תענה'.

1 עונש מלקות, משום שעברו על הלאו של 'לא תענה ברעך עד
2 שקר', או לא.
3 עדים שבאו לבית דין ואמרו, מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב
4 לחבירו מאתים וזו, ונמצאו זוממין, הרי הם לוקין מלקות ארבעים,
5 ובנוסף לכך משלמין לנידון את המאתים וזו שרצו להפסידו. וטעם
6 הדבר שניתן לחייבם בשני עונשים על עבירה אחת, משום שלא
7 השם המביא לידי מכות מביא לידי תשלומין, כלומר, אין אנו
8 מחייבים אותם מלקות ותשלומים ממקרא אחד, אלא חיוב
9 המלקות הוא משום שעברו על דברי הכתוב (שמות כ יט) 'לא תענה
10 ברעך עד שקר', ואילו חיוב התשלומים הוא משום ציווי הכתוב
11 (דברים יט יט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'. אלו דברי רבי
12 מאיר. והקמים אומרים כל המשלם אינו לוקת, כלומר, כל אדם
13 שיש עליו חיוב תשלומים על עבירה שעבר, לא ניתן להלקותו על
14 עבירה זו, ולפיכך עדים זוממים אלו משלמים מאתים וזו לנידון
15 ואינם לוקים.
16 המשנה מביאה אופן נוסף שבו נחלקו רבי מאיר וחכמים: עדים

גמרא

27 הגמרא מבררת מה הוא טעמו של רבי מאיר הסובר שעדים
28 זוממים לוקים ומשלמים:

לוח תהלים

יום ראשון, ח' ניסן < פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שני, ט' ניסן < פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד

יום שלישי, י' ניסן < פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט

יום רביעי, י"א ניסן < פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה

יום חמישי, י"ב ניסן < פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח

יום שישי, י"ג ניסן < פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא

שבת קודש, י"ד ניסן < פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון ח' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה.

עד כמה שאפשר להשיג - ; **כי אין הנאה ותענוג לשכל נברא אלא במה שמשכיל ומבין ויודע ומשיג בשכלו ובניתו, - "משכיל", "מבין", "ויודע" -** מכוונות לכוחות חכמה-בינה-דעת, **מה שאפשר לו להבין ולהשיג מאור אין-סוף ברוך-הוא, -**

ומה שנשמות אלו מבינות בשכל ומשיגות אור איך-סוף ברוך-הוא ב"גן-עדן העליון" שב"עולם הבריאה", בא: **על-ידי חכמתו ובניתו ותבונה על ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות חכמתו ובניתו, המאירות שם בעולם הבריאה. -** בעולם הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות שב"גן עדן

העליון" מבינות ומשיגות אור אין-סוף ברוך-הוא, ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש-חודש עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג הבא מהשגה. **ומה שזוכות נשמות אלו -** שעבדו את השי"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, **לעלות למעלה מהמלאכים, -** מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים שאי-פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" - **אף ששכדו -** אותן נשמות, **בדחילו ורחימו -** ביראה ואהבה, **מכעיים לבד, -** באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא, ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים ל"עולם הבריאה"? אלא - **הינן, מפני שעל-ידי דחילו ורחימו שלחם -** יראה ואהבה של אותן נשמות, **אתכפיא -** נכפתה, **סמרא-אחרא המלכשת בגופם, בין בבחינת "סור מרע" -** להימנע מלעשות רע, ועל-ידיזה

אך - מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה", **הינו דוקא נשמות ממש, -** ו"נשמה" היא הרי ענין השכל, כמו שכתוב: **"ונשמת שדי תבינם", שהן בבחינת מחין דגדלות אין-סוף ברוך-הוא, -** השגתן היא באופן של

"מוחין דגדלות", שהן מבינות אלקות כמו שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים של הסברה, ולכן עבודתן היא "עבודת המוחין", שיש לה שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה". **אבל בבחינת הרוח של הצדיקים, -** שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה', אינה מגיעה לאופן ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה", כך

שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. **ובן שאר כל נשמות ישראל שעבדו את ה' בדחילו ורחימו -** ביראה ואהבה, **המסתרות בלב כללות ישראל -** ולא מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל - **אין עולות לשם, -** ל"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה", רק **בשפת וראש-הדש לבד, -** שבת וראש-חודש הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה): **"והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחוות וגו'" -** בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו ל"גן עדן העליון", **דרך העמוד שמנגן עדן התחתון לנגן עדן העליון, שהוא עולם הבריאה הנקרא נגן עדן העליון, להתענג על ה' ולהנות מזיו השכינה, -** התענוג וההנאה מאלקות הם בעיקר ב"גן-עדן העליון" שב"עולם הבריאה" - **עולם ההשגה. שכן, התענוג שיש לנשמה מאלקות, בא מהשגתה והבנתה אלקות,**

3. איוב לב, ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכ"צ דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עליו כו". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

ור"ח דעלות לבריאה אף שמדורן ביצירה). אך תורתן ועבודתן נכללות ממש בעשר ספירות, שהן – עשר הספירות, פחינת אלהות, ואור אינסוף מתגלה בהן – בעשר הספירות, בתכלית היחוד; – האור האינסופי המאיר בעולם, מתאחד עם הספירות של אותו עולם בתכלית היחוד; וְהֵינּוּ – מה שאנו אומרים שהתורה והעבודה עולות ונכללות בעשר הספירות, הרי זה בעשר ספירות דבריאה עלידי דחילו ורחימו שכליים, – יראה ואהבה שכליות. כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם הבריאה", ובעשר ספירות דיצירה עלידי דחילו ורחימו טבעיים; – יראה ואהבה טבעיות,

כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה", ובתוכן מלבשות עשר ספירות דאצילות ומיוחדות בהן בתכלית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן גם בעשר ספירות "עולם היצירה", ועשר ספירות דאצילות מיוחדות בתכלית במאצילן אינסוף ברוך-הוא. – שהאציל וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאמרים לגבי נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" – הן מתאחדות עם האינסוף ברוך-הוא. מה שאין בן הנשמות, – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אינן נכללות באלהות דעשר ספירות, אלא עומדות בהיכלות ומדורן דבריאה או יצירה, – "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם בכחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות ונהנין – הנשמות, מזיו השכינה, הוא אור אינסוף ברוך-הוא המיוחד בעשר ספירות דבריאה או דיצירה, – "זיו השכינה" ממנו הן "נהנין" – הוא אור אינסוף ברוך-הוא המאוחד בעשר ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה", והוא זיו תורתן ועבודתן ממש – הזיו של תורתן ועבודתן של אותן נשמות, [עין זהר ויקהל דף רי], כי שכר מצוה – היא מצוה עצמה; – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות עם אינסוף ברוך-הוא, נמשך

לכבוש התאוות ולשפרן, – התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, כדיבור או אפילו במחשבה של עבירה – דבר שבא כתוצאה מהיראה שלהן, ובין בפחינת "ועשה טוב" – לעשות מצוות ומעשים טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא נפש של "סטרא-אחרא". ענין הי'ועשה טוב" בא להן בעיקר מאהבתן להקב"ה, בנזכר לעיל, והם – הנשמות בהיותן בעולם הזה, היו בעלי פחירה לגבור פדע חסו'שלום ופחרו פטוב, לאפניא לסמרא-אחרא – לכפות את ה"סטרא-אחרא", לאסתלקא דקדשא ברוך-הוא בו, – שיתורם כבודו של הקב"ה, כביכול, בכל העולמות, בירתון האור בו, – כיתרון האור הבא

מן החושך דוקא, שכן על ידי שבירתן את החושך של ה"סטרא-אחרא", המשכיו יתרון באור הקדושה, בנזכר לעיל. – הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות, בזמנים מסויימים, בגן עדן העליון, דבר שאין המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא בעולם היצירה – מדובר ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות, של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם – הן מתאחדות באין-סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם – כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון התניא: "וְהָתָּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, – לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע – כמו בשעת עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן – שזהו לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת

ליקוטי אמרים

בבחי' סוד מרע לכבוש התאוות ולשפרן ובין בבחי' ועשה טוב כנ"ל והם היו בעלי בחירה לבחור ברע ח"ו ובחרו בטוב לאכפיא לס"א לאסתלקא יקרא דקב"ה כו' כיתרון האור כו' כנ"ל והנה כל זה הוא במדור הנשמות ומקום עמידתן אך תורתן ועבודתן נכללות ממש בי"ם שהן בחי' אלהות ואור א"ם מתייחד בהן בתכלית היחוד והיינו בי"ם דבריאה ע"י דחילו ורחימו שכליים ובי"ם דיצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים ובתוכן מלובשות י"ם דאציל ומיוחדות בהן בתכלית וי"ם דאציל מיוחדות בתכלית במאצילן א"ם ב"ה משא"כ הנשמו' אינן נכללות באלהות די"ם אלא עומדות בהיכלות ומדורן דבריאה או יצירה ונהנין מזיו השכינה הוא אור א"ם ב"ה המיוחד בי"ם דבריאה או דיציל והוא זיו תורתן ועבודתן ממש [ע' זהר ויקהל דר"י] כי שכר מצוה היא מצוה עצמה:

כי בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה. ואילו, בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן-עדן מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי עולם הזה" – כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבונו הזקן הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל, אלא מה שהוא רצון העליון בלבד.

ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן – והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה, ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד של תורה ועבודה, יש לנשמה תענוג נפלא כזה בגן-עדן! גדלות התענוג אנו למדים ממה שחכמינו ז"ל אומרים בנוגע ל"אחר", שמוטב שידונו אותו בגיהנום, כדי שיוכל לבוא ל"עלמא דאתי", לעולם הבא – לשכר של "גן עדן". כלומר: כדאיים כל יסורי גיהנום (עליהם אומר הרמב"ן שכל יסורי איוב במשך שבעים שנה, אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל⁵: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא",

~ יום שני ט' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח].

שהצטמצמו במדה כזו, כְּדִי שִׁיּוּבְלוּ שְׂכָלִים נִבְרָאִים – השכל של הנשמות והמלאכים של "עולם הבריאה", לְקַבֵּל מִקָּהֶן – ענין של, חֲכֻמַּה-בִּינְהֻדְעָתָה, לִידַע אֶת ה', וְלִהְיוֹת וְלִהְיוֹת אִיזוֹ חֲשֻנָּה בְּאוֹר אֵינִסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כְּפִי בְּחַ שְׂכָלִים הַנִּבְרָאִים, שֶׁהֵם בְּעָלֵי גְבוּל וְתַכְלִית, שְׁלֵא וְתַבְטְלוּ בְּמִצִּיאוֹתָם, – בלי הצמצום האמור, ויתירה מזו: וְלֵא יִהְיוּ בְּגֵדֵר נִבְרָאִים כָּלֵל, רַק יִחְזְרוּ לְמִקְוֵם וְשֶׁרֶשֶׁם שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהוֹת מְמֹשׁ. – אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם

וְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל וְתַהֲשֻנָּה וְתַהֲכֻנָּה לְשֶׁכֶל נִבְרָא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של "עולם הבריאה", הוא ככל זאת "נברא", ו"עולם האצילות" הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כִּי חֲכֻמַּתּוֹ וּבִינַתּוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אֵינִסוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִיְחֻדוֹת שֶׁשֶׁם בּוֹ בְּתַכְלִית יִחְזוֹר, בִּיחּוֹד עֲצוּם וְנִפְלָא, בְּיַתֵּר שְׂאֵת וְיַתֵּר עַו לֵאִין קִין מִבְּעוֹלָם הַנִּבְרָאִים. כִּי שֶׁשֶׁם ב"עולם הבריאה", יִרְדוּ לְהֵאִיר בְּבְחִינַת צְמֻצוּם, – חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", הנקראות "חכמתו ובינתו ודעתו של אינ-סוף ברוך-הוא", מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי

ליקוטי אמרים

ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה לשכל נברא כי חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה מיוחדות שם בו בתכלית היחוד ביחוד עצום ונפלא ביתר שאת ויתר עז לאין קץ מבועולם הבריאה כי שם ירדו להאיר בבחי' צמצום כדי שיוכלו שכלים נבראי' לקבל מהן חכ"ד לידע את ה' ולהבין ולהשיג איזו השגה באור א"ס ב"ה כפי כח שכלים הנבראים שהם בעלי גבול ותכלית שלא יתבטלו במציאותם ולא יהיו בגדר נבראים כלל רק יחזרו למקורם ושרשם שהוא בחי' אלהות ממש.

5. אבות ד, יז. 6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציאותן). (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציאותן, ויתירה מזו... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "ולביטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הוא למעלה מעלה מבחינת בינה ודעת לשכל נברא, – כך גם עבודתם היא הרבה למעלה מהאבה והיראה הבאות מן השכל; אלא עבודתם היתה בבחינת מרבה ממש לאינסוף ברוך הוא, ולפניו אליו במציאות, ולהכלל באורו ותבנה, הם וכל אשר להם, עלידי קיום התורה והמצוות, עלידי שמו: – חכמינו ז"ל: "האבות הן הן המרבה", והינו – מה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא: לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם. – האבות היו תמיד בהתבטלות של "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם יוצרים, על עצמם ועל כל עניניהם את דרגת ההתבטלות העליונה ביותר להקב"ה, כך שאין להם רצון אחר כלל, אלא רק מה שהוא רצון ה' – ולכן מקומם של צדיקים אלה הוא בעולם האצילות, בו מורגש אותו סוג של ביטול.

אך מי ששרש נשמתו קמן מהכיל עבודה תמה זו, – של בחינת "מרכבה", לפניו ולהכלל באורו ותבנה בעבודתו בקביעות, – לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו ותבנה, רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה, וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות, – שכן ארבעת השלבים שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק התפילה עד "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה"; "פסוקי דמרה" – בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" – בבחינת "עולם הבריאה": "שמונה עשרה" – בבחינת "עולם האצילות", ובפרט בהשתחוואת שבה, – כשכורעים בשמונה עשרה, שכל השתחוואת היא בבחינת אצילות [כמו שכתוב ב'פרי עץ חיים' בקבלת שבת – שהשתחוואת הן בבחינת "אצילות"], כי היא – ההשתחוואת היא, ענין בטול באורו ותבנה, להיות חשיב קמיה פלא ממש, – להיות חשוב לפני הקב"ה, כלא ממש; ואזי גם – כשעומד בבחינת ביטול גמור רק לפרקים ועתים, כמו למשל בשעת "שמונה עשרה" בכלל, ובהשתחוואת שב"שמונה עשרה" בפרט, עקר קביעות

מקבלים מהן השגה להבין אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן בעצם – היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך ירדת והארת חכמה-בינה דעת של "אצילות", בעולם הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא, לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך הוא, עד כמה ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף. אך, בעולם האצילות, בו ספירות חכמה-בינה דעת הן, כמו שהן בעצם – אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה באור אינסוף ברוך הוא – ובלשון רבנו הזקן:

והנה, צמצום זה – מה שספירות חכמה-בינה דעת של "אצילות" נצטמצמו, כדי להאיר בעולם הבריאה, היא סבת ההארה שפאירות

שם חכמה-בינה דעת של אינסוף ברוך הוא – חכמה-בינה דעת של "עולם האצילות", לנשמות אלו בעולם הבריאה, – שכן, בגלל שהאור בא על ידי צמצום – יכולות הנשמות לקבל ממנו, שתהיה להן השגה באור אינסוף ברוך הוא. מה שאינן באצילות, שאינם – ספירות חכמה-בינה דעת שב"אצילות", אינן בבחינת צמצום כל – כפי שהדבר בעולם הבריאה". שהרי, בכל זאת, בהיותן ענין של "ספירות", יש כבר בכך משום צמצום מסוים, אלא לא צמצום כזה כמו שהוא בעולם הבריאה, ולכן אי אפשר לשכלים נבראים לקבל מהן, – מהספירות שב"אצילות". ולכן לית מחשבה דלהון תפיסא שם כלל. – אין ל"מחשבה" של הנבראים "תפיסה" (השגה) שם כלל. המחשבה וההשגה של נבראים אינן יכולות כלל "לקלוט" את האור המאיר באצילות. לכן הוא – "עולם האצילות", מדור לצדיקים הגדולים, שעבודתם היא למעלה מעלה אפלו מבחינת דחילו ורחימו – יראה ואהבה, הנמשכות מן הבינה ודעת בגדלתו ותבנה, כמו שעולם האצילות

ליקוטי אמרים

והנה צמצום זה היא סבת ההארה שמאירות שם הב"ד של א"ס ב"ה לנשמות אלו בעולם הבריאה. משא"כ באצילות שאינם בבחי' צמצום כ"כ א"א לשכלים נבראים לקבל מהן ולכן לית מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל לכן הוא מדור לצדיקי' הגדולים שעבודתם היא למעלה מעלה אפי' מבחי' דחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל נברא אלא עבודתם היתה בבחי' מרכבה ממש לא"ס ב"ה וליבטל אליו במציאות ולהכלל באורו ית' הם וכל אשר להם ע"י קיום התורה והמצוות ע"ד שאמרו האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם. אך מי ששרש נשמתו קמן מהכיל עבודה תמה זו ליבטל ולהכלל באורו ית' בעבודתו בקביעות רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות ובפרט בהשתחוואת שבה שכל השתחוואת היא בבחי' אצילות [כמו שפרע"ח בקבל' שבת] כי היא ענין ביטול באורו ית' להיות חשיב קמיה כלא ממש אזי ג"כ עקר קביעות

7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. זהר ח"א רי, ב.

התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות העבודה עצמה:

נשמתו הוא בעולם הבריאה – שכן, מדובר כאן בקשר לנשמה, ששייכותה היא ל"עולם הבריאה", [רק לפרקים בעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם האצילות", על ידי

ליקוטי אמרים

נשמתו הוא בעולם הבריאה [רק לפרקים בעת רצון תעלה נשמתו לאצילות בבחי' מ"נ כידוע ל"ח]:

~ יום שלישי י' ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

– ביראה ואהבה, המכעיים שבמח' – אהבה ויראה שאינן גלויות ומורגשות בלב, אלא הן בעיקר במוח, שהאדם זוכר ומעורר במוחו אהבה מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה, מזה נדע שהעבודה מקומה בי"ס דיצירה". כלומר: שכר עבודה זו, הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", הרי שנדע מכך שמקומה של עבודה זו הוא בעשר ספירות היצירה. אבל עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו – יראה ואהבה, אפילו במחו בבחינת גלוי, – שגם במוחו אין האהבה והיראה בהתגלות, דחינו לעורר האהבה הטבעית המסתרת בלב, להוציא מהעולם והסתר הלב

והנה שכר מצוה פו' שמשכרה נדע מהותה ומדרגתה ואין לנו עסק בנסתרות שהם צדיקי' הגדולים שהם בבחי' מרכבה רק הנגלו' לנו שאחריהם כל אדם ימשוך לידע נאמנה מהות ומדרגת עבודת ה' בדחילו ורחימו בהתגלות לכו הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולת א"ס ב"ה מקומה בי"ס דבריאה ועבודה בדחילו ורחימו הטבעיים שבמוחו בי"ס דיצירה אבל עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו אפי' במוחו בבחי' גלוי דחינו לעורר האהבה הטבעית המסתרת בלב להוציא מהעולם והסתר הלב אל הגלוי אפי' במוחו ותעלומות לכו עכ"פ רק היא נשאת מסותרת בלב כתולדתה כמו שהיתה קודם העבודה הרי עבודה זו נשאת למטה בעולם הפירוד הנק' חיצוניות העולמות

ליקוטי אמרים

מרכבה, – עבודה שלמעלה משכל, ואשר משום כך היא נקראת "נסתרות", רק הנגלות לנו, שאחריהם כל אדם ימשך, – רק אל אופני עבודה אלה, בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף ולהגיע אליהם, לידע נאמנה – לדעת באמת, מהות ומדרגת עבודת ה' בדחילו ורחימו – ביראה ואהבה, בהתגלות לכו, הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולת אי"סוה ברוך הוא – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה בעולם הבריאה, מזה נדע שהעבודה (מצוה) מקומה בי"ס דבריאה". כלומר: שכר עבודה זו, הוא, כאמור, ב"עולם הבריאה", הרי שנדע מכך, שהעבודה (המצוה) – מקומה בעשר ספירות דבריאה, ועבודה בדחילו ורחימו

9. ראה לקמן רפ"מ - שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשאה למטה' ועיין בקו"א. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
10. "ע"פ הנ"ל מוכן "העולמות" - לשון רבים, עשי' ויצירה". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ויראה, חסרות הרי ה"כנפיים" שיעלו אותה למעלה, וְלֹא יִבְלֵא לְסִלְקָא וְלִמְיָקָם קָדָם ה'. – ואין עבודה זו יכולה לעלות ולעמוד לפני הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך אהבה ויראה – היא עולה למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שבלי התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה לעלות למעלה "קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה לשם פניה עצמית; אלא

גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום פניה, כִּי־אם באופן סתמי, "כמצוות אנשים מלומדה" – מפני שהוא רגיל מקטנותו לקיים את המצוות – הרי גם עבודה זו נקראת "שלא לשמה", כי חסר בה ה"לשמה" של אהבה ויראה.

"פנימיות העולמות" היא ה"ספירות", שהן האלקות של העולמות. ואילו הדרגה שאנו עוסקים בה עתה היא בקשר למה שנקרא "חיצוניות העולמות", וְאִין בָּהּ – בעבודה זו, בַּח לְעֹלֹת וְלִיבְלָל בִּיחֻדוֹ וְתַבְרָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַקְדוּשׁוֹת, וְכַמוֹ שְׁפָתוֹב ב'תְּקוּנִים' דְּבִלְא דְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ –

וְכַמוֹ שְׁכַתוֹב ב'תְּקוּנִי זוהר", שבלי יראה ואהבה, אין הן פורחות למעלה. שכן, כפי שיוסבר להלן, נמשלות אהבה ויראה לכנפיים, בהן עפה הציפור למעלה – כך גם, על־דרך־משל, האהבה והיראה הן ה"כנפיים", שעל ידן עולות התורה והעבודה למעלה. ואילו, בעבודה בלי אהבה

ליקוטי אמרים

ואין בה כח לעלות וליבלל ביחודו ית' שהן עשר ספי' הקדושות וכמו"ש בתקונים דבלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא ולא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה'.

~ יום רביעי י"א ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, לקמן.

המסותרת, שתורגש במוחו ובהעלם לבו. גם אהבה כזו מעוררת בו רצון ונכונות ללמוד תורה ולקיים מצוות. הרי שגם התעוררותה של האהבה המסותרת, מהווה סיבה לעבודה זו, כי הנכונות לעסוק בעבודה זו, באה כתוצאה מהאהבה המסותרת. ברם, כשהוא אינו מעורר את האהבה המסותרת, למרות שהיא קיימת בתעלומות לבו, אין היא מהווה סיבה לעוררו לעסוק בעבודה – וממילא חסר ה"לשמה" בעבודה זו, וכל כך למה?

והיינו אפי' אם אינו עוסק שלא לשמה ממש לזיון פניה ח"ו אלא כמו"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשי' מלומדה פי' מחמת הרגל שהורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו אביו ורכו לירא את ה' ולעבדו ואינו עוסק לשמה ממש כי לשמה ממש אי אפשר בלא התעוררות דחילו ורחימו הטבעיים עכ"פ להוציאן מהסתר הלב אל הגילוי במוח ותעלומות לבו עכ"פ כי כמו שאין אדם עושה דבר בשביל חבירו למלאת רצונו או ירא ממנו כך אי אפשר לעשות לשמו ית' באמת למלאת רצונו לבר בלי זכרון והתעוררות אהבתו ויראתו כלל במוחו ומחשבתו ותעלומות לבו עכ"פ

רצונו – של הקב"ה, לבר בלי זכרון והתעוררות אהבתו ויראתו כלל במחו ומחשבתו ותעלומות לבו על-בל-פנים. – שזכור לפחות את האהבה במוח ועוררה בתעלומות לבו. אך, אם גם דבר זה לא עורר בתוכו – אין עבודתו

והיינו אפילו אם אינו עוסק – בתורה ומצוות, שלא לשמה ממש, לשום איזו פניה חסד'שלו, – כשהוא עוסק בעבודה מתוך פניה עצמית, לא זו בלבד שחסר אז ה"לשמה", אלא קיים כאן ה"היפך" מ"לשמה", שהרי הוא עושה זאת בגלל הפניה העצמית שלו; וְאִלָּא כְּמוֹ שְׁפָתוֹב:

וְרַאֲתָם אוֹתִי מְצוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְדֵיהֶן, פְּרוּשׁ: מְחַמֵּת הַרְגֵל שְׁהֲרַגֵּל מְקַטְנוּתוֹ, שְׁהֲרַגֵּלוֹ וְלַמְדוֹ אֲבִיו וְרַבּוֹ, לִירֵא אֶת ה' וְלַעֲבֹדוֹ. וְאִינוֹ עוֹסֵק – בתורה ובמצוות, לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, כִּי – לעסוק בעבודה לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ אִי אֲפֻשֶׁר בְּלֹא הַתְּעוֹרְרוֹת דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – יראה

ואהבה הטבעיים על-בל-פנים, להוציאן מהסתר הלב אל הגילוי במוח ותעלומות לבו על-בל-פנים, – אם אין בכוחו ליצור ולעורר אהבה גלויה בלבד, שהלב ירגיש את האהבה – עליו, כאמור, לעורר לכלל-הפחות את האהבה

11. ישעי' כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) – שאז י"ל שהלשמה דתחלת עבודתו מעלה ג"ו, וכמו בתפילה מלוקטת (שבסוף הפי). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו – מפני שזהו נמצא בכאור", וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושנתם לבניך גו".

אהבה בלבד, בלי הרגש היראה, אינה נקראת בשם עבודה; אמנם יש כאן ה"לשמה", שהרי הוא עושה זאת מתוך אהבת ה', ובכל זאת אין היא יכולה להיחשב ל"עבודה". שכן, עבודה משמעה – כעבוד המשרת את אדונו, שעבודתו באה בעיקר מתוך יראתו את אדונו; שלא כמו בן שממלא רצון אביו בעיקר מתוך אהבתו אליו. ומכיון שחסרה היראה – אין זה נחשב ל"עבודה" כמו שיתבאר לקמן. – בפרק מ"א.

נעשית כדי למלא רצון הקב"ה, למרות שאין לו שום פניה עצמית בעבודתו זו, אלא הוא עושה אותה בגלל רגילותו. **וְגַם אַהֲבָה לְבָרָה** גם אם הוא מעורר ומגלה בתוכו אהבה להקב"ה, אך אם זו אהבה בלבד מבלי שיעורר בתוכו גם יראה, אינה נקראת בשם "עבודה", – אם היא נעשית, בלי יראת תתאה – יראה תחתונה, לפחות, שהיא – היראה התחתונה, מסתרת בלב כל ישראל, – כלומר: העבודה שהוא עושה מתוך התעוררות

ליקוטי אמרים

וגם אהבה לבדה אינה נק' בשם עבודה בלי יראה תתאה לפחות שהיא מסותרת בלב כל ישראל כמו"ש לקמן

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, בזהר.

ל"לשמה", אלא שהוא בודאי יגיע ל"לשמה". "ויתירה מזו, גם מה שלמד שלא לשמה – יעשה למצב (יעלה) כאילו נלמד מלכתחילה לשמה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כל האמור הוא כשהלימוד הוא ממש שלא לשמה, לשם פניה של כבוד

ובשעוסק שלא לשמה ממש, – שלא זו בלבד שחסר בעבודה זו ה"לשמה" של אהבה ויראה, אלא, שהעבודה נעשית בפירוש "שלא לשמה", רק לשום איזו פנייה לכבוד עצמו, כגון להיות תלמיד־חכם וכהאי גוונא – וכדומה,

ליקוטי אמרים

וכשעוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה לכבוד עצמו כגון להיות ת"ח וכהאי גוונא אזי אותה פניה שמצד הקליפה דנוגה מתלבשת בתורתו, ותתורה – שלמד מתוך אותה פניה, היא כפחית גלות בתוך הקליפה לפי שעה, – הגלות היא רק לפי שעה, עד אשר יעשה תשובה, רפואה לעולם, שבשוכו אל ה' – גם תורתו – שלמד מתוך פניה של קליפה, שבה עמו. ולכן אמרו רז"ל לעולם יעסוק אדם וכו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה בודאי שבודאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כי לא ירח ממנו נדח אך כשעושה סתם לא לשמה ולא שלא לשמה אין הדבר תלוי בתשובה אלא מיד שחוזר ולומד דבר זה לשמה הרי גם מה שלמד בסתם מתחבר ומצטרף ללימוד זה ופרחא לעילא מאחר שלא נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה ולכן לעולם יעסוק אדם כו' וכן הענין בתפלה שלא בכוונה כמו"ש בזהר:

אזי אותה פניה שמצד הקליפה דנוגה מתלבשת בתורתו, ותתורה – שלמד מתוך אותה פניה, היא כפחית גלות בתוך הקליפה לפי שעה, – הגלות היא רק לפי שעה, עד אשר יעשה תשובה, רפואה לעולם, שבשוכו אל ה' – גם תורתו – שלמד מתוך פניה של קליפה, שבה עמו. ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה¹³: "לעולם יעסק אדם וכו' –

עצמי. אך בשעושה סתם, לא לשמה ולא שלא לשמה – אין הדבר תלוי בתשובה, אלא מיד שחוזר ולומד דבר זה לשמה, הרי גם מה שלמד בסתם, מתחבר ומצטרף ללימוד זה ופרחא לעילא, – ועולה למעלה, מאחר שלא נתלבש בו עדיין שום קליפה דנוגה. – שהרי, הוא לא למד מתוך פניה עצמית (ולכן לימוד התורה הראשון שלו, לא היה בגלות בקליפת נוגה)

היה חסר כאן רק ה"לשמה", לכן זה עולה כעת, כשהוא חוזר על אותו לימוד "לשמה". ולכן "לעולם יעסק אדם כו'". – בתורה, גם כאשר חסרה הכוונה "לשמה", מפני שמה"שלא לשמה" יגיע הלימוד עצמו ל"לשמה" (ולאו דוקא על ידי תשובה, המעלה את מה שלמד "שלא לשמה", אלא) על ידי שילמד מחדש אותו דבר ומתוך "לשמה". וכן הענין בתפלה שלא בכוונה, – שאם הוא מתפלל לאחר מכן, אותה תפילה

בתורה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" בודאי, שבודאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול אחר, כי "לא ירח ממנו נדח". – גם מי שהיה בזמן מסויים "נדח" מהקב"ה, לא ישאר נידח, אלא לבסוף יחזור בתשובה; ובשעה שיעשה תשובה, תחזור לקדושה גם התורה שלמד מתוך פניה – הרי שאז הוא יגיע ל"לשמה". הרי שפירוש המאמר הוא לא שמ"שלא לשמה" הוא יכול להגיע

13. פסחים נ, ב. נזיר כג, ב.

של כל השנה, תפילה אחת מתוך כוונה (יום אחד הוא התפלל חלק זה בכוונה; יום אחר – חלק אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת תפילה אחת שלימה בכוונה) עולות אז למעלה כל התפילות שהתפלל במשך כל השנה.

מתוך כוונה – עולה גם התפילה הקודמת שהיה חסר בה הכוונה, **כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּדִתְרָה**¹⁴: כאשר לתפילה, כתוב להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכוונתו (בתפילה) היא לשמים, לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה, תצטרף, מכל התפילות

~ יום שישי י"ג ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נד, פרק מ אך... עד עמ' 108, למטה בעו"הו.

היה עולה בעשר הספירות, היה זה אומר שלימודו עולה באור אין-סוף ברוך-הוא, ו**יִבְלָא דְחִילוֹ וְדְחִימוֹ** – בלי יראה ואהבה, **לָא יִבְלָא לְסַלְקָא וְלְמִיקָם קָדָם ה'**, – אין בכוח לימודו לעלות ולעמוד "קדם ה'", לפני אור אין-סוף

בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שעליית התורה והמצוות, שיהודי לומד ומקיים, תלויה בכוונה וברצון המביאים ללימוד תורה ולקיום מצוות: אם כוונתו ורצונו הם באהבה ויראה הבאות מתוך הבנתו העמוקה בגדלות ה' –

ברוך-הוא, **כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּתִיקוּנִים**, – ב"תיקוני זוהר". רק **לְמִודוֹ עוֹלָה לְהִיבְלוֹת וּמְדוּרִין שְׁהֵן חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת** – ה"ספירות" הן הפנימיות והאלקות של העולמות, ואילו ה"היכלות" וה"מדורין" הם חיצוניות העולמות – ענין של "עולם" ולא ענין של "אלקות", **שְׂבָהֵן** – ב"היכלות" וב"מדורין", **עוֹמְדִים הַמְּלָאכִים**;

עולות אז תורתו ומצוותיו בעשר ספירות של "עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה; אך, אם הן אהבה ויראה טבעיות –

ליקוני אמרים

פרק מ אך כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה לשמה אין לימודו עולה אפי' בי"ם המאירות בעולם היצירה והעשייה כי הספירות הן בחי' אלהות ובהן מתלבש ומתייחד אור א"ס ב"ה ממש ובלא דחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' כמ"ש בתיקונים רק לימודו עולה להיכלות ומדורין שהן חיצוניות העולמות שבהן עומדים המלאכים וכמ"ש הרח"ו ז"ל בשער הנבוא' פ"ב שמהתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם היצירה ומהמצות בלי כוונה נבראים מלאכים בעולם העשייה וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה אבל תורה שלא לשמה

עולות אז תורתו ומצוותיו בעשר ספירות של "עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה; אך, אם הן אהבה ויראה טבעיות – עולות התורה והמצוות בעשר ספירות של "עולם היצירה", שהוא עולם המדות.

ובכמו שפכת הרב חיים ויטאל ז"ל פשעך הנבואה, פרק ב, שמהתורה שלא בכונה נבראים מלאכים בעולם היצירה, ומהמצות בלי כונה נבראים מלאכים בעולם העשייה, – ומכיוון שגם מהתורה והמצוות בלי כוונה, נבראים מלאכים, משמעות הדבר, שאין התורה והמצוות נכללות ב"ספירות" שהן אלקות, אלא הן ענין שמקומו בחיצוניות העולמות. המלים "שלא בכוונה" ב"שער הנבואה" האמור, אין משמען שלא היתה לו כל כוונה ומחשבה כלל ורק הסתפק בעצם אמירת המלים ועשיית המצוות, שכן – **וְכָל הַמְּלָאכִים הֵם בְּעָלֵי חֹמֶר וְצוּרָה**. – דבר המורה, שהדבר שממנו נבראו (הלימוד או המצוה), היה לו נוסף ל"חומר" (עצם הדיבור והעשייה), גם "צורה" – פירוש המלות, המודעות לעשיית המצוה וכיוצא בזה) – אלא שחסר ה"לשמה". שכן, מ"חומר" המצוה, נברא ה"חומר" של מלאך, ומ"צורת" המצוה, – "צורת" המלאך; והעובדה שב"עולם היצירה" או ב"עולם העשייה", נברא מלאך בעל

ברם, אם כשהוא לומד תורה ומקיים מצוות, חסר ה"לשמה" של אהבה ויראה, גם אם אינו "שלא לשמה" ממש (בגלל פניה

עצמית), אלא מתוך "מצות אנשים מלומדה", מפני שהוא רגיל מקטנתו ללמוד תורה ולקיים מצוות – אין בכוח לימוד התורה וקיום המצוות שלו, לעלות "קדם ה'", (לפני ה'). ואילו – הסביר רבנו הזקן – כשהוא חוזר ולומד אותה תורה "לשמה" – מצטרף הלימוד הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה", ללימוד "לשמה" הנוכחי, וגם הוא עולה למעלה יחד עם הלימוד הנוכחי שלמד "לשמה".

אך, כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה לשמה – שלא חזר ולמד "לשמה" את מה שלמד קודם מצד "מצות אנשים מלומדה", וחסר ה"לשמה" באותו לימוד, **אֵין לְמִודוֹ עוֹלָה אִפְלוּ בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת הַמְּאִירוֹת בְּעוֹלָם הַיְצִירָה וְהָעֵשִׂיָה**, – לא זו בלבד שאין לימודו עולה בעשר ספירות "עולם הבריאה", אלא גם אינו עולה בעשר ספירות "עולם היצירה" וגם לא בעשר ספירות של "עולם העשייה", **כִּי הַסְּפִירוֹת הֵן בְּחִינֹת אֱלֹהוֹת, וְכֵהֵן** – בספירות, **מִתְלַבֵּשׁ וּמְתַיַּחַד אֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מְמֵשׁ**, – ואם לימודו

14. "כנראה הכוונה לז"ב רמה, ב". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מתעורר טוב בו, עֵינַן שָׁם; וְדָף קָה עֲמוּד א: מְלָה דְאוּרִייתָא אֲתַעְבִּיד מִינֵיהּ קָלָא וְסָלִיק בּו; – מדיבור של תורה מתהווה קול שעולה למעלה, וְדָף קָסַח עֲמוּד ב: קָלִין דְאוּרִייתָא וְצִלּוֹתָא, סָלִקוּן לְעֵילָא וּבְקַעֲוִין רְקִיעֵין; בּו; –

קולות התורה והתפילה עולים למעלה ו"בוקעים רקיעים": מכל הדברים האמורים שב"זוהר" אנו רואים, שדיבורי התורה עולים למעלה ו"בוקעים רקיעים". וְכִמּוֹ שְׁבִתוּב בְּזוּהַר עַל פְּסוּקֵי: "מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ" – על פסוק זה אומרים חכמינו ז"ל, שרק ב"עמל" שתחת השמש, אין לאדם יתרון, ואילו ב"עמל תורה" יש לאדם יתרון, כי תורה איננה

תחת השמש, אלא למעלה מהשמש – ואילו ב"זרה" נאמר על פסוק זה: דְאֵפְלוֹ עֲמָלָא דְאוּרִייתָא, אִי עֲבִיד גְּגִין וְקָרִיָה בּו; – שאפילו עמל תורה, אם הוא נעשה בשביל כבוד, הוא גם כן עמל ש"תחת השמש", וגם עליו נאמר "מה יתרון". וְזוּהוּ שְׁאֲמָרוּ: – חכמינו ז"ל: "אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְבָאן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, פְּרוּשׁ: שְׁלָא נִשְׂאָר לְמַטָּה בְּעוֹלָם־חַזָּה. – כלומר: לימודו היה "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה; ואילו כשהלימוד הוא "שלא לשמה" – נשארת אז התורה למטה בעולם הזה.

חומר וצורה, מראה, שלמצוה או ללימוד התורה אודותם מדבר רבי חיים וויטאל, יש גם חומר וגם צורה, ומה שנקרא "שלא בכוונה", הוא רק מפני שחסר בהן ה"לשמה"¹; ובכל זאת עולות תורה זו ומצוות אלו ב"חיצוניות העולמות" בלבד –

דרגת המלאכים, ולא בספירות – "פנימיות העולמות". האמור לעיל מתייחס כאמור לתורה ולמצוות שחסר בהן הכוונה "לשמה", אך אין הן נלמדות ונעשות במפורש "שלא לשמה". אָבֵל תּוֹרָה – שנלמדה, שְׁלָא לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, – אלא לשם דבר אחר, גְּגִין – שהוא לומד כדי לְהִיָּוֵת תְּלִמְדֵיהֶם וּבְהֵאֵי גְּנָא וכדומה, אֵינָה עוֹלָה – תורה זו, כָּלֵל לְמַעְלָה – היא אינה עולה אֵפְלוֹ לְהִיבְלוֹת וּמְדוּר הַמְּלָאכִים דְקִדְשָׁה, – כי הרי חיצוניות העולמות היא ענין של קדושה. אֵלָא נִשְׂאָרְתָּ לְמַטָּה בְּעוֹלָם־חַזָּה הַשָּׁמַיְ שְׁהוּא מְדוּר הַקְּלִיפּוֹת; במקום זה נשארת התורה שנלמדה מתוך פניה, כי עצם הפניה באה מצד הקליפה. הגהה* (כִּמּוֹ שְׁבִתוּב בְּזוּהַר חֶלֶק ג דָּף לָא עֲמוּד ב וְדָף קָבָא עֲמוּד ב, עֵינַן שָׁם: הֵיכֵא מְלָה סָלִקָא וּבְקַעֲוִין רְקִיעֵין בּו; – אותה מלה עולה ו"בוקעת רקיעים" וְאֲתַעֲרַ מַה דְאֲתַעֲרַ – ומתעורר מה שמתעורר: אִי מִב טַב בּו; – אם המלה היא טובה (דיבור של תורה וכדומה) –

ליקוטי אמרים

ממש כגון להיות ת"ח וכה"ג אינה עולה כלל למעלה אפי' להיכלו' ומדור המלאכים דקדושה אלא נשארת למטה בעו"הו הגשמי שהוא מדור הקליפות*

הגה"ה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב) ודף קב"א עמוד ב' ע"י שם היא מלה סלקא ובקעא רקיעין בו' ואתער מה דאתער אי טב טב בו' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה דאורייתא אתעביד מיניה קלא וסליק בו' דו' קס"ח ע"ב קלין דאורייתא וצלותא בקעין רקיעין (בו):

וכמ"ש בזהר על פסוק מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש דאפילו עמלא דאורייתא אי עביד בגין יקריה בו' וו"ש אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו פי' שלא נשאר למטה בעו"הו.

עולה אפלו להיבלות ומדור המלאכים דקדושה, – כי הרי חיצוניות העולמות היא ענין של קדושה. אֵלָא נִשְׂאָרְתָּ לְמַטָּה בְּעוֹלָם־חַזָּה הַשָּׁמַיְ שְׁהוּא מְדוּר הַקְּלִיפּוֹת; במקום זה נשארת התורה שנלמדה מתוך פניה, כי עצם הפניה באה מצד הקליפה. הגהה* (כִּמּוֹ שְׁבִתוּב בְּזוּהַר חֶלֶק ג דָּף לָא עֲמוּד ב וְדָף קָבָא עֲמוּד ב, עֵינַן שָׁם: הֵיכֵא מְלָה סָלִקָא וּבְקַעֲוִין רְקִיעֵין בּו; – אותה מלה עולה ו"בוקעת רקיעים" וְאֲתַעֲרַ מַה דְאֲתַעֲרַ – ומתעורר מה שמתעורר: אִי מִב טַב בּו; – אם המלה היא טובה (דיבור של תורה וכדומה) –

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 108, ואף דאורייתא וקב"ה... עד עמ' נה, הוא גשמי.

הרי הוא למעלה מהספירות העליונות, אם-כן מדוע התורה צריכה להזדקק ל"כוונה" כדי להתעלות על ידה בספירות שבעולמות ה"צירה" וה"בריאה"? אמנם, הספירות הן אלקות, אבל התורה היא הרי רצון העליון שהוא למעלה מהספירות?! ובלשון

על כל פנים, למדנו שאם הלימוד הוא מצד "מצות אנשים מלומדה", למרות שאין הלימוד לשם פניה, אלא שחסר בו ה"לשמה" של אהבה ויראה – אין אותו לימוד עולה למעלה בספירות העליונות. מדוע, באמת, אין תורה זו עולה למעלה?

ליקוטי אמרים

ואף דאורייתא וקב"ה כולא חד שהוא ורצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עלמין

ה"תניא": וְאֵף דְאוּרִייתָא וְקָבִיבְרִיָּהּ הוּא קָלָא חַד, – התורה והקב"ה

– התורה והקב"ה הם הרי דבר אחד לגמרי, שהרי התורה היא רצונו של הקב"ה, והרצון העליון

1. הפירוש ב"וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה" הוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אביו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, רבה של קיטרינוסלב. 2. "בוהר שם: סלקין לעילא ובקעין רקיעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבב"ה הציונים שלפ"ז בהגהה זו מדייק דסליק" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת ג. א. 4. פסחים נ, א.

הם דבר אחד, **שְׁהוּא** הקב"ה, וְרִצּוֹנוֹ – תורה, אֶחָד – מדוע, איפוא, כשחסרה ה"כוונה" של "לשמה" בתורה שהוא לומר, אין בכוח תורה זו לעלות למעלה בעשר ספירות? – מסביר רבנו הזקן להלן: דיבורו של אדם המדבר דברי התורה, הוא דיבור גשמי, ולכן למרות שמדובר כאן בדברי קדושה, שהחיות האלקית שבהם אינה מכוסה באותם לבושים המכסים את החיות של שאר הדברים הגשמיים שבעולם הזה, אך כיוון שהחיות האלקית המחיה בדרך כלל את הדברים הגשמיים, היא חיות מצומצמת – הרי דבר זה קיים גם בדיבורים הגשמיים של תורה. ולכן אין דיבורים אלה יכולים לעלות בספירות העליונות שהן אלקות. ורק אם יש בהם הכוונה הרוחנית של אהבה ויראה – מעלות אז האהבה והיראה את דברי התורה לספירות ומתבטא בהם הרצון העליון בגילוי – הרי קדש אֶפְרַיִם

הוא – הקב"ה, אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלְמֵינִי בְּשׁוֹהוֹ, – נמצא בכל העולמות בשווה, וְאֶת־עַלְפֵיכֶן אֵין הַעוֹלְמוֹת שׁוֹיִם בְּמַעְלָתָם; וְהַשְּׁנוּי – שבין עולם אחד למשנהו, הוא מְהַמְקַבְּלִים, – את החיות האלקית, בְּשֵׁתֵי בְּחִינּוֹת: – בשתי בחינות מתבטא ההבדל שבין עולם אחד למשנהו: הַאֲחַת, שְׁהַעֲלִיּוֹנִים – העולמות והנבראים העליונים, מְקַבְּלִים הָאָרֶה יוֹתֵר גְּדוּלָה לְאֵין קֵץ מִהַתְחַתּוֹנִים; הם מקבלים הארה גדולה בהרבה מאשר ההארה שמקבלים העולמות והנבראים התחתונים; וְהַשְּׁנִית, – הבחינה השנייה, בה מתבטא ההבדל שבין עליונים ותחתונים, הוא: שְׁמִקְבָּלִים – העליונים, בְּלֵי לְבוּשִׁים וּמַסְכִּים רַבִּים כְּלִיכָּךְ בְּהַתְחַתּוֹנִים; – ההארה שמקבלים העליונים, היא בלי כל כך הרבה לבושים ומסכים, כמו שהדבר בקבלת ההארה על ידי התחתונים: וְעוֹלָם הוּא עוֹלָם הַשְּׁפָל – ושפלותו מתבטאת בְּשֵׁתֵי בְּחִינּוֹת: – האמורות: כִּי הָאָרֶה שָׁפוּ – החיות האלקית המחיה את העולם הזה, מְצַמְצַמֵּת מְאֹד עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, וְלִכֵּן הוּא חֲמֵרִי וְגִשְׁמִי, וְגַם זֹאת, – ונוסף

ליקוני אמרים

בשוה ואעפ"כ אין העולמות שוים במעלתם והשינוי הוא מהמקבלים בב' בחי' הא' שהעליונים מקבלים הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים והשנית שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ"כ כבתחתונים ועו"הו הוא עולם השפל בב' בחי' כי ההארה שבו מצומצמת מאד עד קצה האחרון ולכן הוא חומרי וגשמי וגם זאת היא בלבושים ומסכים רבים עד שנתלבשה בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעו"הו ובכללם הוא נפש החיונית המדברת שבאדם ולכן כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית מסך מבדיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית' המלוכשת בהן כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו ית' שבנפש החיונית כשמדברת דברים בטלי' ושבנפש החיונית שבשאר בעלי חיים הטהורים דאף דלית אתר פנוי מינוי מ"מ איהו סתימו דכל סתימון ונק' אל מסתתר וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו ית' מסתתרת בלבושים ומסכים רבים ועצומים עד שנתלבשה ונסתתרה בלבוש נוגה משא"כ באותיות הקדושות

לכך הבחינה השנייה, היא – ההארה המצומצמת, מלוכשת בו בלבושים ומסכים רבים, עד שנתלבשה בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעולם הזה, מקבלים חיות מ"קליפת נוגה", ויכולים להיות מנוצלים גם לטוב ולקדושה וגם להיפך מכך, ובכללם הוא – בתוך כל הדברים הטהורים שבעולם הזה, נפש החיונית המדברת שבאדם; ולכן, כשמדברת – הנפש החיונית, דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן אותיות קדושות, ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית מסך מבדיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית' והתפלה המלבשת בהן, כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו ית' שבנפש החיונית שבאדם, – דברים בטלים, –

כשמדברים דברים בטלים, מכסה קליפת נוגה ומסתירה על קדושתו של הקב"ה, ושבנפש החיונית שבשאר בעלי חיים הטהורים, – שגם בהם מכסה קליפת נוגה במידה רבה ביותר על קדושת הקב"ה שבהם; דאף דלית אתר פנוי מינוי, – למרות שאין מקום פנוי מהקב"ה, הרי שהוא יתברך נמצא בנפש החיונית גם בשעה שהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש החיונית של שאר בעלי חיים. כיצד, איפוא, שייך לומר, שקליפת נוגה תכסה שם בכלל על קדושתו של הקב"ה? אומר על כך רבנו הזקן: מְבַלְמָקוֹם אִיהוּ סְתִימוֹ דְּכָל סְתִימוֹי, – הקב"ה הוא ה"מסתתר" מכל המסתתרים, וְנִקְרָא "אֵל מְסִתֵּר", – שהוא מסתיר עצמו מהנבראים, וְגַם הָאָרֶה וְהַתְּפִשְׁמוֹת הַחַיּוֹת מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ מִסְתַּתֵּר בְּלְבוּשִׁים וּמַסְכִּים רַבִּים וְעֲצוּמִים, עַד שְׁנַתְּלִבְשָׁה וְנִסְתַּתְּרָה בְּלְבוּשׁ נֹגֵה; – התלבשות והסתרות זו בלבוש קליפת נוגה היא, בנפש החיונית כשהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש החיונית של שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית מלוכשת בלבושים ומסכים המסתירים; מִהַשְּׁאִינֵן בְּאֹתִיּוֹת

5. תיקוני זוהר, תיקון נז; צא, ב. 6. הקדמה לתיקוני זוהר. 7. ישע'י מה, יב.

דיבורי התורה והתפילה לשאר עניני העולם הזה, שהרי גם הם הינם דיבורים גשמיים – ובלשון ה"תניא": **מְפַלֵּם מְקוֹם הַתְּפִלָּה שְׂפָהָן** – בדיבורי התורה והתפילה, **מְקַדְּשֵׁתוּ יְתָרָה, הִיא כְּחֵינֵת צְמֻצוֹם עַד קֶצֶת הָאֲחֵרוֹן, מֵאַחַר שֶׁהָקוּל וְהַדְּבָר הוּא גְשְׁמִי.** – ולכן, למרות

שאלה הם דיבורי תורה, והרי "אורייתא וקוב"ה כולא חד" (=התורה והקב"ה הם דבר אחד), בכל זאת, אם חסרה בהם

ה"כוונה" הרוחנית של אהבה ויראה, אין הם יכולים לעלות למעלה בספירות העליונות שהן אלקות, מאחר שההארה האלקית שבהם – מצומצמת ביותר.

הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה וְתַפִּלָּה, דְּאֲדַרְבָּה – להיפך, קְלִיפַת נֹגַה מִתְּהַפְּכַת לְטוֹב וְנִכְלָלַת בְּקִדְּשָׁה זו, כְּנֻזָּר לְעֵילָּה – הרי, שבדיבורי תורה ותפילה, לא זו בלבד שלא קיימים בהם הלבושים והמסכים של קליפת נוגה, אלא להיפך,

קליפת נוגה עצמה נהפכת על ידי דיבורים אלה לקדושה – ובאשר לבחינה השנייה, שבגלל הלבושים והמסכים הרבים, העולם הזה הוא עולם השפל, הרי בכך,

שונים לגמרי דיבורי התורה והתפילה מאשר שאר עניני העולם הזה; ואילו בנוגע לבחינה הראשונה, שההארה האלקית המחיה את עניני העולם הזה, היא מצומצמת ביותר – שווים

ליקוטי אמרים

של דברי תורה ותפלה דאדרבה קליפת נוגה מתהפכת לטוב ונכללת בקדושה זו כנ"ל מ"מ ההארה שבהן מקדושתו ית' היא בבחי' צמצום עד קצה האחרון מאחר שהקול והדבור הוא גשמי

8. לעיל פרק לה, לז, ועוד.

אגרות קודש

בי"ה ג' ניסן תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתב מכ"ז אדר כתוב עבורו, ותוכנו שנמצא הוא בסביבה של חפשים וחושש הוא להרושם שתעשה סביבה זו עליו בהנוגע לקיום התורה והמצוה וכו'.

והנה מובן אשר אדרבה כיון שנמצא הוא בצבא, על תוספת זהירות בעניני התורה והמצוה בכלל ובעניני קדושה ביחוד נצטוו כל אלה שבמצב זה, ולא עוד אלא שבהנהגתם הטובה מתאים להאמור תלוי לא רק גורלם אלא גורל כל הצבא, וכמ"ש והי' מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר, - (כי באם לאו, הרי אז, ח"ו) - ושב מאחריך (דברים כ"ג טו) ועיין שם במפרשי התורה, וכיון שהקב"ה דורש את זה מאתם, בודאי שאפשר הדבר לקיים ציווי.

ומהנכון שיתקשר עם צעירי אגודת חב"ד מאלו שהיו בצבא והם יורוהו איך להוסיף בקיום התורה והמצוה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בודאי יודע מהתקנה לאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפילת הבקר, וכן אשר בכל יום חול קודם התפילה יפריש איזה פרוטות לצדקה.

בברכה לבשו"ט וחג פסח כשר ושמו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אמירת הנשיאים

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת הנובת המזכה. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמישה עתדים חמישה כבשים בני-שנה חמישה זה קרבן גמליאל בן פדהצור:

יום שני, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבדן בן גרדעני: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמישה עתדים חמישה כבשים בני-שנה חמישה זה קרבן אבדן בן גרדעני:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין כצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים זולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שני ט' ניסן
בנימן

ליום ראשון ח' ניסן
מנשה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום, אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום שלישי, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי:

יום רביעי, י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרון: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן-עכרון:

יום חמישי, י"ב ניסן

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן-עינו: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחירע בן-עינו:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין כצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום חמישי י"ב ניסן
נפתלי

ליום רביעי י"א ניסן
אשר

ליום שלישי י' ניסן
דן

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום, אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך ובקראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

יום שישי, י"ג ניסן

זאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמּוֹשֵׁחַ אֹתוֹ מֵאֵת נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל קָעֲרֹת פָּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר
 מִזֹּרְקֵי-כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר פָּפוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂרָה: שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת פָּסֶף
 וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: פָּפוֹת זָהָב
 שְׁתֵּים-עָשָׂר מֵלֵאֵת קַמֹּרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-זָהָב הַכִּפּוֹת עֲשָׂרִים
 וּמֵאָה: כָּל-הַבָּקָר לְעֹלָה שְׁנַיִם עֶשְׂרִים פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם-עָשָׂר כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר
 וּמִנְחָתָם וְשִׁעִירֵי עֹזִים שְׁנַיִם עֶשְׂרִים לְחַמָּאֵת: וְכֹל בָּקָר | וְזֶבֶח הַשְּׁלָמִים עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע־
 פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֶה אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
 הַמּוֹשֵׁחַ אֹתוֹ: וּבָכָא מֹשֶׁה אֶל-אַהֲלֵ מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל
 הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-אַרְן־הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַפָּרְכִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת-הַנִּזְחֹת אֶל-מוֹלֵ פְּנֵי הַמִּנְזָחָה וְאִירוּ
 שִׁבְעַת הַנִּזְרוֹת: וַיַּעַשׂ בֶּן אַהֲרֹן אֶל-מוֹלֵ פְּנֵי הַמִּנְזָחָה הֵעֲלָה גִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת-מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְזָחָה מִקִּשָׁה זָהָב עַד-יִרְכָּה עַד-פְּרָחָה מִקִּשָׁה הוּא כַּמְרָאָה
 אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵה אֶת-הַמִּנְזָחָה:

(* אומרים הפסוקים אבל אין אומרים ה"הי רצון" (ראה לקו"ש חל"ב עמ' 21 הערה 21).

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' ב

16 הזרע במעי האשה, ונוצר הולד, אפילו אם הפילה אותו אמו הרי
 17 הוא בא לחיי העולם הבא, דְּכָתִיב (סס) וְרָעָה יַעֲבֹדֶנּוּ, שאפילו מי
 18 שהוא רק זרע, יזכה לעבוד את ה' לעולם הבא. רַב נַחֲמָן פֵּר
 19 וַיִּצְחַק אִמֶּר, מִשְׁעָה שְׁנִימּוֹל הוּא בא לחיי העולם הבא, דְּכָתִיב
 20 (תהלים פח טו) עֲנִי אֲנִי וְגִנֹּעַ מִנְעֵר נִשְׂאֵתִי אִמִּיךָ אֶפְיֹנָה, כלומר, אף
 21 מי שהוא עני במעשים, שמת בקטנותו, שייך לומר עליו לשון
 22 גִּוְעֵה' שנאמרה בצדיקים, והיינו משעה שאימת ה' שוכנת
 23 ומתגלגלת עליו כ'אופן', כגלגל, וזהו בשעה שמתקיימת בו מצות
 24 מילה, שנעשית מחמת יראת ה'. דעה נוספת: תָּנָא מִשּׁוּם רַבִּי
 25 מֵאִיר, קָטָן בא לחיי העולם הבא מִשְׁעָה שִׂיאִמֶר אִמֶּן' על ברכה,
 26 שְׁנֵאמֶר (ישעיה כו ב) 'פְּתָחוּ שְׁעָרֵים וַיָּבֵא גוֹי צָדִיק שִׁמְרֵ אִמְנִים, אֵל
 27 תְּקָרֵי 'שׁוֹמֵר אִמְנִים', אֵלָּא כֵּאלֵּו נִאמֵר 'שִׂיאִמֶר אִמֶּן, ומאותה
 28 שעה נאמר עליו 'פְּתָחוּ שְׁעָרֵים וַיּוֹבֵא גוֹי צָדִיק, שהוא מוזמן
 29 לחיי העולם הבא.

1 אֵכָל קָטָנִי בְּנֵי רִשְׁעֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אף שלא חטאו בעצמם, לְדַבְּרֵי
 2 הַכֹּל אֵין פָּאִין לְעוֹלָם תְּבָא, וְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, נִפְקָא לִיה – הוא לומד
 3 דבר זה, שבניהם הקטנים של רשעי עובדי כוכבים אינם באים
 4 לעולם הבא, מ'וְהֵאמַר כָּל יוֹכֵר לְמוֹ' (ישעיה כו ד).
 5 הגמרא מבררת ממתני קטני ישראל זוכים לתחיית המתים: אֶתְמַר –
 6 שנו בבית המדרש מחלוקת זו, קָטָן, מֵאִמִּיתֵי פֵּא לְעוֹלָם תְּבָא, והיינו
 7 לתחיית המתים, רַבִּי חֵיִיא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן פֵּר רַבִּי נַחֲלָקוּ בְּדַבְרֵי, חד –
 8 אחד מהם אָמַר, מִשְׁעָה שְׁנוּלָד, וְחַד אִמֶּר, מִשְׁעָה שְׁפִיפֵר – שהתחיל
 9 לדבר. מֵאֵן דָּאִמֶּר מִשְׁעָה שְׁנוּלָד, לומד זאת מכך שְׁנֵאמֶר (תהלים כב
 10 א) 'בֵּאֵן וַיְגִידוּ צִדְקָתוֹ לְעַם נוֹלָד בֵּי עֵשָׂה, כלומר, יגידו את צדקת
 11 ה', שמביא לחיי העולם הבא כל מי ש'נוֹלָד'. וּמֵאֵן דָּאִמֶּר מִשְׁעָה
 12 שְׁפִיפֵר, לומד זאת מְדָבְרֵיב (שם כב לא) וְרָעָה יַעֲבֹדֶנּוּ וְסָפֵר לֵה' לְדוֹר,
 13 ולשון 'יסופר' היינו משעה שהתחיל לספר ולדבר, הוא יעבוד לה'
 14 'לדור', כלומר לדורי דורות, שיחזור לחיות לעולם הבא.
 15 מביאה הגמרא דעות נוספות: אֶתְמַר, רַבִּינָא אִמֶּר, מִשְׁעָה שְׁנוּרָע

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	ח ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י. תהלים: מד-מח. תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.		
	<p>כָּל נִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ עֲבוּדָה פְּרֻטִית בְּמַחִין וּמִדּוֹת כְּפִי טְבֵעָה וְעִנְיָנָה. וְכַתִּיב "מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי", מֵהַהֲטוֹת הָרַעוֹת שְׁמֶרְגִישׁ בְּמִדּוֹתָיו הַטְּבֵעִיּוֹת, מִזֶּה מֵתַחֲכֶם וְיִודַע אֵיךְ לְכַלֵּל תְּקוּן מִדּוֹתָיו וְשֶׁעֲבוֹד הַכַּחוֹת שְׁלוֹ בְּעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרַךְ.</p>		

יום שני	יום רביעי	ט ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: והנה אף דדחילו . . . באריכות.		
	<p>נִיט הַיִּזְעָר אֲוֹן גַּעֲלָד אִיזו דַּעַר אִידישער רייכטום. דַּעַר אִידישער אִיביקער רייכטום אִיזו, אַז מַעַן אִיזו אִידען וואָס הִיטען אָפּ תּוֹרָה אֲוֹן מִצּוֹת, אֲוֹן מ'בְּרִינְגֵט אֲוִיף דַּעַר וועלט קִינְדַּעַר אֲוֹן אִיניקלאַך וואָס הִיטען אָפּ תּוֹרָה אֲוֹן מִצּוֹת.</p>		

תרגום

לֹא בְּתִים וּמִמּוֹן הֵם הָעֵשֶׂר הַיְהוּדִי. הָעֵשֶׂר הַיְהוּדִי הַנִּצְחִי הוּא, שְׁאֲנֵי יְהוּדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת, וּמִבְּיָאִים לְעוֹלָם בְּנִים וּנְכָדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת.

יום שלישי	יום חמישי	י ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.		
	<p>בְּדַבֵּר הַתְּעַמּוּלָה בְּעִנִּין טְהוֹרָת הַמְּשַׁפָּחָה בְּמוֹשָׁבוֹ, יִתְבּוֹנֵן בְּזֶה: אֱלוֹ יִצְרָר, אֲשֶׁר ה' אָנָּה לִידּוֹ לְהַצִּיל מוֹשֵׁב יְהוּדִים מִכְּלִיּוֹן, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, הִנֵּה בְּטַח הִיָּה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, וְהִיָּה מְהַלֵּל וּמְשַׁבַּח אֶת ה' יִתְבָּרַךְ, עַל גְּדֹל הַחֶסֶד לְזַכּוֹתוֹ בְּזַכּוֹת גְּדוֹל בְּזֶה. כֵּן וְיִוְתֵר מִכֵּן הִיא תְּעַמּוּלָה זֹה, שֶׁהִיא הַצִּלַּת נַפְשׁוֹת מִמּוֹשׁ.</p>		

יום רביעי	יום ששי	יא ניסן	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י. תהלים: ס-סה. תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.		
	<p>בְּיוֹם הַהֲלָדָת, עַל הָאָדָם לְהַתְּבוּדָה, וְלַהֲעֵלוֹת זְכוּרֹנוֹתָיו וְלַהֲתְבַוֵּן בָּהֶם, וְהַצְּרִיכִים תְּקוּן וְתִשׁוּבָה יָשׁוּב וְיִתְקַנֵּם.</p>		

יום
חמישי

שבת

יב ניסן, שבת הגדול

ה'תש"ג

הפסוק: וארבעה אנשים. במנחה: עבדים הינו.

שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סרסח.

תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.

מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל "צבאות ה'". ההפרש בין עבדים – שנקראו כן בני ישראל – וצבאות, הוא: עבד עושה עבודת רבו – ובזה כמה דרגות, נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות – ויש בזה יגיעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירת נפש. צבא הם עבדים שעובדים ביגיעה רבה ועמל ובמסירת נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים על פי הוראת מצביאים.

והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעינויים קשים ומרים, ועם זה לא שנו שמם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החזק, כי דעו שהקדוש ברוך הוא הבטיח לגאל אותם, והמתנהג כזה במצב זה הוא מצבא ה', דה' עוזרו בדרך מלמעלה מן הטבע בטבע.

יום
שישי

יום ראשון

יג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תניא: ובעטיפת ציצית . . . נו לאדונו ומלכו.

הלולא של כבוד קדשת ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בליובאוויטש, ושם מנוחתו כבוד.

מספורי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: ה"צמח צדק" התחיל לכתב 'נגלה' ו'דא"ח' [=חסידות, דברי אלוקים חיים] בהיותו בן שתים עשרה שנה.

שבת
קודש

יום שני

יד ניסן

ה'תש"ג

בדיקת חמץ אחר תפלת ערבית.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: משא"כ . . . נו ליודעים.

בבית רבנו נוהגים שלא לעשות את הרב למרשה, אלא למכר לו את החמץ ובערב קבלן.

באפית השמורה ערב פסח אחר תצות, היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נוכח, ואומר גם כן הלל, והיה מפסיק – גם באמצע פרק – להורות בהנוגע להלישה, אפיה וכהאי גונא [=וכדומה].

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ח' ניסן ~

לא לעבוד, וגם לנוח

אלוקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה" אע"פ שגמר מעשה בראשית היה ביום השישי, משום שבריאית המנוחה הייתה בשבת), ומכאן שמהות המנוחה אינה רק שלילת עשיית המלאכה אלא מציאות חיובית שנבראה בשבת.

וזהו שכתב הרמב"ם להלן (פכ"א ה"א): "נאמר בתורה תשבות, אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן", כי מלבד איסור עשיית מלאכה נאמר גם דין חיובי של 'מנוחה'. וכשעוסק בדברים אלו, אע"פ שאינם מלאכה, לא מתקיים הדין החיובי של מנוחה (ראה צפע"ג כאן, ולהלן שם).

והעניין החיובי של מנוחה שייך רק בשבת שבו נבראה המנוחה, ולכן לגבי שבת פותח הרמב"ם בענין השביתה והמנוחה שהוא עצם מהות היום ורק לאחר מכן מזכיר את הלא-תעשה. ואילו ביו"ט העיקר הוא שלילת המלאכה ולכן פתח הרמב"ם במילים "ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה", כי בכך מתבטאת מהות ימים אלו, ורק לאחר מכן הוסיף שהמקיים דין זה להימנע מעשיית המלאכה מקיים מצות-עשה.

(לקר"ש כא עמ' 71. לא עמ' 93)

הלכות שבת פרק א, הלכה א: שְׁבִיתָהּ בְּשָׁבִיעֵי מְמַלְאָהּ - מְצוֹת עֲשֵׂה, שְׁנַאֲמַר: "וּבְיָוִם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבַּת". וְכֹל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה - בְּטַל מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאֲמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה".

על אף שרוב הלכות שבת עוסקות באיסור 'לא תעשה מלאכה' - פרטי המלאכות האסורות ותולדותיהן, הרמב"ם פותח את הלכות שבת בצד החיובי, "שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה". ורק לאחר מכן כותב שהעושה מלאכה עבר גם על לא-תעשה.

ואילו בהלכות יום טוב (פ"א ה"א) הרמב"ם נוקט בסדר הפוך וכותב תחילה "ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח.... הן הנקראין ימים טובים". ורק לאחר מכן כותב (בה"ם): "כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן הרי קיים מצות עשה שהרי נאמר בהן שבתון, כלומר שבות".

ומכן נראה כי בשמירת שבת העיקר הוא העניין החיובי של 'מנוחה', כמאמר המדרש (הובא ברש"י מגילה ט, א): "מה היה העולם חסר - מנוחה, באת שבת באת מנוחה" (ולכן נאמר "ויכל

~ יום שני ט' ניסן ~

מתי אין לחשוש שמא יבוא לידי 'מירוח'?

וביאר הט"ז:

בנקב כפי החבית יש לחוש שמא ימרח את השעוה כדי שהנקב ייסתם היטב שלא תהא נזילת משקה מן החבית, מה שאין כן בטיוח בצק על פי המיחם, אין רצונו בסתימה גמורה "אלא שלא יהיה מגולה לגמרי שיתקרר". ולכן אין לחשוש שמא ידביק בחוזק ויבוא לידי מירוח.

וה'מגן אברהם' (או"ח שם סק"ב) ביאר (ע"פ ביאור המחצית השקל):

מלאכת 'מירוח' נעשית כאשר משפשף ומחליק את הדבר המתמרח, אבל בהדבקה ללא שפשוף אינו חייב משום ממרח. ואמנם אסור לסתום בשעוה את הנקב שבפי החבית, משום שבמירוח שעוה הדרך היא לשפשפו ויש לחשוש שיבוא לשפשפו, אבל בצק אין הדרך לשפשפו ולכן בהנחת המיחם מותר לטוח את הבצק ואין לחוש שמא יבוא לשפשף אותו.

הלכות שבת פרק ד, הלכה ו: מְנִיחִין מַחֵם עַל גְּבֵי מַחֵם בְּשִׁבְתָּהּ, וְקַדְרָה עַל גְּבֵי קַדְרָה, וְקַדְרָה עַל גְּבֵי מַחֵם, וּמַחֵם עַל גְּבֵי קַדְרָה - וְטַח פִּיחָם בְּבָצֵק; לֹא בְּשִׁבְלֵי שְׂיוּחָמוֹ, אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי שְׂעִמְדוֹ עַל חָמֶם.

הקשה הט"ז (או"ח סי' שיח סק"ו):

שנינו (שבת קמו, א) "חבית שהיתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח". וכן פסק הרמב"ם (להלן פכ"ג ה"א), "אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה שמא ימרח", כי 'מירוח' (החלקת השעוה) הוא תולדת מלאכת 'ממחק'. ויש לעיין:

אם כן, מדוע מותר לטוח על פי המיחם והקדירה בבצק ואין חוששים שמא ימרח?

ואמנם כתב הראב"י שבבצק לא שייך בו מירוח כמו בשעוה, אך לא פירש מה החילוק ביניהם.

~ יום שלישי י' ניסן ~

'אין דישה אלא בגידולי קרקע'

בשבת, שחייב משום 'דש', נחשבת הבהמה כדבר שגידולו מן הארץ? ומבאר:

יש לחלק ולומר שדוקא לענין היתר אכילת הפועלים, שנלמד מן הפסוק "לא תחסום שור בדישו", מה דיש שמיוחד בגידולי קרקע אף כל שהוא גדל מן הקרקע - ולכן צריך שיהיו גדלים וצומחים מן הקרקע ממש, ובעלי-חיים אינם גדלים מן הקרקע אלא רק ניוונים ממנה. מה שאין כן לענין מלאכת 'דש' אין אמירה מפורשת שהדישה צריכה להיעשות בגידולי קרקע, אלא חכמים למדו שמלאכת שבת דומה למלאכה במשכן ומפרק שהוא תולדה די בזה שהוא דומה במקצת לאב מלאכה שהוא 'דש', ובעל-חי דומה במקצת לגידול הצומח מן הקרקע שהרי הוא ניזון מגידולי קרקע (ועיי' אגלי טל, דש אות כד).

הלכות שבת פרק ח הלכה ז: **תִּדְשׁ בְּגִידוֹתָהּ, חֵיב; וְאִין דִּישָׁה, אֶלָּא בְּגִידוֹלֵי קַרְקַע. וְהַמְפָּרֵק, הֵרִי הוּא תוֹלְדָת תִּדְשׁ. הַחוּלֵב אֶת הַהֶמְחָה - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק.**

אף שאין דישה אלא בגידולי קרקע - בהמה נקראת גידולי קרקע (מגיד משנה). וכן כתב הרשב"א (שבת צה, ב) בשם ר"ח גאון, והביא ראיה מ'מעשר שני', שאין קונים בכסף מעשר שני אלא מאכל שהוא מגידולי קרקע (עירובין כו, ב) ויכולים לקנות בו בקר וצאן ("ונתת הכסף... בבקר ובצאן") וכפי שפירש רש"י (ד"ה וגידולי) "שכולן ניזונים וגדלים מן הקרקע".

והעיר ה'ערוך לנר' (עירובין קד, א ד"ה משום):

הפועלים שמותר להם לאכול משל בעל-הבית בשעה שעסוקים במלאכתם הרי זה רק כשהמלאכה היא בדבר שגידולו מן הארץ (הל' שכירות פ"ב ה"א), והחולב והמגבן, שהמלאכה אינה בגידולי קרקע - אין הפועל אוכל בו (שם ה"ד). ויש להבין, אם-כן מדוע לענין החולב את הבהמה

~ יום רביעי י"א ניסן ~

מליחת הקרבן בשבת

הפשט (ובחים פה, א), וכיון שנמלחים עם העור הרי זה עיבוד גמור, וצריך לימוד מהכתוב להתיר מליחתם בשבת. וה'שער המלך' (הל' יו"ט פ"ג ה"ד) תירץ:

אמרו בגמרא (ביצה יא, א) שאין מולחים את החלבים ביום טוב. ופירש רש"י (שם ד"ה התם), "מליחה מאבות מלאכות היא בדבר שיש בו עיבוד". ואם-כן מבואר, שחלבים האסורים באכילה (ומותר רק להאכילם לכלבים) יש בהם משום עיבוד כיון שאינם אוכלים גמורים, ואת זה לומדים מהכתוב "על כל קרבנך תקריב מלח" שמותר למלחם בשבת.

וב'דובב משרים' (ח"א סי' ס) ביאר:

כיון שהמליחה מכשירה את הקרבן ומתקנת אותו, להקריבה על המזבח - יש בו משום מלאכת 'מכה בפטיש', והלימוד מהכתוב הוא להתיר מלאכה זו לצורך הקרבה.

הלכות שבת פרק יא, הלכה ה: **הַמְעַבֵּד מִן הָעוֹד בְּדֵי לְעִשׂוֹת קָמִיעַ, חֵיב. וְאַחַד הַמְעַבֵּד, וְאַחַד הַמוֹלֵחַ - שֶׁהִמְלִיחָהּ, מִיֵּן עֵבוֹד הוּא. וְאִין עֵבוֹד בְּאַכְלִין.**

הקשה ה'משנה למלך':

מהכתוב "על כל קרבנך תקריב מלח" (ויקרא ב, יג) למדים שיש למלוח את הקרבנות גם בשבת (מנחות כא, א). ויש לשאול: הרי אין עיבוד באוכלין מן התורה (ורק מדברי סופרים יש עיבוד באוכלין "שהמלח מועיל לבשר חי לרככו ולתקנו ולהכשירו לאכילה ודומה לעיבוד" - שו"ע אדה"ז אר"ח סי' שכא ס"ב). ואם כן, מדוע צריך לימוד מהכתוב להתיר מליחת קרבנות בשבת?

וכתב לתרץ בשם מהר"י אלפנדרי (וכן הובא בספרו 'מוצל מאש

ח"ב סי' א'):

קדשים שנפסלו בעזרה, כגון פיגול או נותר, אם עלו למזבח לא ירדו וטעונים מליחה ככל קרבן, אך אינם טעונים

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

שבת אצל האב, אך לא אצל הבן

בפסוק זה התחדש שבשבת בנו היא חלק ממצוות שבת של האב עצמו, וחומרת האיסור גדולה יותר מהאיסור להאכיל לקטן דבר איסור, אלא הדבר נחשב חילול שבת של האב עצמו, ודינו כמומר לחלל שבתות!

ולפי זה יש לאסור לומר לבנו לעשות מלאכה כאשר קיבל על עצמו שבת אף שהבן עדיין לא קיבל, שהרי עשיית המלאכה של הבן נחשבת כחילול שבת של האב עצמו, ואצלו כבר חלה השבת (ראה חשוקי חמד, שבת עמ' תריז).

אך מדברי הרמב"ם שכתב 'אבל מדעת עצמו אין בית דין מצווין עליו להפרישו' משמע שאם עושה על דעת אביו קיימת חובה על בית דין להפרישו (ולאו דווקא על האב) מחמת הדין הכללי של הפרשת קטן מאיסורים, ואין כאן דין מיוחד על האב עצמו (וראה חידושי הר"מ שם). ולפי זה, אם אצל הקטן עדיין לא חלה השבת, אין איסור לומר לו לעשות מלאכה.

וכן פסק בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' לח).

הלכות שבת פרק יב, הלכה ז: אָבֵל קָטָן שָׁבָא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ - וְהוּא, שְׁיִהְיֶה עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אָבִיו; אָבֵל מַדְעַת עַצְמוֹ, אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִן עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ.

בהלכה זו מבואר שאם קטן עושה מלאכה לצורך אביו בשבת, חובה למנוע אותו מכך. ויש לדון האם מותר לאב שכבר קיבל על עצמו את השבת לומר לבנו שעדיין לא קיבל את השבת לעשות עבורו מלאכה?

ולכאורה נראה שאין בכך איסור כי יסוד האיסור הוא בכך שגורם לקטן לחלל את השבת, אך כאשר אצל הקטן עצמו עדיין לא חלה השבת, אין בזה מכשול ואין טעם לאסור.

והנה, הקשו אחרונים: מדוע נצרך פסוק מיוחד לאיסור עשיית מלאכה לקטן בשבת - 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך', והרי לכאורה זהו בכלל כל האיסורים שאסור לתתם לקטן?

ותירץ הגר"ח מברסקי (הובא בשמו בשו"ת אחיעזר ג, פא, כג, וראה

חידושי הגר"ח על הש"ס מהדורה חדשה ע' מח, ושו"ת חידושי הר"מ או"ח א: ג):

~ יום שישי י"ג ניסן ~

העברה פחות מארבע אמות

הלכות שבת פרק טו, הלכה כב: הַמַּעֲבִיר קוּץ בְּרֵי שְׁלֵא יִקּוּן בּוֹ רַבִּים - אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, מוּלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.

חצי שיעור אסור "משום דחזי לאיצטרופי" (יזמא עד, א). כלומר, האוכל איסור פחות מכשיעור חייב כי למרות שבעת מעשה אין כאן איסור שלם, הרי אם יאכל לאחר מכן עוד (בכדי אכילת פרס) זה יצטרף לאכילה הקודמת ויהפוך לאיסור שלם, ולכן אסרו לכתחילה לאכול גם פחות מכשיעור.

ולפי"ז מובן, שאין לאסור העברה בפחות מארבע אמות, כי העברה זו לא תצטרף לאיסור שלם, אף אם יעביר אחר כך עוד, שכן המעביר ארבע אמות חייב רק אם בעת עקירת החפץ היה בדעתו להעבירו ארבע אמות, אך אם מלכתחילה עקר על מנת להוליכו שתי אמות, הרי אף אם חזר בו והוליכו ארבע אמות פטור, ונמצא שכאשר עוקר את החפץ כדי להוליכו פחות מארבע אמות, לעולם לא יבוא על ידי כך לאיסור שלם ולכן אין בזה איסור 'חצי שיעור' מהתורה (בית יצחק שם סק"א. גבורת ארי יזמא עד, א).

מן התורה האיסור הוא בהעברת ארבע אמות שלימות, והעברה פחות מארבע אמות אסורה מדרבנן ובמקום חשש נזק התיירו. וכן הקילו מטעם זה בהולך בדרך ומעותיו בידו ונכנסה השבת, להעבירם פחות פחות מארבע אמות משום הפסד ממון (ראה להלן פ"כ ה"ז).

ויש לעיין: להלכה 'חצי שיעור אסור מן התורה' (ושיעורי התורה נאמרו לגבי חיובי עונשים, אך עצם האיסור קיים אפילו בפחות מהשיעור), ומדוע אין איסור מהתורה להעביר חפץ פחות מארבע אמות? ויש לומר: כתבו ראשונים שיסוד איסור העברת ארבע אמות הוא כאיסור הוצאה מרשות לרשות, כי ארבע אמותיו של אדם חשובות כרשותו והמוציא מהן הוא כמוציא מרשות לרשות, ולכן אין לאסור העברת חפץ פחות מארבע אמות שהרי זה כמעביר בביתו מזווית לזווית שאין בזה איסור כי כל מהות האיסור הוא בהחלפת הרשויות (שו"ת בית יצחק או"ח י,

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

יציאה בטלית לרשות הרבים

לצאת בטלית בשבת, שהרי התכלת והלבן אינם מעכבים זה את זה והמצוה מתקיימת גם בחוטי לבן בלבד (ראה שו"ע א"ח סי' יגס"ב ומשנה ברורה שם סק"ח), וכאמור לדברי הרמב"ם עיקר ההיתר הוא כי חוטי הציצית הם מנויי הבגד ואינם בגדר משא, ואם-כן אין הבדל אם המצוה מתקיימת בשלימותה או בחלקה.

ואת לשון הרמב"ם "טלית המצוייצת כהלכתה" יש לפרש להיפך: די בכך שהטלית כשרה מעיקר הדין, אף אם לא בגדר לכתחילה או לא לפי כל הדעות, כדי להתיר לצאת בה בשבת. ולכן כתבו הפוסקים שאף אם נפתחו חלק מהקשרים והכריכות או שנקרעו חלק מהחוטים, כל עוד הטלית כשרה, מותר לצאת בה (ראה פסקי תשובות שם).

וכן מותר לצאת בטלית מבד על אף שיש סוברים שמצות יציאת מדאורייתא היא בטלית של צמר ושאר מינים חייבים רק מדרבנן, כי כאמור ההיתר אינו משום שמצות יציאת דוחה את איסור הוצאה (שאם כן מצוה דרבנן אינה דוחה איסור תורה) אלא משום שהחוטים נעשים כנוי הבגד, ואף אם יש בכך מצוה מדרבנן הרי הם נעשים חלק מהבגד ואינם בגדר משא (ראה פרי מגדים סי' יג א"א סק"ב, מנחת יצחק ח"ב סי' נא"ג).

הלכות שבת פרק יט, הלכה כ: לְפִיכָהּ, הַיּוֹצֵא בְטָלִית שְׂאֵינָהּ מְצֻיֶצֶת כְּהִלְכָתָהּ - תִּיב... אֲבָל טָלִית הַמְצֻיֶצֶת כְּהִלְכָתָהּ - מִתֵּר לְצֵאתָ בָּהּ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; שְׂאֵין הַצִּיצִית הַנְּמוּרָה מְשֻׁאֵי, אֲלָא הָרִי הִיא מְנוּאֵי הַפְּגָד וּמְטַכְסִיּוֹ, כְּמוֹ הָאֲמִרָה וּכְיוֹצֵא בָּהּ.

הרמב"ם כותב כי ההיתר לצאת בשבת בטלית מצויצת הוא כי מאחר והחוטים הוטלו בבגד לשם קיום מצוה, הרי הם נחשבים כחלק ממנו (נוי הבגד ומטכסיסיו) ואינם בגדר משא כלל. ובכך הרמב"ם שולל את הדעה שההיתר לצאת בשבת בטלית מצויצת הוא משום קיום המצוה ובלילה שאינו זמן המצוה אסור לצאת בה, אלא מותר לצאת בה אף בלילה (ראה מגיד משנה).

יש אומרים כי בימינו אסור לצאת בשבת בטלית משום שאין לנו תכלת ואיננו מקיימים את המצוה כתיקונה, ודייקו כן מלשון הרמב"ם "טלית המצויצת כהלכתה מותר לצאת בה", היינו דווקא טלית שיש בה חוטי לבן ותכלת שמתקיימת בה מצוה גמורה (הליכות הגר"ח, מובא בפסקי תשובות סי' יג, הערה 4)

אולם להלכה נפסק כי אף בימינו שאין לנו תכלת מותר

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' א

17 עדים שבאו לבית דין ואמרו, מְעִידִין אֲנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיִּיב
18 לְחַבְרֵי אֱלֹהִים וְזוֹ שְׁלוּחַ מִמֶּנּוּ, עַל מְנַת לִיתֵּן לוֹ מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים
19 יוֹם, כְּלוּמַר, שְׁלוּחַ סְכוּם זֶה לְתַקּוּפָה שֶׁל שְׁלוּשִׁים יוֹם בְּלִבְד, וְהוּא
20 (–הלוה) אֹמֵר, שְׁלוּחַ מַעוֹת אֵלּוּ עַל מְנַת לְהַשִּׁיבֵן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרִי
21 שָׁנִים, וְהוּמוּ הָעֵדִים, וּנְמַצָּא שֶׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ אֶת הַשִּׁמוּשׁ בְּמַעוֹת
22 אֵלּוּ בְּתַקּוּפָה שֶׁבֵין שְׁלוּשִׁים יוֹם לְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. בֵּית דִּין אֹמְרִים
23 ו–מַעֲרִיכִים כְּמָה מַעוֹת אֲדָם רֹצֵחַ לִיתֵן וְהָיוּ בְּיָדוֹ אֱלֹהִים וְזוֹ בֵּין נֹתֵן
24 מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין נֹתֵן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרִי שָׁנִים, כְּלוּמַר, כְּמָה
25 אָדָם חָפֵץ לְשֹׁלֵם עֵבֹר הַלוּוָאָה שֶׁל אֱלֹהִים זֶה לְתַקּוּפָה שֶׁל עֶשֶׂר
26 שָׁנִים פְּחוֹת שְׁלוּשִׁים יוֹם, וּמַעוֹת אֵלּוּ יִשְׁלְמוּ הָעֵדִים לְלוּה, שֶׁהִי
27 חֲפָצִים הָיוּ לְהַפְסִידוֹ רִיחוּ זֶה.

גמרא

28 הגמרא מביאה מימרא של שמואל העוסקת בדין שמיטת כספים:
29 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, אָדָם הַפְּלוֹהֵ אֶת חֲבֵירוֹ לְתַקּוּפָה
30 שֶׁל עֶשְׂרֵי שָׁנִים, שְׂבִיעִית מְשַׁמְטָת – הַשְּׁבִיעִית מְשַׁמְטָת הַלוּוָאָה זֶה,
31 וּמַעוֹתָ אֵין הַלוּה צָרִיךְ לְהַשִּׁיבָה עוֹד.

1 אוֹשְׁעִיא אֹמֵר בְּאִשָּׁה, דְּהֵינּוּ, יֵשׁ לְשׁוּם כְּמָה הִיתָה הָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת
2 עֵבֹר מִכִּירַת כְּתוּבָתָהּ, וְיִשְׁלְמוּ הָעֵדִים לְבַעַל אֶת כָּל הַשָּׂאָר,
3 וּנְמַצָּאוּ הָעֵדִים נִפְסָדִים יוֹתֵר לְשִׁטָּה זֶה, מֵאֲחֵר שֶׁהָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת
4 דְּמִים מוּעָטִים עֵבֹר כְּתוּבָתָהּ, שֶׁהִי אֵינָה מוּחֻזָּקֶת בָּהּ עֵתָהּ, וְכִמוֹ
5 כֵּן אֵינָה אוֹכֵלֶת פִּירוֹת, וּנְמַצָּא שֶׁעַל הָעֵדִים לְשֹׁלֵם אֶת הַהַפְּרָשׁ
6 שֶׁבֵין דְּמִים מוּעָטִים אֵלּוּ לְשׁוּוִיָּה שֶׁל הַכְּתוּבָה כּוֹלָה.
7 רַב פַּפָּא מוֹסִיף עַל דְּבָרֵי רַב נָתַן בַּר אוֹשְׁעִיא: אָמַר רַב פַּפָּא, אֲבָן
8 יֵשׁ לְשׁוּם אֶת הַדְּמִים בְּאִשָּׁה כְּדַבְרֵי רַב נָתַן בַּר אוֹשְׁעִיא, וּבְכַתּוּבָתָהּ
9 – אַךְ אֵין לְשׁוּם אֵלּא אֶת הַדְּמִים שֶׁרָצוּ הָעֵדִים לְהַפְסִיד לְבַעַל בְּמָה
10 שֶׁהִי מְשַׁלֵּם לָאִשָּׁה אֶת כְּתוּבָתָהּ, וְלֹא אֶת הַדְּמִים שֶׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ
11 בְּמָה שֶׁלֹּא הִיָּה יִכוֹל לְהַמְשִׁיךְ וְלֵאכּוֹל פִּירוֹת נְכִסֵּי מְלוּג שְׁלָהּ.
12 מֵאֲחֵר שִׁיכוּלִים הֵם לְטַעוֹן שְׁכָלֵל לֹא יִדְעוּ שִׁישׁ לָאִשָּׁה זֶה נְכִסֵּי
13 מְלוּג, וְלֹא בָּאוּ לְהַפְסִיד לְבַעַל אֵלּא אֶת דְּמֵי כְּתוּבָתָהּ.

משנה

14 משנה זו עוסקת בעדים וזממים שבאו לחייב אדם להשיב הלוואה
15 קודם זמנה, ומבארת כיצד יש לשום את הדמים שמוטל עליהם
16 לשלם ללוה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

ורצה בדבריהם הנאמרים באמת. ברוך אתה ה',
הבוחר בתורה, ובמשה עבדו, וב ישראל עמו,
ובנביאי האמת והצדק.

ומברך לאתריה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, צור כל העולמים, הצדיק בכל הדורות.
האל הנאמן, האומר ועשה, מדבר ומקיים, אשר
כל דבריו האמת והצדק; נאמן אתה הוא אלהינו,
ונאמנים דבריו, ודבר מדבריו אחר לא ישוב
ריקם, כי אל נאמן אתה. ברוך אתה ה', האל
הנאמן בכל דבריו. רחם על ציון, כי היא בית
חיינו, לעגומת נפש תנקם נקם במהרה בימינו,
ותבנה מהרה. ברוך אתה ה', בונה ירושלים. את
צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך.
ברוך אתה ה', מגן דוד. על התורה ועל
הנביאים, ועל יום המנוח הזה שנתת לנו ה'
אלהינו לקדשה לכבוד ולתפארת - על הכל, אנו
מברכים את שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת.
וביום טוב, הוא אומר: ועל יום טוב מקרא קדש
הזה שנתת לנו לששון ולשמחה. ברוך אתה ה',
מקדש ישראל והזמנים.

ואם היה שבת ויום טוב, כולל שניהן וחותרם:
מקדש השבת וישראל והזמנים. בנסח שהוא חותרם
בתפלה בברכה אמצעית באותו היום, כך הוא
חותרם בברכה אחרונה זו.

הענינות שנהגו רב העם לקרות מן הנביאים
בכל שבת, ומפטירין בהן; ואלו הן:

בראשית - "הן עבדי אתמך בו", עד "אלה"
הדברים, עשיתים ולא עזבתים";

נח - "רני עקרה", עד "הטו אונכם ולכו אלי";
לך לך - "ואל מי תדמיוני", עד "אלהי ישראל לא
אעזבם", אלו השלש בישועיה; ויבא - "ואשה
אחת", עד "ותשא את בנה, ותצא", במלכים;

ויהיו חיי שרה [-והספור דוד] - עד "יחי אדוני המלך"
דוד לעולם", תחלת מלכים; אלה תולדות יצחק -

~ יום ראשון ח' ניסן ~

סדר תפלות כל השנה

נסח ברבת המזון: ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, הן את העולם פלו בטוב בחסד וברחמים.
וטובו הגדול לא חסר לנו, ואל יחסר לנו לעולם
ועד, כי הוא זן ומפרנס לכל - כאמור: "פותח את
ידך, ומשביע לכל חי רצון", ומכין מזון לכל
בריותיו אשר ברא. ברוך אתה ה', הן את הכל.
נודה לך ה' אלהינו, ונברכה מלפנו, כי הנחלת את
אבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית ותורה;
על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים,
על תורתך שלמדנו, על חקי רצונך שהודעתנו.
ועל כלם ה' אלהינו, אנו מודים לך ומברכים את
שמך - כאמור: "ואכלת, ושבעת; וברכת את ה'
אלהיך, על הארץ הטובה אשר נתן לך". ברוך אתה
ה', על הארץ ועל המזון. רחם ה' אלהינו, על
ישראל עמך, ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן
כבודך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך
עליו, ומלכות בית דוד משיחך תחזיר למקומה
בימינו. ובנה את ירושלים בקרוב, כאשר דברת.
ברוך אתה ה', בונה ברחמי את ירושלים. אמן.
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל, אבינו,
מלפנו, אדירנו, בוראנו, קדושנו, קדוש יעקב,
המלך הטוב והמטיב, שבכל יום הוא גומלנו חן
וחסד ורחמים וכל טוב. הרחמן ישתבח לדורי
דורים. הרחמן יתפאר לנצח ונצחים. הרחמן
יפרנסנו בכבוד. הרחמן יזכנו לימות המשיח,
ולבנות בית המקדש, ולחיי העולם הבא. מגדול
ישועות מלכו, ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו
עד עולם. כפירים רשו ורעבו, ודרשי ה' לא יחסרו
כל טוב. הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו.

המפטיר בנביא, מברך לפניה: ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים,

בראשית: בנין קריאת שמות הסדרות - לק"ש חכ"א ע' 146, חכ"ז ע' 158 ה' 4. . לעולם: מדוע לא מסיימים במשיחת שלמה? - לקו"ש
חכ"ה ע' 106.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִשָּׂא דְּבַר ה' , עד "וְעֲרַכְהָ לָהּ" , בְּתַרְי עֶשֶׂר ;
וַיֵּצֵא יַעֲקֹב - "וְעַמֵּי תְּלוּאִים" , עד "וַיִּבְנֶינָא הַעֲלָהּ
ה' , בְּתַרְי עֶשֶׂר ; וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב - "חֲזוֹן עֲבֹדְיָהּ" ,
עד סוף ספרו , בְּתַרְי עֶשֶׂר ; וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב - "כֹּה אָמַר
ה' , עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל" , עד "אַרְיָה שְׂאָג" ,
בְּתַרְי עֶשֶׂר ; וַיְהִי מִקֵּץ - "וַיִּיקֶץ שְׁלֹמֹה" , עד "וַיְהִי
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה" , בְּמִלְכִים ; וַיֵּגֶשׁ - "וְאַתָּה בֶן אָדָם ,
קַח לָךְ עֵץ" , עד "וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם , כִּי אֲנִי ה'" ,
בִּיחְזָקָא ; וַיְהִי יַעֲקֹב - "וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד" , עד
"וַשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד" , בְּמִלְכִים .

מִזְקָנֵי יִשְׂרָאֵל" , עד "צָבִי הִיא לְכָל הָאָרְצוֹת" ,
בִּיחְזָקָא ; אָמַר - "וְהַכְּהֻנִּים הַלְוִיִּם" , עד "נִבְלָה
וַיִּטְרַפֶּה מִן הַעוֹף" , בִּיחְזָקָא ; בְּהַר סִינִי - "ה' עָזַי
וּמְעֻזִּי" , עד "רַפְּאֵנִי ה' וְאַרְפֵּא" , בִּירְמִיָּה ; אִם
בְּחַקְתִּי - "הַנִּבְא עַל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל" , עד "וְהַצִּלְתִּים
מִיַּד הַעוֹבְדִים בָּהֶם" , בִּיחְזָקָא .

בְּמִדְבַר סִינִי - "וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" , עד
"וְאַרְשִׁיף לִי בְּאֲמוֹנָה" , בְּתַרְי עֶשֶׂר ; נִשְׂא - "וַיְהִי
אִישׁ אֶחָד מִצְרָעָה" , עד "וַיִּגְדַּל הַנַּעַר" , בְּשׁוֹפְטִים ;
בְּהַצֵּלְתָּךְ - "רַנִּי וְשִׂמְחֵנִי" , עד "יָדִי זָרְבַבְל יִסְדּוּ" ,
בְּתַרְי עֶשֶׂר ; שְׁלַח לָךְ - "וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנָן מִן
הַשְּׂטִיִּם" , עד "וַיִּגְמַר [וַיִּגְמַר] נִמְגּוֹ פֶלַח יוֹשִׁבֵי הָאָרֶץ" ,
בִּיהוֹשֻׁעַ ; וַיִּקַּח קֶרֶח - "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל" , עד "כִּי
לֹא יִטֵּשׂ ה' אֶת עַמּוֹ" , בְּשְׁמוּאֵל ; זֹאת חֻקַּת -
"וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי" , עד "מִמֵּימִם יִמִּימָה" ,
בְּשׁוֹפְטִים ; וַיִּרְא בְּלֶק - "וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב" , עד
"וְהַצִּנֵּעַ לָכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ" , בְּתַרְי עֶשֶׂר ; פִּינְחָס -
"וַיִּנְד ה' הֵיטֵה אֶל אֱלֹהֵיו" , עד "וַיִּקְּם , וַיִּלְחַף אַחֲרָי
אֱלֹהֵיו" , בְּמִלְכִים ; רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת - "וַיִּתֵּן מֹשֶׁה
לְמֹטֵה בְּנֵי רְאוּבֵן" , עד "וַיִּחְלְקוּ אֶת הָאָרֶץ" ,
בִּיהוֹשֻׁעַ ; אֵלֶּה מִסְעֵי - "אֵלֶּה הַנְּחֻלוֹת" , עד "וַיִּתְּנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלוֹוִים" , בִּיהוֹשֻׁעַ .

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויקח קרח"

וכן כתב הרס"ג שם הפרשה "ויקח קרח" ולא קרח,
ולכאורה י"ל הטעם בזה הוא ש"קרח" הוא היפך שם
רשעים ירקב" ורקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן
בשמייהו" משא"כ הלשון "ויקח קרח". מטעם זה קרא
גם פרשת "וירא בלק" ולא "בלק". אבל ברמב"ם אינו
מוכרח כ"כ כיון שקרא לרוב הפרשיות בשתי מילים או
יותר.

לקו"ש ח"י"ח ע' 191 הע' 49
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

אֵלֶּה הַדְּבָרִים - "וְאַלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל
יִשְׂרָאֵל" , עד "וְהָיִיתֶם לִי לְעָם" , בִּירְמִיָּה ; וְאַתְחַנֵּן -
"וְאַתְפַּלֵּל אֶל ה' , אַחֲרַי תִּתִּי" , עד "שְׂדוֹת בְּפֶסֶף
יִקְנוּ" , בִּירְמִיָּה ;

הַבַּיִת הַפְּנִימִי" , בְּמִלְכִים .
וַיִּקְרָא - "עַם זֶה יִצְרֵתִי לִי" , עד "כֹּה אָמַר ה'
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל" , בִּישְׁעִיָּה ; צוֹ אֶת אֶהְרֹן - "עֲלוֹתִיכֶם
סְפוּ" , עד "כִּי בְּאֵלֶּה חִפְצָתִי , נָאֵם ה'" , בִּירְמִיָּה ;
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי - "וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד" , עד "כֹּל
אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם , לָךְ עֲשֵׂה" , בְּשְׁמוּאֵל ; אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ
- "וְאִישׁ בָּא מִבְּעַל שְׁלִישָׁה" , עד "כְּכֹרֶת אָרֶץ" ,
בְּמִלְכִים ; זֹאת תְּהִיָּה - "וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע" , "וְאַרְבַּעַה
אֲנָשִׁים" , וּמִדְּלַג עַד "וְלֹא הִשְׁלִיכֶם מֵעַל פְּנֵי" ,
בְּמִלְכִים ; אַחֲרֵי מוֹת - "הַתְּשֻׁפֵט" , עד "וַנְּחַלֵּת בְּךָ
לְעֵינֵי גוֹיִים" , בִּיחְזָקָא ; קְדָשִׁים - "בָּאוּ אֲנָשִׁים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סֵפֶר שְׁלִישִׁי וְהוּא

סֵפֶר זְמַנִּים

הלכות הזמנים המיוחדים בשנה – שבתות, חגים, ראשי חודשים ותעניות.

הלכותיו עָשׂוּר, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שֶׁבֶת, הַלְכוֹת עֲרוּבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתת עֶשׂוּר, הַלְכוֹת שְׁבִיתת יוֹם טוֹב, הַלְכוֹת חֶמֶץ וּמִצֵּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסֶפֶה וְלוּלָב, הַלְכוֹת שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מְגִלָּה וְחֲנֻכָּה.*

הַלְכוֹת שֶׁבֶת

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁבּוֹת בְּשַׁבְּעֵי; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשֶׁבֶת; (ד) שְׁלֹא לַצֵּאת חוּץ לְגִבּוֹל בְּשֶׁבֶת; (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרֵהּ. וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בַּפְּרָקִים אֵלּוּ.

פְּרָק א

דינים כלליים במלאכות האסורות בשבת.

א. שְׁבִיתָה בְּשַׁבְּעֵי [בשבת] מִמְּלָאכָה - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֹאמַר: "וַיְבִיחֵם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת" ^{3א}. וְכָל הַעֲוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה - בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה" ⁴. וּמָה הוּא חַיֵּב עַל עֲשִׂית מְלָאכָה? אִם עֲשֵׂה בְּרִצּוֹנִי בְּדוּוֹן, חַיֵּב פְּרַתִּי; וְאִם הָיוּ שְׁם עֲדִים וְהִתְרַאֲהוּ, נִסְקָל; וְאִם עֲשֵׂה בְּשִׁגְגָה, חַיֵּב קֶרֶן חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה].

וְהָיָה עֵקֶב - "הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאֲזֵנֶי", עַד "וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ גּוֹיִם", בְּיִרְמִיָּה; רֵאָה אֲנֹכִי - "הִנֵּה יָמִים בָּאִים", עַד "אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים", בְּיִרְמִיָּה; שׁוֹפְטִים - "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל", עַד "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל", בְּשְׁמוּאֵל; כִּי תֵצֵא - "וַיֹּאסְפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחְנֵיהֶם", עַד "וַיְהִי יוֹד לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁפִּיל", בְּשְׁמוּאֵל; וְהָיָה כִּי תָבֹא - "אֲזַי יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבַּח", עַד "וְלֹא הָיָה פִּיּוֹם הַהוּא", בִּיהוֹשֻׁעַ; אַתֶּם נֹצְבִים - "וַיֵּאסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׁבִיטֵי", עַד "כְּרָמִים וְזִיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתֶם", בִּיהוֹשֻׁעַ; הָאֲזִינוּ - "וְלִקְחָתִי אֲנִי מִצְמָרַת", עַד "וְהִשִּׁיבּוּ, וְחִיו", בִּיחֻזְקָאֵל; וְזֹאת הַפְּרָכָה - "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה", וּמְדוּלָּג עַד "וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ".

כָּל שֶׁבֶת שְׁקוּרִין בֵּה שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת, מִפְּטִירִין מַעֲנֵן פְּרָשָׁה אַחְרוֹנָה; וְזֶה הוּא הַמְּנַהֵג בְּרַב הַמְּקוּמוֹת. וְכֵן נִהְגוּ רַב הַעַם, לְהִיּוֹת מִפְּטִירִין בְּנַחֲמוֹת יִשְׁעֵיהוּ בֵּן אֲמוּן, מֵאַחַר תְּשֻׁעָה בְּאָב עַד רֵאשׁ הַשָּׁנָה: בְּשֶׁבֶת שְׁאַחַר תְּשֻׁעָה בְּאָב - "נַחֲמוּ נַחֲמוּ, עַמִּי", עַד "עֲלוֹת יְנַהֵל"; בְּשֶׁנִּיָּה - "וַתֹּאמֶר צִיּוֹן, עֲזַבְנִי ה'", עַד "וַגְּאֲלָךְ, אֲבִיר יַעֲקֹב"; בְּשְׁלִישִׁית - "עֲנִיָּה סַעְרָה", עַד "כִּי פִּאֲרַף"; בְּרַבִּיעִית - "אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם", עַד "שְׁבִיָּה בַת צִיּוֹן"; בְּחַמִּישִׁית - "רִנִּי עֲקָרָה, לֹא יִלְדָה", עַד "גְּאֲלָךְ, ה'"; בְּשִׁשִּׁית - "קוֹמִי אוּרִי, כִּי בָא אוּרְךָ", עַד "בְּעַתָּה אֲחִישְׁנָה"; בְּשַׁבְּעִית - "שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ בְּה'".

בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.

נַחֲלִיתִי עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם, כִּי שִׁשׁוֹן לְבִי הִמָּה.

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, קיט, קיא. 3. שמות-משפטים כג, יב; 4. שמות-יתרו כ, ט; דברים-ואתחנן ה, יג.

האזינו: מדוע הושמטה הפטרת פרשת וילך? – לקו"ש ח"ט ע' 298, 2, יין מלכות סכ"ח. בנחמות... אמוץ: לא הובאו הפטרות "תרת" דתיובתא" המופיעות בפסיקתא – יין מלכות סכ"ח. (ברין רחמנא דסייען): בצילום כתי" מספר הרמב"ם מקומה של סיומת זו אינו כן אלא לאחרי ספר אהבה (לפני סדר התפילה) – לקו"ש חכ"ה ע' 54, 1. נחלתי... המה: שייכות הפסוק לספר זמנים – לקו"ש חל"ב ע' 129, יין מלכות סכ"ט. ספר זמנים: מדוע לא נקרא ספר "מועדים"? – לקו"ש חל"ב ע' 132. הקשר בין תחילת הספר לסיומו – לקו"ש חט"ו ע' 372, 3, 37. שביטה בשביעי ממלאכת: עיקר השביטה בשבת היא הענין החיובי שבה, לשבות – לקו"ש חט"ו ע' 377, חל"א ע' 193. הלכה א: ביאור שיטת רבינו בזה – לקו"ש ח"א ע' 347, חכ"ז ע' 133.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י) על גבי הקרקע, למרות שהגריירה יכולה לחרוץ חריצים בקרקע האסורים בעשייה בשבת. (יא) למרות שההליכה יכולה לגרום לתלישת העשבים האסורה בשבת. (יב) למרות שהרחיצה יכולה לגרום להסרת שיער גופו האסורה בשבת.

ו. עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה, וְנַעֲשֵׂת בְּגִלְלוֹ מְלֹאכָה שְׁוֹדָא תַעֲשֵׂה בְּשָׂבִיל [כתוצאה מ]אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה - אֵף עַל פִּי שְׂאֵי נִתְפָּנֵן לָהּ, חֵיב; [משום] שֶׁהִדְבָּר יְדוּע, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂלֵא תַעֲשֵׂה אוֹתָהּ מְלֹאכָה יי. פִּיצַד? הֲרִי שְׂצָרָךְ [=היה צריך] לְרֹאשׁ עוֹף לְשַׁחַק בּוֹ לְקַטֵּן, וְחִתְךָ רֹאשׁוֹ [של העוף] בְּשֶׁבֶת - אֵף עַל פִּי שְׂאֵין סוֹף מְגַמְתוֹ [כיוונתו] לְהַרְיֵגַת הָעוֹף בְּלִבְד, חֵיב; שֶׁהִדְבָּר יְדוּע, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁיחַתְךָ רֹאשׁ חֲחֵי אֲלֵא וְהַמּוֹת בָּא בְּשָׂבִילוֹ יי. וְכֵן כֹּל פִּיוּצָא בְּזָה.

יג) שבאופן ודאי המלאכה תיעשה. (יד) המיתה של העוף היא דבר ודאי.

ז. כֹּל • הַעוֹשֶׂה הַשְּׁנֵת הַרְבֵּי כָּל . . . עֲלִיה א"א ר"ח ז"ל פסק כר"ש שהוא פוטר מדאמרין פרק נוטל רבא כר"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

ז. כֹּל • הַעוֹשֶׂה הַשְּׁנֵת הַרְבֵּי כָּל . . . עֲלִיה א"א ר"ח ז"ל פסק כר"ש שהוא פוטר מדאמרין פרק נוטל רבא כר"ש ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

פִּיצַד? הֲרִי שֶׁכֶּפֶה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁמֵּן כְּדֵי שְׂלֵא יֵאבֵד, אוּ כְּדֵי שְׂלֵא יִשְׂרַף חֶרֶשׁ שֶׁל נֵר [פמוט] - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁהַכֶּבּוּי מְלֹאכָה, וְהֲרִי נִתְפָּנֵן לְכַבּוֹת; וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכֶּבּוּי, וְלֹא כֶּפֶה אֲלֵא מִפְּנֵי הַשָּׁמֶן אוּ מִפְּנֵי הַחֶרֶשׁ - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲבִיר אֶת הַקּוֹץ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים, אוּ הַמְּכַבֵּה אֶת הַגַּחְלֵת, כְּדֵי שְׂלֵא יִזְקוּ בָּהֵן רַבִּים - חֵיב; אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכֶּבּוּי, אוּ לְגוֹף הַהַעֲבֵרָה, אֲלֵא לְהַרְחִיק הַחֹזֵק - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כֹּל פִּיוּצָא בְּזָה.

ח. כֹּל הַמִּתְפָּנֵן לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה, וְנַעֲשֵׂת לוֹ מְלֹאכָה אַחֲרַי שְׂלֵא נִתְפָּנֵן לָהּ - פְּטוּר עָלֶיהָ, לְפִי שְׂלֵא נַעֲשֵׂת מִחֻשְׁבָּתוֹ יי. פִּיצַד? זֶרֶק אֲכָן אוּ חִיץ בְּחִבְרוֹ אוּ בְּכַהֲמָה כְּדֵי לְהַרְגֵן יי, וְהִלְךְ וְעָקַר אֵילָן בְּהִלְכָתוֹ יי, וְלֹא הִרְג - הֲרִי זֶה פְּטוּר. קָל וְחֹמֶר אִם נִתְפָּנֵן לְאִסוּר קָל וְנַעֲשֵׂה אִסוּר חֲמוּר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְפָּנֵן לְזֶרֶק בְּכַרְמִלִית יי, וְעֵבֶרָה הָאֲכָן לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים יי - שֶׁהוּא פְּטוּר. וְכֵן כֹּל פִּיוּצָא בְּזָה. נִתְפָּנֵן לַעֲשׂוֹת דָּבָר הַמְּתָר, וְנַעֲשֵׂת מְלֹאכָה - כְּגוֹן שֶׁנִּתְפָּנֵן לְחַתֵּךְ אֶת הַתְּלוּשׁ, וְחִתְךָ אֶת הַמַּחְבֵּר - אִינוֹ חֵיב כְּלוּם. וְכֵן כֹּל פִּיוּצָא בְּזָה.

א) הציווי על השביתה ממלאכה בשבת נאמר מספר פעמים בתורה, אך פסוק זה הוא המקור הפשוט והמפורש ביותר. ב) החיוב הוא רק על מלאכות האסורות בשבת, אך לא על דברים האסורים בשבת שאין בהם מלאכה כמו דיבור דברי חולין. ג) ולא מתוך אונס. ד) ולא בשוגג. ה) אין הוא זוכה לחיי העולם הבא. ו) שני עדים התרו בו בשעת עשיית העבירה שהוא יתחייב מיתה על כך, והוא אמר להם שבכל זאת הוא עושה את העבירה. ז) שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שמלאכה זו אסורה בשבת, או שלא ידע שבשבת חייבים כרת על עשיית מלאכה זו.

ב. כֹּל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר בְּהִלְכוֹת שֶׁהַעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'חֵיב' - הֲרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, וְאִם הָיָה שָׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה, חֵיב סְקִילָה; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג, חֵיב תַּטְּאָת. ג. וְכֹל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר שֶׁהַעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'פְּטוּר' - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת, וּמִן הַסְּקִילָה, וּמִן הַקְּרָפֵן; אֲבָל אִסוּר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר בְּשֶׁבֶת; וְאִסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [חכמים], הַרְחָקָה [על-מנת להרחיק את האדם] מִן הַמְּלֹאכָה [האסורה מהתורה]; וְהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּזָדוֹן, מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת מַרְדּוֹת [מ-מלקות מרובגון]. וְכֵן כֹּל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר 'אֵין עוֹשִׂין כֶּךָ וְכָךְ', אוּ 'אִסוּר לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכָךְ בְּשֶׁבֶת' - הַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ דָּבָר בְּזָדוֹן, מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת מַרְדּוֹת.

ד. וְכֹל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר: 'מִתֵּר לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכָךְ', הֲרִי זֶה מִתֵּר לְכַתְחֵלָהּ. וְכֵן כֹּל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר: 'אִינוֹ חֵיב כְּלוּם', אוּ 'פְּטוּר מִכְּלוּם' - אֵין מִפְּנֵי אוֹתוֹ כְּלָל יי.

ה) ואין כלל איסור בדבר. ט) אך יש איסור בדבר.

ה. דְּבָרִים הַמְּתַרִּין לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת, וּבִשְׁעַת עֲשִׂיתָן אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲשֵׂה בְּגִלְלוֹן מְלֹאכָה וְאֶפְשָׁר שְׂלֵא תַעֲשֵׂה - אִם לֹא נִתְפָּנֵן לְאוֹתָהּ מְלֹאכָה, הֲרִי זֶה מִתֵּר. פִּיצַד? גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה וְכֹסֵא וּמַגְדֵּל [אירון] וְכִיוּצָא בָּהֵן בְּשֶׁבֶת, וּבְלִבְד שְׂלֵא יִתְפָּנֵן לְחַפֵּר חֲרִיץ בְּקַרְקַע בִּשְׁעַת גְּרִירָתוֹ; וּלְפִיכָף, אִם חָפְרוּ הַקַּרְקַע - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ בְּכָף, לְפִי שְׂלֵא נִתְפָּנֵן. וְכֵן מִהִלְךְ אָדָם עַל גְּבִי עֲשָׂבִים בְּשֶׁבֶת יי, וּבְלִבְד שְׂלֵא יִתְפָּנֵן לַעֲקוֹר אוֹתָן; לְפִיכָף, אִם נֶעְקְרוּ - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְרוֹחֵץ יְדָיו מִעַפְר הַפְּרוֹת וְכִיוּצָא בָּהֵן יי, וּבְלִבְד שְׂלֵא יִתְפָּנֵן לְהַשִּׁיר [להסיר] אֶת הַשְּׂעָר [שבוורועותיו]; לְפִיכָף, אִם נָשַׁר - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרָצָה דְּחוּקָה - מִתֵּר לְהַכְנִס לָהּ בְּשֶׁבֶת, אֵף עַל פִּי שֶׁמְשִׁיר צְרוּרוֹת [אבנים]. וְכֵן כֹּל דָּבָר שְׂאֵינוֹ מִתְפָּנֵן כְּגוֹן זֶה - מִתֵּר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּאֲחַת, וּלְפִיכָף חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה כְּמַתְעַסֵּק, וְלֹא נִתְפָּנֵן לְהֵיכָא - פְּטוּר.
(כא) עשה מלאכה אסורה מתוך כוונה לעשות פעולה או מלאכה אחרת.

יב. כָּל • הַמְתַּפְּנֵן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְנִעְשֶׂת בְּיֹתֵר עַל פְּוִנְתּוֹ - חֵיב; כְּפִחוֹת מְפֻנְתּוֹ, פְּטוּר.

השגת הרמב"ד
כל . . פטור א"א אין לשנוי יפה בזה אבל היה לו לומר המתכוין לעשות מלאכה מעולה ועשאה פחותה פטור, אבל פחות מכוונתו

פיצד? הרי שנתפנן להוציא משא לאחריו [על גבן] ובא לו [-המשא עבר] לפניו, חיב - שהרי נתפנן לשמירה פחותה, ונעשית שמירה מעלה. אבל אם נתפנן להוציא לפניו ובא לו לאחריו, פטור - שהרי נתפנן להוציא בשמירה מעלה, והוציא בשמירה מעוטה. וכן כל פיוצא בזה.

(כב) כי כשהמשא לפניו השמירה טובה יותר, מאשר כשסוברים מאחור.

יג. הִיָּה חֲגוּר בְּסֻנֵּי, וְהִשְׁלִיף [-תחב] הַמִּשָּׂא בֵּין בְּשָׂרוֹ וְחִלּוּקוֹ - בֵּין שָׂבָא זֶה הַמִּשָּׂא שְׂדָרְכּוֹ לְהוֹצִיאָו בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת לְפָנָיו, בֵּין שָׂבָא לְאַחֲרָיו [-בכל מקום בו ינוח המשא] - חֵיב; שֶׁכֵּן דָּרְכּוֹ לְהִיּוֹת חוֹזְרִי.

(כג) דרך המשא המונח בצורה כזו לעבור מצד לצד, ולכן היה במחשבתו מלכתחילה שהמשא יווצו וכוונתו התקיימה.

יד. כָּל הַמְתַּפְּנֵן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ, וְהִתְחִיל בָּהּ, וְעָשָׂה בְּשַׁעֲרֵי - חֵיב, אִם עַל פִּי שְׂלֵא הַשְּׁלִים כָּל הַמְּלָאכָה שֶׁנִּתְפָּנֵן לְהִשְׁלִימָהּ. מִצֵּד? הֲרִי שֶׁנִּתְפָּנֵן לְכַתֵּב אֲגֵרָת אוֹ שֶׁטֶר בְּשִׁבְתָּ - אֵין אוֹמְרִין: 'לֹא יִתְחִיב זֶה, עַד שֶׁיִּשְׁלִים חֲפָצוֹ וְיִכְתֹּב כָּל הָאֲגֵרָת, אוֹ כָּל הַשֶּׁטֶר'; אֲלֵא מִשִּׁיכְתָּב שְׂתֵי אוֹתִיּוֹת^כ, יִתְחִיב. וְכֵן אִם נִתְפָּנֵן לְאַרְגֵּל בְּגֵד שְׁלֵם - מִשִּׁיאָרְגֵּ שְׁנֵי חוּטֵי^כ, יִתְחִיב; וְאִם עַל פִּי שֶׁפְּנִיתוֹ לְהִשְׁלִים [את הבגד], הוֹאִיל וְעָשָׂה בְּשַׁעֲרֵי בְּכֻנָּה - חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(כד) המחייב אותו בעונש, כמבואר בפרק ח ואילך.
(כה) שהוא השיעור המחייב בכתיבה. (כו) שהוא השיעור המחייב באריגה.

טו. כָּל מְלָאכָה שֶׁהִיחִיד יָכוֹל לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ לְבִדּוֹ, וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּשִׁתְּפוּת [-ביתד] - בֵּין שְׁעָשָׂה זֶה [-אדם אחד] מְקַצֵּתָהּ וְזֶה מְקַצֵּתָהּ, כְּגוֹן

(טו) המלאכות האסורות בשבת הם "מלאכת מחשבת", שעושים את המלאכה מתוך מחשבה. (טז) והריגה היא מלאכה האסורה בשבת. (יז) האבן או החץ עקרו בדרך אילן, ועקירת אילן היא מלאכה האסורה בשבת. (יח) שטח שאינו לא מוגדר רשות היחיד ולא מוגדר רשות הרבים, והאיסור לזרוק מרשות היחיד לתוכה הוא רק מדרבנן. (יט) מהתורה אסור להוציא שום דבר מרשות היחיד לרשות הרבים.

ט. נִתְפָּנֵן לְלַקֵּט תְּאֵנִים שְׁחֹרוֹת, וְלַקֵּט לְבָנוֹת, או שֶׁנִּתְפָּנֵן לְלַקֵּט עֲנָבִים וְאַחַר כֵּף תְּאֵנִים, וְנִהַפֵּף הַדְּבָר וְלַקֵּט הַתְּאֵנִים בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֵּף עֲנָבִים - פְּטוּר. אִם עַל פִּי שֶׁלַקֵּט כָּל [מה] שֶׁחָשַׁב [ללקט בתחילה] - הוֹאִיל וְלֹא לַקֵּט כְּפִסְדֵּי שֶׁחָשַׁב, פְּטוּר; שְׂלֵא אֲסָרָה תּוֹרָה אֲלֵא מְלָאכַת מַחְשְׁבָת.

י. הִיּוֹ • לְפָנָיו שְׂתֵי נִירוֹת דּוֹלָקוֹת, או כְּבוֹת, וְנִתְפָּנֵן לְכַבּוֹת זֶו וְכַבָּה אֵת זֶו, או לְהַדְלִיק זֶו וְהַדְלִיק אֵת זֶו - חֵיב; שְׂהַרִי עָשָׂה מִין הַמְּלָאכָה שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹתָהּ. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה? לְמִי שֶׁנִּתְפָּנֵן לְלַקֵּט תְּאֵנָה זֶו, וְלַקֵּט תְּאֵנָה אַחֲרָת, או לְמִי שֶׁנִּתְפָּנֵן לְהַרְגֵּ אֵת זֶה, וְהַרְגֵּ אֵת זֶה, שֶׁהוּא חֵיב - שְׂהַרִי נִעְשֶׂת מְלָאכָה שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹתָהּ.

(כ) למרות שעשה את המלאכה לא בנו שחשב.

יא. אֲבָל • אִם נִתְפָּנֵן לְהַדְלִיק [ני] רֵאשׁוֹנָה וְלְכַבּוֹת שְׁנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְנִהַפֵּף הַדְּבָר וְכַבָּה רֵאשׁוֹנָה וְאַחַר כֵּף הַדְלִיק שְׁנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם - פְּטוּר. כְּפָה זֶו וְהַדְלִיק זֶו בְּנִשְׁמִימָה אַחַת [-בבת אחת], חֵיב - שְׂאִם עַל פִּי שְׂלֵא הַקָּדִים הִתְדַלְּקָה, הֲרִי לֹא אַחַר אוֹתָהּ, אֲלֵא שְׂתֵי^ק

אבל אם היה נר אחד דולק ואחד כבה ונתכוין להדליק תחילה ונהפך הדבר וכבה ואחר כך הדליק פטור א"א זהו שהגהתי אני אבל כל מה שבפנים שבוש הוא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שַׁעֲרָה [הגבית] זֶה הַחֶפֶץ מֵרְשׁוֹת זֶה וְהַנִּיחוֹ הַשְּׁנִי בְרְשׁוֹת אַחֲרָתָי, בֵּין שְׁעָשׂוֹ אוֹתָהּ שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף, כְּגוֹן שְׁאֶחָזוּ שְׁנִיָּהֶם בְּקִלְמוֹס וְכָתְבוּ אוֹ אֶחָזוּ כְּכָר וְהוֹצִיאֵהוּ מֵרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין.

המלאכה כלה מתחלה ועד סוף בידון, ואחר כך [ואז] יהיה חיב פרת וסקילה; או יעשהו פלו בשגגה מתחלה ועד סוף, ואחר כך יהיה חיב חטאת קבועה לג.

לג) כמבואר בהלכה א.

פָּרָק ב

פיקוח נפש דוחה שבת; אדם שאינו יודע מתי שבת.

א. דְּחוּיָהּ [נדיחית] היא שבת אצל סכנת נפשות, כְּשֶׁאָר כָּל הַמְצוּוֹת; לְפִיכָּהּ, חוֹלָה שְׁיֵשׁ בּוֹ סִכְנָה [סכנת חיים] - עוֹשִׁין לוֹ כָּל צְרָכָיו בְּשַׁבָּת, עַל פִּי רוֹפֵא אֲמָן [מומחה] שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם. סִפְקָ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, סִפְקָ שְׁאִינוֹ צָרִיךְ, וְכֵן אִם אָמַר רוֹפֵא לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְרוֹפֵא אַחֵר אוֹמֵר: 'אִינוֹ צָרִיךְ' - מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת; שְׁסִפְקָ נְפֻשׁוֹת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

~ נקודות משיחות קודש ~

דְּחוּיָהּ היא שבת אצל סכנת נפשות.

צריך להבין מה ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כו" ובין הלימוד שלמסקנת הגמרא (יומא פה). אין עליו פירכא - "וחי בהם, ולא שימות בהם" - (הובא ברמב"ם כאן ה"ג).

ועוד, מדוע הוצרכה הגמרא ללמוד שוב ש'פיקוח נפש' דוחה שבת מ"וחי בהם, ולא שימות בהם", הרי מפסוק זה עצמו ישנו כבר לימוד קודם. (בגמרא יומא, שם) ש'פיקוח נפש' דוחה כל התורה כולה, והלא שבת היא בכלל כל המצוות שנדחת מפני 'פיקוח נפש'.

גם ברמב"ם מצינו שהביא לימוד זה פעמיים, בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"א) ובהלכות שבת (פ"ב ה"ד) אלא שבלימוד על שבת שינה מלשון הגמרא, ובמקום "...אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם" כתב בהלכות שבת "אשר יעשה אותם וחי בהם, ולא שימות בהם".

והביאור הוא, לשיטת הרמב"ם דחיית 'פיקוח נפש' את כל התורה כולה, שונה בגדרה מדחיית 'פיקוח נפש' את השבת. בכל המצוות, חיובי התורה קיימים ועומדים אלא שבמקום 'פיקוח נפש' הם נדחים, אבל שבת אינה רק דחוייה מפני 'פיקוח נפש' אלא שאין כל חיוב על שמירתה, ובמקום 'פיקוח נפש' לא ציוותה התורה על השבת כלל.

עניין זה מדויק ברמב"ם הל' שבת, ששינה מלשון

כז) מלאכת הוצאה מרשות לרשות מורכבת משני חלקים, עקירה מרשות אחת והנחה ברשות שניה.

טז. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לְבִדּוֹ עַד שְׁיִצְטָרְפוּ, כְּגוֹן שְׁנַיִם שְׁאֶחָזוּ קוֹרָה [כבדה] וְהוֹצִיאֵהוּ לְרְשׁוֹת הָרְבִים - הוֹאִיל וְאֵין פֶּחַ בְּאֶחָד מֵהֶן לַעֲשׂוֹתָהּ לְבִדּוֹ, וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ בְּשִׁתְּפוֹת מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף - שְׁנִיָּהֶן חֲבִיבִין, וְשַׁעֲרָה אֶחָד לְשְׁנִיָּהֶן כֹּחַ. הֵיךְ פֶּחַ בְּאֶחָד לְהוֹצִיאַ קוֹרָה זֶה לְבִדּוֹ, וְהַשְּׁנִי אֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹצִיאָהּ לְבִדּוֹ, וְנִשְׁתַּתְּפוּ שְׁנִיָּהֶם וְהוֹצִיאֵהוּ - זֶה הָרִאשׁוֹן שְׁיִכּוֹל, חֲבִיב; וְהַשְּׁנִי [רק] מְסִיעֵה הוּא, וּמְסִיעֵה אֵינוֹ חֲבִיב פְּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

כח) שניהם חייבים אף אם הם עשו את המלאכה בשיעור המחייב אדם אחד.

יז. כָּל הַמְקַלְקֵלִין פְּטוּרִין. פִּיצֵד? הָרִי שְׁחָבַל בְּחִבְרוֹ אוֹ בְּבִהְמָה דְּרָף הַשְּׁחָתָה^{כט}, וְכֵן אִם קָרַע בְּגָדִים אוֹ שָׂרְפָן אוֹ שָׁבַר פְּלִים דְּרָף הַשְּׁחָתָה - הָרִי זֶה פְּטוּר; חִפְר גְּמָה [כזר] וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֵלָא לַעֲפָרָה [לעפר הבור], הָרִי זֶה מְקַלְקֵל וּפְטוּר. אִף עַל פִּי שְׁעָשׂוֹ [המקלקלים] מְלֵאכָה, הוֹאִיל וְכוּנְתָם לְקַלְקֵל, פְּטוּרִין.

כט) ולא לצורך מסוים. (ל) ואדם חייב אף על מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמבואר בהלכה ז.

יח. כָּל הַמְקַלְקֵל עַל מְנַת לְחַמֵּן, חֲבִיבֵא. פִּיצֵד? הָרִי שְׁפָתוֹ [בנין] כְּדִי לְבָנוֹת [בנין אחר] בְּמִקְוֵמוֹ, אוֹ שְׁמַחַק [אותיות] כְּדִי לְכַתֵּב בְּמִקְוֵמוֹ שְׁמַחַק, אוֹ שְׁחִפְר גְּמָה כְּדִי לְבָנוֹת פְּתוּכָה יְסוּדוֹת, וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה - חֲבִיב. וְשַׁעֲרוֹ, כְּשַׁעֲרוֹ הַמְתַּקֵּן לִבּוֹ.

לא) אף על הקלקול, משום שכוונתו היא לצורך התיקון. לב) שיעור החיוב של המקלקל הוא כשיעור החיוב של האדם המתקן את הקלקול. לדוגמה בכתיבה, עד שימחק שתי אותיות.

יט. כָּל הָעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּשַׁבָּת, מְקַצֵּתָהּ בְּשׁוּגַג וּמְקַצֵּתָהּ בְּדוּדוֹן - בֵּין שֶׁהִזִּיד וּלְבִסוּף שְׁגָג, בֵּין שְׁשָׁגַג וּלְבִסוּף הִזִּיד - פְּטוּר; עַד שְׁיַעֲשֶׂה שַׁעֲרוֹ

צה מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם נמצא החולה, כי עדיף לטלטל מוקצה בשבת מאשר לעבור על איסור כיבוש.

ג. פִּשְׁעוּשִׁים דְּבָרִים אֱלוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עַל יְדֵי גוֹיִם², וְלֹא עַל יְדֵי קְטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדִים, וְלֹא עַל יְדֵי נְשִׂימֵי - פְּדִי שְׂאֵל תְּהֵא שֶׁבֶת קָלָה בְּעֵינֵיהֶם; אֲלֵא עַל יְדֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲכָמֵיהֶם. וְאִסוּר לְהִתְמַהֵמָה בְּחִלּוּל שֶׁבֶת לְחֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתָּם - [את המצוות] הָאֵדָם וְחֵי בָהֶם"⁵, וְלֹא שְׂיִמּוֹת בָּהֶם. הָא לְמַדְתָּ, שְׂאֵין

[מסרתם של] מִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם, אֲלֵא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וְאֵלוֹ הַמֵּינִים שְׂאוֹמְרִים שְׂוָה חִלּוּל וְאִסוּרֵי, עֲלֵיהֶם הִפְתּוּב אוֹמַר: "וְגַם אֲנִי נִתְתִּי לָהֶם חֲקִים לֹא טוֹבִים, וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחִיו בָּהֶם"⁶.
(ב) כי אנשים אחרים עלולים לחשוב שליהודי אסור לעשות מלאכה לצורך החולה, ובמקרה אחר שלא יהיו גויים בקרבת החולה, אף אחד לא יחלל שבת עבור החולה והוא עלול להסתכן. (ג) אך אם רק נשים נמצאות בקרבת החולה, ודאי שמוטל עליהן לדאוג ולעשות מלאכות עבור כל צרכי החולה. (ד) הטוענים שאסור לחלל שבת במקרה של פיקוח נפש. (ה) כתוצאה מהריחוק שלהם מקיום המצוות, הם חושבים שלא ניתן לקיימן ויחד עם זאת להישאר בחיים.

ד. החושש [=חש כאבים] בְּעֵינָיו - וְהוּא שְׂיִהִיָּה בְּשִׁתְיָהּ אוֹ בְּאִתְתּוֹ מִהֵן צִיר [ירי], אוֹ שְׂהִיו דְּמַעוֹת שׁוֹתְתוֹת מֵרַב הַפָּאָב, אוֹ שְׂהִיָּה דָם שׁוֹתְתּוֹ מִהֵן, אוֹ שְׂהִיָּה בְּהֵן קִדְח [חום], וְכִיּוֹצֵא בְּחִלָּאִים אֱלוֹ - הֲרִי זֶה בְּכִלּוֹל חוֹלִים שְׂיֵשׁ בְּהֵן סִפְנָה, וּמְחַלְלִין עֲלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת, וְעוֹשִׂין לוֹ פֶּל צְרִכֵי רִפּוּאָה.

ה. וְכֵן פֶּל שְׂיֵשׁ מִכָּה בְּחִלּוֹל גּוֹפּוֹ מִן הַשֶּׁפָּה וְלִפְנֵים - [באיברים הפנימיים] - בֵּין בְּפִיו, בֵּין בְּמַעֲיוֹ, בֵּין בְּכַבְדּוֹ וּטְחוֹלוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵר פֶּל [האיברים] שְׂיֵשׁ בְּחִלּוֹ - הֲרִי זֶה חוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה. וְאִינוּ צְרִיף אֲמַד [הערכה מקצועית], שְׁחֲלֵי פְּבַד [מסוכן] הוּא; לְפִיכָף מְחַלְלִין עֲלָיו מִיָּדוֹ, בְּלֹא אֲמִידָה. וּמִכָּה שְׂהִיא פֶּגַב הֵיד וְגַב הַרְגָל - הֲרִי זֶה כְּמִכָּה שֶׁל חֲלָל [הגוף], וְאִינָה צְרִיכָה אֲמַד, וּמְחַלְלִין עֲלֵיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת. וְהַחֵם שְׂמַצְמַר [מכוון] אֶת הַבָּשָׂר - כְּמִכָּה שֶׁל חֲלָל הוּא,

הלימוד בש"ס (ומהלימוד שלו עצמו בהל' יסודי התורה, המדבר בדחיית כל התורה כולה), כי שם, קודם מביאה הגמרא את הפסוק "...וחי בהם" ואח"כ את הלימוד "וחי בהם, ולא שימות בהם" כיון שזהו הלימוד המיוחד על כך ש'פיקוח נפש' דוחה את כל המצוות, אבל לעניין שבת לא כתב זאת הרמב"ם בלשון של לימוד אלא כהמשך ופירוש של הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם" כי אין הפשט שהשבת דחווה מפני 'פיקוח נפש' אלא שמלכתחילה אין כל חיוב שבת במקום 'פיקוח נפש'.

בסיבת ההבדל בין 'פיקוח נפש' בשבת ובכל המצוות, יש לומר שהשבת היא אות בין הקב"ה ובין ישראל, וכפירוש"י "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכסם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה", ומכיון שה"אות הגדולה" שבין הקב"ה וישראל היא תוכנה של השביתה בשבת, אין היא מתקיימת כלל במקום 'פיקוח נפש' של איש מישראל.

זהו ההבדל בין הלימוד "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" ובין הלימוד "וחי בהם", כי ב"חלל עליו כו" מודגש שאמנם עכשיו יש כאן חילול שבת, והשבת היא דחווה אצל 'פיקוח נפש' כמו כל המצוות, אבל בלימוד מ"וחי בהם" משמע שאין כאן כלל חילול שבת, כי זו לא נצטווה כלל במקום 'פיקוח נפש'.

[על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 138 מתוך רמב"ם "פרדס המלך"]

ב. אֲמַדוּהוּ [=העריכו] בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת שְׂהוּא צְרִיף לְכָף וְכָף [-רפואה מסוימת] שְׂמוֹנָה יָמִים - אֵין אוֹמְרִים: 'נִמְתִּין עַד הָעָרֵב [-מוצאי שבת], פְּדִי שְׂאֵל לְחִלּוֹל עֲלָיו שְׂתֵי שֶׁבֶתוֹת'; אֲלֵא מְתַחֲלִין מֵהַיּוֹם שְׂהוּא שֶׁבֶת, וּמְחַלְלִין עֲלָיו אֶפְלוּ מֵאָה שֶׁבֶתוֹת; פֶּל זְמַן שְׂהוּא צְרִיף [רפואה] וְיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה אוֹ סִפְק סִפְנָה - מְחַלְלִין [עבורו את השבת]; וּמְדַלְקִין לוֹ אֶת הַנֵּר, וּמְכַבִּין מִלְּפָנָיו אֶת הַנֵּר⁴, וְשׁוֹחֲטִין לוֹ [בעלי חיים], וְאוֹפִין וּמְבַשְׂלִין, וּמְחַמְּיִן לוֹ חֲמִין בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ בֵּין לְרַחֲצוֹת גּוֹפּוֹ. פְּלָלוּ שֶׁל דְּבָר: שֶׁבֶת לְגַבֵּי חוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סִפְנָה - הֲרִי הוּא פְּחָל, לְכָל הַדְּבָרִים שְׂהוּא צְרִיף לָהֵן.

(א) במקרה שאין אפשרות להעביר את החולה למקום אחר, וכן אין אפשרות להסתיר או להוציא את הנר מהמקום בו

5. ויקרא-אחרי, יח, ה. 6. יחזקאל, כ, כה.

ולא שימות בהם: גרר דחיית שבת מפני פיקוח נפש והחידוש לגבי הל' יסוה"ת רפ"ה - לקו"ש חכ"ז ע' 133.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְרֵשׁוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוּ. וְכֵן כּוֹחֵל [—מורח משהח על] עֵינָיו מִן הַגּוֹי בְּשֶׁבֶת, אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם סִכְנָה. וְאִם הָיוּ צְרָכָיו, אֵין בְּהֵן מְלֹאכָה יב - עוֹשִׂין אוֹתָן אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל; לְפִיכָּךְ מְעַלִּין אֲזַנִּים [—מחזירים הלסת למקומה, אם ננקעה] בְּשֶׁבֶת, וּמְעַלִּין אֲנָקְלִי [—קצה מפתח הלב], וּמְחִזְרִין אֶת הַשֶּׁבֶר [בעצם שנשברה]. וְכֵן כּל פּוֹיֹצֵא בְּהֵן, מִתֵּר.

(יב) שפעולות אלו יגרמו לעשות מלאכה בשבת.

יא. הַיּוֹלָדָת, כְּשֶׁפּוֹרְעֵת לֵילָד - הָרִי הִיא בְּסִכְנַת נִפְשׁוֹת, וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת: קוֹרְאִין לָהּ [—מזמינים] חֲכֻמָּה [—מיילדת] מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם, וְחוֹתְכִים אֶת הַטְּבוּר, וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ. וְאִם הִיְתָה צְרִיכָה לְגַר בְּשִׁעָה שֶׁהִיא מְצַעֲקַת בְּחֻבְלֶיהָ - מְדַלְּקִין לָהּ אֶת הַנֵּר, וְאֶפְלוּ הִיְתָה סוּמָה [—עורת], מִפְּנֵי שְׂדַעְתָּה מִתְנַשְּׁבֵת עָלֶיהָ [—נגרעת] בְּנֵר, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינָה רּוֹאֶה. וְאִם הִיְתָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, מְבִיאִין לָהּ. וְכֵל שֶׁאֶפְשֵׁר לְשַׁנּוֹת, מְשַׁנִּין בְּשִׁעַת הַבָּאָה יב, כְּגוֹן שֶׁתְּבִיאָה לָהּ חֲבֵרְתָּהּ כְּלִי תְלוּי בְּשִׁעְרָה [ולא בידיה]; וְאִם אֵי אֶפְשֵׁר [לשנות], מְבִיאָה כְּדִרְפָּה.

(יג) אם הדבר אפשרי, יש להביא את הדברים הנצרכים ליולדת ואסורים בשבת בדרך שונה מהרגיל, כדי להמעיט בחילול השבת. בדין זה, מחמירים אצל יולדת יותר משאר חולים מסוכנים. הסיבה לכך היא, מכיוון שהכאבים של היולדת הם כאבים טבעיים ורוב היולדות אינן מתות כתוצאה מהלידה.

יב. אֵין מְיַלְדִין אֶת הַגּוֹיָה בְּשֶׁבֶת, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְאִיבָה יב, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם חִלּוּל [שבת]. אֲבָל מְיַלְדִין אֶת בַּת גֵּר תּוֹשֵׁב [—גוי המקיים ז' מצוות בני נח], מִפְּנֵי שְׂאֵנוּ מְצוּיִן לְהַחֲיוֹתוֹ [—לדאוג לצרכיו]; וְאֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת.

(יד) שהדבר יעורר שנאה על היהודים, כי הן יכולות לטעון שהן מיילדות בשבת רק נשים יהודיות השומרות שבת. אולם, ביום חול מותר ליילד את הגויה תמורת שכר כאשר יש חשש לאיבה.

יג. תִּהְיֶה [—יולדת] - מְשַׁנְתְּחִיל הַדָּם לְהִיּוֹת שׁוֹתֵת עַד שֶׁתֵּלֵד, וְאַחַר שֶׁתֵּלֵד עַד שֶׁלִּשְׁהָ יָמִים - מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת, וְעוֹשִׂין לָהּ כָּל צְרָכֶיהָ, בֵּין שְׂאֵמָרָה צְרִיכָה אֲנִי, בֵּין שְׂאֵמָרָה אֲנִי צְרִיכָה יב, וּמְשַׁלְּשָׁה [ימים] וְעַד שֶׁבְּעָה - אִם אֵמָרָה אֲנִי צְרִיכָה, אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ [את השבת]; וְאִם שֶׁתִּקָּה,

וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת. וְכֵן כָּל חֲלֵי שֶׁהָרֹפֵאִים אוֹמְרִין שֶׁזֶה יֵשׁ בּוֹ סִכְנָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעוֹר הַבָּשָׂר מִבְּחוּץ, מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת עַל פִּיהֶם.

(ו) מדובר במקרה שיש לאדם מכה חזקה באיברים הפנימיים, אך כאבים קלים באיברים הפנימיים אינם נחשבים לדבר מסוכן. (ז) במידה ויש סכנה אם לא ירפאו אותו מיד.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִימָא [—עלוקה] שֶׁל מַיִם - מְחַמֵּין לוֹ [מים] חֲמִין בְּשֶׁבֶת, וְעוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרָכֵי רְפוּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִכְנַת נִפְשׁוֹת. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁכַּח כָּלֵב שׁוֹטָה [—נגוע במחלה מדבקת], או אֶחָד מְזוּחָלֵי עֶפֶר שְׂמָמִיתִין - אֶפְלוּ הָיוּ סִפְק מְמִיתִין סִפְק אֵין מְמִיתִין - עוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרָכֵי רְפוּאָה לְהַצִּילוֹ.

ז. חוֹלָה שֶׁאֵמָרָהּ רּוֹפְאִים לְהַבִּיאַ לוֹ [—לצורך רפואתו] גְּרוּגְרָת [—תאנה מיובשת] אַחַת, וְרָצוּ עֲשֶׂרָה כְּנֵי אָדָם וְהַבִּיאוּ לוֹ עֲשֶׂר גְּרוּגְרוֹת בְּבַת אַחַת - כֶּלֶן פְּטוּרִין מִכֹּלָם, וְאֶפְלוּ [אם הם] הַבִּיאוּ בְּזֶה אַחַר זֶה, וְאֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּרֵאשׁוֹנָה [—מהגרוגרת הראשונה]; שֶׁהָרִי כָּלָם בְּרֵשׁוֹת [—בהיתר] הַבִּיאוּ.

ח. חוֹלָה שֶׁהִיָּה צְרִיף לְשִׁתֵּי גְרוּגְרוֹת, וְלֹא מְצָאוּ אֶלָּא שְׁתֵּי גְרוּגְרוֹת [מחבורות] בְּשִׁנֵּי עֶקְצִין [—ענפים] וְשִׁלַּשׁ גְּרוּגְרוֹת בְּעֶקֶץ אַחַד - פּוֹרְתִין הָעֶקֶץ שִׁישׁ בּוֹ שִׁלַּשׁ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין צְרִיכִין אֶלָּא לְשִׁתֵּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְבוּ בְּבַצִּירָה, אֶלָּא יִכְרְתוּ עֶקֶץ אַחַד וְלֹא יִכְרְתוּ שְׁנַיִם. וְכֵן כּל פּוֹיֹצֵא בְּזֶה.

ט. הַמְּבַשֵּׁל לְחוֹלָה בְּשֶׁבֶת, וְאֲכַל הַחוֹלָה וְהוֹתִיר [חלק מהתבשיל] - אָסוּר לְבְרִיא לְאָכַל מִן הַמוֹתֵר יב, גְּזֵרָה, שְׂמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבְלוּט.

אֲבָל • הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלָה אֲבָל • לְבְרִיא א"א וְהוּא שִׁיְהִי לּוֹ חוֹלָה מִבְּעוֹד יוֹם. חֲשַׁנַּת הַרֶמֶב"ד

בְּשֶׁבֶת, מִתֵּר לְבְרִיא לְאָכַל מִמֶּנּוּ בְּשֶׁר חֵי' - שְׂאִין בְּדָבָר תּוֹסֵפֵת יב, כְּדֵי שֶׁנִּגְזַר שְׂמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבְלוּט. וְכֵן כּל פּוֹיֹצֵא בְּזֶה.

(ח) עד מוצאי שבת. (ט) שמא מלכתחילה הבריא יבשל כמות גדולה יותר שתספיק גם עבורו. (י) ללא בישול. (יא) שהרי בשחיטת בהמה אחת, יש ממילא בשר המספיק לכמה אנשים.

י. חוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סִכְנָה, עוֹשִׂין לוֹ כָּל צְרָכָיו עַל יְדֵי גוֹי. כִּי־צַד? אוֹמְרִין לְגוֹי לְעֲשׂוֹת לוֹ, וְהוּא עוֹשֶׂה - לְבַשֵּׁל לוֹ וְלֶאֱפֹת, וְלְהַבִּיא רְפוּאָה מִרְשׁוֹת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְתִינּוֹק - פְּטוּר, אֶפְלוּ
לֹא • שָׁמַע שְׁטֹבַע [תינוק];
הוֹאִיל וְהֶעֱלָה תִינּוֹק עִם
הַדָּגִים, פְּטוּרֵיכֵם.

השגת הרמב"ד
לא . . . פטור א"א הנך מילי פלוגתא דרבה ורבה וניהו במנחות (סד) ורבה לקולא דאמר זיל בטר מעשיו והוא פסק כרבא אע"ג דתלמיד הוא לגביה דרבה.

כא) אך התכוון לצוד והעלה דגים בלבד, חייב אף אם שמע שתינוק טבע באזור זה.

יז. נָפַל תִּינּוֹק לְבוֹר - עוֹקֵר חֲזִיזָה [=עפר שבשפת הבור]
וּמַעֲלֵהוּ, וְאִם עַל פִּי שְׁהוּא מְתַקֵּן בָּהּ [בכור] **מְדוּרָה**
בְּשַׁעַת עֲקִירְתָּהּ. נִנְעָלָה דֹלֶת בְּפָנָי תִּינּוֹק - שׁוֹבֵר אֶת
הַדֹּלֶת וּמוֹצִיאֹו, וְאִם עַל פִּי שְׁהוּא מְפַצֵּל אוֹתָהּ
[הופך את חלקי הדלת ל] **עֵצִים שְׂרָאוּיִן לְמִלְאָכָה; שְׁמָא**
יִפְעֵת [=יהל] **הַתִּינּוֹק, וְיָמוּתָה. נִפְלָה דֹלְקָה, וְיִשׁ שָׁם**
אָדָם שְׁחוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא יִשְׂרָף - מְכַבֵּין אוֹתָהּ לְהַצִּילוֹ
מִן הָאֵשׁ, וְאִם עַל פִּי שְׁהוּא כּוֹבֵשׁ דֶּרֶךְ וּמְתַקְנָה
בְּשַׁעַת כְּפוּי. וְכָל הַקּוֹדֵם לְהַצִּיל, הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח;
וְאִינוּ צָרִיף לְטַל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין בְּכָל דְּבַר שֵׁיִשׁ בּוֹ
סְפָנָה.

יח. מִי שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפְּלִיטָה כִּי - סָפַק הוּא שָׁם, סָפַק
אִינוּ שָׁם כִּי - מְפַקְחִין עָלָיו כִּי; מְצִאוּהוּ חַי - אִם עַל
פִּי שְׁנִתְרוֹצֵץ [=התרוסק], **וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיבְרִיא, מְפַקְחִין**
עָלָיו וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ, לְחַיֵּי אוֹתָהּ שְׁעָה יְהִי.

כב) קיר הרוס או ערמת אבנים. כג) ואף אם הוא שם, ייתכן שהוא כבר מת. כד) מסירים את האבנים שנפלו במפולת, על מנת להצילו. כה) כי דיני פיקוח נפש תקפים גם כאשר האדם יישאר בחיים רק עוד זמן מועט.

יט. בְּדָקוּ עַד חֲטָמוֹ [=אף], **וְלֹא מְצָאוּ בּוֹ נִשְׁמָה**
[נשימה] - מְנִיחִין אוֹתוֹ; שֶׁכָּבַר מֵת.

בְּדָקוּ וּמְצָאוּ עֲלֵיוֹנִים [=אנשים בראש המפולת] **מֵתִים - לֹא**
יֹאמְרוּ: 'כָּבַר מֵתוֹ תַּחְתּוֹנִים', אֶלֶּא מְפַקְחִין עַל
הַכֹּל; שֶׁאֶפְשָׁר [ייתכן] **בְּמִפְּלֵת, שֵׁימוֹת הָעֲלִיּוֹן וְיַחֲזִיחַ**
הַתַּחְתּוֹן.

כ. הִיתָה חֲצֵר שֵׁיִשׁ בָּהּ גּוֹיִם וְיִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ
יִשְׂרָאֵלִי אֶחָד וְאֶלֶף גּוֹיִם, וְנִפְלָה עֲלֵיהֶם מִפְּלֵת -
מְפַקְחִין עַל הַכֹּל, מִפְּנֵי הַיִּשְׂרָאֵלִי כִּי. פֶּרֶשׁ [הלהך] **אֶחָד**
מֵהֵן לְחֲצֵר אַחֲרָת, וְנִפְלָה עָלָיו [מפולת בתוך] **אוֹתָהּ חֲצֵר**
- מְפַקְחִין עָלָיו; שְׁמָא זֶה שֶׁפֶּרֶשׁ הוּא הַיִּשְׂרָאֵלִי,
וְהַנְּשֹׂאִרִים גּוֹיִם כִּי.

כו) אנשים הגרים בקביעות במקומם, נחשבים כמחצית מאנשי המקום גם כאשר יש רוב מסוג אחד של אנשים,

וְאִין צָרִיף לֹמַר אִם אֲמָרָה צָרִיכָה אֲנִי - מְחַלְלִין
עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת. וּמְשַׁבְּעָה וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרִי
הִיא כְּחוֹלָה שְׁאִין בּוֹ סְפָנָה טו'; וְאֶפְלוּ אֲמָרָה צָרִיכָה
אֲנִי, אִין עוֹשִׂין לָהּ מְלָאכָה אֶלֶּא עַל יְדֵי גּוֹיִן.

טו) כי ייתכן שהיולדת אינה מרגישה בדיוק מה היא צריכה. טז) שדיניו התבארו בהלכה. יז) אולם, אם היולדת חולה במחלה נוספת המסכנת את חייה, נחשבת חולה שיש בו סכנה.

יך. עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחֲפָה, וְאֶפְלוּ בִימֹת הַחֲמָה,
מִפְּנֵי שֶׁהַצָּנָה קָשָׁה לְחֲפָה הַרְבֵּה בְּמִקּוֹמוֹת הַקָּר;
אֶבֶל • אִין עוֹשִׂין מְדוּרָה
לְחוֹלָה לְהַתְחַמֵּם בָּהּ. הַקִּיזֵי דָם יִי וְנִצְטָנָן -
עוֹשִׂין לוֹ מְדוּרָה, אֶפְלוּ

בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז טו'. וּמְרַחֲצִין אֶת הַיָּלָד בְּשֶׁבֶת בַּיּוֹם
שְׁנוּלָד, אַחֲרֵי שֶׁחֻמְכִין אֶת טְבוּרוֹ, אֶפְלוּ בְּחֻמְכִין
שֶׁהוּחְמוּ בְּשֶׁבֶת; וּמוֹלְחִין אוֹתוֹ [טיפול מחוק] **וּמְלַפְּפִין**

[עוטים] **אוֹתוֹ** [בכבדים],
מִפְּנֵי שֶׁסְּפָנָה הִיא לוֹ אִם
לֹא יַעֲשֶׂוּ לוֹ כָּל אֵלֶּה. וְכַנֵּי מְרַחֲצִים אוֹתוֹ
לְפָנֵי הַמַּיְלָה, וְלֹא אַחֲרֵי

הַמַּיְלָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמַיְלָה כִּי, בְּחֻמְכִין שֶׁהוּחְמוּ
בְּשֶׁבֶת - מִפְּנֵי הַסְּפָנָה.

יח) בעבר היה מקובל כרפואה, לשאוב דם מהגוף כדי שיתחלף בדם חדש. יט) כי הקור מהווה סכנה עבורו. כ) ובוודאי גם ביום השני למילה.

טו. הָאִשָּׁה שֵׁיִשְׁבָּה עַל הַמְּשַׁבֵּר [=כרעה ללדת] **וּמֵתָה**
- מְבִיאִין סָפִין בְּשֶׁבֶת אֶפְלוּ דֶּרֶךְ רְשׁוֹת הַרְבִּיבִים,
וְקוֹרְעִין אֶת כְּרִסָּהּ [=בטן] **וּמוֹצִיאִין אֶת הַיָּלָד, שְׁמָא**
יִמְצָא חַי - שֶׁסָּפַק נִפְשׁוֹת דוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, וְאֶפְלוּ
לְזֶה [לעובד] **שְׁאִין חֲזָקָתוֹ חַי.**

טז. מְפַקְחִין [=משגיחים על] **פְּקוּחֵם** [=חילון והצלת] **נִפְשׁוֹת**
בְּשֶׁבֶת, וְאִין צָרִיף לְטַל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין; וְהַמְּקַדִּים
לְהַצִּיל הַנֶּפֶשׁ, הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח. פִּיֵּצַד? רָאָה תִּינּוֹק
שֶׁנִּפַּל לָיִם - פּוֹרֵשׁ מְצוּדָה [=מלכות] **וּמַעֲלֵהוּ, וְאִם**
עַל פִּי שְׁהוּא צָד הַדָּגִים עִמוֹ. שָׁמַע שְׁטֹבַע תִּינּוֹק
בַּיָּם, וּפֶרֶשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹתוֹ, וְהֶעֱלָה דָגִים בְּלִבָּד -
פְּטוּר מִפְּלוּם. נִתְּפָנָן לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ולכן, במקרה זה נחשב הדבר שישנם בחצר חצי יהודים וחצי גויים וממילא קיים ספק שקול אולי היהודי נלכד מתחת למפולת, ומותר לפנות אותה. (כז) מכיוון שרוב האנשים נשארו במקומם הם נחשבים עדיין כקבועים, ולכן עדיין יש להתייחס לכמות היהודים והגויים כמחצית מול מחצית, וממילא קיים ספק שקול האם היהודי הוא זה שהלך לאותה חצר ונלכד תחת המפולת, ומותר לפנות אותה.

ולכן, במקרה זה נחשב הדבר שישנם בחצר חצי יהודים וחצי גויים וממילא קיים ספק שקול אולי היהודי נלכד מתחת למפולת, ומותר לפנות אותה. (כז) מכיוון שרוב האנשים נשארו במקומם הם נחשבים עדיין כקבועים, ולכן עדיין יש להתייחס לכמות היהודים והגויים כמחצית מול מחצית, וממילא קיים ספק שקול האם היהודי הוא זה שהלך לאותה חצר ונלכד תחת המפולת, ומותר לפנות אותה.

כג. גוים שצָרוּ [-עשו מצור] על עירות ישראל - אם באו על עסקי ממון - אין מחללין עליהן את השבת, ואין עושין עמהן מלחמה; ובעיר הסמוכה לספר [=גבול], אפלו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, ויצאין עליהן בכלי זין [=נשק], ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום לי, אם באו על עסקי נפשות, או שערכו מלחמה, או שצָרוּ סתם - ויצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא, לצאת ולעזר לאחייהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת; ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן, מתר להם לחזור בכלי זין שלהם למקומם בשבת, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

כא. נַעֲקְרוּ • [-עובד] פֶּלֶן מַחְצֵר זו לילה לחצר אחרת, ובעת עקירתן פרש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת, ונפלה עליו [מפולת באותה חצר], ואין ידוע מי הוא - אין מפקחין עליו; שביין שנעקרו פלם [ממקומם], אין פאן ישראל קבוע [במקומם], וכל הפורש מהן פשהן מהלכין, הרי הוא בְּחֻזְקַת שְׁפָרֵשׁ מִן הַרְבֵּי. לפיכך, אם היה הרב ישראל - אף על פי שנעקרו פלם, ופרש אחד מהם לחצר, ונפלה עליו - מפקחין עליו.

נַעֲקְרוּ • [-עובד] פֶּלֶן מַחְצֵר זו לילה לחצר אחרת, ובעת עקירתן פרש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת, ונפלה עליו [מפולת באותה חצר], ואין ידוע מי הוא - אין מפקחין עליו; שביין שנעקרו פלם [ממקומם], אין פאן ישראל קבוע [במקומם], וכל הפורש מהן פשהן מהלכין, הרי הוא בְּחֻזְקַת שְׁפָרֵשׁ מִן הַרְבֵּי. לפיכך, אם היה הרב ישראל - אף על פי שנעקרו פלם, ופרש אחד מהם לחצר, ונפלה עליו - מפקחין עליו.

(ג) ולא ממתנינים לאחר השבת, כי אם הגויים יכבשו אם העיר הסמוכה לגבול הם יוכלו בקלות להתקדם ולכבוש את כל הארץ. (ד) אף בערים שאינן סמוכות לגבול. (ה) שלא ירצו לבוא לסייע להם בפעם הבאה.

כח) כאשר האנשים לא קבועים במקומם, מתייחסים לכל אחד מהם כפרט בודד ולא כמחצית ובמקרה של ספק הולכים אחרי הרוב. לכן במקרה זה בו הרוב הם גויים, אין לחלל את השבת.

כד. וכן ספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, או עיר שהקיפה נהר - מצוה לצאת בשבת להצילן, בכל דבר שיכולין להצילן. ואפלו יחיד הנדרף [בורח] מפני הגוים, או מפני שהוא יחיד [יחיד] ורדף אחריו להרגו - מצוה להצילו, ואפלו בעשית פמה מלאכות בשבת; ואפלו לתקן [להכין] כלי זין להצילו, מתר. וזועקין עליהן [לה] ומתחננים בשבת, ומתריעין עליהן לעזר אותן; ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר [מגפה] בשבת.

כב. המהלך במדבר, ולא ידע מתי הוא יום שבת - מונה מיום שטעה ששה ימים, ומקדש שביעיל, ומברך בו ברפת היום [-עושה קידוש], ומבדיל במוצאו בשבת. ובכל יום ויום, ואפלו ביום זה שהוא מבדיל בו ומקדש, מתר לו לעשות [-לעבוד] כדי פרנסתו [-לצרכיו החיוניים] בלבד, כדי שלא ימות לב. ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו, שקל יום ויום ספק שבת הוא; ואם ידע שהיום [הוא יום] שמיני ליציאתו [לדרן], או חמשה עשר ליציאתו, וכיוצא בזה - הרי זה מתר לעשות כל מלאכה באותו היום, שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשירה בשבת; ושאר הימים חוץ מיום זה, עושה כדי פרנסה בלבד.

השנת הראב"ד ואם . . . בוח א"א פי' יום אחד יתר על שביעיות אותו יום נותר בכל מלאכה. **ידע שהיום [הוא יום] שמיני ליציאתו [לדרן], או חמשה עשר ליציאתו, וכיוצא בזה - הרי זה מתר לעשות כל מלאכה באותו היום, שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשירה בשבת; ושאר הימים חוץ מיום זה, עושה כדי פרנסה בלבד.**

(ו) העולה על גדותיו ומסכן את תושבי העיר. (ז) ובלבד שהמציל לא יסכן את חייו כתוצאה מכך, כי חייו קודמים לחיי חברו. (ח) תוקעים בשופר כדי להזעיק עברום עזרה. (ט) כי העיסוק בכך יגרום חרדה וכתוצאה מכך המגפה עלולה להתפשט עוד יותר.

כה. צרין על עירות הגוים שלשה ימים קדם לשבת; ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום, ואפלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ישראל מהגלות באופן של "אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

(על-פי "יין מלכות" ספר זמנים, סימן ד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. כיצד? פותקין [פוחחים צינור] **מים לגנה ערב שבת עם** [=לפני] **חשכה, והיא מתמלאה והולכת כל היום בלוי. ומניחין מגמר^א תחת הכלים** [=בגדים], **והן מתגמרין** [=מתבשמים] **והולכין כל השבת בלה. ומניחים קילור** [-משחה] **על גבי העין, ואספגנית** [-תחבושת] **על גבי המכה, ומתרפין** [-מתרפאים] **והולכין כל השבת בלה. ושורין דיו וסממנין** [=צבע] **עם חשכה, והן נשרין והולכין כל השבת בלה. ונותנין צמר ליורה^ב, ואונין** [=אגודות] **של פשתן לתנור^ג, והם משתנין והולכין** [-מלבינים] **כל השבת בלה. ופורשין מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשכה, והן צדין והולכין כל השבת בלה. וטוענין** [משאות] **בקורת בית הבד^ד ובעגולי הגת^ה עם חשכה, והמשקין זבין והולכין כל השבת בלה. ומדליקין את הגר או את המדורה מפערבו, והיא דולקת והולכת כל השבת בלה.**

א) בשמים המיוצרים בשריפה על גבי גחלים. ב) דוד עם מים וצבע, כדי לצבוע את הצמר. ג) כדי להלכין את הפשתן. ד) קורה הנמצאת במקום הכנת השמן, ובאמצעותה מכבידים על הזיתים ומפיקים מהם את השמן. ה) אבנים הנמצאים במקום הכנת היין, ובאמצעותן מכבידים על הענבים ומפיקים מהם את היין. ו) לפני כניסת השבת.

ג. מניחין קדרה על גבי האש, או בשר פתנור או על גבי גחלים, והן מתבשלין והולכין כל השבת בלה, ואוכלין אותן בשבת. ויש בדבר זה דרכים שהן אסורין^ז - גזרה, שמא יתהה בגחלים בשבת^ח. ז) כמבואר בהלכה הבאה. ח) יגרוף את הגחלים בשבת על מנת להגדיל את האש, ויעבור על איסור מבעיר ואיסור מבשל בשבת.

ד. כיצד? תבשיל שלא בשל כל צרכו, וחמין [-מים חמים] **שלא הוחמו כל צרכן, או תבשיל שבשיל**

בשבת, עד שכובשין אותה, ואף על פי שהיא מלחמת הרשות [שאניה מצוה]; **מפי השמועה^ט למדו: "עד רדתה^י, ואפלו בשבת. ואין צריך לומר במלחמת מצוה^{יב}; ולא כבש יהושע** [את] **יריחו, אלא בשבת.**

מ) על פי מסורת פירוש הפסוקים כפי שהתקבלה מפי משה רבנו. מא) עד שהעיר תיכבש. מב) שמחללים שבת לצורך המלחמה. ההבדל בין מלחמת מצוה למלחמת רשות, מבואר להלן בספר שופטים בהלכות מלכים ומלחמות.

~ יום שני ט' ניסן ~

פרק ג

מלאכות המותרות והאסורות בערב שבת.

א. מתר להתחיל במלאכה בערב שבת, אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת; שלא נאסר עלינו, אלא לעשות מלאכה בעצמו של יום; אבל שתעשה המלאכה מעצמה בשבת, מתר לנו להנות במה שנעשה בשבת מאליו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מתר להתחיל מלאכה בערב שבת אף על-פי שהיא נגמרת מאליה בשבת כו".

וכבר למדנו בתחילת הלכות שבת (פ"א ה"ד) שכל מקום שנאמר "מתר לעשות", הרי זה מותר לכתחילה.

ויש לבאר הלכה זו בעבודה הרוחנית, שעניין המלאכה בכלל, היינו מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, שתוכנה לעשות מענייני החולין (ימי החול) קדושה (שבת), ותכלית השלמות בעבודה זו יהיה ביום השבת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שאז יתקיים "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

וזהו תוכנה של הלכה זו, שאף אם יש עבודה שלא תיגמר בזמן הגלות אלא שהיא תהיה נגמרת מאליה בשבת, בכל זאת יש להתחיל אותה, ובהכרח שגמר המלאכה יהיה על-ידי הקב"ה כאשר יוציא את כל בני

7. דברים-שופטים, כ, כ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או בגבכה טו - הרי הוא ככירה שהסקה בקש ובגבכה, ומשהין עליו. ומתר לסמך לכירה מפערב, אף על פי שאינה גרופה. ואיזו היא פירה, ואיזה הוא כפח? פירה, מקום שפיתת [הנחת] שתי קדרות; וכפח, מקום שפיתת קדרה אחת טז.

(יד) שחום בעירתם גדול. (טו) שחום בעירתם מועט. (טז) ולכן החום שלו גדול יותר מחום הכירה.

ח. תבשיל חי שלא בשל כלל, או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו - מתר לשהותו על גבי האש, בין בכירה וכפח בין בתנור. וכן תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא כסה; מפני שבכיר הסיח דעתו ממנו, ואינו בא לתחת בגבילים.

(יז) שאסור להשהותו על כירה שאינה גרופה או על תנור, כמבואר בהלכות ד-ה. (יח) הוא כבר לא יתעסק בתבשיל הזה, מכיוון שאי אפשר למהר את בישול הבשר החי, אלא צריך לחכות זמן ארוך כדי שיתבשל. ובתבשיל שמצטמק ורע לו ודאי שהוא לא יחתה, כדי לא להרוס את התבשיל.

ט. כל • תבשיל

שאסור לשהותו ט - אם עבר ושהה אותו [במדי] - אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וימתין [אחרי שבת] בכדי שיעשה כ. ואם שפחו [בשוגג] - אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא א, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתר לאכלו בשבת.

(ט) על גבי כירה, תנור או כופח, כמבואר בהלכות הקודמות. (כ) משך הזמן שנדרש לבשל את התבשיל, כי אם הוא לא יצטרך להמתין כלל, הוא ירוויח מכך שעבר על איסור וירצה לעשות כך פעם נוספת. (כא) והוא התבשל בשבת.

השגת הראב"ד

כל . . בשל א"א בחיי ראשי סוגיא דשמעתא לא מסתגי הכי, והוא מפרש לבעיא דגמ' (שבת לח) עבר ושהה מאי אשוכח ומצטמק ויפה לו וסבר בעיא ולא איפשטיא ולקולא, ולא היא דפלוגתא ד"מ ר' יהודה היא וקיימא לן [חולין טו] כ"י יהודה בפרקא, ובתר גזירתא אפילו ל"מ שוכח נמי אסור, וכי איבעיא להו בששה בשוגג מצטמק ויפה לו מאי אדרב יהודה דדילמא בשוכח הוא דמתמיר אבל בשוגג מצטמק ויפה לו לא מתמיר ולא קניס שוגג אטו מזיד או דילמא לא שגג ולא איפשטיא ולקולא תדע דהכי הוא דהא ב"י ר' יוסי מצא ביצים מצומקות ואסר להם הא ודאי או שוגגין או שוכחין היו, ואי אמרינן שוכחין היו היכי אמרינן בגמרא דאסר להו שבת אחרת ומאי שגג שכתת אותה שבת משכתת שבת אחרת, אלא על כרחיך שוגגין היו והודיע אותן שהוא אסור ולא יעשו עוד.

כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה [השהיה על האש מיטיבה] לו - אין משהין אותו על גבי האש בשבת, אף על פי שהנח מבעוד יום; גזרה, שפא יחתה בגבילים כדי להשלים בשולו, או כדי לצמקו. לפיכך, אם גרף האש, או שפסה אש הפירה באפר או בנערת פשתן הדקה ט, או שעממו [נחלשו] הגבילים שהרי הן כמכסות באפר, או שהסיקה [א-ת הכירה] בקש או בגבכה [בתבן] או בגללי [צואה] בהמה דקה שהרי אין שם גבילים בוערות - הרי זה מתר לשהות עליה; שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל, ואין גוזרין שפא יחתה באש.

(ט) החוטים הדקים הנושרים מהפשתן כאשר חובטים אותו. (י) ולא מתכוון לזרו את בישולו.

ה. במה דברים אמורים? בכירה י, שהבילה [החום שלה] מועט. אבל התנור י - אף על פי שגרף האש, או חפה [כיסה אותה] באפר, או שהסיקהו בקש או בגבכה - אין משהין בתוכו, ולא על גביו, ולא סומכין לו [בצדו] תבשיל שלא בשל כל צרכו, או שבשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו; הואיל והבילו [של התנור] חם ביותר, אינו מסיח דעתו [מהתבשיל], וחוששים שפא יחתה בזו האש המעוטה, אף על פי שהיא אש קש וגבכה או מכסה.

(יא) שיותר להשהות קדירה בתנאים המבוארים בהלכה הקודמת. (יב) כלי המיועד לבישול שני סירים, ובתחתיתו מניחים את הגבילים. (יג) בימיהם, היו התנורים בנויים בצורת קונוס - עם תחתית עגולה רחבה ההולכת ומצטמצמת לגובה. בתחתית התנור היו מונחים הגבילים, ובראשו היה פתח צר שמעליו היה מונח התבשיל. בעקבות צורתו המיוחדת, חום התנור היה חזק ועוצמתי יותר מכירה.

ו. ולמה אסרו לשהות בתנור, אף על פי שגרף? מפני שהגרף אינו גורף אלא רב האש ועצמה [כוחה], ואי אפשר לגרף כל האש עד שלא תשאר ניצוצה אחת [אף לאחר גריפתו]; ומפני שהבילו [נשאר] חם, [חוששים] שפא יחתה כדי לנער [ולהבעיר] הניצוצות הנשארות.

ז. הכפח [כירה קטנה] - הבלו רב מהבל הפירה, ומועט מהבל התנור. לפיכך, אם הסיקו בגפת [פסולת זיתים] או בעצים י - הרי הוא כתנור, ואין משהין [קדרה] בתוכו ולא על גביו, ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו, או מצטמק ויפה לו, אף על פי שגרף או כסה באפר. ואם הסיקהו בקש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י. עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שיעשו ולא.

(כט) ואף בתוך כירה וכופח אסור להשהות אותם. (ל) כי יש לחשוש שמא יבוא לחתות בגחלים. (לא) כמבואר בהלכה ט.

יג. תנור שנמתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו בשבת - אם בשר גדי הוא^ל וכיוצא בו, מתר; שאם יחתה בגחלים, יתחרף^ה [יישרף] הבשר, [משום] שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד; ואם בשר יז או שור הוא^ל, אסור, שמא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח [=טחם] פי התנור בטיט^ל - מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתות [בגחלים], תכנס הרוח [לתנור], ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור^ל.

(לב) שהוא בשר רך ומתבשל במהירות. (לג) שמתבשלים באטיות. (לד) כדי לשמור על חום התנור, שלא יכנס אוויר קר מבחוץ. (לה) ולכן אין חשש שמא הוא יפתח את התנור ויחתה בגחלים.

יד. וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו שמא יגלהו ויחתה; ומפני זה נותנין אננין של פשתן לתוף התנור עם חשקה, שאם גלהו - יפסד^ל.

(לו) דין זה של נתינת הפשתן נאמר כבר בהלכה ב, אך שם התבאר שנתינת הפשתן אינה נחשבת מלאכה הנעשית בשבת, ובהלכה זו מבואר שאין לחשוש שמא יבוא האדם לחתות בגחלים כי הוא יגרום לאיבוד הפשתן.

טו. נתן גדי שלם לתוף התנור - הרי הוא כבשר העז או בשר שור^ל, ואסור לשהותו, שמא יחתה בגחלים, אלא אם כן טח [את התנור] התנור. ומתר לשלשל כבש הפסח לתנור [לצלול אותו בשלמותו] עם [לפני] חשקה^ל, אף על פי שאינו טח, מפני שבגדי חבורה ריזין הן^ל.

(לז) שמתבשלים באטיות. (לח) כאשר ערב פסח חל בערב שבת. ואף שהכנת קרבן הפסח מותרת בשבת, אך כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, כמו צליית הכבש לאחר שחיטתו, אסור לעשותה בשבת. (לט) האנשים המתאספים לאכול יחד את קרבן הפסח, כפי המבואר בהלכות קרבן פסח, נזהרים היטב ואין לחשוש שהם יחתו בגחלים.

טז. אין צולזים בשר^מ בצל וביצה על גבי האש, אלא פדי שיעלו^{מב} מבעוד יום [לפני שבת], ויהיו

י. כל • שמתר לשהותו על גבי האש^כ - כשנוטלין אותו בשבת^כ, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא על גבי כירה גרופה או מכסה^כ, או בכירה וכפח שהסקו בקש וגבכה^כ; והוא, שלא הניח הקדרה על גבי קרקע [לאחר נטילתה]; אבל משהניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו על גבי [כירה] גרופה, או מכסה^כ. ואין מחזירין [קדרה בשבת] לתנור ולא לכפח שהסקו בגפת או בעצים, אף על פי שגרף או פסה [אותם], מפני שהבלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין לו [בציוד קדרה] בשבת.

(כב) כאשר הכירה גרופה, וכן כאשר הכופח הוסק בקש וגבכה, או כאשר השליך אבר חי לתבשיל כמבואר בהלכות הקודמות. (כג) מהמקום שבו היה הסיר מונח. (כד) שהסיקו אותה בגפת או בעצים. (כה) אך אסור להחזיר את הסיר לתוך הכירה או הכופח, משום שזו דרך הבישול הרגילה והאדם נראה כמבשל בשבת. (כו) כי השהיה הקודמת התבטלה, ובהחזרתו הוא נחשב כמניח סיר על הכירה בשבת ואסור לעשות כן.

יא. אסור • להכניס מגרפה [כף] לקדרה^כ, והיא על האש, להוציא ממנה [חלק מהתבשיל] בשבת^כ; מפני שמגיס [מערבב] בה, וזה [הערוכב] מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשל בשבת. ומתר להחזיר [להעביר] מכירה לכירה, אפלו מפירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרבה; אבל לא מפירה לטמינה [כיסוי ברבר השומר חום], ולא מטמינה לכירה.

(כז) שיש בה תבשיל שלא התבשל כל צרכו. (כח) ואף אם הקדרה אינה מונחת על האש, אסור לעשות כן כשהיא עדיין ורותחת.

יב. לא ימלא אדם קדרה עססיות ותרמוסין [סוגי קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוף התנור ערב שבת עם חשקה, וישהה אותן כט - שאלו [מאכלים אלו] וכל פיוצא בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר [בכלל], כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו עליהן לאכלן לאתה [מיד], ולפיכך אסור לשהותן בתנור^ל. ואם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מבְעוֹד יוֹם, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה אוֹ מִתַּחַמֵּם פְּגַגְדָּה בְּשֶׁבֶת. וְצָרִיף שְׂיִדְלִיק רֹב הַמְדוֹרָה קִדְם חֲשֻׁכָה, עַד שֶׁתֵּהָא שְׁלֵהֲבַת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה [=בוערת] קִדְם הַשֶּׁבֶת; וְאִם לֹא הִדְלִיק רַבָּה, אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהּ בְּשֶׁבֶת - גְּזֵרָה, שְׁמָא יַחֲתָה בָּהּ וְיִנִּיד [=יענע] הַעֲצִים פְּדִי שְׁתַּעֲלָה הַשְּׁלֵהֲבַת. וְאִם הִדְלִיק עֵץ יְחִידִי, צָרִיף לְהִדְלִיק רֹב עֲבִיו וְרֹב הַקַּפּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם.

(מח) אף מדברים שאסור להדליק בהם נרות שבת שמא יבעיר את הנר, כי במדורה גדולה אין לחשוש לכך. (מט) למרות שבמדורה רגילים להדליק נרות קטנים המותרים בשבת רק מדברים מסוימים, מותר להדליק בה מדורה גדולה מכל דבר.

כ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִבּוּלִין [בשאר מקומות]; אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ, מֵאֲחִיזִין [מדליקים] אֵת הָאוּר [אש] בְּעֲצִים בְּמִדוֹרַת בֵּית הַמּוֹקֵד [מקום לינת הכהנים במקדש] עִם חֲשֻׁכָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יַחֲתָה, שֶׁהַכֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן.^{נא}

(ג) שצריך להדליק את רוב המדורה לפני שבת. (נא) הכהנים זהירים ולא יבואו לחתות בגחלים.

כא. הֵיטָה מְדוֹרָה שֶׁל קִנִּים אוֹ שֶׁל גְּרַעֲיָנִים - אִינוּ צָרִיף לְהִדְלִיק הָרֹב; אֲלָא בִּיּוֹן שֶׁהַתַּחִּיל [להדליק] בָּהּ הָאֵשׁ קִדְם הַשֶּׁבֶת, מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ נִתְלִית [נתפסת] בָּהֶן בְּמַהֲרָה, וְאִינוּ צָרִיף לְחַתוֹת. לְפִיכָף, אִם אֲגַד קִנִּים, אוֹ הַיִּנִּחַ הַגְּרַעֲיָנִין בַּחוּמָּלוֹת [סלים] - הָרִי הֵן פְּעֻצִים^{נב}, וְצָרִיף שְׁתַּעֲלָה בָּהֶן הַשְּׁלֵהֲבַת מֵאֲלִיָּה קִדְם הַשֶּׁבֶת.

(נב) שלוקח זמן רב עד שהאש נתפסת בהם.

כב. מְדוֹרָה שֶׁל זָפֶת, אוֹ שֶׁל גְּפָרִית, אוֹ שֶׁל רֶבֶב [שומן], אוֹ שֶׁל קִירָה [שעווה], אוֹ שֶׁל קֶשׁ, אוֹ שֶׁל גָּבְבָהּ - אִינוּ צָרִיף לְהִדְלִיק רַבָּה קִדְם הַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ מְדַלְקַת אוֹתָם בְּמַהֲרָה.

פֶּרֶק ד

הטמנת תבשילים בערב שבת ובשבת.

א. יֵשׁ דְּבָרִים, שְׁאִם טָמֵן בָּהֶן הַתַּבְשִׁילִּיא - הוּא מִתַּחַמֵּם, וּמוֹסִיפִין בְּבִשּׁוּלוֹ; פְּעִיץ הָאֵשׁ, כְּגוֹן: גָּפֶת [פסולת הוייתים], וְזָבֵל [צואת בעלי חיים], וּמְלַח, וְסִיד, וְחֹל, אוֹ זוּגִין [קליפות ענבים] וּמוּכִין [צמר גפן] וְעֲשָׂבִים בְּזִמְן שְׁשֻׁלְשָׁתָן [האחרונים] לַחֲזִין מִחֲמַת עֲצָמָן [לחות טבעית];

רְאוּיִין לְאֲכִילָה. וְאִם נִשְׂאָרוֹ אַחַר כֵּן עַל הָאֵשׁ בְּשֶׁבֶת עַד שְׂיִצְלוּ הַרְבֵּה - מִתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ; [משום] שְׁאִם חָתָה - יַחֲרֹף אוֹתָן, [מכיוון] שְׂעַל גּוּף הָאֵשׁ הֵם^{נג}. וּמִפְּנֵי זֶה מְנַיְחִין הַמְּגוּמָר תַּחַת הַפְּלִים עִם חֲשֻׁכָה, [משום] שְׁאִם חָתָה בְּגַחְלִים - יִשְׂרָף הַמְּגוּמָר וְיַעֲשֶׂן [יסריח בעשן את] הַפְּלִים^{נד}.

(מ) על האש ללא כלי. (מא) הן בשר גדי והן בשר שור ועז. (מב) משני הצדדים. (מג) ולכן אין הדבר דומה לבישול בכלי על גבי כירה, כופח או תנור, שבו חוששים שמא יחתה האדם בגחלים כמבואר בהלכות הקודמות. (מד) דין זה של הנחת המוגמר נאמר כבר בהלכה ב, אך שם התבאר שהנחת המוגמר אינה נחשבת מלאכה הנעשית בשבת, ובהלכה זו מבואר שאין לחשוש שמא יבוא האדם לחתות בגחלים כי הבגדים יסריחו כתוצאה מכך.

זז. הָא לְמַדְתָּ, שְׁכָל דְּבַר שְׁאֵנוּ אוֹסְרִין בְּעִנְיָן זֶה [הבישול והצלייה], אִינוּ אֲסוּר מְשׁוּם שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בְּשֶׁבֶת, אֲלָא גְזֵרָה - שְׁמָא יַחֲתָה בְּגַחְלִים. לְפִיכָף, אִין נוֹתְנִין צָמֵר לַיִרָה, אֲלָא אִם כֵּן הֵיטָה עֲקוּרָה [הוטרף] מֵעַל הָאֵשׁ - שְׁמָא יַחֲתָה בְּגַחְלִים; וְהוּא שְׂיִהְיֶה פִּיָּה [פתח היורה] טוֹחַ בְּטִיט - שְׁמָא יִגִּיס בָּהּ^{נה} מִשְׁחֲשֻׁכָּה^{נו}.

(מה) בהלכה ב מבואר שנתנת הצמר אינה נחשבת מלאכה הנעשית בשבת, ובהלכה זו מבואר שההיתר הוא בתנאי שאין חשש שיחתה בגחלים או יעררב את הצמר. (מו) ויעבור על איסור בישול ומבעיר בשבת.

יח. אִין נוֹתְנִין אֵת הַפֶּת בַּתְּנוּר עִם חֲשֻׁכָה, וְלֹא הַרְרָה [עוגה דקה] עַל גְּבִי הַגַּחְלִים - אֲלָא פְּדִי שְׂיִקְרָמוּ [יתקשו לפני השבת] פְּנִים שְׁאִינָן מְדַבְּקִים בַּתְּנוּר אוֹ בָּאֵשׁ [חלקה העליון]. וְאִם נִשְׂאָרוֹ אַחֲרֵי כֵּן עַד שְׂיִגְמַר אֲפִיתָן - מִתָּר; שְׁאִם יַחֲתָה, יַפְסִיד אוֹתָן. וְאִם נָתַן [אותם] סְמוּף לְחֲשֻׁכָה, וְחֲשֻׁכָה וְעָדִין לֹא קָרְמוּ פְּנֵיהָ - אִם בְּמִזִּיד - אֲסוּר לְאַכֵּל מִהֶן עַד מוּצְאֵי שֶׁבֶת, וְיִמְתִּין בְּכַדֵּי שְׂיַעֲשׂוּ^{נד}. וְאִם בְּשׂוּגָג - מִתָּר לוֹ לְרִדוֹת [להוציא מן התנור] מִמֶּנָּה מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשֶׁבֶת; וּכְשֶׁהוּא רוּדָה - לֹא יִרְדָּה בְּמִרְדָּה [כלי מיוחד לכך] פְּדִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל, אֲלָא בְּסַפִּין וְכִיוּצָא בָּהּ.

(מו) כמבואר בהלכה ט.

יט. עוֹשֶׂה אָדָם מְדוֹרָה מִכָּל דְּבַר שְׂיִרְצָה^{נה}, בִּין עַל גְּבִי קַרְקַע בִּין עַל גְּבִי מְנוֹרָה^{נו}, וּמִדְלִיקָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומתָּר לְהַחֲלִיף הַכֶּסֶף בְּשֶׁבֶת. פִּיּוּצָד? נוֹטֵל כֶּסֶף וּמְנִיחַ כֶּסֶף יוֹנָה^ט, אוֹ נוֹטֵל כֶּסֶף יוֹנָה וּמְנִיחַ הַכֶּסֶף.

ו) כמבואר בהלכה ב. ז) בדבר שאינו מוסיף. ח) בשונה מהמקרה המבואר בהלכה ב שבו הוא מכסה בדבר המוסיף הבל, ולכן אסור לעשות זאת. ט) כסות וכנפי יונה הם דברים שאינם מוסיפים כמבואר בהלכה א.

ה. פְּנֵה הַתְּבַשִּׁיל אוֹ הַמֵּיִם הַחֹמֵין, מִכְּלִי לְכִלִּי אַחֵר - מִתָּר לְהַטְמִין הַכְּלִי הָאֲחֵר בְּשֶׁבֶת בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מוֹסִיף, כְּמוֹ הַדָּבָר הַצּוֹנֵן; שְׁלֵא אֶסְרוּ לְהַטְמִין בְּשֶׁבֶת [בדבר שאינו מוסיף], אֶלֶּא דָּבָר חֵם שֶׁהוּא כְּכִלִּי רֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ^א; אֲבָל אִם פְּנָהוּ, מִתָּר.

י) אך בדבר המוסיף אסור להטמין אף דבר צונן, כמבואר בהלכה ב. יא) כאשר החום שלו עדיין מעל ארבעים מעלות.

ו. מְנִיחִין מַחֵם [=רדו מים] עַל גְּבֵי מַחֵם בְּשֶׁבֶת, וְקִדְרָה עַל גְּבֵי קִדְרָה, וְקִדְרָה עַל גְּבֵי מַחֵם, וּמַחֵם עַל גְּבֵי קִדְרָה - וְטַח פִּיהֶם בְּכַצֵּק; לֹא בְּשֶׁבִיל שְׂפִיחָמוֹ [שיתחממו יותר], אֶלֶּא בְּשֶׁבִיל שְׂפִיעָמוֹ עַל [שישמר] חֶמֶם; שְׁלֵא אֶסְרוּ אֶלֶּא לְהַטְמִין בְּשֶׁבֶת, אֲבָל לְהַנִּיחַ כְּלִי חֵם עַל גְּבֵי כְּלִי חֵם, כְּדֵי שְׂפִיחֵו עוֹמְדִין בְּחַמֵּימֻתָן - מִתָּר. אֲבָל אִין מְנִיחִין כְּלִי שְׂיֵשׁ בּוֹ דָּבָר צוֹנֵן עַל גְּבֵי כְּלִי חֵם בְּשֶׁבֶת, שֶׁהִי מוֹלִיד בּוֹ חֵם בְּשֶׁבֶת; וְאִם הִנִּיחוֹ מִבְּעָרֵב [לפני שבת] - מִתָּר, וְאִינוֹ כְּטוֹמֵן בְּדָבָר הַמוֹסִיף^ב.

יב) שאסור לטמון בתוכו אף מערב שבת, כמבואר בהלכה ב.

פְּרָק ה'

דיני הדלקת נרות שבת; תקיעת שופר בערב שבת וכמוצאי שבת.

א. הַדְּלָקַת נֵר בְּשֶׁבֶת [היא] אִינָה רְשׁוּת, אִם רָצָה מְדַלֵּק וְאִם רָצָה אִינוֹ מְדַלֵּק^א; וְלֹא מְצִנָּה שְׂאִינוֹ חֵיב לְרִדֵּף אַחֲרֶיהָ עַד שְׂפִיעָשָׁנָה, כְּגוֹן עֲרוּבֵי חֲצוֹתֵי אוֹ נְטִילַת יָדַיִם לְאֲכִילָה^ב; אֶלֶּא חוֹבָה. וְאָחַד [היה] אֲנָשִׁים וְאָחַד נָשִׁים, חֵיבִין לְהִיּוֹת בְּבִתְיָהּ נֵר דְּלוּק בְּשֶׁבֶת. אֶפְלוֹ אִין לּוֹ מָה יֵאכֵל - שׁוֹאֵל עַל הַפְּתָחַיִם [מקבץ נדבות], וְלוֹקֵחַ שָׂמֶן וּמְדַלֵּק אֶת הַנֵּר;

וּדְבָרִים אֵלוֹ, נִקְרְאִין 'דָּבָר הַמוֹסִיף'. וְיֵשׁ דְּבָרִים, שְׂאִם טָמֵן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל - יִשְׂאָר בְּחַמֵּימוֹתוֹ בְּלִבָּד, וְאִין מוֹסִיפִין לוֹ בְּשׁוּל, אֶלֶּא מוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּהַצְטַנֵּן, כְּגוֹן: זוּגִין וּמוֹכִין וְעֹשְׂבִים [שלושחם כאשר הם] יְבֵשִׁים, וְכִסּוֹת [כנדים], וּפְרוֹת, וְכַנְפֵי [נוצות] יוֹנָה, וְנִעְרַת הַפְּשֶׁתָן^ב, וְנִסְרַת חֲרָשִׁים^ג, וְשִׁלְחִין [עורות], וְגַזֵּי צִמָּר; וּדְבָרִים אֵלוֹ, נִקְרְאִין 'דָּבָר שְׂאִינוֹ מוֹסִיף'.

א) הטמנה היא כיסוי הסיר כולו לאחר הבישול, במטרה לשמור על חום התבשיל. ב) החוטמים הדקים הנושרים מהפשתן כאשר חובטים אותו. ג) הנסורת הנופלת מהמסור של הנגר בשעת הנסירה.

ב. מִן הַדִּין הַיָּה, הַשְּׁנַת הַרֵאב"ד מִן . . תְּרַחַח. א"א מְעוֹלָם לֹא שְׂטוֹמְנִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף

מִבְּעוֹד יוֹם, וְיִשְׂאָר הַתְּבַשִּׁיל טָמוֹן בְּשֶׁבֶת, שֶׁהִי מְשִׁיחִין [הבשיל שהונח מבעוד יום] עַל גְּבֵי הָאֵשׁ בְּשֶׁבֶת; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף, מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שְׂמָא תְּרַחַח הַקִּדְרָה בְּשֶׁבֶת, וְיִצְטַרְף לְגִלּוֹתָהּ עַד שֶׁתִּגְנוֹחַ הַרְתִּיחָהּ, וְיַחֲזוֹר וּיְכַסֶּה בְּשֶׁבֶת, וְנִמְצָא טוֹמֵן בְּדָבָר הַמוֹסִיף בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא אֶסְרוּ. לְפִיכָף, מִתָּר לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף, בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת [הזמן שבין שקיעת החמה לצאת הכוכבים] - שֶׁשֶׁתָּם [בדרך כלל] קִדְרוֹת בֵּין הַשְּׂמָשׁוֹת, כְּכָר רְתִיחוֹ וְנִחוֹ מִבְּעוֹפְעוֹן, וְכִינוּן שְׂנָחוּ, שׁוּב אִין רוֹתְחִין^ד.

ד) ולכן אין חשש שיגלה את הקדרה בשבת ויכסה אותה שוב.

ג. וְכֵן מִן הַדִּין הַיָּה, [שידיה מותר] לְטָמֵן הַתְּבַשִּׁיל בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מוֹסִיף, בְּשֶׁבֶת עֲצָמָה; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה - גְּזֵרָה שְׂמָא יְטָמִין בְּרִמְצִין [אפר חם], וְיִהְיֶה בּוֹ נִיצוּצוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְנִמְצָא חוֹתָהּ בְּגַחְלָיִם; לְפִיכָף, אֶסְרוּ לְהַטְמִין דָּבָר חֵם בְּשֶׁבֶת^ה, וְאֶפְלוֹ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מוֹסִיף.

ה) אף אם התבשיל התבשל כל צורכו.

ד. סָפַק חֲשֵׁכָה סָפַק לֹא חֲשֵׁכָה [בין השמשות], מִתָּר לְטָמֵן אֶת דָּבָר חֵם. וּמִתָּר לְטָמֵן דָּבָר הַצּוֹנֵן בְּשֶׁבֶת, בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מוֹסִיף, [כדי] שְׁלֵא יִצְטַנֵּן בְּיֹתֵר, אוֹ כְּדֵי שֶׁתִּפּוּג [תחלש] צְנָתוֹ. חֶמֶין שְׂטָמְנֵן מְעָרֵב שֶׁבֶת, וְנִתְגַּלּוּ בְּשֶׁבֶת - מִתָּר לְכַסּוֹתָן, שֶׁהִי אִינוֹ מוֹסִיף^ה;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) ולכן, אף אם הבעל רוצה להדליק בעצמו, האישה קודמת לו.

ד. מְשַׁתְּשֶׁקַע הַחֲמָה עַד שְׂרִירָאוּ [ברקיע] שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִים בֵּינוֹנִיִּים - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה; וְדָנִין בּוֹ לְהַחְמִיר בְּכָל מְקוֹם [ומתייחסים לזמן זה כשבת]. וּלְפִיכֶף אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ^א, וְהַעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת עָרֵב שֶׁבֶת וּבֵין הַשְּׁמֹשׁוֹת בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת [-גם בערב שבת וגם במוצאי שבת], בְּשׁוּגֵג - חֵיב חֲטָאת מִכָּל מְקוֹם^ב. וְכֹכְבִים אֵלוֹ - לֹא גְדוּלִים הַנִּרְאִים בַּיּוֹם, וְלֹא קִטְנִים שְׂאִינָן נִרְאִין אֶלָּא בַּלַּיְלָה; וּמִשְׂרִירָאוּ שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִים אֵלוֹ הַבֵּינוֹנִיִּים, הָרִי זֶה לַיְלָה וְדָאֵי.

(יא) כי ייתכן שנכנסה כבר השבת. (יב) כי אם בין השמשות נחשב יום, הוא עשה מלאכה בסוף השבת, ואם בין השמשות נחשב לילה, הוא עשה מלאכה בתחילת השבת.

ה. פְּתִילָה שֶׁמְדַלִּיקִין בֶּהָ לְשֶׁבֶת, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ מְדַבֵּר שְׂהָאוּר [ש=] מְסַסְכֶּת בּוֹ^א - כְּגוֹן צֶמֶר, וְשֶׁצֶר, וּמְשִׁי, וְצֶמֶר הָאֶרֶז, וּפְשִׁתָּן שְׁלֹא נִפְץ [-מעובד], וְסִיב שֶׁל דְּקָלִי^ב, וּמִיגֵי הַעֵץ הַרְפִּים, וְכִיּוֹצֵא בֶּהֶן; אֶלָּא מְדַבֵּר שְׂהָאוּר נְתִילִית [-דולקת כראוי] בּוֹ - כְּגוֹן פְּשִׁתָּה נְפוּצָה [-פשתן מעובד], וּבְגָדֵי שֵׁשׁ [-פשתן ארוג], וְצֶמֶר גֶּפֶן, וְכִיּוֹצֵא בֶּהֶן מְדַבֵּר שְׂהָאוּר נְתִילִית בּוֹ. וְהַמְדַלִּיק - צָרִיף שֶׁיְדַלִּיק בְּרֵב הַיּוֹצֵא מִן [-עיקר] הַפְּתִילָה^ט.

(ג) מרצדת ולא דולקת כראוי. משום שדבר זה עלול לגרום לאדם להטות את הנר כדי שהפתילה תדלק טוב יותר, ובכך הוא יעבור על איסור מבעיר כמבואר בהלכה ח. (יד) חוטים הגדלים סביב הדקל. (טו) כי אחרת הנר עלול להיכבות, והדבר יגרום לו להטות את הנר ולעבור על איסור הבערה.

ו. הַפּוֹרֵף דָּבָר שֶׁמְדַלִּיקִין בּוֹ עַל דָּבָר שְׂאִין מְדַלִּיקִין בּוֹ - אִם לְהַעֲבֹת הַפְּתִילָה כְּדִי לְהוֹסִיף אוֹרָה, אִסוּר^{טז}; וְאִם לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה כְּדִי שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת וְלֹא תִשְׁתַּלְּשַׁל [-תיפול] לְמִטָּה, מִתְּרִי^{יז}.

(טז) כי הוא עלול להדליק רק את הפתילה האסורה בהדלקה, וכך יבוא להטות את הנר בשבת. (יז) כי שתי הפתילות

שְׁזָה כְּכֹלל עֲנָג שֶׁבֶת^ח. וְחֵיב לְכַרֵּף קֶדֶם הַדְּלָקָה: 'כְּרוּף אִתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שֶׁבֶת' - כְּדַרְךָ שֶׁמְכַרְךָ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חֵיב בָּהֶם מְדַבְּרֵי סוּפְרִים [-חכמים]^י.

(א) הדבר לא תלוי ברצונו של האדם. (ב) שעל ידי עשייתם מותר לטלטל דברים בחצר בשבת, כמבואר בהלכות עירובין. מצוות עירובין אינה חובה על האדם, כי אם האדם לא רוצה לטלטל בשבת הוא לא חייב לעשות עירוב. (ג) אף מצווה זו היא אינה חובה על האדם, כי אם האדם אינו רוצה לאכול לחם, הוא לא חייב ליטול את ידיו. (ד) מלשון זו משמע, שעיקר המצווה הוא לא שהאדם ידליק נר אלא שיהיה נר דולק. לכן, נר שהדליקו אותו זמן רב לפני השבת ובכניסתה הוא עדיין דולק, אין חובה לכבותו ולהדליקו מחדש לצורך המצווה. בדומה לכך - נר שהדליקו אותו לכבוד שבת וכבה לפני כניסת השבת, חובה להדליקו שוב, כי כאמור, עיקר המצווה הוא שהנר יהיה דולק בשבת. (ה) כי הנר גורם לשלום בית, מכיוון שבלעדיו עשויים להיתקל וליפול מחמת החשיכה השוררת בבית, ולהגיע לידי מריבה. (ו) כמו כל המצוות שמברכים עליהן לפני עשייתן. אמנם, המנהג כיום הוא לברך אחרי ההדלקה, כי על ידי הברכה מקבלים את השבת ובשבת אסור להדליק נר. (ז) וכך הוא פירוש הברכה: ה' קידש אותנו במצוות התורה שבהן נצטוונו לשמוע לדברי חכמים והם ציוו אותנו להדליק נר של שבת.

ב. מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר הַשֶּׁבֶת^ח, וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר צָרִיף עֵינֵן הַרְבֵּה; אֶבֶל דָּבָר שֶׁצָּרִיף לְדַקְדַּק בְּרֵאֲתוֹ, אִסוּר לְהַבְחִינוֹ לְאוּר הַנֵּר - גְּזֵרָה שְׁמָא יִטְהֵ^ט.

(ח) לאור הנר, בשונה מנר חנוכה שאסור להשתמש בו. (ט) יטה את הנר כדי לקרב את השמן לפתילה על מנת לשפר את איכות אור הנר, ובכך הוא עובר על איסור מבעיר.

ג. הַמְדַלִּיק צָרִיף לְהַדְלִיק [את הנר] מִבְּעוֹד יוֹם, קֶדֶם שְׁקִיעַת הַחֲמָה. וְנֹשִׂים מְצוּוֹת עַל דָּבָר זֶה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, לְפִי שֶׁהֵן מְצוּיּוֹת בְּבֵתֵים, וְהֵן הַעֲסוּקוֹת בְּמִלְאכַת הַבַּיִת; וְאֵף עַל פִּי כֵן, צָרִיף הָאִישׁ לְהִזְהִירָן וּלְבַדֵּק אוֹתָן עַל כֶּף, וְלֹמַר לְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ עָרֵב שֶׁבֶת קֶדֶם שֶׁתְּחַשֵּׁף: 'הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר'. סִפֵּק חֲשִׁכָה וְנִכְנַס הַשֶּׁבֶת, סִפֵּק לֹא נִכְנַס [-בין השמשות] - אֵין מְדַלִּיקִין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַנְּרִי; וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף [מתוך ניצוצות]. וְלֹא [מדליקים] בְּנֶפֶט לְבָן [מזוקק], וְאֶפְלוּ בְּחֹל [ביום חול] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף, וְיִבּוֹא לְיַדִּי סִפְנָה.

(כו) ויעבור על איסור כיבוי.

יא. מִתֵּר לְהַדְלִיק לְכַתְחֵלָה בְּשָׂאָר שְׂמָנִים - פְּגוֹן שְׂמֵן צָנוֹן, וְשִׁמְשָׁמִין, וְלֶפֶת, וְכֹל פְּיוּצָא בְּהֵן; אֵין אִסוּר אֲלֵא אֵלוֹ שְׂמָנוֹ חֲכָמִים בְּלִבָּד.

יב. לֹא יִתֵּן אָדָם פְּלִי מִנְקָב מְלֵא שְׂמֵן עַל פִּי הַנֵּר, בְּשִׁבִיל שִׁיְהֵא מְנֻטָּף, וְלֹא יִמְלֵא קַעֲרָה שְׂמֵן וְיִתְנַנֶּה בְּצִד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ, בְּשִׁבִיל שִׁתְּהֵא שׂוֹאֲבָת [שמן מן הקערה] - גְּזָרָה, שְׂמָא יִקַּח מִן הַשְּׂמֵן שֶׁבְּפִלְיָהּ, שֶׁהָרִי לֹא נִמְאָס [מסריח] בְּנֵר, וְאִסוּר לְהַנּוֹת בְּשִׁבֹּת מִן הַשְּׂמֵן שֶׁהִדְלַק בּוֹ, וְאֶפְלוּ בְּכֶתֶה הַנֵּר, וְאֶפְלוּ נֹטֵף [שמן] מִן הַנֵּר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְצָה מִחֲמַת אִסוּרִיט. וְאִם חִבֵּר הַפְּלִי שֵׁישׁ בּוֹ הַשְּׂמֵן אֶל הַנֵּר בְּסִיד וּבְחֶרְשִׁית [חרס] וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מִתְּרֵי.

(כז) כלי מעל הנר, שממנו מטפטף באיטיות טיפות שמן לתוך הנר. (כח) ויעבור על איסור כיבוי. (כט) השמן היה מיועד למלאכת איסור. בכך יש איסור נוסף בלקיחת השמן מלבד איסור כיבוי. (ל) מכיוון שהכלי מחובר לנר, הוא ייזהר ולא ישתמש בשמן שבכלי.

יג. אֵין נוֹתְנִין פְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שְׂמֵן בְּשִׁבֹּת, שֶׁהָרִי מְבַטֵּל הַפְּלִי מִהֲכַנּוּלָא; וְאִם נִתְּנוּ מִבְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר. וְנוֹתְנִין פְּלִי תַּחַת הַנֵּר בְּשִׁבֹּת לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת [ניצוצים] - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּהֵן מִמְּשִׁיב, וְהָרִי לֹא בְּטָלוֹ מִלְּטִלְטָלוֹ [גם איסור טלטול]; וְאִסוּר לְתַן לְתוֹכוֹ [לתוך הנר] מַיִם, וְאֶפְלוּ מְעַרְבֵי שִׁבֹּת - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַרְבֵי אֶת כְּפוּי הַנִּיצוּצוֹת לֵי.

(לא) גורם שהכלי ייאסר בשימוש, ונחשב הדבר כשבירת הכלי. (לב) שהרי הם כבים מיד. (לג) אך מותר לתת מים בכלי על מנת להגביה את השמן אם אינו מתכוון לכיבוי.

יד. אֵין פּוֹלֵין [בודקים בגד מכינים] לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר לֵי, וְאֶפְלוּ גְבוּהַ שְׁתֵּי קוֹמוֹת; וְאֶפְלוּ [אם יש] עֲשָׂרָה פְּתִים זֶה עַל גַּב זֶה, וְהַנֵּר בְּעֲלִיוְנָה [מעל כולם] - לֹא יִקְרָא וְלֹא יִפְלֵה לְאוֹרוֹ בְּפַתְחוֹנָה, שְׂמָא יִשְׁפַח וְיִטְהֵל. וְאִם הָיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעֲנַן אֶחָד -

כרוכות יחד וכך הנר דולק כראוי, ואין חשש שהוא יטה את הנר.

ז. נוֹתְנִין גְּרָגֵר שֶׁל מְלַח וְגָרִיס [גרגר] שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעַרְבֵי שִׁבֹּת, כְּדִי שִׁיְהֵא דוֹלֵק [זמן רב] בְּלִילֵי שִׁבֹּת. וְכֹל הַפְּתִילוֹת שֶׁאֵין מְדֻלְקִין בְּהֵן, עוֹשִׂין מְהֵן מְדוּרָה - בֵּין לְהַתְחַמֵּם פְּנִגְדָּה, בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה, בֵּין עַל גְּבִי מְנוֹרָה יי, בֵּין עַל גְּבִי קַרְקַעִיט; וְלֹא אִסוּר [חכמים] אֲלֵא לַעֲשׂוֹת פְּתִילָה לְנֵר, בְּלִבָּד.

(יח) למרות שבמנורה רגילים להדליק נרות קטנים המותרים בשבת רק מדברים מסוימים, מותר להדליק בה מדורה גדולה מכל דבר. (יט) כי אש המדורה גודלת ומתחזקת מעצמה ואין צורך להטות לשם כך את הפתילות.

ח. שְׂמֵן שֶׁמְדֻלְקִין בּוֹ לְשִׁבֹּת, צָרִיף שִׁיְהֵא נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה [דולק כראוי]; אֲבָל שְׂמָנִין שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה - פְּגוֹן זָפֵת, וְשִׁעוּה, וְשְׂמֵן קִיקֵי, וְאֵלִיָּה כֵא, וְחֵלֶב [שומן מן החי] - אֵין מְדֻלְקִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְדֻלְקִין בְּפִתִּילוֹת שֶׁאֵין הָאוֹר נִתְּלִית בְּהֵן, וְלֹא בְּשְׂמָנִים שֶׁאֵין נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה - גְּזָרָה, שְׂמָא יִהְיֶה אוֹר הַנֵּר אֶפֶל [חלש], וְיִטְהֵ אֹתָהּ בְּשַׁעַה שִׁשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה כֵּ.

(כ) שמן שעשוי מפרי עץ הקיקיון. (כא) שמן העשוי מזנב של כבשים שמנים. (כב) ויעבור על איסור מבעיר.

ט. חֵלֶב שֶׁהִתִּיכוּ [מומס], וְקִרְבֵי דָגִים שֶׁנִּמְוָחוּ [נמעכו] - נוֹתֵן לְתוֹכָן שְׂמֵן פֶּל שֶׁהוּא כֵי, וּמְדֻלְקֵי כֵי; אֲבָל שְׂמָנִין [אחרים] שֶׁאֵין מְדֻלְקִין בְּהֵן כֵּי - אֶפְלוּ עַרְבֵן בְּשְׂמָנִים שֶׁמְדֻלְקִין בְּהֵן - לֹא יְדִלֵק, מִפְּנֵי שֶׁאֵין [תערובת השמנים] נִמְשָׁכִין [אחר הפתילה].

(כג) מערבב בהם שמן אחר שמותר להדליק בו נרות שבת. (כד) מעיקר הדין מותר להדליק בחלב מותר וקרבי דגים שנימוחו בפני עצמם, אך חכמים אסרו זאת שמא ידליקו בחלב שאינו מותר וקרבי דגים שלא נימוחו בהם אסור להדליק. אך, כאשר החלב המותר וקרבי הדגים שנימוחו מעורבים עם שמן אחר המותר בהדלקה, הדבר מותר. (כה) מעיקר הדין, כמבואר בהלכה ח.

י. אֵין מְדֻלְקִין בְּעֵטָרָן [פסולת הזפת], מִפְּנֵי שֶׁרִיחוֹ רַע - [וקיים חשש] שְׂמָא יִנְיָחוּ [ידליק] וְיִצָּא [מהבית], וְחוּבָה עֲלָיו יִלְשַׁב לְאוֹר הַנֵּר. וְלֹא [מדליקים] בְּצָרִי [שרף עץ], מִפְּנֵי שֶׁרִיחוֹ טוֹב - [וקיים חשש] שְׂמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ מִן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האיסור להשתמש באילן בשבת ולאחר שהנר יכבה הוא ייקח אותו מהאילן, מכיוון שאסור לטלטל כל נר שדלק בשבת אף לאחר שהוא נכבה.

יח. כל מדינות ועירות של ישראל, תוקעין בהן ^[בשופר] שש תקיעות בערב שבת; ובמקום גבוהה היו תוקעין, כדי להשמיע כל אנשי המדינה ^[=עיר] וכל אנשי המגרש שלה ^[=סביבותיה].

יט. ^[בעת שמיעת] תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדות מלחרש ומלעדור ומלעשות מלאכה שבשדה; ואין הקורבין ^[לעיר] רשאים לפנס לעיר, עד שיקבאו רחוקים ויפנסו כלם בבת אחת^מ; ועדין החניות פתוחות, והתריסין^מ מנחין. התחיל לתקע ^[תקיעה] שניה - נסתלקו ^[מקפלים] התריסין, וננעלו החניות; ועדין החמין^מ והקדרות^מ מנחות על גבי פירה. התחיל לתקע תקיעה שלישית - סלק המסלק ^[את הקדרות מהכירה] והטמין ^[המטמין], והדליקו את הנרות. ושוחה ^[זמן הדרוש] כדי לצלות דג, או כדי להדביק ^[להכניס] פת בפנור, ותוקע ומריע ^[=תרועה] לתוקע, ושוכת ^[=מקבל שבת].

מג) כדי שלא יחשדו באנשים שנכנסו לעיר אחרונים שהם המשיכו בעבודתם לאחר התקיעה. מד) דלתות מתקפלות המשמשות כדוכנים בפתח החנויות. מה) מים חמים לצורך השבת. מו) שיש בהן תבשילים לסעודת שבת. מז) את הקדרות בדבר שאינו מוסיף הבל, כמבואר בפרק הקודם.

כ. תקיעה ראשונה^מ, תוקע אותה במנחה^מ; והשלישית^מ, ^[תוקע] קדם לשקיעת החמה^מ. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים, להתיר העם ^[לשוח] למעשיהן.

מח) שבה מודיעים לכולם לפרוש ממלאכה. מט) כשעתיים וחצי לפני השקיעה, משום שהעושה מלאכה בערב שבת מזמן המנחה ואילך אינו רואה סימן ברכה. נ) שאחריה מקבלים את השבת. נא) כדי להוסיף מעט מחול על הקודש.

כא. יום הכפורים שחל להיות בערב שבת^מ, לא היו תוקעין^מ; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין^מ ולא מבדילין^מ. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין^מ ולא מבדילין^מ; חל להיות לאחרי השבת, מבדילין^מ ולא תוקעין^מ.

נב) בזמננו יום הכיפורים לא יכול לחול בערב שבת או במוצאי שבת כמבואר בהלכות קידוש החודש, אך בזמן

מתרין לקרות לפני הנר; שכל אחד מהן מזכיר חברו^מ אם שכח; אבל לא בשני ענינות, שכל אחד מהן טרוד בענינו^מ.

לד) דברים שצריכים עיון רב. לה) את הנר על מנת להיטיב את אורו. לו) שאסור להטות את הנר. לז) ולא ישים לב למעשי חברו.

טו. התינוקות ^[=טף] - קורין לפני רבן לאור הנר, מפני שהרב משמרן^ל; אבל הוא ^[הרב] לא יקרא, מפני שאין אימתו עליו ^[תחת מרותו]. ויש לו לראות בספר לאור הנר, עד שיראה ^[רק את] ראש הפרשה שהוא צריך להקרותו, ואחר כך נותן הספר בידו, והן קוראין לפניו.

לח) ואינם נוגעים בשום דבר ללא רשות הרב, ולכן לא יבואו להטות את הנר.

טז. פלים • הדומין זה ^[השנת הראב"ד] לזה, ואינו נפרין אלא בעיון הרבה - אסור

להקריבן לאור הנר ולהבחין ^[ולהכדיל] ביניהן; שמה לשבח, ויטה ^[את הנר]. לפיכך, שמש שאינו קבוע ^[=עובר זמני] - אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מפיץ, בין בנר של שמן ^[שאורו קטן], בין בנר של נפט שאורו רב; אבל שמש קבוע - מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן זית - אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמה יסתפק ^{[=יקח] ממונו}.

יז. נר שאחורי הדלת ^[=בכניסה לבית] - אסור לפתח הדלת ולנעל פדרפו, מפני שהוא מכבהו^{לט}; אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה^מ, ואף על פי שאין שם אלא רוח מצוינה^{מא}. ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המחבר לקרקע, ואינו חושש^{מב}.

לט) ומכיוון שהנר יכבה בוודאות כתוצאה מפתחת ונעילת הדלת, אסור לו לעשות כך למרות שהוא לא מתכוון לכבות את הנר, כמבואר בפרק א הלכה ו. מ) כי הרוח מבעירה את המדורה בוודאות, ולכן הדבר אסור אף אם אינו מתכוון לכך. מא) שאינה מבעירה את המדורה, אסור לפתוח את הדלת, כדי שלא יבוא לפתוח את הדלת כאשר תהיה רוח שאינה מצויה. מב) אין לחשוש שמה הוא ישכח את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[ג-גשר] לִיָּרֵד בּוֹ מִן הַסְּפִינָה, יֵרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; וְאִם בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. מִלֵּא מַיִם לְהִשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ, מִשְׁקָה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; לִקְטַע עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָתּוֹ, מִיָּנִיחַ יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לֶאֱכֹל מֵהֵן; וְהוּא, שְׂלֵא יִהְיֶה אוֹתוֹ הַגּוֹי מְפִיר לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל - שְׂמָא יִרְבֶּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ בְּשָׂבִילוֹ, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל דְּבָר שְׂאֵפְשֵׁר לְהִרְבּוֹת בּוֹ - לֹא יִהְיֶה בּוֹ בְּשִׁבְתָּ, אֲלֵא אִם בֶּן אִינוֹ מְפִירוֹ.

ד. אֲכָל דְּבָר שְׂאִין בּוֹ [אפשרות] לְהִרְבּוֹת וּלְמַעַט, כְּגוֹן גֵּר וְכֻבֵּשׁ - הוֹאִיל וְעֵשָׂה [הגוי] בְּשָׂבִיל עֲצָמוֹ, נִהְיֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְתָּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְפִירוֹ. גֵּר הַדְּלִיק בְּמִסְכָּה [=מקום סעודה] בְּשִׁבְתָּ - אִם רַב [הסועדים] יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה; [משום] שֶׁהַמְדְּלִיק, עַל דַּעַת הָרַב מְדְּלִיק. וְאִם רַב גּוֹיִם, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה. מִחֲצֵה [מתציתם יהודים] לְמַחֲצֵה [ומחציתם גויים], אָסוּר ה'. נִפְלָה [פרצה] דְּלָקָה בְּשִׁבְתָּ, וְכֹא גוֹי לְכַבּוֹת - אִין אוֹמְרִין לוֹ 'כְּפָה' וְיֵאל תְּכַבְּהוּ, מִפְּנֵי שְׂאִין שְׁבִיתָתּוֹ [של הגוי] עָלֵינוּ; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ד) ולא ידוע עבור מי הדליקו את הנר. ה) אך אם ישנה הוכחה שהגוי הדליק את הנר לעצמו, מותר להשתמש בנר אף אם רוב הסועדים יהודים. ו) אין צורך למחות בו על מעשיו. ז) שהרי לא נאמר בתורה שגוי צריך לשבות.

ה. מַת • [יהודין] שְׂעֵשׂוּ לֹא גּוֹיִם אֲרוֹן, וְחִפְרוּ לוֹ קִבְרָא בְּשִׁבְתָּ, אוֹ הִבִּיאוּ לוֹ חֲלִילִין לְסַפֵּד בְּהֵן - אִם [עשו זאת] בְּצִנְעָה - יִמְתִּין בְּכַדִּי שְׂעֵשׂוּט לְמוֹצָאי שִׁבְתָּ, וְיִקְבְּרוּ בּוֹ. וְאִם הִיָּה הַקִּבְרָא בְּסַרְטִינָא [=רחוב] גְּדוּלָה, וְהָאֲרוֹן עַל גְּבִיּוֹ, וְכָל הַעוֹבְרִין וְהַשֹּׁבְבִין אוֹמְרִים שְׂזָה [הקבר] שְׁהַגּוֹיִם עוֹשִׂין עִכְשָׁו בְּשִׁבְתָּ, לְפָלוּנִי הוּא - הָרִי זֶה לֹא יִקְבְּרוּ בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית [=לעולם], מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּפִרְהֶסְיָא. וְיִמְתֵּר לְקַבְּרוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר - וְהוּא, שְׂיִמְתִּין בְּכַדִּי שְׂעֵשׂוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ח) כפי המנהג שהיה בימיהם. ט) משך הזמן שניתן להביא ולהכין את הדברים שהביאו הגויים.

ו. גוֹי שֶׁהִבִּיא חֲלִילִין בְּשִׁבְתָּ לְמַת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִבִּיאָן מִצָּד [=סמוך] חֲחוּמָה' - יִמְתִּין [ויהודין] לְמוֹצָאי

שהיו מקדשים את החודשים על פי ראיית הלבנה הייתה אפשרות כזאת. נג) לפני שבת, כי תקיעת שופר אסורה ביום הכיפורים, ואף אין צורך להודיע לכולם לפרוש ממלאכה, משום שיום הכיפורים עצמו אסור במלאכה. נד) בצאת השבת, משום שאין צורך להודיע שמותר לעשות מלאכה מכיוון שאף יום הכיפורים אסור במלאכה. נה) בצאת השבת, כי קדושת יום הכיפורים שקולה כקדושת השבת ואין הבדל ביניהן. נו) לפני שבת על מנת להודיע לכולם לפרוש מהמלאכות הנעשות לצורך אכילה ומותרות ביום טוב ואסורות בשבת. נז) לפני שבת, כי קדושת השבת גדולה מקדושת היום טוב. נח) כי קדושת היום טוב פחותה מקדושת השבת. נט) למרות שביום טוב ניתן לעשות מלאכות לצורך אכילה האסורות בשבת, כי תקיעת שופר שאינה מצווה אלא מנהג ואסורה ביום טוב.

~ יום שלישי י' ניסן ~

פֶּרֶק ו

דיני עשיית מלאכה בשבת על ידי גוי ועל ידי יהודי.

א. אָסוּר לָנוּ לִזְמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מַצְוֶה עַל [שמירת] הַשִּׁבְתָּ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִמְרוּ לוֹ [ויהודי לעשות מלאכה] מִקְדָּם הַשִּׁבְתָּ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף [ויהודין] לְאוֹתָהּ מְלָאכָה אֲלֵא לְאַחַר הַשִּׁבְתָּ; וְדָבָר זֶה - אָסוּרוֹ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שְׂלֵא תִהְיֶה שִׁבְתָּ קְלָה בְּעֵינֵיהֶן [של האומרים], וְיִבֹאוּ לַעֲשׂוֹת [מלאכה] בְּעֲצָמָן.

ב. גוֹי שְׂעֵשָׂה מְלָאכָה מְעַצְמוֹ בְּשִׁבְתָּ - אִם בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל עֲשָׂה אוֹתָהּ - אָסוּר לְהִנּוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד מוֹצָאי שִׁבְתָּ, וְיִמְתִּין בְּכַדִּי שְׂעֵשָׂה; וְהוּא [ובלבד] שְׂלֵא יִהְיֶה הַדְּבָר בְּפִרְהֶסְיָא [=כובים], עַד שְׂיִדְעוּ בּוֹ רַבִּים שְׂדָבָר זֶה בְּשָׂבִיל פְּלוּנִי הוּא נַעֲשָׂה בְּשִׁבְתָּ. וְאִם בְּשָׂבִיל עֲצָמוֹ בְּלִבְד עֲשָׂה [הגוי], מִתֵּר לְהִנּוֹת בָּהּ בְּשִׁבְתָּ.

א) אף ליהודי אחר שהמלאכה לא נעשתה עבורו. ב) יש להמתין אחר השבת משך זמן שבו ניתן לעשות את אותה מלאכה. ג) אך אם נעשה הדבר בפרהסיא, אסור ליהנות כלל מאותה מלאכה.

ג. בִּיצֵד? גוֹי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר, מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל; וְאִם בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. עֲשָׂה כְּבִשׁ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חלי"י,
או יהיה צריך לדבר צרף הרבה, או מפני מצוה.

(ז) אך בחולה ממש מותר לעשות את כל צרכיו על ידי גוי
או אף על ידי יהודי גם אם אין סכנה לחיי החולה, כמבואר
בפרק ב.

י. ביצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת
או לטוּט [לשחות] על פני המים, כדי להביא לו
שופר, או ספין למילה; או מביא לו מחצר לחצר
שאין ביניהן ערוב, מים חמין להרחיץ בהם קטן
או [אדם] מצטער. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מפר לו
לומר לגוי לכתב לו השטר בשבת - [מכיוון] שאמירה
לגוי אסורה מדברי סופרים, ומשום ישוב ארץ
ישראל^י לא גזרו בדבר זה^י. וכן הלוקח מהן בית
בסוריא^י, שסוריא [נחשבת] בארץ ישראל לדבר זה.

(ח) שהיא מצווה ששקולה כנגד כל המצוות. (ט) למרות
שכתיבה היא מלאכה האסורה מהתורה. (כ) הארצות
שכבש דוד לפני שכבש את כל ארץ ישראל.

יב. פוסק [מסכם] אדם עם הגוי על המלאכה
וקוצץ דמים [קובע מחיר], והגוי עושה לעצמו^י;
ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתרכיב. וכן

השוכר את הגוי לימים
הרבה - מתר, אף על פי
שהוא עושה בשבת^י.
ביצד? • כגון ששוכר

השגת הראב"ד
ביצד . . . לשתיים א"א דבר זה לא
סביר ולא נהיר שאע"פ שאינו
מדקדק עמו כשהוא בטל מ"מ
אותה מלאכה משתרשא ליה ואין
זה דומה לקבלנות.

הגוי לשנה או לשתיים, שיתכב לו [ספר] או שייארג
לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומת, כאלו
קצץ עמו שיתכב לו ספר או שייארג לו בגד, שהוא
עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב עמו יום
יום^י.

(כא) ומותר לו להזדרז להשלים את עבודתו. (כב) ובלבד
שהגוי יעשה זאת בבית שלו ולא בבית היהודי. (כג) משום
שהיהודי לא אומר לגוי לעבוד בשבת ואף אינו מרוויח מכך
שהגוי עובד דווקא בשבת. (כד) שהשכר על העבודה ינתן
לגוי על העבודה כולה ולא לפי ימי העבודה.

יג. במה דברים אמורים^י? בצנעה, שאין הפל
מפירין שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל
היא^י; אבל אם היתה [המלאכה] ידועה וגלויה
ומפרסמת - אסורה; [מכיוון] שהרואה את הגוי

שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספד
בהן; שמה בלילה הביאום ממקום אחר עד
החומה, ובפקר נכנסו בהן^י. ואם ידע בודאי
שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו
מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר
בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו^י.

(י) ולא נעשה בהם איסור טלטול מחוץ לתחום שבת שהוא
אלפיים אמה. (יא) ואף שמדובר בספק בדיני חכמים שבו
בדרך כלל הולכים להקל. במקרה הזה לא מקילים כיוון
שניתן להמתין עד הערב ולהינות מהמלאכה בהיתר גמור.
(יב) בהלכה הקודמת לגבי ארון וקבר.

ז. עיר ישראל וגוים דרין [גרים] בתוכה, והיתה
בה מרחץ המרחצת [פתוחה] בשבת - אם רב [המתרחצים
באותה תקופה] גוים, מותר לרחץ בה למוצאי שבת
מיד^י; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין^י;
[מכיוון] ששבשביל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין
בכדי שיחמו חמין^י. וכן כל פיוצא בזה.

(יג) כי חימום המרחץ נעשה עבורם. (יד) משך זמן בו ניתן
לחמם מים. (טו) כי חימום המרחץ נעשה הן עבור
היהודים והן עבור הגוים.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו
בשבת - אף על פי שעבר [על איסור] ומכין אותו מכת
מרדות [מלקות מדברי חכמים] - מותר לו להנות באותה
מלאכה לערב, אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא
אסרו בכל מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא
מפני דבר זה, שאם תאמר זהא מתר מיד - שמה
יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד;
וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר
לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתפר [מרויח] בלום,
מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה
שנעשה בשבת^י.

(טז) על פי זה, ליהודי אחר לכאורה מותר ליהנות מאותה
מלאכה מיד, כי הוא לא הרוויח כלום על ידי אמירת חברו
לנכרי.

ט. דבר • שאינו
מלאכה, ואין אסור
לעשותו בשבת אלא
משום שבות [מדברי חכמים]
- מתר לישראל לומר

השגת הראב"ד
דבר . . . חולי א"א אם היה מקצת
חולי הוא עצמו עושה שהרי גונח
יונק חלב בשבת (כתובות ס) וכן
אמרו (שבת קמח) הלכה מחזירין
את השכר וכן אמרו (כתובות שם
דף ס') במקום הפסד כגון צינור
שעלו בו קשקשין ממען ברגלו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בננות [=עסק משותף] - אם התנו בתחלה שיהיה שִׁכְרָה [רווח] השבת לגוי לבדו אם מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר פנגד יום השבת לישראל לבדו - מתרלי. ואם לא התנו בתחלה - פשיבואו לחלק [את הרווחים], נוטל הגוי שכר השבתות פלן לבדו, והשאר חולקין אותו; ואינו [הגוי] מוציא [משלם] לו כלום פנגד יום השבת, אלא אם כן התנה בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשתפות, דין אחד הוא [הדין הוא אותו דין].

(לד) ואין עשיית המלאכה של הנכרי בשבת נקראת על שם היהודי.

יח. ואם לא התנו, וכא לחלק השכר, ולא היה שכר שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שבעי [=שביעית] השכר, והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק [=לסחור] בהן - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שכר בשנה^ל; וכן הורו כל הגאונים.

(לה) כי ההתעסקות במעות לא מוטלת על היהודי, ואף לא ניכר שהמלאכה היא עבור היהודי.

יט. לא יתן אדם בערב שבת פלים לאמן גוי לעשותו, אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי שיצא בהן מביתו [של היהודי] קדם שחשכה^ל; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילוננו, ולא ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באתו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שפל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו, יראה כמי שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.

(לו) ואז מותר לגוי לעשות את המלאכה אף בשבת, כמבואר בהלכה יב.

כ. הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ עמו [מראש] שכר הולכה - מתר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם חשכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מתר לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות [זמן] ביום פדי שיגיע לבית הסמוך לחומה^ל קדם השבת - שמא זה שמקבץ

עושה, אינו יודע שקצצו, ואומר שפלוגי שכר הגוי לעשות לו בשבת.

(כה) שמותר לומר לגוי לעשות מלאכה, אף אם יעשה אותה גם בשבת. (כו) אף אם המלאכה הייתה נעשית בפרהסיא. (כז) היהודי קבע לגוי שכר גלובלי על כל העבודה.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או פתלו, או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר, או לטע לו פרום - אם היתה המלאכה במדינה [=עיר], או בתוך התחום [הסמוך לעיר] - אסור לו להניחו לעשות בשבת^{כח}, מפני [האנשים] הרואים שאינם יודעים שפסק [היהודי שכר לגוי]; ואם היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, [מכיוון] שאין שם ישראל שיראה את הפועלים פשהן עושים בשבת.

(כח) ואם בנה הגוי את החצר בשבת, נכון להחמיר לא להשתמש בה. אך אם היהודי אמר לגוי לא לבנות את החצר בשבת והוא עבר על דבריו ובנה בשבת, מותר להשתמש בחצר.

טו. וכן מתר לאדם להשכיר פרמו או שדהו לגוי, אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; [משום] שהרואה יודע ששכורין הן^{כט}, או באריסות ירד להן. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו [מפורסם], ואין דרך רב אנשי אותו המקום להשכירו או לתנו באריסות לא - אסור להשכירו לגוי^ל; מפני שהגוי עושה באתו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראלי בעליו^ל.

(כט) לגוי לתקופה ארוכה שלוקח את כל הפירות לעצמו, והיהודי לא נהנה מעבודת הגוי בשבת. (ל) שהגוי מקבל אחוזים מסוימים מהפירות תמורת עבודתו בשדה, והסיבה שהגוי עובד גם בשבת היא על מנת להרבות את חלקו האישי. דין זה הוא דווקא בשדה וכרם אותם היה נהוג להשכיר לגוי לתקופה ארוכה או לתת לו את השדה באריסות. (לא) אלא היהודי משלם לנכרי על עבודתו, והפירות מגיעים לידי היהודי. (לב) אף על ידי שכירות ואריסות. (לג) ודבר זה אסור כמבואר בתחילת הפרק.

טז. מתר • להשאיל פלים ולהשפירן לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצוים על שביתת הפלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודי] - אסור [להשכירם ולהשאילם לגוי], מפני שאנו מצוין על שביתת בהמה ועבד.

השנת הראב"ד מותר... לגוי א"א לא הכל מודים לו בשכירות הואיל ונהנה כאלו עושה מלאכה לישראל וכל יום ששי אסור שמא יכנס בו שבת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להמתין בכדי שתיעשה המלאכה. (מג) לעולם, ואף הקדרה אסורה לו לעולם.

כד. פרות • שניצאו

חויץ לתחום וחזרומו -

בשוגג, יאכלו בשבת,

שהרי לא נעשה בגופן

מעשה, ולא נשתנו; במזיד, לא יאכלו עד מוצאי

שבת.

השנת הראב"ד
פירות... שבת א"א דוקא שחזרו
שלא במקומן אבל חזרו במקומן
במזיד נמי יאכלו והכי אסקה רב
פפא בעירובין (מב).

(מד) אף אם חזרו למקומם.

כה. השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת

התינוק, לא יתן לו שכרו של שבת מה - לפיכך אין

אתריות (השמירה על הפרה והתינוק ביום) שבת עליו; ואם היה

השכיר שכיר שבת [-לכל השבוע] או שכיר שנה, נותן

לו שכרו משלם מי - לפיכך אתריות שבת עליו. ולא

יאמר לו [השכיר]: 'יתן לי שכרי של שבת', אלא אומר

לו: 'יתן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

(מה) למרות שהשמירה עצמה לא אסורה בשבת, כי נטילת

שכר על שבת דומה לקניה בשבת. (מו) בשלימות, כי

מותר ליטול שכר שבת כאשר הוא מובלע בשכר של ימי

חול.

פרק ז

שלושים ותשע אבות המלאכות ותולדותיהן.

א. מלאכות שחייבין עליהן סקילה וקרת [=ענישה

משמים], [כאשר חוטאים עליהם] במזיד, או קרפן חטאת

בשגגה^א - מהן 'אבות' ומהן 'תולדות'^ב; ומגזין כל

אבות מלאכות - ארבעים חסר [-פחות] אחת. ואלו

הן: התרישה, והזריעה, והקצירה, והעמור [=איסוף

תבואה], והדישה [=הפודת קליפה], והזריה [=ניעור הפסולת],

והברייה [-הפרדה בין האוכל לפסולת], והשחינה, וההרקדה

[בנפה], והלישה, והאפיה, והגזיזה, והלבון [=ניקוי

הצמר], והנפוץ [=סיווק הצמר], והצביעה, והטויה, ועשית

הגירין [=פריסת חוטי השתי], והנסכת המסכה [=מתיחת

החוטים], והאריגה, והבציעה [=התרת אריג], והקשירה,

וההתרה, והתפירה, והקריעה, והבנין, והסתירה,

וההפכה בפטישי, והצידה, והשחיטה, וההפשטה

[עור מבעל ח', וההעבדה [=עיבוד עורות], ומחיקת [=החלקת]

האגרות ושלחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין

שם אדם קבוע לכה, אלא הגוי שנותנין לו האגרת,

הוא שמוליכה לעיר אחרת - אסור לשלח ביד גוי

האגרת לעולם, אלא אם פן קצץ לו דמים.

(לז) של העיר שאליה נשלח המכתב.

כא. גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית

ישראל - מתר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בזוית זו',

הרי זה מתר^ל. ומזמנין [=מארחים] את הגוי בשבת,

ונותנין לפניו מזונות לאכלן; ואם נטלן ויצא - אין

נזקקין לו [-אין מונעים ממנו], מפני שאין שבימתו

עלינו^ט. וכן נותנין מזונות לפני הנבל בחצר; ואם

נטלן ויצא, אין נזקקין לו.

(לח) אך אסור לסייע לו בכך. (לט) אך לא נותנים לו אוכל

על מנת שיוציא אותו.

כב. מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום [=נכנסה

השבת], והיו עמו מעות - נותן פיסו [=אריגן] לנכרי

להוליכו לו, ולמוצאי שבת לזקחו ממנו. ואף על

פי שלא נתן לו שכר על זה, ואף על פי שנתנו לו

משחשכה - מתר; מפני שאדם בהול על ממנו,

ואי אפשר שישליכו; ואם לא תתיר לו דבר זה

שאין אסורו אלא מדברי סופרים - יבוא להביאו

בידו, ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים

אמורים? בפסו; אבל מציאה, לא יתן לנכרי, אלא

מוליכה פחות פחות מארבע אמות^י.

(מ) מפסיק את הליכתו כל ארבע אמות, כדי לא לעבור על

איסור טלטול חפץ ארבע אמות ברשות הרבים.

כג. ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר

ועשה בזדון, אסור לו להנות באותה מלאכה

לעולם^{יא}; ושאר ישראל, מתר להם להנות בה

למוצאי שבת מיד^{יב}, שנאמר: "ושמרתם את

השבת, פי קדש הוא"^{יג} - היא קדש, ואין מעשיה

קדש [-אסורין]. כיצד? ישראל שבשל בשבת במזיד,

למוצאי שבת יאכל לאחרים; אבל לו, לא יאכל

עולמית^{יד}. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל

בין הוא בין אחרים מיד. וכן כל פיוצא בזה.

(מא) קנס על כך שחילל שבת במזיד. (מב) ואין צורך

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חֶלֶק אֶל חֶלֶק וְדַבֵּק הַכֹּל עַד שְׁיַעֲשׂוּ גּוּף אֶחָד, הָרִי זֶה דּוֹמָה לְבָנִין. וְכֵן לְכָל מְלֵאכָה וּמְלֵאכָה מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֶּרֶךְ זֹו שְׁאֲמַרְנוּ; וּמִגּוּף הַמְּלֵאכָה הַנַּעֲשִׂית בְּשֶׁבֶת, תִּדְעַ מַעֲיָן אֵיזָה אֵב הַיָּא.

ז. אֶחָד הָעוֹשֶׂה אֵב מֵאֲבוֹת מְלֵאכּוֹת, אוֹ תּוֹלְדָה מִן הַתּוֹלְדוֹת - בְּמִזְיד, חֵיב כְּרַת, וְאִם בָּאוּ עֲדִים, נִסְקַל; בְּשׂוֹגֵג, חֵיב חֲטָאת קִבּוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אִם פֶּן, מָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת? אֵין בִּיגִיחֵן הַפֶּרֶשׁ, אֲלֵא לַעֲנֹן הַקֶּרֶן בְּלֶבֶד - שְׁהָעוֹשֶׂה בְּשׂוֹגֵג - אִם עָשָׂה אֲבוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם [=חוסר ידיעה] אֶחָד, חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֵב וְאֵב; וְאִם עָשָׂה אֵב וְתּוֹלְדוֹתָיו בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.

ח. פִּיצַד? הָרִי שְׁחַרֵּשׁ, וְזָרַע, וְקָצַר בְּשֶׁבֶת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת; וְאֶפְלוּ עָשָׂה [כל] הָאֲרָבָעִים חֶסֶר אַחַת בְּשֶׁגָגָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַח שְׁאֵלוֹ הַמְּלֵאכּוֹת אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת - חֵיב עַל כָּל מְלֵאכָה וּמְלֵאכָה חֲטָאת אַחַת. אֲבָל אִם טָחַן, וְחִתָּךְ הִיָּרַק, וְשָׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת, שְׁהָרִי לֹא עָשָׂה אֲלֵא אֵב אֶחָד וְתּוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ט. הָעוֹשֶׂה [אבות] מְלֵאכּוֹת הַרְבֵּה מַעֲיָן מְלֵאכָה אַחַת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת. פִּיצַד? הָרִי שְׁזָרַע, וְנָטַע, וְהִבְרִיחַ, וְהִרְפִּיב, וְזָמַר בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת, שְׁפָלָן אֵב אֶחָד הֵן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

פֶּרֶק ח

דיני עשר המלאכות הראשונות מל"ט המלאכות, מחרישה עד לישא.

א. הַחֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְנַפֵּשׁ [=עוקר עשבים] בְּעֶקְרִי [=סמוך לשורש] הָאֵילָנוֹת, וְהַמְקַרְסֵם [=תולש] עֲשָׂכִים, אוֹ הַמְזַרֵּד [=חותך] אֶת הַשְּׂרִיגִים [=זמורות], כְּדִי לַיְפוֹת הַקֶּרֶקַע - הָרִי זֶה תּוֹלְדַת חוֹרֵשׁ; וּמִשְׁיַעֲשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. וְכֵן הַמְשֻׁוּה [מיישר] פְּנֵי הַשָּׂדֶה - כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתַּל וְרִדְדוֹ [=שיטח הקרקע], אוֹ מִלֵּא הִגְיָא [=גומא] - חֵיב מִשׁוּם חוֹרֵשׁ; וְשִׁעוּרָן, כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן כָּל הַמְשֻׁוּה גְמוֹת [בשדה], שְׁעוּרוֹ כָּל שֶׁהוּא. (א) אִף כְּמוֹת קִטְנָה.

הָעוֹר, וְחַתּוּכּוֹ, וְהַפְּתִיכָה, וְהַמְחִיקָה, וְהַשְּׂרִטּוּט, וְהַהֲבַעְרָה, וְהַכְּפוּי, וְהַהוֹצָאָה מְרֻשּׁוֹת לְרֻשּׁוֹת.

(א) כמבואר בתחילת פרק א. (ב) המלאכות האסורות בשבת הן המלאכות שהיו במשכן. המלאכות שהיו חשובות במשכן - נקראות אבות, והמלאכות שלא היו חשובות במשכן והן דומות לאבות - נקראות תולדות. (ג) פעולה שעל ידה נשלמת עשיית דבר.

ב. כָּל אֵלוֹ הַמְּלֵאכּוֹת וְכָל שֶׁהוּא מַעֲנִנְנִי, הֵן הַנִּקְרָאִין 'אֲבוֹת מְלֵאכּוֹת'. פִּיצַד הוּא עֲנִנְנִין? אֶחָד הַחוֹרֵשׁ, אוֹ הַחוֹפֵר, אוֹ הָעוֹשֶׂה חִרְיָן - הָרִי זֶה אֵב מְלֵאכָה; [משום] שְׁפָל אַחַת וְאַחַת מִהֵן - [היא] חֲפִירָה בְּקַרְקַע, וְעִנְנִין אֶחָד הוּא.

(ד) כל המלאכות הדומות להן בפעולתן ומטרתן, אף שהן לא היו במשכן.

ג. וְכֵן אֶחָד הַזּוֹרַע זְרָעִים, אוֹ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת, אוֹ הַמְּבַרֵּךְ אֵילָנוֹת, אוֹ הַמְּרַפֵּיב [אילן באילן], אוֹ הַזּוֹמְרִי - כָּל אֵלוֹ אֵב אֶחָד הֵן מֵאֲבוֹת מְלֵאכּוֹת, וְעִנְנִין אֶחָד הוּא; שְׁפָל אַחַת מִהֵן - לַצְמִחַת דָּבָר הוּא מִתְּפוֹן.

(ה) מכופף ענף עץ ומכסהו באדמה, כדי שיגדל ממנו עץ נוסף. (ו) קוצץ ענפים בעצים כדי לשפר את הצמיחה.

ד. וְכֵן אֶחָד הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קְטִינָה, אוֹ הַבוֹצֵר עֲנָבִים, אוֹ הַגּוֹדֵר [מלקט] תְּמָרִים, אוֹ הַמוֹסֵק זֵיתִים, אוֹ הָאוֹרֵה [=קוטף] תְּאֵנִים - כָּל אֵלוֹ אֵב מְלֵאכָה אַחַת הֵן; שְׁפָל אַחַת מִהֵן - לַעֲקוֹר דָּבָר מִגְדוּלָיו מִתְּפוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֹו, שְׁאָר הָאֲבוֹת.

ה. הַתּוֹלְדָה, הִיא הַמְּלֵאכָה הַדּוֹמָה לָאֵב מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת. פִּיצַד? הַמְחַתֵּךְ אֶת הַיָּרֵק מֵעַט מֵעַט [=דק דק] לְבִשְׁלוֹ, הָרִי זֶה חֵיב - [משום] שְׁזָו הַמְּלֵאכָה תּוֹלְדַת טְחִינָה, [מכיוון] שְׁהַטּוֹחַן לּוֹקֵחַ גּוּף אֶחָד וּמְחַלְקוֹ לְגוֹפִים רַבִּים; וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר הַדּוֹמָה לָזֶה, הָרִי זֶה תּוֹלְדַת טּוֹחַן. וְכֵן הַלוֹקֵחַ לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת, וְשָׁף [=משייף] אוֹתוֹ כְּדִי לַקַּח מֵעַפְרוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁעוּשִׁין צוֹרְפֵי הַזֶּהָב - הָרִי זֶה תּוֹלְדַת טְחִינָה.

(ז) בפעולה אך לא במטרה.

ו. וְכֵן הַלוֹקֵחַ חֶלֶב, וְנִמֵּן בּוֹ קֶבֶה כְּדִי לְחַבְצוֹ [=לעשותו חמאה] - הָרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם תּוֹלְדַת בּוֹרֵר, שְׁהָרִי הַפֶּרִישׁ הַקּוֹס [=מי הבנייה] מִן הַחֶלֶב; וְאִם גָּבְנוּ וְעָשָׂהוּ גְבִינָה, חֵיב מִשׁוּם בּוֹנֵה - שְׁפָל הַמְּקַבֵּץ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקום שְׁנֵאֵמַר כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה, הוא כְּפִי לְבִשְׁל
 השנת הראב"ד כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה א"א קרוב הוא
 ונוגרת... בכיצת א"א קרוב הוא ואינו מכון.
 וְנוֹגֵרֶת, וְנוֹגֵרֶת, אָחָד
 מְשַׁלְשֵׁה בְּבִיצָה. וְאֵין
 עֲמוּר, אֲלֵא בְּגִדוּלֵי קַרְקַע.

(ה) מדובר כשעושה זאת בשדה שאינו שלו, אך אם הוא עושה זאת בשדה שלו ומתכוון ליפות את הקרקע חייב בכל שהוא כמבואר בהלכה א.

ו. הַמְקַבֵּץ דְּבִלָּה [=תאנים יבשות] וְעָשָׂה מִמֶּנָּה עֲגוּל
 [=גוש], או שְׁנֹקֵב תְּאֵנִים וְהִכְנִיס הַחֶבֶל בְּהֶן עַד
 שֶׁנִּתְקַבְּצוּ גּוּף אָחָד - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מֵעֵמֶר, וְחֵיב.
 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ז. הִדָּשׁ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה, חֵיב; וְאֵין דִּישָׁה, אֲלֵא בְּגִדוּלֵי
 קַרְקַע. וְהַמְפָּרֵק [דגן משבליו], הָרִי הוּא תּוֹלְדֵת הִדָּשׁ.
 הַחוּלֵב אֶת הַבְּהֵמָה - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק. וְכֵן
 הַחוּלֵב בְּחֵי שֵׁישׁ לוֹ עוֹר, חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק -

וְהוּא, שִׁיְהִיָּה צְרִיף לְדָם שִׁיּוּצָא מִן הַחֲבוּרָה; אֲבָל
 אִם נִתְפַּנּוּ לְהִזִּיק בְּלֶבֶד - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 מְקַלְקֵל. וְאֵינוֹ • חֵיב,
 עַד שִׁיְהִיָּה בְּדָם אוֹ
 חֲלוּקִין. וְשָׂר הַמְשַׁקֵּן שִׁיעוּר
 חֲלוּקִין. [ממקום
 גידול], כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה.

(ו) כי בעלי חיים נחשבים כקרקע משום שהם ניזונים מהצמחים. (ז) כי הדם יוצא ממקומו ומגיע לעור.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוּבֵל בְּבֵהֵמָה וְחִיָּה
 וְכִיּוּצָא בְּהֶן. אֲבָל •
 הַחוּבֵל בְּחֶבֶר - אֵף עַל
 פִּי שֶׁנִּתְפַּנּוּ לְהִזִּיק -
 חֵיב, מִפְּנֵי נִחַת רוּחוֹ;
 שֶׁהִרִי נִתְקַרְרָה [=נתיישבה]

דַּעְתּוֹ וְשִׁכְכָה חֲמָתוֹ [=כעס], וְהִרִי הוּא כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה; וְאֵף
 עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צְרִיף לְדָם שֶׁהוּצָא מִמֶּנּוּ, חֵיב.

(ח) שאם התכוון להזיק הוא פטור.

ט. שְׁמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵן שֵׁישׁ
 לְהֶן עוֹרוֹת [דינים] לְעֵנֵן שַׁבָּת, כְּמוֹ חִיָּה וּבֵהֵמָה
 וְעוֹף. אֲבָל שָׂר שְׂרָצִים וְרִמְשִׁים, אֵין לְהֶן עוֹר;
 לְפִיכֵף, הַחוּבֵל בְּהֶן - פְּטוּר. וְאָחָד הַחוּבֵל
 בְּבֵהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, או בְּשְׁמוּנָה שְׂרָצִים, וְעָשָׂה

ב. הַזּוֹרֵעַ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַזּוֹמֵר [=קוצץ ענפים] אֶת
 הָאֵילָן כְּפִי שִׁיּוּצָמַח - הָרִי זֶה מְעִין זּוֹרֵעַ. אֲבָל
 הַמְשַׁקֵּה צְמַחִין וְאֵילָנוֹת בְּשַׁבָּת - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת
 זּוֹרֵעַ, וְחֵיב כְּכֹל שֶׁהוּא; וְכֵן הַשּׁוֹרֵה חֲטִיץ וְשִׁיעוּרִין
 וְכִיּוּצָא בְּהֶן בְּמִים - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת זּוֹרֵעַ, וְחֵיב.

(ב) כי הוא לא מתעסק בגרעין או באילן, אלא במים.

ג. הַקּוֹצֵר [בכלי] כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה [=כשיעור האנה מיובשת], חֵיב.
 וְהַתּוֹלֵשׁ [ביד], תּוֹלְדֵת קוֹצֵר הוּא; וְכָל הַעוֹקֵר דְּבַר
 מְגִדוּלִיו, חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכֵף, צְרוּר [=רגב אדמה]
 שֶׁעָלוּ [-צמחן] בּוֹ עֲשָׂבִים, וְכִשּׁוֹת [=מין עשב] שֶׁעָלָה
 בְּסִנֵּה [-שיח קוצני], וְעֲשָׂבִים שֶׁצָּמְחוּ עַל גֵּב הַחֲבִית -
 הַתּוֹלֵשׁ מֵהֶן, חֵיב; [משום] שֶׁזֶה הוּא מְקוּם גְּדוּלוֹ.
 אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ [עשבים] מְעַצֵּץ שֶׁאֵינוֹ נְקוּב [בתחתית] -
 פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה מְקוּם גְּדוּלוֹ. וְעַצֵּץ נְקוּב
 בְּכַדִּי [-בגודל] שָׂרָשׁ קָטָן, הָרִי הוּא כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה
 מִמֶּנּוּ, חֵיב.

ד. כָּל זֶרַע שֶׁקָּצִירָתוֹ מְצַמַּח אוֹתוֹ וּמְגַדְלָתוֹ,
 כְּגוֹן אֲסַפְסָפָא [=חציר] וְסִלְקָא [=סלק] - הַקּוֹצֵר
 בְּשַׁגָּגָה, חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת: אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר,
 וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵעַ. וְכֵן הַזּוֹמֵר, וְהוּא צְרִיף
 לְעֵצִים - חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר, וּמִשּׁוּם נוֹטֵעַ.

(ג) הקצירה שלו מזרזת גם את הצמיחה שלו.

ה. גְּבִשׁוּשִׁית [=גוש] שֶׁל עֶפֶר שֶׁעָלוּ בָּהּ עֲשָׂבִים -
 הַגְּבִיָּה מְעַל הָאֵרֶץ וְהַנִּיחָה עַל גְּבִי יְתוּדוֹת [-באור],
 חֵיב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ; הִיָּתָה עַל גְּבִי יְתוּדוֹת וְהַנִּיחָה עַל
 הָאֵרֶץ, חֵיב מִשּׁוּם זּוֹרֵעַ. תְּאֵנִים שֶׁנִּכְשְׁוּ בְּאֵבִיָּהן
 [=בעורן על העץ], וְכֵן אֵילָן שֶׁנִּכְשְׁוּ פְּרוֹתָיו בּוֹ - הַתּוֹלֵשׁ
 מֵהֶן בְּשַׁבָּת חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה
 לְעֵנֵן טְמָאָה.

(ד) ומקבלים טומאה גם כאשר הם על האילן.

ה. הַתּוֹלֵשׁ עֲלֵשִׁים [=מין צמח], וְהַמְזַרֵד זְרֵדִין [-ענפים
 דקים] - אִם לְאֲכִילָה, שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה; וְאִם לְבֵהֵמָה,
 שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה [כמות הממלאה] פִּי גְּדִי; וְאִם לְהַסְקָה,
 שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה.

הַמְעַמֵּר [=אוסף] אֲכִילִין, שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה; וְאִם עֵמֶר
 לְבֵהֵמָה [-למאכלה], שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה; וְאִם
 לְהַסְקָה, שְׁעוּרוֹ כְּפִי לְבִשְׁל בִּיצָה. וְכִיּוּצָא הָאֲמוּרָה
 כְּכֹל מְקוּם, הִיא בִּיצָה בִּיְנוֹנִית שֶׁל תְּרַנְגוּלִין; וְכָל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. חַיִּב, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסֻלָּת שֶׁלָּהֶן מִמִּתְקַת אוֹתָן כְּשֵׁי־שֶׁלְקוֹ [=יחבשלו] עֲמָה, וְנִמְצָא כְּבוֹרֵר פְּסֻלַּת מִתּוֹךְ אֶכָּל, וְחַיִּב.

ה. הַבוֹרֵר אֶכָּל מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת בְּיָדוֹ לְהַנִּיחוֹ [לאחר זמן], אֲפֵלוּ לְבוֹ בַּיּוֹם - נַעֲשֶׂה כְּבוֹרֵר לְאוֹצֵר, [=לאחסון], וְחַיִּב. הֵיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִיָּנִי אֶכָּלִין מְעַרְבֵין - בּוֹרֵר אֶחָד מֵאֶחָד, וּמַנִּיחַ לְאֶכָּל מִיָּד^י; וְאִם בָּרַר וְהַנִּיחַ לְאַחַר זְמַן, אֲפֵלוּ לְבוֹ בַּיּוֹם - כְּגוֹן שֶׁבָרַר בְּשַׁחְרִית [בבוקר] לְאֶכָּל בֵּין הָעֶרְפִּים [-אחר הצהריים] - חַיִּב.

המאכל שברצונו לאכול עכשיו נחשב אוכל והמאכל השני נחשב פסולת, ולכן הוא צריך לברור את המאכל שרוצה לאכול עכשיו ולהניח את המאכל השני בקערה.

י. הַמְשַׁמֵּר [=מסנן] זֵיץ אוֹ שְׁמֵן אוֹ מַיִם, וְכֵן שְׂאֵר הַמְשַׁקֵּין, בְּמִשְׁמֶרֶת [=מסננת] שֶׁלָּהֶן - חַיִּב; וְהוּא, שֵׁי־שֶׁמֶר כְּבוֹרֵר. אֶכָּל מִסְנָנִין זֵיץ שְׂאֵין בוֹ שְׁמֵרִים, אוֹ מַיִם צְלוּלִין, בְּסוֹדְרִין [=בד] וּבְכַפִּיפָה מְצֻרֵת [=מין סל], כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה צְלוּל בְּיוֹתֵר^י. וְנוֹתְנִין מַיִם^י עַל גְּבִי שְׁמֵרִים בְּשֶׁבִיל שֵׁי־צֵלוּכָא. וְנוֹתְנִין בִּיעֲזָה טְרוּפָה [=מעורבת] לְמִסְנַנַּת שֶׁל [גרעיני] חֲרָדֵל כְּדֵי שֵׁי־צֵל [החרדל]; וְחֲרָדֵל שֶׁלְשׂוֹ מְעַרְבֵב שֶׁבֶת - לְמַחֵר מִמָּחוּ [עושהו נול], בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלִי. וְכֵן זֵיץ מִגָּתוֹ, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס - טוֹרֵף חֲבִית בְּשְׁמֵרֵיהָ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסּוֹדְרִין; [מכיוון] שֶׁעֲדִין לֹא נִפְרְשׂוּ [-הופרדו] הַשְּׁמֵרִים מִן הַזֵּיץ יִפָּה יִפָּה [בשעת החסימה], וְכֵל הַזֵּיץ כְּגוֹף אֶחָד הוּא כִּי.

יח) ואין בכך איסור ברירה, כי גם ללא הסינון היין והמים היו ראויים לשתייה. יט) צלולים שאין בהם איסור ברירה. כ) שהיו בתוך המסננת לפני שבת. כא) שיהיו השמרים צלולים יותר. ואין בכך איסור בורר כמבואר בהמשך ההלכה. כב) ולכן אין בכך איסור בורר. כג) נחשב כגוף אחד.

טו. הַטוֹחֵן כְּבוֹרֵר, חַיִּב. וְכֵל הַשׁוֹחֵק [=כותש] תְּבַלִּין וְסַמְנִין [=צמחי מרפא וצבע] בְּמִתְשֶׁת - הֲרֵי זֶה טוֹחֵן, וְחַיִּב. הַמְחַתֵּף יָרֵק [רק רק] תְּלוּשׁ, הֲרֵי זֶה תּוֹלְדֵת טוֹחֵן^י. וְכֵן הַנוֹסֵר עֲצִים לְהַנּוֹת בְּסִסְרֵת שֶׁלָּהֶן, אוֹ שֶׁשָּׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְכַּת - חַיִּב מְשַׁשׂוּף כֹּל שֶׁהוּא^י; אֶכָּל הַמְחַתֵּף עֲצִים, אִינוּ חַיִּב עַד שֵׁי־קַק [יחתוך רק] מִזֶּה כְּדֵי לְבַשֵּׁל כְּבוֹרֵר מִבִּיעָזָה^י.

כד) אך מותר לחתוך מאכל סמוך לסעודה ולאוכלו. כה) שיעור החיוב באוכל הוא כגורגרת, ושיעור החיוב

ח. חַבּוּרָה וְיָצָא דָם, אוֹ שֶׁנֶּצֶר [=נאסף] הַדָּם [תחת העור] אֶף עַל פִּי שְׂלֵא יָצָא - חַיִּב^י.

ט) בפרשת שמיני, והם: החולד, העכבר, הצב, האנקה, הכת, הלטאה, החומט והתנשמת. י) מכיוון שאין להם עור, הדם חוזר מיד למקומו המקורי ואין זו נחשבת חבלה. יא) משום מפרק, כמבואר בהלכה ז.

י. הַסּוֹחֵט אֶת הַפְּרוֹת, חַיִּב מְשׁוּם מִפְּרָק^י; וְאִינוּ חַיִּב, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּמִשְׁקִין שֶׁסָּחַט כְּבוֹרֵר. וְאִין חַיִּבִים מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל דְּרִיכַת זֵיתִים וְעִנְבִים בְּלְבָד^י. וּמִתָּר לְסָחַט אֲשׁוּל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הָאֶכָּל, שֶׁמִּשְׁקָה הַבָּא לְאֶכָּל - אֶכָּל הוּא, וְנִמְצָא כְּמִפְּרָק אֶכָּל מֵאֶכָּל^י; אֶכָּל אִם סָּחַט לְכָלִי שְׂאֵין בוֹ אֶכָּל - הֲרֵי זֶה דוֹרֵף, וְחַיִּב. וְהַחֹלֵב לְתוֹךְ הָאֶכָּל, אוֹ הַיּוֹנֵק בְּפִיו - פְּטוּר^י, וְאִינוּ חַיִּב עַד שֶׁיִּחְלַב לְתוֹךְ הַכָּלִי.

יב) כי הוא מפרק את המשקה מהפרי. יג) משום שמי פירות אחרים הראויים לאכילה נחשבים כאוכל, וכאשר הוא סוחט אותם הוא מפריד אוכל מאוכל ואין בכך איסור. אולם, חכמים אסרו לסחוט גם זיתים ורימונים כמבואר בפרק כא. יד) אולם אסור לסחוט פירות שאינם ראויים לאכילה אף לתוך האוכל, כי מכיוון שהם אינם ראויים לאכילה, הוא סוחט אוכל מתוך פסולת וחייב משום מפרק. טו) אבל אסור לעשות כך, כי מכיוון שאסור לשחוט את הבהמה בשבת היא נחשבת כפסולת ובהוצאת החלב הוא מוציא אוכל מתוך פסולת.

יא. הַזּוֹרֵה אוֹ הַבוֹרֵר כְּבוֹרֵר, חַיִּב; וְהַמְחַבֵּץ [=מייצר חמאה], הֲרֵי הוּא תּוֹלְדֵת הַבוֹרֵר. וְכֵן הַמְמַחֵה שְׁמֵרִים מִתּוֹךְ הַמְשַׁקֵּין - הֲרֵי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר אוֹ תּוֹלְדֵת מְרַקֵּד, וְחַיִּב; שֶׁהַזּוֹרֵה וְהַבוֹרֵר וְהַמְרַקֵּד, דּוֹמִין עֲנִינֵיהֶם זֶה לָזֶה; וּמִפְּנֵי מָה מְנוּ אוֹתָן בְּשֶׁלֶשָׁה? מִפְּנֵי שֶׁכֹּל מְלֹאכָה שֶׁהִיְתָה בְּמִשְׁפָּן, מוֹנִין אוֹתָהּ בְּפָנֶיהָ עֲצָמָה.

יב. הַבוֹרֵר אֶכָּל מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת, אוֹ שֶׁהִיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִיָּנִי אֶכָּלִין וְבָרַר מִיָּן מִמִּין אַחַר - בְּנִפְהָ וּבְכַבְרָה [-נפה גסה, והם כלים המיועדים לברירה], חַיִּב; כְּקִנּוֹן וּבְתַמְחִיו [-כלים שאינם מיועדים לברירה], פְּטוּר; וְאִם בָּרַר בְּיָדוֹ לְאֶכָּל לְאַלְתֵּר [-מיד], מִתְּרֵט^י.

טז) כל ברירה לצורך הסעודה שאוכל כעת, נקראת ברירה לאלתר.

יג. וְהַבוֹרֵר פְּסֻלַּת מִתּוֹךְ הָאֶכָּל, אֲפֵלוּ בְּיָדוֹ - חַיִּב. וְהַבוֹרֵר תּוֹרְמוֹסִין [=מין קטנית] מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת שֶׁלָּהֶן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁתַּגְלַגְלַל [=תחבשל מעט], וּנְתַגְלַגְלַהּ - חֵיב; שֶׁהִמְבִּשֵׁל בְּתוֹלְדַת הָאוּר [האש], כִּמְבִשֵׁל בְּאוּר עֲצָמָה. וְכֵן הַמְדִיחַ בְּחַמִּין [דג] מְלִיחַ הַיֶּשֶׁן [-שנמלח לפני שנה], או קוֹלֵס הָאֶסְפָּנוֹן והוא דג דק ורף בְּיֹתֵר - הָרִי זֶה חֵיב; שֶׁהִדְחִקוּ בְּחַמִּין, זֶה הוּא גָמַר בְּשׂוֹלֵן^ה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵן.

(ה) מכיוון שלא ניתן לאוכלם ללא הדחה במים חמים.

ג. הַמְפָקִיעַ [=שובר] אֶת הַפִּיצָה [ומניחה] בְּכָגֵד חֵם, או בְּחֹל וּבְאֵבֶק דְּרָכִים שֶׁהֵן חֻמִּין מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ - אֵף עַל פִּי שְׁנֻצְלַת, פְּטוּר; שֶׁתוֹלְדוֹת חֻמָּה [=חמום בחפצים שהתחממו בשמש] אֵינָן פְּתוֹלְדוֹת הָאִשׁ, אֲכָל גְּזוּרֵי עֲלִיהֵן מִפְּנֵי תוֹלְדוֹת הָאוּר. וְכֵן הִמְבִּשֵׁל בְּחַמִּי טְבִירָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, פְּטוּרִי.

(ו) דברים שהתחממו באש שאסור לבשל בהם מן התורה.
(ז) טעם הדבר הוא, משום שבישול בחמה ותולדותיה הוא לא דרך הבישול הרגיל.

הִמְבִּשֵׁל עַל הָאוּר דְּבַר שֶׁהָיָה מְבִשֵׁל כָּל צָרְפוֹ, או דְּבַר שְׂאִינוֹ צָרִיף בְּשׂוֹל כָּל־ל - פְּטוּר^ח.

(ח) כי אין בישול אחר בישול, ולכן הבישול השני לא נחשב בישול.

ד. אֶחָד • נִמְן אֶת השגת הראב"ד
אחד . . הקדרה א"א בגמרא (ביצה לד) מוקים לה בקדרה חדשה ומשום לבון רעפים נגעו בה.
הָאוּר, וְאֶחָד נִמְן אֶת הָעֲצִים, וְאֶחָד נִמְן אֶת הַקְּדֵרָה, וְאֶחָד נִמְן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נִמְן אֶת הַבָּשָׂר, וְאֶחָד נִמְן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֵן אֶחָד וְהִגִּיס [=ערכב] - כָּלֵם חֵיבִים מְשׁוּם מְבִשֵׁל; [משום] שְׂכָל הַעוֹשֶׂה דְּבַר מְצָרְכֵי הַבְּשׂוֹל, הָרִי זֶה מְבִשֵׁל. אֲבָל אִם שִׁפְתַּי [=הניח] אֶחָד אֶת הַקְּדֵרָה תַּחֲלָה, וְכֵן אַחַר וְנִמְן אֶת הַמַּיִם, וְכֵן אַחַר וְנִמְן אֶת הַבָּשָׂר, וְכֵן אַחַר וְנִמְן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֵן אַחַר וְנִמְן אֶת הָאוּר, וְכֵן אַחַר וְנִמְן עֲצִים עַל הָאוּר, וְכֵן אַחַר וְהִגִּיס - שְׁנַיִם הָאֶחָרוֹנִים כְּלָבֵד חֵיבִין מְשׁוּם מְבִשֵׁל^ט.

(ט) כי הבישול מתחיל רק לאחר הבאת האש, ולכן במקרה הראשון כולם חייבים ובמקרה השני חייבים רק השניים האחרונים. אולם, במקרה השני המביא את האש חייב משום מבעיר ולא משום מבשל.

ה. הַנִּיחַ בָּשָׂר עַל גְּבֵי גְחָלִים - אִם נִצְלָה בּוֹ [צליה גמורה] כְּגֵרוּגְרָת, אֶפְלוֹ [נצלה כגרוגרת] בְּשָׁנִים וּשְׁלִשָׁה

בעצים ומתכות הוא כל שהוא. (כו) אף אם אינו נהנה מהעצים עצמם.

טז. וְהִמְרַקֵּד כְּגֵרוּגְרָת, חֵיב. הַלֵּשׁ כְּגֵרוּגְרָת, חֵיב. וְהִמְגַבֵּל [=מערבב במים] אֶת הָעֶפֶר, הָרִי זֶה תוֹלְדַת לֵשׁ; וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? פְּדֵי לְעֻשׂוֹת פִּי פוּר [=פחת התנור] שֶׁל צוּרְפֵי זָהָב. וְאִין • גְּבוּל

בְּאֶפֶר, וְלֹא בְּחֹל הַגַּס, וְלֹא בְּמִרְסָן [=קליפות תבואה עבות], וְלֹא בְּכִיּוּצָא בְּהֵן. וְהַנּוֹתֵן זֶרַע שֶׁמְשָׁמֵן או זֶרַע שֶׁשָׂמֵן וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּמַיִם - חֵיב מְשׁוּם לְשִׁי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְעַרְבִין וְנִתְלִין [=נרבעים] זֶה בְּזֶה.

(כו) מיד כשהוא מניח אותם במים.

~ יום רביעי י"א ניסן ~

פֶּרֶק ט

דיני עשר המלאכות השניות מל"ט המלאכות, מאפייה עד בציעה.

א. הָאוּפָה כְּגֵרוּגְרָת, חֵיב^א. אֶחָד הָאוּפָה אֶת הַפֶּת, או הִמְבִּשֵׁל אֶת הַמַּאֲכָל או אֶת הַסַּמָּיִן [=צמחי מרפא וצבע], או הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם - הַפֶּל מַעֲיִן [=ענין] אֶחָד הוּא^ב. שְׁעוֹר הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם, פְּדֵי לְרַחֵץ בְּהֵן אֶבֶר קָטָן; וְשְׁעוֹר •

מְבִשֵׁל סַמָּיִן, פְּדֵי שְׁהִיּוֹ רְאוּיִין לְדְבַר שֶׁמְבִשְׁלִין אוֹתָן לוֹ. השגת הראב"ד
ושיעור . . לו א"א כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה.

(א) במשכן לא הייתה מלאכת אפייה אלא מלאכת בישול הדומה לה, אולם בפירוט המלאכות במשנה המונה את המלאכות בהתאם לסדר הכנת לחם, נאמרה מלאכת אפייה.
(ב) בכלום נעשית פעולת ריכוך דבר קשה או התקשות דבר רך באמצעות האש. (ג) כי בדרך כלל מחממים מים לצורך רחיצה. אבר קטן היא האצבע הקטנה ברגל של תינוק בן יומא, כמבואר בפרק יח. (ד) שיעור זה הוא מבחינת איכות בישול הסממנים, וכמות המים הנדרשת לחיוב האדם היא כדי לצבוע בגד קטן של פי סבכה, כמבואר בפרק יח.

ב. הַנּוֹתֵן פִּיצָה בְּצַד הַמַּחֵם [=דוד מים] בְּשָׂבִיל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקומות - חֵיב; לֹא נֶצְלָה בּוֹ כְּגִוּוֹגְרָתָא, אָבֵל •

נִתְבַּשֵּׁל כְּלוּ [כל הבשר] חֲצִי

השנת הראב"ד
אבל . . בשול א"א חצי בישול פי
כמאכל בן דרוסאי.

בְּשׂוּל - חֵיבֵיִּי. נִתְבַּשֵּׁל

חֲצִי בְּשׂוּל מִצַּד אַחַד -

פְּטוּר, עַד שְׂפִיחָפֶּךָ בּוֹ

[אותו] וְיִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׂוּל מִשְׁנֵי צַדִּינָן. שְׂכַח

וְהִדְבִיק [הניח] פֶּת בְּתַנּוּר בְּשֶׁבֶת, וְנִזְכְּרֵי - מִתָּר לֹ

לְהִדּוּתָהּ, קָדָם שֶׁתֵּאָפֶה יִבּוֹא לְיַדִּי מְלֶאכֶה־י.

(י) כי כך היא דרך הצלייה. (יא) כי ישנם אנשים הממהרים

ואוכלים את המאכלים לאחר שהם מתבשלים חצי בישול.

(יב) שהיום שבת, ואם ישאיר את הפת בתנור עד שהיא

תיאפה הוא יעשה מלאכה אסורה ויתחייב קרבן חטאת.

(יג) מותר לו להוציא את הפת מהתנור למרות שחכמים אסרו

לעשות זאת, על מנת שלא יעבור על איסור מהתורה בשוגג.

אולם, לאדם אחר אסור להוציא את הפת מהתנור על מנת

למנוע מחברו לעבור על איסור מהתורה, כי לא אומרים

לאדם לעבור על איסור על מנת להציל את חברו מאיסור

אחר, אף אם חברו יעבור על איסור חמור יותר.

ו. הַמְתִּיף [ממיס] אֶחָד מִמִּינֵי מִתְכוֹת כָּל שֶׁהוּא,

אוּ הַמְחַמֵּם אֶת הַמְתַּכֵּת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה גְחֵלֶת - הָרִי

זֶה תּוֹלְדֵת מִבְּשָׁל. וְכֵן הַמְמַסְמֵס אֶת הַדּוֹנֵג, אוּ אֶת

הַחֵלֶב, אוּ אֶת הַזֶּפֶת, וְהַכֹּפֶר [סוג זפת], וְהַגְּפְרִית^{טו},

וְכִיּוּצָא בָהֶם - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מִבְּשָׁל. וְכֵן הַמְבַּשֵּׁל

כְּלֵי אֲדָמָה עַד שְׂיַעֲשׂוּ חֲרָשׁ, חֵיב מִשּׁוּם מִבְּשָׁל.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: בֵּין שְׂרֵפָה [ריכך] גּוֹף קָשָׁה בָּאֵשׁ,

אוּ שֶׁהִקְשָׁה גּוֹף רַךְ - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם מִבְּשָׁל.

(יד) על מנת להמיס אותה. (טו) למרות שדברים אלו

עתידים להתקשות שוב, ופעולת ההמסה לא תחזיק מעמד.

ז. הַגּוֹזֵז צֶמֶר אוּ שֶׁעַר - בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן

הַחַיָּה, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת, אֶפְלוּ מִן הַשֶּׁלַח

שְׁלֵהָן [עור שנפשט מהם] - חֵיב. כַּמָּה שְׁעוּרוֹ? פְּדִי

לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט שְׂאָרְכּוֹ כְּרַחֵב הַסֵּיט [שם מדה]

כְּפוּל; וְכַמָּה רַחֵב הַסֵּיט? פְּדִי לְמִתְחַ מִן בֵּהָן

[האגודל] שֶׁל יָד עַד הָאֶצְבַּע הָרִאשׁוֹנָה, כְּשִׁיפְתַּח

בִּינֵיהֶן כָּכָל כַּחוֹ, וְהוּא קְרוֹב לְשֵׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֶרֶת [16-2]

ס"מ]. הַתּוֹלֵשׁ כְּנֶפֶךָ מִן הָעוֹף, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת גּוֹזֵז.

הַטּוֹוָה אֶת הַצֶּמֶר מִן [על] הַחַי - פְּטוּר, [משום] שְׂאִין

דְּרָךְ גְּזִיזָה בְּכֶךְ^{טו}, וְאִין דְּרָךְ נִפּוּץ [סירוק] בְּכֶךְ, וְאִין

דְּרָךְ טּוֹיָה בְּכֶךְ.

(טז) לגזוז את הצמר לאחר הטוויה.

ח. הַנוֹטֵל [גוזז] צֶפְרָנִיו, אוּ שְׁעָרוֹ, אוּ שְׂפָמוֹ, אוּ

זָקְנוֹ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת גּוֹזֵז, וְחֵיב; וְהוּא, שְׂיַטֵּל

בְּכָלִי; אָבֵל אִם נָטְלָן בְּיָדוֹ, בֵּין לֹ בֵּין לְאַחַר -

פְּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵף יְבַלֵּת מְגוּפּוֹ, בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלִי

- פְּטוּר, בֵּין לֹ בֵּין לְאַחֲרָי. וּמִתָּר [לכתו] לְחַתֵּף יְבַלֵּת

בְּמִקְדָּשֵׁי בְּיָדֵי, אָבֵל לֹא בְּכָלִי; וְאִם הִיתָה [היבלת]

יְבֻשָּׁה [ונפרכת מעצמה] - חוֹתְכָה אֶף בְּכָלִי^{כא}, וְעוֹבְדֵיכ.

(יז) ולא עבר על מלאכת גוזז. אך אם חתך לעצמו את היבלת

בכלי עבר על מלאכת מכה בפטיש משום שהוא מתקן את

גופו. (יח) כהן שיש לו יבלת נחשב בעל מום ואינו יכול

לעסוק בעבודת הקרבנות, וכן בהמה שיש לה יבלת נחשבת

בעלת מום ואסורה להקרבה על גבי המזבח. (יט) כי חיתוך

ביד אסור בשבת רק מדרבנן, ובבית המקדש מותרים כל

האיסורים שאסרו חכמים בשבת. (כ) משום שחיתוך בכלי

אסור בשבת מהתורה, ואיסורי התורה חלים אף בבית

המקדש. (כא) משום שחיתוך יבלת יבשה אינו אסור

מהתורה אף בכלי. (כב) בבית המקדש אף בשבת עצמה,

למרות שבכניסת השבת היה בו מום והיה אסור לו לעבוד,

משום שהדבר נחשב שהיבלת לא הייתה קיימת כלל בגופו.

ט. הַנוֹטֵל שְׁעָרוֹ בְּכָלִי, כַּמָּה יֵטֵל וְיִהְיֶה חֵיב?

שְׂתֵי שְׁעָרוֹת; וְאִם לְקֹט [שערו] לְכַנּוֹת מִתּוֹךְ

שְׁחָרוֹתֵיכִי - אֶפְלוּ אַחַת, חֵיב.

צֶפְרָן שְׂפָרֵשׁ [ניתק] רִבְהָ, וְצִיּוּץ [חוטים דקים סביב הציפורן]

שֶׁל עוֹר שְׂפָרְשׁוֹ רִבְזֵיכִי - אִם פָּרְשׁוּ כְּלָפֵי מַעְלָה,

וּמַצְעָרוֹת אוֹתוֹ - מִתָּר לְטֵל אוֹתָן בְּיָדֵיכִי, אָבֵל לֹא

בְּכָלִי; וְאִם נָטְלָן בְּכָלִי, פְּטוּר. וְאִם אֵינָן מַצְעָרוֹת

אוֹתוֹ, אֶפְלוּ בְּיָדוֹ אֶסוּר. וְאִם לֹא פָּרֵשׁ רִבְזֵיכִי - אֶפְלוּ

מַצְעָרוֹת אוֹתוֹ, אֶסוּר לְטֵלָן בְּיָדוֹ; וְאִם נָטְלָן בְּכָלִי,

חֵיב.

(כג) על מנת שלא ייראה אדם מבוגר. (כד) הם לא נחשבים

כמחוברים לעור ואיסור תלישתם הוא רק מדרבנן, אך יש

הבדל אם הם פירשו כלפי מעלה או כלפי מטה כדלהלן.

(כה) משום שהוא רוצה למנוע את צערו ואינו מתכוון לתקן

את גופו. (כו) כי מתאפשר לתלוש אותם ביד. (כז) הם

נחשבים מחוברים לעור ואיסור תלישתם בכלי הוא מן

התורה.

ואין . . בכך: גדר טויה על גבי בהמה - לקו"ש חט"ז ע' 451 הע' 28 ושוה"ג. הרי . . וחיוב: אם דין זה הוא גם במלאכת סותר - לקו"ש חכ"ט ע' 12 הע' 45.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לג) מערב שני צבעים ויוצר מהם צבע חדש. (לד) אך צביעת מים לא נחשבת תולדת צביעה.

טו. הַטּוֹהַ [חוט] בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים מִכָּל דָּבָר הַנְּטוּהַ, חֵיב; אֶחָד הַטּוֹהַ אֶת הַצָּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁתָּן, אוֹ אֶת הַשֶּׁעָר, אוֹ אֶת הַנוּצָה, אוֹ אֶת הַגִּידִין, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא

השגת הראב"ד

העושה . . טוהה א"א איני מכיר טויה בעשיית הלברין לפי שהוא לוקח הצמר מלובן ומנופץ ושוטחו על גבי בגד ונותן מוך על מוך עד שנעשה עבה ומטפיהו במים וכורכו עם הבגד ומהדקו עד שמתחבר ומתקשה ונעשה הלבד מאיליו, ואם זה החבור קורא לו טויה איני יודע, ונראה יותר שהוא כמגבן שהוא תולדת בונה ושיעורו איני יודע ואולי כרוחב ואורך קליעות שעשוות בנות העניים על מצחיהם.

[ממרוצע]

(לה) מכיוון שהוא מקבץ את כל החלקים הנפרדים של הצמר ומחבר אותם יחד.

טז. הַעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵי גִירִין [=פריסת חוטי השתי], חֵיב. הַעוֹשֶׂה נֶפֶחַ, אוֹ כְּבֵרָה [=נפה גסה], אוֹ סַל, אוֹ סִכְכָּה [כיסוי לראש הדומה לרשת], אוֹ שֶׁפָּרַג מִטָּה בְּחִבְלִים לוֹ - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת עוֹשֶׂה גִירִין לוֹ; וְכַשֵּׁינֵעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵים [יפרוס שני חוטי שתי] בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, חֵיב. וְכֵן כָּל הַעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵים בְּדָבָר שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּתֵים בְּתֵים [המורכב מחוטים ארוגים] כְּגוֹן אֵלוֹ, חֵיב.

(לו) ארג סריג שישמש כמזרן על גבי המיטה. (לז) כי כל הדברים האלו מורכבים מחוטי שתי וערב.

יז. דָּרָף הָאוֹרְגִין, שְׁמוֹתַחֲזֵן הַחוּטִין תַּחְלָה בְּאַרְבָּע הִירְיעָה וּבְרַחֲבָהּ, וְשְׁנַיִם אוֹחֲזִין [אותה] זֶה מִפָּאן [אחד מצד אחד] וְזֶה מִפָּאן, וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשֹׁבֵט [מכה במקל] עַל הַחוּטִין וּמְתַקֵּן [ומסדר] אוֹתָן זֶה בְּצַד זֶה, עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה כְּלָה שְׁתִּילַח כְּלָא עֲרַב לֵט. וּמְתִיחַת הַחוּטִין כְּדָרָף הָאוֹרְגִין, הִיא [נקראת] הַנְּסַכַּת הַמְּסַכָּה; וְזֶה [האדם] הַמּוֹתֵמַחַ, נִקְרָא 'מִסָּף'. וְכַשֵּׁפּוֹפְלִין אוֹתָהּ וּמְתַחִיל לְהַכְנִיס הָעֲרַב בְּשֵׁתִי, נִקְרָא 'אוֹרְג'.

(לח) חוטי האורך שבאריג. (לט) חוטי הרוחב שבאריג. (מ) מצמידים שני חוטי שתי ומשחילים ביניהם חוט ערב.

יח. הַמְּסָף חֵיב, וְהִיא מְלַאכָה מְאֻבּוֹת מְלַאכּוֹת. וְהַשׁוֹבֵט [=מכה] עַל הַחוּטִין עַד שֶׁיִּתְפָּרְקוּ [ייפרדו] וְיִתְקַנְּם, הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִסָּף. וְכַמָּה שְׁעוֹרָן?

י. הַמְּלַבֵּן [=מכבס] אֶת הַצָּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁתָּן, אוֹ אֶת הַשְּׁנִי [בד מצבע אדום], וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן מִמָּה שְׁדַרְפָן לְהַתְּלַבֵּן - חֵיב. וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? כְּדִי לְטוֹוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אֲרָכּוּ כְּמֵלָא רַחֵב הַסִּיט כְּפוּל, שֶׁהוּא אֲרָף אֲרַבְעָה טְפָחִים [כ-32 ס"מ].

יא. וְהַמְּכַבֵּס בְּגָדִים - הָרִי הוּא תוֹלְדֵת הַמְּלַבֵּן, וְחֵיב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבְּגָד עַד שֶׁיּוֹצֵא הַמַּיִם שָׁבוּ הָרִי זֶה מְכַבְּסוֹ, וְחֵיב; [משום] שֶׁהַסּוֹחֵט מְצַרְכֵי כְּפוּס הִיא, כְּמוֹ שֶׁהַגֵּסָה מְצַרְכֵי הַבְּשׂוּלָה. וְאִין סּוֹחֵטָה בְּשֶׁעֲרִכֵּט; וְהוּא הָדִין לְעוֹר, שְׁאִין חֵיבִין עַל סּוֹחֵטָה. (כח) סחיטת הבגדים מסייעת ומביאה לידי כיבוס, וכך גם ההגסה והערבוב בתבשיל מסייעת ומביאה לידי בישול. (כט) כי הוא לא סופג מים.

יב. הַמְּנַפֵּץ [חובט] אֶת הַצָּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁתָּן, אוֹ אֶת הַשְּׁנִי, וְכַיּוּצָא בְּהֵן - חֵיב. וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? כְּדִי לְטוֹוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אֲרָכּוּ אֲרַבְעָה טְפָחִים. וְהַמְּנַפֵּץ אֶת הַגִּידִים עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּצָמֶר, כְּדִי לְטוֹוֹת אוֹתָן - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מְנַפֵּץ, וְחֵיב.

יג. הַצּוֹבֵעַ חוּט שְׁאָרְכוּ אֲרַבְעָה טְפָחִים, אוֹ דָּבָר שְׁאֵפְשֶׁר לְטוֹוֹת מִמֶּנּוּ חוּט [בגודל] כְּזֶה [כגון צמר] - חֵיב. וְאִין הַצּוֹבֵעַ חֵיב, עַד שֶׁיְהִי צָבַע הַמְּתַקֵּים [=בר קיימא]; אֲבָל צָבַע שְׁאִינוּ מְתַקֵּים כָּלָל, כְּגוֹן שֶׁהָעֵבִיר סָרְקַל אוֹ שְׁשֵׁרְלָא עַל גְּבִי כְּרִזָּל אוֹ נַחֲשֵׁת וְצָבְעוּ - פְּטוּר; שֶׁהָרִי אֶתָּה מְעַבִּירוֹ לְשַׁעֲתוֹ, וְאִינוּ צוֹבֵעַ כְּלוּם לֵב; וְכָל [העושה מלאכה] שְׁאִין מְלַאכְתּוֹ מְתַקֵּימַת בְּשַׁבַּת, פְּטוּר.

(ל) צבע זהוב. (לא) צבע אדום בהיר. שני צבעים אלו אינם עמידים לאורך זמן. (לב) ניתן להסיר את כל הצבע בקלות מבלי שישאר אף סימן.

יד. הַעוֹשֶׂה עֵין הַצָּבַע לֵג - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת צוֹבֵעַ, וְחֵיב לֵד. כִּיּוּצָא? • כְּגוֹן שְׁנַתָּן קְלַקְנָתוֹס לְתוֹף מִי עֶפְצָא [מיני דין], שְׁנַעֲשֶׂה הַכַּל שָׁחַר; אוֹ שְׁנַתָּן אִיסְטִיס לְתוֹף מִי כְּרַכֵּם [מיני צבעים], שְׁנַעֲשֶׂה הַכַּל יֶרֶק; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? כְּדִי לְצָבַע בוֹ חוּט שְׁאָרְכוּ אֲרַבְעָה טְפָחִים.

השגת הראב"ד
כיצד . . שחור א"א קשיא לי בשול סמנים דגמריין מיניה מבשל (שבת עד) תיפוק לי נמי משום צובע המים, ואני לא הייתי סבור שיתחייב משום צובע עד שיצבע דבר שנגמרה בו מלאכת הצבע אבל צביעת מים שאינה לצורך עצמן לא, ושריית דיו וסמנין משום לש באו לה ולא משום צבע המים, כמו שרית הכרשינין וכעין מים וקמח או מים ועפר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) רוכבי גמלים. על מנת לשמור על הגמל הרוכבים היו עושים נקב באף הגמל, מניחים טבעת בנקב וקושרים אליה חבל. ב) ימאים הקושרים את חבלי המפרשים לתורן הספינה.

ב. ביצדי? נפסקה [נקרעה] לו רצועה [של נעלו] וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן בהמה [לפיה] - הרי זה פטור; וכן כל פיוצא באלו הקשרים, שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקימה. וכל קשר שאינו של קימה - אם קשרו קשר אמן, הרי זה אסור.

ג) איזה קשר הוא קשר שאינו של קימה. ד) למרות שהוא רוצה שהקשרים יישארו שם לעולם, כי קשרים אלו אינם מעשה אומן.

ג. קושרת אשה מפתחי החלוקה, אף על פי שיש לו שני פתחים; וחוטו סבכה, אף על פי שהוא רפוי; ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש; ונודות יין ושמן, אף על פי שיש לו שתי אוננים; וקדרה של בשר, אף על פי שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר.

וקושרין דלי במשיחה [=חבל דק] או באבנט וכיוצא בזה - אכל לא בחבל [עבה]. וקושרין לפני הבהמה או ברגלה, בשביל שלא תצא [מהפתח], אף על פי שיש לה שני אסרות. וחבל שהיה קשור בפרה, קושרו באבוס [=כלי להאכלת הבהמה]; הנה קשור באבוס, קושרו בפרה. אכל לא יביא חבל מתוך ביתו, וקשר בפרה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי [=אורג] שמתר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני.

השגת הראב"ד
מפני . . . חן א"א זה הטעם אינו מספיק וכי קשר הדלי מעשה אומן הוא וגם אינו של קיימא שהרי הוא חבל של גמי, אלא הטעם שהוא חס עליה שמא תשבר בכח הפרה ובודאי לא יניח אותה יום שלם אבל בדלי יניח אותו יום או יומים ומשום הכי גורנין.

לכתחלה. חותלות [=סלים] של תמרים ושל גרוגרות - מתירי, ומפקיע, וחותר, ונוטל ואוכל.

ה) קצוות החלוק הנמצאים על הכתף. ו) אף שיש פתחים לחלוק מימין ומשמאל והיא יכולה להוריד אותו ללא התרת הקשרים, בכל זאת מותר לה לקשור קשרים אלו כי בדרך כלל פותחים אותם בכל יום. ז) אף שניתן להסיר את הסבכה גם ללא התרת הקשר, בכל זאת מותר לה לקשור אותה, משום שהרגילות היא להתיר את הקשר לפני הסרת

משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חיב. בין שארגן בתחלה [בגד חדש], בין שהיה מקצת הפגד ארוג [לפני כן] וארג על האריג [הקיים] - שעורו שני חוטין מא; ואם ארג חוט אחד, והשלים [סיים] בו הפגד - חיב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה בתי גירין - חיב; הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן [חגורה] ברחב שלשה בתי גירין.

מא) שהוא שיעור קטן יותר מרוחב שתי אצבעות. מב) כי האריגה בשפת היריעה היא חשוכה אף ברוחב כזה. מג) שיש לו חשיבות וחייב על מעשיו.

יט. המדקדק [=מסדר] את החוטין והמפרידן בעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע את הנימין [=חוטים], הרי זה תולדת אורג; ושעורו, משיעשה קליעה בארץ שתי אצבעות.

כ. הפוצע • שני חוטין, חיב; ובוצע, הוא המפריד את האריג [שכמכונת האריגה]. בין שהוציא הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה בוצע וחיב; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא תפון לתקן, פדרף שעושין אלו שמאחין [תופרים] את הפגדים הקלים ביותר - שבוצעין, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבצעו, עד שיעשו שני הפגדים או שני הקרעים [בגד] אחד. והסותר את הקליעה [על מנת] לתקן [אותה], הרי זה תולדת בוצע; ושעורו, פשעור בוצע.

פרק י
דיני שמונה המלאכות הבאות מל"ט המלאכות, מקשירה עד צידה.

א. הקושר קשר של קימה [=הנועד לקיום], והוא מעשה אמן [=מקצועי] - חיב; כגון קשר הצמלין, וקשר הספנין, וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצענין [=סנדלרים] בשעת עשייתן, וכן כל פיוצא בזה. אכל הקושר קשר של קימה, ואינו מעשה אמן - פטור; וקשר שאינו של קימה, ואינו מעשה אמן - מתר לקשרו לכתחלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המכשירים את הקרבן דוחים את השבת. (כח) אם היא נקרעה לפני שבת, כי היה ניתן לתקנה לפני שבת ולכן אין תיקונה דוחה את השבת.

ז. כָּל קָשֶׁר שֶׁחִיבִין עַל קְשׁוּרוֹ, כֶּף חִיבִין עַל הַתְּרוּכָּס; וְכָל קָשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פְּטוּר, כֶּף הַמַּתִּיר אוֹתוֹ פְּטוּר; וְכָל קָשֶׁר שֶׁמַּתֵּר לְקָשְׁרוֹ, כֶּף מַתֵּר לְהַתִּירוֹ.

(כט) אף אם מתיר את הקשר, שלא על מנת לקשור במקומו קשר אחר של קימה. (ל) קשרים אלו פורטו בהלכה א.

ח. הַפּוֹתֵל (=שוור) חֻבְּלִים מִן הַהוּצִין [=עלי דקל], וּמִן הַחֶלֶף [=מין צמח], אוּ מִחוּטֵי צֶמֶר, אוּ מִחוּטֵי פִּשְׁתָּן, אוּ חוּטֵי שַׁעַר, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרִי זֶה תוֹלְדֵת קוֹשֵׁר, וְחִיב. וְשַׁעֲרוֹ, כְּדִי שְׂיַעֲמַד הַחֻבֵּל בְּפִתְלֹתוֹ בְּלֹא קְשִׁירָה - שְׂנַמְצָאת מְלֹאכְתּוֹ מִתְקַיְמָת. וְכֵן הַמְּפָרִיד אֶת הַפִּתִּיל - הֲרִי זֶה תוֹלְדֵת מַתִּיר, וְחִיב; וְהוּא, שְׂלֹא יִתְּפוֹן לְקַלְקֵל בְּלִבְדָּלָא. וְשַׁעֲרוֹ, כְּשַׁעֲרוֹ הַפּוֹתֵל.

(לא) כי המקלקל בשבת פטור.

ט. הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תַפְּירוֹת, חִיב; וְהוּא, שֶׁקָּשֶׁר רֹאשֵׁי הַחוּט מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן, כְּדִי שְׂתַעֲמַד הַתַּפְּיָרָה וְלֹא תִשְׁמַט. אֲבָל אִם תִּפֵּר יְתָר עַל שְׁתֵּי תַפְּירוֹת - אֵף עַל פִּי שְׂלֹא קָשֶׁר, חִיב; שֶׁהֲרִי מִתְקַיְמָת הַתַּפְּיָרָה. וְהַמּוֹתֵחַ [=מיישר] חוּט שֶׁל תַּפְּיָרָה בְּשֶׁבֶת - חִיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצַרְכֵי הַתַּפְּיָרָה.

י. הַקּוֹרֵעַ כְּדִי לְתַפֵּר [-כגד בגודל] שְׁתֵּי תַפְּירוֹת עַל מְנַת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תַפְּירוֹת - חִיב; אֲבָל הַקּוֹרֵעַ לְהַפְסִידָה - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. הַקּוֹרֵעַ בְּחֻמָּתוֹ [=כעסו], אוּ עַל מַת שֶׁהוּא חִיב לְקָרַע עֲלָיו - חִיב; מִפְּנֵי שֶׁמִּישָׁב אֶת דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה, וְיִנּוּחַ יִצְרוֹ, וְהוֹאִיל וְחֻמָּתוֹ שׁוֹכֶכֶת [=נגרעת] בְּדָבָר זֶה, הֲרִי הוּא כְּמַתְקֵן, וְחִיב. וְהַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצְּנוּאר [=צווארון] בְּשֶׁבֶת, חִיב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הקורע בחמתו, או על מנת שיהיה חייב לקרע עליו - חייב; מפני שמישלב את דעתו."

להעיר, שגם במלאכת שבת גבי סותר כתב "כל המקלקל ע"מ לתקן חייב, כיצד הרי סותר ע"מ לבנות במקומו". ועפ"ז צ"ע אם דין "הקורע בחמתו" כאן שנחשב כמתקן

הסבכה. (ח) מכיוון שאינם קשר של קימה או קשר אומן. (ט) שתי פיות, וניתן להוציא את היין בהתרת קשר אחד, בכל זאת שני הקשרים לא מיועדים להיות קשר של קימה ומותר להתיר את שניהם. (י) שקשרו עליה כיסוי על מנת שלא יכנסו אליה נמלים, ובצידה עשו נקב קטן כדי להוציא דרכו את הבשר. (יא) מותר, כי הקשר אינו קשר של קימה. (יב) כל דבר שאינו קושרו לזמן רב, אלא מתיר את הקשר לאחר השימוש בו. (יג) שני חבלים קשורים בפתח הרפת. ואף שבהתרת קשר של חבל אחד הבהמה יכולה לצאת מהרפת, בכל זאת, הרגילות היא להתיר את שני החבלים על מנת להוציא את הבהמה, ולכן אינם נחשבים קשר של קימה. (יד) וכך הקשר לא יהיה קיים זמן רב. (טו) כי ייתכן שקשר אחד יישאר קשור זמן רב ויחשב קשר של קימה. (טז) ומפני כך הוא לא נחשב מוקצה. (יז) כי זהו חבל חשוב ובוודאי הוא עתיד להתיר את שני הקשרים על מנת להשתמש בחבל. (יח) המפורטים בהלכה זו. (יט) את הכיסוי שלהם בידינו. (כ) מפרק את החבלים של הסל באמצעות כלים. (כא) את הסל בכלי. (כב) את התמרים והגרוגרות.

ד. כָּל שֶׁרְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מַתֵּר לְקָשֶׁר אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת; לְפִיכֶךָ, אִם נִפְסְקָה רְצוּעוֹת סַנְדְּלוֹ בְּכַרְמְלִית^{כג} - נוֹטֵל גְּמִי [=מין צמח] לַח הָרְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְכוּרְף עֲלָיו [-על הסנדל] וְקוֹשֵׁר הַגְּמִי^{כד}. וְשִׁמְטָה [-נפלה] לוֹ רְצוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדֵּל, אוּ שֶׁשָּׁמַט רַב הַרְגֵּל [-מהסנדל] - מַתֵּר לְהַחֲזִיר [-להדק] הַרְצוּעוֹת לְמִקּוּמָן, וּבְלִבְדָּל שְׂלֹא יִקָּשֶׁר.

(כג) מקום שאינו רשות היחיד ואינו רשות הרבים שאסור לטלטל בו מדרבנן, והסנדל עלול להיאבד שם. (כד) וכך הוא נועל את הסנדל ברגלו ויכול להמשיך ללכת אתו מבלי לעבור על איסור טלטול.

ה. הָעֲנִיבָה [=קשר לולאה] - מַתְּרָתָ^{כה}, לְפִי שֶׁאֵינָה מַתְּחִלֶּפֶת [=דומה] בְּקִשְׁרָה; לְפִיכֶךָ, הַחֻבֵּל שֶׁנִּפְסַק [-נקרע] - מְקַבֵּץ שְׁנֵי קְצוּתָיו, וְכוּרְף עֲלָיו מְשִׁיחָה, וְעוֹנֵב עֲנִיבָה.

(כה) אף אם קושרים אותה לעולם.

ו. מַתֵּר לְקָשֶׁר קָשֶׁר שֶׁאֵינּוּ שָׁל קִימָה לְדָבָר מְצוּהָ^{כו}, כְּגוֹן שֶׁיִּקָּשֶׁר לְמַדָּד שַׁעֲרוֹ מִשַּׁעֲרוֹ הַתּוֹרָה. נִימַת [=מיתר] כְּנֹר שֶׁנִּפְסְקָה [-נקרעה] - קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בְּמַקְדָּשֵׁי, אֲבָל לֹא בְּמִדְיָנָה [-שאר המקומות]; וְלֹא יִקָּשֶׁר נִימָא לְבִתְחִלָּה^{כז}, אֶפְלוּ בְּמַקְדָּשׁ.

(כו) אף אם הקשר הוא מעשה אומן האסור בקשירה מדרבנן, כמבואר בהלכה ב. (כז) כדי שהלויים יוכלו לנגן בעת הקרבת הקרבן. הטעם לכך הוא, משום שלצורך דברים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כְּדֵי שְׂיִפְנֹס לָהֶם הָאֹר - חֵיב מְשֹׁם בּוֹנָה. הַמְחֲזִיר דְּלֵת שֶׁל בּוֹר, וְשֶׁל דּוֹת לֵט, וְשֶׁל יַצִּיעִי - חֵיב מְשֹׁם בּוֹנָה מֵא.

(לט) בור שהדפנות שלו עשויות מאבנים. (מ) מרפסת הצמודה לקיר בית. (מא) מכיוון שדלתות אלו קבועות בקרקע, החזרתן למקומן נחשבת בנייה.

טו. הַסּוֹתֵר כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב; וְהוּא, שְׂיִסְתֵּר עַל מְנַת לְבָנוֹת; אֲבָל אִם סִתֵּר דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה, פְּטוּר. הַסּוֹתֵר אֶהָל קְבוּעֵ, אוֹ שֶׁפָּרַק עֵץ תְּקוּעֵ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת סוֹתֵר^מ, וְחֵיב; וְהוּא, שְׂיִתְפּוֹן לְתַקֵּן.

(מב) כשם שבנייתם היא תולדת בונה, כמבואר בהלכה יג.

טז. הַמְפָּה בַּפְּטִישׁ הַפְּנִיה אַחַת (ומשלים בכך יצירת דבר), חֵיב. וְכֹל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גֹמֵר מְלֵאכָה - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מְפָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. פִּיּוֹד? הַמְנַפֵּחַ בְּכָלִי זְכוּכִית^מ, וְהִצֵּר בְּכָלִי צוּרָה אֶפְלוּ מְקַצֵּת הַצּוּרָה, וְהַמְגַרֵּד [=מסיר הבליטות] כֹּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כֹּל שֶׁהוּא בֵּין פְּעֵץ בֵּין בַּבְּנֵן בֵּין בְּמַתְּכַת בֵּין בְּכָלִים - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מְפָה בַּפְּטִישׁ, וְחֵיב. וְכֹל פֶּתַח שְׂאֵינוּ עֹשִׂי לְהַכְנִיס וְלְהוֹצִיא, אֵין חֵיבִין עַל עֲשִׂיתוֹ^מ.

(מג) כפי שעושים בגמר יצירת כלי זכוכית. (מד) משום מכה בפטיש, אך לעיתים חייבים עליו מפני מלאכות אחרות, כמו העושה נקב בלול של תרנגולים שחייב עליו משום בונה כמבואר בהלכה יד.

יז. הַמְפִּישׁ שְׁחִין [מִנֶּקֶב פִּעֵע מוּגַלְתִּי בְּכָלִי] בַּשֶּׁבֶת כְּדֵי לְהַרְחִיב פִּי הַמְפָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַרְפֵּאִין עוֹשִׂין, שֶׁהֵן מִתְפַּנְּיִן בְּרַפּוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמְפָּה - הָרִי זֶה חֵיב מְשֹׁם מְפָה בַּפְּטִישׁ, ^{השגת הראב"ד} שׁוּ הִיא מְלֵאכַת א"א נִסְחָא [משום] שְׂזוּ • הִיא מְלֵאכַת אַחֲרִינָא מְלֵאכַת בּוֹנָה. הַרְפָּא; וְאִם הִפְיִשָּׂה לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלְחָה שְׂבָה, הָרִי זֶה מְתַר^מ.

(מה) כי אין בכך גמר מלאכה.

יח. הַמְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב מְשֹׁם מְפָה בַּפְּטִישׁ. הַמְצַדֵּד [=מקבע] אֶת הָאֶבֶן בִּיסוּד הַבְּנֵן, וְתַנְּנָה בִּידוֹ וְהוֹשִׁיבָהּ בְּמָקוֹם הָרְאוּי לָהּ - חֵיב מְשֹׁם מְפָה בַּפְּטִישׁ. הַלּוֹקֵחַ יְבֵלֵת שְׁעַל הַבְּגָדִים [חוטים שנדבקו לבגד] בִּידוֹ, כְּגוֹן אֵלוּ הַיְבּוּלוֹת שֶׁבְּכָלִי צָמֵר - חֵיב מְשֹׁם מְפָה בַּפְּטִישׁ; וְהוּא, שְׂיִקְפִיד עֲלֵיהֶן^מ; אֲבָל אִם הִסִּירָן דֶּרֶךְ עֶסֶק [=כלי

הוא גם במלאכת סותר, כמו שפירש במנ"ח מצוה לב במוסך השבת (מט, ד). ברמב"ם כאן ד"לאו דוקא על-מנת לבנות, אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל", עיי"ש.

ומה שלא כתב הרמב"ם בפ"י הט"ו ע"מ לבנות במקומו - לפי שסמך על מ"ש לפניו בפ"א.

לקו"ש חלק כ"ט עמוד 12 הע' 45 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

יא. הַמְדַבֵּק נִירוֹת אוֹ עוֹרוֹת פְּקוּלָן [=דבק] שֶׁל סוֹפְרִים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת תּוֹפֵר, וְחֵיב. וְכֵן הַמְפָּרַק נִירוֹת דְּבוּקִין אוֹ עוֹרוֹת דְּבוּקִין, וְלֹא נִתְפּוֹן לְקַלְקֵל בְּלַבְדֵי - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת קוֹרֵעַ.

(לב) גם אם אינו קורע אותם על מנת להדביק אותם לאחר מכן, אלא הקריעה עצמה היא לצורך תיקון מסוים ולא לקלקול בלבד.

יב. הַבוֹנֵה כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְשׁוֹה [מיישר] פְּנֵי הַקְּרָקַע בְּבֵית, כְּגוֹן שֶׁהַשְּׁפִיל הַתֵּל, אוֹ מְלֵא גֵיא [=גומא] - הָרִי זֶה בּוֹנֵה לֵי, וְחֵיב. אֶחָד נִתֵּן אֶת הָאֶבֶן לֵי, וְאֶחָד נִתֵּן אֶת הַטִּיט - הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט חֵיב לֵי; וּבְנִדְבָף [=שורת אבנים] הַעֲלִיּוֹן, אֶפְלוּ הַעֲלָה אֶת הָאֶבֶן וְהַנִּיחָה עַל גְּבֵי הַטִּיט - חֵיב, שֶׁהָרִי אֵין מְנִיחִין עֲלֵיהֶ טִיט לֵי. וְהַבוֹנֵה עַל גְּבֵי כָלִים, פְּטוּר לֵי.

(לג) אך המיישר את פני הקרקע בשדה חייב משום מלאכת חורש, כמבואר בתחילת פרק ח. (לד) באמצע הבניין. (לה) כי הטיט גורם שהאבן לא תיפול. (לו) ואין חשש שהאבן תיפול. (לז) כי בנייה כזו לא היתה במשכן.

יג. הָעוֹשֶׂה אֶהָל קְבוּעֵ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹנָה, וְחֵיב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כָּלִי אֲדָמָה, כְּגוֹן תַּנּוּר וְחִבִּית קֶדֶם שְׂיִשְׂרָפוּ [בכבשן לסיום מלאכתן] - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹנָה, וְחֵיב לֵי. וְכֵן הַמְגַבֵּן אֶת הַגְּבִינָה, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹנָה; וְאֵינוּ חֵיב, עַד שְׂיִגְבֵן כְּגוֹרֵגֶרֶת. הַמְכַנֵּס יָד [=תת] הַקְּרָדִם בְּתוֹךְ הָעֵין [=תור] שֶׁלֹּ, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹנָה; וְכֵן כֹּל פִּיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן כֹּל הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ - בֵּין שֶׁתַּקַּע בְּמַסְמֵר, בֵּין שֶׁתַּקַּע בְּעֵץ עֲצָמוֹ עַד שֶׁנִּתְאַחַד - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹנָה, וְחֵיב.

(לח) אך אם שרפן בכבשן, חייב גם משום מבשל ומכה בפטיש.

יד. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כֹּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תְּרַנְגוּלִין,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה, חֵיב עָלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיָּשׁוּן
וְאֶת הַסּוּמָא [-עיוור] - חֵיבֵיָא.

(נא) כי לפני שצדו אותם הם היו משוחררים והיה ביכולתם לברוח למקום אחר.

כב. הַמְשַׁלַּח כְּלָבִים פְּדֵי שְׂעִידוֹ וְאֶרְנָבִים
וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְבָרַח הַצָּבִי מִפְּנֵי הַכָּלֵב, וְהָיָה הוּא

[-האדם] רֹדֵף אַחֵר הַצָּבִי אוֹ שְׂעִמַד בְּפָנָיו [-כפני הצב] וְהִבְהִילוּ, עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכָּלֵב וְתַפֵּשׁ [את הצב] - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת הַצָּד, וְחֵיבֵיָא. וְכֵן הָעוֹשֶׂה פְּדָרְף הַיּוֹ בְּעוֹפוֹת.

(נב) אך אם הוא לא סייע לכלב בצידת הצבי אלא רק שלח אותו לצוד, עבר רק על איסור צידה מדרבנן.

כג. צָבִי שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת, וְנָעַל אֶחָד [את דלת הבית] בְּפָנָיו - חֵיבֵיָא. נִעְלָוהוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִין; וְאִם אֶיךָ אֶחָד יָכוֹל לְנַעַל, וְנִעְלָוהוּ שְׁנַיִם - חֵיבֵיָא. יוֹשֵׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מְלָהוּ [-לא סתמו], וְיֹשֵׁב הַשְּׁנַיִם וּמְלָהוּ - הַשְּׁנַיִם חֵיב; יוֹשֵׁב הָרִאשׁוֹן וּמְלָהוּ, וּבֵא הַשְּׁנַיִם וְיֹשֵׁב בְּצִדוֹ - אֵף עַל פִּי שְׂעִמַד הָרִאשׁוֹן וְהַלֵּךְ לוֹ, הָרִאשׁוֹן חֵיב; וְהַשְּׁנַיִם לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם, וּמִתָּר לוֹ לִישֵׁב בְּמִקְוָמוֹ עַד הָעֶרֶב וְלִקַּח הַצָּבִי. לְמָה זֶה דוּמָה? לְנוֹעַל בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוּתָהּ וְנִמְצָא [לאחר מכן] צָבִי שְׂמור בְּתוֹכוֹ, שְׁלֹא עֹשֶׂה כְּלוּם. נִכְנַסָה לוֹ צְפוּר תַּחַת כְּנָפָיו [-כגוד] - יוֹשֵׁב וּמְשִׁמְרָה עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף, וּמִתְרֵיָא.

(נג) למרות שהוא לא צד את הצבי בידיו. (נד) כי שני אנשים שעשו מלאכה ביחד פטורים רק אם כל אחד מהם היה יכול לעשות את המלאכה לבדו, כמבואר בפרק א. (נה) ולא ידע שיש שם צבי. (נו) למרות שהציפור לא יכולה לצאת משם.

כד. הַצָּד צָבִי זָקֵן, אוֹ תִּגְר [-ללא רגליים], אוֹ חוֹלָה, אוֹ קִטְוִי - פְּטוּרִין. הַמְפָּרֵק [-משחרר] בְּהִמָּה חֵיָה וְעוֹף מִן הַמְּצוּדָה [-מלכודת], פְּטוּר. הַצָּד חֵיָה וְעוֹף שֶׁבִרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן אֲזוּיָן וְתִרְנַגּוּלִין וְיוֹגֵי עֲלֵיָה [-ביתיות] - פְּטוּר. הַצָּד דְּבַר שְׂאִין בְּמִינוֹ צִידָה [-אין רגלים לצוד אותם], כְּגוֹן תְּגָבִים חֲזִיזִין [-מין צרערים] צוֹרְעִין וְיִתּוּשִׁין וּפְרַעוֹשִׁין וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר.

(נז) שאינו יכול לרוץ. (נח) כי הצבי אינו יכול לברוח למקום אחר ונחשב כניצוד מאליו.

כה. רְמָשִׁים הַמְזִיקִין, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים

כיונה], הָרִי זֶה פְּטוּר. הַשְּׁנַת הָרֵאבִ"ד הַמְנַעַר . . . הַצִּיְהוּב א"א מִפְּרָשִׁים אַחֲרֵים פִּירְשׁוּ (ע"י תוס') שֶׁבֶת קָמוּ ד"ה הַמְנַעַר וּבְרֵאשׁוֹנִים שֶׁם) מְנַעַרו מִן הַמַּיִם שֶׁנִּפְלוּ עֲלֵיו וְהוּא תוֹלְדֵת מִכֶּסֶב וְהַפִּי' הַזֶּה הוּא לְפִי הַעֲנָן. וְלְהִסִּיר הַצִּיְהוּב הַלֵּבָן

הַנִּתְלָה בָּהּ, כְּדָרְף שֶׁהָאֲמִין עוֹשִׂין - חֵיב חֲטָאתָא; וְאִם אֵינוֹ מְקַפֵּיד מֵה, מִתָּר.

(מו) ואינו מוכן ללבוש את הבגד עד שיסיר את החוטים האלו. (מז) משום מכה בפטיש. (מח) ולא אכפת לו אם הטלית נקיה או לא.

יט. הַצָּד דְּבַר שְׂדָרְף מִינוֹ [-רגילים] לְצוּד אוֹתוֹ - חֵיב, כְּגוֹן חֵיָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים; וְהוּא, שְׂעִיד אוֹתָן לְמִקּוֹם שְׂאִינוֹ מְחַסֵּר צִידָהּ מֵט. בִּיצֵד? כְּגוֹן שְׂרַדְף אַחֵר צָבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבַיִת אוֹ לְגַנָּה אוֹ לְחֶצֶר, וְנָעַל עָלָיו [את הדלת], אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַגְדֵּל [=ארון], וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁשָּׁלַח [-הוציא] דָּג מִן הַיָּם, בְּתוֹף סִפֵּל שֶׁל מַיִם - הָרִי זֶה חֵיב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צְפוּר לְבַיִת, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִכְרִיחַ דָּג וְעָקְרוּ [-הוציאת] מִן הַיָּם לְבִרְכָה שֶׁל מַיִם, אוֹ שְׂרַדְף אַחֵר צָבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לְטְרַקְלִין רַחֵב, וְנָעַל עָלָיו - הָרִי זֶה פְּטוּר; [משום] שְׂאִין זוֹ צִידָה גְּמוּרָה - [כיוון] שְׂאִם יָבֹא לְקַחְתּוֹ, צְרִיף לְרַדְף אַחֲרָיו וְלְצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָף, הַצָּד אָרִי - אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיסֵנוּ לְכַפָּה [-כלוב] שְׁלוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

(מט) למקום שבעל-החיים אינו יכול לברוח ממנו. (נ) והציפור יכולה לברוח ממקום למקום אף בתוך הבית, ולא ניתן לתפוס אותה שם בקלות.

כ. כָּל מְקוֹם שְׂאִם יְרוּץ בוֹ יִגִּיעַ לְחֵיָה בְּשַׁחְיָה [-תנועה] אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים [של המקום] קְרוּבִין זֶה לָזֶה עַד שִׁפְל' [-שיגיע] צֵל שְׁנֵיהֶם לְאֲמָצַע כְּאֶחָד - הָרִי זֶה מְקוֹם קָטָן; וְאִם הִכְרִיחַ הַצָּבִי וְכִיּוֹצֵא בוֹ לְתוֹכוֹ, חֵיב. וּמְקוֹם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִזֶּה - הַמְּבָרִיחַ חֵיָה לְתוֹכוֹ, פְּטוּר.

כא. אֶחָד [-הן] • הַשְּׁנַת הָרֵאבִ"ד אַחַד . . . עָלֶיהָ א"א כִּבְר כַּתְּבוּנָה דַּעַת רַבִּי חֲנַנְאֵל ז"ל (לעיל הלכות שבת פ"א ה"ז).

שְׂמוּנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה, וְאֶחָד שְׂאָר שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים שִׁישׁ לְמִינֵם צִידָה - הַצָּד אֶחָד מִכָּל, בֵּין לְצַרְף בֵּין שְׁלֹא לְצַרְף אֲלֵא לְשַׁחַק בָּהֶם - חֵיב, הוֹאִיל וְנִתְּנָן לְצוּד וְצָד; [משום] שֶׁמְלַאכָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[משפטי באצבעותיו] אֶת הַפְּנִיּוֹת, וְזוֹרְקָן; וּמִתָּר לְהַרְגֵּ אֶת הַפְּנִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן [נוצרות] מִן הַזֵּעָה.
 ד. חָזָה וְרָמַשׁ שֶׁהֵן נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין וְדַאי - כְּגוֹן זָבוּב שֶׁבְּמַצְרִים, וְצִרְעָה שֶׁבְּנִינְוָה, וְעִקָּרְב שֶׁבְּחַדְבֵי, וְנִחַשׁ שֶׁבְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֻלָּב שׁוֹטֵה בְּכָל מְקוֹם - מִתָּר לְהַרְגֵּן בְּשַׁבָּת, כְּשִׂיאָהוּ. וְשָׂאֵר כָּל הַמְזִיקִין - אִם הֵיוּ רְצִין אַחֲרָיו, מִתָּר לְהַרְגֵּן; וְאִם הֵיוּ יוֹשְׁבִין בְּמִקוֹמָן אוֹ בּוֹרְחִין מִלְּפָנָיו, אָסוּר לְהַרְגֵּן; וְאִם דָּרְסָן לְפִי תָמוּ [=בלי כוונה] בְּשַׁעַת הַלַּיְכוֹת וְהַרְגָן, מִתָּר.

(ה) משום שהם מוחזקים כמוזיקים. (ו) שאינם מזיקים תמיד לבני האדם.

ה. הַמְּפָשִׁיט [חלק] מִן הָעוֹר פְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ, חֵיב. וְכֵן הַמְּעַבֵּד מִן הָעוֹר פְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ, חֵיב. וְאֶחָד [בין] הַמְּעַבְדֵי, וְאֶחָד הַמּוֹלֵחַ - [משום] שֶׁהַמּוֹלֵחַ, מִיֵּן עֲבוּד הוּא. וְאִין עֲבוּד בְּאֶכְלִין. וְכֵן הַמּוֹחֵק מִן הָעוֹר [של הבהמה] פְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ, חֵיב. וְאִיזָה הוּא מוֹחֵק? זֶה הַמְּעַבֵּיר שְׁעָר אוֹ הַצֹּמֵר מֵעַל הָעוֹר אַחַר מִיתָה, עַד שֶׁיַּחְלִיק פְּנֵי הָעוֹר.

ז) בגודל שניתן לעשות בו קמיע. קמיע הוא קלף שכתובים בו שמות קדושים ופסוקים לסגולה ולרפואה. (ח) המעבד והמולח את העור, חייב אם עיבד או מלח עור בגודל שניתן לעשות בו קמיע.

ו. הַמְּפָרֵק [=מפריד] הַדּוֹכְסוֹסְטוֹס [-העור הפנימי] מֵעַל הַקְּלָף [-העור החיצוני] - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מִפְּשִׁיט, וְחֵיב. הַדּוֹרֵס עַל הָעוֹר בְּרִגְלוֹ עַד שֶׁיַּתְקֶשֶׂה, אוֹ הַמְּרַכְכוֹ בְּיָדוֹ וּמוֹשְׁכוֹ וּמְשֹׁה [-מיישר] אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַרְצָעֵנִין [-הסנדלרים] עוֹשִׂין - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מְעַבֵּד, וְחֵיב. הַמּוֹרֵט נוֹצֵה מִן הָאֲבָרָה [=כנף העוף] - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מוֹחֵק, וְחֵיב. וְכֵן הַמְּמַרְחֵ רִטָּה [-חבבושת] כָּל שֶׁהוּא, אוֹ שְׁעוּה, אוֹ זָפֵת, וְכִיּוֹצֵא בֶּהֵן מְדַבְּרִים הַמְּתַמְרָחִין, עַד שֶׁיַּחְלִיק פְּנִים [-פניהם] - חֵיב מִשּׁוּם מוֹחֵק. וְכֵן הַשֶּׁף [משפטי] בְּדָדוֹ עַל הָעוֹר הַמְּתוּחַ בֵּין הָעַמּוּדִים, חֵיב מִשּׁוּם מוֹחֵק.

ז. הַמְּחַתֵּף מִן הָעוֹר פְּדֵי לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ, חֵיב; וְהוּא שֶׁיַּתְפּוֹן לְמִידַת אֲרָפוֹ וּמִידַת רַחְבּוֹ, וְיַחַתֵּף בְּכּוֹנְנָה ט - הוּא שֶׁהִיא מְלֹאכָה; אֲבָל אִם חַתֵּף דֶּרֶךְ הַפֶּסֶד [=השחתה], אוֹ בְּלֹא כּוֹנְנָה לְמִידַתוֹ, אֲלֵא כְּמַתְעַסֵּק [=בלי כוונה] אוֹ כְּמִשְׁחֵק - הָרִי זֶה פְּטוּר.

וְכִיּוֹצֵא בֶּהֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינֶן מְמִיתִין - הוּאֵיל וְנוֹשְׁכִין, מִתָּר לְצוּד אוֹתָן בְּשַׁבָּת ט; וְהוּא, שֶׁיַּתְפּוֹן לְהַצִּיל מִנְּשִׁיכָתָן. פִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹפֵה עַלִּיהֶן כְּלִי, אוֹ מְקִיף עַלִּיהֶן, אוֹ קוֹשֶׁרֶן סא - פְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְיקוּ.

(נט) למרות שברוך כלל חייבים אף על מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמבואר בפרק א, כאן הדבר מותר משום שהאדם לא צד את הנחשים והעקרבים כדי להשתמש איתם, אלא מרחיק אותם ממנו ולכן אין במעשיו מלאכת צידה. (ס) מניח סביבם אבנים. (סא) קושר לפנייהם חבל, על מנת לחסום את דרכם.

פָּרֵק י"א

דיני שמונה המלאכות הבאות מ"ט המלאכות, משחיטה עד שרטוט.

א. הַשּׁוֹחֵט, חֵיב. וְלֹא שׁוֹחֵט בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל הַנוֹטֵל נֶשְׁמָה [-הורג] לְאֶחָד מִכָּל מִינֵי חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹף וְדָג וְשָׂרִץ - בֵּין בְּשִׁחִיטָה, בֵּין בְּנִחְיָה [-דקירה] בֵּין בְּהִכָּה - חֵיב. הַחוֹנֵק אֶת הַחַי עַד שֶׁיָּמוּת, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת שׁוֹחֵט; לְפִיכֵךְ, אִם הֵעֵלָה דָּג מִסֶּפֶל שָׁל מַיִם א, וְהִנִּיחוֹ עַד שְׁמַת - חֵיב מִשּׁוּם חוֹנֵק; וְלֹא [-חייב] עַד [-רק] שִׁימּוּת, אֲלֵא בֵּין שֶׁיַּבֵּשׁ בּוֹ כְּסֹלֵעַ בֵּין סְנַפְרִיּוֹ - חֵיב, שֶׁעֲדִין [-במצב כזה] אֵינּוּ זְכוּל לַחַיּוּת. הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי הַבְּהֵמָה, וְדָלְדַל עֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה [-ניתקו מחיבורו] - חֵיב.

א) העלאת הדג מהספל מותרת ואין בכך איסור צידה, משום שהדג ניצוד כבר בתוך הספל, אך אדם המוציא דג מתוך הים חייב משום צידה. (ב) התייבש חלק מהדג ברוחב מטבע הנקרא סלע.

ב. רְמָשִׁים שֶׁהֵן פְּרִין וְרִבִּין מְזַכֵּר וּנְקֵבָה, אוֹ נְהוּיִן [-נוצרים] מִן הָעֶפֶר כְּמוֹ הַפְּרַעֲוִשִׁין - הַהוֹרֵג אוֹתָן, חֵיב כְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְחַיָּה; אֲבָל רְמָשִׁים שֶׁהוּיָתֵן [-בריאתן] מִן הַגְּלָלִים [-צואה] וּמִן הַפְּרוֹת שֶׁהַבְּאִישׁוֹ [-שנוקבו] וְכִיּוֹצֵא בֶּהֵן - כְּגוֹן תּוֹלְעִים שָׁל בֶּשֶׂר וְתּוֹלְעִים שֶׁבְּתוֹף הַקְּטָנִיּוֹת - הַהוֹרְגָן, פְּטוּר.

ג) אף אם הורג אותם שלא לצורך, כי חייבים אף על מלאכה שאינה צריכה לגופה. (ד) במשכן הרגו אילים שהם בעלי חיים שנולדים מזכר ונקבה, ולכן חייבים רק על הריגת בעלי חיים הנולדים מזכר ונקבה, או הנוצרים מהעפר משום שהם דומים במקצת לבעלי חיים רגילים.

ג. הַמְּפֹלֵה כְּלִי [-מנקה בגדיו מכינים] בְּשַׁבָּת - מוֹלֵל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. הַכּוֹתֵב אוֹת כְּפֹלֵה פְעָמִים וְהוּא שֵׁם אֶחָד [כעל-משמעות], כְּמוֹ רֵרִי תַתֵּיָא גַּג (דד) שֵׁם סְסִיב חַיִּיב. שְׁמֵי הַכּוֹתֵב בְּכָל כְּתָבֵי וּבְכָל לְשׁוֹן - חַיִּב, וְאֶפְלוּ מִשְׁנֵי סְמִיּוֹנוֹת [סימנים, כמו ספרות].

(כ) מלשון ריר. כא) מלשון נתינה. (כב) תולעת קטנה. (כג) טבעת המשמשת כרסן לבהמות. (כד) מכל השפות.

ז. הַכּוֹתֵב אוֹת כְּפֹלֵה פְעָמִים וְהוּא שֵׁם אֶחָד, כְּמוֹ רֵרִי תַתֵּיָא גַּג (דד) שֵׁם סְסִיב חַיִּיב. שְׁמֵי הַכּוֹתֵב בְּכָל כְּתָבֵי וּבְכָל לְשׁוֹן - חַיִּב, וְאֶפְלוּ מִשְׁנֵי סְמִיּוֹנוֹת [סימנים, כמו ספרות].

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד, כמו רר תת גג (דד) תת גג רר שש סס חח) - חייב".

מקורו במסכת שבת שהחייב על שתי אותיות הוא גם אם התכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה שמתקיימת במקום אחר כמו "שם קטן משם גדול, שם משמעון כו", ואפילו אם כתב שתי אותיות כפולות שהן שם אחד חייב, כגון שש תת רר גג חח ("כגון שש משבצר מששן ששם, תת מתתראו תתנו, וכ"ש אם נתכוון לקטנה תחילה").

וצריך להבין מדוע הביא דוגמאות רבות כ"כ ובמה מוסיף הדבר להבנת ההלכה של כותב שתי אותיות, ובפרט שחלק מהדוגמאות שהביא אינן מוזכרות בגמרא כלל.

גם צ"ל מה שכתב הגאון הרוגוצ'ובי בביאורו על דברי הרמב"ם "שכותב אינו חייב רק או שתי אותיות שאינם דומים זה לזה או אם דומים אם יש בהם איזה משמעות", ועפ"ז מבאר מה שדייק רש"י "נטלו לגג של חיי"ת ועשאו שני זיינין" והסופר הי' צריך לכך, כי משום כותב אינו חייב דהוה שתי אותיות דומות ואין בו תיבה בפני עצמה כמו אלו שכתב רבינו בה"י" ולכאורה תמוה הרי שני זיינין יש בהם משמעות של תיבה בפני עצמה תיבת זז - ע"ד "לא זז משם כו".

ע"פ יין מלכות ספר זמנים סימן ח מתוך רמב"ם "פרס המלך"

יא. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת סְמוּךְ לַכְּתָב [קיים], או כְּתָב עַל גְּבֵי כְּתָבֵי, הַמְתַּפְּוֹן לַכְּתָב חַיִּית וְכַתֵּב שְׁנֵי זַיְנִין, וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר אוֹתִיּוֹת, הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת בְּאַרְצֵי [בברקע] וְאוֹת אַחַת בְּקוֹרֵה שְׁהָרִי אֵין נְהָגִין [נקראים] זֶה עִם זֶה, או שְׁכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּשֵׁנֵי דְפֵי פִּנְקָס וְאֵין נְהָגִין זֶה עִם זֶה -

(ט) עבור הגודל שבו הוא מעוניין. (י) על מנת שהכנף יהיה דק ויהיה ניתן להניח אותו בתוך המצעים. (יא) שאינו ראוי למאכל בהמה. (יב) חידר את הקיסם על ידי כלי.

ח. כָּל דְּבָר שֶׁהוּא רְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - כְּגוֹן תְּבֹן, וְעֵשָׂבִים לַחִים, וְהוֹצִין [על עץ דקל], וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מִתֵּר לְקֵטָם אוֹתָן בְּשַׁבְּתֵי, מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵן תִּקּוֹן כְּלִים. וּמִתֵּר לְקֵטָם [כדי] עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהַרִיחַ בְּהֵן טו, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן קָשִׁים וְיִבְשִׁין טו; וּמִפְּשֵׁחַ [שובר] מֵהֵן [מענפים תלושים] כָּל שְׁיִרְצָה, בֵּין שְׁפֹשֵׁחַ עֵץ גְּדוֹל, בֵּין שְׁפֹשֵׁחַ עֵץ קָטָן.

(ג) אף על ידי כלי. (יד) משום שהם ראויים לאכילה. (טו) אך לא עבור השיניים, כמבואר בהלכה הקודמת. (טז) אין בכך משום מחתך ומתקן כלי, משום שהוא אינו מתכוון לכך.

ט. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתוֹת [אותיות], חַיִּיב. וְהַמּוֹחֵק כְּתָב עַל מְנַת לַכְּתָב בְּמָקוֹם הַמּוֹחֵק שְׁתֵּי אוֹתוֹת, חַיִּיב. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה כְּשֵׁתִים, פְּטוּר; מְחַק אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה, וְיֵשׁ בְּמָקוֹמָה כְּדִי לַכְּתָב שְׁתֵּים - חַיִּיב. כְּתָב אוֹת אַחַת וְהַשְּׁלִים [סיים] בָּהּ אֵת הַסֵּפֶר, חַיִּיב. הַכּוֹתֵב עַל מְנַת לְקַלְקֵל הַעוֹר - חַיִּיב; [משום] שְׂאִין חַיִּיבוּ עַל מְקוֹם הַכְּתָב, אֶלֶּא עַל הַכְּתָב; אֲבָל הַמּוֹחֵק עַל מְנַת לְקַלְקֵל, פְּטוּר. נִפְלָה [נטף] דִּי עַל גְּבֵי סֵפֶר וּמְחַק אוֹתָהּ, נִפְלָה שְׁעוּה עַל גְּבֵי הַפְּנָקָס וּמְחַק אוֹתָהּ - אִם יֵשׁ בְּמָקוֹמָה כְּדִי לַכְּתָב שְׁתֵּי אוֹתוֹת, חַיִּיב.

(ז) משום שבמשכן היו כותבים אות אחת על כל קרש, כדי לשייך שני קרשים אחד לשני. (יח) כי החייב הוא דווקא כשהתכוון לכתוב במקום המחוק לפחות שתי אותיות. (ט) משום כותב, ויש אומרים שחייב משום מכה בפטיש.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ב ניסן - ספר זמנים - הלכות שבת

קבג מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם
לכ) מכיוון שהמוחק חייב רק כאשר המחיקה היא על מנת לכתוב כתיבה שתתקיים לאורך זמן.
פטור; פתבן בשגני פתלי זותי, או בשגני דפי פנקס, והן נהגין זה עם זה - חזב.

טז. הפותב על פשרו - חזב, מפגי שהוא עור; אף על פי שחמימות בשרו מעברת הפתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שגמחק. אבל המשרט על פשרו צורת פתב, פטור. הקורע על העור [מעבר לעבר] פתבנית פתב, חזב משום פותב; הרושם על העור פתבנית פתב, פטור לג.

יב. לקח גויל [=עור מעובד] וכיוצא בו, וכתב עליו אות אחת במדינה זו [אחת], והלך באותו היום, וכתב אות שנייה במדינה אחרת במגלה אחרת - חזב; [משום] שבזמן שמקרבן, נהגין זה עם זה, ואינן מחפרין [אינן צורך ב] מעשה לקריבתן.
יג. הפותב אות אחת - אף על פי שקורין ממנה תבה שלמה, פטור. ביצד? כגון שכתב מם [האות מ], והכל [כולם] קורין אותה מעשר, או שכתבה במקום מגן [מספר], שהרי היא כמי שכתב ארבעים - הרי זה פטור. המגיה [=מתקן] אות אחת, ועשה אותה שתים - כגון שחלק [מתקן] גג החית, ונעשה שגני זנין - חזב. וכן כל פיוצא בזה.

יד. הפותב בשמאלו, או לאחר ידו [כשכף ידו הפוכה], ברגלו, בפיו, ובמרפקו - פטור. אטר [שמאלן] שפתב בימינו, שהיא לו [עבורת] פשמאל כל אדם - פטור; ואם כתב בשמאלו, חזב. והשולט בשתי ידיו בשוה, וכתב בין בימינו בין בשמאלו - חזב. קטן אוחד בקלמוס, וגדול אוחד בידו וכותב - חזב; גדול אוחד בקלמוס, וקטן אוחד בידו וכתב - פטור. כז) משום שאין זו דרך כתיבה. (כח) כי הכתיבה בפועל היא המלאכה המחייבת, ולכן הקטן שכתב פטור.

טו. אין הפותב חזב - עד שכתב בדבר הרושם ועומד [מתקיים], כגון דיו, ושחורכט, וסקרהל, וקמוס, וקלקנתוס^{לא}, וכיוצא בהם; וכתב על דבר שמתקיים הפתב עליו, כגון עור, וקלף, וניר, ועץ, וכיוצא בהן. אבל הפותב בדבר שאין רשומו עומד, כגון משקין ומי פרות, או שפתב בידו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד - פטור. אינו חזב - עד שכתב בדבר העומד, על דבר העומד; וכן אין המוחק חזב - עד שימחק פתב העומד, מעל דבר העומד לב.
(כט) פית. (ל) צבע אדום. (לא) צבעים המשמשים לדיו.

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

פָּרָק יב

דיני שלוש המלאכות האחרונות מ"ט המלאכות - מבעיר, מכבה ומוציא מרשות לרשות.

השגת הראב"ד א. המבעיר • פל המבעיר . . לאפר א"א ואם הבעיר תחת תבשילו חייב שתיים. שהוא, חזב^א; והוא^ב

והוא . . לאפר: צע"ק מהלכה ט' דהמוחק אות א' על מנת לכתוב חייב, דמשמע שאופן מציאת הכתב לא נוגע לחיוב - לקו"ש ח"ב ע' 675. והוא . . לאפר: מדוע פותחת ההלכה בתנאי זה דווקא? - לקו"ש ח"ל"י ע' 187. הלימוד מהלכה זו בעבודת ה' - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 226.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בקדושה. מלאכות אלו הן העבודות העיקריות של איש ישראל בעבודתו לקונו לעשות מהעולם דירה ומשכן לה, וכן הוא בפרטי התנאים והגדרים של מלאכות שבת הקובעים מה היא מלאכה שחייבים עליה. יסודם ועיקרם הוא כפי שהם מלאכות בעבודת האדם לקונו. ומהם השתלשל אח"כ למלאכות שבת, שבלי תנאים וגדרים אלו אין היא מלאכה שחייבים עליה בשבת.

מלאכת מבעיר בעבודת ה' ענינה הדלקת נר הנשמה, שיהיה בוער באהבה כרשפי אש לה, ומבואר ב"תניא" שכשם שאור הנר "מתנענע תמיד למעלה בטבעו משום שחפץ ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה, אף שעל ידי זה לא יאיר כלום למטה, וגם למעלה בשורשו יתבטל אורו במציאות בשורשו. . . כך נשמת האדם. . . חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשורשה ומקורה בה", זהו הביאור הפנימי מדוע מלאכת מבעיר היא בכל-שהוא ואין לה שיעור, כי בעבודת ה' היא התנועה למסירות נפש ולכן אין בה שיעור, כי גם בכל-שהוא יש כל (האיכות של) נקודת הנפש.

אבל יחד עם זה בעבודת ה' צריך שכל "מבעיר" יהיה גם צריך לאפרו כי אפר הוא החלק היותר חומרי שבכל דבר המורכב מארבעה יסודות, ומסביר האדה"ז שכאשר שורפים עץ הרי שכל ג' היסודות אש רוח ומים שבו "חלפו והלכו להם וכלו בעשן" משא"כ האפר הנשאר, הוא העפר שבו היורד למטה, ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים. . . הוא חומרי יותר מכולן".

תכלית הבערת אש הנשמה, היא לא בכדי להיפרד מהגוף אלא שההתעוררות באהבה כרשפי אש תביא בו תוספת חיזוק בעבודת ה' ובקיום המצוות, בהיותו נשמה בגוף כאן בעולם הזה הגשמי. לכן, תנאי גדול במלאכת מבעיר הוא שיהיה צריך לאפרו.

לקו"ש חלק ל"ו עמוד 187 ואילך
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. המְכַבֵּה כָּל שְׁהוּא, חֵיב. אֶחָד [בין] הַמְכַבֵּה אֶת הַנֵּר, וְאֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַגַּחְלֵת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֵּה גַּחְלֵת שֶׁל מִתְּכֵת, פְּטוּר; וְאִם נִתְפָּן לְצַרֵּף - חֵיב,

שֶׁפָּן לִזְטָשֵׁי הַבְּרִזָּל [משום] עוֹשִׂים, מְחַמֵּין אֶת הַבְּרִזָּל עַד שִׁיעָשָׂה גַּחְלֵת, וּמְכַבֵּין אוֹתוֹ בְּמִים כְּדֵי לְחַסְמוֹ

[לחזוק]; וְזֶה • הוּא [דבר זה נקרא] לְצַרֵּף, שֶׁהָעוֹשֶׂה

השגת הראב"ד

וזה. . . המכבה א"א כמה מעורבבין דבריו, ואם הוא מכבה למה אינו חייב אע"פ שאינו מתכוין ופסיק רישיה ולא ימות הוא ואפילו לא יהא צריך לצרופו והא איתו כ"י יהודה ס"ל, ועוד מה בין גחלת של מתכת לגחלת של עץ והלא בשתייהם לדבריו יש משום מבעיר ומשום מכבה ובפרק מילה (שם) שבת קלד) אמרין ממתקין את החרדל בגחלת של מתכת ב"ט

[ובלבד] שִׁיחָא צְרִיף לְאַפְרִי; אֲבָל אִם הַבְּעִיר דְרָף

הַשְּׁחָתָה - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְהַמְבַּעֵיר •

גְּדִישׁוֹ [תבואת] שֶׁל חֲבֵרוֹ, הַשְּׁנֵת הַרֶאב"ד

והמבעיר. . . הרע א"א כל זה הכל ורעות רוח.

או הַשׁוֹרֵף דִּירְתוֹ - חֵיב,

אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁחֵית; מִפְּנֵי שֶׁפּוֹנְתוֹ לְהַנְקֵם

מִשׁוֹנְאוֹ, וְהִרִי נִתְקַרְרָה [נתייבשה] דִּיעָתוֹ וְשִׁכְכָה חֲמָתוֹ,

וְנִעְשָׂה פְּקוּרָע עַל מְתוֹ אוֹ בְּחֲמָתוֹ, שֶׁהוּא חֵיב,

וְכַחוּבֵל בְּחֵבְרוֹ בְּשַׁעַת מְרִיבָה - שֶׁכָּל אִלוֹ מִתְקַנְיֵן הֵן

אֲצֵל יֶצְרֵן הָרַע. וְכֵן הַמְדְּלִיק אֶת הַנֵּר אוֹ אֶת הָעֵצִים,

בֵּין לְהַתְחַמֵּם בֵּין לְהֵאִיר

- הִרִי • זֶה חֵיב. הַמְחַמֵּם

אֶת הַבְּרִזָּל כְּדֵי לְצַרְפוֹ

[לחזוק] בְּמִים - הִרִי זֶה

תוֹלֵדֵת מְבַעֵיר, וְחֵיב.

(א) אולם המבעיר אש על מנת לבשל חייב דווקא

אם בישל כגרוגרת כמבואר בפרק ט.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המבעיר כל שהוא, חייב; והוא שיהא צריך לאפר".

שיטת האדה"ז בדעת הרמב"ם שגדר מלאכת מבעיר הוא "הוצאת האש או שמרבה האש" "דאע"פ שהמבעיר אינו חייב אא"כ צריך לאפר, אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש". ומוכיח זאת ממה שכתב בסיום הלכה זו: "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב", אע"פ שבחימום הברזל אין שום כליון. וממשיך שכן משמע גם מהדין (שהוא ברמב"ם כאן) "דהמדליק הנר אע"פ שא"צ לאפר חייב".

וצריך להבין, כיון שסובר הרמב"ם כך, היה לו להתחיל מהדוגמא שהביא אח"כ "המדליק את הנר. . . כו" שחמימות ואור הוא צורך הגוף, ומדוע מתחיל מהדוגמא של "צריך לאפר" שנוצר על ידי כליון העצים. בפשטות י"ל שרוצה להדגיש שתנאי במלאכת מבעיר שלא יהיה מקלקל ולכן התחיל בהבערה באופן "שיהא צריך לאפר" כי בזה מודגש יותר שאין כאן שום ענין של השחתה וקלקול, מ"מ, הרי סוף סוף כיון שעיקר החיוב הוא מצד ריבוי האש היה לו להתחיל תיאור מלאכת מבעיר באופן המתאים למהותה של מלאכה זו.

ויובן על פי פנימיות הענינים: ה"ט מלאכות שנאסרו בשבת הן המלאכות שנעשו במשכן. ומזה גופא מובן שאף שהן עבודות של חול, מ"מ בשורשן ומקורן הן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האור, פושטו [פותרחן] וקורא בו; ואם פכה, פכה. ונותן מים מן הצד שצדין לא נתלית בו האור; ואם פכתה, פכתה. שכח • גר דלוק על גפי הטבלה [לוח עץ], נוער את הטבלה והוא נופל; ואם פכה, פכה; אבל אם הניחו [שם] מבערב - אף על פי שפכה, אסור לטלטלו.

(ו) פורס את הטלית. (ז) כי גרם כיבוי מותר. (ח) של הטלית או של ספר התורה.

ז. נכרי שפא לכבות [שריפה] - אין אומרים לו 'פכה' ו'אל תכבה', מפני שאין שביתתו [של הגוי] עלינו [באחריות יהודים]. אבל [יהודי] קטן שפא לכבות, אין שומעין לו - והוא, שיהיה עושה על דעת [בשכיל] אביו; אבל מדעת עצמו, אין בית דין מצוין עליו להפרישו. ובדלקה התירו לומר: 'כל המכבה אינו מפסיד'.

(ט) בפני גויים. (י) כדי לגרום לגויים לכבות את השריפה.

ח. ההוצאה מרשות לרשות, מלאכה מאכות המלאכות היא. ואף על פי שדבר זה, עם כל גופי [מצוות ה] תורה, מפי משה מסיני נאמרו - הרי הוא אומר [נאמר] בתורה: "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש [המשכן], ויפלא העם מהביא"; הא למדת, שההבאה יב - מלאכה קורא אותה. וכן למדו מפי השמועה, שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע [במשך ארבע אמות] - הרי הוא כמוציא מרשות לרשות, וחיב.

(יא) בני ישראל לא הביאו עוד נדבות למשכן וממילא הפסיקו להעביר דברים מהאוהלים שלהם, שהיו רשות היחיד, לרשות הרבים. (יב) הוצאה מרשות לרשות. (יג) במסורת שהתקבלה ממש רבינו.

ט. אין המוציא מרשות לרשות חיב, עד שיוציא כשעור המועיל, מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד; ויעקר [יגביה] מרשות זו, ויניח ברשות שניה. אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות מפשעור - פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע

אותו חיב, והוא תולדת המכבה. ומתיר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים, פדי שלא יזקו בה רבים. הנותן שמן לתוף הגר הדלוק, חיב משום מבעיר; והמסתפק [נוטל] מן השמן שפגה, חיב משום מכבה.

(ב) אבל אסור לעשות כך מדרבנן. (ג) כי כיבוי גחלת של מתכת אסור רק מדרבנן כמבואר בתחילת ההלכה, והם לא אסרו את הכיבוי כאשר עלול להיגרם נזק לרבים. (ד) כי הוא ממחר את הכיבוי הנר ומחליש את אורו.

ג. דלקה • שנפלה [שריפה שפרצה] בשפת - המכבה אותה מפני אבוד [הפסד] הממוז, חיב; [משום] שאין אבוד הממוז דוחה שבת, אלא אבוד נפשות. לפיכך, יצאו בני אדם [ממקום השריפה] פדי שלא ימותו, ויניחו האש תלהט [בוערת], ונאפלו [אם] שורפת כל המדינה כלה. ד. ומתיר לעשות מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים, פדי שלא תעבר הדלקה. אפלו פלי חרש חדשים מלאים מים - עושים מהן מחיצה, אף על פי שנדאי מתבקעין ומכבין; [משום] שגורם פבוי, מתיר. וכופין [מניחים] קערה על גפי הגר, בשביל שלא תאחו [האש] בקורה.

השנת הראב"ד ליקה. . חיב א"א חיוב אין כאן כר' שמעון משום דאינו צריך לפתח שלו.

(ה) הכלים יישברו ויכבו את השריפה.

ה. תכה [ארון] שדה ומגדל [ארון גבוה] שאחו בהן

האור [האש] - מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלהטת אותן [נאחזת בהם], ופירשו על הקצה [של הארון] שעדין לא נשרף, פדי שלא תעבר לו האש.

ו. טלית שאחו בה האור, פושטהו ומתפסה בה; ואם פכתה, פכתה. וכן ספר תורה שאחו בו

(ה) השנת הראב"ד שכתב. . הטבלה א"א הא לייט עלה רב דפסיק רישיה ולא ימות הוא.

כאחד מספרי ההשנות מצאנו: שכתב. . הטבלה א"א בהא כבוד הרב יהא מונח במקומו דלא אתמר (שבת קכ) לייט עליו רב אהא אלא אנו שאחורי הרלת פותח ונועל כדרכו ואם כבה כה והוא דמסיק בגמ' דהוי פסיק רישיה, מיהו מקשה הוא דקשיא לן בנר שעל גבי טבלא נמי אמאי לא הוי פסיק רישא (ומשני) [ומשנין] דלא ניתא ליה משום שנשפך השמן אי נמי בנר של שעוה דלא כבי, (לייט) עלה רב דפסיק רישיה ולא ימות (הוא).

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[פחת] הפיס לְמִטְהָה^כ, בֵּין בְּגָד וּבְגָד, בְּפִי בְּגָדוֹ, בְּמַנְעָלוֹ, וּבְסַנְדְּלוֹ - פְּטוּר, [משום] שֶׁלֹּא הוֹצִיא פְּדֻרָּךְ הַמוֹצִיאִין.

(כג) מדובר שהוציא חפץ בפיו, אך אם הוציא דבר מאכל בפיו חייב. (כד) אף אם החפץ לא יכול ליפול מהכיס.

יד. הַמוֹצִיא מִשְׂאוֹי [מ-שא] עַל רֵאשׁוֹ - אִם הָיָה מִשְׂאוֹי כְּבֵד, כְּגוֹן שֶׁק מְלֵא אוֹ תִּבְה וּמַגְדֵּל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, שֶׁהוּא מְשִׁים עַל רֵאשׁוֹ וְתוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ^כ - חֵיב; [משום] שֶׁבֵּן דְּרָךְ הַמוֹצִיאִין, וְנִמְצָא פְּמוֹצֵיא [את המשא] עַל כְּתָפוֹ אוֹ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֲפֵץ קָל, כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחַ בְּגָד אוֹ סִפִּין אוֹ סִפֵּר עַל רֵאשׁוֹ, וְהוֹצִיא, וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בְּיָדוֹ - הֵרִי זֶה פְּטוּר; [משום] שֶׁלֹּא הוֹצִיא פְּדֻרָּךְ הַמוֹצִיאִין,

הַשְּׂנֵת הַרַבֵּד^ד הַמַּעֲבִיר . . . חֵיב אִ"א אֵין זֶה הַפִּירוּשׁ נִכּוֹן לְמַה שֶׁאִמְרוּ (שבת ט) דָּרָךְ עֲלִיו אֵלֶּא כֵךְ פִּירוּשׁוֹ הָאֵדָם עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ וְנוֹטֵל חֲפֵץ מִצֵּד יָמִינוֹ וּמִנִּיחוֹ בְּצֵד שְׂמָאלוֹ לְסוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת א"ע^פ שִׁכְשָׁה גֵיעַ כִּנְגַד עֲצֻמוֹ הֵרִי הוּא כְּמִי שֶׁהֵנִיחוֹ בְּאֲמֻצָּע שֶׁהוּא מִקוּם פְּטוּר כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הֵנִיחוֹ חֵיב, וְאִם הֵנִיחוֹ אוֹ שֶׁעֲכָבוּ בְּיָדוֹ שֶׁם מַעַט פְּטוּר כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ אֵדָם עוֹמֵד עַל הָאֲסָקוּפָה נוֹטֵל מִבַּעַה"ב וְכוּ'.

הַשְּׂנֵת הַרַבֵּד^ד הַמַּעֲבִיר . . . חֵיב אִ"א אֵין זֶה הַפִּירוּשׁ נִכּוֹן לְמַה שֶׁאִמְרוּ (שבת ט) דָּרָךְ עֲלִיו אֵלֶּא כֵךְ פִּירוּשׁוֹ הָאֵדָם עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ וְנוֹטֵל חֲפֵץ מִצֵּד יָמִינוֹ וּמִנִּיחוֹ בְּצֵד שְׂמָאלוֹ לְסוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת א"ע^פ שִׁכְשָׁה גֵיעַ כִּנְגַד עֲצֻמוֹ הֵרִי הוּא כְּמִי שֶׁהֵנִיחוֹ בְּאֲמֻצָּע שֶׁהוּא מִקוּם פְּטוּר כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הֵנִיחוֹ חֵיב, וְאִם הֵנִיחוֹ אוֹ שֶׁעֲכָבוּ בְּיָדוֹ שֶׁם מַעַט פְּטוּר כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ אֵדָם עוֹמֵד עַל הָאֲסָקוּפָה נוֹטֵל מִבַּעַה"ב וְכוּ'.

מראשו [מעל ראשו], חֵיב.

(כה) מחזיק בידיו את המשא שנמצא על ראשו.

טו. מְתָר • לְאָדָם לְטַלְטֵל בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים, בְּתוֹךְ [שטח של] אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצֵדָן; וְיֵשׁ [מותר] לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּרַבֵּעַ הַזֶּה. וּבְאִמָּה שֶׁלּוֹ מוֹדְדִין לוֹ^כ; וְאִם הָיָה נֶנְס [גמד] בְּאֲבָרָיו, נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּבִינּוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם^כ. וּמִפִּי הַקְּבֵלָה^כ אָמְרוּ, שֶׁזֶה שְׂנַאֲמַר בְּתוֹרָה^כ "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ" - [הכוונה היא] שֶׁלֹּא יִטְלַטֵּל [אדם] חוּץ לְמְרַבֵּעַ זֶה; אֲבָל בְּמְרַבֵּעַ זֶה, שֶׁהוּא פְּמֵדַת אַרְךָ הָאָדָם כְּשִׁפְשֵׁט יָדָיו וְרַגְלָיו [לצדדים] - בּוֹ בְּלֵבַד יֵשׁ לוֹ לְטַלְטֵל.

(כו) אמה היא אורך היד של האדם מהמרפק עד סוף כף היד, ולכל אדם מודדים באמה שלו. ולכן, אדם גבוה שד' האמות

בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים - אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲקֹר בְּשַׁעוֹר מִצֵּד זֶה, וְיִנְיָחוֹ בְּצֵד אַחֶרֶת.

(יד) המבואר בפרק ית.

י. הַזֹּרֵק [חפץ] מְרֵשׁוֹת לְרֵשׁוֹת, אוֹ הַמוֹשִׁיט [מרשות לרשות] - הֵרִי זֶה תוֹלְדַת מוֹצִיא, וְחֵיב^ט. וְכֵן הַזֹּרֵק אוֹ הַמוֹשִׁיט מִתַּחֲלַת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֵרִי זֶה תוֹלְדַת מוֹצִיא, וְחֵיב. וְהַזֹּרֵק כְּלֵאֲחֵר יָדוֹ^ט, פְּטוּר^י. (טו) משום שכך עשו הלויים בפירווק המשכן ובנייתו במסעות בני ישראל במדבר. (טז) מאחורי כתפו. (יז) כי אין זו דרך זריקה.

יא. הַמוֹצִיא מִקְצַת הַחֲפֵץ מְרֵשׁוֹת מִשְׁתֵּי רֵשִׁיּוֹת אֵלּוֹ לְרֵשׁוֹת שְׁנֵי^י - פְּטוּר, עַד שֶׁיוֹצִיא אֶת כָּל הַחֲפֵץ כְּלוֹ, מְרֵשׁוֹת זוֹ לְרֵשׁוֹת זוֹ. קִפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה חֲפֵצִים, אֲפָלוֹ מְלֵאָה [גרעינין] חֲרָדֵל, וְהוֹצִיא רִבְּה מְרֵשׁוֹת זוֹ לְרֵשׁוֹת זוֹ - פְּטוּר, עַד שֶׁיוֹצִיא אֶת כָּל הַקִּפָּה^ט. וְכֵן כָּל הַדוּמָה לְזֶה. [משום] שֶׁהַכֵּלִי מְשִׁים [=מחשיב את] כָּל שֵׁישׁ בּוֹ כְּחֲפֵץ אֲחֵד.

(יח) מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. (יט) בפעם אחת. אך אם הניח את הקופה לאחר שהוציא את רובה מרשות לרשות, ולאחר מכן הגביה אותה שוב והוציא את כולה - פטור, משום שלא הוציא את החפץ מרשות לרשות בפעם אחת, ובכל פעם הייתה חצי הוצאה.

יב. הַמוֹצִיא בֵּין בִּימִינוֹ, בֵּין בְּשְׂמָאלוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ חִיקוֹ [תחת ידו], אוֹ שֶׁיַּצֵּא בְּמַעוֹת צְרוּרִין לוֹ בְּסִדְּנוֹ [קשורים בבגדו] - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא פְּדֻרָּךְ הַמוֹצִיאִין. וְכֵן הַמוֹצִיא עַל כְּתָפוֹ - חֵיב, אִף עַל פִּי שֶׁהַמִּשְׂאוֹי לְמַעְלָה [גבוה יותר] מִעֲשָׂרָה [טפחים] בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים^כ; [משום] שֶׁבֵּן הָיָה מִשָּׂא בְּנֵי קֶהַת בְּמִשְׁכָּן לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה, שְׂנַאֲמַר^כ: "בְּפִתְּךָ יִשְׂאוּ" כֵּא; וְכָל הַמְּלֵאכּוֹת, מִמִּשְׁכָּן לְמִדִּין אוֹתָן^כ.

(כ) ושטח זה אינו נחשב כרשות הרבים, כמבואר בפרק יד. (כא) כל אדם חייב בהוצאה על הכתף למרות שזו דרך הוצאה של סבלים בלבד. הטעם לכך הוא, משום שמשא בני קהת נקרא בתורה עבודה, ובלשון הפסוק - "עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו". (כב) כמבואר בפרק ז.

יג. אֲבָל הַמוֹצִיא לְאַחַר [על גב] יָדוֹ, בְּפִי^כ, וּבְמַרְפָּקוֹ, בְּאֲזָנוֹ, וּבְשַׁעוֹר, וּבְכִיסֵּי שֶׁתַּפּוּר בְּבִגְדוֹ וּפִי

10. במדבר-נשא, ז, ט. 11. שמות-בשלח, טז, כט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלו גדולות יותר יכול לטלטל בשטח גדול יותר. (כז) אמה ממוצעת שהיא באורך שישה טפחים (48 ס"מ). (כח) מסורת ממש רבינו על פירוש הפסוקים.

טז. היו שנים, מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה - מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה [אחד מהם] מתוך שלו לתוך של חברו; ואם היו שלשה, והאמצעי מבלע ביניהם - הוא מטר עמהם; והם מתרין עמו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה.

יט. נמצא פאן שלש מדות. ביצד? העוקר חפץ מרשות הרבים במקום זה [מסויים], והניחו במקום אחר ברשות הרבים -

אם • היה בין שני המקומות עד ארבע

השנת הראב"ד
אם. . מותר א"א כל זה במקום הרחק.

אמות, הרי זה מטר; היה ביניהן יתר מארבע אמות ועדין הן [שני המקומות] בתוך חמש אמות ושלשה

חמשי אמה, פטור [אבל היה . . אמות א"א זה אינו מחזור במקום הרחק אמאי אסור.

השנת הראב"ד
אם • היה • ביניהן חמש אמות ושלשה חמשי

אמה בשנה [בדיק] - הרי זה חזק, שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרבע.

פרק יג

כללי החיוב בהוצאה מרשות לרשות.

א. אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חזק, עד שיעקר [יגביה את החפץ] מעל גבי מקום שיש בו ארבעה

טפחים על ארבעה טפחים או יתר, ויניח [את החפץ] על גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה.

ב. ידו של אדם, חשובה לו כארבעה על ארבעה; לפיכך, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו, והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות

שניה - חזק. וכן אם היה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה, או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו

[לרשות השניה] - חזק; ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל והוא בידו, הרי הוא כמנח בארץ.

א) היד נחשבת כמקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. הסיבה לכך היא, משום שהיד משמשת לאחיזת חפצים וניתן לאחוז בה חפצים גדולים.

ג. היה אוכל ויצא מרשות לרשות [תוך כדי האכילה], וחיב להוציא האכל שפפיו מרשות לרשות - חזק;

(כט) שני אנשים העומדים במרחק שש אמות זה מזה, ולכל אחד מהם יש מאכל הנמצא בתוך ארבע אמותיו. (ל) בשתי האמות האמצעיות, בהן שניהם מותרים לטלטל. (לא) כי חברו נמצא מחוץ לארבע אמותיו. (לב) שלושה אנשים העומדים בשטח של שמונה אמות. שניים מהם עומדים בשני קצוות השטח, והשלישי עומד באמצע. (לג) מותר לאדם האמצעי להביא להם דברים משום שהוא נמצא בתוך הדי' אמות שלהם. (לד) כי המרחק ביניהם גדול מארבע אמות.

יז. לפיכך, מטר לאדם לעקר חפץ מרשות הרבים, ולתנו לחברו שעמו בתוך ארבע אמות; וכן חברו לחברו האחר שבצדו, אפלו הן מאה [אנשים]; ואף על פי שהחפץ הולך [עובר] כמה מילין

[קילומטרים] בשבת - מטר, מפני • שכל אחד מהם לא טלטל אלא בתוך

השנת הראב"ד
מפני . . שלו א"א כל זה לא התירו אלא במקום הרחק.

השנת הראב"ד
מפני . . שלו א"א כל זה לא התירו אלא במקום הרחק.

השנת הראב"ד
מפני . . שלו א"א כל זה לא התירו אלא במקום הרחק.

ארבע אמות שלו. (לה) מכיוון שמותר לטלטל חפץ ברשות הרבים בתוך ארבע אמות. (לו) היתר זה נאמר רק כאשר הטלטול הוא תמיד ברשות הרבים, אך מרשות אחת לרשות שנייה אסור לטלטל אף פחות מארבע אמות.

יח. הואיל [מכיוון] ויש לו לאדם לטלטל בכל המרבע שהוא [בגודל] ארבע אמות על ארבע אמות, נמצא מטלטל [את החפץ] בארץ אלכסונו של מרבע

זה, חמש אמות ושלשה חמשי אמה. לפיכך, אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חזק, עד שיעביר חוץ לחמש אמות ושלשה חמשי אמה. וכל מקום שאמרנו 'מתחלת ארבע לסוף ארבע', או 'המעביר ארבע אמות חזק' - הוא מתחלת

האלכסון של ארבע אמות, עד סופו; ואם העביר פחות מזה, פטור.

(לז) כל ריבוע בגודל אמה על אמה, אורך הקו האלכסוני

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא [חברת] חפץ מאצלו, והניחו ביד זה העומד - זה העומד לא עשה פלוס, שהרי חברו נתן בידו, או נטל מידו; וחברו חיב - שהרי עקר והניח.

ח. הנה עומד באחת משתי רשות אלו, ונתן חברו חפץ בידו או על גביו, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד [עצרו] שם - חיב; מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו, כעקירת החפץ מאותה רשות; ועמידתו באותו החפץ [ברשות השנייה], כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה.

לפיכך, אם יצא בחפץ שבידו, או על גביו, ולא עמד ברשות שניה, אלא חזר ונכנס [לרשות הראשונה] והוא [החפץ] בידו - אפלו יצא ונכנס כל היום פלו, עד שיצא היום [יצאה שבת] - פטור; לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתקן [סלסול] המשאוי עליו [ברשות השנייה], עדין פטור הוא - עד שיעמד לנוח.

ט. וכן מי שהזיחה חבילתו על פתפו - רץ בה אפלו כל היום, ואינו חיב עד שיעמד; והוא [ובלבד], שיהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור. לפיכך, מי שקדש עליו היום [נכנסה השבת], וחבילתו על פתפו - רץ בה עד שיעגיע לביתו, וזרקוה שם כלאחר יד [בשנייה].

י. עקר חפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד - אפלו כל היום פלו - מתור. במה דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתקן משאו, הרי זה כמלהך, וכשיעמד חוץ לארבע האמות, חיב; והוא שיעמד חוץ לארבע אמות לנוח, אבל אם יעמד לתקן משאו, עדין הוא כמלהך, ואינו חיב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע האמות.

(ו) כפי שמבואר בהלכה ח' לגבי מוציא מרשות לרשות.

יא. הנה קנה [מקל ארוך] או רמח [מוט כוול] וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והנה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה שהנה מנח והשליכו לפניו על דרך זו, עד שהעביר החפץ [את הקנה או הרומח] במה מילין [מרחק רב] - פטורי; לפי שלא עקר החפץ פלו מעל גבי הארץ. ואם משך החפץ וגררו על הארץ

מפני שמחשבתו משימה פיו מקום, אף על פי שלא הוציא פדרף המוציאין. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשות אלו, והשתין מים או רקק [ידי] ברשות שניה - חיב; שהרי עקר מרשות, והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו [מחשיבה את המעשה] כאלו עקר מעל גבי מקום [של ארבעה על ארבעה]. הנה עומד ברשות זו, ופי אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור.

(ב) המחשבה מחשיבה את הפה למקום שיש בו ארבעה על ארבעה.

ד. הנה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמה מלאה מים, והוציאן - חיב; [משום] שהמים כלן, כאלו הן מנחין על הארץ. אבל אם היה פלי צף על גבי המים, ופרות על גבי הפלי, ופשט ידו ולקח מן הפרות, והוציא - פטור; שהרי לא נחו הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר, אם היו הפרות [עצמם] צפין על פני המים, והוציאן - שהוא פטורי. וכן אם היה שמן צף על גבי המים, וקלט [תפס] מן השמן, והוציאו - פטור.

(ג) אף אם המים זורמים. (ד) משום שפירות הנמצאים על המים לא נחשבים מונחים.

ה. ככר אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חיב, עד שיעקר ויניח; אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר - פטור. לפיכך, מי שהיה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו, ונטלו אחד ממנו; או שנתן אחד לידו חפץ, והחזיר ידיו אליו - שניהם פטורים; מפני שזה [אחד מהם] עקר, וזה הניח.

ו. במה דברים אמורים? בשהיתה ידו למעלה משלשה [טפחים]; אבל אם היתה ידו בתוך שלשה סמוך לארץ - הרי זה כמי שהניח [את החפץ] בארץ, וחיב.

(ה) שהאדם פטור אם העביר חפץ בידו לרשות אחרת ואדם אחר לקח את החפץ מידו.

ז. הנה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט חברו ידו מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה [האדם]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שנעקר או נתגלגל, ויצא החפץ לרשות היחיד האחרת - הרי הוא כמי שנשא עומד ברשות הרבים, ולפיכך חייב.

וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים, ורשות היחיד באמצע - פטור; ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ, ונח על גבי משהו - אף על פי שחזר [התרום] ונתגלגל, ויצא לרשות הרבים השניה - הרי הוא כמי שנשא עומד ברשות היחיד, ולפיכך חייב.

יז. המעביר ארבע אמות ברשות הרבים זו עם רשות הרבים השניה - חייב; מפני שארבע אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן.

יג. שיש ביניהן רשות היחיד או כרמלית. יד. אם העביר את החפץ בגובה שלושה טפחים מהקרקע.

יח. המושיט [חפץ] מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - חייב, ואפלו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים [עשרה טפחים]; שכן היתה עבודת הלויים במשכן - מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות הרבים [הייתה] בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות היחיד היא.

יט. כמה דברים אמורים? בשניהו שתי רשויות היחיד בארץ רשות הרבים, כמו שהעגלות [של הלויים] מהלכות ברשות הרבים, זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה, פטור.

טו. שהמושיט חייב. טז. כי לא הייתה מלאכה כזו במשכן.

כ. שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה, ונזפר קדם שיקניס [את היד], והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים - מתר [מלכתחילה] להחזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה חצר שניה, אסור, כדי שלא יעשה [ייקיים] מחשבתו שחשב בשעת שגגהו. ואם הוציא ידו במזיד, הרי זה אסור להחזירה אליו; אלא קנסו אותו, שתהא ידו תלויה [באויר] עד שתחשף.

יז. בשעה ששכח ורצה להעביר את הפירות מחצר לחצר.

מתחלת ארבע לסוף ארבע - חייב; שהמגלגל [חפץ], עוקר הוא.

ז. למרות שכך רגילים להעביר את הקנה והרומח ממקום למקום.

יב. עקר חפץ מזוית זו [על מנת] להניחו בזוית אחרת [באותה רשות], שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך [התחטר] בדרך, והוציאו לרשות שניה - פטור; מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך, ונמצאת פאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חברו פשהו מהלך, ובעת שירצה חברו לעמד, נוטלו מעל גבי חברו - הרי זה פטור; שהרי יש פאן עקירה בלא הנחה.

יג. הזורק חפץ מרשות לרשות, או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שיגנוח קלטו אחר בידו, או קלטו פלב, או נשרף - פטור; מפני שאין זו הנחה שנתפון לה. לפיכך, אם נתפון בשעת זריקה לכך - חייב.

ח. אף פחות מארבע אמות. ט. אדם אחר רץ ותפס את החפץ לפני שהחפץ היה אמור לנוח, כמבואר בהלכה טו. י. שהכלב ייקח את החפץ, או שהחפץ יושלך לאש. יא. משום שהתקיימה מחשבתו, והיא אף מחשיבה את פי הכלב למקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

יד. הזורק חפץ מרשות לרשות, והיה [החפץ] קשור בחבל ואגדו [=אחז החבל] בידו - אם יכול למשך החפץ אליו [על ידי החבל], פטור; שהרי אין פאן הנחה גמורה, ונמצא כמי שעקר ולא הניח.

יב. למרות שהוא עקר את החפץ ממקומו.

טו. הזורק, ונחה [נח החפץ] בתוך ידו של חברו - אם עמד חברו במקומו וקבלה - הזורק חייב, שהרי עקר והניח; ואם נעקר חברו ממקומו [התקדם לכיוון החפץ] וקבלה - פטור. זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ, וקבלו בידו ברשות אחרת, או חוץ לארבע אמות - פטור, כאלו נעקר אחר וקבלו; שאין ההנחה הגמורה [נחשבת הנחה], אלא שיגנוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה.

טז. הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים באמצע - אף על פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים, פטור; והוא [ובלבו], שיעבר [החפץ] למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) כי רשות הרבים בזמן המשכן, שהיא המדבר, הייתה ללא תקרה. (ב) מיל הוא אלפיים אמה, ובמידות הנהוגות כיום – כקילומטר. (ג) נחשבים כרשות היחיד בכל דיניהם, כמבואר בפרק טז.

ב. אפלו בלים, כגון ספינה או מגדל של עץ וכורת וכיוצא בהן - אם יש בהן ארבעה על ארבעה בלכה עשירה, או יתר על זה - הרי הן רשות היחיד גמורה.¹

ד) בכלים עגולים, כמו כוורת, החלל של הכלי צריך להיות בגודל חמישה טפחים ושלוש חמישיות על מנת שיהיה ניתן להכניס בכלי חפץ מרובע בגודל ארבעה על ארבעה טפחים, בהתאם לחשבון המבואר בפרק יב הלכה יח. (ה) אף אם הם נמצאים ברשות הרבים.

ג. עכי הפתלים של רשות היחיד, פְּרִשׁוֹת הַיְחִיד (ולומדים זאת מקל וחומר);² לְאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעֲצָמוֹ לֹא כֵּל שֶׁכְּפוּי? ! אֲוִיר רְשׁוֹת הַיְחִיד, פְּרִשׁוֹת הַיְחִיד; וְרְשׁוֹת הַיְחִיד, אֲוִירָה פְּרִשׁוֹת הַיְחִיד עַד לְרָקִיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים - אֵינּוּ פְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אֲלָא עַד עֲשָׂרָה טַפְחִים; וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּאֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים, מְקוֹם פְּטוֹר הוּא.³

ו) אם החלל המוקף בכותל נעשה רשות היחיד על ידי הכותל, כל שכן שהכותל עצמו ייחשב רשות היחיד.
ז) דיני מקום פטור מבוארים בהלכות יא ויב.

כא. הַמְתַּפְּנֵן לְזֶרֶק [חפץ למרחק] שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנָח הַחֲפֵץ בְּסוֹף אַרְבַּע - חֲזִיב; שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה שְׁעוֹר הַמְּלֹאכָה⁴, וְנַעֲשֶׂה [התקיימה] מַחֲשַׁבְתּוֹ - שֶׁהִדְבַּר יְדוּעַ, שְׂאִין זֶה הַחֲפֵץ מַגִּיעַ לְסוֹף שְׂמוֹנֶה, עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם מִכָּל הַשְּׂמוֹנֶה. אֲבָל אִם נִתְפַּנֵּן לְזֶרֶק אַרְבַּע, וְנָח הַחֲפֵץ בְּסוֹף שְׂמוֹנֶה - פְּטוֹר; לְפִי שֶׁנָּח בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא חָשַׁב שֶׁתַּעֲבֹר בּוֹ, וְכֵן שֶׁכֵּן [שלא חשב] שֶׁתִּגְוַח [בו]; לְפִיכָּה, אִם חָשַׁב בְּעַת זְרִיקָה, שֶׁיִּגְוַח הַחֲפֵץ בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּרְצֶה - חֲזִיב.

(יה) ארבע אמות הן שיעור מלאכת הוצאה.

כב. זֶרֶק [חפץ] לְתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגַּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פְּטוֹר⁵. זֶרֶק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגַּל לְתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נָח עַל גְּבִי מִשְׁהוּוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וְאֲחֵר כִּף נִתְגַּלְגַּל וְנִכְנַס, חֲזִיב; וְאִם לֹא נָח כָּלל, הָרִי זֶה פְּטוֹר.

(ט) כי לא התכוון לזרוק בשיעור ארבע אמות שהוא שיעור החיוב במלאכת הוצאה.

פָּרֶק יד

ביאור ארבע הרשויות שישנן בשבת.

א. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוֹת הַרְבִּים? מְדַבְּרוֹת וַיְעָרִים וְשָׂדוֹת, וְדַרְכִּים הַמְּפֹלְשִׁין לְהֵן [=פתחים לרה"ר משני עבריהם]; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַדֶּרֶךְ שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמּוֹת, לֹא תִהְיֶה עָלָיו תְּקֵרָה⁶. וְאִי זֶה הִיא רְשׁוֹת הַיְחִיד? תֵּל [מקום מוגבה] שְׂגוּבָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְרֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל אַרְבַּעַה טַפְחִים אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן; וְכֵן חֲרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק עֲשָׂרָה, וְרֹחַב אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהוּא מְקַף אַרְבַּע מְחִיצוֹת, גְּבֵהֵן עֲשָׂרָה, וּבִינֵיהֶן אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן, אֲפִלּוֹ יֵשׁ בָּהּ פְּמָה מִלִּיזָב, אִם הֵקֵף [המקום] לְדִירָה [-למגורים], כְּגוֹן מְדִינָה הַמְּקַפֶּת חוּמָה שְׂדֵלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בְּלִילָה; וּמְבֹאוֹת [-סמטאות רחוב] שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁלִשָּׁה פְּתָלִים וְלָחִי [-קרח המשמש דופן] בְּרוֹחַ רְבִיעִית; וְכֵן חֲצֵר וְדִיר וְסֶסֶר [-מכלאה לבעלי חיים] שֶׁהֵקֵפוּ לְדִירָה - כֵּלָן רְשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה הֵן.⁷

ד. אַרְבַּע רְשׁוֹת לְשַׁבְתָּ: רְשׁוֹת הַיְחִיד, וְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְכַרְמְלִית⁸, וּמְקוֹם פְּטוֹר. אֵיזוֹ הִיא כַרְמְלִית? תֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן, וְגֵבְהוֹ מִשְׁלֶשֶׁה וְעַד עֲשָׂרָה; שֶׁהַכַרְמְלִית אֵינָה תּוֹפְשֶׁת אֲלָא עַד עֲשָׂרָה, וְאִין רֹחַבָּה פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה; וְכֵן חֲרִיץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן, וְעֵמֶק מִשְׁלֶשֶׁה עַד עֲשָׂרָה; וְכֵן מְקוֹם שֶׁהֵקֵף בְּאַרְבַּע מְחִיצוֹת, גְּבֵהֵן מִשְׁלֶשֶׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וּבִינֵיהֶן אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן; וְכֵן כְּרִיץ זֵוִית [-פינה] הַסְּמוּכָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמְקַף שְׁלֹשׁ מְחִיצוֹת, וְהַרוֹחַ הַרְבִּיעִית רְשׁוֹת הַרְבִּים, כְּגוֹן מְבוֹי שֶׁאֵין לוֹ לָחִי אוֹ קוֹרָה [עליונה] בְּרוֹחַ רְבִיעִית; וְכֵן הַיַּמִּים, וְהַבְּקָעָה, בֵּין בַּיְמוֹת הַחֲמָה בֵּין בַּיְמוֹת הַגְּשָׁמִים - כֵּל אֵלּוֹ כַרְמְלִית הֵן.

הפניות לשיחות קודש

איזו . . הרבים: יישוב קושיית המפרשים בארוכה – רשימות ח' כט. ארבע רשויות לשבת: ביאור בסדר ארבע הרשויות – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 227 הע' 21 ושרה"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקום פטורי. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה, ועמקו משלשה עד התהום, וכן מקום המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו [סא] הנה ארפו אלף מיל, ורחבו ארבעה פחות שעורה [שיעור מזערי], וגבהו משלשה ומעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אזור רשות הרבים או אזור פרמלית, למעלה מעשרה - הרי הוא מקום פטורי.

(יב) אך אם הם נמוכים משלושה טפחים, אף הם נחשבים רשות הרבים. (יג) אך רשות היחיד עולה עד לרקיע כמבואר בהלכה ג.

ח. מקום שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמות [כמדויק], לא פחות ולא יתר, ברשות הרבים - הרי הוא פרוש הרבים; ואין משגיחין על מדת ארפו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר; מפני שרבים מכתפין [מסודרים המשא שעל הכתף] עליו. אבל אם הנה יתר על תשעה או פחות - אם הנה בו ארבעה על ארבעה או יתר, הרי הוא פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה, הרי הוא מקום פטורי.

(יד) ומקום שהוא לצורך הרבים נחשב רשות הרבים. (טו) ואם המקום גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא רשות היחיד.

ט. גג [השייך לאדם יחיד] הסמוך לרשות הרבים, בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפין עליו, אסור לטלטל בגגו, עד שיעשה לו סלם קבוע להתירו.

(טז) כדין רשות הרבים. (יז) הסולם ישמש רק את הבעלים של הגג, ולכן הגג לא יחשב מקום המשמש את הרבים.

עמוד ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה -

הרי זה רשות היחיד. השנת הראב"ד נעץ . . שהוא א"א לא כיון יפה לפירוש השמועה (עירובין עח) כי השמועה בשנעץ על ראש העמוד והוא מפרש מן הצד, ואין שמועתו עולה יפה לפי הגמ' שלנו, וגם לשונו אין יפה לו שהוא אמר אפילו אינו גבוה שלושה טפחים ולדבריו מאי גבוה ארוכה מבעי ליה.

ממצטו [היתד ממצט את גובה העמוד] ונעשה פרמלית, ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו פלו יתדות, הרי זה נתמצט גבוהו, שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן.

(יח) בצד המקל, בסמוך לקרקע. (יט) הגדרת המקום ככרמלית או מקום פטור נמדדת בהתאם למקום היתד:

(ח) ישנם ארבעה סוגי מקומות לענין הוצאה מרשות לרשות בשבת. (ט) המילה כרמלית נלקחה מהמילה הארמית ארמלתא שפירושה אלמנה. כשם שאלמנה אינה רווקה ואינה נשואה, כך כרמלית אינה דומה לגמרי לרשות היחיד ואינה דומה לגמרי לרשות הרבים כמבואר בהלכה יא. (י) רשות הרבים היא מקום המיועד לרבים, כמבואר בתחילת הפרק. שאר המקומות שאינם מיועדים לרבים מחולקים לשלושה סוגים: רשות היחיד, מקום פטור וכרמלית. מקום שנמוך משלושה טפחים נחשב כקרקע. מקום שגבוה מעשרה טפחים ורחבו הוא ארבעה טפחים נקרא רשות היחיד, ומקום שרוחבו פחות מארבעה טפחים נקרא מקום פטור. משום כך, גובה הכרמלית הוא בין שלושה לעשרה טפחים ורוחבה יותר מארבעה טפחים.

ה. אזור הפרמלית, הרי היא ככרמלית עד עשרה טפחים; ולמעלה מעשרה באזור הפרמלית, הרי הוא מקום פטור. לפיכך, [האוויר] מעל פני המים שפימים ושבנהרות [שנחשבים כרמלית] - עד עשרה טפחים באזור, הן פרמלית; ולמעלה מעשרה, מקום פטור. אבל כל העמק המלא מים, הרי הוא פקרקע עבה.

ו. בור • שבכרמלית - הרי הוא ככרמלית, אפלו עמק מאה אמה ורחב מאה אמה.

רשות • הרבים שהיתה עליה תקרה, או שאין ברובה שש עשרה אמה - הרי היא ככרמלית.

אצטבה [דלפק] שפין העמודים ברשות הרבים, הרי היא ככרמלית; וצדי רשות הרבים, ככרמלית.

אבל בין העמודים [שאינן בהם אצטבה] - הואיל ורבים דורסין [פוסעים] ביניהן, הרי הן רשות הרבים.

(יא) מכיוון שלא ניתן ללכת במקומות אלו ברווח.

ז. איזה הוא מקום פטור? מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה, וגבהו שלשה עד לרקיע; שכל פחות משלשה, הרי הוא פאריץ. אפלו קוצים וברקונים [שיח עוקצני], או גללים ברשות הרבים, גבהן שלשה, ואין בהן ארבעה על ארבעה - הרי הן

רשות הרבים. ככרמלית א"א נראה לי במקום שאין רשות הרבים קבועה שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עשרה טפחים מעל היתד נחשבים כרמלית, ומעליהם נחשב המקום כמקום פטור. (כ) הניח יתדות שאינן גבוהות שלושה טפחים בסמיכות לקרקע סביב כל העמוד.

לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוּ שָׁם, וְחָזַר וְעָקְרוּ מִכַּרְמְלִית וְהִכְנִיסוּ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אוּ שְׁהוּצִיאוּ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוּ שָׁם, וְחָזַר וְעָקְרוּ מִכַּרְמְלִית וְהוּצִיאוּ לְרִשּׁוֹת הָרְבִים - הֲרִי זֶה פְטוּר.

ל. חֲרִי רִשּׁוֹת הַיְחִיד^{כא}, הֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד; אֲבָל חֲרִי רִשּׁוֹת הָרְבִים^{כב} - אֵינָם כְּרִשּׁוֹת הָרְבִים, אֲלֵא הֲרִי הֵן כְּפִי מִדֶּתָן^[כחתאם לגודלם]. בְּיַצֵּד? חֹר בְּצַד רִשּׁוֹת הָרְבִים - אִם יֵשׁ בוּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגִבּוֹהַ עֲשָׂרָה, הֲרִי זֶה רִשּׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם אֵין גְּבוֹהַ עֲשָׂרָה, הֲרִי זֶה כַּרְמְלִית. וְאִם אֵין בוּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הֲרִי זֶה מְקוֹם פְטוּר; וְהוּא^[ובלבד], שְׁגִבּוֹהַ שְׁלֹשָׁה - שְׁכָל פְחוֹת מְשֻׁלְשָׁה, הֲרִי הוּא כְּאָרְץ.

(כד) אם לא העביר את החפץ ארבע אמות בשתי רשויות הרבים, כמבואר בפרק הקודם בהלכה יז.

כא) חורים בקיר, הפתוחים לרשות היחיד. (כב) הפתוחים לרשות הרבים.

טו. הַמוּצִיאוּ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְעֵבֶר עַל^[והלך דרך] מְקוֹם פְטוּר בִּיְנֵיהֶן בְּהִלְכָתוֹ - חֵיב, שֶׁהִמְחִילָהּ אֵינּוּ כְּעוֹמֵד; וְאֵין צָרִיף לֹאמַר, בְּזוּרָק^[חפץ מרשות לרשות] שֶׁעֵבֶר הַחֲפִץ בְּמְקוֹם פְטוּר - שְׁאֵינּוּ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הִנֵּה עוֹמֵד בְּמְקוֹם פְטוּר, וְנִטַּל חֲפִץ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אוּ מֵאֲדָם הַעוֹמֵד שָׁם, וְהִנִּיחוּ בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים, אוּ בְּיַד אֲדָם הַעוֹמֵד שָׁם - פְטוּר; וְכֵן אִם הִכְנִיס מִרִשּׁוֹת הָרְבִים לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד, וְעֵמֵד בְּמְקוֹם פְטוּר - פְטוּר.

יא. רִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמְקוֹם פְטוּר, מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֵלָן; אֲפִלּוּ הִנֵּה אֲרָף כָּל אַחַת מִשְׁתִּיחֵן כַּמָּה מִלִּין, מְטַלְטֵל בְּכֵלָהּ. אֲבָל רִשּׁוֹת הָרְבִים וְהַכַּרְמְלִית - אֵין מְטַלְטֵלִין בָּהֶן אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הָעֵבֶיר, אוּ הוֹשִׁיט, אוּ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים, חֵיב. וּבְכַרְמְלִית - פְטוּר; ^[משום] שְׁאִסוּר הַכַּרְמְלִית מִדְּבָרֵיהֶם^[של חכמים], מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוֹמָה לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, ^[ואסרו לטלטל בה] שְׁמָא תַתְחַלֵּף בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים. לְפִיכָךְ^{כג}, אִם לֹא הִנֵּה צָרִיף לְגוֹף הַהוּצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהָעֵבֶיר קוֹץ בְּכַרְמְלִית כְּדִי שֶׁלֹא יִזְקוּ בוּ רַבִּים - הֲרִי זֶה מִתָּר, וְאֲפִלּוּ הָעֵבֶירוּ כַּמָּה אַמּוֹת; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

טז. עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים גְּבוֹהַ עֲשָׂרָה וְרִחֵב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעָקְרוֹ^[=תחתיתו] אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּגִבּוֹהַ הַקָּצֵר שְׁלוֹ^[החלק הצר של העמוד] שְׁלֹשָׁה - הֲרִי הוּא רִשּׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם זָרַק מִרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְנָח עַל גִּבּוֹ - חֵיב. תַּל^[אלכסוני] הַמְתַּחֲלֵט^[=מיתמר ל] גְּבוֹהַ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ אֲרָף^[=מתפרס על] אַרְבַּע אַמּוֹת, הֲרִי הוּא רִשּׁוֹת הַיְחִיד; וְאִם זָרַק מִרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְנָח עַל גִּבּוֹ - חֵיב^{כד}.

כג) משום שאיסור הטלטול בכרמלית הוא רק מדרבנן.

(כה) אך אם התל התפרס על שטח גדול יותר מארבע אמות, הוא נחשב כרשות הרבים משום שניתן ללכת דרכו בקלות.

יב. כֶּשֶׁם שֶׁמִּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְטוּר - כֵּן מִתָּר לְהִכְנִיס מִמֶּנּוּ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר לְכַרְמְלִית; וּמוּצִיאוֹן לוֹ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמִרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר מִן הַכַּרְמְלִית.

יז. נַעֲץ • קִנְיָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אֲפִלּוּ גְבוֹהַ מְאֹד אִמָּה, וְזָרַק^[חפץ] מִרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְנָח עַל גִּבּוֹ - חֵיב; ^[משום] שֶׁרִשּׁוֹת הַיְחִיד עוֹלָה עַד לְרִקִיעַ. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, וְנוֹפוֹ^[=ענפיו] נוֹטֵה לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְזָרַק^[חפץ מרשות הרבים] וְנָח עַל נוֹפוֹ - פְטוּר; שְׁאֵין^[מקום] הַנוֹף הוֹלֵךְ אַחַר^[=נחשב כמקום] הָעָקֵר.

יג. כֶּשֶׁם שֶׁאִסוּר^[מדרבנן] לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית - כֵּן אִסוּר^[מדרבנן] לְהוּצִיאוֹ מִמֶּנּוּ לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, אוּ לְהִכְנִיס לְכַרְמְלִית מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד אוּ מִרִשּׁוֹת הָרְבִים; וְאִם הוּצִיאוֹ אוּ הִכְנִיסוּ, פְטוּר.

יח. נַעֲץ קִנְיָה בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים, וּבְרִאשׁוֹ טְרַסְקָל^[=סל], וְזָרַק וְנָח עַל גִּבּוֹ - פְטוּר; שְׁאֵין רִשּׁוֹת הָרְבִים, אֲלֵא עַד עֲשָׂרָה^{כז}. הַזוּרָק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים, וְנָח הַחֲפִץ בְּכַתֵּל, כְּגוֹן שֶׁזָרַק חֵלֶב אוּ בָצֵק^[=דבר שומני], וְנִדְבַק בְּכַתֵּל - אִם נִדְבַק לְמַעְלָה

יד. הַמוּצִיאוֹ מִרִשּׁוֹת הַיְחִיד לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד, אוּ מִרִשּׁוֹת הָרְבִים לְרִשּׁוֹת הָרְבִים, וּבְכַרְמְלִית בְּאֲמָצֵעַ - פְטוּר^{כח}; וְכֵן הַמוֹשִׁיט אוּ הַזוּרָק מִזוֹ לְזוֹ, וּבְכַרְמְלִית בְּאֲמָצֵעַ - פְטוּר. הַמוּצִיאוֹ חֲפִץ מִרִשּׁוֹת הָרְבִים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כב. בור שהוא עמק עשרה ורחב שמונה ברשות הרבים^{כב}, וזרק מחצלת מרשות הרבים, וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור; שהרי עם הנחת הפלי^[המחצלת] בטלו המחיצות^[הקודמות של הבור], ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.

(מב שנחשב רשות היחיד.

כג. בור ברשות הרבים עמק עשרה ורחב ארבעה, מלא מים^{כג}, וזרק לתוכו חפץ^{כד}, ונח על גבי המים - חיב, [משום] שאין המים מבטלין המחיצות^{כה}; הנה [הבור] מלא פרות^{כז}, וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו הפרות את שעורו.

(מג) או משקאות אחרים. (מד) כבד השוקע בתוך המים. (מה) והבור הוא רשות היחיד. (מו) או דברים יבשים אחרים.

כד. זרק [שלולית] מים שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים מהלכין בו - אם אין בעמקו עשרה טפחים, הרי הוא ברשות הרבים, בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות^{כז}, בין שלא היה ברחבו ארבעה טפחים, שהרי [ואז] רב העם מדלגין עליו, ואין מהלכין בתוכו - הואיל ואין בעמקו עשרה, הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר, הרי הוא פרמלית פשאר המים - והוא [ובלבד] שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, [משום] שאין פרמלית פחותה מארבעה.

(מז) וההליכה בו לא נוחה.

מעשרה טפחים - [נחשב] פזורק באויר, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - פזורק בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח פחוה כל שהוא^{כז} - פטור^{כח}.

(כו) והסל נחשב כמקום פטור. הקנה לא נחשב רשות היחיד מכיוון שרוחבו פחות מארבעה טפחים, ואף הסל לא נחשב רשות היחיד מכיוון שהוא מונח על הקנה. (כז) שאינו רחב ארבעה טפחים. (כח) כי חור בגודל כזה נחשב מקום פטור.

יט. זרק קנה או רמח^{כט} מרשות היחיד, ונתקע [הקנה או הרומח] ברשות הרבים כשהוא עומד [דקוק] - פטור; שהרי מקצתו במקום פטור. זרק פלי מרשות היחיד לרשות הרבים, והיה אותו פלי גדול, ויש בו ארבעה על ארבעה בגבה עשרה - פטור; מפני שפלי זה [נחשב] רשות היחיד גמורה, ונמצא פמוציא מרשות היחיד לרשות היחיד.

(כט) שגבוהים יותר מעשרה טפחים. (ל) כי רשות הרבים היא עד עשרה טפחים.

כ. בור תשעה ברשות הרבים^{לא}, ועקר חליה^[גוש עפר] מקרקעיתו^{לב} והשלימו לעשרה יג - אף על פי שעקירת החפץ ועשיית המחיצה באין פאחת [קרו בכח אחת], פטור; מפני שלא היתה המחיצה עשרה בתחלה. הנה הבור עשרה^{לד}, והשליף לו חליה^{לה}, ומעטו מעשרה לו - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחיצה באין פאחת^{לו}.

(לא) שנחשב כרמלית. (לב) והשליך אותה לרשות הרבים. (לג) וכך הבור נעשה רשות היחיד. (לד) שנחשב רשות היחיד. (לה) מרשות הרבים. (לו) וכך הבור נעשה כרמלית. (לז) והבור כבר לא נחשב רשות היחיד.

כא. הזורק דף^{לח}, ונח על גבי יתדות ברשות הרבים^{לט}, ונעשה רשות היחיד^מ - אפלו היה פלי על גבי הדף^{מא}, פטור; שהרי עשיית המחיצה עם ניחת [נחתת] הפלי באין פאחת.

(לח) לוח עץ שרחב ארבעה טפחים. (לט) שהיו גבוהות עשרה טפחים, אך הרוחב שלהן היה פחות מארבעה טפחים. (מ) כי היתדות גבוהות עשרה טפחים, והדף רחב ארבעה טפחים. (מא) ואם כך, הכלי נח על הדף לאחר שהדף נח על היתדות ונהפך לרשות היחיד.

~ יום שישי י"ג ניסן ~

פָּרָק טו

איסורים שאסרו חכמים בשבת, כדי שהאדם לא יעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות.

א. עומד אדם ברשות הרבים, ומטלטל ברשות היחיד פלה^א. ועומד ברשות היחיד, ומטלטל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ה) כי המים נקלטים מהאוויר, ולמעלה מעשרה טפחים נחשב מקום פטור, ולמטה מעשרה טפחים – רשות הרבים. (ו) ונחשב הצינור כרמלית. (ז) ונחשב הצינור רשות היחיד. (ח) מן התורה על קליטת המים מן הצינור, במידה והצינור נחשב רשות היחיד. (ט) ולכן, עקירת המים לא נחשבת עקירה גמורה בדומה למבואר בפרק יג הלכה ד.

ד. זיזי שלפני החלון יוצא [ב-טולט] **באור שעל רשות הרבים - אם היה למעלה מעשרה טפחים - מתר להשתמש עליו, שאין רשות הרבים תופסת אלא עד עשרה טפחים; לפיכך מתר להשתמש בכל הפתל, עד עשרה טפחים התחתונים.**

(י) כמבואר בהלכה ז.

ה. במה דברים אמורים? בשהיה זיז אחד יוצא באור; אבל אם היו יוצאים פתל שני זיזין, זה למטה מזה - אף על פי ששניהם למעלה מעשרה - אם יש ביזי העליון שלפני החלון רחב ארבעה על ארבעה, אסור להשתמש עליו, מפני שהוא רשות בפני עצמו, והזיז שתחתיו רשות אחרת, ואסור [טלול מ] זה על זה; שאין שתי רשות משתמשות ברשות אחת.

(יא) מכיוון שהרוחב שלו ארבעה על ארבעה טפחים. (יב) לא ניתן להחשיב שתי רשות כרשות אחת.

ו. אין בעליון [ב-זיז העליון] ארבעה, ואין בתחתון ארבעה - משתמש בשניהם, וכן בכל הפתל, עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ארבעה, ובעליון אין בו ארבעה - אינו משתמש בעליון, אלא פנגד חלונו [פתח החלון] בלבד; אבל בשאר הזיז שבשני צדדי החלון - אסור להשתמש, מפני זה שתחתיו שחלק [נחשב] רשות לעצמו.

(יג) כי שני הזיזים נחשבים רשות אחת.

ז. כל זיז יוצא על אור רשות הרבים שמתר להשתמש עליו - כשהוא משתמש בו, אין נוהגין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרש וזכוכית וכיוצא בהן, שאם יפלו לרשות הרבים, ישברו; אבל שאר כלים ואכלין - אסור; שמא יפלו לרשות הרבים, ויביאם טו.

(יד) כמבואר בהלכות הקדמות. (טו) לביתו ויעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות. איסור זה קיים רק בזיז, אך בגג שהוא רחב מאוד ניתן להשתמש בכל הכלים, ולא

השנת הראב"ד

ובלבד . . . אחרת א"א שבוש הוא זה ובגמרא (עירובין צט) מסייע מזה לרבא דאמר המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע א"ע"פ שהעבירו דרך עליו חייב, וכבר פירשתי למעלה (הלכות שבת פ"ב הי"ד) דברי רבא שהם דומין למשנתנו זו.

ברשות הרבים, ובלבד • שלא יוציא חוץ לארבע אמות; ואם הוציא - פטור, מפני שהוא ברשות אחרת. וכן עומד אדם ברשות היחיד,

ופותח [דלת במפתח] ברשות הרבים; ברשות הרבים, ופותח ברשות היחיד. בהמה שהיתה בחוץ [ברשות הרבים], וראשה בפנים [ברשות היחיד] - אוכסין [=מאכלין] אותה; ובגמל - עד שיהא ראשו ורבו [רוב גופו של הגמל] בפנים, הואיל וצוארו ארוך.

(א) חפצים שאין חשש שהוא יוציא אותם לרשות היחיד, כמבואר בהלכה הבאה. (ב) באמצעות כלי, ולא חוששים שמא האדם יוציא את הכלי לרשות הרבים. (ג) ולכן, אם רוב הגמל בחוץ, האדם עלול להוציא את הכלי לרשות הרבים על מנת להאכיל את הגמל.

ב. לא יעמד אדם ברשות היחיד, וישתה ברשות הרבים; ברשות הרבים, וישתה ברשות היחיד; אלא אם בן הכניס ראשו ורבו, למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים? בשהיה שותה בכלים נאים שהוא צריך להם [להשתמש בהם] - גזרה, שמא יוציאם [לרשות השנייה]; אבל אם היו כלים שאינם נאים, שאינו צריך להם, או שהיה הבור בכרמליתו, אף על פי שהכלים נאים - מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו, ואף על פי שלא הכניס ראשו ורבו.

(ד) שאסור להוציא אליה רק מדרבנן.

ג. עומד אדם ברשות הרבים, וקולט [מקבל בכלי] מן האור מן המים המקלחין מן הצנור או מן הפתל, ושותה; ובלבד שלא יגע בצנור או בפתל, ויקלט מעל גבם. ואם נגע [בצנור] - אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה, בפחות משלשה סמוך לגג - הרי זה אסור, שגמץא פעוקר מעל הגג שהוא רשות היחיד; וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה, בין שהיה הצנור בתוף עשרה בין שהיה למעלה מעשרה, וקלט ממנו מים - הרי זה אסור. ולמה אינו חייב? מפני שלא נחו מים, אלא הרי הן נזתלין [זורמים] והולכין ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חוששים שמא הם יפלו מהגג לרשות הרבים ויביאם חזרה לביתו.

האשפה לפני שבת. (לא) האנשים הרגילים לשפוך מים לאשפה, ישפכו את המים ברשות הרבים ויעברו על איסור הוצאה בשבת.

ח. שְׁנֵי בָתִּים בְּשְׁנֵי צְדֵי רֵשׁוֹת הָרַבִּים - זֶרֶק מְזוּזָה לְזוֹ לְמַעְלָה מְעַשְׂרָה; וְהוּא [וּבְלִבְדוֹ], שְׂפִיחָיו שְׁנֵיהֶם שְׁלוֹ, אִו שְׂפִיחָהּ בִּינֵיהֶם עֲרוּבִט^ז; וְאִפְלוּ בְּגָדִים וְכֻלֵּי מַתְכוֹת^י, מִתֵּר לְזֶרֶק^י. וְאִם הָיוּ [הַבָּתִּים] זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְלֹא הָיוּ בְּשׁוּהֵי^ט - אָסוּר לְזֶרֶק בְּגָד וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׂמָא יִפְלוּ וְיִבְיֵאִם; אֲבָל כְּלֵי חֶרֶשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֶן^י, זֶרֶק כ"א.

יא. אַמַּת הַמַּיִם [תעלה] **שְׁהִיא עוֹבְרַת בְּחָצֵר - אִם יֵשׁ בְּגִבְהָהּ** [-בְּעוֹמֵק הַמַּיִם] **עֲשֶׂרָה טְפָחִים, וּבְרַחֲפָה אַרְבָּעָה אִו יֵתֵר עַל כֵּן עַד עֲשָׂר אַמּוֹת - אִין מְמַלְאִין מְמַנָּה בְּשַׁבַּת^ל, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְבוּהָהּ עֲשֶׂרָה טְפָחִים בְּכַנְסִיהָ וּבִיּוּצֵיהָ^ל; וְאִם אִין בְּגִבְהָהּ עֲשֶׂרָה, אִו שְׂאִין בְּרַחֲבָהּ אַרְבָּעָה - מְמַלְאִין מְמַנָּה בְּלֹא מְחִיצָה.**

(לב) משום שהתעלה נחשבת כרמלית. (לג) כמבואר בהלכה יג.

טז) אך אם אין ביניהם עירוב, אסרו חכמים לטלטל מבית לבית כמבואר בהלכות עירובין. יז) שאסור להשתמש בהם על גבי זיו שמא יפלו לרשות הרבים, כמבואר בהלכה הקודמת. יח) מכיוון ששני הבתים נמצאים זה מול זה ואין צורך לכוון היטב בזריקת הכלים כדי שהם לא יפלו לרשות הרבים. יט) הבתים לא היו ממוקמים במדויק אחד מול השני. כ) שיישברו אם יפלו לרשות הרבים. כא) איסור זה הוא כאשר רשות הרבים מפרידה בין שני הבתים, אך אם כרמלית מפרידה ביניהם מותר לזרוק מבית לבית אף אם הם לא בדיוק אחד מול השני.

יב. הָיָה בְּרַחֲבָהּ יֵתֵר **מְעַשְׂר אַמּוֹת - אַף עַל פִּי שְׂאִין בְּגִבְהָהּ עֲשֶׂרָה, אִין מְמַלְאִין מְמַנָּה עַד שְׁעֵשֶׂרָה לָהּ מְחִיצָה; שְׁפָל יֵתֵר עַל עֲשָׂר פְּרָצָה הִיא, וּמְפַסְדַּת הַמְּחִיצוֹת** [-נחשבות כאינן]. **וְהָיָה הוּא** [-האם מותר] **לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר? אִם נִשְׂאָר מִצַּד** [-בְּקִצְתָהּ] **הַפְּרָצָה פֶּסֶט** [=עמוד להיכר] **מְפָאן** [-מִצַּד אַחַד] **וּפֶסֶט מְפָאן** [-מִהַצֵּד הַשֵּׁנִי] **בְּכָל שְׁהוּא לֵי, אִו פֶּסֶט רַחֲב אַרְבָּעָה טְפָחִים מְרוּחַ אַחַת - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, וְאִין אָסוּר אֶלָּא לְמַלְאֵת מִן הָאֲמָה בְּלִבְדוֹ. אֲבָל אִם לֹא נִשְׂאָר פֶּסֶט כָּלל - אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, שְׁהִי נִפְרָצָה חָצֵר לֵיָם שְׁהוּא בְּרַמְלִית.**

(לד) אף בגודל מזערי.

יג. וְהִיאָךּ מְעַמְדִין אֶת הַמְּחִיצָה בְּמַיִם לֵיָה? אִם הִיָּתָה [המחיצה] **לְמַעְלָה**

השנת הראב"ד

ומה... מכאן אי"א הפסין הללו תחת גידודי שאמרו בגמרא (עירובין יב) בענין לשון ים שנכנס לחצר, ואני רואה זה המחבר כולל ומערב ענין בענין סובר שהם ענין אחד והמה רחוקים ונפרדים, שלקח עתה לשון ים ואמת המים ועירבן וטרפן זה בזה ויש הפרש גדול ביניהם שהאמה אם אין בגובה עשרה וברחבה ארבעה טפחים אע"פ שיש בפרצתה יותר מעשר מותר למלאות ממנה כי הוא מדבר בשיש כותל על גבי מה שאין כן בלשון ים ואם היא עמוקה עשרה ורחבה ד' אע"פ שאין בפרצתה יותר מעשר אמות אסור למלאות ממנה משא"כ בלשון ים והטעם מפני שהאמה נכנסת ויוצאה וחולקת רשות לעצמה, ואפי' כותל שעל גבה אינו מתירה למלאות לפי שהיא בעצמה נפרצת במלואה למקום האסור לה והכותל שעל גבה אינו נחשב לה, והלשון נכנס לחצר ואינו יוצא והוא ככור שבחצר ומחיצות החצר מתירות אותו וכיון שאין פרצתו יותר מעשר הכל מותר, והאמה לא דקדוק בה על טלטול החצר עצמו בין פרצת י' ליתר על י' הכל מותר מפני שיש כותל על גבה שמתיר החצר והיא עצמה נעשית מחיצה בינה ובין החצר שהרי עמוקה עשרה ואין החצר נאסר מפני האמה, והלשון דקדוק בו על טלטול החצר עצמו שאם יש בפרצתו יתר על עשר היאך הוא מותר והלא הפרצה אוסרתה והלשון עצמו אוסרה שהרי נפרצה לו במלואה ולפיכך העמידה בשיש לו גידודי והם קצת מחיצות על שפת הלשון שמשלימות לעומק עשרה נמצאת החצר מוקפת מד' ורחותיה ואינו אסור אלא למלאות מן הלשון. וזהו עיקר פירושו דאית ליה גידודי בין הלשון ובין החצר והלשון הוא לשון זכר והחצר היא לשון נקבה והחכם יבין.

ט. בּוּר [מִים] **בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים, וְחִלּוֹן עַל גְּבִי** [-בְּכוֹתל שְׁלִידוֹן] - **הַבּוּר וְחִלּוֹתָיו^כ מְצַטְרְפִין לְעֲשֶׂרָה^כ, וּמְמַלְאִין מְמַנּוּ** [מִים] **בְּשַׁבַּת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהָיָה סְמוּךְ לַפֶּתַל בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שְׂאִין אָדָם וְכוּל לְעַבְר שָׁם^כ. אֲבָל אִם הָיָה מְפֻלְגָּה^כ - אִין מְמַלְאִין מְמַנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה חִלּוֹתָהּ גְבוּהָהּ עֲשֶׂרָה^כ, שְׁנִמְצָא הַדְּלִי^כ בְּשִׁיּוּצָא מִן הַחִלּוֹתָהּ, יִצָא לְמַקּוֹם פְּטוּר.**

כב) העפר שסביב הבור. כג) ואם יש בשניהם יחד עשרה טפחים, הם נחשבים רשות היחיד. כד) ולכן, השטח בין הבור לחלון נחשב מקום פטור ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. כה) הבור רחוק מהחלון במרחק שגדול יותר מארבעה טפחים. כו) בפני עצמה, ללא הבור. כז) שבו ממלאים את המים.

י. אֲשֶׁפָה בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים גְבוּהָהּ עֲשֶׂרָה^כ, וְחִלּוֹן עַל גְּבֵה - שׁוֹפְכִין לָהּ מַיִם בְּשַׁבַּת^כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֲשֶׁפָה שֶׁל רַבִּים, שְׂאִין דְּרַפָּה לְהִתְפַּנּוֹת [-לא רגילים לפנותה]; **אֲבָל שֶׁל יַחִיד - אִין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ; שְׂמָא תִתְפַּנְּהוּ^ל, וְנִמְצָאוּ שׁוֹפְכִין בְּדַרְכֵן בְּרֵשׁוֹת הָרַבִּים לֹא.**

כח) שהיא רשות היחיד. כט) כי אוויר רשות הרבים שמעל האשפה נחשב מקום פטור, ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. ל) יפנו את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אמות - אין שופכין בתוכה מים בשבת, מפני שהן יוצאין לרשות הרבים במהרה. לפיכך צריך לעשות גמה מחזקת [מכילה] סאתים^{כב} בתוך החצר, או ברשות הרבים בצד החצר, כדי שיהיו המים נקבצין לתוכה^{כג}, וצריך לבנות עליה פפה [כיסוי] מבחוץ, כדי שלא תראה העוקה [גומא] הזאת מרשות הרבים. והחצר והאכסדרה [מרפסת], מצטרפין לארבע אמות^{כד}; וכמה הוא המקום שפחזיק סאתים? חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חמשי אמה.

(מב) סאתיים הן שתי סאים השוות ל-13 ליטר מים, שהיא כמות המים היומית הממוצעת לאדם. כאשר החצר פחותה מארבע אמות על ארבע אמות, כמות מים כזו לא מתחלחלת לקרקע ויוצאת לרשות הרבים. (גג) ואף אם המים יצאו לרשות הרבים, אין בכך איסור משום שהוא לא התכוון לכך. (מד) ואם יש בשניהם ארבע אמות, אין צורך לעשות גומה עבור המים.

יז. היתה העוקה פחותה מסאתים - שופכין לה מלואה [עד שתמלא]; היתה [מכילה] סאתים - שופכין לה אפלו ששים סאה של מים, ואף על פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגמה לחוץ^{כה}. במה דברים אמורים? בימות הגשמים, שהחצרות מתקלקלות^{כו} וסתם צנורות מקלחין^{כז}, ולא יבואו הרואים לומר שזה [אדם זה] משתמש והמים יוצאין מכחו לרשות הרבים. אבל בימות החמה - אם היתה מחזקת סאתים, אין שופכין לה אלא סאתים; היתה פחותה מסאתים, אין שופכין לה כל עקרמה.

(מה) ולא חוששים שמא האדם ישפוך בעצמו את המים לרשות הרבים, כי הגומה מהווה היכר. (מו) מתלכלכות, והאדם לא מקפיד שלא יהיו מים בחצר. (מז) מים רבים זורמים לרשות הרבים דרך צינורות שונים. (מח) כלל, שמא ישפוך סאתים.

יח. ביב [חריץ באדמה] ששופכין לו מים, והם [המים] נזחלין והולכין פתחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבים, וכן צנור ששופכין על פיו מים [מרוב], והן נזחלין על הפתל ויורדין לרשות הרבים - אפלו היתה ארץ הפתל או ארץ הדרך שתחת הארץ מאה אמה, אסור לשפף על פי הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכחו לרשות הרבים; אלא שופף חוץ לביב, והן יורדין [מעצמם] לביב.

מן המים - צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך מים; ואם היתה המחיצה פלה בתוך מים - צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים, כדי שיהיו המים שפחצר מקבלין^{כח}; אף על פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע, הואיל ויש בה עשרה טפחים, הרי זו מתרת. ולא התירו [לטלטל על יד] מחיצה תלויה^{כט}, אלא במים בלבד; מפני שאסור הטלטול במים מדבריהם - הקלו במחיצתו, שאינה אלא כדי לעשות הפר [סימן].

(לה) כמבואר בהלכות הקודמות. (לו) ממי התעלה שמחוץ לחצר. (לז) המחיצה המבוארת בהלכה זו אינה מגיעה עד הקרקע, ולכן היא נקראת מחיצה תלויה.

יד. אמת המים העוברת בין החצרות לה, והחלונות [של בתי החצרות] פתוחות אליה - אם אין בה פשעור [כרמלית], משלשלין דלי מן החלונות וממלאין ממנה בשבת.

השנת הראב"ד במה... שלושה א"א כל זה שבוש והלכה למעשה אם אין בה ד' טפחים כשיעור ואין באגפיה כשיעור משלשל וממלא ואם יש באגפיה כשיעור או יש בה כשיעור לא ימלא א"כ פסין יוצאין מן הכותלים מכאן ומכאן ולא יהיה ביניהם שלושה טפחים ויהיו הפסין גבוהין עשרה.

במה • דברים אמורים? בשאינה מפלגת [מרוחקת] מן הפתל שלשה [טפחים]; אבל אם היתה מפלגת שלשה, אין ממלאין ממנה, אלא אם פן היו פסין יוצאין מן הפתלים מכאן ומכאן^ל, שנמצאת האמה פאלו היא עוברת בתוך החצר.

(לח) לצד החצרות, אך לא בתוכן. (לט) כמבואר בהלכה יב.

טו. פצוצטרה [מרפסת] שהיא למעלה מן הים, וחלון בתוכה על גבי המים - אין ממלאין ממנה [מהמרפסת] בשבת^מ, אלא אם פן עשו מחיצה עשרה טפחים גבוהה על גבי המים פנגד החלון שפפצוצטרה^{מא}, או תהיה המחיצה יורדת מן הפצוצטרה פנגד המים, ורואין [מחשיבים] אותה פאלו ירדה ונגעה עד המים. וכשם שפמלאין מזו [מהמרפסת] שעשו לה מחיצה, פף שופכין ממנה על הים - שהרי על הפרמלית הן שופכין.

(מ) כי אסור לטלטל מהים שהוא כרמלית למרפסת שהיא רשות היחיד. (מא) והמחיצה תחשב כמחיצה המגיעה עד גובה המרפסת, וממילא מילוי המים נעשה ברשות אחת מכיוון שהים והמרפסת בתוך המחיצה.

טז. חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כְּדַרְכּוֹ אֶפְלוּ מֵאֵה אֲמַהֵי. וְכֵן מֵת שֶׁהִסְרִיחַ וְנִתְבַּזְּהָ יֵתֵר מְדִי, וְלֹא יָכְלוּ שְׂכָנָיִם לַעֲמֹד עִמּוֹ [בְּקֹרְבָתָהּ] - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵרִשׁוֹת הַיְחִיד לְכַרְמְלִית. הַיּוֹרֵד לְרֹחֵץ בְּיָם, בְּשֶׁהוּא עוֹלֵה־יָם - מְנַגֵּב עִצְמוֹ [הֵיטָב], שְׁמָא יַעֲבִיר מֵיָם שְׁעָלָיו אֲרַבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית. (נד) שאסור לטלטל בה מהתורה. (נה) שאסור לטלטל בה מדרבנן. (נו) ולא צריך להניח את החפץ מידי פעם. (נז) מפני כבוד הבריות, התירו לעבור על איסור טלטול מדרבנן. (נח) מהים לאחר הרחיצה, ויש מים רבים על גופו. (נט) ויעבור על איסור מדרבנן, או אף ברשות הרבים ויעבור על איסור מהתורה.

פָּרָק טו

הגדרת גינה ופרדס כרשות היחיד או ככרמלית, ודיני מחיצות הרשויות.

א. מְקוֹם שֶׁלֹּא הֶקֶף לְדִירָה [מגורים] אֵלֶּא שִׁיחָהּ תִּשְׁמִישׁוּ לְאֹרֵר [להנות מאוויר] - כְּגוֹן גְּבוּל וּפְרָדְסִים^א, וְכַגּוֹן הַמְּקִיף מְקוֹם מִן הָאָרֶץ לְשִׁמְרוֹ, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם יֵשׁ בְּגִבְהַת הַמְּחִיצוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים או יֵתֵר, הֲרִי הוּא כְּרִשׁוֹת הַיְחִיד לְחֵיב הַמוֹצֵיא וְהַזּוֹרֵק וְהַמוֹשִׁיט מִמֶּנּוּ לְרִשׁוֹת הָרְבִים, או מֵרִשׁוֹת הָרְבִים לְתוֹכוֹ. וְאִין מְטַלְטְלִין בְּכֹלוֹ, אֵלֶּא אִם כֵּן יֵשׁ בוֹ בֵּית סְאֵתִים^ב או פְּחוֹת; אֲבָל אִם הָיָה בוֹ יֵתֵר עַל בֵּית סְאֵתִים, אָסוּר לְטַלְטֵל בוֹ אֵלֶּא בְּאֲרַבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית.

א) המוקפים רק עבור שמירת הפירות. (ב) שטח המכיל שתי סאים של תבואה, כמבואר בהלכה ג. (ג) משום שמקום בגודל כזה שלא מיועד למגורים דומה לרשות הרבים וכרמלית.

ב. וְכֵן עֲמוּד שֶׁגְבוּהָ עֲשָׂרָה וְרָחֵב בֵּית סְאֵתִים, מְטַלְטְלִין עַל כֹּלוֹ [כרשות היחיד]; הָיָה רָחֵב עַל בֵּית סְאֵתִים, אִין מְטַלְטְלִין בוֹ אֵלֶּא בְּאֲרַבַּע אַמּוֹת. סֵלַע שְׂבִיבִים - הָיָה גְבוּהָ פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מְטַלְטְלִין מִתּוֹכוֹ לְיָם, וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; [משום] שֶׁהִפֵּל בְּרַמְלִית. הָיָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה - אִם רָחֵבוֹ מֵאֲרַבַּעַת טְפָחִים עַד בֵּית סְאֵתִים, הוֹאִיל וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֹלוֹ, אִין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לְיָם, וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ. הָיָה יֵתֵר מִבֵּית סְאֵתִים - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בֵּימֹת הַחֲמָה; אֲבָל בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים, שׁוֹפֵף וְשׁוֹנֶה [=שופך שנית] וְאִינוֹ נִמְנָע, שְׁסֵתָם צְנוּרוֹת מְקַלְחִין הֵן, וְאָדָם רוֹצֵה שִׁיבְלַעוּ הַמַּיִם בְּמִקּוֹמָם^ט. הָיָה שׁוֹפֵף עַל פִּי הַבַּיִת, וְהַמַּיִם יוֹצֵאִין לְכַרְמְלִית - הֲרִי זֶה מִתָּר, וְאֶפְלוּ בֵּימֹת הַחֲמָה; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל כַּחוֹ [=פעולה לא ישירה] בְּכַרְמְלִית. לְפִיכָף, מִתָּר לְשׁוֹפֵף [מים] עַל כַּתֵּל הַסְּפִינָה, וְהֵן יוֹרְדִין לְיָם [שהוא כרמלית].

(ט) ולא מקפיד שהמים יצאו מהחצר, כמבואר בהלכה יז.

כ. לֹא יִמְלֵא [מים] מִן הַסְּפִינָה, אֵלֶּא אִם כֵּן עֲשָׂה מְקוֹם אֲרַבַּעַת עַל אֲרַבַּעַת יוֹצֵא [בולט] מִן הַסְּפִינָה עַל הַיָּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיחָהּ [גובה הספינה] כַּתוּף עֲשָׂרָה [טפחים מהים]; אֲבָל אִם הָיָה לְמַעַלָּה מֵעֲשָׂרָה מִן הַיָּם^{נא}, מוֹצֵיא זֵיו כֹּל שֶׁהוּא וּמִמְלֵא^{נב}, שֶׁהֲרִי דֶרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר מִמְלֵא; וְאִינוֹ צָרִיף לְזֵיו זֶה אֵלֶּא מִשׁוּם הַפֶּר.

נ) במרפסת הנמצאת מעל הים עושים מחיצה בגובה עשרה טפחים כמבואר בהלכה טו, אך בספינה מועיל מקום בגודל ארבעה טפחים משום שהאדם לא נמצא בביתו ואין ביכולתו להתארגן כראוי. (נא) והאוויר ליד הספינה נחשב מקום פטור. (נב) עושה חור בזיו ומעביר דרכו את המים.

נא) במרפסת הנמצאת מעל הים עושים מחיצה בגובה עשרה טפחים כמבואר בהלכה טו, אך בספינה מועיל מקום בגודל ארבעה טפחים משום שהאדם לא נמצא בביתו ואין ביכולתו להתארגן כראוי. (נא) והאוויר ליד הספינה נחשב מקום פטור. (נב) עושה חור בזיו ומעביר דרכו את המים.

כא. הַקּוֹרָא בְּסִפְרָא [קודש העשוי כמגילה] בְּכַרְמְלִית, וְנִתְגַּלְגַּל מִקְצַת הַסִּפְרָא לְרִשׁוֹת הָרְבִים וּמִקְצַתוֹ בְּיָדוֹ - אִם נִתְגַּלְגַּל חוּץ לְאֲרַבַּע אַמּוֹת^{נא}, הוֹפְכוֹ עַל הַכֶּתֶב וּמַנִּיחוֹ; גְּזָרָה, שְׁמָא יִשְׁמַט כֹּלוֹ מְיָדוֹ, וְיַעֲבִירֵנוּ אֲרַבַּע אַמּוֹת. נִתְגַּלְגַּל לְתוֹךְ אֲרַבַּע אַמּוֹת - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ; וְכֵן אִם נִתְגַּלְגַּל לְרִשׁוֹת הַיְחִיד - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. הָיָה קוֹרָא בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְנִתְגַּלְגַּל לְרִשׁוֹת הָרְבִים - אִם נָח בָּהּ, הוֹפְכוֹ עַל הַכֶּתֶב; וְאִם לֹא נָח, אֵלֶּא הָיָה תְלוּי בְּאֹוִיר רִשׁוֹת הָרְבִים וְלֹא הִגִּיעַ לְאָרֶץ - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ.

(נג) ונח ברשות הרבים.

כב. הַמַּעֲבִיר [=מפנה] קוֹץ כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְקוּ בוֹ רַבִּים - אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הָרְבִים^{נב}, מוֹלִיכּוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת; וְאִם הָיָה בְּכַרְמְלִית^{נא} - מוֹלִיכּוֹ

כל שהוא: בגדר איסור הוצאה בשבת בכל שהוא - לקו"ש חכ"ט ע' 156. הפניות לשיחות קודש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. מקום יתר מבית סאתים שהקף לדירה - אם נזרע רבו - הרי הוא פגגה, ואסור לטלטל בכלו^ט. נזרע מעוטו - אם נזרע ממנו בית סאתים, מתר לטלטל בכלו^י; ואם היה המקום הנזרע יתר מבית סאתים, אסור לטלטל בכלו^י. נטע רבו [בעצים] - הרי הוא פחצר, ומתר לטלטל בכלו^ט. נתמלא [המקום] מים, אפלו היו [המים] עמקים הרבה - אם היו ראויין לתשמיש, הרי הם פנטעים ומתר לטלטל בכלו^{כא}; ואם אינן ראויין, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

טז) אף במקום שלא נזרע. בגלל הזריעה, המקום לא ראוי למגורים ולכן הוא לא נקרא דירה. יז) אף במקום שנזרע, כי המקום עדיין ראוי למגורים ונחשב כדירה. יח) כמקום שגדול מבית סאתים ולא הוקף לדירה, כמבואר בהלכה א. יט) העצים לא מבטלים את המקום ממקום מגורים, כי הרגילות היא לנטוע עצים בחצרות הבתים. כ) לשתייה או לכביסה. כא) כמקום שנזרע רובו.

ז. מקום • שהקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין, וקריו [=עשו תקרה] בו בית סאה - קריוו מתירו; שפי תקרה יורד וסותם^{כב}.

השגת הראב"ד
מקום . . כשהיה א"א אינו תופס דרך הגמרא (עירובין כה) אלא אפילו קרפף בית סאתים שנפרץ במלואו לחצר הקרפף אסור מפני שאויר מחיצות מתירו והחצר מותרת כשהיתה.

נפרץ^{כג} במלאו^{כד} לחצר, ונפרצה חצר פגגה - חצר מתרת [בטלטול] פשהיתה; והקרפף^{כה} אסור פשהיה, שסאין אויר החצר מתירו.

כב) התקרה כביכול יורדת עד לקרקע וממילא ישנה מחיצה בין בית הסאה לבין בית הסאתיים, ומקום שפחות מבית סאתיים מותר בטלטול כמבואר בהלכה א. כג) המקום שגדול מבית סאתיים והוקף לא לשם דירה. כד) כל הגדר המפרידה בין המקום לבין החצר. כה) המקום שנפתח לחצר. בהלכה זו מדובר שהפרצה בחצר קטנה מעשר אמות, אך אם הפרצה גדולה מעשר אמות אף החצר אסורה בטלטול.

ח. היה [המקום] יתר מבית סאתים, ובא למעטו באילנות^{כו} - אינו מעוט^{כז}. פנה בו עמוד בצד הפתל גבוה עשרה, ורחב שלשה או יתר - הרי זה מעוט^{כח}; פחות משלשה - אינו מעוט, [משום] שכל פחות משלשה פלבוד [=כמחובר] הוא. וכן אם הרחיק מן הפתל שלשה, ועשה מחיצה - מעט; פחות משלשה - לא עשה פלום.

רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות פכרמלית^ט, הרי זה מתר לטלטל מתוכו לפים, ומן הנם לתוכו; שזה דבר שאינו מצוי הוא^ט, ולא גזרו בו [חכמים אסור טלטול].

ד) פחות מארבע אמות. ה) ונחשב כרשות היחיד לגמרי. ו) כי אסור לטלטל מרשות היחיד לכרמלית. ז) והזורק מרשות הרבים לתוך העומר, חייב. ח) כמבואר בהלכה הקודמת. ט) לא מצוי שיהיה שטח כל כך גדול בסמיכות לים.

ג. פמה היא בית סאה? חמשים אמה על חמשים אמה; נמצא בית סאתים, מקום שיש בשפורו [בשטח] חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו פמדה הזאת - בין שהיה מרבע שהוא שבעים ושירים [=שני שליש אמה] על שבעים ושירים, בין שהיה עגל, בין שאר הצורות^ט - הרי זה נקרא בית סאתים.

י) וכך שטחו הכולל הוא כחמשת אלפים אמה מרובעות. יא) מלבד מקום שאורכו גדול מרוחבו יותר מפי שניים, כמבואר בהלכה הבאה.

ד. מקום שלא הקף לדירה שיש בו בית סאתים - אם היה ארכו פי שנים ברחבו כדי [עד] שהיה מאה [אמה] על חמשים פחצר המשכן, מתר לטלטל בכלו; אבל אם היה ארכו יתר על שנים ברחבו אפלו אמה אחת, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות^כ; שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר פשאר החצרות, אלא מחצר המשכן^כ.

יב) אך אם אורכו של המקום היה גדול מרוחבו פי שניים ופחות מאמה, מותר לטלטל בכלו. יג) שאורכה היה גדול מרוחבה פי שניים, אך מקום שמידותיו גדולות יותר דומה לרשות הרבים ולכן מותר לטלטל בו רק ארבע אמות.

ה. מקום שהקף שלא לשם דירה - אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות פגבה עשרה טפחים, וגדר פה [את הפרצה] לשם דירה - מתר לטלטל בכלו^כ; ואפלו פרץ אמה [אחת] וגדרה לשם דירה, ופרץ אמה [נוספת] וגדרה לשם דירה, עד שהשלימה^{כו} ליתר מעשר - מתר לטלטל בכלו, אף על פי שיש בו פמה מילין.

יד) כי המקום נחשב כרשות היחיד. טו) את הגדר שנבנתה לשם דירה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַמְחִיצָה שֶׁהִקִּיפוּ, בֵּית סְאֲתִים פְּנוּי בְּלֹא כָלִים [ללא שימוש]; אֲבָל אִם נִשְׁאָר בֵּית סְאֲתִים פְּנוּי בְּלֹא כָלִים, וְלֹא הָיוּ צְרוּיִכִין לוֹ - אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְחִיצָה, אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִין הִקְטַן לְטַלְטֵל מִשְׁלִים [כשליש] לְשִׁירָה.

(לז) מחיצה חלשה מקנים או חבלים. (לה) מכיוון שלא עשה סביבו מחיצות חזקות. (לט) וכל שכן הגוי.

יג. שֶׁלֶשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדֵי צָרְפָן וְקָנוּ שְׁבִיתָה [חנו קודם כניסת השבת], וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הֵם מִתְרִין לְטַלְטֵל בְּכֹלָהּ^{מא}; קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּיָתֵר מִבֵּית סְאֲתִים, וְאַחַר כֵּן בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין לְטַלְטֵל אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ [כפי שהם היו] קָדָם שְׁבוּבָא זֶה [השלישי]; שֶׁהִשְׁבִּיתָה [בכניסת שבת] הִיא הַגּוֹרְמַת [להחשב שיריה], לֹא הַדִּירִין [שניתוספו בשבת].

(מ) כמבואר בהלכה הקודמת. (מא) כי בכניסת השבת הם היו שלושה.

יד. שֶׁלֶשָׁה מְקוּמוֹת הַמְקַפִּין שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה זֶה בְּצַד זֶה וּפְתוּחִים זֶה לְזֶה, שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רְחֹבִים וְהָאֲמִצְעִי קָצֵר [ג], שְׁנִמְצָאוּ לְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פְּסִין [עמודים] מִקְּאֵן וּמִקְּאֵן, וְהָיָה יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה^{מב} - נַעֲשׂוּ כְּשִׁירָה, וְנִתְּנִין לָהֶן [לטלטל] כָּל צָרְפָן^{מג}. הָיָה הָאֲמִצְעִי רְחֹב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קְצָרִים, שְׁנִמְצָא הָאֲמִצְעִי בְּפִסִּין מִשְׁנֵי רוּחוֹתָיו - הָרִי הוּא מְבַדֵּל מִשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים; לְפִיכֵן, אִם שְׁבֵת יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה - אִין נִתְּנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן, אֲלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סְאֲתִים בְּמִקְוָמוֹ. הָיָה יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וּשְׁנַיִם בְּאֲמִצְעִי, אוּ שְׁנַיִם בְּזֶה וּשְׁנַיִם בְּזֶה וְאֶחָד בְּאֲמִצְעִי - נִתְּנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן^{מד}.

(מב) בכל מקום היה אדם אחד. (מג) ובלבד, שלא יהיה בית סאתיים ללא שימוש, כמבואר בהלכה יב. (מד) כי האדם היחיד נחשב יחד עם השניים האחרים.

טו. כָּל מְחִיצָה שְׁאִינָה יְכוּלָה לְעַמּוֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה [שגרותית], אִינָה מְחִיצָה^{מה}; וְכָל . . . מְחִיצָה אִ"א נִי"א הַעֲשׂוּיָה לְנַחַת. מְחִיצָה שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה לְנַחַת [לעמוד זמן] רב, אִינָה מְחִיצָה; וְכָל מְחִיצָה שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה אֲלֵא לְצִנִּיעוֹת בְּלִבְדָּם^{מו}, אִינָה מְחִיצָה. וְכָל מְחִיצָה שְׁאִין

(כו) לנטוע בו אילנות, וכך למעט את המקום מבית סאתיים ולהתירו בטלטול. (כז) משום שאילנות לא מפריעים למגורים, כמבואר בהלכה ו. (כח) כי לא רגילים לבנות עמודים במקום כזה.

טז. טַח [=תסם] אֶת הַפֶּתַל בְּטִיטְכֵט - אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ יְכוּל [הטיט] לְעַמּוֹד [=להתקיים] בְּפָנָי עֲצָמוֹ, הָרִי זֶה מַעוּט. הַרְחִיק מִן הַתַּל שְׁלֹשָׁה, וְעָשָׂה מְחִיצָה ל - הוּעִיל^{לא}; עָשָׂה מְחִיצָה עַל שְׁפַת הַתַּל - אִינוּ מוּעִיל; שֶׁהָעוֹשֶׂה מְחִיצָה עַל גְּבֵי מְחִיצָה, אִינוּ מוּעִיל. נִבְלָעָה מְחִיצָה הַתְּחַתּוֹנָה לֵב, וְהָרִי הַעֲלִיוֹנָה לֵג קָיָמַת - הוּאִיל וְנַעֲשֶׂת הַעֲלִיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה, וְהָרִי אִין שָׁם [לא] - נְרָאָה אֲלֵא הִיא - הָרִי זֶה הוּעִיל, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹלָהּ.

(טז) על מנת למעט את שטח המקום מבית סאתיים. (ל) במידה ויש תל במקום הגדול מבית סאתיים והאדם עשה מחיצה סביב התל לשם דירה, וישנם שלושה טפחים בין התל למחיצה. (לא) התל נחשב כמקום נפרד ומותר לטלטל בו. (לב) המחיצה המקורית של התל. (לג) שעשאה לשם דירה.

יז. רְחֹבָה שְׁאֲחֹרֵי בָתִּים, יִתְּרָה עַל בֵּית סְאֲתִים - אִין מְטַלְטֵלִין בָּהּ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת^{לב}, וְאֶפְלוּ הָיָה פֶּתַח הַבַּיִת פְּתוּחַ לְתוֹכָהּ [לחצר]; וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשֵׁם, וְאַחַר כֵּן הִקִּיפָהּ לֵי - הָרִי זֶה כְּמִקְפַּת לְדִירָה, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹלָהּ.

(לד) כי הרחבה לא הוקפה לדירה. (לה) כפי שנעשות החצרות בזמננו בדרך כלל.

יח. רְחֹבָה לִּי הַפְּתוּחָה לְמַדִּינָה [לעיר] מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד אֶחָד פְּתוּחָה לְשִׁבִיל הַמַּגִּיעַ לְנֶהָר - עוֹשָׂה לָהּ [מניח] לְחִי [=קרוש] מִצַּד הַמַּדִּינָה, וְהָיָה מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹלָהּ [בכל הרחבת], וּמִתּוֹכָהּ לְמַדִּינָה, וּמִן הַמַּדִּינָה לְתוֹכָהּ.

(לו) הגדולה מבית סאתיים ולא הוקפה לדירה.

יט. יָחִיד שֶׁשְּׁבֵת בְּכַקְעָה, וְעָשָׂה מְחִיצָה לִּי סְבִיב לוֹ - אִם יֵשׁ בָּהּ [בכקעה] עַד בֵּית סְאֲתִים, מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֹלָהּ; וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סְאֲתִים, אִינוּ מְטַלְטֵל בָּהּ אֲלֵא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת^{לז}. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵלִים אוּ יָתֵר עֲלֵיהֶן שֶׁשְּׁבֵתוּ בְּכַקְעָה - הָרִי הֵן שִׁירָה, וּמִתֵּר לָהֶן לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְפָן, אֲפֹלוּ פְּמָה מִלִּין; וְהוּא שְׁלֹא יִשְׁאָר מִן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המונחים בצדדים] - עֲשֶׂרָה טְפָחִים או יָתֵר, וְהִקְנָה וְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁעַל גְּבִיָּהֶם - אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נוֹגַע בְּשָׁנֵי הַלְחָיִים אֲלֵא יֵשׁ בִּינְיָהֶן פֶּמָּה אַמּוּת, הוֹאִיל וְגַבְהַ הַלְחָיִים עֲשֶׂרָה יָי, הָרִי זֶה צוֹרֵת פֶּתַח. וְצוֹרֵת פֶּתַח שְׂאֵמְרוֹ - צְרִיכָה שְׂתֵּהָא בְּרִיאָה [חוקה דית] לְקַבֵּל [לחבר לה] דְּלֵת, אֲפִלּוּ דְּלֵת שֶׁל קִשְׁי.

(נד) והוזכרה אף בהלכה טז. (נה) ומכוון כנגד הלחיים. (נו) מדובר על הקנים שבצדדים, אך הקנה שעליהם מועיל אף אם הוא עשוי מחומר חלש יותר ובלבד שיהיה עמיד ברוח מצויה.

כ. פֶּתַח שְׂצוֹרְתוֹ כֶּפֶה [כקשת] - אִם יֵשׁ בְּאֶרְךָ רִגְלֵי הַכֶּפֶה עֲשֶׂרָה טְפָחִים יָי, הָרִי זֶה צוֹרֵת פֶּתַח; וְצוֹרֵת פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצַּד [=כפית המחיצה] - אִינְהָ כְּלוּם; שְׂאִין דְּרָךְ הַפֶּתָחִים לְהִיּוֹת בְּקֶרֶן זְוִית, אֲלֵא בְּאֲמָעָע.

(נז) ללא חישוב העיגול.

כא. בְּכָל עוֹשֵׂיִן מְחִיצָה - בֵּין בְּכָלִים, בֵּין בְּאֲכָלִים, בֵּין בְּאָדָם; אֲפִלּוּ בְּבִהֵמָה, וְשְׂאֵר מִיְנֵי תִּיהַ וְעוֹף - וְהוּא שְׂיֵהִיּוּ [בעלי החיים] כְּפוֹתִים [=קשורים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנּוּדוּ [=יזוזו].

כב. מְחִיצָה הַעוֹמֵדָת מְאֻלָּה [טבעית], הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה. וּמְחִיצָה הַנְּעֻשֵׂית בְּשֶׁבֶת, הָרִי זֶה מְחִיצָה. וְאִם נִעֲשֶׂת בְּשִׁגְגָה יָי - מִתֵּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת; וְהוּא, שֶׁתַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא לְדַעַת [=בשביל] הַמְטַלְטֵל. אֲבָל אִם נִתְּפוֹן אָדָם לְזוֹ הַמְחִיצָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּשֶׁבֶת כְּדֵי לְטַלְטֵל בָּהּ, אָף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ הַעוֹשֶׂה בְּשִׁגְגָה, וְכֵן אִם נִעֲשֶׂת בְּמִזִּיד, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ. (נח) שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת.

כג. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשֶׁבֶת, שְׂיַעֲמֵד זֶה בְּצַד זֶה, וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִדְעוּ אֵלּוּ הַעוֹמְדִין שֶׁבְּשִׁבְלֵי לַעֲשׂוֹתָן מְחִיצָה הַעֲמִידוּ; וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתָם אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחִיצָה זֹה, אֲלֵא יַעֲמִיד אוֹתָם אַחֵר שֶׁלֹּא לְדַעַתוֹ.

כד. אֵילָן שֶׁהוּא מִסָּף [=מסוכך] עַל הָאֶרֶץ - אִם אֵין נוֹפוֹ [=ענפיו] גְּבוּהָ מִן הָאֶרֶץ שֶׁלֹּשָׁה טְפָחִים יָי - מְמַלֵּא בֵּין בְּדֵיּוֹ [=ענפיו] וְעֵלְיוֹ תֵּבֵן וְקֵשׁ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, וְקוֹשֶׁרֵן בְּאֶרֶץ, עַד שְׂיַעֲמֵד בְּרוּחַ מְצוּיָהּ וְלֹא

בְּגַבְהַהּ עֲשֶׂרָה טְפָחִים או יָתֵר, אִינְהָ מְחִיצָה גְּמוּרָה יָי; גְּדוּר [תל אדמה] חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה, מְצַטְרְפִין בֵּיהֶם.

(מה) אף אם המחיצה בנויה בכית. (מו) או לשמירת חפצים, ולא לשם דירה. (מז) אינה מתירה לטלטל במקום המוקף במחיצה, אך המקום המוקף נחשב כרמלית. (מח) ונחשבים כמחיצה גמורה של עשרה טפחים.

טז. כָּל מְחִיצָה שְׂיֵשׁ בָּהּ [חלק] פְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד [-החלק המגודר], אִינְהָ מְחִיצָה. אֲבָל אִם הָיָה פְּרוּץ פְּעוּמָד [-בשורה] - הָרִי זֶה מִתְּרַת; וּבְלִבְד שֶׁלֹּא הָיָה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פְּרָצָה שֶׁהִיא יָתֵר עַל עֵשׂוֹר אַמּוּת. אֲבָל [פרצה של] עֵשׂוֹר אַמּוּת, הָרִי הִיא כְּפֶתַח מִט. וְאִם הָיָה לְפְרָצָה זֶה צוֹרֵת פֶּתַח יָי, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֵשׂוֹר, אִינְהָ מִפְּסַדָּת [=מבטלת] הַמְחִיצָה נֹא - וְהוּא [-ובלבד], שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַפְּרוּץ מְרַבָּה.

(מט) ואינה נחשבת מחיצה. (נ) כמבואר בהלכה יט. (נא) כי הפרצה נחשבת לפתח ולא לפרצה.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהַפְּרָצוֹת [הן] מְשֻׁלְּשָׁה טְפָחִים וּמְעָלָה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפְּרָצוֹת, כָּל פְּרָצָה מִהֵן פְּחוּתָה מְשֻׁלְּשָׁה - הָרִי זֶה מִתְּרַת יָי, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד; שֶׁכָּל פְּחוּת מְשֻׁלְּשָׁה, הָרִי הוּא כְּלָבוּד.

(נב) והפרצות נחשבות כסתומות, וממילא העומד מרובה על הפרוץ.

יח. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהִקִּיף [-עשה מחיצה] בְּקִנִּים, וְאֵין בֵּין קְנָה לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, או שֶׁהִקִּיף בְּחִבְלִים, וְאֵין בֵּין חִבֵּל לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הָרִי זֶה מְחִיצָה גְּמוּרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׂתִי [-מוטות לאורך] בְּלֵא עָרֵב [-רוחב], או עָרֵב בְּלֵא שְׂתִי. וְצָרִיךְ שְׂיֵהִיָּה גְּבַהּ הַקְּנָה עֲשֶׂרָה [טפחים], או שְׂיֵהִיָּה מִן הָאֶרֶץ עַד סוֹף עָבִי הַחִבֵּל הַעֲלִיּוֹן עֲשֶׂרָה אִם הִקִּיף בְּחִבְלִים יָי - שְׂאִין מְחִיצָה פְּחוּתָה מְעֻשְׂרָה. וְכָל הַשְּׂעוּרִין הָאֵלּוּ, הִלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי הֵן.

(נג) החבלים של המחיצה מונחים לרוחב ורחוקים זה מזה פחות משלושה טפחים, והחבל העליון הוא בגובה עשרה טפחים מהקרקע.

יט. 'צוֹרֵת הַפֶּתַח' הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם יָי - הִיא אֲפִלּוּ קְנָה וְכִיּוּצָא בּוֹ מְפָאן [-מצד אחד], וְקְנָה מְפָאן [-מהצד השני], וְקְנָה עַל גְּבִיָּהֶן; גְּבַהּ שְׁנֵי הַלְחָיִים [-הקנים]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַרְבִּים, או שְׁנֵה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וּמְדֻרָן לְתוֹכוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לֹא לְחַי וְלֹא קוֹרָה, שֶׁהָרִי הוּא מְבָדֵל מְרִשּׁוֹת הַרְבִּים.¹

(ח) והשיפוע נחשב כמחיצה. מדובר שגובה השיפוע הוא עשרה טפחים והוא מתפרס על פני ארבע אמות, ולכן הוא נחשב מחיצה.

ה. מְבוּי שְׁצִדוֹ אֶחָד פְּלֵה [מסתיים] לַיִם^ט, וְצִדוֹ אֶחָד פְּלֵה לְאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים - אֵינוֹ צָרִיף פְּלוֹם; שְׁאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים אֵינָה עֲשׂוּיָה לְהַתְּפָנוֹת^כ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יַעֲלֶה הַיָּם שְׁרִטוֹן.^כ

(ט) הים עמוק עשרה טפחים ונחשב מחיצה. (י) האשפה גבוהה עשרה טפחים ונחשבת מחיצה. (יא) ולכן היא נחשבת מחיצה קבועה. (יב) שמא הים יתייבש, ולכן הוא נחשב מחיצה קבועה.

ו. מְבוּי • מְפָלֵשׁ
שֶׁהִיָּה פְּלֵה לְאַמְצַע רְחֵבָה [חצר שאחורי הבתים] שֶׁל רַבִּים י - אִם לֹא הִיָּה מְכוּן פְּנֵגֵד פֶּתַח הַרְחֵבָה^{יד} - הָרִי זֶה [המבוי] פְּסָתוֹם, וְאֵין צָרִיף מְצַד הַרְחֵבָה פְּלוֹם. אֲבָל אִם הִיָּה [המבוי] פְּלֵה לְצִדְדֵי הַרְחֵבָה^{טו}, אֲסוּר^{טז}. וְאִם הִיָּתָה [הרחבה] שֶׁל יָחִיד - אָף [אם המבוי פתוח] לְאַמְצַעָה אֲסוּר; [כ] פְּעֻמִּים בּוֹנֶה מְצַד אֶחָד^{יז}, וְנִמְצָא [המבוי] פְּלֵה לְצִדָּה שֶׁל רְחֵבָה.

(יג) והרחבה פתוחה מהצד השני לרשות הרבים. (יד) הפתוח לרשות הרבים. (טו) והרחבה נראית כהמשך של המבוי. (טז) לטלטל במבוי ללא צורת פתח ולחי או קורה, משום שהוא מבוי מפולש. (יז) אדם יחיד עשוי לבנות בסמיכות למבוי.

ז. אֵין הַמְבוּי נִתָּר בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה, עַד שִׁיְהִיו בָּתִּים וְחֲצֵרוֹת^{יח} פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ^{יט}, וְיִהְיֶה אֲרָפוֹ מְאַרְבַּע אַמּוֹת וְנִמְעָלָה, וְיִהְיֶה אֲרָפוֹ יָתֵר עַל רְחֵבוֹ^כ; אֲבָל מְבוּי שְׁאֲרָפוֹ פְּרָחְבוֹ, הָרִי הוּא פְּחָצֵר, וְאֵינוֹ נִתָּר אֲלָא בְּשֵׁנֵי לְחָיִים מְשֻׁנֵי רוּחוֹתָיו כֹּל לְחַי בְּמִשְׁהוֹ, אוֹ בְּפֶסֶת רְחֵב אֲרַבְעָה [טפחים] מְרוּחַ אַחַת.

(יח) חצר מובילה לשני בתים לכל הפחות, ומבוי מוביל לשתי חצרות לכל הפחות. (יט) ומכיוון שאנשים רבים עוברים במבוי ניתן להתירו אף בלחי או קורה, אך מבוי שאינו פתוח לבתים וחצרות לא עוברים בו אנשים רבים

וְתִנְדָּגֵד^כ, וּמְטַלְטֵל פֶּתַח פְּלוֹ; וְהוּא שִׁיְהִיָּה פֶּתַחְתּוֹ [פחת האילן] עַד בֵּית סְאֵתִים; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר מִבֵּית סְאֵתִים^{כא} - אֵין מְטַלְטֵלִין פֶּתַחְתּוֹ אֲלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, מְפָנֵי שֶׁפֶּתַחְתּוֹ, מְקוֹם שֶׁלֹּא הִקְנֶף לְדִירָה הוּא^{כב}.

(נט) וממילא האילן נחשב מחובר לקרקע. (ס) משום שהאילן נחשב מחיצה. (סא) אם יש לאילן ענפים רבים, או שהיו אילנות רבים סמוכים זה לזה. (סב) ואסור לטלטל בו, כמבואר בהלכה א.

פְּרָק יז

דיני מבואות, חצרות ובארות הפתוחים לרשות הרבים.

א. מְבוּי [שכיל] שִׁישׁ לוֹ שֶׁלֹּשָׁה פְּתִילִים^א, הוּא הַנְּקָרָא 'מְבוּי סְתוּם'; וּמְבוּי שִׁישׁ לוֹ שְׁנַי פְּתִילִים בְּלֶבֶד זֶה פְּנֵגֵד זֶה, וְהָעַם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצֵאִין בְּשִׁכְנָגְדָה^ב - הוּא הַנְּקָרָא 'מְבוּי מְפָלֵשׁ'.

(א) ופתוח מצד אחד לרשות הרבים. (ב) האנשים עוברים במבוי משני צדדיו הפתוחים לרשות הרבים.

ב. הַיֵּאָף מְתִירִין [בטלטול] מְבוּי הַסְּתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית לְחַי [קרוש] אֶחָד, אוֹ עוֹשֶׂה עֲלֵיו קוֹרָה [למעלה], וְדִיו. וְתַחֲשֵׁב אוֹתָהּ קוֹרָה, אוֹ אוֹתוֹ לְחַי, כְּאֵלוֹ סְתָם רוּחַ רְבִיעִית, וְיַעֲשֶׂה [המבוי] רִשּׁוֹת הַיָּחִיד וְיִהְיֶה מְתָר לְטַלְטֵל בְּכָלֵי; [משום] שְׂדִין תּוֹרָה, בְּשִׁלֵּשׁ מְחִיצוֹת בְּלֶבֶד מְתָר לְטַלְטֵל, וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים הִיא הָרוּחַ הַרְבִּיעִית, וְלִפְיָכָף דֵּי לָהּ בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה.

(ג) כמבואר בהלכה ט. (ד) חכמים אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלוש מחיצות, שמא יטלטלו גם ברשות הרבים.

ג. וְהַיֵּאָף מְתִירִין מְבוּי מְפָלֵשׁ? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פְּתַח^א מְכָאן [מפתח אחד], וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה מְכָאן^ב. וּמְבוּי עֵקָם [מפותל], תּוֹרָתוֹ [דיני] כְּמְפָלֵשׁ.

(ה) אם רוחבו הוא פחות משש עשרה אמה, ואז הוא לא נחשב רשות הרבים כמבואר בפרק יד. (ו) כמבואר בפרק הקודם בהלכה יט. (ז) צורת הפתח מחשיבה את המבוי כמבוי עם שלוש מחיצות שמותר לטלטל בו בצירוף לחי או קורה.

ד. מְבוּי • שֶׁהוּא שְׁנֵה מְתוֹכוֹ [שטוח] וּמְדֻרָן לְרִשּׁוֹת [משיפוע לכיוון]

השגת הראב"ד
מבוי . . הרבים א"א דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה והכי איתא בתוספתא (שבת פ"א ה"ד).

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המבוי] סמוך לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לברמלית - אסור לטלטל תחת הקורה, או בין הלחיים, עד שיעשה לחי אחר להתיר [לטלטל] תוף הפתח; שהרי מצא מין את מינו, ונעזרי.

כה) העשויים על מנת להתיר את המבוי בטלטול. כו) הכרמלית שתחת הקורה או בין הלחיים סמוכה לכרמלית השנייה, ולכן היא נחשבת כרמלית 'חזקה' יותר ונדרש לחי נוסף להתיר אותה בטלטול.

יב. בכל עושין לחיים - אפלו בדבר שיש בו רוח חיים^{כז}, ונאפלו פאסורי הנניח^{כח}. עבודה זרה עצמה או אשרה [=עץ המשמש לעבודה זרה], שעשה אותה לחי - כשר; שהלחי • עביו כל

שהוא כט. גבה הלחי, אין פחות מעשרה טפחים; רחבו ועביו, כל שהוא.

כז) אם הוא קשור, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. כח) אף בדברים האסורים בהנאה. היתר הטלטול שנעשה על ידי הלחי אינו נחשב הנאה, מכיון שהלחי עצמו לא מיועד לשימוש. להשתמש (כט) אסור בעבודה זרה לדברים הצריכים שיעור מסוים, כמבואר בהלכה הבאה, אך לחי אינו צריך שיעור ולכן מותר לעשותו אף מעבודה זרה ואשרה.

השנת הראב"ד
שהלחי... שהוא א"א ואם עביו כל שהוא גבה מיהת צריך שיעור שיהא גבהו עשרה, אלא בין לחי בין קורה מותר דמשום היכר הוא והאיכא היכר והרי אם עשה לאשריה סולם בין שתי הצורות מערבין אחד דכל שאסור דבר אחר גורם לו מותר והכי איתא פרק חלון (עירובין עח) ואע"ג דאמרין בגמרא (עירובין פ) מ"ד עושים לחי אשרה אבל קורה כותלי מיכתת שיעורא לאו פלוגתא היא בהדיא אלא אפשר דלא אמר בקורה ומשום אפשר לא מדחיא מימרא דאמורא, ועוד דאיתנהו להנך טעמי דכתבי' ואת"ל דפליגי לאו מטעמא דכתב איהו דהא גבי לחי נמי שיעורא בעי' לגבהה כדכתבינא אלא ה"ק לחי אע"ג דחשבת ליה קשקש נדף אפשר להעמידו בצד הכותל ע"י קשירה אבל קורה כי היא קשקש נדף לא קיימא כלל ובעי' ממ"ז דבר העומד וכיון דהוי מיכתת לא קאי כלל.

יג. בכל עושין קורה, אבל לא באשרה, לפי שיש לרחב הקורה שעזר^ל, וכל השעורין אסורים מן האשרה. וכן רחב הקורה, אין פחות מטפח. ועבניה - כל שהוא; והוא שתהיה בריאה [ראויה] לקבל [לשאת משקל] אריח, שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים על שלשה טפחים^{לא}. ומעמיד [תומכי ה-] קורה, צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבנה.

ל) ארבעה טפחים, כמבואר בהלכה ז. לא) על מנת שיהיה ניכר שהקורה מונחת בקביעות ולא באופן ארעי, ועל מנת שהקורה תחזיק מעמד ברוח מצויה. אמנם, אריח הוא טפח וחצי, ורוחב הקורה הוא טפח בלבד משום שניתן להוסיף רבע טפח טיט משני צידי הקורה וכך הקורה תהיה ראויה לשאת את משקל האריח.

וממילא הוא מיועד לשימוש אישי יותר, ולכן, על מנת להתירו יש לבנות מחיצות טובות יותר כמבואר בהלכה הבאה. כ) כי כך רגילים לבנות מבואות.

ח. חצר שארפה יתר על רחבה - הרי היא פמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים ונצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות - אינו נתר אלא בשני לחיים, או בפס ארבעה

[טפחים].

ט. מבוי שאין ברחבו [ברוחב הפתח] שלשה טפחים - אינו צריך לא לחי ולא קורה, ומתר לטלטל בכלו; שכל פחות משלשה, הרי הוא פלבוד^{כא}. מבוי •

שהכשירו בקורה - אף על פי שמתר לטלטל בכלו ברשות היחיד, הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות

הרבים לתוכו - פטור^{כב}, אבן אם הכשירו בלחי - הזורק מתוכו לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכו - ח"כ, שהלחי הרי הוא פמחיצה ברוח רביעית^{כד}.

כא) וממילא, המבוי לא נחשב מבוי. כב) ולא חייב מהתורה על הזריקה. כג) הקורה היא סימן היכר להבדיל בין המבוי לרשות הרבים, אך היא לא נחשבת כמחיצה גמורה ולכן המבוי לא נחשב לגמרי כרשות היחיד. כד) והמבוי נחשב לגמרי כרשות היחיד.

י. שני כתלים ברשות הרבים, והעם עוברים ביניהם - פיצד מכשיר ביניהם? עושה דלתות מפאן ודלתות מפאן, ואחר כך יעשה ביניהם רשות היחיד. ואינו צריך לנעל הדלתות, אבל צריך שיהיו ראויות להנעל; היו משקעות בעפר, מפנה אותן ומתקנן [שהיו ראויות] להנעל. אבל צורת פתח, או לחי וקורה - אינן מועילין בהכשר רשות הרבים.

יא. מתר • לטלטל במבוי תחת הקורה, או בין הלחיים^{כה}. במה דברים אמורים? בשהיה השנת הראב"ד
מותר... הקורה א"א שבוש הוא זה תחת הקורה לעולם מותר אבל בין הלחיים פליג רבא (עירובין ט) דאי פתח לרה"ד מותר ואיהו פסק כרבא, ואיכא מאן דפסק כאביי דבין לחיים אסור.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז. נִפְרָץ בּוֹ פְּרֻצָה מְצִדּוֹ כְּלָפֵי רֵאשׁוֹ [בתחילתו] - אִם נִשְׁאָר עוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹ פֶּס רַחֵב אֲרֻבְעָה טְפָחִים, מִתָּרֵב^מ; וְהוּא [ובלבד] שְׁלֵא תִהְיֶה הַפְּרֻצָה יָתֵר עַל עֶשְׂרִים^מ. וְאִם לֹא נִשְׁאָר פֶּס אֲרֻבְעָה - אֲסוּר^מ, אֲלֵא אִם כֵּן הִיְתָה הַפְּרֻצָה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה; שְׁכָל פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה, כְּלָבוֹד הוּא.

(מב) אורך המבוי מלכתחילה הוא ארבע אמות, אך מבוי קיים שנפרצה בו פרצה כשר אף באורך ארבעה טפחים. (מג) כי פרצה הגדולה מעשר אמות אינה נחשבת כפתח, ועל מנת לתקנה צריך לגדור אותה או לעשות לה צורת פתח. (מד) אף אם הפרצה קטנה מעשר אמות, משום שהעוברים והשבים עלולים לעבור במבוי רק דרך הפרצה, ולא דרך צידו השני של המבוי, ולא יהיה ניכר לעיניהם הכשר המבוי.

יח. נִפְרָץ הַמְּבוי בְּמֵלֹאוֹ [כל הידופן] לְחֻצֵר, וְנִפְרָצָה חֻצֵר כְּנֻגְדוֹ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים^מ - הָרִי זֶה אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבוי מְפֹלֵשׁ^מ; וְהַחֻצֵר - מִתְּרַת; שֶׁהַחֻצֵר שְׂרָבִים בּוֹקְעִין [עוברים] בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוֹ [מצד אחד] וְיוֹצְאִין בָּזוֹ [מהצד השני], הָרִי הֵיא רֵשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה.

(מה) אך לא נפרצה כל דופן החצר. (מו) אך אם נותרו חלקים ממחיצות המבוי במקומן, הם נחשבים כלחיים המתירים לטלטל במבוי.

יט. מְבוי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁבִילִים מְצִד זֶה וְשְׁבִילִים מְצִד הָאַחֵר, שְׁנִמְצְאוּ [השבילים] מְפֹלְשִׁין לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים - אִף עַל פֵּי שְׂאִינָן מְכוּוְנִין זֶה כְּנֻגְדֵי זֶה, הָרִי כֹל אֶחָד מֵהֶן מְבוי מְפֹלֵשׁ. וְכִיצַד מְכַשְׂרִין? עוֹשֶׂה צוּרַת פְּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁבִילִים שֶׁבְּצִד הָאֶחָד [של המבוי], וְכֵן לְפֶתַח הַגְּדוֹל, וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׁבִילִים שֶׁבְּצִד הַשְּׂנִי לְחֵי אוֹ קוֹרֶה.

כ. מְבוי שֶׁצִּדּוֹ [דפנו] אֶחָד אַרְבֵּי וְצִדּוֹ הַשְּׂנִי קָצֵר, מְנִיחַ אֶת הַקוֹרֶה כְּנֻגְדֵי הַקָּצֵר^מ. הַעֲמִיד לְחֵי^מ כְּחֻצֵי [אמצע] הַמְּבוי - מִחֻצֵי הַמְּבוי הַפְּנִימִי שֶׁהוּא לְפָנִים מִן הַלְּחֵי, מִתָּר לְטַלְטֵל בּוֹ^מ; וְהַחֻצֵי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלְּחֵי, אֲסוּר.

(מז) אם הקורה תהיה מונחת בדופן הארוכה שאין מולה דופן, העוברים והשבים יחשבו שמותר לטלטל אף ברשות הרבים. (מח) או קורה. (מט) ולא חוששים שיטלטלו אף בחצי החיצון של המבוי. היתר זה הוא כאשר בחצי הפנימי יש שיעור מבוי מינימלי המבואר בהלכה ז.

כא. מְבוי שֶׁהוּא רַחֵב עֶשְׂרִים אַמָּה י - עוֹשֶׂה פֶּס

יד. כְּפָמָה יְהִי פְּתַח הַמְּבוי, וְיִהְיֶה דֵי לְהַכְשִׁירוֹ בְּלַחֵי אוֹ קוֹרֶה? גָּבְהוּ, אִין פְּחוּת מְעַשְׂרָה טְפָחִים^ל, וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה^ל; וְרַחֲבּוֹ, עַד עֶשְׂרֵי אַמּוֹת^ל. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שְׁלֵא הִיָּה לוֹ צוּרַת פְּתַח; אֲבָל • אִם הִיָּה לוֹ צוּרַת פְּתַח - אֲבָל • . מְעַשְׂרָה א"א פְּחוּת מְעַשְׂרָה שְׁבוּשׁ הוּא. אֲפִלּוּ הִיָּה גְבוּהַ מְאֹה אַמָּה, אוֹ פְּחוּת מְעַשְׂרָה [טפחים], אוֹ רַחֵב מְאֹה אַמָּה - הָרִי זֶה מִתָּר.

(לב) מחיצה הנמוכה מעשרה טפחים אינה נחשבת מחיצה, ולכן מבוי הנמוך מעשרה טפחים נחשב כמבוי ללא מחיצות. (לג) מקום הגבוה מעשרים אמה לא ניכר לעיני העוברים ושבים, ולכן לא ניתן להכשיר את המבוי הגבוה מעשרים אמה בקורה העשויה להיכר כמבואר בהלכה הבאה, אך לחי שנחשב כמחיצה ניתן להניח אף במבוי הגבוה מעשרים אמה ולהתירו בטלטול. (לד) פתח הרחב מעשר אמות אינו נחשב פתח, ולא ניתן להתירו בלחי או קורה.

טו. וְכֵן אִם הִיָּה בְּקוֹרֶה שֶׁל מְבוי כְּפִיור [פיסול] וְצִיּוּר, עַד שֶׁיְהִי הַכָּל מְסֻתְּפֵלִין בָּהּ - אִף עַל פֵּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים אַמָּה, כְּשֶׁרָה; [מכיוון] שֶׁהַקוֹרֶה מְשׁוּם הַכֹּר עֲשׂוּיָה, וְאִם הִיְתָה לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים, אִינָה נִפְרָת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוּר וְכִיּוּר - מְסֻתְּפֵלִין בָּהּ, וְנִמְצָא שָׁם [ש-יש] הַכֹּרֶלֶה.

(לה) היתר הכיור והציור הוא רק במבוי הגבוה מעשרים אמה אך לא במבוי הרחב מעשר אמות.

טז. מְבוי שֶׁהִיָּה גָּבְהוּ מִן הָאֲרֶץ עַד קְרָקְעִית קוֹרֶה עֶשְׂרִים אַמָּה, וְעַבֵּי הַקוֹרֶה לְמַעְלָה מְעַשְׂרִים - כְּשֶׁרֵל^ל; הִיָּה גָּבְהוּ יָתֵר מְעַשְׂרִים, וְכֹא לְמַעְטוֹ בְּקוֹרֶה [נוספת] שְׂמִינִית אוֹתָהּ לְמִטָּה לִי - צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּרַחֲבָהּ לֵחַ טְפָחִים^ל. הִיָּה גָּבְהוּ [של המבוי] פְּחוּת מְעַשְׂרָה^מ - חוֹקֵק בּוֹ [חופר בקרקע] מְשֻׁף [ש-טח] אֲרֻבְעֵי אַמּוֹת עַל אֲרֻבְעֵי אַמּוֹת, וּמְעַמִּיק [בקרקע] פְּדִי לְהַשְׁלִימוֹ לְעֶשְׂרָה מֵאָה.

(לו) כי חלל המבוי עצמו הוא פחות מעשרים אמה. (לז) כנגד הקורה המתירה לטלטל במבוי. (לח) של הקורה התחתונה. (לט) על מנת שיוכל לעמוד עליה ולראות את הקורה העליונה, ולכן הקורה העליונה נחשבת היכר למרות שהיא גבוהה מעשרים אמה. (מ) ונחשב כמבוי ללא מחיצות, כמבואר בהלכה יד. (מא) שהוא שיעור אורך המבוי המינימלי, כמבואר בהלכה ז, וכך מחיצות המבוי נחשבות מחיצות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נז) אך אם המחצלת אינה גבוהה שלושה טפחים מהקרקע, הקורה בטלה והמבוי מותר בטלטול כי המחצלת נחשבת מחיצה. (נח) על מנת שהקורה תהווה היכר.

כד. קורה היוצאה מפתל זה, ואינה נוגעת בפתל השני, וכן שתי קורות, אחת יוצאה מפתל זה ואחת יוצאה מפתל זה, ואין מגיעות זו לזו - פחות משלשה^ט, אין צריך להביא קורה אחרת^ס; הנה ביניהן שלשה, צריך להביא קורה אחרת.

(נט) טפחים, בין הקורה לכותל או בין שתי הקורות. (ס) כי פחות משלושה הוא כלבוד.

כה. וכן • שתי קורות

המתאימות [=צמודות], לא

בזו פדי לקבל אריח ולא

בזו פדי לקבל אריח סא -

אם יש בשתייהן פדי לקבל אריח, אינו צריך להביא קורה אחרת. היו אחת למטה ואחת למעלה - רואין את העליונה כאלו היא למטה, ואת התחתונה כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים^{סב}, ולא תחתונה למטה מעשרה^{סג}; ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים, כשרואין אותן שרודה זו ועלתה זו בכונה [=כשנחשבים באותו גובה], עד שיעשו זו בצד זו.

(סא) כמבואר בהלכה יג. (סב) עשרים אמה הוא הגובה המירבי של המבוי. (סג) עשרה טפחים הוא הגובה המינימלי של המבוי.

כו. היתה הקורה עקמה [ונטתה מחוץ למבוי], רואין אותה כאלו היא פשוטה^{סד}; ועגלה^{סה}, רואין אותה כאלו היא מרבעת - אם היתה בהקפה שלשה טפחים, יש בה רחב טפח^{סו}. היתה הקורה בתוך המבוי, ועקמה חוץ למבוי, או שהיה עיקמה למעלה מעשרים, או למטה מעשרה - רואין: כל שאילו ינטל העקום, וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת; ואם לאו, צריך להביא קורה אחרת.

(סד) ישרה, ולא חוששים שיבואו לטלטל מחוץ למבוי. (סה) שלא ראויה לקבל אריח. (סו) שהוא שיעור הקורה הראוי, כמבואר בהלכה יג.

כז. בארסי שעשה לה שמונה פסין [קורות] מארבע זוויות, שני פסין דבוקין בכל זווית^{סז} - הרי אלו

גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא שיעור משך המבוי, ומעמידו באמצע [המבוי] - ונמצא בשני מבואות, שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות^{סח}. או מרחיק שתי אמות מפאן [ממצד אחד], ומעמיד פס שלש אמות, ומרחיק שתי אמות מפאן [מהצד השני], ומעמיד פס שלש אמות - ונמצא פתח המבוי עשר אמות, והצדדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד מרבה על הפרוץ^ט.

(נ) ורוחב המבוי המירבי הוא עשר אמות, כמבואר בהלכה יד. (נא) ובלבד שבכל אחד מהם קיימים כל כללי המבוי המבוארים בהלכה ז. (נב) כי רוחב הפסים הוא שש אמות, ורוחב הצדדים הוא ארבע אמות. במקרה זה לא ניתן להתיר כאשר השטח הפרוץ שווה לשטח המגודר, כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז, משום שבמקרה זה יש שתי פרצות במבוי.

כב. לחי הכולט מדפנו של מבוי^{טז}, פשר; ולחי העומד מאליו^{טז} - אם סמכו עליו מקדם [לפני] השבת, פשר. ולחי שהוא נראה מבפנים לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי, או שהיה נראה מבחוץ לחי, ומבפנים נראה שהוא שוה וכאלו אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים, או שהפליגו [שהרחיקו] מן הפתל שלשה - לא עשה פלוס^{טז}; אבל פחות משלשה טפחים - פשר, שכל פחות משלשה פלוס. לחי שהוא רחב הרבה - בין שהיה רחבו פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו פחצי רחב המבוי - פשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי, נדון משום עומד מרבה על הפרוץ^{טז}.

(נג) קיר המבוי עצמו בולט לתוך המבוי, על מנת לחזק את הקיר, ונראה הדבר כלחי. (נד) שלא נבנה עבור היתר המבוי. (נה) משום שהלחי נחשב כמחיצה, ומחיצה הגבוהה שלושה טפחים מהקרקע אינה נחשבת מחיצה כי בעלי חיים יכולים לעבור תחתיה. (נו) ובשני האופנים מותר לטלטל במבוי.

כג. קורה שפרש עליה מחצלת - הרי בטלה, שהרי אינה נפרת; לפיכך, אם היתה המחצלת מסלקת [רחוקה] מן הארץ שלשה טפחים או יתר, אינה מחיצה^{טז}. נעץ שתי יתדות בשני פתלי מבוי מבחוץ, והניח עליהן הקורה - לא עשה פלוס; שצריך להיות הקורה על גבי המבוי^{טז}, לא סמוך לו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להוציא את הדלי מחוץ לפסים על מנת להשקות את הבהמה ולעבור על איסור הוצאה מרשות לרשות.

ל. לא התירו הפסין האלו, אלא בארץ ישראל, ולבמה עולי רגלים בלבד^{טו} - והוא [ובלבד], שיהיה באר מים חיים של רבים. אבל אדם^{טז} - ירד לבאר וישתה, או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים, ויעמד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול לירד בו - הרי זה ידלה וישתה בין הפסין^{טז}.

(עו) משום שהם הולכים לדבר מצווה. (עז) העולה לרגל, שיכול לרדת לבאר עצמה. (עח) כי הוא לא יכול לשחות באופן אחר.

לא. וכן בור הרבים ובאר היחיד^{טז}, אפלו בארץ ישראל - אין ממלאין מהו, אלא אם בן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים.

(עט) בור הוא מקום מים מכונסים, ובאר היא באר מים חיים.

לב. הממלא לבמהו בין הפסין, ממלא ונותן בכלי לפניה; ואם היה אבוס [כלי להאכלת הבהמה] ראשו [חלקו] נכנס לבין הפסים, והיה [האבוס] גבוה עשרה ורחב ארבעה^פ - לא ימלא ויתן לפניה [את הדלי], שמא יתקלקל האבוס, ויוציא הדלי לאבוס, ומן האבוס לקרקע רשות הרבים^{כא}; אלא ממלא [את המים] ושופך [לתוך האבוס], והיא [הבהמה] שותה מאליה.

(פ) ונחשב רשות היחיד. (פא) מעיקר הדין מותר להוציא את הדלי מהבור לאבוס משום ששניהם הם רשות היחיד, אך אם האבוס יתקלקל הוא יוציא את הדלי מהבור לרשות הרבים ויעבור על איסור, ולכן אסור להוציא את הדלי מהבור לאבוס.

לג. הזורק מרשות הרבים לבין הפסין, חיב; הואיל ויש בכל זוית וזוית מחיצה גמורה שיש בה גבה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע נפר ונראה - נעשה כל שביניהם רשות היחיד; ואפלו היה בבקעה, ואין שם ביניהם באר - שהרי בכל רוח ורוח פס מפאן ופס מפאן. ואפלו היו רבים בוקעין ועוברין בין הפסין - לא בטלו המחיצות, והרי הן כחצר שהרבים בוקעין בה; והזורק לתוכו, חיב. ומתן להשקות הבהמה ביניהן, אם היה שם ביניהן באר.

במחיצה; ואף על פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח ורוח, הואיל וארבע הזויות עומדות, הרי זה מתן למלאה [מים] מן הבור ולהשקות לבהמה^{טט}. וכמה יהיה גבה כל פס מהן? עשרה טפחים^ע; ורחבו, ששה טפחים^{עא}; ויבין כל פס ופס, כמלא שתי רבקות [=קבוצות] של ארבע ארבע בקר, אחת נכנסת ואחת יוצאה - שעור רחב זה, אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

(סז) הנחשבת רשות היחיד ונמצאת ברשות הרבים. (סח) וכל פס נוטה לכיוון אחר. (סט) כמבואר בהלכה ל. כי מחיצה הנמוכה מעשרה טפחים אינה נחשבת מחיצה. (עא) קורה המתירה טלטול במבוי מועילה אף באורך ארבעה טפחים, כמבואר בהלכה ז, משום שבמבוי קיימות מחיצות שלימות, אך בבאר אין כלל מחיצות ולכן רחב הקורה הוא שישה טפחים.

כח. היה במקום אחד מן הזויות, או בכל זוית מארבעתן, אכן גדולה, או אילן, או תל [אלכסוני] המתלקט [=מיחמר ל] עשרה [טפחים] מתוך [בסיס] ארבע אמות, או חבילה של קנים - רואין: כל שאלו יחלק יש בו אמה [שהיא שישה טפחים] לכאן ואמה לכאן גבה עשרה^{עב}, נדון משום [נחשב] זוית שיש בה שני פסין. חמשה קנים, ואין בין זה לזה שלשה^{עג}, ויש ביניהם^{עד} ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן - נדונים משום זוית שיש בה שני פסין.

(עב) ניתן לחלקו וליצור ממנו מחיצות בשיעור זה. (עג) טפחים, ונחשבים כמחוכרים זה לזה. (עד) בכל חמשת הקנים.

כט. מתן להקריב [לקרב] ארבע הזויות האלו לבאר - והוא, שתהיה פרה [יכולה לעמוד] ראשה ורבה בפנים מן הפסין ושותה^{עה}; אף על פי שלא יאחז ראש הבהמה [בכות] עם הפלי שבו המים, הואיל וראשה ורבה בפנים, מתן, ואפלו לגמל. היו קרובים [הפסים] יותר מזה - אסור להשקות מהן, אפלו לגדי שהוא פלו נכנס לפנים. ומתן להרחיק [להרחיב השטח] כל שהוא [ככל שירצה], ובלבד שירבה בפסים פשוטין שמיחין אותן בכל רוח ורוח, פדי שלא יהיה [המרווח ש]בין פס לחברו יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

(עה) אם הפרה תעמוד ברובה מחוץ לפסים, האדם עלול

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המצומצמת בחצי אצבע. (צא) בכל מקרה מחשבים את השיעור החמור משניהם. (צב) אם משך המבוי הוא ארבע אמות מצומצמות, אינו נחשב מבוי ומותר לטלטל בו רק בשני לחיים או פס ארבעה כמבואר בהלכה ח. (צג) אם גובה המבוי הוא עשרים אמה מרווחות, לא ניתן להתירו בקורה כמבואר בהלכה יד. (צד) אם רוחב הפרצה הוא עשר אמות מרווחות, היא אינה נחשבת כפתח והמחיצה מתבטלת, כמבואר בהלכה יז.

לד. חָצַר שְׂרָאשָׁה אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפְּסִין - מִתֵּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפְּסִין, וּמִבֵּין הַפְּסִין לְתוֹכָהּ; הָיוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת^פ, אֲסוּרִין עַד שְׁיַעֲרְבוּ^{פג}. וְבָשׂוּ הַמַּיִם [שכבור] בְּשֵׁבֶת - אֲסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפְּסִין; שְׂלֵא נִחְשְׁבוּ מְחִיצָה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֲלֵא מִשׁוּם הַמַּיִם. בָּאוּ לוֹ [לכאור] מַיִם בְּשֵׁבֶת - מִתֵּר לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶן; שֶׁכָּל מְחִיצָה שֶׁנַּעֲשֶׂת בְּשֵׁבֶת, שְׁמָהּ מְחִיצָה. מְבוּי שֶׁנִּשְׁטְלָה קוֹרְתוֹ אוֹ לְחִיו בְּשֵׁבֶת - אֲסוּר לְטַלְטֵל בוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְרָץ לְכַרְמְלִית^{פד}.

(פב) נכנסות לבין הפסים. (פג) עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין. (פד) ואין הדבר תלוי במצב הבור או המבוי בכניסת השבת.

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

פָּרָק יח

שיעור כמות ההוצאה המחייבת בהוצאה מרשות לרשות.

א. הַמוֹצִיא דָּבָר מִרְשׁוֹת הַיְּחִיד לְרְשׁוֹת הָרַבִּים, אוֹ מִרְשׁוֹת הָרַבִּים לְרְשׁוֹת הַיְּחִיד - אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׁיֻצֵּיא מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׁמוֹעִיל פְּלוּם [=משהן]. וְאִלּוּ הֵן שְׁעוֹרֵי הַהוֹצָאָה: הַמוֹצִיא אֶכְלֵי אֲדָם - כְּגִרְוֹגְרָת^א, וּמִצְטָרְפִין [מאכלים שונים] זֶה עִם זֶה; וְהוּא שְׁיֵהִיָּה כְּגִרְוֹגְרָת מִן הָאֶכֶל עֲצָמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלָפִין וְהַגְּרֵעִינִין וְהַעֲקָצִין [=ענף המחברו לעץ] וְהַסְּבִין [=פסולת הקמח] וְהַמְרָסִין [=קליפה עבה של תבואה].

(א) שלישי ביצה, כמבואר בפרק ח הלכה ה.

ב. יֵינוּ, כְּדֵי רַבַּע רַבִּיעִית^ב; וְאִם הִיָּה קְרוּשִׁי, כְּזֵיתִי. חֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כְּדֵי גְמִיאָה [=בליעה בבת אחת]; וְחֵלֵב טְמֵאָה^ה, כְּדֵי לְכֹהֵל [=לרפואת] עֵינֵי אַחַת. חֵלֵב אִשָּׁה וְלֶבֶן בִּיצָה, כְּדֵי לְתַן בְּמִשְׁפָּה [=משחה לעיניים]. שְׁמֶן - כְּדֵי לְסוּף אֶבֶר קָטָן, שֶׁהוּא אֲצִבַּע קְטָנָה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל, כְּדֵי לְשׁוּף [=לשפשף] אֶת הַקְּיִלוֹרִית [משחה לעין]; וְקִילוֹר . . . לְרַחוּץ א"א ירושלמי וְקִילוֹר (פ"ח ה"א) ומים כדי לרחוץ.

לְשׁוּף בְּמַיִם; וּמַיִם, כְּדֵי לְרַחוּץ פְּנֵי מְדוּכָה [=כלי לתישת אוכלין]. דְּבִשׁ, כְּדֵי לְתַן עַל רֹאשׁ הַפְּתִית [=מכה בגב הבהמה]. דָּם, וְשֶׁאֵר כָּל הַמְּשָׁקִין, וְכָל הַשׁוֹפְכִינֵי - כְּדֵי רַבִּיעִית^א.

(ב) רבע מרביעית לוג. כמות יין כזו היא כמות הראויה לשתיה לאחר שמערבים אותה עם שלוש רביעיות מים. (ג) שאינו ראוי לשתיה. (ד) בדומה לשיעור של איסורים רבים אחרים כאכילת חלב ודם. (ה) שאסור לשתיה.

לה. אֲכַסְדְּרָה [הנמצאת]

השנת הראב"ד אכסדרה . . פטור א"א זה שבוש.

• בְּבִקְעָה פֶּה - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאִף עַל פִּי שְׁהִיא [האכסדרה] שְׂלֵשׁ מְחִיצוֹת וְתִקְרָה^{פז}; שְׁאֵנוּ רֹאִין כְּאִלּוּ פִּי תִקְרָה יָרֵד וְסָתַם רוּחַ רַבִּיעִית. וְהַזֹּרֵק מִרְשׁוֹת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ - פְּטוּר, כְּזֹרֵק לְמְבוּי סָתוּם שִׁישׁ לוֹ קוֹרָה^{פח}. בֵּית אוֹ חָצֵר שֶׁנִּפְרָץ קֶרֶן זְוִית שְׁלֵהּ בְּעֶשֶׂר אֲמוֹת, הָרִי זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן [=בבית או בחצר]; אִף עַל פִּי שֶׁכָּל פְּרָצָה שְׁהִיא עַד עֶשֶׂר אֲמוֹת [נחשבת] כְּפֶתַח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זְוִית^{פח}. וְאִם הִיָּתָה שֵׁם קוֹרָה מְלֻמְעָלָה עַל אֶרֶץ הַפְּרָצָה - רֹאִין אוֹתָהּ [כאילו] שְׁיִרְדָּה וְסָתְמָה [את הפרצה], וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן.

(פח) והבקעה נחשבת כרמלית. (פז) ללא מחיצה רביעית. (פז) כמבואר בהלכה ט. (פח) ולכן הפרצה לא נחשבת כפתח.

לו. הָאֲצִבַּע שֶׁמִּשְׁעָרִין בָּהּ בְּכָל מְקוֹם, הִיא רַחֵב הַגּוֹדֵל [=אגודל] שֶׁל יָד^ט; וְהַטְּפַח, אֲרִבַּע אֲצִבַּעוֹת. וְכָל אֲמָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּשֵׁבֶת בֵּין בְּסִפָּה וְכֻלָּאִים - הִיא אֲמָה בֵּת שְׁשֵׁה טְפָחִים. וּפְעָמִים [לעיתים] מִשְׁעָרִין בְּאֲמָה בֵּת שְׁשֵׁה טְפָחִים דְּחֻקוֹת [=צפופות] זו לְזוֹ, וּפְעָמִים מִשְׁעָרִין בְּאֲמָה בֵּת שְׁשֵׁה טְפָחִים שׁוֹחֲקוֹת וְרוּחוֹת^צ; וְזֶה וְזֶה, לְהַחְמִירָא. פִּיצֵד? מִשְׁוֹף מְבוּי, בְּאַרְבַּע אֲמוֹת שׁוֹחֲקוֹת^{צב}; וְגַבְהוֹ, עֶשְׂרִים אֲמָה עֲצָבוֹת^{צג}; רַחֵב הַפְּרָצָה, עֶשֶׂר אֲמוֹת עֲצָבוֹת^{צד}. וְכִיוֹצָא בְּהֵן, [ועל דרך זה] לְעַנְגֵן סָפָה וְכֻלָּאִים.

(פט) כשני ס"מ. (צ) אמה מרווחת גדולה מהאמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְאָדָם, שְׁעוֹרָן פְּחוֹת מִכְּגִּוּגְרָתָא^{כא}: מְזַרְע קְשׁוּאִין, שְׁנַיִם; וּמְזַרְע הַדְּלוּעִין, שְׁנַיִם; מְזַרְע פּוֹל הַמְּצָרִי, שְׁנַיִם. הַמוּצִיא סִבְיָן, כְּדִי לְתַן עַל פִּי כּוֹר [=פּתח תנור] שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. הַמוּצִיא מְרֹסָן - אִם לְאָכִילָה, שְׁעוֹרוֹ כְּגִוּוּגְרָת; לְבִהְמָה, שְׁעוֹרוֹ כְּמֵלֵא פִי גְדִי; לְצִבְיָעָה, כְּדִי לְצַבֵּע בְּגַד קֶטָן^{כב}. לְוֹלְבִי [=קצוות] וְרִדִין [=ענפים רכים] וְהַחֲרוּבִין - עַד שְׁלֵא יִמְתִּיקוּ, כְּגִוּוּגְרָת^{כג}; וּמְשִׁימְתִּיקוּ, כְּמֵלֵא פִי גְדִי^{כד}. אֲבָל הַלוֹף וְהַחֲרָדֵל וְהַתּוֹרְמוֹסִין וְשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין [=הזרעים הכבושים] - בֵּין שְׁמִיתִיקוּ בֵּין שְׁלֵא יִמְתִּיקוּ, כְּגִוּוּגְרָת.

כא) על כל זרע חייבים בהתאם לכמות המינימלית שניתן לזרוע ממנו. כב) בגודל שלוש אצבעות. כג) משום שהם אינם ראויים למאכל אדם או בהמה, ומשתמשים בהם לרפואה. כד) משום שבדרך כלל הם מיועדים לבהמות.

ז. הַמוּצִיא גְרָעִינִין - אִם לְאָכִילָה, חֶמֶשׁ; וְאִם לְהַסְקָה, הָרִי הֵן כְּעֵצִים^{כה}; וְאִם לְחֻשְׁבוֹן [=למנין], שְׁתַּיִם; וְאִם לְזִרְיָעָה, שְׁתַּיִם. הַמוּצִיא אֶזוּב, לְאָכִילָה, כְּגִוּוּגְרָת; לְבִהְמָה, כְּמֵלֵא פִי גְדִי; לְעֵצִים, כְּשְׁעוֹר הַעֵצִים; לְהַזְיָה [=על טמא מת], כְּשְׁעוֹר הַזְיָה.

כה) ושיעורם מבואר בהלכה ד.

ח. הַמוּצִיא קְלָפֵי אַגֻּזִין, וְקְלָפֵי רְמוֹנִים, אִיסְטִיס, וּפּוּאָה [=מיני צמחים המשמשים לצבע], וְשְׁאָר הַצּוֹבְעִין - כְּדִי לְצַבֵּע בְּהֵן בְּגַד קֶטָן, כְּסִבְכָה [=כיסוי] שְׁמִנִּיחִין הַבְּנוֹת עַל רֵאשִׁיהֶן. וְכֵן הַמוּצִיא מִי רִגְלִים [=שתן] בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, אוֹ נֶתֶר אֶלְכָסְנִדְרִיָה, אוֹ בְרִית, קִימוּנְיָא, וְאֶשְׁלַג [=חומרי ניקוי], וְשְׁאָר כָּל הַמְּנַקִּין - כְּדִי לְכַבֵּס בְּהֵן בְּגַד קֶטָן, כְּסִבְכָה. הַמוּצִיא סִמְנִין [=צבעים] שְׁרוּיִין [=במים], כְּדִי לְצַבֵּע בְּהֵן דְּגָמָא [=בגד לתצוגה] לְאוּרָג.

ט. הַמוּצִיא דִּיּוֹ עַל הַקְּלָמוֹס, שְׁעוֹרוֹ כְּדִי לְכַתֵּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתוֹת [=אותיות]; אֲבָל אִם הַמוּצִיא הַדִּיּוֹ בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אוֹ בְּקֶסֶת [=מיכל דיו] - צָרִיף שְׁיִהִיָּה בּוֹ יֶתֶר עַל זֶה, כְּדִי שְׁיַעֲלֶה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס כְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת. הִיָּה בְּקֶסֶת כְּדִי אוֹת אַחַת וּבְקָלָמוֹס כְּדִי אוֹת אַחַת, אוֹ בְּדִי לְבַדּוֹ כְּדִי אוֹת אַחַת וּבְקָלָמוֹס כְּדִי אוֹת אַחַת - הָרִי זֶה סִפְק. הַמוּצִיא שְׁתֵּי אוֹתוֹת וְכַתְּבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, תִּיבְכִי; [=כן] כְּתִיבְתָן, זוֹ הִיא הַנְּחָתָן. הַמוּצִיא אוֹת אַחַת וְכַתְּבָהּ, וְחִזַּר וְהַמוּצִיא אוֹת שְׁנֵיָהּ וְכַתְּבָהּ - פְּטוּר; [=משום] שְׁכָפַר חֲסֵרָה הָאוֹת הָרְאוּשׁוֹנָה^{כו}.

ו) מים שאינם ראויים לשתיה ולבישול. ז) שהיא כמות ראויה לגבל בה טיט.

ג. תְּבִין תְּבוּאָה, כְּמֵלֵא פִי פְּרָה. תְּבִין קֶטְנִיּוֹת^ח, כְּמֵלֵא פִי גְמֵל^ט. וְאִם הַמוּצִיא תְּבִין קֶטְנִיּוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה, כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; שְׁהַאֲכִילָה עַל יָדֵי [=בשעת] הַדְּחָק, שְׁמָה אֲכִילָה. עֶמִיר [=קש], כְּמֵלֵא פִי טֹלָה. עֲשׂוּבִים, כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עַלִי שׁוּם וְעַלִי בְּצָלִים - אִם הֵיוּ לַחִים, כְּגִוּוּגְרָת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲכָלִי אָדָם; וְיִבְשִׁים, כְּמֵלֵא פִי גְדִי. וְאִין מְצַטְרְפִין [=המינים שונים] זֶה עִם זֶה לְחֵמוֹר [=לשיעור הקטן] שְׁבִהוּ, אֲבָל מְצַטְרְפִין לְקָל שְׁבִהוּ. בִּיצֵד? הַמוּצִיא תְּבִין תְּבוּאָה וְקֶטְנִיּוֹת - אִם יֵשׁ בְּשִׁנְיָהֶן כְּמֵלֵא פִי פְּרָה, פְּטוּר^י; כְּמֵלֵא פִי גְמֵל, חֵיב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, לְעִנְיַן הַשְּׁבֵת.

ח) שאינו ראוי לפרה. ט) הגדול יותר ממלוא פה פרה. י) שאינם ראויים למאכל אדם. יא) כי שיעור החיוב על תבן קטניות הוא כמלוא פה גמל הגדול ממלוא פה פרה.

ד. הַמוּצִיא עֵצִים - כְּדִי לְבַשֵּׁל כְּגִוּוּגְרָת מִבִּיצַת הַתְּרַנְגוּלִים, טְרוּפָה [=מעורבת] בְּשֶׁמֶן וְנִתּוּנָה בְּאֶלְפֶס [=מחבת]. הַמוּצִיא קְנָה, כְּדִי לְעַשׂוֹת קְלָמוֹס הַמְּגִיעַ לְרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו; וְאִם הִיָּה עֶבְהָ אוֹ מְרַסְסִי^{יב}, שְׁעוֹרוֹ כְּעֵצִים.

יב) שבור, ואינו ראוי לכתובה.

ה. הַמוּצִיא תְּבִלִין, כְּדִי לְתַבֵּל בִּיצָה^{יג}; וּמְצַטְרְפִין [=תבלינים שונים] זֶה עִם זֶה. פְּלִפְלֵת^{יד}, כָּל שֶׁהוּא. עֶטְרִין^{טו}, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ רַע^{טז}, כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְּשָׂמִים, כָּל שֶׁהֵן. אַרְגָּמָן טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַנּוֹרֵד [=ורד סגור], אַחַת. מִינֵי מַתְכוֹת הַקְּשִׁים, כְּגוֹן נַחֲשֵׁת וּכְרָזִל^{יז}, כָּל שֶׁהֵן^{יח}. מַעֲפָר הַמְּזַבַּח, וּמֵאֲבָנֵי הַמְּזַבַּח, וּמִמְּקָק [=רקבון] סִפְרִים, וּמִמְּקָק מְטַפְחוֹתֵיהֶן [=כיסויים] - כָּל שֶׁהֵן, מִפְּנֵי שֶׁמְצַנְיָעִין אוֹתָן לְגִנְיָה^{יט}. גַּחְלַת, כָּל שֶׁהוּא; וְהַמוּצִיא שְׁלֵהֶבֶת, פְּטוּר^כ.

יג) כגרוגרת מביצה. יד) המיועד לריח הפה. טו) פסולת הזפת, המיועדת לתאורה. טז) המיועד לרפואה. יז) שניתן לעשות מהם כלים. יח) מפני קרושתם. יט) שראוי לעשות מהן כלי קטן. כ) כי אין ממשות בשלהבת.

ו. הַמוּצִיא • זִרְעוֹנֵי גְנָה שְׁאִינָן נֶאֱכָלִין השנת הראב"ד בקצת כת"א א"א תוספתא (פ"ט ה"ו) המוציא [מורסן] אם לאכילה כגרוגרת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. המוציא שתי נימין [שערות] **מזנב הסוס ומזנב הפרה, תיבל. הוציא** [שערה] **אחת מן הקשה** [=מהשערות הקשות] **שפחזיר, תיב. נצרי** [-סיב] **דקל, והן חוטי העץ - שמים; חורי דקל, והן קלפי החריות** [=ענפים] - **אחת. מצמר גפן, ומצמר פלף** [=משין], **ומצמר גמלים וארנבים וחייה שבים, ושאר כל הנטוין - פדי לטוות חוט ארף ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד, או מן השק, או מן העור - כשעורן לטמאה** [-לקבלת טומאה], **כף שעורן להוצאה: הבגד, שלשה על שלשה** [טפחים]; **השק, ארבעה על ארבעה; העור, חמשה על חמשה.**

ל) משום שמשתמשים בהם לצידת עופות.

יד. המוציא עור שלא נתעבד [=מעובד] **כלל, אלא עדין הוא רף - שעורו, פדי לצר** [=לעטרף] **משקלת** [של מאזניים] **קטנה שמשקלה שקל לא. היה** [העור] **מלוח, ועדין לא נעשה** [=נשרה] **בקמח ולא בעפצא** [=חומר עיבוד] - **שעורו, פדי לעשות קמיע. היה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצא - שעורו, פדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו, חמשה על חמשה.**

לא) על מנת שהמשקולת לא תיהרס.

טו. המוציא קלף מעבד לב, פדי לכתב עליו פרשת שמע' עד ושבשעריה ¹². **דוכסוסטוס** ¹² **לד, פדי לכתב עליו מזוזה** ¹² **לה. ניר - פדי לכתב עליו שתי אותות של קשר מוכסין** [=אישור תשלום מכס], **שהן גדולות מאותות שלנו. המוציא קשר מוכסין - תיב, אף על פי שפבר הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה הוא לעולם** ¹². **המוציא שטר פרוע, ונר מחוק** ¹² **לד - פדי לכתב על פי צלוחית קטנה של פליטון** [=בושם]; **ואם יש בלכן** [=חלק ריק] **שלו פדי לכתב שתי אותות של קשר מוכסין, תיב.**

לב) הכשר לכתיבת תפילין. לג) שהיא הפרשה הקטנה בתפילין. לד) חלקו הפנימי של העור, הכשר רק לכתיבת מזוזה. לה) במזוזה יש שתי פרשות - שמע, והיה אם שמוע. לו) השטר מהווה ראיה על תשלום המכס. לז) שאינו יכול לגבות בו את חובו.

כו) למרות שהוא לא עצר לנוח מעט. כז) האות הראשונה התייבשה לפני כתיבת האות השנייה.

יז. המוציא פחל [-סוג] **השנת הראב"ד המוציא . . להתקשט א"א דבר זה** **כתב במקום עירניות האמור בגמ' (שבת פ) ולא נהיר אבל עירניות שאינן צנועות ולעולם מתקשטות שתי עינים.**

בין לרפואה בין לתבשית, פדי לכחל עין אחת; ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחילת שתי עינים, והוציאו להתקשט - עד שיוציא פדי לכחל שתי עינים. זפת וגפרית, פדי לעשות נקב ¹². **שעה, פדי לתן על פי נקב קטן** [=לסותמו]. **דבק, פדי לתן בראש השבשבת** [=קנה שמורחין ראשו בדבק התפוס האפרוחים]. **רקב** [=שומן], **פדי למשח תחת רקיק** [=מאפה רק] **כסלע.**

כח) לאטום את הכלי בזפת וגופרית, ולאחר מכן לפתוח נקב קטן על מנת להוציא את תכולת הכלי בבטחה.

יח. המוציא אדמה [-טיט אדום], **פדי לעשות חותם האגרת** [-לסגירת מכתבים]. **טיט, פדי לעשות פי פור** [תנור]. **זבל או חול דק, פדי לזבל פרשה** [=ירק מאכל]. **חול גס, פדי לערב עם מלא פה של סידין סידכט. חרשית** [=טיט עמיד], **פדי לעשות פי פור של צורפי זהב. שער, פדי לגבל טיט** [שנתון] **לעשות** [ממנו] **פי פור של צורפי זהב. סיד, פדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. עפר ואפר, פדי לכסות דם צפור קטנה** [לאחר השחיטה]. **צורר אבן, פדי לזרק בבהמה ותרגיש** [אותו] - **והוא, משקל עשרה זוזים. חרש** [=חרס], **פדי לקבל בו רביעית.**

כט) כאשר מסיידים את הבית, יש לערב חול גס בסיד על מנת להחליש מעט את צבעו, וזכר לחורבן ירושלים.

יט. המוציא חבל, פדי לעשות און [=ידיה] **לקפה. גמי, פדי לעשות תלוי** [-לולאה] **לנפה ולכברה. הוציין** [=עלי דקל], **פדי לעשות און לכפיפה מצרית** [=מין סל]. **סיב** [חוטים שבעין דקל], **פדי לתן על פי משפף קטן של זין** [עבור סינון היין]. **מוכין** [=גיד צמר], **פדי לעשות בו פדור פאגוז. עצם, פדי לעשות תרוד** [=כף קטנה]. **זכוכית - פדי לגרד** [=לחדד] **פה ראש הפדכד** [=כלי רקמה], **או עד שיפצע** [=יחתך] **שתי נימין** [=חוטים] **פאחת.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עבודת הבירור שעשה, עדיין נשארת היא בטבעה וא"כ לא פעל מאומה בעבודתו, שכן החילוק שבין "בהמה" "חי" "ועוף" הוא מן הקצה אל הקצה. ומטעם זה לא כללם הרמב"ם יחד בתואר בעלי חיים וכד' אלא פירטם לסוגיהם כדי להדגיש את חילוק הערך שביניהם.

אמנם עדיין צריך בירור בנוגע לדגים שלא נזכרו בהלכה זו, אף שגם בהם שייך ענין ההוצאה – בתוך כלי שיש בו מים, ומכיוון ש"אין כוונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו" הרי "הכלי טפלה לו" (כמבואר בהמשך ההלכות) ויש לחקור ולברר דינם של דגים, האם הוא כדון "בהמה חי" ועוף" שמשמטים עצמם כלפי מטה או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי יין מלכות' ספר זמנים, סימן י מתוך רמב"ם "פרס המלך")

טז. המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חיב. אבל אדם חי, אינו משאול^ט; ואם היה פנות או חולה, המוציא אותו חיב. והאשה מדדה את פנה^ט - מסייעת לו ללכת [בזמן שנוטל [רגל] אחת ומניח אתה^ט].

לח) אדם חי נושא את עצמו ולכן לא חייבים מהתורה על הוצאתו, אך בעלי חיים אינם נושאים את עצמם וטבעם הוא להימשך כלפי מטה ולהכביד על האדם הנושא אותם ולכן חייבים מהתורה על הוצאתם. (לט) אך אסור לגרור את הילד כי יש בכך איסור הוצאה מרשות לרשות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חיב. אבל אדם חי, אינו משאול".

טעם החילוק בין בהמה ועוף לאדם הוא משום שהכלל "חי נושא את עצמו" נאמר רק באדם אבל לא בבעלי חיים "דמשרבטי נפשיהו" (משמטים עצמם כלפי מטה ומכבידים עצמן להשמיט מיד הנושאן). והנה נוסף על לימוד ההלכה יש למצוא גם ההוראה לעבודת ה' שבה, ע"פ דברי הרמב"ם ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים". אדם קאי על נפש האלקית, ואילו שאר בעלי חיים – בהמה חי' ועוף – קאי על נפש הבהמית. ובפרטיות יותר "בהמה חי' ועוף" הם שלושה מצבים בנפש הבהמית: "בהמה" – מורה על בהמיותה של הנה"ב ואיך היא בתקפה לפני הבירור כו'. "חי" – מורה על התגברות החיות, היינו שנה"ב אינה בתוקף החומריות, ואדרבה יש בה התגברות החיות כו' כתוצאה מעבודת האדם – בירור נה"ב. ו"עוף" מורה על בירור הנה"ב באופן נעלה יותר עד שנעשה במעמד ומצב של "עוף" שעניינו הוא "ועוף יעופף על הארץ . . . על פני רקיע השמים" היפך טבע המשיכה למטה. וי"ל שהמעלה בעוף לגבי בהמה וחי' מודגשת גם בדיני השחיטה, שבבהמה וחי' צריך לשחוט שני סימנים (ועכ"פ רוב שנים) אבל בעוף מספיק סימן אחד (או אפילו רוב סימן).

וההוראה מהלכה זו: גם אחרי שיהודי עוסק בבירור הנפש הבהמית עד שנעשית בדרגת "חי" ואף הגיע לדרגת "עוף" ש"יעופף על פני רקיע השמים" אין לו לסמוך על הנה"ב, ועליו לזכור שמצד טבעה תשאר תמיד "רוח הבהמה יורדת היא למטה" ולא ידך אין לו לפטור עצמו מעבודת הבירור בטענה שגם אחרי כל

יז. המוציא תינוק חי, וכיס [ארנק] תלוי בצוארו - חיב משום הפיס, ומכיוון שאין הפיס טפלה [בטילה] לתינוק^{מא}; אבל אם הוציא את הגדול, אף על פי שהוא מלפוש בכליו [בגדיה] וטבעותיו בידו - פטור, שיהכל טפלה לו. היו כליו מקפלין על כתפו [ולא היה לבוש בהם] - הנושא אותו, חיב.

(מ) היכול ללכת בסיוע אימו. (מא) אך פטור על הוצאת התינוק, משום שחי נושא את עצמו.

יח. המוציא חגב חי, כל שהוא מב; ומת^{מב}, בגרונגרת. צפרת פרמים [מין חגב], בין חיה בין מתה - כל שהוא, מפני שמצניעין [שומרים] אותה לרפואה; וכן כל פיוצא בה. המת, והנבלה, והשרץ - פשעור טמאתו, פף שעור הוצאתו: מת ונבלה, בכזית; ושרץ, בכעדשה^{מד}.

(מב) כי ילדים משחקים בו. (מג) שניתן לאוכלו אף ללא שחיטה, כי חגב לא טעון שחיטה. (מד) וחייב על הוצאתם למרות שאין לו צורך בגופם והמלאכה היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמבואר בפרק א הלכה ז.

יט. היה שם [מבשר המת] פזית מצמצם [כדייק], והוציא ממנו פחצי זית - חיב, שהרי הועיל במעשיו, שנתמעט השעור מלטמא. אבל אם הוציא פחצי זית מפזית ומחצה, פטור^{מה}. וכן כל פיוצא בזה בשאר הטמאות.

אבל . . . משאול: ההוראה בעבודת ה' - יין מלכות ס"ג. פטור: ביאור הטעם לזה - לקו"ש ח"ד ע' 48 הע' 46, ח"ט ע' 193.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כד. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר, וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר בְּהֶעֱלֵם [=בשגגה] אֶחָד - לְרִשּׁוֹת אַחַת, חֲזָבִי. לְשִׁתִּי וְרִשּׁוֹת, אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן רִשּׁוֹת שֶׁחִבְּבִין עָלֶיהָ - פְּטוּר^ט; הֵיטָה בִּינֵיהֶן פְּרָמְלִית^י - הָרִי הֵן פְּרִשּׁוֹת אַחַת, וְחֲזָב חֲטָאֵת^{יט}.

(נו) כמבואר בהלכה הקודמת. (נז) כי הרשות המחייבת מפרידה בין שתי הרשויות. (נח) שאין חייבים עליה. (נט) משום שהכרמלית לא מפרידה לחלוטין בין שתי הרשויות.

כה. הַמוֹצִיא פְּחוֹת מִפְּשַׁעוֹר, וְקָדֵם שְׁיָנוּחַ נִתְפַּח [=תפח] וְחִזַּר [להיות] פְּשַׁעוֹר, וְכֵן הַמוֹצִיא פְּשַׁעוֹר, וְקָדֵם שְׁיָנוּחַ צָמַק וְחִזַּר פְּחוֹת מִפְּשַׁעוֹר - פְּטוּר^ס.

(ס) כי חייבים רק על דבר שיש בו כשיעור מהעקירה ועד ההנחה, משום שההוצאה מורכבת משתייהן כמבואר בפרק יג הלכה ה.

כו. הַמוֹצִיא פְּגִרוֹגֶרֶת לְאֲכִילָה, וְצִמְקָה^{סא} קָדֵם הַנְּחָה, וְחָשַׁב עָלֶיהָ לְזִרְיעָה אוֹ לְרִפּוּאָה, שְׁאִינוֹ צָרִיף שְׁעוֹר - הָרִי זֶה חֲזָב, כְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל עַת הַנְּחָה. הַמוֹצִיא פְּחוֹת מִפְּגִרוֹגֶרֶת לְזִרְיעָה^{סב}, וְקָדֵם הַנְּחָה חִזַּר וְחָשַׁב לְאֲכִילָה^{סג} - פְּטוּר^{סד}; וְאִם תִּפְּחָה קָדֵם הַנְּחָה וְנִעְשְׂתָה פְּגִרוֹגֶרֶת קָדֵם שְׁיָמְלֶף עָלֶיהָ לְאֲכִילָה, חֲזָב; שְׁאִפְלוּ לֹא חָשַׁב^{סה}, הֵיחָה מִתְחַיֵּב עַל מַחְשַׁבְתּוֹ הַהוֹצָאָה^{סו}.

(סא) לפחות מכשיעור. (סב) שאינה צריכה שיעור. (סג) שצריכה שיעור. (סד) כי בשעת ההנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (סה) מחשבה אחרת לפני ההנחה. (סו) כי מחשבתו הראשונה הייתה לזריעה או לרפואה.

כז. הוֹצִיא פְּגִרוֹגֶרֶת לְאֲכִילָה, וְצִמְקָה וְחִזַּרְהָ וְתִפְּחָה קָדֵם הַנְּחָה - הָרִי זֶה סָפַק אִם נִדְחָה [מהחייב], אִם לֹא נִדְחָה. זָרַק פְּזִית אֲכָלִין לְבֵית טָמֵא, וְהִשְׁלִים [הצטרף] פְּזִית זֶה לְאֲכָלִין שֶׁהָיוּ שָׁם וְנִעְשְׂהָ הַפֶּל כְּבִיעָה^{סז} - הָרִי זֶה סָפַק אִם נִתְחַיֵּב עַל פְּזִית^{סח}, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁלִים הַשְּׁעוֹר לְעֻנְיָן טָמֵא^{סט}, אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב^{סט}.

(סז) שהיא שיעור קבלת טומאה המאכלים, וממילא האוכל נעשה ראוי לקבלת טומאה. (סח) למרות ששיעור החיוב בהוצאה הוא גרוגרת הגדולה מכזית. (סט) והייתה משמעות חשובה לזריקת הכזית לבית. (ע) משום שזרק פחות מכגרוגרת.

מה) כי עדיין נשאר כזית מהמת, ומעשיו של המוציא לא הועילו.

כח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁאִינוֹ חֲזָב אֲלָא עַל הוֹצֵאת פְּשַׁעוֹר? פְּשַׁהוּצֵיא סָתֵם; אֲבָל הַמוֹצִיא לְזִרְע [לזרע], אוֹ לְרִפּוּאָה, אוֹ לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ דְּגָמָא, וְלִכְלָל פְּיוּצָא בְּזָה - חֲזָב בְּכָל שְׁהוּא.

כא. הַמְּצַנִּיעַ דְּבַר לְזִרְיעָה, אוֹ לְרִפּוּאָה, אוֹ לְדָגְמָא^מ, וְשָׁכַח לְמָה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סָתֵם - חֲזָב עָלָיו בְּכָל שְׁהוּא, [משום] שְׁעַל דַּעַת מַחְשַׁבָּה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא; וְשָׁאָר [בין] הָאֲדָם^מ, אִין חֲזָבִין עָלָיו אֲלָא בְּשַׁעוֹרוֹ. זָרַק זֶה שְׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹךְ הָאוּצְרִי^מ - אָף עַל פִּי שְׁמֻקּוֹמוֹ [של הדבר] נָפַר [במחסן], כְּבָר בְּטָלָה מִחְשַׁבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה; לְפִיכָךְ, אִם חִזַּר וְהִכְנִיסוּ^מ - אִינוֹ חֲזָב עַד שְׁיָכְנִים פְּשַׁעוֹר.

(מו) והדבר המוצנע היה ראוי לדברים אלו. אך אם הצניע דברים שאינם ראויים לכך אינו חייב אם הוציא מהם פחות מכשיעור, משום שהצנעתו אינה מעשה מקובל אצל רוב האנשים והיא לא נחשבת למאומה. (מז) שלא הצניעו אותו. (מח) האדם המצניע זרק את הדבר המוצנע למחסן והסיח ממנו את דעתו. (מט) או הוציאו למקום אחר.

כב. דְּבַר שְׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אֲדָם לְהִצְנִיעוֹ וְאִינוֹ רְאוּי לְהִצְנִיעַ, כְּגוֹן דָּם הַנְּדָה - אִם הִצְנִיעוֹ אֶחָד וְהוֹצִיאוֹ, חֲזָב; וְשָׁאָר הָאֲדָם, פְּטוּרִין עָלָיו, שְׁאִין חֲזָבִין אֲלָא עַל הוֹצֵאת דְּבַר הַפְּשַׁר לְהִצְנִיעַ, וּמְצַנִּיעִין כְּמוֹהוּ^מ.

(נא) דבר הראוי לשימוש. (נא) יש בו שיעור הראוי להצנעה.

כג. הַמוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר, פְּטוּר^{נב}; וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה מִמְּלָאכָה מִן הַמְּלָאכּוֹת חֲצִי שְׁעוֹר, פְּטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצִי הָאֲחֵר - חֲזָב^{נב}; וְאִם קָדֵם וְהִגְבִּיהַ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, קָדֵם הַנְּחָת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נִעְשְׂהָ^{נב} כְּמִי שֶׁנִּשְׂרַף, וּפְטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שְׁעוֹר וְהִנִּיחוֹ, וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהִעֲבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה [טפחים] - חֲזָב, שֶׁהַמְּעַבְרִי^{נב} כְּמִי שֶׁנִּשַׁח עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ; אֲבָל אִם זָרְקוֹ - אִינוֹ חֲזָב, עַד שְׁיָנוּחַ שָׁם עַל גְּבִי מִשְׁהוֹ.

(נב) מקרבן חטאת בשוגג ומעונש כרת או סקילה כמזיד, אך אסור מהתורה להוציא אף חצי שיעור. (נג) כי שני החצאים מצטרפים יחד, אם לא נודע לו שעבר על איסור הוצאה בין ההוצאה הראשונה לשנייה. (נד) החצי הראשון. (נה) בתוך שלושה טפחים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היא, ואינה מתכשיטי האשה; ושאינ עליה חותם - מתכשיטי אשה, ואינה מתכשיטי האישה. לפיכך, אשה שניצאת בטבעת שיש עליה חותם, ואיש שניצא בטבעת שאין עליה חותם - תיבין. ומפני מה הם תיבין, והרי הוציאו אותן שלא בדרך המוציאין, שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו, וכן האשה אין דרבה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה? מפני שפעמים [לעיתים] נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית, ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה, וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה למקנה אצל האמן, ומניח אותה באצבעו עד חנות האמן; ונמצאו שהוציאו אותן בדרך שדרבן להוציאן, ולפיכך תיבין.

ב) הניחה את הטבעת באצבעה. ג) והמוציא שלא כדרך המוציאם פטור, כמבואר בפרק יב הלכה יג.

ד. לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם, אף על פי שהיא מתכשיטיה; גזרה, ששם תוציאה ברשות הרבים להראות לחברותיה, בדרך שהנשים עושות תמיד; ואם יצאת בה, פטורה. אבל האיש מתר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, מפני שהוא תכשיט, ואין דרכו להראות [את הכשיטיו לחבריו]; ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל.

ד) והיא עלולה לשכוח ולהעביר את הטבעת ארבע אמות ברשות הרבים. ה) כשהטבעת מונחת באצבעה. ו) אף אנשים, שהחמירו על עצמם.

ה. אשה שניצאת במחט נקובה, תיבת; והאיש פטור. ואיש שניצא במחט שאינה נקובה, תיבא; והאשה, פטורה - מפני שהיא מתכשיטיה, ואינה אסורה [להוציאה], אלא גזרה ששם תראה לחברותיה. זה הפלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו, ואינו דרך מלבוש, והוציאו בדרך שמוציאין אותו דבר - תיב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו, והיה רפוי ואפשר שיפול במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים, וכן אשה שניצאת בתכשיטין שדרבה לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט, ואינו נופל ואין דרבה להראותו - הרי זה מתר לצאת בו. לפיכך, אצבעה [צמיד] שמניחין בפרוע או בשוק - יוצאין בה

כח. המוציא פחות ממשעור - אף על פי שהוציאו בקלי, פטור;
 השנת הראב"ד המוציא . . פטור א"א בירושלמי (פ"י ה"ה) מפרש כהלין תותים שהן צריכים לכלים.

שהפלי טפלה לו [לדבר שהוציא], ואין פונתו להוצאת הקלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין בו פשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו פטור במטה - פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו [לאדם החי]. וכן כל פיוצא בזה. המוציא קפת הרוכלים [=מוכרי בשמים] - אף על פי שיש בה מינין הרבה, ואפלו הוציאן בתוך פפו [ידן] - אינו תיב אלא אחת; שם הוצאה אחד הוא עב.

עא) שאינו חייב על הוצאתו, כמבואר בהלכה יז. עב) ההוצאה נחשבת לפי הקופה, ולא לפי כמות המינים.

פְּרָק יט

דברים האסורים והמותרים לצאת בהם בשבת.

א. כל כלי המלחמה, אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא - אם היו כלים שהן דרך מלבוש, כגון שריון וכובע [מכרזל] ומגפיים [מכרזל] שעל הרגלים - הרי זה פטור; ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש, כגון רמח וסנף [חרב] וקשת ואלה [=מגן עגול] ותריס [=מגן משולש] - הרי זה תיב.

ב. אין יוצאין בסנדל מסמר שסמרו [על מנת לחזקו]; ואפלו ביום טוב גזרו שלא יצא בו. ומתיר לצאת באכנט שיש עליו חתיכות קבועות של פסוף ושל זהב, כמו שהמלכים עושין, מפני שהוא תכשיט, וכל שהוא תכשיט מתר [לצאת בו]; והוא [ובלבה], שלא יהא [האכנט] רפוי - ששם יפול ברשות הרבים, ויבוא להביאו.

א) בעבר, בזמן שהיו גזירות על עם ישראל, התחבאו היהודים במערות והתפללו שם. באחת הפעמים, שמעו היהודים במערה רעש גדול, חשבו שהגויים גילו את מחבואם והחלו לברוח לכל עבר. המנוסה והבהלה גרמו לצפיפות רבה ואנשים רבים מתו כתוצאה מהמסמרים שהיו על גבי הסנדלים. בעקבות זאת, אסרו חכמים ללכת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב משום שהם ימים שבהם מתכנסים יחד אנשים רבים והדבר עלול להביא לאסון. איסור זה קיים רק בסנדל המסומר על מנת לחזק את הסנדל, כי האיסור נגדם כתוצאה מהאסון, ובשעת האסון הסנדלים היו מסומרים על מנת לחזק אותם.

ג. טבעת שיש עליה חותם - מתכשיטי האישה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על מנת שלא יבחינו בכך חברותיה. לכן, מותר לה לצאת בשן של כסף משום שהיא לא ניכרת וממילא היא לא חוששת שחברותיה יבחינו בשן השונה.

ח. **כָּל שְׂאֵסְרוּ חֻמְקִים לְצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אֶסוּר לוֹ לְצֵאת בּוֹ אֶפְלוּ בְחֶצֶר שְׂאֵינָה מְעַרְבְּתָּהּ;** חוץ מִכְבוֹל וּפְאָה שֶׁל שְׁעָר, שְׂמַתָּר [לאשה] לְצֵאת בְּהֶן לְחֶצֶר - כְּדֵי שְׂלֹא תִתְגַּנֵּה עַל פְּעֻלָּהּ. וְהִיּוֹצֵאת בְּצִלוֹחִית שֶׁל פְּלִטוֹן שְׂאִין בָּהּ בְּשֵׁם כָּלָל, חִיבַתִּי.

(ח) אך חצר מעורבת נחשבת כבית ומותר לצאת אליה עם כל דבר. (ט) כי צלוחית ללא בושם אינה תכשיט אלא משא, והמוציא משא לרשות הרבים חייב.

ט. **יּוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שְׁעָר הַקְּשׁוּרִין לָהּ עַל רֵאשָׁהּ;** מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים בָּאִין בְּהֶן וְאִינָן חוֹצְצִין, אִינָה חוֹלְצֵתָם אִם אֶרְעָה לָּהּ טְבִילָה, עַד שְׁנֹגֹר [ואין חשש] שְׂמָא תְּבִיאֵם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; בֵּין שְׁהִיוּ הַחוּטִין שְׂלָהּ, בֵּין שֶׁל חֲבֵרְתָּהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה. וְלֹא תִצָּא הִזְקָנָה [מכבוגרת] בְּשֶׁל יִלְדָה [צעירה], שֶׁשָּׁכַח הֵם לָהּ, וְשָׂמָא תַחְלִץ וְתִרְאֵם לְחִבְרוֹתֶיהָ; אֲבָל יִלְדָה, יּוֹצֵאָה בְּחוּטֵי זָקָנָה. וְכָל שֶׁהוּא אָרִיג, יּוֹצֵאָה בּוֹ עַל רֵאשָׁהּ כֹּא.

(כ) בשונה מחוטי צמר ופשתן החוצצים טבילה, כמבואר בהלכה ו'. (כא) כי חוטים ארוגים אינם מהודקים היטב ולכן הם אינם חוצצים בטבילה ואין חשש שמא תוציאם.

י. **יּוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּחוּטִין שֶׁבְּצִוְנָאָרָה - מִפְּנֵי שְׂאֵינָה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בְּהֶן, וְאִינָן חוֹצְצִין; וְאִם הָיוּ צְבוּעִין - אֶסוּרִין, שְׂמָא תִרְאֵה אֹתָם לְחִבְרוֹתֶיהָ. וְיּוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּכִלִּיל [עטרה מכובדת] שֶׁל זָהָב בְּרֵאשָׁה, שְׂאִין יּוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׂוּבָה שְׂאִין דְּרַכָּה לְחִלְץ וְלִהְרֹאוֹת; וְיּוֹצֵאָה בְּצִיץ וּבְלַחֲנִים שֶׁל זָהָב, בְּזִמָּן שֶׁהֵם קְשׁוּרִין בְּשֶׁכָּכָה שְׁעַל רֵאשָׁה, כְּדֵי שְׂלֹא יִפְלוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵם.**

יא. **יּוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּמוֹף [צמר גפן] שֶׁבְּצִוְנָה - וְהוּא [ובלבד], שְׂיֵהִיָּה קְשׁוּר בְּצִוְנָה; וּבְמוֹף שֶׁבְּסַנְדְּלָה כִּי - וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה קְשׁוּר בְּסַנְדְּלָה; וּבְמוֹף שֶׁהִתְקִינָה לְנִדְתָּהּ [לספוג הדם], וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ קְשׁוּר, וְאֶפְלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יָד [ידיה] - שְׂאֵם נָפֵל, אִינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ.**

(כב) המרכז את מגע הסנדל ברגל.

יב. **יּוֹצֵאָה בְּפִלְפֵל, וּבְגִרְגָר מְלַח, וּבְכָל דְּבַר**

בְּשֶׁפֶתִי; וְהוּא [ובלבד] שְׂתֵהִיָּה דְּבוּקָה לְבֶשֶׂר, וְלֹא תִשְׂמַטִּי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(ז) מחט מחוררת המיועדת לתפירה. (ח) כי האישה רגילה לשים מחט בכגדה למקרה שבו תצטרך לתפור בגד שנקרע, ולכן הוצאת המחט נחשבת דרך הוצאה רגילה עבורה. (ט) כי אין דרכו לתפור בגדים וממילא אינו רגיל ללכת עם מחט בכגדיו. (י) המשמשת כתכשיט נלשים. (יא) כי לעיתים אישה נותנת לבעלה את המחט על מנת להצניעה והוא מניח את המחט בכגדו וממילא נחשב שהוציא כדרכו, בדומה למבואר בהלכה ג לגבי טבעת. (יב) כי האישה לא תראה את הצמיד לחברותיה, משום שהיא לא תגלה בפניהם את בשרה. (יג) ואין חשש שהצמיד יפול ברשות הרבים.

ו. **לֹא • תִצָּא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר, אוֹ בְּחוּטֵי פִשְׁתָּן, אוֹ בְּרִצּוּעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֵאשָׁה**

- שְׂמָא תַחְלִץ אֹתָם בְּשֵׁעַת טְבִילָהּ, וְתַעֲבִירֵם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; וְלֹא בְּצִיץ [תכשיט הנתון על המצח] שֶׁמִּנְחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בְּלַחֲנִים שֶׁל זָהָב שְׂיִוְרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לְחִיָּה, בְּזִמָּן שְׂאִינָן תְּפּוּרִין זֶה בְּזֶה; וְלֹא בְּעֻטְרָת [תכשיט] שֶׁל זָהָב שֶׁמִּנְחַת בְּרֵאשָׁה, וְלֹא בְּכָבִלִים [צמידים רגליים מחוברים] שְׂיּוֹצֵאִין בְּהֶן הַבְּנוֹת בְּרִגְלֵיהֶן, כְּדֵי שְׂלֹא יִפְסְעוּ פְּסִיעָה גְּסָה. כָּל אֱלוּטֵי אֶסוּרִין לְצֵאת בְּהֶן, שְׂמָא יִפְלוּ וְתִבְאִין בְּיָדָהּ.

(יד) מכיוון שהחוטים חוצצים ופוסלים את הטבילה, כמבואר בהלכות מקוואות. (טו) התכשיטים המנויים בהלכה זו.

ז. **לֹא תִצָּא אִשָּׁה בְּקִטְלָה [שרשרת זהב] שֶׁבְּצִוְנָאָרָה, וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאֶרֶץ, וְלֹא בְּצִלוֹחִית שֶׁל פְּלִטוֹן [מין בושם] הַקְּבוּעָה עַל זְרוּעָה, וְלֹא בְּכִיס הַקְּטָן הַעֲגֵל שֶׁמִּנְחִיחַ בּוֹ שְׂמֹן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹכְלֵת', וְלֹא בְּפָאָה שֶׁל שְׁעָר שֶׁמִּנְחַת עַל רֵאשָׁה כְּדֵי שְׂתִרְאֵה בְּעֵלַת שְׁעָר הַרְבֵּה, וְלֹא בְּכָבוֹל [רצועה סביב המצח] שֶׁל צֶמֶר שֶׁמִּקְפַּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ, וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמִּנְחַת בְּפִיָּה בְּמִקּוֹם שֶׁן שְׁנַפֵּל, וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זָהָב שֶׁמִּנְחַת עַל שֵׁן שְׁחֹר אוֹ אָדָם שִׂישׁ בְּשִׁנֶּיהָ - אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף מִתָּר, שְׂאִינוֹ נִכְר. כָּל אֱלוּ אֶסוּרִין לְצֵאת בְּהֵם, שְׂמָא תַחְלִץ וְתִרְאֵה לְחִבְרוֹתֶיהָ.**

(טז) אך בנזמי האוזן מותר לה לצאת. (יז) את יופיים של התכשיטים שלה. איסור הוצאת השיניים הוא משום שהיא עלולה להתבייש בשן השונה ולהסיר אותה ברשות הרבים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. מי שיש ברגלו מכה, יוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה; ואם אין ברגלו מכה, לא יצא ביחיד לא. ולא יצא קטן במנעל גדול^ל, אבל יוצא הוא בחלוק גדול^ל. ולא תצא אשה במנעל רפוי^ל, ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום^ל. ואין הקטע [=קטוע רגל] יוצא בקב [=רגל תוחבת] שלו. אנקטמין [=סנדל] של עץ - אין יוצאין בהן בשבת, מפני שאינן מן דרכי המלבוש; ואם יצאו, פטורין.

לא) כי העוברים והשבים עלולים לחשוב שהוא הניח את הסנדל השני בבגדו ומטלטלו ברשות הרבים, או מכיוון שכאשר הוא יצא בסנדל יחידי לרשות הרבים, הוא עלול להתבייש מכך ולחלוץ את הסנדל ולטלטלו ברשות הרבים. אך, כאשר יש מכה ברגלו יבינו כולם מדוע הוא הולך עם סנדל אחת ולא יחשבו שהוא מטלטל את הסנדל השני, וכן הוא לא יתבייש מכך שהוא הולך עם סנדל אחד. לב) כי המנעל יכול ליפול ברשות הרבים והוא עלול לטלטל אותו. ג) כי אין כל חשש שהוא יוריד את החלוק ברשות הרבים. לד) כי היא עלולה לחלוץ את המנעל ולטלטלו ברשות הרבים. חשש זה קיים רק באשה כי דרך הנשים להקפיד יותר על התאמת מידות הלבושים והנעליים שלהן למידות גופן. לה) כי ייתכן שהמנעל לא מתאים למידתה, והיא תחלוץ אותו ברשות הרבים.

טז. יוצאין בפקריון [פאה] ובצפה [=חתיכות פשתן וצמר] שבראשי בעלי חטטין [=שחין]. אימתי? בזמן שצבען וכרכן, או שצא בהן שעה אחת מבעוד יום; אבל אם לא עשה בהן מעשה, ולא יצא בהן קדם השבת - אסור לצאת בהן^ל.

לו) כי במקרה כזה הם אינם נחשבים לבוש.

יז. יוצאין בשק עבה, ובסגוס עבה, וביריעה, ובחמילה [בגדים העשויים באריגה גסה] - מפני הגשמים; אבל לא בתכה, ולא בקפה, ולא במחצלת - מפני הגשמים^ל. הפר והפסת - אם היו רפין ורקין [=דקים] כמו הבגדים - מתר להוציאם מנחין על ראשו בשבת, דרך מלבוש; ואם היו קשין - הרי הם כמשאוי, ואסורין.

לז) כי דברים אלו אינם בגדים, ונחשבים כמשא.

יח. יוצאין בזוגין^ל הארוגין בבגדים. יוצא העבד^ל בחותם של טיט שבצוארו^ל, אבל לא בחותם של מתכת, שמא יפל ויביאנו^{מא}. המתעטף בטליתו, וקפלה מכאן ומכאן [משני הצדדים] בידו או

שתתן לתוף פיה מפני ריח הפה; ולא תתן לכתחלה בשבת. ויוצאות הנשים בקיסמין שבאזניהן^כ, וברעלות [=פעמוני הבגד] שבצוארן או שבכסותן, וברדיד [=בד המכסה כל הגוף] הפרוף [הכרוך]. ופורפת [=כורכת שפת הרדיד] פתחלה [מלכתחילה] בשבת על האבן ועל האגוז^כ, ויוצאה; ולא תערים ותפרף על האגוז כדי להוציאו [את האגוז] לבנה הקטן. וכן לא תפרף על המטבע לכתחלה, מפני שאסור לטלטלו; ואם פרפה^כ, יוצאה בו.

כג) קיסמים העושים נקב באוזן כדי שיוכלו לשים בה עגילים. כד) אם ייעדה לך את האבן או את האגוז לפני שבת, ולכן הם אינם נחשבים מוקצה. כה) על המטבע לפני שבת.

יג. יוצא אדם בקיסם שבשניו^כ ושבסנדלו^כ לרשות הרבים, ואם נפל לא יחזיר; ובמוף ובספוג שעל גבי המפה, ובלבד שלא יכרך עליהן חוט או משיחה [=חבל דק], שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו, ואינם מועילין למפה. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המפה, ובאגד [=תחבושת] שעל גבי המפה, וקושרו ומתירו בשבת^כ; ובאספלונית, ומלגמה, ורטיה [=מיני תחבושות] שעל גבי המפה, ובסלע [=מטבע] שעל גבי הצינית [=פעם מוגלתי בכף הרגל], ובביצת החרגול, ובשן השועל, ובמסמר הצלוב [=סגולות שונות לרפואה], ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה - והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל^כ.

כו) המועיל לכאב השיניים. כז) המסייע להידוק הסנדל. כח) ואינו נחשב קשר שאסור לקושרו בשבת. כט) ולכן, מותר לצאת בהם בשבת ואף אין בכך איסור של התנהגות בדרכי הגויים.

יד. יוצאת האשה באבן תקומה [אבן סגולה למניעת הפלות], ובמשקל [=תחליף השווה במשקלו] אבן תקומה שנתפון ושקלו לרפואה; ולא אשה עברה בלבד, אלא [גם] שאר הנשים - שמא תתעבר ותפיל. ויוצאין בקמיע [של] ממחה [לסגולה]. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא שלשה בני אדם, או שעשהו אדם שרפא שלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור, מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן הוצא בתפלין, פטור^ל.

ל) משום שהם נחשבים לבוש אף בשבת, למרות שאין מניחים תפלין בשבת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בבגדו, ולא נגַר בקיסם שבאָזנו, ולא גַרְדִּי [=אורג] **בְּאִירָא** [-קנה] **שבאָזנו, ולא סורק** [=מסרק פשתן] **בְּמַשִּׁיחָה** **שבצוארו, ולא שלחני** [=חלפן] **בדינר שבאָזנו**^{מט}, **ולא צבע בדיגמא שבאָזנו; ואם יצא** [כל אחד מהם] **- פטור, אף על פי שייצא דרך אַמְנוּתו; מפני שלא הוציא בדרך המוציאין.**

(מט) כל הכלים הללו משמשים את בעליהם לצורך עבודתם. (ג) בכך שונה החייט מאשה המוציאה מחט נקובה החייבת על כך, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכך היא, משום שהאישה הולכת עם המחט בקביעות, אך החייט עושה זאת רק לצורך עבודתו ואין זו דרכו.

כב. הזב שייצא בפּיס שָלוּ [=נרתיק הסופג את הויבה] - **חַיֵּב, מפני שאין דָּרָךְ פּיס זֶה לְהוֹצִיאָו אֶלָּא בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת; וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ צְרִיף לְגוֹף הַהוֹצֵאָה** [של הכיס], **אֶלָּא כְּדִי שְׂלָא יִתְלַכְּלוּ בְּגָדָיו** - [חייב, משום] **שְׁהַמְלֵאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה, חַיֵּב עָלֶיהָ נָא.**

(נא) כמבואר בפרק א הלכה ז.

כג. המוציא תפלין בשבת ברשות הרבים^{יב}, **פּיַעַד** הוא עושה? **לּוֹבֶשֶׁן בְּדֶרֶךְ, מְנִיחַ** [תפלין] **שָׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְשָׁל יָד בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס** [לביטו עם התפלין], **וְחוֹלְצֵן בְּפִיתוֹ**^{יג}; **וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא וְלוֹבֵשׁ זוּג** [תפלין] **שְׁנֵי וְחוֹלְצוֹ, עַד שְׂמַכְנִיס אֶת כָּלָן. וְאִם הָיוּ** [שם] **הַרְבֵּה** [תפלין], **וְלֹא נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם כְּדִי לְהַכְנִיסָן** [לביטו] **דֶּרֶךְ מְלָבוֹשׁ - הָרִי זֶה מִחֻשִּׁיף עָלֵיהֶם**^{יד}, **וּמְכַנְסֵן בְּמוֹצְאֵי שַׁבָּת**^{יז}. **וְאִם הָיָה בִּימֵי הַגְּזֵרָה**^{יח}, **שְׁמַתִּירָא לִישֵׁב וְלִשְׁמַרְן עַד הָעֶרֶב** **מִפְּנֵי הַגּוֹיִם**^{יט} - **מְכַסֵּן בְּמַקוֹמָן, וּמְנִיחָן** [-משאירם שם] **וְהוֹלֵךְ.**

(נב) המונחים שם בבזיון וללא שמירה. (נג) למרות שאסור להניח תפלין בשבת, מותר להניחם על מנת להצילם מבזיון וגניבה, כי מצוות צריכות כוונה ומכיוון שהוא לא מתכוון לקיים את מצוות השגת הראב"ד ^{היה . . . לחן א"א אני ראיתי ג"כ שטעה במקום אחר בזה (ע"י פ"ב מהל' ציצית ה"ז) שהוא סבור שהחדשות שר' יהודה אסר (עירובין צו) מפני שחושש שמא קמיעין הן ואינו כן כי בודאי אין אדם טורח לעשות קמיע כעין תפלין, אלא חדשות שאינן מקושרות לפי שאין קושרין בשבת, מעתה צבתים ותפלין שאינן מקושרין מחשיך עליהם שלא בשעת השמד ושלא בסכנת ליסטים ומביאן לערב שלא לזלזל בקדושתן כמו שמציילין כל כתבי הקדש מן האיבור.}

כד. הִיָּה • מְתִירָא

עַל פְּתָפוֹ - אִם נִתְּפַן לְקַבֵּץ כְּפָפִיו [=לאסוף הקצוות], **כְּדִי שְׂלָא יִקְרַעוּ אוֹ שְׂלָא יִתְלַכְּלוּ**^{מב} - **אָסוּר; וְאִם קִבְּצָן לְהַתְּנָאוֹת בָּהּ, כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם בְּמְלָבוֹשָׁן - מִתָּר.**

(לח) פעמונים שאינם משמיעים קול. (לט) עבד כנעני החייב במצוות כנשים, וממילא חייב בשמירת שבת. (מ) שם האדון היה חקוק בחותם שהיה תלוי על צוואר העבדים. (מא) מפני חשיבותו. אך אם ייפול חותם של טיט, העבד לא ירים אותו. (מב) או כדי שלא יפריעו לו בהליכתו.

יט. הַיּוֹצֵא בְּטָלִית מְקַפְּלָת וּמְנַחַת עַל פְּתָפוֹ, חַיֵּב^{מג}. **אֶבֶל יוֹצֵא הוּא בְּסוֹדֵר** [=מטפחת גדולה] **שְׁעַל פְּתָפוֹ**^{מד}, **אֵף עַל פִּי שְׂאִין נִימָא** [=חוט] **קְשׁוּרָה לֹו בְּאֶצְבָּעוֹ** [שלא יפול]; **וְכָל סוֹדֵר שְׂאִינוֹ חוֹפָה רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אָסוּר לְצָאת בּוֹ**^{מה}. **הִיָּתָה סְבִנִּית** [=מגבת] **קְצָרָה שְׂאִינָה רְחֵבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רֹאשֵׁיהָ לְמַטָּה מִקְּתַפֵּימֶ, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אַבְנֵט, וּמִתָּר** [לו] **לְצָאת בָּהּ.**

(מג) כי זו לא דרך לבוש אלא דרכם של המוכרים. (מד) כי כך היא דרך לבישתו. (מה) כי בימיהם הסודר היה מכסה את רוב הגוף.

כ. מִתָּר לְהַתְּעַטֵּף בְּטָלִית שְׁנֵשׁ בְּשַׁפְּתֶיהָ מְלָל [=חוטים בולטים], **אֵף עַל פִּי שְׁהֵן חוּטִין אֲרָכִין, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין נוֹאֵי לְטָלִית - מִפְּנֵי שְׁהֵן בְּטָלִין לְגַבֵּי הַטָּלִית, וְאִינוֹ מְקַפֵּיד עָלֵיהֶן בֵּין הָיוּ בֵּין לֹא הָיוּ. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטָלִית שְׂאִינָה מְצִיצָת** [=אין הציצית קשורה] **כְּהַלְכָתָה - חַיֵּב, מִפְּנֵי שְׂאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אֶצְלוֹ** [ואינם בטלים לטלית], **וְדַעְתּוֹ עָלֵיהֶן, עַד שְׁנִשְׁלִים חֲסוּרָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֶבֶל טָלִית הַמְצִיצָת כְּהַלְכָתָה - מִתָּר לְצָאת בָּהּ, בֵּין פְּיוֹם בֵּין בְּלִילָה**^{מז}; **שְׂאִין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה** [נחשבת] **מִשְׂאוֹי, אֶלָּא הָרִי הִיא מְנוֹאֵי הַבְּגָד וּמְטַכְסִיסוֹ** [=פאר לבגד], **כְּמוֹ הָאִמְרָה** [=כב] **הַתְּפוּר בְּשַׁפַּת הַבְּגָד** [וכיוצא בה]. **וְאִלוֹ הָיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שְׁהִיא מְצִיצָת כְּהַלְכָתָה** [נחשבים] **מִשְׂאוֹי - הָיָה חַיֵּב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֶפְלוֹ פְּיוֹם הַשַּׁבָּת**^{מז}, **שְׂאִין מְצִיָּת עֲשֵׂה שְׂאִין בָּהּ** [עונש] **כְּרַת דוֹחָה שַׁבָּת**^{מח}.

(מו) למרות שזמן מצוות ציצית הוא ביום ולא לילה, כמבואר בהלכות ציצית. (מז) למרות שהוא חייב אז במצוות ציצית. (מח) שהמחלל אותה חייב כרת או סקילה, כמבואר בפרק א.

כא. לֹא יִצָּא חַיֵּט בְּשַׁבָּת בְּמַחַט הַתְּחוּבָה לֹו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סקילה וכתר, אך אם ישכח שהמחט נמצאת בידו הוא נחשב כמתעסק ופטור, כמבואר בפרק א הלכה יא. איסור זה קיים אצל כל אדם ולא רק בחייט ולבלר, והם הובאו בהלכה זו כדוגמה לאנשים הרגילים להחזיק דברים בידים. (סו) ואינו יכול לחלוץ אותם ברשות הרבים ולקחתם בידיו לביתו כי אסור להעביר ארבע אמות ברשות הרבים, ואף אינו יכול להשאיר את התפילין ברשות הרבים כי התפילין יתבזו. (סח) וחולץ שם את התפילין.

לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶן מַפְנֵי הַלְסָטִים^{יח} - נוטל אֶת פְּלִין בְּאֶחָת [בבב אחת], וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת^{יט}, או נוֹתֵנֵן לְחֶבְרוֹ בְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחֶבְרוֹ לְחֶבְרוֹ, עַד שְׂמַגִּיעַ לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה^ס. בְּמֵה דְבָרִים אַמּוּרִים? בְּשִׁהִי בָּהֶן [בתפילין] רְצוּעוֹתֵיהֶן, וְהִיוּ מְקַשְׂרִין קֶשֶׁר תְּפִלִּין - שְׂרָדַי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הִיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקַשְׂרוֹת, אִינוּ נִזְקָק [=אחראי לשמור] לָהֶן.

פְּרָק ב

עשיית מלאכה בשבת בבעלי חיים ובעבדים.

א. אָסוּר לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שְׂנֵאמַר^{יג}: "לְמַעַן יְנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחֲמוֹרְךָ" - אֶחָד [בין] שׁוֹר וְאֶחָד חֲמוֹר, וְאֶחָד כֹּל בְּהֵמָה וְחֵיהָ וְעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְצוּהָ עַל שְׂבִיתָתָהּ - אִינוּ לוֹקָה, לְפִי שְׂאִסוּרוֹ בָּא [גלמוד] מִכָּל עֲשֵׂה^א; לְפִיכָךְ, הַמְחַמֵּר [=מזויר] אַחֵר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהֵיהָ עֲלֵיהָ מִשָּׂא - פְּטוּר^ב.

(א) בפסוק נאמרה לשון מעשית – "למען ינוח שורך וחמורך" וממנה לומדים את האיסור לעשות מלאכה, וההלכה היא שאין לוקים על איסור מסוג זה כמבואר בהלכות סנהדרין. (ב) אך אסור לעשות כך מהתורה, ולא רק מדרבנן.

ב. וְהָלֹא לָאוּ [והרי איסור] מִכְּרֵשׁ בְּתוֹרָה, שְׂנֵאמַר^{יד}: "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה, אֹתָהּ וּבְנֶיהָ וּבְתוּךָ, עִבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ"^{יז} - [אלא, שהאיסור הוא] שְׂלֹא יִחְרַשׁ בָּהּ [האדם], וְכִיּוֹצֵא בְּחִרְשָׁהּ; וְנִמְצָא לָאוּ שְׂנֵאמַר לְאַזְהַרְתָּ [שיש בו אפשרות] מִיַּתֵּת בֵּית דִּין, וְאִין לֹקֵין עֲלֵיהֶן.

(ג) ומדוע אין לוקים על עשיית מלאכה בבהמה. (ד) איסור זה נאמר על דברים שהאדם עושה יחד עם הבהמה כמו חרישה, ובאיסורים אלו האדם חייב מיתה אם הוא עשה אותם במזיד מכיוון שהוא עשה מלאכה בעצמו בשבת. (ה) כמבואר בהלכות סנהדרין.

ג. אָסוּר לִישָׂאֵל לְהִשְׂאִיל או לְהַשְׁפִּיר בְּהֵמָה גֹּסֶה [בבקר] לְגוֹי - [כדי] שְׂלֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת; וְהָרִי הוּא [היהודי] מְצוּהָ עַל שְׂבִיתָתָהּ בְּהֵמָתוֹ. וְאִסְרוּ חֲכָמִים [אף] לְמַכּוֹר בְּהֵמָה גֹּסֶה לְגוֹי, שְׂמָא יִשְׂאִיל או יִשְׁפִיר [לו]. וְאִם מְכַר [לגוי] - קוֹנְסִין אוֹתוֹ [לפרותה] עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ [=ממחירה], וּמְחַזְרִיהָ; וְאִפְלוּ

(נה) חושש שהליסטים עלולים לגזול את התפילין למרות שהוא ישמור עליהם. (נט) עוצר בדרכו כל ארבע אמות, כדי לא להעביר את התפילין ארבע אמות ברצף ברשות הרבים. (ס) של העיר, שהיא המקום הראשון בו ניתן להניח את התפילין בבטחה מבלי שיגנבו אותם. טעם היתר העברת התפילין באופן זה הוא, מפני השמירה על קדושת התפילין.

כה. הַמוֹצֵא סֶפֶר תּוֹרָה^{סא} - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ, וּמְחַשֵּׁף עֲלָיו; וּבִסְפָנָה^{סב}, מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ^{סג}. אִם הִיוּ גִשְׁמִים יוֹרְדִין^{סד}, מְתַעַטֵף בְּעוֹר [בכיריעת הספר], וְחֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ [את עצמו ואת הספר – בכיסוי נוסף], וְנִכְנַס בּוֹ [לביתו].

(סא) ברשות הרבים, ולא ניתן ללבשו כתפילין. (סב) כשיש גזירות על קיום מצוות, והוא מפחד להישאר לשמור על ספר התורה. (סג) ואין צריך לכסותו כתפילין, משום שספר התורה מכוסה במעיל. (סד) וספר התורה עלול להינזק.

כו. לֹא יֵצֵא הַחֵיט בְּמַחְטוֹ בְּיָדוֹ^{סה}, וְלֹא הַלְבָּלֵךְ [סו] בְּקַלְמוֹסוֹ, עֵרֵב שַׁבָּת סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה - שְׂמָא יִשְׁפַח יוֹצִיא^{סו}. וְחֵיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ [לברוק] בְּבִגְדוֹ עֵרֵב שַׁבָּת עִם [לפני] חֻשְׁכָּה - שְׂמָא יִהְיֶה שֵׁם דְּבַר שְׂכוּחָ, וְיֵצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת. וּמִתָּר לְצֵאתָ בְּתְּפִלִּין עֵרֵב שַׁבָּת עִם חֻשְׁכָּה; הוֹאִיל וְחֵיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתְּפִלּוֹ בְּכָל עֵת, אִינוּ שׁוֹכְחֵן. שְׂכַח וְיֵצֵא בָּהֶן לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִזְכַּר שֵׁישׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ^{סז} - מְכַסֶּה אֶת רֵאשׁוֹ עַד שְׂמַגִּיעַ לְבֵיתוֹ או לְבֵית הַמְדַרְשָׁה^{סח}.

(סה) אך אם המחט מונחת בבגדו אסור לו לצאת איתה רק בשבת עצמה, כי אף אם הוא יוציא את המחט בבגדו הוא יהיה פטור על כך ולא יתחייב קרבן חטאת או כרת וסקילה, כמבואר בהלכה כא. (סו) ישכח שהיום שבת או ישכח שהוצאה מרשות לרשות אסורה בשבת ויתחייב חטאת או

13. שמות-משפטים, כג, יב. 14. שמות-יתרו, כ, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. הָיָה עֲמוּ חֲרָשׁ [חירש אילים] שׁוֹטֵה וְקָטָן [הפטורים מהמצוות] - מְנִיחַ פִּיסוֹ עַל הַחֲמֹר, וְאִינוּ נֹתְנוּ לְאָחָד מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. הָיָה עֲמוּ חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן, וְאִין עֲמוּ בְּהֵמָה - נֹתְנוּ לְשׁוֹטֵה^{כג}; שׁוֹטֵה וְקָטָן - נֹתְנוּ לְשׁוֹטֵה^{כד}; חֲרָשׁ וְקָטָן^{כה} - נֹתְנוּ לְאִי זֶה מֵהֶם שְׁיִרְצָה^{כו}. לֹא הֵיטָה עֲמוּ בְּהֵמָה, וְלֹא נָכְרִי, וְלֹא אָחָד מִכָּל אֵלוֹ - מִהֵלֶךְ בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִצִּיאָה . . אֲמוֹת א"א זֶה שְׁבוּשׁ. השגת הרב"ד מִצִּיאָה • מְצִיאָה • שְׁבָאָה לְיָדוֹ [זכה בה לפני שבת], מִהֵלֶךְ בָּהּ [בשבת] פָּחוֹת פָּחוֹת מִצִּיאָה אֲמוֹת. אָבֵל קָדָם שֶׁתְּבוֹא לְיָדוֹ כֵּחַ - אִם יָכוֹל לְהַחֲשִׁיף עָלֶיהָ [להמתין לידה עד צאת השבת], מִחֲשִׁיף; וְאִם לֹא, מוֹלִיקָה פָּחוֹת פָּחוֹת מִצִּיאָה אֲמוֹת.

כג. כי לחרש יש יותר דעת משוטה. (כד) כי הקטן עתיד לגדול ולהתחייב בכל המצוות, אך שוטה תמיד יהיה פטור מהמצוות. (כה) החרש עדיף מהקטן משום שיש לו קצת דעת, והקטן עדיף מהחרש משום שהוא עתיד לגדול ולהתחייב בכל המצוות. (כו) כי אחד מהם לא עדיף על השני. (כז) אך לכתחילה לא יעשה זאת, כדי שלא יעביר בטעות ארבע אמות ברשות הרבים. (כח) המציאה מונחת לפניו אך הוא עדיין לא זכה בה לעצמו.

ח. מִתֵּר לְמִשְׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִתְגַּ [=שרשרת] וְרָסָן שְׁלָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים כֵּס - וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה רְאוּיָה [מתאימה] לְאוֹתוֹ הַרְסָן, כְּגוֹן שִׁיר [=קולר] לְסוֹס וְאֶפְסָר [=חבל הנקשר לפה] לְגַמְלָה וְחֻטָּם [=הנקשר ללחיים] לְנֹאקָה לְסוֹגֵר [=מחסום לפה] לְפֶלֶב. אָבֵל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמִתְגַּ שְׁאִין מִשְׁתַּמֶּרֶת בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסוֹס^{לא}, או בְּמִתְגַּ שְׁאִינָה צְרִיכָה לוֹ אֲלֵא מִשְׁתַּמֶּרֶת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוֹס או חֲתוּל בְּסוֹגֵר - הָרִי זֶה מִשְׁאוּי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעֵלָה או שְׁמִירָה פְּחוֹתָה - מִשְׁאוּי הוּא לְהֵלֵב.

(כט) שרגילה לצאת בהם בימי השבוע ומיועדים לשמירת הבהמה, משום שהם נחשבים כתכשיט. (ל) נקבת הגמל נקראת נאקה. (לא) הסוס משתמר דווקא בקולר ולא בחבל. (לב) מכיוון שהבהמה לא זקוקה לשמירה מעולה או פחותה.

ט. לֹא יִקָּשֵׁר גְּמָלִים זֶה בְּזֶה, וְיִמְשָׁךְ [אותם]; אֶפְלוֹ [אם] הָיוּ קָשׁוּרִין מִזֶּרֶב שֶׁבֶת, אִינָן נִמְשָׁכִין בְּשֶׁבֶת. אָבֵל מִכְּנִיס הוּא חֶבְלִים^{לב} לְתוֹךְ יָדוֹ - וְהוּא, שְׁלֹא יֵצֵא [=שתלשל] חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טְפָחִי^{לד}; וְצָרִיף שְׁיִהְיֶה הַחֶבֶל שְׁמִפִּי הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ, גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ טַפַּח

שְׁבוּרָה, אִין מוֹכְרִין. וּמִתֵּר לוֹ לְמַכֵּר עַל יָדֵי סָרְסוֹר [=מתורן], שֶׁהַסָּרְסוֹר אִינוּ מְשַׁכֵּיר וְאִינוּ מְשִׁאֵלִיחַ.

(ו) בהמה שאינה ראויה למלאכה. (ז) שמא ימכור לגוי בהמה הראויה למלאכה. (ח) מכיוון שהבהמה לא בבעלותו.

ד. וּמִתֵּר לְמַכֵּר לְהֵם סוֹס - שְׁאִין הַסוֹס [מיועה] אֲלֵא לְרִכִּיבַת אָדָם, לֹא לְמִשְׁאוּי, וְהָחִי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ ט. וּכְדָרְךָ [=כסם] שְׁאֶסְרוּ לְמַכֵּר לְגוֹי, כֶּךָ אֶסְרוּ לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׁוּד לְמַכֵּר לְגוֹי. וּמִתֵּר לְמַכֵּר לְהֵם פָּרָה לְשִׁחִיטָה, וְשׁוֹחֵט אוֹתָהּ בְּפָנָיו; וְלֹא יִמְכֵר סֶתֶם, אֶפְלוֹ שׁוֹר שֶׁל פֻּטָם [=מפוטם המיועד לאכילה] - שְׁמֵא יִשְׁהָה אוֹתוֹ^{יא} וְיַעֲבֹד בּוֹ.

(ט) האדם הרוכב על הסוס נושא את עצמו כמבואר בפרק יח הלכה טז, ולכן הרכיבה לא נחשבת לעשיית מלאכה. (י) המוכר צריך לראות בפועל את השחיטה. (יא) ימתין שהשור יכחש מעט על מנת שיהיה ראוי לעבודה.

ה. מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְמַכֵּר לְהֵן בְּהֵמָה דְּקָה^{יב}, מוֹכְרִין^{יג}; מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שְׁלֵא לְמַכֵּר^{יד}, אִין מוֹכְרִין^{טו}. וּבְכָל מְקוֹם אִין מוֹכְרִין לְהֵן חִזָּה גִּפְסָה [=גדולה], כְּמוֹ שְׁאִין מוֹכְרִין לְהֵם בְּהֵמָה גִּפְסָה - אֲלֵא עַל יָדֵי סָרְסוֹר^{טז}.

(יב) צאן, שאינם עושים מלאכה. (יג) מותר להם למכור לגוי בהמה דקה. (יד) שמא ימכרו להם בהמה גסה. (טו) אסור להם למכור לגוי בהמה דקה. (טז) כמבואר בהלכה ג.

ו. מִי שֶׁהַחֲשִׁיף בְּדָרְךָ^{יז}, וְלֹא הָיָה עֲמוּ נָכְרִי שִׁיתֵן לוֹ פִּיסוֹ^{יח}, וְהֵיטָה עֲמוּ בְּהֵמָה - מְנִיחַ פִּיסוֹ עָלֶיהָ פֶּשְׁהִיא מִהֵלֶכֶת, וּכְשֶׁתְּרַצָּה [הבהמה] לְעַמֵּד [=לנוח] נוֹטְלוֹ מְעָלֶיהָ, כְּדִי שְׁלֵא תַעֲמֵד הוּא [=הכיס] עָלֶיהָ, עַד שְׁלֵא תִהְיֶה שָׁם [=וכך הוא לא יעשה] לֹא עֵקֶרָה וְלֹא הִנָּחָה. וְאֶסוֹר לוֹ לְהִנְהִיגָה^{יט}, וְאֶפְלוֹ בְּקוּלָּה, כֹּל זְמַן שֶׁהַפִּיס עָלֶיהָ, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה מִחֲמַר בְּשֶׁבֶת^{כא}. וּגְזֵרַת חֻקִּים הִיא, שְׁלֵא יִנִּיחַ פִּיסוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה, אֲלֵא אִם אִין עֲמוּ נָכְרִי^{כב}.

(יז) נכנסה שבת כאשר היה בדרך לביתו, והארנק שלו נמצא עליו. (יח) ארנקו. נתינה לגוי היא האפשרות הטובה ביותר, כמבואר בפרק ו הלכה כב. (יט) להוביל ולהדריך אותה. (כ) ללא נגיעה בבהמה. (כא) ויעבור על איסור, כמבואר בהלכה א. (כב) משום שהיהודי מצווה על שביעת הבהמה ממלאכה, אך לא מצווה על שביעת הגוי ממלאכה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המיועדת] לְשִׁמְרָתָהּ. עַז שֶׁחֶקֶק לָהּ [עשה חור] בְּקִרְיָהּ, יוֹצֵאָה בְּאֶפְסֵרֹיט הַקָּשׁוֹר בְּחֶקֶק בְּשֶׁבֶת; וְאִם תִּחְבֹּ וְאֵת הָאֶפְסֵר [את האפסר] בְּזִקְנָה - אָסוּר, שְׂמָא תִּנְתַּחֲנוּ [תנתקנו], וּבִיבְאֵנוּ בְּיָדוֹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים^{נא}. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

מד) המיועדים לזיהוי התרנגולים. מה) הרצועה קשורה לשתי רגלי התרנגולים ומונעת מהם להתנהג כפראות ולשבור כלים. מו) המגינה על הזנב שלהם שלא ייפצע מאבנים. מז) רצועה לנוי נחשבת משא משום שאנשים רבים לא שמים רצועות לנוי בראש הפרה. מח) אין צורך ברצועה עבור שמירת הפרה כי אין דרכה לברוח, ולכן נחשבת הרצועה למשא כמבואר בהלכה ח. מט) המיועד לשמירת העז. נ) משום שעז צריכה שמירה ולכן היא זקוקה לאפסר. נא) העז תנתק את האפסר על מנת שלא יפריע לה, האפסר ייפול, והאדם יעביר אותו ארבע אמות ברשות הרבים. הלכה זו, שאסור להוציא דבר שעלול ליפול ברשות הרבים, היא הסיבה לכל איסורי ההוצאה בהלכה זו - מכיוון שהדברים עלולים ליפול מבעלי החיים, האדם יכול להיכשל בהעברתם ארבע אמות ברשות הרבים.

יב. הַזְכָּרִים יוֹצֵאִים פְּעוֹר הַקָּשׁוֹר לְהֵן עַל

זְכָרוֹתָן, כְּדִי • שְׂלֵא יַעֲלוּ ^{השגת הראב"ד} כְּדִי . . . הַמְרוֹקְמוֹת א"א אֵין זֶה נֶכּוֹן דְּהָא אִמְרִינן (שבת נב) בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשִׁמּוֹר אִסוּר.

כְּדִי שְׂלֵא יַפְלוּ עֲלֵיהֶן זָאבִים^{נב}; וּבְמִטְלָנִיּוֹת [כבדים]

הַמְרַקְמוֹת שְׂמִיפִין אוֹתָם בְּהֵן^{נא}. וְהִרְחִילִים [הנקבות] יוֹצֵאוֹת, וְאֵלֵיהֶן שְׁלַחַן קָשׁוֹר לְמַעְלָה עַל גִּבּוֹן, כְּדִי שְׂיַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים, אוֹ קָשׁוֹר לְמַטָּה, כְּדִי שְׂלֵא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים; וְיוֹצֵאוֹת מְלַפְפוֹת [כרוכות] בְּמִטְלָנִיּוֹת, כְּדִי שְׂיִהְיֶה הַצָּמֵר שְׁלַחַן נָקִי. הַעֲזִים יוֹצֵאוֹת וְדִדְיָהֶן קָשׁוֹרוֹת [כבדים], כְּדִי שְׂיִיכַשׁ מֵהֶן הַחֲלָבִי; אָבָל אִם קָשְׁרָן כְּדִי שְׂלֵא יַצֵּא הַחֲלָב עַד שְׂיַחֲלַב אוֹתוֹ לְעֵרֵב, הֲרִי אֵלוֹ לֹא יַצֵּאוּהָ.

נב) לב הבהמה מגרה את הזאב וגורם לו לטרוף אותה. נג) נוי זה הינו שגרתו וכולם נוהגים לשים אותו על הבהמות ולכן מותר לצאת בו. נד) כי הבדים המיועדים לייבוש החלב מהודקים היטב ואין חשש שהם יפלו. נה) כי בדים אלו אינם מהודקים היטב ועלולים ליפול, והאדם עלול להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.

יג. אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּאֶפְרָי^{נא}, אֶף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוֹר

לוֹ מַעְרֵב שֶׁבֶת; וְלֹא הַסּוֹס בְּזָנֵב שׂוֹעֵל [שתולים לו נגד עין הרע], וְלֹא בְּזֹהֲרִית [משי אדום] שְׂבִין עֵינָיו^{נא}. וְלֹא תַצֵּא בְּהֵמָה בְּקִלְסָטֵר [סל] שְׂבִפְיָהּ^{נא}, וְלֹא בְּסַנְדָּל

או יתרה^ל. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִמְשֹׁךְ הַגְּמָלִים הַקָּשׁוֹרִים זֶה בָּזֶה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּמִי שְׂמוּלִיכֵן לְשׂוֹק שְׂמוּכְרִין בוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ שְׂמִשְׁחִקִין בְּהֵן שָׁם^{לז}; וּמִפְּנֵי זֶה, לֹא תַצֵּא בְּהֵמָה בְּזוּג [פעמון] שְׂבִצְוֹאֲרָה, וְאֶפְלוּ הָיָה פְּקוּק, שְׂאִין לוֹ קוֹלֵי.

לג) רבים, וכל אחד מהם קשור לגמל אחד עבור שמירתו. לד) ויראה כמחזיק חבל שאינו מיועד לשמירת הבהמה. לה) כדי שיהיה ניכר שהחבל שייך לבהמה. לו) עושים בהם הימורים הדומים למכירה, כמבואר בפרק כג הלכה יז. לז) כדי שלא יראה כמוליך את הבהמה למכירה בשוק.

ל. לֹא תַצֵּא בְּהֵמָה בְּזוּג שְׂבִכְסוֹתָהּ^{לח}, וְלֹא בְּחוֹתָם

שְׂבִצְוֹאֲרָה^{לט}, וְלֹא בְּחוֹתָם שְׂבִכְסוֹתָהּ, וְלֹא בְּרִצְוֵעָה שְׂבִרְגְלָהּ^מ, וְלֹא בְּסֵלֶם שְׂבִצְוֹאֲרָה^{מא}. וְאֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמִרְדֵּעַת [אוכף מחמם], אֲלֵא אִם כֵּן הֵיְתָה קָשׁוֹרָה לוֹ מַעְרֵב שֶׁבֶת. וְלֹא יַצֵּא גְּמָל בְּמִטְלָטְלָתָהּ^{מב} הַתְּלוּיָהּ לוֹ בְּדַבְשָׁתוֹ אוֹ בְּזָנְבוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הֵיְתָה קָשׁוֹרָה [לפני שבת] בְּזָנְבוֹ וְחוֹטְרָתוֹ [=דבשת]; וְלֹא יַצֵּא הַגְּמָל עֶקֶד יָד [קשורה יד], וְלֹא עֶקֶד רִגְלָיִם^{מג}. וְכֵן שְׂאֵר כָּל הַבְּהֵמָה.

לח) הכסות מגינה על הבהמה מפני הקור או הלכוד. לט) חותמת המיועדת לזיהוי הבהמה. מ) פיסת עור המשמשת כגבס לאיחוי הסדקים ברגלי הבהמה. מא) כלי המונע מהבהמה להזיז את ראשה. כאשר לבהמה יש פצע בגופה, מניחים בצווארה את הכלי הזה על מנת שלא תחכך את ראשה בפצע ותגרום לו להתפשט יותר. מב) מטלית המיועדת לזיהוי הגמל. מג) כי הקשירה גורמת צער לגמל, ולכן החבל נחשב כמשא ואסור לצאת בו בשבת.

לא. אֵין הַתְּרַנְגוּלִין יוֹצֵאִין בְּחוֹטְיָן^{מד} וְלֹא

בְּרִצְוֵעוֹת שְׂבִרְגְלֵיהֶן^{מה}. וְאֵין הַפְּכָשִׁים יוֹצֵאִין בְּעִגְלָה שֶׁתַּחַת הָאֵלֵיהֶן^{מו}. וְאֵין הַפְּכָשׁוֹת יוֹצֵאוֹת בְּעֵצִים שְׂמִנִּיחִין לְהֵן בְּחֶטְמָן [=רף] כְּדִי שְׂיִתְעַטְשׂוּ הַתּוֹלְעִין שְׂבִמְחֵן [ויפלו]. וְאֵין הַעֲגָל יוֹצֵא בְּעַל קֶטָן שְׂמִנִּיחִין לוֹ עַל צְוֹאָרוֹ כְּדִי שְׂיִפְנֹעַ וְיִהְיֶה נוֹחַ לְחִרְיָשָׁה. וְלֹא תַצֵּא בְּהֵמָה בְּשִׁבְכָה [מחסום] שְׂמִנִּיחִין לָהּ בְּפִיָּהּ, כְּדִי שְׂלֵא תַשֹּׁךְ אוֹ לֹא תֵאָכֵל. ^{השגת הראב"ד} וְלֹא . . . יִשְׁנֵה א"א זֶה אִינוֹ מִן הַגַּמְ' (שבת נד).

ולא • תַצֵּא הַפְּרָה בְּעוֹר

הַקָּפֵד [קיפוד] שְׂמִנִּיחִין לָהּ עַל דְּדִיָּה כְּדִי שְׂלֵא יִינַק מִמֶּנָּה הַשְּׂרָץ [חלב] כְּשֶׁהִיא יִשְׁנָה; וְלֹא תַצֵּא בְּרִצְוֵעָה שְׂבִין קְרִיָּהּ, בֵּין [רצועה המיועדת] לְנוֹאִימָו בֵּין [רצועה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁפָרְגָלָה^ט, וְלֹא בְקָמִיעַ שְׁאִינוּ מִמָּחָה לְבַהֲמָה^ס;
 אָבֵל יוֹצֵאָה הִיא בְּאָגֵד [תחבושת] שְׁעַל גְּבִי הַמָּפָה,
 וּבְכִשְׁיִשׁוּן [=לוחות עץ] שְׁעַל גְּבִי הַשָּׁבֵר, וּבִשְׁלִיָּה
 הַמְדֻלְדָּלֶת [=תלויה] בָּהּ; וּפּוֹמָק לָהּ זֹג שְׁפָצְוֹאֲרָה^{סא},
 וּמְטִילֶת בּוּ בְּחָצֵר^{סב}. וְנוֹתֵן מְרֻדְעַת [-אוכף מחמם] עַל
 הַחֲמוֹר בְּשַׁבָּת^{סג}, וּמְטִיל בְּחָצֵר^{סד}; אָבֵל אֵין תּוֹלֵן
 לָהּ קְלִיסְטֵר בְּפִיָּה בְּשַׁבָּת^{סה}.

נו) שאינו מחמם אותו כיוון שאינו נחשב לבוש, אך באופן
 המחמם מותר לצאת כמבואר בהלכה י. (נו) דברים אלו
 מיועדים לנוי, ולכן הם לא נחשבים לבוש ואסור לצאת
 בהם. (נד) שבו מניחים לה את האוכל כדי שלא תצטרך
 להתכופף לקרקע. (נט) שמא ייפול הסל או הסנדל, והאדם
 יעבירם ארבע אמות ברשות הרבים. (ס) שלא ריפא בהמה
 שלוש פעמים, כמבואר בפרק יט הלכה יד לגבי אדם.
 (סא) סותם את הפעמון שבצווארה כדי שלא ישמיע קול.
 (סב) אך לא ברשות הרבים כי יחשבו שהוא מוליך את
 הבהמה לשוק, כמבואר בהלכה ט. (סג) ללא קשירה, ואין
 הדבר נחשב טרחה יתרה משום שהחמור סובל מקור בכל
 השנה והוא זקוק למרדעת המחממת אותו. (סד) אך לא
 ברשות הרבים מכיוון שהמרדעת אינה קשורה לחמור. אך
 אם המרדעת הייתה קשורה אליו מערב שבת מותר לצאת
 בה, כמבואר בהלכה י. (סה) כי הסל לא הכרחי לבהמה,
 ותלייתו היא טרחה יתירה ללא צורך.

יז. בָּשֵׁם שְׁאָדָם מְצֹנָה עַל שְׁבִיתָת בְּהֵמָתוֹ
 בְּשַׁבָּת, כִּף הוּא מְצֹנָה עַל שְׁבִיתָת עֲבָדוֹ וְאֵמָתוֹ
 [=שפחתו]; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָן בְּנֵי דַעַת, וְלִדְעַת עֲצָמָן
 עוֹשִׂין [את מעשיהם] - מְצֹנָה עֲלֵיו לְשִׁמְרָן וְלִמְנַעַן
 מַעֲשֵׂית מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאמַר¹⁵: "לְמַעַן יִנּוּחַ
 שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ, וַיִּנְפֹּשׂ בֶּן אִמָּתְךָ^{סו} וְהִגֵּר".

(סו) בן שפחה כנענית, שהוא עבד שלך.

עֲבָד • וְאֵמָה שְׁאֵנוּ
 מְצֹוִין עַל שְׁבִיתָתָן - הֵם
 עֲבָדִים [כנענים] שְׁמֹלוֹ

השגת הראב"ד

עבד . . שבייתתו א"א אין הדברים
 הללו כתיקונן שאם מלו וטבלו
 לשם עבדות הרי הן כנשי ישראל

וְטָבְלוּ לְשֵׁם עֲבָדוֹת,
 וְקָבְלוּ [על עצמם] מְצֹוֹת
 שֶׁהָעֲבָדִים חִבְּבִין בְּהֵן^{סז}.
 אָבֵל עֲבָדִים שְׁלֵא מְלוֹ
 וְלֹא טָבְלוּ, אֲלֵא קָבְלוּ
 שְׁבַע מְצֹוֹת שְׁנֻצְטוּ בְּגֵי נַח בְּלָבָד - הֲרִי הֵן כְּגַר
 תּוֹשָׁב^{סח}; וּמְתָרִין לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת לַעֲצָמָן
 בְּפִרְהֵסְיָא [=ברבים], כִּישְׂרָאֵל בְּחַל^{סט}. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר
 תּוֹשָׁב, אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג^ע.

(סז) שהן כל המצוות שנשים חייבות בהן. (סח) גוי שמותר
 לו לגור בארץ, כמבואר בהלכות עבודה זרה פרק י הלכה
 ו. בהלכה זו לא מוזכרים עבדים שלא קיבלו על עצמם אף
 שבע מצוות בני נח משום שאסור להחזיקם והבעלים חייב
 לשחררם. (סט) אך אסורים לעשות מלאכה ליהודי בשבת,
 כמבואר בהרחבה בפרק ו. (ע) כמבואר בהלכות עבודה
 זרה שצוינו בהערה 68.

הוֹאִיל וְגַר תּוֹשָׁב^{עא} עוֹשֶׂה מְלֹאכָה לַעֲצָמוֹ בְּשַׁבָּת,
 וְגַר צֶדֶק הֲרִי הוּא כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר, בְּמִי נֶאֱמַר
 "וַיִּנְפֹּשׂ בֶּן אִמָּתְךָ וְהִגֵּר"? זֶה גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא
 לְקִיטוֹ וּשְׁכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל^{עב}, כִּמוֹ בֶּן אִמָּתוֹ; [ועליו
 נאמר]
 שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשַׁבָּת^{עג},
 אָבֵל לַעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה; וְאֵפְלוּ הֵינָה זֶה הַגֵּר עֲבָדוֹ, הֲרִי
 זֶה עוֹשֶׂה לַעֲצָמוֹ^{עד}.

(עא) שאינו עבד, ואף יהודי לא אחראי על מעשיו.
 (עב) עובד אצל יהודי, ובעליו אחראי על מעשיו. (עג) זוהי
 מנוחתו בשבת. (עד) אף גר תושב שהוא עבד של יהודי
 מותר לעשות מלאכה לעצמו. אולם, אסור לבעליו להעביד
 אותו יותר מידי בשבת וראוי שלא יעביד אותו כלל. הלכה
 זו נאמרה על גר תושב שהוא עבד כנעני, אך יהודי או גר
 צדק שהוא עבד של יהודי, נקרא עבד עברי ואסור לעשות
 מלאכה בשבת אף לעצמו.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ח' ניסן ~

הלכות מקואות

פרק שני

(1) יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שערה. אשה שנתנה חבשיל לבנה וטבלה או שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוץ לעין, וגלד⁴ שחוץ למפה, והדם יבש שעל גפי המפה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה⁵ שעל בשרו, ובצק או טיט שמתחת הצפרן, והמלמולין⁶ שעל הגוף, וטיט הנוץ⁷, וטיט היוצרים⁸, וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה⁹ - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט: פשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים¹⁰; וכשהוא יבש - חוצץ.

(2) מקואות פרק ט. (3) ליחה שהעין פולטת והיא נדבקת בעור שמחוץ לעין. (רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ). (4) ליחה שנפלטה מן המכה והגלידה על שפתה. (5) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. (6) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". (7) במשנה מפורש: זה טיט הבורות. (8) עושי כלי חרס. (9) טיט זה נתייבש יפה ואינו נמחה במים. (10) במי המקווה והם מגיעים לעור.

ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושן התות¹¹ והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בבשר, אפלו לח - חוצץ¹⁷. האיבר והבשר המדלדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

(11) שרף הנוסף מעץ התות. (12) דקל. (13) מפני שאינם נימוחים במים. (14) אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. (15) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). (16) שנדבק יפה וקשה להעבירו. (17) מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. (18) שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (19) אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדיח תחלה²⁰, שהזעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה²¹; אבל בפנויה, הואיל ואינה מקפדת - אינו חוצץ²².

(20) אינה רשאית לטבול בלי הרחה תחילה. (21) שמקפידה כדי שלא תתגנה על בעלה. (22) אפילו אם יש שם לכלוך (תוספתא שם הלכה ד).

ד. האגד²³ שעל גפי המפה, והקשקשין שעל גפי השבר²⁴, והשירים²⁵ והנזמים²⁶ והקטליות²⁷ והטבעות: בזמן שהן חזקים²⁸ ודבוקים בבשר - חוצצין; רפים²⁹ - אינם חוצצין.

(23) תחבושת. (24) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (25) שרשראות לקישוט. (26) נזמי האף. (27) מחרוזות של גרגירי זהב שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (28) מהודקים בחזקה. (29) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

ה. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות הנשים בראשיהן לנוי - חוצצין, מפני שמבדילין בין הגוף ובין הפנים. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן אף על פי שאינן רפין.

ו. חוטין שבצנארא³⁰ - אינן חוצצין, אפלו של פשתן³¹, לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן³². אבל חבקים³³ שבצנארא, פגון קטליות וענקים - חוצצין, לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר.

(30) שהאשה קושרת בצווארה. (31) שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (32) אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. (33) תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר.

ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי³⁴, וכן קלקלי הזקן - חוצצין.

(34) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

ח. חץ התחוב באדם: בזמן שהוא נראה³⁵ - חוצץ³⁶, ובזמן שאינו נראה³⁷ - טובל³⁸ ואוכל בתרומתו לערב³⁹, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמאה וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁקִרְצָה⁵⁰ בְּשׁוֹפְתוֹתֶיהָ אוֹ שְׁנַמְצָא עֲצָם בֵּין שְׁנֵיהֶם⁵¹ -
כָּאלוֹ לֹא טְבִילָה. וְכֵן שָׁאֵר כָּל הַטְּמֵאִים. נִתְּנָה מַעוֹת
בְּפִיהָ וְיִרְדָּה וְטְבִילָה - טְהֵרָה מִטְּמֵאת הַגְּדָה⁵², וְהָרִי
הִיא טְמֵאָה עַל גַּב רִקְהָ⁵³, וְנִמְצְאת רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה⁵⁴
כְּמִי שְׁנַגַע בְּרֵק הַגְּדָה. וְכֵן הִדִּין בְּזָב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחוזק.
(51) נידה טו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה
ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת.
(52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה
אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק
הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש
ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה
מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה
תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני
הפירושים כתבם הר"ש שם). (54) ומטמאה אוכלין ומשקין
ולא אדם וכלים.

יד. וְאֵלוֹ שְׁאִין חוֹצְצִין בְּאֶדָם: קִלְקִלִי הָרֵאשׁ וּבֵית
הַשְּׁחִי וּבֵית הַסְּתָרִים שְׂבָאִישׁ, וְלִפְלוֹף שְׂבָעִין, וְגִלְד
שְׁהַעֲלָתָה הַמְּפָה, וְלִכְלוּכֵי צוֹאֵה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ, וְצוֹאֵה
שְׁתַּחַת הַצְּפָרָן⁵⁵, וְצִפְרָן הַמְּדַלְדֵּלֶת, וְכִשּׁוֹת הַקָּטָן,
וְהוּא הַשְּׁעָר הַדֵּק שְׁעַל בְּשָׂרוֹ - כָּל אֵלוֹ אֵינָן חוֹצְצִין.

(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

טו. שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת אוֹ יֵתֵר שְׁהִי קְשׁוּרִין כְּאַחַת קְשָׁר
אַחַד - אֵינָן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שְׁהַמִּים בְּאִין בְּהֵן.
וְשְׁעָרָה אַחַת שְׁנֹקֶשְׂרָה - חוֹצְצָת. וְהוּא שְׁהִיָּה
מִקְפִּיד עָלֶיהָ; אֲבָל אִם אֵינָו מִקְפִּיד עָלֶיהָ - עֲלָתָה
לוֹ טְבִילָה, עַד שְׁהִיָּה רַב שְׁעוֹר⁵⁶ קְשׁוּר נִמְא נִמְא
בְּפָנֵי עֲצָמָה. כְּזֶה הוֹרֵו הַגְּאוּנִים. וְיִרְאֵה לִי, שְׁשְׁעָרוֹ
שֶׁל אֶדָם כְּגוֹפּוֹ הוּא הַשּׁוֹב לְעֵנָן טְבִילָה, וְאֵינָו
כְּגוֹף בְּפָנֵי עֲצָמוֹ כְּדִי שְׁנֵאמַר רַב הַשְּׁעָר⁵⁷, אֲלֵא אֵף
עַל פִּי שְׁפָל שְׁעָר רֵאשׁוֹ קְשׁוּר נִמְא נִמְא, אִם אֵינָו
מִקְפִּיד עָלֶיהָ - עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה; אֲלֵא אִם כֵּן נִצְטַרְף
לְחוֹצֵץ אַחַר עַל גּוֹפּוֹ⁵⁸ וְנִמְצָא הַכֹּל רַב גּוֹפּוֹ, כְּמוֹ
שְׂבָאֲרָנוֹ. וְאַחַד הַגְּדָה וְאַחַד שָׁאֵר הַטְּמֵאִין שְׁיֵשׁ
בְּרֵאשׁוֹן שְׁעָר.

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין
חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער
מספיק כדי לדנו כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמיענו
רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

טז. תְּקַנַּת עֲזָרָה הִיא, שְׁתַּהֲיָה אִשָּׁה חוֹפְפַת⁵⁹ אֶת
שְׁעָרָה וְאַחַר כֵּן תִּטְבֵּל. וְאִם אִפְשָׁר לָהּ לְהִף בְּלִילָה
וְלִטְבֵּל מִיַּד תִּכְף לְחִפְפָּה - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וּבִשְׁעַת
הַדְּחָק⁶⁰ אוֹ מִפְּנֵי הַחֲלִי חוֹפְפַת אֶפְלוֹ בְּעָרֵב שִׁבַּת
וְטוֹבֵלֶת לְמוֹצָאֵי שְׁבַת⁶¹.

(59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא

אַחַר שְׁטְבֵל - נִטְמָא בְּמַגְעָה⁴⁰. שְׁפָכָר בְּאֲרָנוֹ, שְׁפָל
הַבְּלוּעִים בְּגוֹף הַחֵי לֹא מְטַמְאִין וְלֹא מְטַמְאִין.
וְכַנְסוֹ צְרוּרוֹת וְקִיסְמִין בְּסִדְקֵי רִגְלָיו מְלַמְטָה -
חוֹצְצִין⁴¹.

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת
בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה
לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו
מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חייבי טבילות
שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש.
(40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד
אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים."
ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו
מפני שכבר נפסקה הלכה, שבית הסתרים אינו צריך ביאת
מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

ט. אִסְפְּלָגִית, מְלוּגְמָא וְרִטְיָה⁴² שְׁעַל בֵּית הַסְּתָרִים
- חוֹצְצִין; אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ צְרִיף שְׁיִפְנָסוּ בְּהֵן
הַמִּים, צְרִיכִין שְׁהִיּוֹ רְאוּיִין וְלֹא יִהְיֶה בְּהֵן דְּבָר
חוֹצֵץ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ. הִיתָה בּוֹ שְׁעָרָה אַחַת אוֹ
שְׁתֵּים⁴³ חוּץ לְמַפָּה וְרֵאשָׁה מְדַבֵּק לְמַפָּה, אוֹ שְׁהִיּוֹ
שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת רֵאשָׁם מְדַבֵּק בְּטִיט אוֹ בְּצוֹאֵה, אוֹ
שְׁהִיּוֹ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּרִיסֵי עֵינָיו מְלַמְטָה וְנִקְבָן
וְחוֹצְצִין בְּרִיסֵי עֵינָיו מְלַמְעָלָה - הָרִי אֵלוֹ חוֹצְצִין.

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני
ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת
(ראה הלכה טו), משמיענו רבינו שבנדבקו למכה - גם
שתיים חוצצות.

י. לֹא יִטְבֵּל אֶדָם בְּעַפְפָר שְׁעַל רִגְלָיו⁴⁴. וְאִם טְבֵל -
אֵינָו חוֹצֵץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. הָאוּחוֹז בְּאֶדָם וּבְכֵלִים וְהַטְּבִילָן - הָרִי הֵן
בְּטְמֵאָתָן, וְאֵף עַל פִּי שְׁרַפָּה יְדִיו⁴⁵ עַד שְׂבָאוּ בְּהֵן
הַמִּים, גְּזָרָה שְׂמָא לֹא יִרְפָּה. וְאִם הִדִּיחַ יְדָיו בְּמִים
- עֲלָתָה לָהֵן טְבִילָה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה"
משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל
ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. הַמְּפִשְׁלַת בְּנָה לְאַחוּרָה⁴⁷ וְטְבִילָה - לֹא עֲלָתָה
לָהּ טְבִילָה; שְׂמָא הָיָה טִיט בְּרִגְלֵי הַתִּינוּק אוֹ בְּיָדָיו
וְנִדְבַק בְּאֵמוֹ בְּשַׁעַת טְבִילָה וְחָצֵץ, וְאַחַר שְׁעֲלָתָה
נָפְלָה⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה.
(48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך
לטיבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

יג. נְדָה שְׁנַתְּנָה שְׁעָרָה בְּפִיהָ אוֹ שְׁקַפְצָה⁴⁹ יְדָה אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. פחל⁷³ שבעין - אינו חוצץ; שעל גב העין - חוצץ. ואם היו עיניה פורחות⁷⁴ - אף על גבי העין אינו חוצץ⁷⁵.

(73) צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). (74) עוצמת ופוחתת תדיר. (75) מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

כב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות⁷⁶; אבל להתיירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישן, או שהיה על גב עינה פחל, ובין פתחה עיניה או עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שפל הדברים האלו וכיצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן, ולענין טהרות גזרו, לענין ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענין טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזון ומונה בקיצור נמרוץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בנדה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירותו. גוי המתגיר צריך מילה וטבילה.

כג. מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על פי שנתעסק באותו המין⁸⁰ כל היום פלו - הרי הוא בטמאתו, עד שיאמר: יודע אני פודאי שלא היה זה עלי קדם הטבילה. הואיל והחזק טמא⁸¹ - העמד טמא על טמאתו עד שתדע פודאי שטהרה⁸².

(80) שנמצא על גופו אחר שנעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

~ יום שני ט' ניסן ~

פרק שלישי

(1) יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים.

א. ואלו חוצצין² בכלים: הזפת והחמר וכיצא בהן. הזפת שפכוס ושבעלוהית³ - מתוכן חוצצין⁴, מאחוריהן⁵ אינן חוצצין. במה דברים אמורים? מבית האמן⁶; אבל מפעל הבית - בין מתוכן בין

תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (61) שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת ויהא הדין לחוף ביום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה).

יז. טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם באותו היום שחפפה טבילה - אינה צריכה לחוף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו - צריכה לחוף פעם שניה⁶² ולטבל.

(62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

יח. לא תחף אשה בנתר⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את השער; ולא באהל⁶⁵, מפני שמסרף⁶⁶ את השער; אלא בחמין, ואלו בחמין חמה, מפני שהחמין משירין⁶⁷ את השער ומסלסלין אותו; אבל הצוננין מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.

(63) רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. (64) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (65) בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. (66) מסבך. (67) בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבילה⁶⁸ - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.

(68) בלי רחיצת ידיים.

כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבילה: בתוך שלשה ימים - אין מקום השריתות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם פגלד שעל גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש, והוא שהתחיל להרויק⁷² - חוצץ בנדה.

(69) השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עודנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (70) פירוש, שחוף למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששנינו במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). (71) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. (72) לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטורן].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁמַקְפִּידִין עַל מְלֻבוֹשָׁן לְהִיּוֹת נָקִי. עַל בְּגָדֵי עָמִי
הָאֲרָץ: מְשֻׁנֵי צְדָדִין - חוּצָן, מִצַּד אֶחָד - אֵינוֹ
חוּצָן.

(22) שם משנה ו. (23) במשנה: "של כנאים", ובגמרא שבת
שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבנינו של
עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד
שמלבושיהם יהיו נקיים.

ה. הֵיוּ עַל הַמְטָפְחוֹת²⁵ שֶׁל זְפָתִים²⁶ וְשֶׁל יוֹצְרִים²⁷
וְשֶׁל מְפַלְלֵי אֵילָנוֹת²⁸ - אֵינָן חוּצְצִין²⁹.

(25) שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס.
(28) כורתיים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן.
(29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

ו. טַבַּח³⁰ שֶׁהָיָה דָם עַל בְּגָדוֹ - אֵינוֹ חוּצָן, מִפְּנֵי
שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד.

(30) זבחים צח, ב.

ז. מוֹכְרֵי³¹ רֶבֶב³² שֶׁהָיָה רֶבֶב עַל בְּגָדוֹ - אֵינוֹ חוּצָן.
וְכֵן פְּלוֹצָא בְּזָה. הֵיָה הַטַּבַּח מוֹכֵר רֶבֶב וְהָיָה עַל
בְּגָדוֹ דָם וּרְבֵב - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם חוּצָן, מִפְּנֵי שֶׁהָן
שָׁנִים וּמְקַפֵּיד, אוֹ אֵינוֹ חוּצָן, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא
וְאֵינוֹ מְקַפֵּיד³³.

(31) שם. (32) כל דבר הניתך ונבלע בבגד, נקרא רבב
(רש"י שם). (33) שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי
למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא
כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן
חזקת טומאה].

ח. הָיָה הַזְּפָת³⁴ אוֹ הַחֲמֵר וְכִיּוֹצָא בְּהֵן עַל הַסַּנְדֵּל
מִתּוֹכֵן - מְלַמְעֵלָה חוּצָן³⁵, מְלַמְטָה אֵינוֹ חוּצָן³⁶.
עַל הַסַּפְסָל - מְלַמְעֵלָה אוֹ מִן הַצְּדָדִין חוּצָן³⁷,
מְלַמְטָה³⁸ אֵינוֹ חוּצָן.

(34) תוספתא מקואות פרק ז הלכה ב. (35) האדם מקפיד
שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. (36) אינו מקפיד
על לכלוך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה.
(37) מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו.
(38) השטח שלפני האדמה.

ט. לְכֻלּוֹכֵי³⁹ צוּאָה שֶׁפִּכְסָא וְשֶׁבִקְתָּדָרָה הַמְכַפְּשִׁין⁴⁰,
בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מְלַמְטָה בֵּין מִן
הַצְּדָדִין - אֵינָן חוּצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים מְעִבְרִין
אוֹתָן. אָבָל לְכֻלּוֹכֵי שְׁמָרִים שֶׁפִּכּוֹס וְשֶׁבִצְלוֹחִית,
וְהַמּוֹךְ שֶׁבְּשִׁיר⁴¹ וְשֶׁבְּזוּג⁴², וְהַטֵּיט וְהַפָּצֵק שֶׁעַל יַד
הַקְּרָדִים וְשֶׁעַל יַד הַמְּגַרְפָּה [אֵינָן חוּצְצִין; הַגְּלִידִי⁴³]
- חוּצְצִין⁴⁴.

(39) שם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכובשין", ומפרש
ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס

מֵאַחֲרֵיהֶן חוּצְצִין⁷. הַזְּפָת שֶׁפִּתְמָחִיו⁸ וְשֶׁבִקְעָרָה,
בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מְבַעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית
הָאֵמֶן - חוּצְצִין⁹.

(2) מקואות פ"ט מ"ה. (3) תוספתא שם פ"ז ה"ב.
(4) זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם
מקפיד עליו. (5) אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב,
שבחציצה קובעת ההקפדה. (6) המשתמש בזפת ואינו
מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. (7) בעל הבית
מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. (8) קערה גדולה.
(9) בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ
נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. הַמֵּר וְהַקּוּמוֹס¹⁰, בֵּין בְּכּוֹס בֵּין בְּצֻלּוֹחִית בֵּין
בְּתִמְחִיו וְקַעֲרָה, בֵּין מְבַעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית הָאֵמֶן,
בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן - חוּצְצִין¹¹. הָיָה זְפָת אוֹ
חֲמֵר¹² וְכִיּוֹצָא בְּהֵן עַל הַטַּבָּל¹³ וְעַל הַשִּׁלְחָן וְעַל
הַדְּגָשׁ¹⁴: אִם הָיָה נְקִיִּים - חוּצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁמְקַפֵּיד
עֲלֵיהֶן; וְעַל הַפְּלוֹסִין¹⁵ - אֵינָן חוּצְצִין, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ
מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן.

(10) תוספתא מקואות פ"ז ה"ב [במשנה מקואות פ"ט ה,
כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את
המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם
לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין
להם טהרה במקוה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש
פרק א הלכה ג, כותב רבינו: "המור הוא הדם הצרור בחיה
שבהודו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה
אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו
פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור,
ונותנים אותו לתוך הדי (רבינו בפירושו למשנה שבת קד,
ב). (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים.
(12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו
במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול.
אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה,
וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב
"עיסה בלוסה" פירוש לא נקיים).

ג. הֵיוּ עַל מְטוֹת¹⁶ בְּעַל הַבֵּית - חוּצְצִין; עַל מְטוֹת
שֶׁל עָנִי - אֵינָן חוּצְצִין¹⁷. עַל אֶפֶס בְּעַל הַבֵּית -
חוּצָן; וְעַל זַקְקִין¹⁸ - אֵינוֹ חוּצָן. עַל הַמְּרִדְעָת¹⁹
מְשֻׁנֵי צְדָדִין²⁰ - חוּצָן²¹.

(16) שם. (17) אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון.
(18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים
על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא
נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן
בגמרא שבת קיד, א]. (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר.
(21) שבת שם.

ד. הֵיוּ זְפָת אוֹ חֲמֵר²² וְכִיּוֹצָא בְּהֵן עַל בְּגָדֵי תְּלִמְדֵי
חֲכָמִים²³, אֶפְלוֹ מִצַּד אֶחָד - חוּצָן²⁴, מִפְּנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית", ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.

יג. פְּלִי⁵⁴ שְׁהוּא צַר מִפָּאן וּמִפָּאן וְרָחֵב בְּאֲמָצֵעַ⁵⁵ - אֵינּוּ טְהוֹר עַד שְׁיֻטְנוּ עַל צֵדוֹ.

(54) שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.

יד. צְלוּחִית⁵⁶ שְׁפִיָּה שׁוֹקֵעַ⁵⁷ - אֵינָה טְהוֹרָה עַד שְׁיֻטְנָה עַל צֵדָה⁵⁸.

(56) שם. (57) בדומה לדיונות שמשמשים בהן תלמידי בתי ספר, ודיוטה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך. (58) במשניות שלפנינו: "עד שינקבה". ולפי אותה גירסא, אין הברל בין צלוחית לקלמרין שבכבא הבאה. ונראה בדעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך כמו פי דיוטה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.

טו. קְלַמְרִין⁵⁹ אֵינָה טְהוֹרָה עַד שְׁיֻקְבָּה מִצֵּדָה⁶⁰, כְּדֵי שְׁיֻכְסוּ הַמַּיִם לְעַקְמוּמֵיּוֹת שָׁבָה.

(59) דיוטה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח שבין הכפיפה ובין דפנות הקלמרין, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באתו שטח. (60) ויטבילנה כשהנקב למעלה.

טז. בְּהֵמָה⁶¹ שֶׁהָיָה הַשִּׁירָה⁶² שְׁעָלֶיהָ רְפוּיָה⁶³ וְנִטְמָא - מְטַבְּלִין אוֹתָהּ בְּמִקְוָמוֹ⁶⁴.

(61) משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

יז. לֹא יִטְבִּיל⁶⁵ אָדָם אֶת הַקְּמָקוֹם בְּפַחְמִין שְׁבוּ⁶⁶, אֲלֵא אִם בֵּן שְׁפָשֶׁף⁶⁷.

(65) שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים. (67) הכניס ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז אותם בידו. כן פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים פירשו, שהכוונה לפיה שעלה על הקומקום, וצריך לשפשף ולהסירן.

יח. פְּלִי⁶⁸ שְׁהוּא מְלֵא מִשְׁקִין⁶⁹ וְהִטְבִּילוּ - פְּאֵלוֹ לֹא טְבִיל⁷⁰. הִיָּה מְלֵא מַיִם וְהִטְבִּילוּ - הֲרֵי הַמַּיִם⁷¹ וְהַפְּלִי טְהוֹרִין כְּאַחַת⁷², מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יֵשׁ לָהֶן טְהוֹרָה בְּמִקְוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּטָמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין⁷³. הִיָּה הַפְּלִי מְלֵא מֵי רְגָלִים - רוֹאִין אוֹתוֹ פְּאֵלוֹ הוּא מַיִם⁷⁴. הִיָּה בּוֹ מֵי חֲטָאָת⁷⁵; אִם הִיָּה רֹב הַפְּלִי פְּנוּי⁷⁶ כְּדֵי שְׁיֻרְבוּ מֵי מִקְוָה עַל מֵי חֲטָאָת שְׁבִתוֹכוֹ - הֲרֵי זֶה טְהוֹר; וְאִם לֹא - עֲדִין הוּא בְּטָמְאָתוֹ⁷⁷, וְכֵאלוֹ הֵן שְׁאָר מִשְׁקִין שְׁחוּצָצִין⁷⁸ בֵּין גּוּף הַפְּלִי וּבֵין מֵי הַמִּקְוָה.

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים

"המכובסין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נותנים בתוכו מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך לטיט ובצק בלבד, אבל לא ללכלוכי שמרים, שהרי הפסיק באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבזוג שלא שייך בהם הגלדה ובכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן, הרי בדיני לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך שנתלכלך. (זה דוחק). (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגלירו אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים. [למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלים].

י. דָּבַר בְּרוּר הוּא, שְׁפֵל מְקוֹם שְׁאֲמָרְנוּ בְּזַפֵּת וּבְחֶמֶר וְכִיּוּצָא בְּהֵן שְׁאִינָן חוּצָצִין בְּכָלִים - מִפְּנֵי שְׁאִינָנוּ מִקְפִּיד הוּא. לְפִיכָף, אִם הָיָה רֹב הַפְּלִי חֲפוּי בְּזַפֵּת אוֹ בְּחֶמֶר וְכִיּוּצָא בְּהֵן - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵, אִף עַל פִּי שְׁאִינָנוּ מִקְפִּיד. אֵין⁴⁶ בְּדָבָר זֶה הַפֶּרֶשׁ בְּכָלִי מִן הַפְּלִים, אֲלֵא כָּל הַפְּלִים שְׁוִין בְּדָבָר זֶה.

(45) למעלה בפרק א הלכה יב, שרובו חוצץ אפילו אינו מקפיד. (46) נראה שצ"ל "ואין".

יא. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים⁴⁷ שֶׁהֵן חֲלוּלִין שֶׁהַכְּנִיסָן שְׁלֹא בְּדַרְכָּן⁴⁸, אוֹ שֶׁהַכְּנִיסָן בְּדַרְכָּן וְלֹא מִרְקָן⁴⁹, אוֹ שֶׁהָיָה שֶׁל מַחְכָּת וְנִשְׁבְּרוּ⁵⁰ - לֹא עֲלָתָה לָהֶן טְבִילָה.

(47) מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו "ומורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא נקמטו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו. [פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסירים אותה, ומלמדת המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה חיבור לכלי, ולפיכך הדי חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש: שלא גמר את הכנסתן, כמו: "ומירק אחר שחיטה על ידו" (יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושה. ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן טבילה.

יב. פְּלִי⁵¹ שֶׁהִפֵּךְ פִּיּוֹ לְמַטָּה וְהִטְבִּילוּ - פְּאֵלוֹ לֹא טְבִיל, מִפְּנֵי שְׁאִינָן הַמַּיִם נִכְנָסִין בְּכָלוֹ⁵². הִיָּה בּוֹ מְקוֹם שְׁאִינָן הַמַּיִם נִכְנָסִין בּוֹ⁵³ עַד שְׁיֻטְנוּ עַל צֵדוֹ - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה עַד שְׁיֻטְנוּ עַל צֵדוֹ.

(51) שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו למטה, או כשהוא מוטה על צידו - דוחפים המים את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּתְפִלָּה שֶׁל רֵאשִׁי¹⁰¹ בְּזִמְן שֶׁהִקְצִיעָה¹⁰² דְּבוּקָה¹⁰³ עִם הַרְצוּעָה שְׁבָה וְחֻזְקָה. וְתְפִלָּה שֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה עוֹלָה וְיִוָּרְדֶת¹⁰⁴. וְאֶזְנֵי הַחֲמַת¹⁰⁵ וְהַתּוֹרְמִיל¹⁰⁶. וְכָל פְּיֹצָא בְּאֵלוֹ מְקַשְׂרִים וְתַפְרִים שֶׁאֵינּוּ עֲתִיד לְהִתְיָרֵם.

93) משנה מקוואות פרק י, ב"ג. 94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. 95) גילה דעתו באיזו צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. 96) אם לא גילו דעתם כלל. 97) דרכם להקפיד ולתפור. 98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. 99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תבנית הבגד. [ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן חוצצין. מה-שאינן כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. 100) הלולאה הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. 101) תפילין מקבלות תומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). 102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציעה. 103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה. 104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זזה ממקומה שבתוך התפילה. 105) נוד. 106) ילקוט הרועים.

כב. וְאֵלּוֹ¹⁰⁷ שְׁצָרִיכִין שֶׁיִּבְאוּ בְּהֵן הַמַּיִם: הַקְּשָׁרִים שֶׁבִּפְתָחֵי הַחֲלוּקִים¹⁰⁸ שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לִלְאוֹת. וְכֵן קֶשְׂרֵי לִלְאוֹת שֶׁבִּפְתָחָה¹⁰⁹. וְשִׁפָּה שֶׁל סָדִין צָרִיף לְמַתַּח¹¹⁰. וְתְפִלָּה שֶׁל רֵאשׁ בְּזִמְן שֶׁאֵינָה קְבוּעָה בְּרַצְעוּתָהּ. וְשֶׁל זְרוּעַ בְּזִמְן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיִוָּרְדֶת. וְשֶׁנְּצִיִּים¹¹¹ שֶׁל סַנְדָּל. וְקֶשְׂרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקֶשְׂרָן¹¹². וְכֵן כָּל פְּיֹצָא בְּאֵלוֹ הַמְּקוּמֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְגַלוֹתָן וְלְמַתַּחָן¹¹³. הַסְּלִיָּן¹¹⁴ שֶׁל גַּת¹¹⁵ וְשֶׁל בַּד¹¹⁶: אִם הָיוּ חֻזְקִים¹¹⁷ - צָרִיף לְחַטֵּט, וְאִם הָיוּ רַפִּים - צָרִיף לְנַעַר¹¹⁸. הַפְּרִי¹¹⁹ וְהַפְּסֶת¹²⁰ שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שֶׁיִּבְאוּ בְּהֵן הַמַּיִם¹²².

107) שם משנה ד. 108) בצד החזה. 109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. 110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. 111) הרצועות. 112) האדם. ראה הלכה כא. 113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמתוחם לפני הטבילה. 114) תוספתא מקוואות פרק ח

בין מי המקווה והכלי. 71) שנטמאו בניעתם בכלי. 72) הטבילה מטהרת שניהם. 73) בהלכות תומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שאם הטביל מים טמאים במקווה, כיון שצפו מי מקווה עליהן - טהור". 74) שם פ"י ה"ב למדנו, שמי רגליים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. 75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להוות על טמאי מת. 76) ונתמלא במי מקווה. 77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקווה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). 78) כמבואר בהלכות תומאת אוכלין שם.

יט. פְּלִי⁷⁹ שְׁתוּכוֹ טְהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא⁸⁰, וְהָיָה מְלֵא יַיִן לְבָן אוֹ חֲלָב⁸¹, וְהַטְּבִילוֹ - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב: אִם הָיָה רֵב הַפְּלִי פָּנוּי פְּדֵי שִׁרְפוֹ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁטְּמֵאָתוֹ מִדְּבַרְהֵן⁸². אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יַיִן אָדָם אוֹ שְׂאֵר מִשְׁקִין⁸³ - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה⁸⁴.

79) זבחים עח, ב ר"עט, א. 80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות תומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. 81) יין לבן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. 82) בהלכה הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו תומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק]. 83) שצבעם אדום. 84) אם לא דיהה מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כ"י יהודה בזבחים שם.

כ. לְגִינֵין⁸⁵ שֶׁהוּא מְלֵא מַיִם טָמֵאִין, וְהָיָה עַל פְּיוֹ טֵיט טוֹפֵחַ⁸⁶, וְהָיָה הַטֵּיט שׁוֹקֵעַ בְּמַיִם⁸⁷, וְהַטְּבִילוֹ - טְהוֹר⁸⁸. וְאִם הָיָה טֵיט הַיַּיִן⁸⁹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - בְּאֵלוֹ לֹא טְבִילָה⁹⁰. וְכֵן טַבְעֵת⁹¹ שֶׁנִּתְּנָה בְּלִבְנָה שֶׁל טֵיט טוֹפֵחַ וְהַטְּבִילָה - טְהוֹרָה⁹². וְאִם הָיָה טֵיט יַיִן - בְּאֵלוֹ לֹא טְבִילָה.

85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). 86) לח ורך. 87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. 88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. 89) טיט עבה חפור מבורות. 90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסרנו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. 91) שם. 92) משמיענו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

כא. אֵלוֹ⁹³ שֶׁאֵינן צָרִיכִין שֶׁיִּבְאוּ הַמַּיִם בְּהֵן: סֶתֶם קֶשְׂרֵי בְּגָדֵי עֲנָיִים⁹⁴; וְאִם הַקְּפִיד עֲלֵיהֶן⁹⁵ - הוֹצֵצִין. וְקֶשְׂרֵי בְּגָדֵי בְּעָלֵי בְּתִים - סֶתֶם⁹⁶ הוֹצֵצִין⁹⁷; וְאִם אֵינּוּ מְקַפִּיד עֲלֵיהֶן - אֵינָן הוֹצֵצִין. וְקֶשְׂרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים⁹⁸ שֶׁנִּקְשְׂרוּ מֵאֲלֵיהֶן⁹⁹. וְחֻבֵּט הַסַּנְדָּל¹⁰⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפל - עֲלֶתָהּ לֶהֱן טְבִילָה¹³⁸, אַף עַל פִּי שְׁפִי הַפְּלִי צַר בְּיִתְרָה¹³⁹; שְׁהָרִי הַמִּים נִכְנָסִין לֹ¹⁴⁰, וּמִתּוֹךְ שְׁעָלְתָה טְבִילָה לְכָלִי הַגְּדוֹל - עֲלֶתָה טְבִילָה לְפָלִים שְׁבִתוֹכִי¹⁴¹. וְאִם הָטְהוּ עַל צִדוֹ וְהִטְבִּילָה¹⁴² - לֹא עֲלֶתָה לֶהֱן טְבִילָה¹⁴³ עַד שְׁיִהְיֶה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד¹⁴⁴. וְכֵן אִם הָיָה הַפְּלִי טְהוֹר וְנִתְּן לְתוֹכוֹ פְּלִים טְמֵאִים וְהִטְבִּילֶן - לֹא עֲלֶתָה לֶהֱן טְבִילָה¹⁴⁵ עַד שְׁיִהְיֶה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴⁶? לְתַרוּמָה; אֲכָל לְקֹדֶשׁ - אֵין מְטַבִּילִין פְּלִים לְתוֹךְ פְּלִים טְהוֹרִין כָּלִל, וְאֶפְלוּ הָיָו בְּסַל אֹו בְּקֶפֶה¹⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ לְמַעַלָּה בְּמִקְוָמוֹ¹⁴⁸.

137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א. 138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקווה עצמו, אלא במים המחוברים לו, כמו ששינונו (שם פרק ו משנה א): "כל המעורב למקווה - כמקווה". 139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). 140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. 141) אע"פ שלא נטבלו במי המקווה, ולא במים המחוברים להם ברוחב שפופרת הנוד. 142) ולא מילאו המים את הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מגיחים במים כלי שפיו צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה 'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. 143) אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. 144) בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. 145) שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור אחריה טהרת הכלים הקטנים. 146) משנה חגיגה כב, ב. שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פי"ב. 147) שפיהם רחב יותר משפופרת הנוד. 148) בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יב הלכה א.

הלכה א. 115) שדורכים בו ענבים. 116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. 117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחזק, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. 118) מנענע אותם והפסולת נופלת. 119) משנה שם. 120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). 121) בפנים. 122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

כג. כֶּסֶת¹²³ עֲגֻלָּה¹²⁴ וְהַפְּדוּר¹²⁵ וְהָאֵמוֹם¹²⁶ וְהַקְּמִיעַ¹²⁷ וְהַתְּפִלָּה - אֵינֶן צְרִיכִין שְׁיִבְאוּ הַמִּים לְחַלְלֵן. זֶה הַכֶּלִל: כָּל שֵׁאוֹן דְּרָפוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס - טוֹבֵל סְתוֹם.

123) שם משנה ב. 124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרום את התפר ולהוציא את המוכין. 125) שמשחקים בו. 126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. 127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתיק קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

כד. הַמְּטַבִּיל¹²⁸ בְּגָדִים הַמְּכַבְּסִין¹²⁹ - צְרִיכִין שְׁיִפְנְסוּ בְּהֵן הַמִּים עַד שְׁיִבְעֵבְעוּ¹³⁰. הַטְּבִילֶן נְגוּבִין - עַד שְׁיִבְעֵבְעוּ וְיִנְחוּ מִבְּעֻבְעוֹן¹³¹.

128) שם משנה ד. 129) בעודם לחים. 130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבעות. ומוכן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבעו מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. 131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הבעבעה שהוא גבוה משטח מי המקווה.

כה. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים¹³² שֶׁהֵן אֲרָפִים יוֹתֵר מִפְּדֵי צְרִיפֵן וְעֵתִיד לְאָצֵץ - מְטַבִּילֶן עַד מְקוֹם הַמְּדָה¹³³. בְּיַצֵּד? שְׁלִשְׁלֹת דְּלֵי גְדוֹל - אֲרַבְעָה טְפָחִים¹³⁴, וְקִטָּן - עֶשְׂרֵה. מְטַבִּיל מִן הַשְּׁלִשְׁלֹת עַד מְדָה זֹו בְּלִבְד¹³⁵, וְהִשְׁאָר טְהוֹר¹³⁶.

132) שם משנה ה. 133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. 134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. 135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. 136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

כו. פְּלֵי טְמֵא¹³⁷ שְׁנַתְּן בְּתוֹכוֹ פְּלִים אַחֲרִים וְהִטְבִּיל

~ יום שלישי י' ניסן ~

פְּרָק רְבִיעִי

1) יבאר שמים שאובין פוסלים את המקווה. ואם צריך שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצינור בכל עת ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את המקווה. שאובה שהמשיכוה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים למערה. א. דִּין תוֹרָה², שֶׁפֶל מִים מְכַבְּסִין³ טוֹבִלִין בְּהֵן; שְׁנֵאֲמַר: מְקוֹה מִים⁴ - מְפָל מְקוֹם. וְהוּא שְׁיִהְיֶה בְּהֵן כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּהֵן פְּדֵי טְבִילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם כְּבַת אַחַת. שְׁעָרוֹ חֲכָמִים: אָמָה עַל אָמָה⁵ בְּרוֹם שְׁלֹשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמוֹת⁶. וְשַׁעוֹר זֶה הוּא מַחְזִיק אַרְבָּעִים סָאָה⁷ מֵיִם. בֵּין שְׂאוֹבֵינָּה בֵּין שְׂאִינָּה שְׂאוֹבֵינָּה.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה ומצוות, צריכות להיות באופן של התלבשות ובמדידה והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן לג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

9) גזירת חכמים. (10) מדובר כשהיו במקוה 40 סאה פחות שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן ה"א). (11) הסמיכהוהו על ההיקש. (12) ידו של אדם אינה משתתפת בעשייתו. (13) אפילו אם יש בו. (14) הבור עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. (15) היקש זה מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמיני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור – פסול; ומקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם – כשר.

ג. **פִּיֶצֶד? הַמְנִיחַ¹⁶ קַנְקָנִים בְּרֹאשׁ הַגֶּג לְנִגְבָּם וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, אָף עַל פִּי שְׂהִיא עוֹנֵת הַגְּשָׁמִים¹⁷ - הֲרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הַקַּנְקָנִים אוֹ יִכְפֵּם¹⁸ וְהַמֵּיִם הַנִּקְוִים מֵהֶם¹⁹ פְּשָׁרִים לְטָבֵל, וְאָף עַל פִּי שְׂפָל הַמֵּיִם הָאֵלוּ הֵיוּ בְּכָלִים, שְׂהֲרִי לֹא מְלֹאָן בְּיָדוֹ²⁰. לְפִיכָף, אִם הִגְבִּיחַ אֶת הַקַּנְקָנִים וְהִעָרַם²¹ - הֲרִי כָּל הַמֵּיִם שְׂבָהֶם שְׂאוֹבֵינָּה.**

16) משנה, מקואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על האפשרות שיפלו מים לתוכם. (18) יהפכם על פיהם במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם. כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת מילוי המקוה.

ד. **הַמְנִיחַ²² כָּלִים תַּחַת הַצְּנֹר²³ תְּמִיד בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן²⁴, אֶחָד כָּלִים קִטְנִים וְאֶחָד כָּלִים גְּדוֹלִים, אֶפְלוּ כָּלֵי אֶבְנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְכָלִים שְׂאִינָּה מְקַבְּלִין טַמְאָה, וְנִתְמַלְאוּ מִי גְשָׁמִים - הֲרִי אֵלוּ פְּסוּלִין²⁵. וְאִם כְּפָאָן עַל פִּיהֶן אוֹ שְׂבָרָן - הַמֵּיִם הַנִּקְוִין מֵהֶן לְשְׂאוֹבֵינָּה לְכָל דְּבָר, שְׂהֲרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ; שְׂחֻזְקַת הַצְּנֹר לְקַלַּח מֵיִם. וְאֶפְלוּ שְׂכַח הַכָּלִים תַּחַת הַצְּנֹר²⁶ - פְּסוּלִין, גָּזְרוּ עַל הַשׁוֹכֵחַ מִפְּנֵי הַמְנִיחַ. וְכֵן הַמְנִיחַ²⁷ אֶת הַכָּלִים בְּחֻצָּר²⁸ בְּעַת קִשּׁוֹר הָעֵבִים²⁹ וְנִתְמַלְאוּ - הַמֵּיִם שְׂבָהֶן פְּסוּלִין, שְׂהֲרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ. וְכֵן גְּזָרוּ³⁰ עַל הַשׁוֹכֵחַ בְּחֻצָּר בְּשַׁעַת קִשּׁוֹר עֵבִים מְשׁוּם מְנִיחַ. הַנִּיחָן בְּחֻצָּר בְּעַת פְּזוּר עֵבִים³¹ וּבְכָא עֵבִים וְנִתְמַלְאוּ - הֲרִי אֵלוּ כְּשָׂרִין, כְּמוֹ שְׂמִינְחָן בְּרֹאשׁ הַגֶּג לְנִגְבָּן³². וְכֵן אִם הַנִּיחָן בְּעַת קִשּׁוֹר**

2) עירובין ד, ב – ובכמה מקומות. (3) אפילו שאובים בכלי. (4) כל מים נקוים שהם. [בכל המקומות שבגמרא, למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא, הוא מסתמך עליו ('יד מלאכה' כללי הרמב"ם אות ד)]. (5) נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים עד למעלה משישים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. (6) אמנם לדעת מקטיני האמה – קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות, אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש (ראה תוספתא, חגיגה יא, א – ד"ה ברום). (7) שהם 960 לוגים. (8) בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).

ב. **מְדַבְּרֵי סוּפְרִים⁹, שְׂהַמֵּיִם הַשְּׂאוֹבֵינָּה פְּסוּלִין לְטָבִילָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא מְקוֹה מֵיִם שְׂאִינָּה שְׂאוֹבֵינָּה שְׂנָפַל לְתוֹכָן שְׂלִשָּׁה לָגִין מֵיִם שְׂאוֹבֵינָּה - פְּסוּלוֹ הַכָּל¹⁰. אָף עַל פִּי שְׂפָסוּל מֵיִם שְׂאוֹבֵינָּה מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, לְמַדוּהוּ בְּהַקְשָׁ¹¹. שְׂהֲרִי הוּא אוֹמֵר: אָף מַעֲזָן וּבוֹר מְקוֹה מֵיִם יִהְיֶה טְהוֹר. הַמַּעֲזָן אֵין בּוֹ תְּפִיסַת יַד אָדָם כְּלָל¹², וְהַבוֹר כְּלוֹ בְּיַד אָדָם, שְׂהֲרִי כְּלוֹ מֵיִם שְׂאוֹבֵינָּה. אָמְרוּ חֻכְמֵיִם: הַמְקוֹה לֹא יִהְיֶה כְּלוֹ שְׂאוֹב כְּבוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לְהִיּוֹת כְּלוֹ בְּיַד שְׂמֵיִם כְּמַעֲזָן, אֲלֹא אִם יֵשׁ בּוֹ¹³ תְּפִיסַת יַד אָדָם¹⁴ - כְּשָׂר¹⁵.**

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם – כשר

"דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהם, שנאמר מקוה מים.. כו" אבל מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה". ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, ובזה יש חילוק בין מעיין "בידי שמים" שהם העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם העניינים שלא התפרשו בתורה, ופונה לגדול ממנו שיורה לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו איך שצריך לנהוג.

מדין תורה "כל מים מכונסין טובלין בהם" וגם כבור שכולו בידי אדם, ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם מתקבלים על דעתו של אדם – ידי אדם – ואמרו חכמים שאין לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי הדעת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקוה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעצין, היינו שלא התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לדפנותיהם, אולם אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקוה - ישבור, והשאיירו חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח ביותר את הדעת].

ו. **פִּיצַד פּוֹסְלֵין הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין אֶת הַמְּקוֹה בְּשִׁלְשָׁה לֵגִין?**⁴³ **שָׂאֵם הָיָה בַּמְּקוֹה פְּחוֹת מֵאַרְבָּעִים סָאָה⁴⁴, [וְנִפְּלוּ לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לֵגִין וְהַשְּׁלִימוֹם לְאַרְבָּעִים סָאָה] - הַפֶּל פְּסוּל⁴⁵. אֲבָל מְקוֹה שְׁיֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם שְׂאִינָן שְׂאוּבִין, וְשָׂאֵב בְּכַד וְשִׁפָּף לְתוֹכוֹ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ - פֶּשֶׁר. וְלֹא עוֹד⁴⁶, אֲלֹא מְקוֹה עֲלוֹן שְׁיֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מֵיִם פֶּשֶׁר, וְהָיָה מְמַלֵּא בְּכָלֵי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ עַד שְׁיִרְבוּ הַמַּיִם וְיִרְדּוּ לַמְּקוֹה הַפְּתוּחִין אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הַפְּתוּחִין פֶּשֶׁר⁴⁷.**

(43 ראה למעלה ה"ב. (44 מים כשרים. (45 שם פ"ג מ"א. (46 שם פ"ו מ"ח. (47 אפילו לא היו בו כלל מים כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו לעלין שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

ז. **מְקוֹה⁴⁸ שְׁיֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכֻנּוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ סָאָה מֵיִם שְׂאוּבִין וְנוֹטֵל אַחֵר כֶּף מִמֶּנּוּ סָאָה - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר. וְכֵן נוֹתֵן סָאָה וְנוֹטֵל סָאָה וְהוּא פֶּשֶׁר, עַד רְבוּ⁴⁹.**

(48 שם פ"ז מ"ב. (49 כרב יהודה בר שילא ביכמות פב, ב, שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר מעשרים סאה מים כשרים. [רבים תמהו שמכשיר כאן רק עד רובו, ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו, ומשנה מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה ונטל סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. וב'כסף משנה' מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה פסלו משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל בשפך לעלין ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו ביד].

ח. **אֵין הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין⁵⁰ פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה בְּשִׁלְשָׁה לֵגִין עַד שְׁיִפְּלוּ לְתוֹךְ הַמְּקוֹה מִן הַפְּלִי⁵¹. אֲבָל אִם נִגְרְרוּ⁵² הַמַּיִם הַשְּׂאוּבִין חוּץ לַמְּקוֹה וְנִמְשְׁכוּ וְיִרְדּוּ לַמְּקוֹה - אֵינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה עַד שְׁהִיּוּ מְחֻצָּה לַמְּחֻצָּה; אֲבָל אִם הָיָה רֹב מִן הַפְּשָׁרִים - הָרִי הַמְּקוֹה פֶּשֶׁר⁵³. פִּיצַד? מְקוֹה שְׁיֵשׁ בוֹ עֶשְׂרִים סָאָה וּמִשָּׁהוּ מֵיִם פֶּשֶׁר, וְהָיָה מְמַלֵּא וְשׂוֹאֵב חוּץ לַמְּקוֹה וְהַמַּיִם נִמְשְׁכִין וְיִוְרְדִין לַמְּקוֹה, בֵּין שְׁהִיּוּ נִמְשְׁכִין עַל הַקַּרְקַע אוֹ בְּתוֹף הַסִּילוֹן⁵⁴ וְכִיּוֹצֵא בוֹ מְדַבְּרִים שְׂאִינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקוֹה - הָרִי הוּא פֶּשֶׁר וְאִפְּלוּ הַשְּׁלִימוֹ לְאֶלְף סָאָה; שְׁהַשְּׂאוּבָה שְׁהַמְּשִׁיכוּהָ - פֶּשֶׁר, אִם הָיָה שָׂם רֹב אַרְבָּעִים סָאָה מִן הַפֶּשֶׁר⁵⁵. וְכֵן גַּם⁵⁶ שְׁהִיּוּ בְּרָאוּשׁוֹ עֶשְׂרִים סָאָה וּמִשָּׁהוּ מִי**

הַעֲבִים וְנִתְפָּזְרוּ וְחֻזְרוּ וְנִתְקַשְּׂרוּ וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁרְיָן³³. וְאִם שְׁבָרְיָן³⁴ אוֹ כְּפָאָן - הַמַּיִם הַנִּקְוִין מִהֵן כְּשִׁרְיָן.

(22 משנה, מקוואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת טז, ב. (23 מדובר בצינור שאינו פוסל המים העוברים בו (ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24 פירוש בכל זמן שהוא, בין כשהשמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים. (25 אם הניחם תחת הצינור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26 הניחם שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם. (27 במשנתנו נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין שוכח. ופסק כבית-שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית-שמאי על בית-הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28 לא תחת הצינור. (29 מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך הכלים. (30 דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום מניח, בין תחת צינור בין בחצר. (31 לא התכוון למי גשמים, כרב משרשיא שם. (32 שבהלכה הקודמת. (33 כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב עליהם (ראה השלמות). (34 ראה למעלה ה"ג ובהשלמות שם.

ה. **הַפֶּסֶד³⁵ שֶׁשִׁכַּח עֲצִיין³⁶ בַּמְּקוֹה וְנִתְמַלְאוּ³⁷ מַיִם, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׂאָר בַּמְּקוֹה אֲלֵא מְעַט וְהָרִי הַעֲצִיין יֵשׁ בוֹ רֹב הַמְּקוֹה - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הַעֲצִיין בַּמְּקוֹמוֹ³⁸ וְנִמְצָא הַמְּקוֹה כְּלוּ פֶּשֶׁר. וְכֵן³⁹ הַמְּסוּדָה אֶת הַקַּנְקָנִים בְּתוֹף הַמְּקוֹה כְּדִי לְחַסְמָן⁴⁰ וְנִתְמַלְאוּ מַיִם⁴¹, אֵף עַל פִּי שְׁבָלַע הַמְּקוֹה אֶת מִימּוֹ וְלֹא נִשְׂאָר שָׂם מַיִם כָּלֵל אֲלֵא מֵיִם שֶׁבְּתוֹף הַקַּנְקָנִים - הָרִי זֶה יִשְׁבֵּר אֶת הַקַּנְקָנִים⁴² וְהַמַּיִם הַנִּקְוִין מִהֵן מְקוֹה פֶּשֶׁר.**

(35 מקוואות פ"ב מ"ח. (36 הסד את הבור בסיד, והשאר את העצין בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. (37 צ"ל ונתמלא. (38 אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים על הגג ככוונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שמותר גם להפכם, מה-שאיין-כן בנידון כאן ('בית יוסף' יו"ד סי' רא בשם הרא"ש). (39 שם מ"ט. (40 שיבלעו מים ולא יבלעו אחר-כך את המשקין שיתנו לתוכם. (41 נכנסו מי המקוה גם לתוכם. (42 אבל לא יכפס. [ב'בית יוסף' שם קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם (הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול לשוברם ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו כשאין במקוה מים אחרים כלל; ב. עצין של סייד (הלכה ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעצין ויש להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן שתי חומרות: אחת, שצריך שיישארו בבור מעט מים, ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשרים עומדים בפני עצמם. (66) ישר לתוך המקוה שלא בהמשכה. (67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי ח'כסף משנה'). רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה ההמשכה ללא כל פקוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב. הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסף, שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה י): כשרים ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו, שני תנאים הכרחיים להכשרת שאובה: רוב כשרים, והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

~ יום רביעי י"א ניסן ~

פרק חמישי

1) יבאר מקוה שנפלו אליו שלושה לוגים מים מכלי אחד או משנים ושלושה כלים אם מצטרפים. ודין שניים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. ודין המטביל כר או כסת במקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות. ודין שני מקוואות ואין בכל אחד ארבעים סאה ונפל לכל אחד לוג ומחצה ונתערבו. ודין בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו. וכל דיני פיסול למקוה במים שאובים.

א. מקוה² שנפלו אליו שלשה לגין מים שאובין³ מפלי אחד או משנים ושלושה פלים - מצטרפין; והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מארבעה פלים - אין מצטרפין⁴. במה דברים אמורים⁵? בזמן שלא נתפון לרבות⁶; אבל אם נתפון לרבות את מי המקוה⁷, אפלו נפל משקל דינר בכל שנה - מצטרף לשלושה לגין. בין שקדמו השאובים את הכשרים בין שקדמו הכשרים את השאובים או שנפלו שתיהן כאחת, בין שנפלו שלשה לגין שאובין לתוך ארבעים סאה [קדם שנפלו בו ארבעים סאה או לפחות מארבעים] נפסל הכל ונעשה שאוב.

2) מקוואות פרק ג משנה ד. (3) המדובר במקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין

גשמים ומלא בכתפו ונתן לתוכו⁵⁷ פחות מעשרים, שנמצא הפל פסול, ופתח הצנור ונמשכו הפל למקום אחד - הרי זה מקוה פשר; שהשאובה שהמשיכה פלה - פשרה, הואיל והיה שם רב מן הכשר⁵⁸.

(50) תמורה יב, א רב. (51) ישר מן הכלי אל המקוה. (52) על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים. (53) בגמרא שם מסיימים: "שהשאובה מטהרת ברבייה". (54) לקמן בפרק שישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאובה. (55) פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו שיתבאר לקמן. (56) תוספתא, מקוואות פ"ד ה"ב. (57) ישר מן הדלי. (58) ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י השאובה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים - אין המשכה מועלת.

ט. הורו⁵⁹ מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה, אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים פשרין. וזה שהצריך רב והמשכה - דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה. לפי דברי זה, אם היה ממלא בכלי ושופף, והמים נזחלין והולכין למקום אחד - הרי זה מקוה פשר. וכן פל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקוואות פשרין, שהרי כל המים שבהן שאוב ונמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בענין זה.

(59) שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

י. מי גשמים⁶⁰ ומים שאובין שהיו מתערבין בתער ונמשכין⁶¹ ויורדין לעוקה⁶² שבחצר, או שמתערבין על מעלות המערה ויורדין למערה: אם רב מן הכשר⁶³ - פשר⁶⁴; ואם רב מן הפסול - פסול; מחצה למחצה - פסול. אימתי? בזמן שמתערבין עד שלא גיעו למקוה ונמשכין ויורדין⁶⁵; אבל אם היו הכשרים והפסולים מקלחין⁶⁶ לתוך המקוה: אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים פשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשה לגין מים שאובין - פשר, ואם לאו - פסול⁶⁷.

(60) מקוואות פ"ד מ"ד. (61) כשהם מעורבים. (62) לגומא, לבור. (63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו. (64) המים המעורבים שבעוקה או שבמערה, הם מקוה כשר. (65) כשהם מעורבים. מפני שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם - המקוה פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פסולים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) מפני שנקביהם גסים והמים נשפכים דרכם מהר - אינם נעשים שאובים.

ד. מקנה שיש בו שלש גמרות¹⁶ ממים שאובין, לג בקל גמא, ונפלו לתוכו¹⁷ מים פשרים: אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים פשרים עד שלא יגיעו לגמא השלישית¹⁸ - פשר, ואם לאו - פסול¹⁹.

16) המדובר בבור שכתליו משופעים ובהם שלוש גומות זו למעלה מזו, ועיקר המקווה נמצא למטה מכולן. (17) לתוך המקווה עצמו מבלי לנגוע בגומות. (18) ואם כן היו במקווה ארבעים סאה מים כשרים לפני שנתערבו בהם שלושה לוגים שאובים. (19) משמע שאם אינו יודע - פסול. [בתוספות יום טוב מבאר, שלדעת רבינו שאפילו כולו שאוב כשר מן התורה אין טעם לפסול מפני הספק אפילו כשיש אפשרות שמי המקווה נגעו בגומא העליונה לפני שהיו בו שלושה לוגים מים כשירים. ולפיכך הוא מפרש שספיקו כשר, ומה ששינונו "ואם לאו פסול" הכוונה אם ידוע שלא היו ארבעים סאה לפני שהגיעו לגומא השלישית].

ה. שני מקואות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה²⁰, ונפל לזה לג ומחצה ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקואות - הרי אלו פשרין, מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול²¹. אבל מקנה שאין בו ארבעים סאה שנפל לתוכו שלשה לגין מים שאובין ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשרים על כל אחד מהן²² - הרי אלו פסולין; שפך המקנה פלו שנפסל פמים שאובין הוא חשוב²³, וכאלו כל מימיו נשאבו בקלי.

20) ובשניהם יחד יש ארבעים סאה. (21) פחות משלושה לוגים שאובים אינם פסולים כלל אפילו מים מועטים, וכשנתערבו ויש בהם שלושה לוגים הרי יש כאן ארבעים סאה כשירים ואמרנו כבר שארבעים סאה אינם נפסלים על ידי שאובים. [מקווה, שאין בו 40 סאה אינו פסול אלא חסר]. (22) עד ארבעים סאה. (23) ואינם חוזרים להיות כשירים כשנשארו בהם פחות משלושת הלוגים שפסלו אותם, כי הם פסולים מצד עצמם, מובן, שאפשר להכשירם על ידי המשכה למקום אחר, מפני שיש בהם רוב כשירים.

ו. בור שהוא מלא מים שאובים והאמה²⁴ נכנסת לו ויוצאת ממנו - לעולם הוא בפסולו עד שתחשב שלא נשארו מן השאובין שהיו בבור שלשה לגין²⁵. מקנה שנפל לתוכו²⁶ מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד שנמצאו הפשרים ארבעים סאה - הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו²⁷ ויפחתו השאובין משלשה לגין. כיצד? מקנה שיש בו עשרים סאה מי גשמים ונפל לתוכו סאה מים שאובים ואחר כך הרבה עליו מים פשרים - הרי זה בפסולו עד שידע שיצאו

השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. (4) בבירייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים, ורבי יוסף בן חוני אומר - אין מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני ששיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת בבירייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקווה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכיל לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). [ויוצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (5) שארבעה אין מצטרפים. (6) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקווה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (7) במשתנתו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביורה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים האחרים. [וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור].

ב. שנים שהטילו זה לג ומחצה וזה לג ומחצה, והסוחט פסותו⁸ והגביהה⁹ והמים שבה נופלין ממקומות הרבה, וכן המערה מן הצרצור¹⁰ שטמטיל ממקומות הרבה - הרי אלו פסולין¹¹.

8) שטבל אותה במקווה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (9) ואינה נוגעת במי המקווה [שם היא נוגעת, שנינו בפרק ז ממקואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחבורים למקווה]. (10) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק. (11) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מבלי אחד.

ג. המטביל פרא או פסות של עור במקנה שיש בו ארבעים סאה מכוונות, בין שהגביה שפתותיהן מן המים נמצאו המים שבתוכן שאובין¹². כיצד יעשה? מטבילין ומעלן דרך שוליהן¹³. אבל הקפה¹⁴ והשק - מטבילין ומעלן פדרפן ואינו חושש¹⁵.

12) שהרי מים אלה נותקו ממי המקווה אף על פי שהכר והכסת עודם בו. ואין זה דומה לכסת שבהלכה ב שסופגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקווה - כל המים שספגה מחבורים למקווה, ולאו דוקא מכוונות כי גם במקווה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקווה גדול לא איכפת לנו אם יעשו שאובים, אבל במקווה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזהר ולא יפלו, גם כן יפסל המקווה מפני שאין בו ארבעים סאה. (13) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקווה ויישארו המים שבהם מחבורים למקווה. (14) סל קלוע מענפים דקים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) צבא. מובן שלא דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. (36) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם או ידיו פוסלים, ורגלי בהמה אינם פוסלים. (37) פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הולכים על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקווה, ורבינו מתכוון כשהולכים עם הקרקע (כסף משנה).

ט. מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכו³⁸ פחות משלשה לגין מים טמאין³⁹ שאובין - הרי זה פשר לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁰, ופסולין להקות עליהן⁴¹. ירדו עליהן גשמים ורבו עליהן⁴² - הרי אלו פשרים להקות עליהם⁴³. נפל לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאים - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים⁴⁴, ופסולין להקות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן - הרי הן פשרין לחלה ולתרומה ולטל מהן לידים⁴⁵, ופסולין להקות עליהן עד שיצאו פל המים הראשונים שנעשו פלן פשאובין ולא יפאר מהן אלא פחות משלשה לגין. וכן מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר דינר⁴⁶ ונפלו לתוכו שלשה לגין מים שאובין טמאין - הרי זה פסול לחלה ולתרומה ולטל ממנו לידים, ופסולין להקות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשה לגין מים, אפלו פלן טמאין, ואחר כך נפלו לתוכו משקל דינר מי גשמים שהשלימו - פשר⁴⁷; פשם שטהור לטבילה, כך טהור לכל דבר⁴⁸.

38) נפלו שלא לרצון בעלים. (39) טמאין ממש. (40) מפני שהשאובים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקווים בקרקע (לא בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (41) אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקווה בפסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (42) על מי התערובת. (43) כשאין במקווה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקות. (44) לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוק, מפני שלושות הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקווה כשאובין, הועילו גם לטמאם]. (45) מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (46) כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (47) קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן

ממנו עשרים סאה שהיו בו וחקמשה קבין ויותר מרביע הקב²⁸, ולא נשאר מן הפל שנפסל²⁹ חוץ מפחות משלשה לגין. וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים פשרים וערבו עם המקוה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו³⁰.

(24) שטף של מי גשמים. ואם הם מי מעיין מספיק כל שהוא לטהר את כל השאובים (בית יוסף יורה דעה סימן רא). (25) החשבון הוא כזה: קובעים כמה מים שאובים היו בבור וכמה נכנסו לו מן האמה של מי גשמים ותולים שהמים שיצאו מכילים תערובת של הכשרים והפסולים לפי יחס כמותם שנכנסו לבור (בית יוסף בשם הראב"ד. וראה ש"ך שם סעיף קטן נ). לדוגמא: בבור 40 סאה ואמת המים הכניסה 120 סאה (היינו פי שלושה) ויצאו 80 אנו אומרים: 3 חלקים היינו 60 יצאו ממי האמה ושליש מזה היינו עשרים - ממי הבור. [הראב"ד כתב פירוש שני לחשבון האמור במשנה, היינו מחצה על מחצה, כלומר אנו מניחים שחצי המים היוצאים הם מהשאובים וחציים השני מן האמה. ראה בית יוסף שם]. (26) כאן המדובר במקווה שיש בו מים כשרים אלא שאין בהם 40 סאה ולא כמו בדין הקודם שקדמו שאובים לכשרים, ולפיכך הקילו יותר בדין זה. (27) פירוש עד שיצאו מים כשיעור המים שהיו במקווה לפני נפילת השאובים. (28) הסאה היא שישה קבים והקב ארבעה לוגים ולכן אם יצאו מהסאה חמישה קבים ורובע הקב נשארו שלושה לוגים וכשיצא עוד משהו נשארו פחות משלושה לוגים. בנידון זה, שבמקווה נמצאו מים כשרים עומדים בפני עצמם, הקילו חכמים ואמרו: אנו תולים שהמים האחרונים דחפו את הראשונים ותפסו מקומם. (29) הכשרים הראשונים והשאובים שנפלו לתוכם. [ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם בולט. שם אין אנו תולים שהראשונים הם גם ראשונים ליציאה אלא משערים לפי חשבון, כמו שנתבאר למעלה, אבל בנידון אנו מקבלים הנחה זו. והנימוק: שם קדמו השאובים והם פוסלים את הכשרים הנופלים לתוכם ובנידון המדובר כשקדמו הכשרים]. (30) המקווה הכשר מכשיר את הפסול. זה נקרא "השקה".

ז. המסלק את הטיט³¹ לצדדים³² ונמשכו ממנו שלשה לוגים למקוה - הרי זה פשר³³. הנה תולש הטיט ומגביהו בידו והבדילו מן המקוה לצדה ונמשכו ממנו שלשה לגין - הרי אלו פוסלין³⁴.

31) שבקרקעית המקווה. (32) וחלק ממנו מתבלט מעל פני המים. (33) מפני שהמים שבתוך הטיט היו מחוברים למי המקווה לא נעשו שאובים. (34) כשלא נשארו במקווה 40 סאה בלי המים שבטיט, ברגע שנבדל הטיט מן המקווה נעשו המים שבו שאובים.

ח. גיטס³⁵ העובר ממקום למקום, וכן בהמה³⁶ העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לגין למקוה - הרי זה פשר. ולא עוד, אלא אפלו עשו מקוה פתחלה³⁷ - הרי זה פשר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמורים", שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

ד. הַלֹּקֶחַ פְּלֵי גְדוּל, פְּגוֹן חֲבִית גְּדוּלָה או עֲרֵבָה גְּדוּלָה, נִקְבּוּ נִקְבַּי הַמְטָהֲרוֹ¹⁶ וְקָבְעוּ פְּאָרְץ וְעִשְׂאָהוּ מְקָהָה¹⁷ - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה¹⁸. וְכֵן אִם פְּקַק¹⁹ אֶת הַנִּקְבַּי בְּסִיד וּבְבִנְיָן²⁰ - אֵינּוּ פּוֹסְלִין²¹, וְהַמַּיִם הַנִּקְוִין בְּתוֹכוֹ מְקָהָה פְּשָׁרָה. סִתְמוּ בְּסִיד אוּ בְּגַפְסִיס - עֲדִין הוּא פּוֹסֵל אֶת הַמְקָהָה²² עַד שִׁיקְבְּעֵנוּ פְּאָרְץ אוּ יִבְנֶה. וְאִם הוֹלִיכוּ²³ עַל גֵּב הָאָרְץ וְעַל גֵּב הַסִּיד²⁴ וּמִרַח בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה²⁵.

16) נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17) נתן לתוכה 40 סאה. (18) לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שאובים. (19) סתם. (20) בצוררות שמשמשים בהם לבנין (ר"ש). (21) סתימת סיד וגיפסס אינה יעילה. (22) פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקוה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהרו", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהרו]. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקוה, ואם לאו פוסל..." אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית". ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חבריו, ומפרש מה שאמר "הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיערו המטהר מטומאה (כסף-משנה). ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל. (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסיד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחובר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

ה. הַמְנִיחַ²⁶ טַבְּלָא תַּחַת הַצְּנֹר וְהָרִי הַמַּיִם נִמְשְׁכִין עַל הַטַּבְּלָא וְיִוְרְדִין לַמְקָהָה: אִם הָיָה לַטַּבְּלָא דִּפְוִן²⁷ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל אֶת הַמְקָהָה, וְאִם לֹא - אֵינָה פּוֹסֵלָת. וְקָפְהָ²⁸ תַּחַת הַצְּנֹר פְּדִי לְהִדְיָחָה, אָף עַל

שהמקווה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים אותו ואפילו הם טמאים. (48) גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקווה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בידינו לדרת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

פְּרָק שִׁישִׁי

1) יבאר המים הנקראים שאובים לפסול את המקווה. ודין גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקווה ושפתה למעלה מהמים וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי בריכות זו למעלה מזו ובתחתונה מים שאובים וכותל ביניהן ונקב בכותל.

א. כָּל הַפְּלִיִּים² הַמְקַבְּלִין שֶׁהֲלָכוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶן או שִׁנְפְּלוּ מִתּוֹכָן³ - הָרִי אֵלּוּ שְׁאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת הַמְקָהָה. וְהוּא שִׁיעֵשׂוּ לְקַבְּלָהּ. אֶפְלוּ הָיוּ פְּלִים שְׁאִין מְקַבְּלִין טַמְאָה, פְּגוֹן פְּלֵי אֲבָנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה - הָרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

2) מקוואות פרק ד משנה א. (3) צ"ל "לתוכן". (4) ראה הלכה הבאה.

ב. כָּל פְּלִי⁵ שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבְּלָהּ⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַבֵּל - אֵינּוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְקָהָה. פְּגוֹן הַסִּילוֹנוֹת⁷ שֶׁהַמַּיִם נִמְשְׁכִין מֵהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁהֶן רַחְבִּים בְּאֲמָצֵעַ⁸ וּמְקַבְּלִין - אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַמְקָהָה, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל מַתְּכַת אוּ שֶׁל חֶרֶס.

5) שם. (6) תשמישו של הכלי אינו לקבל. (7) צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם קנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8) ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

ג. הַשְּׂקֵת⁹ שֶׁשִּׁפְּסַלְעָה¹⁰ - אֵינָה פּוֹסֵלָת אֶת הַמְקָהָה, לְפִי שְׁאֵינָה פְּלִי¹¹. אֲבָל פְּלֵי שֶׁחִבְרוּ בְּסַלְעַ - פּוֹסֵל אֶת הַמְקָהָה, אָף עַל פִּי שֶׁחִבְרוּ בְּסִיד¹². נִקְבָה מִלְמַטָּה¹³ אוּ מִן הַצֵּד כֶּשֶׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד¹⁴ - פְּשָׁרָה, וְאֵינָה פּוֹסֵלָת אֶת הַמְקָהָה¹⁵.

9) שם משנה ה. (10) שחקקה בסלע. (11) מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב בתפארת ישראל', שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר-כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12) מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13) אפילו כל שהיא. (14) נתבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15) המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשואבים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה"במה דברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. 43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קעב רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). 44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם כמחבורים למקווה, אע"פ שאין בכל נקב כשפופרת הנוד. 45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).

ט. גִּסְטָרָא⁴⁶ טְמֵאָה שְׁהִיא בְּתוֹךְ הַמְּקוּהָ וּשְׁפָתָהּ לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם⁴⁷ וְהַטְּבִיל בָּהּ הַכֵּלִים⁴⁸ - טְהוּרִי⁴⁹ מִטְּמֵאֲתָן⁵⁰; אֲבָל כְּשִׁיגְבִיהֶם מִן הַמַּיִם עַד שֶׁהֵן בְּאוּרִי⁵¹ הַגִּסְטָרָא⁵² מִתְּטַמֵּא הַמַּיִם שְׁעַל גִּבְן מְאוּרִי הַגִּסְטָרָא וְחוּזֵר וּמְטַמֵּא אוֹתָן⁵³. וְכֵן מַעֲיִן⁵⁴ הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַתְּנוּרָה⁵⁵ הַטְּמֵא וְיֵרֵד⁵⁶ וְטָבַל בְּתוֹכוֹ - הוּא טְהוּר⁵⁷ וְיָדִיו טְמֵאוֹת מְאוּרִי הַתְּנוּרָה⁵⁸; אֲלָא אִם פֶּן הָיוּ הַמַּיִם לְמַעַלָּה מִן הַתְּנוּרָה כְּרוּם יָדָיו⁵⁹, שְׁנִמְצָא כְּשִׁטְבַל - יָדָיו לְמַעַלָּה מִן הַתְּנוּרָה. שְׁאִין כְּלֵי חָרָס מִתְּהַרִין בְּמַקְוֵה⁶⁰, כְּמוֹ שְׁבִארְנֵי⁶¹.

46) כלי חרס שבור. 47) אבל חלק מהפגומות (כלי חרס שנשבר, אין מקום השבר שזה אלא יש בו כמה פגומות) נמצא תחת שטח מי המקווה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגומות. 48) כלים טמאים. 49) מפני שהמים שבגיסטרא מחבורים למי המקווה. 50) מהטמאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. 51) בחלק הבולט מן המים. 52) שכלי חרס מטמא מאווריו. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחבורים למקווה. 53) את הכלים, שהרי גזרו על המשקין שיטמאו את הכלים. והרווח בטבילתם שיצאו מטומאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. 54) שם. 55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים בטיט. 56) אדם טמא. 57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאווריר כלי חרס. 58) גזרו חכמים שידיים מתטמאות מאווריר כלי חרס. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה עשר דברים שגזרו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יג, ב). 59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, יימצאו למעלה מאווריר התנור הטמא. 60) ולפיכך נשאר התנור בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. 61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. נולמה הצריך כאן שיהיו מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדין גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באוויר אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאווריר כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת

פִּי שְׂיִישׁ לָהּ דְּפֶן - אֵינָה פּוֹסְלָת, שְׁהָרִי לֹא עֲשָׂאָה לְקַבְּלָהּ²⁹.

26) משנה מקוואות פרק ד, ב. 27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). 28) על צידה. 29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם יכולים להגיע למקווה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקווה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טומאה].

ו. החוטט³⁰ בצנור³¹ מקום לקבל בו הצרורות המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים: אם היה הצנור של עץ וחרס בו כל שהוא - פוסל, שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה³². ואפלו שקבעו אחר שחקק בו³³, הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אכל אם קבעו בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול - אינו פוסל³⁴. ואם היה צנור של חרס - אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית³⁵. אף על פי שנתמלא המקום החקוק שבצנור צרורות המתחלחלין בתוכו³⁶ - הרי הוא בפסולו ואינו פסותם. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צרורות וסתמו ונקבש³⁷ - הרי זה פשר.

30) שם משנה ג. 31) לפני שקבע אותו (בתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהרנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעהו" הוא הנכון). 32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצנור כלי עשוי לקבל (תפארת ישראל שם). 33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. 34) שם. 35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחזיקים עד סאה (ראה הלכות כלים פ"ח ה"ג). 36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. 37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

ז. הספוג³⁸ והדלי³⁹ שהיו בהן שלשת לגין מים ונפלו למקוה - לא פסלוהו; שלא אמרו אלא שלשת לגין שנפלו, לא כלי שנפלו בו⁴⁰ מים שאובין.

38) שם פרק ו משנה ד. 39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פ"ח ה"ב דין סגוס). 40) נראה שצ"ל "שנפל ובו".

ח. השדה⁴¹ והתבה שבים⁴² - אין מטבילין בהן אלא אם פן היו נקובים כשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המניח שק או קפה תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה⁴⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחר שנתמלא האביק – ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם פוסלים מקווה שיש בו ארבעים סאה – בנידון שלנו פוסלים מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה), אבל כשהאביק מן הצד היה זה כמקווה כשר בצד מקווה פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא הגיעו לתוכה מי המקווה כשהם מחוברים למקווה, ולא נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם לטבילה (וכן כתב ה'תפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב). מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר"].

יב. שתי⁷² ברכות⁷³ זו למעלה מזו וכתל ביניהן⁷⁴, והעליונה מלאה מים פשרים והתחתונה מלאה מים שאובין, ונקב פתל שבין העליונה לתחתונה, אם יש פגגד הנקב⁷⁵ שלשה לגין מים שאובין - נפסלה העליונה; מפני שהנקב פאלו הוא באמצע העליונה, לא בצדה⁷⁶.

(72) שם מי"א. (73) אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות לטבול בהן. (74) הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת במקום יותר גבוה. (75) פירוש, שבחלול הנקב (רבינו בפירושו למשנה). (76) ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן אם בעליונה שאובים ובתחתונה כשרים.

יג. כמה⁷⁷ יהיה פגגד ויהיה בו שלשה לגין? הפל לפי הברכה: אם היתה הברכה התחתונה ארבעים סאה - צריף שיהיה הנקב אחד משלש מאות ועשרים לברכה; היתה עשרים סאה - צריף להיות הנקב אחד ממאה ופשים לברכה. וצא וחשב⁷⁸ לפי חשבון זה, שהסאה ששה קבין, והקב ארבעה לגין, והכל שש ביצים⁷⁹.

(77) שם. (78) החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים, וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה. (79) דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

יד. שלשה מקוואות⁸⁰ זה בצד זה, פכל אחד מהן עשרים סאה מכונות, ואחד מהן שאוב מן הצד, וירדו שלשה וטבלו⁸¹ שלשתן, ונערמו המים⁸² מפלן ונתערבו למעלה - המקוואות פשרים⁸³ והטובלים טהורים; שהרי נעשה הפל ששים סאה, מהן ארבעים פשרים זה בצד זה, ואין המים השאובים פוסלין מקוה שיש בו ארבעים

חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל גבו מחוברים למקווה ומתטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גביו מהמקווה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא – נטמאו. מה-שאין-כן בידים שהן עצמן – בלי תיווך המים – מתטמאים מאוויר התנור, צריך שלא יימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידיה הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

י. תבית⁶² מלאה מים⁶³ שנפלה לים, אפלו לים הגדול - הטובל שם⁶⁴ לא עלתה לו טבילה; אי אפשר לשלשה לגין שלא יהיו במקום אחד⁶⁵. וכפר של תרומה שנפל לשם⁶⁶ - נטמא במים השאובין⁶⁷, שהרי המים עומדין שם. אבל הנקרות וכיוצא בהן, הואיל והם נמשכין - הרי זה טובל שם.

(62) מכות ד, א. (63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [מלשונו של רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן]. (65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי נשאר שלושה לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה (פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקווה כשר לא פסלהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו המים במי המקווה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם (כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישנין" (חוששים אנו) במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים במקום אחד, כגון שנשברה החבית בתוך הים. אבל רבינו גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמיענו רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו, אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה – נטמאה (גמרא שם).

יא. מים שאובין⁶⁸ שהיו בצד המקוה, אף על פי שהמים נוגעין⁶⁹ במי המקוה - לא פסלוהו⁷⁰, מפני שהן פמקוה סמוך למקוה. היו השאובין באמצע⁷¹ - פוסלין את המקוה.

(68) מקוואות פרק ו משנה י. (69) אבל אינם מתערבים במי המקווה. (70) אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה במקווה. (71) והמים המגיעים למקווה נמשכים על גביהם. בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם: "האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל". ב'תפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקווה והיא נקובה, וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים שבמקווה מסירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים הנכנסים למקווה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקווה ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקווה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלהו". גירסת הגר"א: "לא פסלו ולא העלהו". נראה שלעניי הכסף משנה היתה גירסא אחרת במשנתנו, ולפיכך מצא מקורו במשנה מקוואות פ"ז למה אינה עולה, והרי במשנתנו כתוב בפירושו: "לא העלהו".

ב. יש⁸ מעלין⁹ את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

(8 שם מ"א. 9) משלימים לארבעים סאה.

ג. ואלו¹⁰ מעלין ולא פוסלין: השלג, והבדר, והכפור¹¹, והגליד¹², והמלח, ושיט הנרוק¹³. כיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו¹⁴ והרי המקוה פשוט ושלם¹⁵. נמצא¹⁶ מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחלה והניחן בעוקה¹⁷ ורסקו¹⁸ שם - הרי זה מקוה שלם וכשר¹⁹.

(10 שם. 11) רבינו במשנה מפרש: "הוא שיקפא לפעמים. ואחרים פירשו: הטל הנקפא והוא כשיכתב שלג דקה מאוד. 12) קרח. 13) טיט רך כל-כך עד שאפשר להוריקו מכלי אל כלי. 14) משלים את המידה לארבעים סאה. 15) אף-על-פי שהיו מונחים בכלי לפני נפילתם למקוה - לא נעשו שאובים, בתנאי שלא נימחו בכלי. 16) מזה יוצא, שהם מעלים ולא פוסלים. 17) בגומא. 18) ביבית יוסף י"ד סי' רא מפרש מיעך את השלג ואע"פ שלא נמס. 19) במשנה שם, אמר רבי עקיבא: "והעידו אנשי מידבא משמו (של רבי ישמעאל) שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה", ופסק רבינו כרבי ישמעאל, מפני שעשה מעשה. ונראה שהתירו לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים ולא פוסלים הם רק משלימים את המקוה חסר, אבל מקוה שכולה מהם - פסולה. [בטיט הנרוק, נאמר בפירוש (בסוכה יט, ב) שכולו טיט - פסול] ויש להניח שצריך רוב מים, היינו 20 סאה ומשהו.

ד. ואלו²⁰ פוסלין²¹ ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים²², ומי שלקות²³, והתמד²⁴ עד שלא החמיץ²⁵, והשכר²⁶. כיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכו - אינו עולה למדת המקוה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לגיין מהן - פוסלין את המקוה.

(20 שם מ"ב. 21) אם נפלו שלושה לוגים מהם למקוה שאין בו 40 סאה. 22) מים שכבשו בהם פירות או ירקות. 23) ששלקו בהם כל דבר מאכל שהוא. 24) משקה עשוי ממים שנתנו בהם שמרי יין או חרצנים וזגים של ענבים. 25) דרכו להחמיץ כשהוא שווה זמן רב, וכל זמן שלא החמיץ - דינו כמים. 26) מימרא של שמואל, בעירובין כט, ב.

סאה⁸⁴, כמו שבארנו. הנה השאוב באמצע וירדו וטבלו בהן, ונערמו המים ונתערבו המקוואות - הרי המקוואות פשהיו⁸⁵ והטובלין טמאין פשהיו; פשהי לא נתערבו ארבעים סאה הפשרין⁸⁶, לפי שאינן זה בצד זה, ששהשאוב מבדיל ביניהן.

(80 שם משנה ג. 81) בבת אחת, כל אחד ואחד במקוה אחר. 82) עלו למעלה משפתם. 83) שלשתם כשרים (רבינו בפירושו למשנתנו). 84) שני המקוואות הסמוכים זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שממיו נתערבו במי מקוה כשר. [אף-על-פי שנגעו מי האמצעי במי השאוב שבצידו לפני שנתערבו במי הכשר - אין בכך כלום, שהרי נתחברו עם הכשרים לפני שנפלו לתוכם השאובים (ר"ש ורא"ש). ובתפארת ישראל נמק: מפני שבאו בהמשכה וברוב כשרים. ראה הערה פה]. 85) נשאר במצבם שלפני טבילת הטמאים, הכשרים - כשרים, והשאוב פסול. 86) פירוש, לא נתערבו הכשרים באופן ישר אלא דרך הפסולים. ואף-על-פי-כן לא נפסלו הכשרים מפני שהפסולים באו אליהם דרך המשכה (לא בנפילה), והכשרים מרובים (ראה למעלה פ"ד ה"ח).

~ יום שישי י"ג ניסן ~

פרק שביעי

1) יבאר שאין המקוה נפסל בשינוי טעם וריח אלא בשינוי מראה. ודין יש מעלים את המקוה ולא פוסלים או בהיפך או לא מעלים ולא פוסלים. מקוה שנפל לתוכו דבר ששינה את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה מראיהם שנפלו למקוה.

א. אין המקוה נפסל לא בשנוי הטעם ולא בשנוי הריח, אלא בשנוי מראה³ בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקוה לתחילה - פוסל את המקוה בשנוי מראה⁴. כיצד? היין או החלב והדם וכיוצא בהן ממי קל הפרות - אינן פוסלין את המקוה בשלשה לגיין⁵, שלא אמרו אלא מים שאובין, ופוסלין בשנוי מראה. אפלו מקוה שיש בו מאה סאה ונפל לו לג יין או מי פרות ושנה את מראיו - פסול⁶. וכן מקוה שיש בו עשרים סאה מים פשרים או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פרות ולא שנו את מראיו - הרי אלו כשרים פשהיו. ואין הסאה שנופלה עולה למדת המקוה⁷. ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים פשרים - הרי זה מקוה פשוט.

2) חולין קו, א: "מים שנפסלו משתיית בהמה - בקרקע כשרים". ובשבת יד, ב - אמרו, שהיו טובלים במי מערות מכונסים וסרוחים. 3) מקוואות פ"ז מ"ג. 4) מימרא של רב פפא, בשבת קמד, ב. 5) שנינו בחולין כה, ב: התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה (ראה לקמן הי"א). 6) מקוואות שם. 7) שם מ"ב: "מקוה שיש בו ארבעים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) שם. (39) זיעת הזיתים המונחים בכלי (יש גורסים "מוהל"). (40) וירבו מימיו ויבטלו את מראה מי הפירות. מדובר במקוה שאין בו 40 סאה, ואם ימלא מים בכלים ויתן לתוכו יפסלוהו מדין שאובים. (41) נתבאר כבר כמה פעמים שמקוה שיש בו 40 סאה, אין השאובים פוסלים אותו. (42) שם מ"ד. (43) במקום אחד נשתנה מראה המים, ובמקומות אחרים לא נשתנה. (44) לא יטבול אפילו בצד שלא נשתנה, מפני שאין במקוה 40 סאה מים כשרים. (45) כאן מדובר, אפילו אם נשאר 40 סאה שלא נשתנו ויש כאן מקוה כשר, אף-על-פי-כן הטבילה במקום שנשתנה - פסולה. [אי-אפשר לפרש בבא זו כשלא נשאר ארבעים סאה, שהרי במקרה זה גם הטבילה במקום שלא נשתנה - פסולה, כמו ששינוי בתוספתא מקוואות פ"ה ה"ח: "הטובל בין במקום היין בין במקום המים, כאילו לא טבל"]. (46) תוספתא, שם ה"ט.

י. שלשה לגיין⁴⁷ מים שאובין שגפול לתוך אפלו משקל דינר יין ושנה מראיהן, והרי מראה הפל מראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו⁴⁸, אלא אם שנו את מראיו⁴⁹.

(47) משנה, שם פ"ז, ה. (48) משום שנידונים לעניין זה כ"ן, שאינו פוסל בשאובים אלא בשינוי מראה. (49) מראה מי המקוה.

יא. שלשה לגיין⁵⁰ חסר דינר מים שאובין שגפול לתוך דינר חלבו⁵¹ או מי פרות, והרי מראה הפל מים⁵², ונפלו למקוה - לא פסלוהו⁵³; עד שישפלו שלשה לגיין מים שאובין שאין בהן תערבת משקה אחר ולא מי פרות.

(50) שם. (51) שאינו פוסל בשלושה לוגים. (52) ואם כן, יש כאן שלושה לוגים שאובים שכולם מראה מים. (53) כתנא-קמא שם נגד דעת רבי יוחנן בן נורי.

יב. מקוה⁵⁴ שגששתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר - הרי זה פשר. לא אמרו אלא שגששתנה מחמת משקה אחר.

(54) דין זה למד רבינו מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים למעלה ה"ז (כסף-משנה).

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

פְּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר המעורב למקווה אם הוא כמקווה. עוקה שבתוך המקווה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקוואות שנסדק או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקוואות העליון מהתחתון והרחוק מהקרוב. מקווה שמימיו מרודדים.

א. פל המערב² למקוה³ - הרי הוא כמקוה⁴ ומטבילין בו. גמות הסמוכות לפי המקוה⁵ ומקום

ה. ואלו²⁷ לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר²⁸, והמוריס²⁹, והתמד משהחמיץ. כיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוך - לא העלהו, והרי המים פשרים פשהיו; שאין אלו פוסלין אלא בשנוי מראה, כמו שבארנו³⁰.

(27) שם. (28) מים המתמצים מדגים מלוחים. (29) שומן מדגים מלוחים. (30) למעלה ה"א.

ו. ופעמים³¹ שאלו מעלין את המקוה. כיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחזר ולקח סאה ממנו - הרי הארבעים שגשגארו מקוה פשר³².

(31) שם. (32) ביבמות פב, ב - אמר רבי יוחנן "עד רובו". כלומר, שלא יטול יותר מתשע-עשרה פעמים כדי שישארו רוב מים (פירוש אחר: שלא יתן רוב מי פירות. ראה שם). [רש"י שם שואל למה מעלים כשנטל סאה, הרי בסאה זו שנטל יש הרבה מים, ולא נשאר 40 סאה מים? ומתוך שהסאה מי פירות בטלה ברוב מים, וכל 41 סאה הוכשרו. וכל זה כשנתן תחילה סאה מי פירות ואחר-כך נטל סאה, אבל להיפך - פסול, שהרי כשנטל סאה מים כשרים נשאר 39 סאים, ומי הפירות שהוסיף אחר-כך אינם משלימים (ראה למעלה פ"ד ה"ו בדין נתן סאה מים שאובים ונטל סאה).

ז. מקוה³³ שהדיח בו סלי זיתים וענבים³⁴ ושנו את מראיו - פשר³⁵.

(33) שם מ"ג. (34) סלים ריקים שנדבק בהם לכלוך הפירות שהיו בהם. (35) הלכלוך אין בו ממש, ואינו נידון כמי פירות.

ח. מי הצבע³⁶ פוסלין את המקוה בשלשה לגיין³⁷, ואין פוסלין אותו בשנוי מראיו.

(36) שם. (37) במכות ג, ב - אמרו: "מיא דציבעא מקרי" ('מי צבע' שמים). פירוש, נשאר עליהם שם מים, ולפיכך דינם כמים - פוסלים בשאובים ואין פוסלים בשינוי מראה.

ט. מקוה³⁸ שגפול יין או מהל³⁹ או שאר מי פרות ושנו את מראיו ונפסל - כיצד תקנתו? ימתין עד שירדו גשמים⁴⁰ ויחזרו מראיו למראה מים. ואם היה במקוה ארבעים סאה מים פשרים - ממלא ושואב לתוך⁴¹ עד שייחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו⁴² יין או מהל וכיוצא בה ונשתנה מראה מקצתו⁴³, אם אין בה מראה מים שלא נשתנה פדי ארבעים סאה - הרי זה לא יטבל בו⁴⁴. והטובל במקום שגששתנה⁴⁵ - לא עלתה לו טבילה. אפלו חבית של יין שגשברה בים הגדול⁴⁶ ומראה אותו מקום כמראה של יין, הטובל באותו מקום - לא עלתה לו טבילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד וירד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקוה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקוה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקוה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקוה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקוואות.

ו. פמה הוא שיעור הנקב שהיא פשופת הנוד? פרחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם והזרות בו.²¹ ואינן בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע שבפס היד.²² כל שיעמד בפשופת הנוד²³ - ממעט²⁴, ואפלו בדברים שהן מקריטו של מים. ספק יש בנקב בפשופת הנוד ספק אין בו - אין מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה²⁵, וכל שעקרו מן התורה, אף על פי ששעורו הלכה - ספק שעורו להחמיר²⁶.

(21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקוטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקוה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה (עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשוננו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל.

ז. מטהרין את המקוואות העליון²⁷ מן התחתון²⁸ והרחוק מן הקרוב. פיצד? מביאין סילון²⁹ של חרס או של אבר³⁰ וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקוה, ומניח את ידיו תחתיו³¹ עד שיתמלא מים³², ומושכו³³ ומשיקו³⁴ עד שיתערב המים שבסילון עם מי המקוה באחד, אפלו פשערה דיו, והרי שני המקוואות שהסילון פיגיהן במקוה אחד.

(27) המדובר במקוואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (29) נתבאר למעלה פרק ו הלכה ב שסילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם

רגלי פרוטות בהמה שהיו בהן מים מערבין עם מי המקוה בפשופת הנוד⁶ - מטבילין בהן.

(2) מקוואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם 40 סאה הנמצאים בצד מקוה כשר. (4) ומטבילים בהם. אולם יש הבדלי דינים בזה, ורבינו מבאר ומתחיל בדין גומות. (5) מחוץ למקוה. (6) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקוה אינם מצטרפים למקוה בפחות משיעור זה.

ב. חורי המערה? וסדקי המערה - מטבילין בהן אף על פי שאין המים שבהן מערבין עם מי המקוה אלא בכל שהוא⁸.

(7) המקוה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקוואות כמערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל המקוה מספיק חיבור קטן ביותר.

ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות המקוה⁹, והיה מוליך ומביא במים¹⁰ - פיון שעבר עליה הגל טהרה.

(9) מחוץ למים. (10) הניע את מי המקוה בידו או ברגלו ונערמו גלים.

ד. עוקה שבתוף מקוה¹¹: אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה והמקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה¹² - אין מטבילין במים שבעוקה עד שהיו מערבין¹³ עם המקוה בפשופת הנוד; ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה - אפלו אינן מערבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן¹⁴.

(11) חפירה בתוך המקוה עצמה תחת שטח המים עשויה ככיפה. (12) חזקה וכת קיימא. (13) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

ה. כחל שבין שני מקוואות שנסדק לשנים¹⁵ - מצטרפין¹⁶, ואם היה בשניהן ארבעים סאה - מטבילין בכל אחד מהן. ואם נסדק לערב¹⁷ - אין מצטרפין עד שיהיה במקום אחד בפשופת הנוד¹⁸. נפרץ הכחל מלמעלה, אם נתערבו המים למעלה מן הכחל¹⁹ פקלפת השום²⁰ על רחב שפופרת הנוד - מצטרפין.

(15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקוואות אפילו בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקוואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים שנמחה עינו.

יב. מְקוּהָ שְׁיֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכוּנוֹת וְיָרְדוּ שָׁנִים וְטָבְלוּ זֶה אַחֵר זֶה, אָף עַל פִּי שְׂרָגְלֵיו שֶׁל רֵאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בְּמִים - הָרֵאשׁוֹן טָהוֹר וְהַשְּׁנִי בְּטֻמְאָתוֹ⁴⁵, שֶׁהָרִי חָסְרוּ הַמִּים מְאֻרְבָּעִים סָאָה. הַטָּבִיל בּוֹ⁴⁶ תַּחֲלָה סָגוּס עֵבֶה⁴⁷ וְכִיּוֹצֵא בוֹ וְהַגְבִּיהוּ, אִם הִיתָה מְקַצֵּת הַסָּגוּס נוֹגַעַת בְּמִים - הָרִי הַטּוֹבֵל בְּאַחֲרוֹנָה⁴⁸ טָהוֹר, שֶׁהָרִי הַמִּים פֶּלֶן מְעֻרְבִין⁴⁹. הַטָּבִיל בּוֹ⁵⁰ אֵת הַמָּטָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׂדֵחַק וְגִלֵי הַמָּטָה בְּטֵיט עֵבֶה שֶׁבְּקִרְקַע הַמְּקוּהָ עַד שֶׁצִּפּוּ הַמִּים עֲלֶיהָ לְמַעְלָה - הָרִי זֶה טָהוֹרָה, שֶׁהָרִי לֹא נִטְבָּעוּ בְּטֵיט עַד שֶׁטָּבְלוּ בְּמִים תַּחֲלָה⁵¹. הַטָּבִיל בּוֹ יוֹרָה גְדוּלָה⁵² - הָרִי זֶה טְמֵאָה פְּשִׁיתָה, מְפָנִי שְׁהַמִּים נִתְזוּ⁵³ וְיוֹצֵאִין חוּץ לְמְקוּהָ וְנִמְצָא חֶסֶר מְאֻרְבָּעִים⁵⁴. פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? מוֹרִידָה הֶרֶף פִּי⁵⁵ וְהוֹפְכָה בְּמְקוּהָ⁵⁶ וּמְטָבִילָהּ. וּמַעְלָה אוֹתָהּ הֶרֶף שׁוּלְיָהּ, פְּדֵי שְׁלֹא יִהְיוּ הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ שְׁאוּבִים וְיִחַזְרוּ לְמְקוּהָ וְיִפְסְלוּהוּ.

(45) מפני שחלק ממי המקווה נשאר על גופו של הראשון ואם כן טבל השני במקווה חסר. במשנתנו חולק רבי יהודה ומטהר את השני כשרגלי הראשון נוגעות במים, ונימוקו: מפני שהמים שעל גופו מצטרפים למקווה. ותנא קמא סובר שרטיבות דקה כזו (משקה טופח) אינה מחברת, או מפני שזה כקטפרס. [בכסף משנה מוסיף נימוק, שמא נשארו מקומות נגובים בגופו והם מפסיקים]. (46) במקווה של 40 סאה מכוונות. (47) בגד צמר שסופג הרבה מים. (48) אחר טבילת הסגוס. (49) אין זה דומה לשניים שטבלו, כי בסגוס יש הרבה מים מכונסים וכל זמן שלא הוציאו לגמרי מן המקווה הרי מים אלה מחוברים למקווה וזה דומה למקווה חסר המחובר למקווה כשר. (50) במקווה שיש בו 40 סאה מכוונות. (51) במשנה: "מפני שהמים מקדמים". (52) ושוליה למטה. (53) נערמים ועוברים על שפת המקווה. (54) לפני שנטבלה כולה במים. (55) לא התכוון לומר שהופך פיה למטה, שאם כן לא ייכנסו מים לתוכה וייערמו לפני שיהפך אותה, אלא הכוונה שיטה אותה על צידה כדי שייכנסו המים לתוכה. (56) שאם יעלה אותה כשהיא מטה על צידה, אפשר שיישאר חלק מהמים בתוכה מנותק ממי המקווה - כשיגביהנה קצת כלפי מעלה - ויהיו שאובים, ויחזרו לתוך המקווה ויפסלוהו.

יג. מְקוּהָ שְׁמִימִיו מְרַדְדִין⁵⁷ - פּוֹבֵשׁ⁵⁸ אֶפְלוּ חִבְלֵי קֶשׁ וְחִבְלֵי קָנִים בְּתוֹךְ הַמִּים וּמִן הַצְּדָדִין עַד שְׁיַעֲרְמוּ הַמִּים לְמַעְלָה וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל לְתוֹכָן.

(57) שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף לתוך המים. (58) מניח אבן או דברים אחרים על החבילות, אם לא יכבוש אותם יצופו על פני המים מפני שהם קלים.

פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני ששאיבה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקווה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש, סותם בידיו את פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקווה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקוואות והשקה מועילה בכל שהוא.

ח. שֶׁלֶשׁ גְּמוֹת שֶׁבְּנַחַל, הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל עֲשָׂרִים סָאָה וְהָאֲמֻצְעִית שֶׁל אַרְבָּעִים, וְשִׁטְף שֶׁל גֶּשְׁמִים עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נִכְנָס לְתוֹכָן וְיוֹצֵא מִתּוֹכָן³⁵ - אֵין זֶה עָרוּב³⁶, וְאֵין מְטָבִילִין אֵלָּא בְּאֲמֻצְעִית³⁷; שְׁאֵין הַמִּים הַנִּזְחָלִין מְעֻרְבִין³⁸ אֵלָּא אִם כֵּן עֲמְדוּ.

(35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקווה אחד. (37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקווה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקוים ועומדים)].

ט. טֵיט רַף שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה נִמְדָּד עִם הַמְּקוּהָ³⁹. הִיא עֵבֶה עַד שְׁאֵין הִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה - אֵינוּ נִמְדָּד עִמּוֹ.

(39) משלים לארבעים סאה.

י. מְקוּהָ שְׁיֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִים מְטָבִילִין בְּטֵיט וּבְמִים⁴¹. בְּאֵי זֶה טֵיט מְטָבִילִין? בְּטֵיט הֶרֶף, שֶׁהַמִּים צָפִין עַל גִּבּוֹ. הֵיוּ הַמִּים מְצִיד אֶחָד וְהֵטִיט הֶרֶף מְצִיד אַחֵר - מְטָבִילִין בְּמִים וְלֹא בְּטֵיט⁴².

(40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה.

יא. כֹּל שֶׁתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ מִן הַמִּים, כְּגוֹן יִבְחוּשִׁין⁴³ אֲדָמִין - מְטָבִילִין בוֹ. וּמְטָבִילִין בְּעֵינוֹ שֶׁל דָּג⁴⁴.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

בית דין ואינה דוחה את השבת, אף כל-שאר מיתות לא ידחו את השבת. וכבר אמרו (שבת ע.): "הבערה ללא יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדון איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבגני מערכא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתים רבי אילא בשם רבי ינאי: מפאן לבתי-דינין שלא יהיו דנין בשבת".

~ יום שישי י"ג ניסן ~

מצות לא תעשה שכב.

המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו ותעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכך: לא תשרוף מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבערו אש" שרפה בכלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא ידחו את-השבת. וכבר אמרו (שבת ע.): "הבערה ללא יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדון איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבגני מערכא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתים רבי אילא בשם רבי ינאי: מפאן לבתי-דינין שלא יהיו דנין בשבת".

~ שבת קודש י"ד ניסן ~

מצות לא תעשה שכא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). וכא בפקלה (סוטה כז): שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנסוף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוח אלפים אמה לכל-רוח — מפר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערובין (יז): אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבאר דיני מצוה זו.

~ יום ראשון ח' ניסן ~

נסח פרקת המזון נדפס לעיל מעמוד פט עד עמוד צא
מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ד — הצווי ששצטוינו לשבות בשבת, והוא אמרו: "וביום השביעי תשבת" (שמות כג, יב). וכבר נכפל הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו תעלה (שמות כ, י), שהשבתה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו ולביתנו ולעבדנו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).

~ יום שני ט' ניסן ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ד נדפסה ביום הקודם.

~ יום שלישי י' ניסן ~

מצות לא תעשה שכ.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו: "לא-תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה, פוש בו הַתּוֹב (שם לא, יד) שהוא בקרת, אם לא ידע בו הדין, ואם נתקיימה עליו העדות — חייב סקילה. כל-זה אם הוא מזיד; ואם היה שוגג — מקריב תשאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שבת.

~ יום רביעי י"א ניסן ~

מצות לא תעשה שכ.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים נדפסה ביום הקודם.

~ יום חמישי י"ב ניסן ~

מצות לא תעשה שכב.

המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו ותעלה: "לא-תבערו אש" (שם לה, ג), הפונה בכך: לא תשרוף מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר מיתות. ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבערו אש" שרפה בכלל (האיסור על כל המלאכות) היתה ויצאת (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות

נביאים

יואל פרק ב יח-כ

יח וַיִּקְנֵא יְהוָה לְאַרְצוֹ וַיַּחְמַל עַל־עַמּוֹ: יט וַיַּעַן יְהוָה וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ הֲנִי שְׁלַח לָכֶם אֶת־הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיֵּצֶהָר וּשְׁבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא־אֲתֵן אֶתְכֶם עוֹד חֶרֶף בְּגוֹיִם: כ וְאֶת־הַצְּפוּנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהַדְּחַתִּיו אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמַמָּה אֶת־פְּנֵי אֱלֹהִים הַקְּדַמְנִי וּסְפוּ אֱלֹהִים הָאֲחֵרוֹן וְעֲלֶה בְּאִשׁוֹ וְתַעַל צַחְנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת: כא אֶל־תִּירְאִי אֲדַמָּה גִילִי וּשְׁמַחִי כִּי־הִגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת: כב אֶל־תִּירְאוּ בְּהַמּוֹת שְׂדֵי כִּי דָשְׂאוּ נְאוֹת מִדְּבַר כִּי־עָץ נִשְׂא פְרִיָּו תֵּאֲנֶה וְגִפֵּן נִתְּנוּ חֵילָם: כג וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וּשְׂמַחוּ בַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי־נָתַן לָכֶם אֶת־הַמּוֹרָה לְצַדִּיקָה וַיִּוָּרַד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֹאשׁוֹן: כד וּמְלֵאוּ הַגְּרָנוֹת בַּר וְהַשִּׁיקוּ הַיְקָבִים תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר:

רש"י

הקדמוני מקצת חילו אשלח למזרח ומקצתו למערב: צחנתו. באשו יורה עליו שהוא לשון זוהם וטינוף: כי הגדיל לעשות. ראה שפשט ידו בגדולים: (כא) אל תיראי אדמה. ארץ ישראל אם תשובי בתשובה: (כג) את המורה. את נביאיכם המורים אתכם לשוב אלי כדי לצדק אתכם: מורה ומלקוש. כמו יורה ומלקוש (דברים יא): בראשון. בניסן ואע"פ שהיורה היא רביעה ראשונה היורדת על הזרע והוא במרחשון אותה שנה בניסן זרעו כמו שמפורש במסכת תענית שגדלה התבואה באחד עשר יום: (כד) והשיקו. לשון השמעת קול כשהקילוח יורד מן הגת אל תוך היקב והוא הבור שלפני הגת:

מצודת ציון

(יח) ויקנא. מל' קנאה: (כ) והדחתיו. מל' דחיה: פניו. ר"ל ראשו ותחלתו: האחרון. המערב קרוי אחר וכן עד הים האחרון (דברים לד): באשו. ענין סרחון: צחנתו. עניינו כמו באשו ואין לו דמיון, ובפייט כל נדרי צחן הסר: (כב) דשאו. מלשון דשא ועשב: נאות. מדור: נשא. טען וגדל: חילם. מל' חיל וכח, ור"ל פריים: (כג) המורה. כן יקרא הגשם היורד אחר הזריעה כי מרוה ומשביע הארץ והזרעים וכן יורה ומלקוש (דברים י"א): לצדקה. כמו בצדקה ובא הלמ"ד במקום הבי"ת כמו ישבת לכסא (תהלים ט') ומשפטו בכסא: ומלקוש. הוא מטר המאוחר היורד על הקשין ועל המלילות: (כד) הגרנות. מקום שאוצרים שם התבואה: בר. תבואה כמו לשבר בר (בראשית מ"ב): והשיקו. ענין השמעת קול כמו כמשק גבים (ישעיה לג'): היקבים. הם הבורות שהיין והשמץ יורד בהם:

מצודת דוד

(יח) ויקנא. ר"ל כאשר כן תעשו אז בעבור ארצו יתקנא המקום בהשפעת ארץ העכו"ם: (יט) ויען. על שאלת בקשת עמו: הנני שולח לכם. ר"ל מעתה תהיה הברכה בתבואת השדה: ושבעתם אותו. ר"ל תשבעו ממנו: חרפה בגוים. ר"ל להיות גרים ביניהם מעת רעבון ולסבול חרפתם: (כ) ואת הצפונוי. הארבה הבא מפאת צפון ארתיק מעליכם ולא ישוב לבוא: והדחתיו וגו'. למות שמה: את פניו. התחלת קבוצת הארבה אדיחננו אל הים הקדמוני הוא ים המלח שהוא במזרחו של א"י: וסופו. סוף קבוצת הארבה ההולך באחרונה אדיחננו אל הים האחרון הוא ים המערבי: ועלה באשו. אחר המיתה יעלה ריחם הרע באפי העוברים: ותעל צחנתו. כפל הדבר כמ"ש: כי הגדיל לעשות. כי הארבה הגדיל לעשות רעה מרובה בא"י ולכן ימות ולא ישוב עוד: (כא) אל תיראי אדמה. שלא ישוב הארבה שוב אלא גילי ושמחי כי מעתה הגדיל ה' לעשות טובה הרבה: (כב) אל תראו בהמות שדי.

לדאוג על חסרון המרעה כי מעתה תגדל דשא במקום אהלי המדבר מושב הרועים: כי עץ נשא פריו. ר"ל כי אפי' העץ יגדל פרי וכל-שכן שתצמיח דשא כי יותר יש צורך מטר השמים אל האילנות מלדשא הארץ: (כג) את המורה לצדקה. את המטר יתן בצדקה ולא לפי הגמול: בראשון. ר"ל כמו בזמן הראשון קודם עצירת הגשמים שהיה כל אחד בזמנו: (כד) והשיקו. כשהיין והשמץ יורדים אל היקב משמיעים הרעשת קול ור"ל שיתרבו היין והשמץ:

כתובים

דברי הימים ב פרק לד ה"א

ד וינתצו לפניו את מזבחות הפעלים והחמנים אשר למעלה מעליהם גדע והאשרים והפסלים והמסכות שבר והדק ויזרק על פני הקברים הזבחים להם: ה ועצמות פתנים שרף על- (מזבחותים) מזבחותם ויטהר את יהודה ואת ירושלים: ו ובערי מנשה ואפרים ושמעון ועד נפתלי (בהר) (בתיהם) בחרבתיהם סביב: ז וינתן את המזבחות ואת האשרים והפסלים פתת להדק וכל החמנים גדע בכל ארץ ישראל וישב לירושלים: (פ) ה ובשנת שמונה עשרה למלכו לטהר הארץ והבית שלח את שפן בן אצלָהו ואת מעשיהו שר העיר ואת יואח בן יואחז המזכיר לחזק את בית יהוה אלהיו: ט ויבאו אל חלקיהו | הפתח הגדול ויתנו את הכסף המובא בית אלהים אשר אספו הלויים שומרי הסף מיד מנשה ואפרים ומפל שארית ישראל ומכל יהודה ובנימן (וישבו) וישבו ירושלים: י ויתנו עליד עשה המלאכה המפקדים בבית יהוה ויתנו אותו עושי המלאכה אשר עשים בבית יהוה לבדוק ולחזק הבית: יא ויתנו לחרשים ולבנים לקנות אבני מחצב ועצים למחברות ולקרוא את הבתים אשר השחיתו מלכי יהודה: (ם)

רש"י

כי אם לקבוע בהר בתיים: (ח) המזכיר. בכל מקום שכתוב סופר כתוב בסמוך מזכיר שהיה לכל מלך סופר לכתוב כל המאורע לו במלכות בין טוב בין רע ויהי לו מזכיר יושב אצל הסופר להזכיר כל דבר ודבר והסופר כותב על פיו: (ט) אשר אספו הלויים שומרי הסף וגו'. בחרבותיהם סביב: (י) לבדוק ולחזק. לראות את ערות הארץ (בראשית מ"ב) מתרגמין ולמחזי ית בדקא דארעא: (יא) ועצים למחברות. שפנגיין בלשון אשכנז: ולקרוא. טרבי"ר בלע"ז:

(ד) והחמנים. צורות חמה: אשר למעלה. שהושיבו למעלה מהם גבוה כנגד החמה ומשתחוי' לו כל זה עשה מנשה כדכתיב לעיל (שם) וישתחוה לכל צבא השמים ויעבוד אותם: ויזרוק על פני הקברים. כאן נתקיים מה שאמר לירבעם (במלכים א' י"ג) כה אמר ה' הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך עצמות אדם את כהני הבמות המקטרים: (ו) ובערי מנשה ואפרים וגו'. מאותן עוללות שנשתיירו מחרב ומשבי סנחריב: בחרבותיהם. בהר בתיים כתוב, לפי שלא היו כי אם עוללות מעט נתיירו לישב בשפלה

מצודת ציון

(ד) והחמנים. צורת חמה: גדע. כרת: והדק. מל' דק: ויזרוק. השליך: (ז) כתת. ענין שבר ורציצה: (ט) שומרי הסף. והם השוערים כי סף היא ענין מזוזה כמו וסף השער (יחזקאל מ): (י) על יד. ביד: לבדוק. לתקן הבודק, והוא מקום השבור וההרוס ונקרא בדק ע"ש שבורדין ומחפשין אחריו:

בחרבותיו (יחזקאל כ"ו): (ח) לטהר. ר"ל אשר גמר טהרת הארץ והבית אז שלח את שפן וכו': המזכיר. הממונה על ספר הזכרונות: (י) עושי המלאכה. הם האומנים הגדולים הממונים בבית ה' ונקראים בדרו"ל אדרכלין ומתחת ידם בונים האומנים הפועלים כפי מה שיוורו אותם: ויתנו אותו. והם יתנו אותו אל עושי המלאכה וכו' ר"ל הם ישלמו שכר הפועלים אשר יתקנו ויחזקו את הבית: (יא) ויתנו לחרשים. יפרש מי הם הפועלים ואומר לחרשים והם כורתי העצים בתמונה הנרצה: ולבונים. בני הקירות: אבני מחצב. אבנים חצובים ביושר: למדברות. הם המקשרין את הבנין להיות הכל בחבור אחד: ולקרוא. על תקרת המכסה:

מצודת דוד

(ד) וינתצו. אנשיו נתצו לפניו: והדק. עשאם דק דק: הזבחים. של הזבחים להם למען לבזותם: (ה) כהנים. כהני עבודת כוכבים שכבר מתו: (ו) ובערי מנשה וכו'. ואף שכבר גלו עשרת השבטים מ"מ מעט מהם נשארו בארצותם: בחרבותיהם. ר"ל נתן מצבותם מסביב בחרבותיהם של עצמם והם כלים העשויים לנתון בהם כמו ומגדלותיהן יתון

משניות מסכת עדויות

ב רבי יוסי אומר: שֵׁשָׁה דְּבָרִים מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הַלֵּל: הַעוֹף עוֹלָה עִם הַגְּבִינָה עַל הַשְּׁלַחַן וְאִינוּ נֹאכְל, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי; וּבֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: אִינוּ עוֹלָה וְאִינוּ נֹאכְל. תוֹרְמִין זֵיתִים עַל שֶׁמֶן, וְעִנְבִים עַל יַיִן, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי; וּבֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: אֵין תוֹרְמִין. הַזֵּרֵעַ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁכֶּכֶרם – בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: קִדֵּשׁ שׁוֹרֵה אַחַת; וּבֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: קִדֵּשׁ שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת. הַמְעַסָּה – בֵּית שְׁמַאי פּוֹטְרִין, וּבֵּית הַלֵּל מְחִיבִין. מְטַבְּלִין בְּחַרְדְּלִית, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי; וּבֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: אֵין מְטַבְּלִין. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר עֲרֵבֵי פְסָחִים – בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פְּסָחוֹ לְעֵרֵב; וּבֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֵרְלָה, כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר.

פירוש ברטנורא

ב העוף עולה עם הגבינה. שאין איסורו אלא מדברי סופרים: לא עולה גזירה שמא יעלה גבינה עם בשר בהמה כאלפס רותח, והוא אסור מן התורה והיינו מבשל: ובית הלל אומרים אין תורמין. מי שיש לו שמן שחייב להפריש ממנו תרומה וזיתים שחייב להפריש מהן תרומה, אינו יכול לתרום מן הזיתים כפי השיעור שיש לו לתרום מן הזיתים ומן השמן ולפטור השמן בתרומת הזיתים, דכתיב (במדבר י"ח) כדגן מן הגורן, מן הגמור על הגמור ולא ממה שאינו גמור על הגמור: הזורע ארבע אמות בכרם. שהוא השיעור שצריך אדם להרחיק הורע מן הכרם, והזורע בתוך שיעור זה קידש שורה אחת של כרם, כדכתיב (דברים כ"ב) פן תקדש המלאה וגו' ותבואת הכרם. וכברא להו לבית שמאי דשורה אחת קרויה כרם. ובית הלל סברי דאין נקרא כרם פחות משתי שורות, וכי קאמר רחמנא דתבואת הכרם קדשה, שתי שורות של כרם קאמר: המעיסה. קמה שנתגורו על גבי מים רותחים ומתבשל ומתעבה שם. בית שמאי פוטרם מחלה. ובית הלל מחייבים. ופסק הלכה בזה כתבנו בריש חלה: חרדלית. כמו חרדלית. וזר מים הבא מדליו של הר, כלומר מגובה ההר. ואפילו אין מתחלתו ועד סופו אלא ארבעים סאה מטבילין בהן לבית שמאי. ובית הלל אומרים אין מטבילין עד שיהיו ארבעים סאה במקום אחד, שאין חרדלית מטהרת אלא באשבוין: כפורש מן הקבר. וצריך הואה שלישי ושבעי. ולא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא בערל נכרי שמל ביום ארבעה עשר, דבית הלל סברי גזירה שמא ימנא לשנה הבאה ויאמר אשתקד לא מהרתי מכל תומאה עד ארבעה עשר ומבלתי ואכלתי, השתא נמי אמבול ואוכל.

משניות מבוארות – קהתי

על יין. המפרשים מיישבים את הסתירה בדרכים שונות; ויש מבארים גם את משנתנו, כפי נוסח המשנה בתרומות, שהלשון "תורמין" לאו דווקא הוא, והמתלוקת היא בדיעבד (המאירי; "מלאכת שלמה"). ג. **הזורע ארבע אמות שֶׁכֶּכֶרם** – הבא לזורע בצד הכרם, צריך הוא להרחיק את הזרע מן הכרם ארבע אמות, והוא שיעור "עבודת הכרם", ואם לא הרחיק, זרע בתוך ארבע אמות סמוך לכרם, **בית שמאי אומרים: קִדֵּשׁ שׁוֹרֵה אַחַת** – הזרע קידש, כלומר אסר בהנאה, משום כלאיים, שורה אחת מן הכרם הסמוכה לזרעים, שנאמר (דברים כב, ט): "לא תזרע כרמך כלאים, פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם", כלומר שתבואת הכרם מתקדשת עם הזרעים, ויש לשרוף כל מה שנתקדש, והשאר מותר; וסוברים בית שמאי, ש"תבואת הכרם" משמעה השורה האחת של הכרם, שאף שורה אחת של גפנים נקראת "כרם". **ובית הלל אומרים: קִדֵּשׁ שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת** – שלדעת בית הלל פחות משתי שורות גפנים לא נקרא "כרם", וכיון שאמרה התורה "תבואת הכרם", הרי משמעה שתי שורות של כרם (כלאים ד, ה). ד. **הַמְעַסָּה** – קמה ששמים במים רותחים, **בית שמאי פוטרין** – מן החלה, שכל הנאפה דרך בישול פטור מן החלה. **ובית הלל מחייבין** – בחלה (חלה א, ו). ה. **מְטַבְּלִין בְּחַרְדְּלִית, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי** – "חרדלית" הוא זרם של מי גשמים היורדים מן ההר, וסוברים בית שמאי שמתבילים בחרדלית, כגון כלים טמאים, אף על פי שאין במקום הטבילה ארבעים סאה, הואיל ויש בכולה, מתחילתה ועד סופה, ארבעים סאה. **ובית הלל אומרים: אֵין מְטַבְּלִין** – בחרדלית, שאין מי גשמים מטהרים כשהם זורמים, אלא כשהם מכוונים ועומדים במקום אחד בשיעור ארבעים סאה (מקואות ה, ו). ו. **גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר עֲרֵבֵי פְסָחִים** – כלומר שמל וטבל לשם גרות בערב חג הפסח, היינו ביום י"ד בניסן, **בית שמאי אומרים: טוֹבֵל** – פעם נוספת מדברי סופרים לאכילת קדשים, ו**אֹכֵל אֶת פְּסָחוֹ לְעֵרֵב** – ואוכל בערב מקרבן הפסח. **ובית הלל אומרים: הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֵרְלָה, כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר** – גר הפורש מערלתו כאילו נגע במת,

~ יום ראשון ~

ב אור משנה ב

רבי יוסי אומר: שֵׁשָׁה דְּבָרִים – דלקמן, יש להוסיף על אלה שנישנו בפרק ד, שהם **מְקַלֵּי בֵּית שְׁמַאי וּמְחַמְרֵי בֵּית הַלֵּל** – ואלו הם: א. **הַעוֹף עוֹלָה עִם הַגְּבִינָה עַל הַשְּׁלַחַן וְאִינוּ נֹאכְל, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי** – הלכה היא אסור להעלות בשר וגבינה על שולחן אחד, גזירה שמא יעלה הבשר עם הגבינה בכלי רותח שהוא דרך בישול, והרי התורה אסרה לבשל בשר בחלב, שנאמר (שמות כג, יט): "לא תבשל גדי בחלב אמו"; פסוק זה נאמר בתורה שלוש פעמים (שם; שם לד, כו; דברים יד, כא), ודרשו חכמים: אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה. במה דברים אמורים? בכשר בהמה, אבל בשר עוף בחלב אין אסור מן התורה אלא מדברי חכמים, ומכאן סוברים בית שמאי, שאף על פי שאסור לאכול בשר עוף בחלב, מכל מקום הואיל ואיסורו אינו אלא מדברי חכמים, אין לגזור על העלאת בשר עוף עם הגבינה על השולחן. **ובית הלל אומרים: אִינוּ עוֹלָה וְאִינוּ נֹאכְל** – אף בשר עוף אסור להעלות עם הגבינה על השולחן, משום אותה הגזירה שהבאנו לעיל; ויש אומרים, שלדעת בית הלל גזרו בכשר עוף וגבינה, שמא יבוא לאכלם יחד (משנה חזוין ח, א). ב. **תוֹרְמִין זֵיתִים עַל שֶׁמֶן, וְעִנְבִים עַל יַיִן, כְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי** – מי שיש לו זיתים ושמן, שחייב להפריש מהן תרומה, או ענבים ויין, יכול הוא, לדעת בית שמאי, לתרום מן הזיתים גם על השמן, או מן הענבים גם על היין, **ובית הלל אומרים: אֵין תוֹרְמִין** – אלא מן הזיתים על הזיתים, ומן השמן על השמן, וכן בענבים ויין, שכתוב (במדבר יח, כז): "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" – ומכאן למדו, שאין תורמים אלא מן הגמור על הגמור, ולא ממה שאינו גמור על הגמור. ברם, במסכת תרומות (א, ז) שנויה הלכה זו בנוסח אחר (עיינו שם), שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא בדיעבד, אבל לכתחילה הכל מודים שאין תורמים זיתים על שמן או ענבים

ג רבי ישמעאל אומר: שלשה דברים מקלי בית שמאי ומחמרי בית הלל: קהלת אינה מטמא את הידים, פדברי בית שמאי; ובית הלל אומרים: מטמא את הידים. מי הטאת שעשו מצותן – בית שמאי מטהרין, ובית הלל מטמאין. הקצח – בית שמאי מטהרין, ובית הלל מטמאין. וכן למעשרות.

ד רבי אליעזר אומר: שני דברים מקלי בית שמאי ומחמרי בית הלל: דם יולדת שלא טבלה – בית שמאי אומרים; פרקח וכמימי רגליה; ובית הלל אומרים: מטמא לח ויבש. ומודים ביולדת בזוב, שהוא מטמא לח ויבש.

פירוש ברטנורא

ולא ידע דאשתקד נכרי היה ולא מקבל טומאה עכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. ובית שמאי סברי לא גרינן. אבל ערל ישראל, דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב:

ג קהלת אינו מטמא את הידים. מפני שחכמתו של שלמה היא ולא ברוח הקודש נאמרה: מטמא את הידים. דסברי אף קהלת ברוח הקודש נאמרה, הלכך מטמא את הידים כשאר כתבי הקודש: שעשו מצותן. לאחר שהו אוחם על הטמא וטהר בהם, אם נטפו מגופו על גבי אדם או על גבי כלים: הקצח. זרע שחור שקורין לו ניל"ו בלע"ו. ורגילים לתת אותו בלחם, שהרגיל בו אינו בא לידי כאב לב: בית שמאי מטהרין. דלא חשיב אוכל: ובית הלל מטמאין. כיון דרגילין לתת אותו באוכלים חשיב אוכל: וכן למעשרות. כמו שנחלקו לטומאה כן נחלקו למעשרות, שהמטמא טומאת אוכלים מחייבו במעשרות:

ד דם יולדת. ששהתה שבוע לזכר ושבויעים לנקבה ולא טבלה: בית שמאי אומרים ברוקה וכמימי רגליה. שמטמאים לחים ואין מטמאים יבשים, אף דמה מטמא לח ואינו מטמא יבש. ואינו חשיב כדם נדה שמטמא לח ויבש: ובית הלל אומרים מטמא לח ויבש. כל זמן שלא טבלה כדם נדה הוא חשיב, ואע"פ שהוא בתוך ימי טוהר: ומודים ביולדת בזוב. שצריכה לספור שבועה ימים נקיים כדן כל שאר זבות, שאם לא ספרה ולא טבלה וראתה דם בתוך ימי טוהר, שהוא מטמא לח ויבש, דדם ויבה הוא חשיב כל זמן שלא ספרה ולא טבלה:

משניות מבוארות – קהתי

מצוותן, סוברים בית שמאי, שאינם מטמאים כלל. ובית הלל מטמאין – שאף לאחר שעשו מצוותן, כמו שבארנו לעיל, המים מטמאים. ג. הקצח – מין כמון שנותנים אותו בתוך הלחם (ענין ישעיה כח, כח), בית שמאי מטהרין – שאינו מקבל טומאה, לפי שאינו חשוב אוכל, ובית הלל מטמאין – שהואיל ורגילים לתת אותו בלחם או באוכלים אחרים, הרי הוא חשוב אוכל, ומקבל טומאה. וכן למעשרות – כשם שנחלקו בית שמאי ובית הלל לענין טומאה, כך נחלקו למעשרות, שבית שמאי פוטרם את הקצח ממעשרות, לפי שאינו נחשב אוכל, ובית הלל מחייבים במעשרות.

~ יום שני ~

באור משנה ד

משנתנו והמשנה שלאחריה מסיימות את סוגיית הדברים שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. משנתנו שנויה במסכת נידה (ד, ג), והיא עוסקת בדם יולדת; שכן כתוב בתורה (ויקרא יב, ב ואל"ך): "אשה כי תזויע ויולדה זכר, וטמאה שבעת ימים... ושלושים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה... ואם נקבה תלד וטמאה שבעינים ננדתה. וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה": ומכאן – יולדת שטבלה לאחר שבעה ללידת זכר או לאחר שבעינים ללידת נקבה, דמה טהור הוא. בדם, אם לא טבלה, נחלקו בזה בית שמאי ובית הלל.

רבי אליעזר – ויש גורסים: רבי אלעזר – אומר: שני דברים – בית שמאי ומחמרי בית הלל על אלה שנישנו בפרק ד, שהם מקלי בית שמאי ומחמרי בית הלל – אחד מהם שנוי במשנתנו, ואחד במשנה הבאה. דם יולדת שלא טבלה – לאחר שבעה ימי טומאה לזכר, או לאחר ארבעה עשר ימי טומאה לנקבה, כלומר שיצאה מזמן טומאת לידה, ונכנסה לזמן דם טהרה, כפי שבארנו לעיל, אלא שלא טבלה עדיין, בית שמאי אומרים: אף על פי שלא טבלה, מכל מקום יצא דמה מכלל טומאת דם נידה, ואינו מטמא את הידים, שגזרת רגליה – כלומר שטמא כשהוא לח, ואינו מטמא כשהוא יבש. ובית הלל אומרים: מטמא לח ויבש – כל זמן שלא טבלה, נחשב הדם, אף בימי טהרה, כדם נידה, והוא מטמא בין כשהוא לח בין כשהוא יבש, ומודים ביולדת בזוב – אם בשעת לידתה היתה זבה, שלאחר ימי טומאת הלידה (לאחר שבעה לזכר או שבעינים לנקבה), חייבת היא לספור שבעה ימים נקיים מדם, כדי להיטהר מזיבתה, – כל זמן שלא ספרה, דמה דם ויבה הוא, ואף בית שמאי מודים, שהוא מטמא לח ויבש – אפילו בתוך ימי טהרה, כדן כל דם נידה וזבה.

כלומר שהוא טמא שבעה ימים וטעון הזאה ממי אפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי שלאחר מילתו וטבילתו לגרות; הלכך אסור לו לאכול מן הפסח לערב (פסחים ח, ח). בגמרא (פסחים צב, א) מבואר, שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא בערל גוי שמל ביום י"ד בניסן, שבית הלל גוזרים בו, שמא ייטמא למת בשנה הבאה בערב פסח, ויאמר: כשם שאשתקד טבלתי ואכלתי בערב מקרבן הפסח, כך אעשה גם השנה שאטבול ואוכל מפסחי, ולא ידע שבשנה שבערה היה גוי עד לערב פסח, ואין גוי מקבל טומאה, אבל עכשיו ישראל הוא, והוא מקבל טומאה ואינו נטהר אלא אחרי שבעה ימים; לפיכך אמרו בית הלל, שגם השנה טעון הזאה שלישי ושביעי. ובית שמאי סוברים, שאין גוזרים משום טומאת מת בשנה הבאה. אבל ערל ישראל, כגון שמתו אחיו מחמת מילה ונמנעו ממלולו, שמכל מקום הוא אסור בקרבן פסח, שכתוב (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו", אם הוא בא למול בערב פסח, אף לבית הלל טובל ואוכל פסחו לערב.

באור משנה ג

רבי ישמעאל אומר: שלשה דברים – יש עוד להוסיף על אלו שנישנו בפרק ד, שהם מקלי בית שמאי ומחמרי בית הלל – ואלו הם: א. קהלת אינה מטמא את הידים, פדברי בית שמאי – שכן חכמים גזרו על כתבי הקודש שיטמאו את הידים הנוגעות בהם, ומבואר הטעם בגמרא (שבת יד, א), לפי שהיו רגילים להצניע ככרות של תרומה אצל הספרים, מאחר ששניהם קודש, והיו העכברים באים ומפסידים את הספרים, לפיכך גזרו שיהיו הספרים, דהיינו תורה נביאים וכתובים, פוסלים את התרומה במגעם, וכן שיטמאו את הידים הנוגעות בהם, שיהו טמאות לתרומה; וסוברים בית שמאי שספר קהלת אינו בכלל כתבי הקודש, ולכן אינו מטמא את הידים, שגזרת חכמים לא חלה עליו. ובית הלל אומרים: מטמא את הידים – שלדעת בית הלל ספר קהלת בכלל כתבי הקודש הוא. ב. מי הטאת – מי אפר פרה אדומה, שעשו מצותן – שהיו אותם על הטמא וטהר בהם, אם נטפו אחר כך מגופו ונגעו באדם או בכלים, בית שמאי מטהרין – אותם, שאמנם קודם שעשו מצוותן הדין הוא, שהנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, הרי הוא טמא, שנאמר (במדבר יט, כא): "והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב"; ואם היה בהם כדי הזאה, מטמאים אף במשא, ומטמאים בגדים; אבל לאחר שעשו

ה ארבעה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות, מתו הנשואים לאחיות – הרי אלו חולצות ולא מתיבמות; ואם קדמו וכןסו – יוציאו. רבי אליעזר אומר משום בית שמאי: יקיימו; ובית הלל אומרים: יוציאו. ו עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים. אמרו לו: עקביא, חזר בך בארבעה דברים שהיית אומר, ונעשך אב בית דין לישראל. אמר להן: מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום; שלא יהיו אומרים: בשביל שררה חזר בו. הוא היה מטמא שער הפקודה ודם הירק; וחכמים מטהרין. הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שגנש והניחו בחלון, ואחר כך שחטו; וחכמים אסרים. הוא היה אומר: אין משקין לא

פירוש ברטנורא

ה חולצות ולא מתיבמות. דכיון דתרייהו זקוקין להאי ולהאי, קמא דמיבס פנע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: משום בית שמאי יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו. בגמרא ביבמות פרק ד' אחין מפניכן לה, ב"ש אומרים יוציאו וב"ה אומרים יקיימו. וכן הלכה שאם קדמו וכנסו יקיימו: ו שער פקודה. לשון פקודה, שהפקדה בהרת את השער בעור הבשר והלכה לה, כגון שהיתה בו בהרת ובה שער לבן, הלכה הבהרת והניחה לשער לבן במקומו, ואח"כ חזרה הבהרת. עקביא בן מהללאל מטמא, כיון שנהפך שער לבן בבהרת אע"פ שזו הבהרת שהיא עכשוו אינה אותה שהפכה אותו לשער לבן, טמא: וחכמים מטהרין. דכתיב (ויקרא י"ג) והיא הפכה שער לבן, שהפכתו היא ולא שהפכתו חברתה: ודם הירוק. עקביא בן מהללאל מטמא, דסבר כקור כרכום היה שהוא מן הדמים הטמאים אלא שלקה: היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר. הצמר שנשר מן הבכור בעל מום, היה מתיר בהנאה לכהן: וחכמים אסרים. דאי שריית ליה צמר הנושר מחיים, אתי לאשהווי לבכור כדי שישיר צמרו כל שעה, ואתו בה לדיד תקלה שיגזו ועבוד בו, ופסולי המוקדשים אסרי בגיזה ועבודה, דכתיב (דברים י"ב) תזבח ואכלת בשר, תזבח ולא גיזה וכו'. ועקביא שרי, דמגו דמהניא שחיטה לצמר המחובר בו להחירו לאחר שחיטה, מהני נמי לצמר התלוש ומונח בחלון: אין משקין. מי סומא: לא את הניורת ולא את המשוחררת. דכתיב (במדבר ה') לאלה ולשבועה בתוך

משניות מבוארות – קהתי

רוצה להתמנות לאב בית דין, שלא יאמרו: בשביל שררה חזר בו (תוספות יום טוב). – ואלו הם ארבעת הדברים: א. הוא – עקביא בן מהללאל, הנה מטמא שער הפקודה – משנה היא במסכת נגעים (פרק ה משנה ג). ושם מפורש: "איזה הוא שער פקודה? מי שהיתה בו בהרת (נגע צרעת) ובה שער לבן (שהוא סימן טומאה); הלכה הבהרת (שנרפאה) והניחה לשער לבן במקומו וחזרה". כלומר שחזרה בהרת שנייה במקום הראשונה, והרי השיער הלבן בתוכה; שיער זה נקרא "שער הפקודה" – כאילו הפקידה אותו הבהרת בעור הבשר עד שתחזור, ולדעת עקביא בן מהללאל סימן טומאה הוא לבהרת שחזרה; ואף על פי ששיער לבן שקדם לבהרת אינו סימן טומאה, שכתוב (ויקרא יג, י): "והיא הפכה שער לבן" – שתהפוך אותו הבהרת שיער לבן, ומכאן שאין שיער לבן סימן טומאה אלא אם כן קדמה הבהרת לשיער הלבן, מכל מקום סובר עקביא בן מהללאל בשער הפקודה שהוא מטמא, אף על פי שקדם לבהרת, שהואיל והפך לבן בבהרת הראשונה ונעשה סימן טומאה, הריהו סימן טומאה גם לבהרת שחזרה; או הטעם הוא, שהואיל והשיער הלבן במקומו עומד, הרי רגלים לדבר, שהבהרת הראשונה לא נרפאה עדיין, והבהרת שחזרה מחמת הראשונה באה, והרי היא כאלו כלל הלכה כלל (הואב"ז). ב. ודם הירק – עקביא בן מהללאל מטמא דם הירוק, ומשנה היא במסכת נידה (פרק ב משנה ו). שאם אשה ראתה דם ירוק, כלומר צהוב, כמראה האתרוג, עקביא בן מהללאל סובר, שדם נידה הוא, אלא שלקה צבעו, לפיכך האשה טמאה כמו בראותה דם אדום. וחכמים מטהרין – שער פקודה ודם ירוק; שער פקודה אינו מטמא לדעת חכמים, לפי שקדם לבהרת שחזרה, ואין שיער לבן סימן טומאה אלא לאותה בהרת שהפכתו לבן, ואילו הבהרת שחזרה, בהרת אחרת היא, שלא הפכה שיער לבן, אלא שנשאר באותו מקום השיער הלבן מהבהרת הראשונה, וזה אינו סימן טומאה לבהרת השנייה. דם ירוק אינו מטמא, שלדעת חכמים אין מראה הירוק מראה של דם, ומכאן שאינו דם נידה, וטהור הוא. ג. הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שגנש והניחו בחלון, ואחר כך שחטו – משנה היא במסכת בכורות (פרק ג משנה ז), ולבאור הדברים יש להקדים דינים אחרים בענין בכור בהמה טהורה. כתוב בתורה (דברים טו, טז): "כל הבכור אשר יולד בכרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך, לא תעבוד בכור שורך ולא תגזר בכור צאנך" – מכאן, שהבכור קודש לה', ואסור בעבודה ובגיזה; ומצוה לתת את הבכור לכהנים, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום,

כרם, אם ספרה שבעה ימים נקיים לאחר זמן טומאת הלידה, ולא טבלה, נחלקו בית שמאי ובית הלל כמו ברישא (גמרא נידה לה, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנה זו שניה במסכת יבמות (ג, א), והיא עוסקת בדין שתי אחיות שנפלו לייבום לפני שני אחים.

ארבעה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות – והוא הדין אשה ובתה, וכיצא בזה. מתו הנשואים לאחיות – בלא בנים ונפלו לייבום לפני שני האחים האחרים, הרי אלו חולצות ולא מתיבמות – לפי ששתיהן זקוקות לכל אחד מהאחים, והבא לייבם אחת מהן הרי הוא פוגע באחת זקוקתו, שהיא כאחות אשה האסורה משום גילוי ערוה; הלכך שתיהן חולצות ולא מתיבמות. ואם קדמו וכןסו – שכל אחד מן האחים ייבם אחת מן האחיות, יוציאו – אותן כגט. רבי אליעזר אומר משום בית שמאי: יקיימו – כיון שקדמו וכנסו, יקיים כל אחד את יבמתו כדיעבד, ואינו צריך לגרשה. ובית הלל אומרים: יוציאו – אותן, לפי שנתייבמו להם באיסור. כברייתא בגמרא (יבמות כח, א) חולק אבא שאול על רבי אליעזר וסובר, שבית שמאי אומרים יוציאו, ובית הלל אומרים יקיימו, כלומר שלדעתו בית הלל מקילים כאן, ואין זה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים – המפורטים להלן במשנתנו. אמרו לו – חכמים: עקביא, חזר בך בארבעה דברים שהיית אומר – נגד דעת הרבים, ונעשך אב בית דין לישראל – משנה לנשיא של הסנהדרין; בראש הסנהדרין עמדו שניים: נשיא ושני לו אב בית דין. אמר להן – עקביא לחכמים: מוטב לי להקרא שוטה כל ימי – שויתרתי על שררה חשובה זו, ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום; שלא יהיו אומרים – הכריות: בשביל שררה חזר בו – ויהא בזה חילול השם. יש מפרשים, שעקביא אמר לחכמים שני דברים: א. שאינו רוצה להיות רשע לפני ה' ולחזור בו בדברים שקיבל מפי רבותיו, שלדעתו היו הרוב (כמפורש במשנה הבאה). ב. אפילו היה חושב שמתו לו לחזור בו, ולא יהא רשע לפני ה', שהוא בוחן לבבות, אף על פי כן לא היה

את הגזירת ולא את שפחה המושתרת; וחכמים אומרים: משקין. אמרו לו: מעשה בכרכמית, שפחה מושתרת שהיתה בירושלים, והשקה שמעיה ואבטליון. אמר להם: דגמא השקוה. ונדוהו, ומת בנדויו, וסקלו בית דין את ארונו. אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביא נתנדה! שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בהקמה וביראת חטא פעקביא בן מהללאל. ואת מי נדו? אליעזר בן חנוך, שפקפק בטהרת ידים; וכשמת, שלחו בית דין והניחו אבן על ארונו; מלמד, שכל המתנדה ומת בנדויו, סוקלין את ארונו.

ז בשעת מיתתו אמר לבנו: בני, חזר בך בארבעה דברים שהייתי אומר. אמר לו: ולמה לא חזרת בך? אמר לו: אני שמעתי מפי המרבים, והם שמעו מפי המרבים; אני עמדתי בשמועתי, והם עמדו בשמועתי; אבל אתה

פירוש ברטנורא

עמך, פרט לאלו שאינן בתוך עמם: דוגמא השקוה. מפני שהיו דוגמתה, כלומר גרים כמותה לפיך השקוה, ולא מן הדין. פירוש אחר, דוגמא השקוה, עשו דוגמא ודמיון והראו לה כאילו משקים אותה מי המרים, אבל לא השקוה: ונדוהו. לפי שזולו בכבודו של שמעיה ואבטליון: שאין עזרה ננעלת. בערבי פסחים כשנכנסים לשחוט פסחיהם. דאמרין נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', וכן בכת שניה וכן בכת שלישית, לא היה נמצא בכל העזרה מוכתר בענה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל: שפקפק, שולל: סוקלים את ארונו. לאו דוקא סוקלים, אלא מניחים אבן בלבד להיכר שחבירו היו בדילים ממנו:

ז בארבעה דברים. שער פקודה ודם הירוק ושער ככור התלוש והשקאת נזרת ומשוחררת: מוטב להניח דברי חיזוק. משום שהוא נמי מרבים קבל והיו דבריו כדברי רבים, משום הכי קאמר מוטב להניח וכו'. דאי לאו הכי מאי מוטב דקאמר, והלא דאורייתא היא, דכתיב (שמות כ"ג) אחרי רבים להטות, וחייב

משניות מבוארות – קהתי

לא מן הדין עשו כך. פירוש אחר: "דוגמא השקוה" – לא השקוה מים המרים ממש, אלא השקוה מים אחרים ועשו כאילו משקים אותה מים המרים, כלומר שלא כתבו מגילת סוטה ומחקה, אלא דברים אחרים כתבו ומחקום במים, כדי לאיים עליה שתודה בחטאה (החבטום; הדאבאי). ונדוהו – וגזרו חכמים נדויו (הטילו חרם) על עקביא בן מהללאל, לפי שזולו בכבודם של שמעיה ואבטליון (ואף לפי הפירוש השני על "דוגמא השקוה", יש כאן זלזול, שחשד בהם שעשו שלא כדין, ונמצאו גורמים, שתוציא לעז על המים המאריים לומר שאין בודקים), ומת בנדויו, וסקלו בית דין את ארונו – כמפורש להלן במשנתנו. אמר רבי יהודה: חס ושלום שעקביא נתנדה! שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בהקמה וביראת חטא פעקביא בן מהללאל – כשנעלה העזרה בערב פסח, והיתה מלאה מישראל, שבאו לשחוט פסחיהם, והיו נכנסים בשלוש כיתות לעזרה, לא היה נמצא בכל העזרה אדם שהוא גדול בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל, ואין מנדים חכם גדול כמותו. ויש מפרשים, שכונת רבי יהודה היא, שאין לחשוך בעקביא בן מהללאל שזולו בכבוד חכמים (עיין 'תוספות יום טוב'). ואת מי נדו? אליעזר בן חנוך, שפקפק בטהרת ידים – כלומר שזולו בהלכה שאמרו חכמים, שהידיים נטמאות מבלי שייטמא אר הגוף, וחייבים לטהרן (חבטום). וכשמת – אליעזר בן חנוך, שלחו בית דין והניחו אבן על ארונו – לסימן שנתדה. מלמד, שכל המתנדה ומת בנדויו, סוקלין את ארונו – כלומר מניחים אבן על ארונו, להיכר שהיה בנידו.

באור משנה ז

בשעת מיתתו – לפני מותו של עקביא בן מהללאל, אמר לבנו: בני, חזר בך בארבעה דברים שהייתי אומר – נגד דעת החכמים, כפי שהם מפורטים במשנה הקודמת, כלומר שיקבל את דעתם של החכמים. אמר לו – בנו: ולמה לא חזרת בך – אתה בעצמך? אמר לו – אביו: אני שמעתי מפי המרבים, והם שמעו מפי המרבים – קיבלתי את ההלכות הללו מפי הרוב, אלא שהחכמים אומרים שאף הם קבלו את עדותיהם מפי הרוב, ולפיכך אני עמדתי בשמועתי – ולא רציתי לחזור בי, והם עמדו בשמועתי – ולא הסכימו לדברי; אבל אתה שמעתי – את ארבעת הדברים הללו, מפי היתיד – ממני, ומפי המרביין – מפי החכמים החולקים עלי, ואף על פי שאני אומר לך שגם אני קיבלתי דברי מפי

אלא שבכור תם מקריבים על המזבח, והכהנים אוכלים את בשור כבשר קדשים קלים, ואילו בכור בעל מום אין מקריבים לקרבן, ויכול הכהן לשחטו ולאכלו בכל מקום בתורת חולין, וכן מותר לו למכרו וליהנות מעורו ומצמרו, שממון כהן הוא. ברם, כל זמן שהבכור חי, אף כשהוא בעל מום, אסור לגזוז את שערו או צמרו, שכן מצוה לאכול את הבכור, בין תם ובין בעל מום, תוך שנחו (דברים טו, כ), ואם יתירו לו את הגיזה, יש חשש שמא יעכבהו הכהן בשביל הגיזה, ולא ישחטהו תוך שנחו. אבל לאחר שחטתו, בין תם בין בעל מום, מותר לכהנים ליהנות מעורו ומגיזתו. ואם עבר וגזז צמר מהבכור בחייו, הצמר אסור בהנאה; ואפילו שיער הנושר ממנו, אסור בהנאה לדברי הכל. – ומשנתנו עוסקת בשער בכור בעל מום שנשר בחייו, והניח הכהן את השיער בחלון, היינו בחור שבכותל, כדי לשמור עליו, ואחר כך שחט את הבכור, שעקביא בן מהללאל סובר, כשם שהשחיטה מתרת את הבכור ואת הצמר שעליו, כך היא מתרת בהנאה גם את שערו שנשר בחייו, שהרי נשר מאליו ולא גזזו בידים. וחקמים אוסרים – שגזרו אף על השיער שנשר מבכור בעל מום בחייו, שמא ידחה את שחטתו, כדי שיוכל לאסוף את הצמר שיהא נושר ממנו בכל שעה, וייכשל גם באיסור גיזה ועבודה. אבל עקביא סובר, שאין גזוים. ד. הוא היה אומר: אין משקין – המים המאריים של סוטה, לא את הגזירת ולא את שפחה המושתרת – לדעת עקביא בן מהללאל אין תורת הסוטה נוהגת בגזירת ובשפחה כנענית ששחררה, ואם קינא לה בעלה ונסתרה עם איש אחר, אין משקים אותה המים המאריים, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יב): "דבר אל בני ישראל", ודרשו חכמים: "בני ישראל" ולא גרים. ויש מפרשים: לפי שכתוב (שם ט"ז, כא) "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך", פרט לגזירת ומשוחררת שאינן בתוך עמך. וחקמים אומרים: משקין – המים המאריים אף את הגזירת ואת השפחה המשוחררת, שכל דיני הסוטה נוהגים בהן כמו בשאר נשי ישראל, שנאמר (שם ט"ז, יב): "ואמרת אליהם" – לרבות כל האמור בפרשה, ומה אמור בפרשה? "ושכב איש אותה" – איש ששיכבתו אוסרתה, בעלה מקנא לה ומשקה אותה (ירושלמי סוטה). אמרו לו – חכמים לעקביא: מעשה בכרכמית – כך שמה, או שנקראה כך על שם מקומה – שפחה מושתרת שהיתה בירושלים, והשקה שמעיה ואבטליון – והרי ראייה לדברינו. אמר להם – עקביא בן מהללאל: דגמא השקוה – גרים שכמותה השקוה, כלומר שמעיה ואבטליון שהיו גרים, הם השקוה, להראות בזה שחשובים הגרים כבני ישראל. אבל

שְׁמַעְתָּ מִפִּי הַיְחִיד וּמִפִּי הַמְרִבִּין, מוֹטָב לְהֵנִיחַ דְּבָרֵי הַיְחִיד וְלֵאחֹזוּ דְּבָרֵי הַמְרִבִּין. אָמַר לוֹ: אָבָא, פֶּקֶד עָלַי לְחַבְרִיד. אָמַר לוֹ: אֵינִי מִפְּקֵד. אָמַר לוֹ: שְׁמָא עֲלָה מִצְאָתָּ בִּי? אָמַר לוֹ: לֹא, מַעֲשִׂיד יִקְרִבֶנּוּ וּמַעֲשִׂיד יִרְחֶקֶנּוּ.

פ ר ק ש ש י

א רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים: שְׁמִמְאָנִים אֶת הַקְטָנוֹת; וְשִׁמְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עַד אֶחָד; וְשִׁנְסַקְל תְּרַנְגוּל בִּירוּשָׁלַיִם עַל שְׁהַר אֶת הַנֶּפֶשׁ; וְעַל הַיּוֹן בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, שְׁנַתְּנִסְף עַל גַּב הַמִּזְבֵּחַ; וְעַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, שֶׁקָּרַב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.

ב העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינן איש כפר הבבלי על אבר מן המת – שהוא טמא; שרבי אליעזר אומר: לא אמרו אלא על אבר מן החי. אמרו לו: והלא קל וחומר! ומה מן החי שהוא טהור, אבר הפורש מִמֶּנּוּ טָמָא – המת שהוא טמא, אינו דין שיהיה אבר הפורש מִמֶּנּוּ טָמָא? אָמַר לָהֶם: לֹא אָמְרוּ אֵלָּא עַל אָבָר

פירוש ברטנורא

להניח דברי היחיד בעל כרחו. אלא מעמא דאמר מוטב ולא אמר חייב, משום דאף הוא מרכיב קבל כדפרישית. ואין הלכה כעקביא בן מהלאל ככל ארבעה דברים הללו:

א רבי יהודה בן בבא העיד. שְׁמִמְאָנִים אֶת הַקְטָנוֹת. כגון שני אחים נשואים שתי אחיות יתומות, אחת גדולה ואחת קטנה, מת בעלה של גדולה ונמצאת זוקקה ליבם כעל הקטנה, ורוחה וזקתה את נשואי אחותה הקטנה ואוסרתה עליו, שאין נישואי קטנה כלום, מלמדים את הקטנה שתמאן בו, ומיאון עוקר נשואים הראשונים, ומותר ליבם הגדולה. וכן יש אחרת כיוצא בזה במסכת יבמות פרק בית שמאי: וְשִׁמְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה. שהלך בעלה למדינת הים ובה עדין בלבד ואמר שמת, משיאין אותה על פיו: וְשִׁנְסַקְל תְּרַנְגוּל שְׁהַר אֶת הַנֶּפֶשׁ. שנקר מוחו של תינוק. ואלו דברי יגח שור כתיב, אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף, שכל מקום שנאמר שור שור למדין שור שור משבת, מה להלן הוא הדין לכל בהמה חיה ועוף, אף כאן הוא הדין לכל בהמה חיה ועוף: וְעַל הַיּוֹן בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם. ומקמי הכי פסול, דהוה ליה יין מנתו: שְׁקָרַב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. שפעם אחת בימי מלכות יון לא היו להם כבשים לתמידין ונשתחו להקריב התמיד, עד שהאיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני תלאים מבוקרים בלשכת הטלאים, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום: ב על אבר מן המת. שאין בו כוית. דכוית מן המת לעולם מטמא לדברי הכל כמות עצמו. ולא נחלקו אלא על אבר קטן שאין בו כוית: לא אמרו. איברים

משניות מבוארות – קהתי

שור, למדים "שור, שור" משבת, מה שבת נאמר בה (דברים ה, יד): "וְשִׁוּרְךָ וְחִמּוּרְךָ וְכָל בְּהֵמַתְךָ", אף כל מקום שנאמר "שור" הוא הדין כל בהמה חיה ועוף (ענין מטנה בבא קמא ה, ז). וְעַל הַיּוֹן בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, שְׁנַתְּנִסְף עַל גַּב הַמִּזְבֵּחַ – ה, ללמדנו, שיש שהוא פחות מבן ארבעים יום אינו על כשר לנסכים, שכתוב (במדבר כו, ז): "הסך נסך כשר" – ומכאן שצריך יין המשכר, ובן ארבעים יום כבר משכר. ברם כדיעבד, אם הביא יין שהוא פחות מבן ארבעים יום, הנסכים כשרים (גמרא בבא בתרא צז, א). ה. וְעַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, שֶׁקָּרַב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת – אחרי התחלת היום (ענין באורנו למשנה ברכות א, ב; טנהדרין ג, ג; שם באורנו ענין השעות הזמניות), ומכאן שעד ארבע שעות בוקר הוא. בירושלמי (ברכות, ד, א) מסופר: "בימי מלכות יוון (בזמן מצור ירושלים) היו משלשלים להם (מחזומת ירושלים) שתי קופות של זהב, והעלו להם שני כבשים (תמידים). פעם אחת שלשלו להם שתי קופות של זהב, והעלו להם שני גדיים. באותה שעה האיר להם הקב"ה עיניהם ומצאו שני תלאים מבוקרים בלשכת הטלאים", ומפרש הרמב"ם, שעל תמיד של שחר של אותו יום, העיד רבי יהודה בן בבא, שהקריבו אותו בארבע שעות ביום.

באור משנה ב

העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינן איש כפר הבבלי על אבר מן המת – אבר שנפרש מן המת, אף על פי שאין בו כוית, ובלבד שיהא אבר שלם שיש עליו בשר כראוי, שהוא טמא – ומטמא באוהל כמת עצמו; שרבי אליעזר אומר: לא אמרו – חכמים, שאבר שלם אף שאין בו כוית מטמא, אלא על אבר מן התי – אבר שנפרש מן האדם החי, אבל אבר מן המת אינו מטמא אלא אם כן יש בו שיעור כוית, ובאו רבי יהושע ורבי נחוניא והעידו שלא כרבי אליעזר. אמרו לו: והלא קל וחומר – הלא אפשר ללמוד בקל וחומר שאבר מן המת מטמא! ומה מן החי שהוא טהור – שהחי בעצמו טהור הוא, אבר הפורש מִמֶּנּוּ טָמָא – אף שאין בו כוית, המת שהוא טמא – שהוא עצמו טמא, אינו

המרוכים, מכל מקום מוטב – לך, להניח דברי היחיד ולאחוזו בדברי המרביין – כפי שאתה שומע כיום. אמר לו – בנו: אבא, פקד עלי לחרבין – צווה לחרבין עלי שיקרבוני, אמר לו – אביו: איני מפקד – לא אצווה עליך כלום. אמר לו – בנו: שְׁמָא עֲלָה מִצְאָתָּ בִּי – האם יש לך סיבה להאשימני במה שהוא, שאין אתה רוצה לפקד עלי לחרבין. ויש גורסים: שמה עוולה מצאת בי? אמר לו – אביו, לֹא – לא מצאתי בך כל עילה או עוולה, אבל מעשִׂיךָ יִקְרִבֶנּוּ וּמַעֲשִׂיךָ יִרְחֶקֶנּוּ – אינני צריך לפקד עליך לחרבין, שכן לפי מעשִׂיךָ יִקְרִבֶנּוּ או יִרְחֶקֶנּוּ.

~ יום רביעי ~

באור משנה א

רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים – ואלו הם: א. שְׁמִמְאָנִים אֶת הַקְטָנוֹת – קטנה יתומה מאביה, שהשיאיה אמה או אחיה, לפי תקנת חכמים הרשות בידה, בעודה קטנה, למאן כבעלה, ולומר שאינה רוצה לחיות עם בעלה, והיא יוצאת ממנו בלא גט. והעיד רבי יהודה בן בבא, שלפעמים מלמדים את היתומה הקטנה למאן כבעלה, כגון אם היו שני אחים נשואים שתי אחיות יתומות, אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעלה של הגדולה, ונפלה לפני בעל הקטנה לייבום, מלמדים את הקטנה שתמאן בו, לפי שזיקת היבמה שהיא מן התורה אוסרת עליו את אחותה הקטנה הנשואה לו, שאין נישואי קטנה אלא מדברי סופרים; ועל ידי מיאונה היא עוקרת את הנישואין מעיקרם, ומותר לו לייבם את הגדולה (יבמות יג, ז). ב. וְשִׁמְשִׁיאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עַד אֶחָד – האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובה עדין אחד ואמר שמת בעלה, מתירים לה להינשא על פיו, שהקלו בה חכמים משום תקנת עגונות. ג. וְשִׁנְסַקְל תְּרַנְגוּל בִּירוּשָׁלַיִם עַל שְׁהַר אֶת הַנֶּפֶשׁ – שניקר התרנגול מוחו של תינוק, ודנוהו לסקילה, ובה זה ללמדנו, שמה שאמרה תורה (שמות כא, כח): "וכי יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור" – בין שור ובין כל בהמה חיה ועוף במשמע, שכל מקום שנאמר

מן החי. דבר אחר: מרבה ממצאת החיים ממצאת המתים, שהחי עושה מושב ומושב מתחתיו, לטמא אדם ולטמא בגדים, ועל גביו מרף לטמא אכלים ומשקין; מה שאין המת מטמא.

ג פזית בשר הפורש מאבר מן החי – רבי אליעזר מטמא, ורבי יהושע ורבי נחוניא מטהרים. עצם בפשעורה הפורש מאבר מן החי – רבי נחוניא מטמא, ורבי אליעזר ורבי יהושע מטהרין. אמרו לו לרבי אליעזר: מה ראית לטמא פזית בשר הפורש מאבר מן החי? אמר להם: מצינו אבר מן החי כמת שלם; מה המת, פזית בשר הפורש ממנו טמא – אף אבר מן החי, פזית בשר הפורש ממנו יהיה טמא. אמרו לו: לא, אם טמאת פזית בשר הפורש מן המת, שכן טמאת עצם בפשעורה הפורש ממנו; תטמא פזית בשר הפורש מאבר מן החי, שכן טהרת עצם בפשעורה הפורש הימנו? אמרו לו לרבי נחוניא: מה ראית לטמא עצם בפשעורה הפורש מאבר מן פירוש ברטנורא

אין להם שיעור, אלא על אבר מן החי, אבל אבר מן המת שעורא בעי לטמוי: מרובה טומאת החיים. השתא פרך על קל וחומר, והכי קאמר, דין הוא שיהא אבר מן החי מטמא בכל שהו אע"פ שאין אבר מן המת מטמא בכל שהוא, שכן מצינו שמרובה טומאת החיים ממוטאת המתים: שהחי דהיינו הוב כשהוא חי: עושה מושב ומושב. כל כלים שתחתיו ואפילו הן מאה, לטמא אדם לטמא בגדים, כדכתיב (ויקרא ט"ז) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו: ועל גביו מרף. כל הכלים שעל גבי הוב אפילו הן מאה זה על גב זה מצינו טומאת מרף, דהיינו טומאת קלה, שאין מטמאין אדם וכלים כמו משכב ומושב שהן תחתיו, אבל מטמאים אוכלים ומשקים. ומרף הוא לשון קול עלה נרף (ויקרא כ"ז) כלומר טומאה קלה. פירוש אחר, לשון ריחו נודף, שריח טומאת הוב הולכת למרחוק לטמא כל הכלים שעל גבי אע"פ שלא נגע בהם: מה שאין המת מטמא. דכלים שתחתיו של מת אין מטמאים אלא ראשון ושני ושלישי בלבד, מדין מנוע. שהכלי שנגע במת הרי הוא כמת, ועושה הכלי שנגע בו אבר, והשלישי שנגע בו נעשה ראשון, וחו אינו מטמאין כלים, דאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. וכן כלים שעל גביו של מת אינו מטמאים אלא ראשון שני ושלישי בלבד מדין מנוע, ולא מדין משכב ומושב:

ג כזית בשר הפורש מאבר מן החי, אבר שפירש מן האדם החי, דינו שהוא מטמא כל החי אינו מטמא עד שיהיה אבר שלם. וכשפירש כזית (מגדבר ט"ז) בחלל חרב או במת, אבר שהבדילתו החרב מן החי הרי הוא כמת. וברבנן הפורש מן החי אינו מטמא עד שיהיה אבר שלם. וכשפירש כזית בשר מאבר מן החי, ר' אליעזר מטמא כדמפרש טעמא ואיל: עצם בפשעורה מן המת, מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באוהל, דכתיב (שם) ועל הנוגע בעצם, והלכה למשה מסיני שהוא מטמא כשעורה. וכשפירש מאבר מן החי ר' נחוניא מטמא וכו': מצינו אבר מן החי כמת שלם. כדלפינן מקרא בחלל חרב או במת: אם טימאת כזית בשר הפורש מן המת. כלומר דין הוא שכזית בשר הפורש מן המת היא טמא, שכן יש בו חומרא אחרת, שעצם כשעורה הפורש ממנו נמי טמא: אבל נטמא כזית בשר הפורש מאבר מן החי. בתמיה. שהרי אין בו זאת החומרא: שכן טהרת עצם בפשעורה הפורש ממנו.

משניות מבוארות – קהתי

דינו כמת, ומטמא במגע ובמשא ובאוהל. ברמב"ם מבואר הטעם, שכתבו (במדבר יט: טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או בנות" – האבר שהפירידו החרב מן החי הרי הוא כמת. משנתנו דנה בכזית בשר מאבר מן החי, וכן בעצם כשעורה מאבר מן החי: שכן הלכה היא, שכזית בשר מן המת מטמא כמת, במגע ובמשא ובאוהל, ואילו עצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באוהל. ומה הדין בכזית בשר מאבר מן החי, או בעצם כשעורה מאבר מן החי? נחלקו בזה חכמים במשנתנו.

פזית בשר הפורש מאבר מן החי, רבי אליעזר מטמא – במגע ובמשא ובאוהל כמו כזית בשר מן המת, ורבי יהושע ורבי נחוניא מטהרים – לגמרי, אפילו מטומאת מגע ומטומאת משא (הרמב"ם); ויש מפרשים: טהורים – כל מטמא באוהל (הראב"ד). **עצם בפשעורה הפורש מאבר מן החי, רבי נחוניא מטמא –** במגע ובמשא כמו עצם כשעורה מן המת, ורבי אליעזר ורבי יהושע מטהרין – לגמרי. **אמרו לו לרבי אליעזר: מה ראית לטמא פזית בשר הפורש מאבר מן החי –** מהו הטעם לדבר? **אמר להם: מצינו אבר מן החי כמת שלם –** כמבואר לעיל בהקדמה, ומכאן אני למד: **מה המת, פזית בשר הפורש ממנו טמא –** ומטמא במגע ובמשא ובאוהל, כמבואר לעיל, **אף אבר מן החי –** שדינו כמת, **פזית בשר הפורש ממנו –** מאבר מן החי, **יהיה טמא –** לטמא במגע ובמשא ובאוהל. **אמרו לו –** חכמים לרבי אליעזר: **לא –** כלומר טעמך אינו נכון, **אם טמאת פזית בשר הפורש מן המת, שכן טמאת עצם בפשעורה הפורש ממנו –** הלא גם לדעתך חמורה טומאת המת מטמאת אבר מן החי, שהרי עצם כשעורה הפורש מן המת טמא, ולכן דין הוא להחמיר גם בכזית בשר הפורש מן המת, אבל כיצד **תטמא פזית בשר הפורש מאבר מן החי, שכן טהרת עצם בפשעורה הפורש הימנו –** כמו ששינו לעיל; ומאחר שלא החמרת באבר מן החי, שיהא דינו כמת גם לגבי עצם כשעורה הפורש ממנו, מפני מה אתה בא להחמיר בכזית בשר הפורש מאבר מן החי? – **אמרו לו לרבי נחוניא: מה ראית לטמא עצם בפשעורה הפורש מאבר מן החי –** מהו טעמך?

דין שיהיה אבר הפורש ממנו טמא – וכי אין זה קל וחומר? **אמר להם –** רבי אליעזר: **לא אמרו אלא על אבר מן החי –** מכל מקום לא אמרו חכמים שאבר מטמא בפחות מכזית אלא על אבר מן החי, ולא למדו קל וחומר. **דבר אחר –** תשובה אחרת השיב להם רבי אליעזר, כדי לדחות את הקל וחומר ולהוכיח שהחי חמור אמנם מן המת: **מרבה ממצאת החיים ממצאת המתים –** מצינו אמנם שהטומאה שיש לחיים מרובה על הטומאה שיש למתים, **שהחי עושה מושב ומושב מתחתיו, לטמא אדם ולטמא בגדים –** כגון הוב, שמטמא משכב ומושב, כל הכלים הנמצאים תחתיו, המיועדים למשכב או למושב, אף על פי שאינו נוגע בהם, טמאים הם טומאת מדרס, ומטמאים את האדם הנוגע בהם ואת הבגדים שעליו, כמו שכתוב (ויקרא טו, ח): "ואיש אשר יגע במשכבו, וכבס בכדו ורחץ במים וטמא עד הערב", ואפילו היו אלף מצעות זו על גב זו, והזב יושב או שוכב על העליונה, אף התחתונה אב הטומאה לטמא אדם ובגדים. **ועל גביו –** וכל הכלים שעל גבי הוב, אפילו היו עליו אלף שמיכות זו על גב זו, הוב עושה אותם **מרף –** כלומר כולם נטמאים טומאת "מרף", והיא טומאה קלה, **לטמא אכלים ומשקין –** אבל לא אדם וכלים כמו המשכב והמושב שתחתיו; "מרף" הוא מלשון "קול עלה נרף", כלומר טומאה קלה (גמרא נידח ז, ב); **מה שאין המת מטמא –** שאם היו מונחים מתחתיו או על גביו כלים הרבה, אינם נטמאים מחמת המת אלא שלשת הראשונים בלבד, שהכלי הנוגע במת, הרי הוא כמת עצמו, והוא מטמא את הכלי הנוגע בו ועושה אב הטומאה, וזה מטמא את הכלי ועושהו ראשון לטומאה, ואילו השאר טהורים הם, שאין המת מטמא מדין משכב ומושב אלא מדין מגע, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה.

~ יום חמישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

במשנה הקורמת למדנו, שאבר מן החי, היינו אבר שלם שנפרש מן האדם החי,

החיי? אָמַר לָהֶם: מְצִינוּ אֲבָר מִן הַחַי כְּמַת שְׁלָם; מַה הַמֵּת, עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמֵא – אִף אֲבָר מִן הַחַי, עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה טָמֵא. אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם טָמֵאתָ עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, שָׁפָן טָמֵאתָ בְּיַד בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ? אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַה רְאִיתָ לְחִלּוֹק מְדוּתִיךָ? או טָמֵא בְּשִׁנְיָהֶם, או טָהַר בְּשִׁנְיָהֶם! אָמַר לָהֶם: מְרַבָּה טָמֵאתָ הַבֶּשֶׂר מִטָּמֵאתָ הָעֵצָמוֹת, שֶׁהַבֶּשֶׂר נוֹהֵג בְּנִבְלֹת וּבִשְׂרָצִים, מַה שְּׂאִין כֵּן בְּעֵצָמוֹת. דָּבָר אַחֵר: אֲבָר שֵׁשׁ עָלָיו בֶּשֶׂר כְּרָאוּי – מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל; חֶסֶר הַבֶּשֶׂר – טָמֵא, חֶסֶר הָעֵצֶם – טָהוֹר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי נְחוֹנְיָא: מַה רְאִיתָ לְחִלּוֹק מְדוּתִיךָ? או טָמֵא בְּשִׁנְיָהֶם, או טָהַר בְּשִׁנְיָהֶם! אָמַר לָהֶם: מְרַבָּה טָמֵאתָ הָעֵצָמוֹת מִטָּמֵאתָ הַבֶּשֶׂר, שֶׁהַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי – טָהוֹר, וְאֲבָר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְהוּא כְּבָרִיתוֹ – טָמֵא. דָּבָר אַחֵר: בְּיַד בֶּשֶׂר מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל, וְרַב עֵצָמוֹת מִטָּמֵאִים בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל; חֶסֶר הַבֶּשֶׂר – טָהוֹר, חֶסֶר רַב עֵצָמוֹת – אִף עַל פִּי שְׁטֵהוֹר מִלְטָמָא בְּאֲהָל, מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ. דָּבָר אַחֵר: כָּל בֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁהוּא פְּחוּת מִפְּחוּת – טָהוֹר; רַב בְּנִינּוּ וְרַב מִנְיָנוּ שֶׁל מֵת, אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם רַבֵּעַ – טָמֵאִין. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

פירוש ברטנורא

דהא תנן לעיל עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי ר' אליעזר ור' יהושע מטהרין. ומדברי עשנו עשו פרכא למה מצינו שהביא, וכן לרבי נחוניא: שהבשר נוהג בנבילות ובשרצים וכו'. דכתיב (ויקרא י"א) והנוגע בנבלתם, בנבלתם ולא בעצמות ולא בקרנים ולא בטלפים, אלמא אין העצמות מטמאים משום נבילה: אבר שיש עליו בשר כראוי. אבר אינו מטמא אלא"כ יש בו בשר וגידים ועצמות, דכתיב (במדבר י"ט) או כעצם אדם, מה אדם שיש בו בשר וגידים ועצמות, אף כל שיש בו בשר וגידים ועצמות. ואם חסר מן הבשר שהיה עליו ונשאר בו בשר כראוי שיעלה ארוכה ויבריא אם היה מחובר באדם חי, מטמא משום אבר. והיינו דקאמר חסר הבשר טמא. אבל אם נחסר כל שהוא מן העצם שבאבר, שוב אינו מטמא משום אבר. והיינו דקאמר חסר העצם טהור, כלומר טהור משום אבר אבל טמא משום בשר, וא"כ מצינו שמרובה טומאת בשר מטומאת עצם: והוא כברייתו. בשר וגידים ועצמות: בידי בשר מטמא במגע ובמישא ובאהל. אמרו לפי שתחלת ברייתו של אדם כוית, לפיכך שיעור טומאתו בכוית: ורוב עצמות. רוב מנין עצמותיו של אדם, שמנין עצמותיו של אדם רמ"ח, נמצא הרוב מאה ועשרים וחמשה: חסר הבשר. משיעור של כוית: טהור. גמור מלמטמא, לא במגע ולא במשא ולא באהל: חסר רוב עצמות מטמא במגע ובמישא. דעצם כשעורה מטמא במגע ובמישא ואינו מטמא באהל, אלמא מרובה טומאת עצמות מטומאת בשר, דאילו עצמות כשנחסרו משיעורן עדיין נשאר בהן טומאה, ובשר כשנחסר משיעורו טהור גמור: רוב בנינו. כגון שתי שוקים וירך אחד. וכל בנינו של אדם מן שתי שוקים

משניות מבוארות – קהתי

אם חסר קצת מן העצם שבו, טָהוֹר – לגמרי (אהלות ב, ה; עין ברטנורא שמפרש בדרך אחרת, ועיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"). אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי נְחוֹנְיָא: מַה רְאִיתָ לְחִלּוֹק מְדוּתִיךָ – לטמא בעצם כשעורה הפורש מאבר מן החי ולטהר בכוית בשר הפורש מאבר מן החי? או טָמֵא בְּשִׁנְיָהֶם, או טָהַר בְּשִׁנְיָהֶם! – ומה טעמך שאתה מבדיל ביניהם? אָמַר לָהֶם – רבי נחוניא לחכמים: מְרַבָּה טָמֵאתָ הָעֵצָמוֹת מִטָּמֵאתָ הַבֶּשֶׂר – מצינו שטומאת עצמות חמורה מטומאת הבשר, שֶׁהַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי, טָהוֹר – לגמרי, וְאֲבָר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְהוּא כְּבָרִיתוֹ – כמו שבבבא, שיש בו בשר וגידים ועצמות, טָמֵא – כמו שכבר הזכרנו לעיל. דָּבָר אַחֵר – ראייה אחרת שמרובה טומאת עצמות מטומאת הבשר: בְּיַד בֶּשֶׂר מִן הַמֵּת, מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל – שכן אמרו חכמים: לפי שתחילת ברייתו של אדם כוית, לפיכך שיעור טומאתו בכוית (ברטנורא). וְרַב עֵצָמוֹת – של מת, דהיינו מאה ועשרים ועצמות, שהוא רוב מנין עצמותיו של אדם (שכל מנין האברים בגוף האדם הוא מאתיים וארבעים ושמונה). מִטָּמֵאִים בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל – ויש הבדל בין בשר ובין עצמות, שאם חֶסֶר הַבֶּשֶׂר – מכזית, טָהוֹר – לגמרי, ואינו מטמא לא במגע ולא במשא ולא באהל, ואילו חֶסֶר רַב עֵצָמוֹת – שחסר בו משיעור זה, אִף עַל פִּי שְׁטֵהוֹר מִלְטָמָא בְּאֲהָל, מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ – שאפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמישא. דָּבָר אַחֵר: כָּל בֶּשֶׂר הַמֵּת שֶׁהוּא פְּחוּת מִפְּחוּת – כגון נפל, טָהוֹר – שכל שהוא פחות מכזית בבשר המת טהור לגמרי, ואילו בעצמות רַב בְּנִינּוּ – כגון שתי שוקים וירך (עין באורנו פרק א משנה ז במסכתנו). וְרַב מִנְיָנוּ – רוב מנין עצמותיו, שֶׁל מֵת – כמו שבארנו לעיל, אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶם רַבֵּעַ – רבע קב עצמות (שכן רובע קב עצמות של מת מטמא באהל. אף על פי שאין בו רוב מנין או רוב בנין). טָמֵאִין – ומטמאים באהל; והרי זו הזכחה נוספת שטומאת עצמות מרובה מטומאת בשר. אָמְרוּ לוֹ

אָמַר לָהֶם – רבי נחוניא: מְצִינוּ אֲבָר מִן הַחַי כְּמַת שְׁלָם – ומכאן אני למד: מַה הַמֵּת, עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמֵא – כמבואר לעיל בהקדמה, אִף אֲבָר מִן הַחַי, עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה טָמֵא – לטמא במגע ובמישא. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי נחוניא: לֹא נִכּוֹן טַעְמְךָ, אִם טָמֵאתָ עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת, שָׁפָן טָמֵאתָ בְּיַד בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ – מן המת, תְּטָמֵא עֵצֶם בְּשֵׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחַי, שָׁפָן טָהַרְתָּ בְּיַד בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ? – הלא גם לדעתך חמורה טומאת המת מטומאת אבר מן החי, שהרי כוית בשר הפורש מן המת טמא, ואילו בכזית בשר הפורש מאבר מן החי אמרת בעצמך שהוא טהור (כמו ששנינו לעיל). ומאחר שלא החמרת בכזית בשר הפורש מאבר מן החי, משום מה תחמיר בעצם כשעורה הפורש מאבר מן החי? – אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַה רְאִיתָ לְחִלּוֹק מְדוּתִיךָ – לטמא בכזית בשר הפורש מאבר מן החי, ולטהר בעצם כשעורה הפורש מאבר מן החי? או טָמֵא בְּשִׁנְיָהֶם, או טָהַר בְּשִׁנְיָהֶם! – ומה הטעם, שאתה מבדיל ביניהם? אָמַר לָהֶם: מְרַבָּה טָמֵאתָ הַבֶּשֶׂר מִטָּמֵאתָ הָעֵצָמוֹת, שֶׁהַבֶּשֶׂר נוֹהֵג בְּנִבְלֹת וּבִשְׂרָצִים – כלומר שבשר נבלות ושרצים אינם מטמאים, מַה שְּׂאִין כֵּן בְּעֵצָמוֹת – שעצמות נבלות ושרצים אינם מטמאים, שנאמר (ויקרא יא, לו): "ונוגע בנבלתם יטמא", ודרשו: "בנבלתם" ולא בעצמות ולא בקרנים ולא בטלפים; ומכאן, שחמורה טומאת הבשר מטומאת העצמות. דָּבָר אַחֵר – הזכחה אחרת שמרובה טומאת הבשר מטומאת העצמות. אֲבָר – מן החי (הראב"ד), שֵׁשׁ עָלָיו בֶּשֶׂר כְּרָאוּי – היינו כשעור שיכול היה האבר לחיות ממנו ולהביא, אילו היה מחובר באדם חי; והוא פחות מכזית, מִטָּמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשְׁאָ וּבִאֲהָל – שכל אבר שהוא כברייתו, שיש בו בשר וגידים ועצמות, מטמא כמת; חֶסֶר הַבֶּשֶׂר – שאין עליו בשר כראוי, טָמֵא – אמנם אינו מטמא באהל, אבל מטמא הוא במגע ובמישא (אהלות ב, ג). חֶסֶר הָעֵצֶם – אבל

מָה רְאִיתָ לְטַהַר בְּשֵׁנֵיהֶם? אָמַר לָהֶם: לֹא, אִם אֲמַרְתֶּם בְּפִתּוֹ, שֵׁשׁ בּוֹ רֹב וְרַבֵּעַ וְרִקָּב – תֹּאמְרוּ בְּחֵי, שְׂאִין בּוֹ רֹב וְרַבֵּעַ וְרִקָּב?

פ ר ק ש ב י ע י

א העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת – שְׂאִין בּוֹ לְפָנֶיךָ בְּלֹאם; שְׂרֵבִי אֲלֵיעֹזֵר אֹמֵר: חֲבִיבִין בְּאַחֲרֵיתוֹ בְּחֶמֶשׁ סְלָעִים שָׁל בֵּן; וְחֲכָמִים אֹמְרִים: אֵין חֲבִיבִין בְּאַחֲרֵיתוֹ, אֲלָא כְּפִדְיוֹן שָׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי.

ב העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים – שְׂהוּא טְהוֹר; שְׂמֻשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה: חֲגָבִים טְמָאִים שְׂנֻכְבְּשׁוּ עִם חֲגָבִים טְהוֹרִים – לֹא פְסְלוּ צִירָן.

פירוש ברטנורא

והיזכר והצלעות והשדרה: אע"פ שאין בהן רובע. דרובע קב עצמות של מת מממאים באוהל אע"פ שאין בהם רוב מנין ולא רוב בנין. וכן רוב מנין או רוב בנין מממאים אע"פ שאין בהן רובע. אבל בשר כשהוא פחות מכזית אין לך בו דבר שיביא לו את הטומאה: אם אמרתם כמת שיש בו רוב ורובע ורקב. דין הוא שכזית בשר ועצם כשעורה הפורשים מן המת יהיו טמאים, שכן יש כמת חומרות של רוב ורובע ורקב: תאמרו בחי שאין בו חומרות הלל, שאינו דין שיהיו לא כזית בשר ולא עצם כשעורה הפורשים מאבר מן החי טמאים אלא טהורים. והלכה כר' יהושע: ורקב. גופו של מת כשכלה לחתו ונעשה כמין עפר, והו' רקב שמממא כמלוא תרוד. ושעורו מלא חפנים של אדם בינוני. ואין מלא תרוד רקב מממא אלא מן המת שנקבר ערום בארון של שיש ומכסה בכסוי של שיש, עד שנודע בודאי שאין בו תערובת רקבון של בגד או של עץ או עפר אחר. אבל מת שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בעפר, אין לו רקב. וכן מת שנקבר חסר אבר אין לו רקב:

ז א העיד רבי יהושע. פדיון פטר חמור שמת. שה שהפרישו לפדיון פטר חמור ומת: כחמש סלעים. של פדיון הבן שחייב באחריותו: כפדיון מעשר שני. דאם אבר אינו חייב באחריותו, וההוא כסף חיובה רחמנא לאכול בירושלים, והא אול ליה. וטעמא דרבי אליעזר, שכן מצנינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, שנאמר (שמות י"ד) ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בנך תפדה: וחכמים אומרים. אמר קרא (במדבר י"ח) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה, לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר:

ב לא פסלו את צירן. דהקלו בציר של חגבים טמאים שאינו אוסר תערובתו, מפני שאין להם דם ואינו אלא לחלוחית בעלמא. והו' היתה משנה ראשונה. ועודתו של ר' צדוק הוסיף על משנה ראשונה לומר שהוא טהור, ולא מבעיא דאינו אוסר את תערובתו אלא אפילו הוא עצמו טהור:

משניות מבוארות – קהתי

וטעמו של רבי אליעזר לפי שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, שנאמר (במדבר יח, טו): "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה". וְחֲכָמִים אֹמְרִים: אֵין חֲבִיבִין בְּאַחֲרֵיתוֹ – אין הבעלים חייבים באחריות השה, שהפרישו לפדיון פטר חמור, שלא הקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם אלא לענין פדיון ולא לענין אחריות, ואין דינו של השה אֲלָא כְּפִדְיוֹן שָׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי – שאם אבר הכסף, שפדה בו מעשר שני, אינו חייב באחריותו, שאותו כסף חייב הוא להעלות לירושלים, והרי אבר, ואין לו מה להעלות. משנתנו באה, איפוא, להשמיע, שהעיד רבי יהושע ורבי צדוק כדעת חכמים. וכן הלכה.

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו שניה במסכת תרומות (פרק י משנה ט). – חוגבים נמנים בתורה עם שרצי העוף המותרים באכילה, שכתוב (ויקרא יא, כב): "את אלה מהם תאכלו את הארבה למינו... ואת החגב למינו". ברם, לא כל החגבים טהורים הם, כלומר מותרים באכילה, שכן רבים הם מיני החגבים, וביניהם חגבים טמאים, שאסורים באכילה. בזמן המשנה ידעו להבחין בין חגבים טהורים ובין חגבים טמאים, ונהגו לאכלם כבושים במלח.

העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים – הרוטב היוצא מחגבים טמאים הכבושים במלח, שְׂהוּא טְהוֹר – כלומר שאינו נחשב משקה להכשיר אוכלים לקבל טומאה, שכן שבעה משקים הם המכשירים אוכלים לקבל טומאה: טל, מים, יין, שמן, דם, חלב ודבש דבורים (מכשירין ו, ד), והעיד רבי צדוק, שציר חגבים טמאים אינו משקה, ואינו מכשיר לקבל טומאה; וכן מותר הוא באכילה, שאינו דם אלא לחלוחית בלבד (ברסנווא). שְׂמֻשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה – לימדה: חֲגָבִים טְמָאִים שְׂנֻכְבְּשׁוּ עִם חֲגָבִים טְהוֹרִים, לֹא פְסְלוּ צִירָן – שאין הציר של התערובת פסול; ומכאן, שלא התירו חכמים ציר של חגבים טמאים בפני עצמו, אלא שהקלו בו, שאינו אוסר את תערובתו, ובא רבי צדוק והעיד, שציר חגבים טמאים בפני עצמו, אפילו בלי תערובתו, טהור ומותר.

לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מָה רְאִיתָ לְטַהַר בְּשֵׁנֵיהֶם – כלומר מפני מה אינך סובר, שדין כזית בשר או עצם כשעורה הפורשים מאבר מן החי כדין כזית בשר או עצם כשעורה הפורשים מן המת? והלא אבר מן החי דינו כמת שלם: אָמַר לָהֶם – רבי יהושע לחכמים: לֹא – אין להשוות מה שפורש מאבר מן החי למה שפורש מן המת, אִם אֲמַרְתֶּם בְּפִתּוֹ – שכזית בשר או עצם כשעורה הפורשים ממנו טמאים הם, שחמורה היא טומאתו, שֵׁשׁ בּוֹ רֹב – שרוב מניינו ורוב בניינו של המת מטמאים, כמו שבארנו לעיל, וְרַבֵּעַ – קב עצמות, שאף על פי שאין בו רוב מנין או בנין, מטמא, וְרִקָּב – עפר רקבון של מת, שמטמא כמלוא תרודו, היינו כף גדולה המכילה מלוא חפנים; תֹּאמְרוּ בְּחֵי – באבר מן החי, שכזית בשר או עצם כשעורה הפורשים ממנו יהיו טמאים, שְׂאִין בּוֹ רֹב וְרַבֵּעַ וְרִקָּב – ואין טומאתו חמורה כטומאת המת? מכאן, מטהר אני גם כזית בשר וגם עצם כשעורה הפורשים מאבר מן החי, שאין ללמוד עליו מטומאת המת החמורה. והלכה כרבי יהושע.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (שמות יג, ג): "יכול פטר חמור תפדה בשה... וכל בכור אדם בבנין תפדה", ושנינו (בכורות ח, ח): "המפריש פדיון בנו ואבד, חייב באחריותו". שהואיל ולא הגיעו עדיין דמי הפדיון לידי הכהן, חייב הוא באחריותם, ונותן לכהן חמש סלעים אחרות לפדיון בנו, שנאמר (במדבר יח, טו): "כל פטר רחם... באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם", ודרשו: "יהיה לך... פדה תפדה" – לכשפיה לך הפדיון, דהיינו כשיגיע לידך, אז בנו פדוי. ברם, המפריש שח לפדיון פטר חמור, ומת השה, נחלקו רבי אליעזר וחכמים אם חייב באחריותו, כפי שנלמד במשנתנו; ומשנה היא במסכת בכורות (א, ו).

העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור – שה הפרישו לפדיון פטר חמור, שְׂמַת – קודם שנתנו לכהן, שְׂאִין בּוֹ לְפָנֶיךָ בְּלֹאם – שאינו חייב ליתן לכהן שח אחר, שכן נחלקו בזה רבי אליעזר וחכמים, שְׂרֵבִי אֲלֵיעֹזֵר אֹמֵר: חֲבִיבִין בְּאַחֲרֵיתוֹ – הבעלים חייבים באחריותו של השה, שהפרישו לפדיון פטר חמור, בְּחֶמֶשׁ סְלָעִים שָׁל בֵּן – כשם שחייב האב באחריותו של חמש סלעים, שהפריש לפדיון בנו הבכור, כמו שבארנו לעיל בהקדמה;

ג העיד רבי צדוק על זוחלין שרבו על הנוטפים – שהם פשרים. מעשה היה בבירת הפליא, ובא מעשה לפני חכמים, והכשירוהו.
 ד העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלה אגוז – שהן פשרים. מעשה היה באהליא, ובא מעשה לפני לשפת הגזית והכשירוהו.
 ה העיד רבי יהושע ורבי יקים איש הדר על קלל של חמאת שנתנו על גבי השרץ – שהוא טמא; שרבי אליעזר מטהר. העיד רבי פפים על מי שגזר שתי נזירות, שאם גלח את הראשונה יום שלשים – שפגולח השנייה יום שלשים; ואם גלח יום שלשים חסר אחד – יצא, שיום שלשים עולה לו מן המנון.

פירוש ברטנורא

ג על זוחלין שרבו על הנוטפים. זוחלין הן כגון נחיות שהם נגרים על גבי קרקע. לשון זוחלי עפר (דברים ל"ב). ודין כמעין שהן מטהרים בזוחלין ובכל שהן, והן כשרים לקדש בהן מי חמאת ולטבילת זבים. נוטפים, הן כגון מי גשמים, ודין כמקוה לטהר בארבעים סאה ובאשבורן, ופסולים למי חמאת, שאינן מים חיים, וכן לטבילת זבין. וכשנתערבו זוחלין בנוטפין ורבו הזוחלין, דין כזוחלין, וכשרים לקדש בהן מי חמאת ולטבילת זבים, ומטהרים בזוחלים ובכל שהן: כבירת הפליא. שם מקום:
ד עלי אגוז. הקליפה החיצונה של אגוז, דהיינו הקליפה הירוקה כשהיא לחה. אם עשאה כמון מרוב להיות המים הזוחלים נכנסים בה ומקלחים ממנה לחוץ, דין זוחלים יש למים המקלחים ממנה, והם כשרים למי חמאת ולטבילת זבים וכו'. ולא אמרין הואיל ונכנסו בתוך קליפה זו שיש לה בית קבול ומשם מקלחין לחוץ שוב לא יהיה להם דין זוחלים, לפי שאותה קליפה אינה חשובה כלי: לפני לשכת הגזית. סנהדרין גדולה שיושבים בלשכת הגזית:
ה קלל של חמאת. כלי חרס שאפר פרה מונח בו. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כ"ד) וקולתה על כתפה: שנתנו על גבי השרץ. ולא נטמא הכלי שאפר הפרה בתוכו, דהא אין כלי חרס מוטמא מגבו, אע"פ כן האפר טמא, משום דמונח במקום טמא, והתורה אמרה (במדבר י"ט) והניח מוחין למחנה במקום טהור: שרי אליעזר מטהר. דסבר הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא, שפיר קרינא בית מקום טהור. ואין הלכה כר' אליעזר: על מי שגזר שתי נזירות בתם. וכל תם נזירות שלשים יום: שאם גלח את הראשונה יום שלשים. דלכתחלה לא מבטיח ליה לגלח אלא יום שלשים ואחד, כדי שתהיה נזירות שלשים יום גמורים. ואם גלח יום שלשים, עלתה לו נזירות, דאמרין מקצת היום ככולו: ואם גלח יום שלשים חסר אחד יצא. שיום שלשים של נזירות ראשונה עולה לכאן ולכאן, וכיון שיום שלשים של ראשונה נמנה גם מן הנזירות השנייה, נמצאו שלשים יום של נזירות שניה כלים בששים חסר אחד:

משניות מברורות – קהתי

לפני הסנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית שבמקדש, והכשירוהו – והכשירו את המים למי חמאת ולטבילת זבים כדין זוחלים, כעדותו של רבי צדוק. יש גורסים: "בעלי אגוז", כלומר שהעביר את המים דרך העלים של עץ אגוז.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

העיד רבי יהושע ורבי יקים איש הדר על קלל של חמאת – כד חרס שבתוכו אפר פרה אדומה (תרגום "וכדה על שכמה" – בראשית כד, טו – וקולתה על כתפה), שנתנו על גבי השרץ – אף על פי שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, שהוא טמא – שמכל מקום האפר טמא. במסכת פרה (ג, יג) שנו: "קלל של חמאת שנגע בשרץ. וטהור" – האפר טהור לדברי הכל, אבל "נתנו על גביו" – על גבי השרץ, נחלקו בזה רבי אליעזר ושכמים, שרבי אליעזר מטהר – את האפר, הואיל והכלי טהור הוא, וחכמים מטמאים – את האפר, לפי האמרה תורה (במדבר יט, ט): "ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור", וכיון שהכד נתון על גבי השרץ, נמצא שאין האפר מונח במקום טהור, ולפיכך סוברים חכמים, שאף על פי שהכד גופו לא נטמא, וטהור הוא, מכל מקום האפר שבתוכו טמא, הואיל ואינו מונח במקום טהור. משנתנו באה להשמיע, שהעיד רבי יהושע ורבי יקים כדעת חכמים. **העיד רבי פפים על מי שגזר שתי נזירות** – כגון שאמר: הריני נזיר שתי נזירות, וכבר בארנו (בהקדמה למשנה ד, יא), שסתם נזירות שלושים יום; והרי דינו של זה, שהוא מונה שלושים יום ומגלח ביום שלשים ואחד ומביא קרבנות, ומתחיל מיד למנות נזירותו השנייה, ומגלח לסוף נזירותו השנייה, דהיינו ביום ששים ואחד, שכן יום השלושים ואחד עולה לו למנין נזירותו השנייה; והעיד רבי פפייס, שאם גלח את הראשונה יום שלשים – שכן שנינו (נזיר ג, א): "מי שאמר: הריני נזיר, ומגלח יום שלשים ואחד (כדי שתהא נזירותו שלושים יום גמורים), ואם גלח ליום שלשים, יצא" – בדיעבד, שמקצת היום ככולו; ומאחר שהוא התחיל את נזירותו השנייה ביום שלשים, דינו שפגולח השנייה יום שלשים – שהוא יום

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנה זו שניה במסכת מקואות (פרק ה משנה ה), ושם מקרימה המשנה: הווחלין כמעין – המים הזוחלים ונגרים על גבי קרקע, כגון נחיות ונחלים, דינם כמעין, שמתהרים כשהם זורמים, ובכל שהם (שארין צורך במים מכוונים במקום אחד בשיעור ארבעים סאה), וכשרים הם לקדש בהם מי חמאת ולטבילת זבים ומצורעים, שצריכים מים חיים. והנוטפין כמקוה – המים הנוטפים, כגון מי גשמים, דינם כמקוה, שאינם מטהרים אלא כשהם מכוונים ועומדים במקום אחד בשיעור ארבעים סאה, ופסולים למי חמאת ולטבילת זבים, שאינם מים חיים.
העיד רבי צדוק על זוחלין – מים זוחלים, כפי שבארנו לעיל, שרבו על הנוטפים – כלומר שנתערבו מים זוחלים במים נוטפים, ורבו הזוחלים על הנוטפים, שהם פשרים – שדינם כמעין, וכשרים למי חמאת, ולטבילת זבים ומצורעים, ומטהרים כשהם זורמים ובכל שהם, כמו שבארנו לעיל. **מעשה היה** – שרבו הזוחלים על הנוטפים, בבירת הפליא – שם מקום, ובא מעשה לפני חכמים – שבאו לשאול את החכמים בענין זה, והכשירוהו – כמעין. והרי זו הלכה למעשה כעדותו של רבי צדוק.

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו ממשכה כדין מים זוחלים, שעסקנו בהם במשנה הקודמת. – הלכה היא, שאם העביר את המים הזוחלים על גבי כלים, דינם כמקוה ולא כמעין. משנתנו עוסקת בזוחלים שהעבירם על גבי עלה של אגוז.
העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלה אגוז – שעשה את העלה, דהיינו הקליפה הירוקה (החיצונה) של האגוז, כעין מרוב, והמים הזוחלים היו נכנסים לתוכו וקולחים ממנו לחוץ, שהן פשרים – שיש להם דין זוחלים, וכשרים הם למי חמאת ולטבילת זבים ומצורעים, כמו שבארנו במשנה הקודמת, ואין אומרים שהמים נפסלים מתורת זוחלים על ידי שקילחם בעלה, כדין זוחלים שהעבירם על גבי כלים, לפי שאין העלה נחשב כלי, אף על פי שעשה לו בית קיבול, והרי הן כוחלים לגמרי. **מעשה היה באהליא** – שם מקום, וקילחו שם את הזוחלים בעלה אגוז, ובא מעשה לפני לשפת הגזית –

משניות מבוארות – קהתי

ולכאן, דהיינו שאותו יום עולה לו גם במנין נזירותו השנייה, ונמצאו שלושים יום של נזירותו השנייה נגמרים בששים חסר אחד, ולפיכך אם גילה ליום ששים חסר אחד, יצא כדיעבד.

שלושים ואחד לנזירותו השנייה, והרי הוא מגלה בו לכתחילה, וְאֵם גִּלְחָה – את השנייה, יום שְׁשִׁים חֶסֶר אֶחָד – שהוא יום שלושים למנין נזירותו השנייה, יִצָּא – כדיעבד, כמו שהזכרנו לעיל, שְׁשִׁים וְשָׁלְשִׁים – של נזירותו הראשונה, עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן – לכאן

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' 1

47 שְׁצָרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר, שאין יושבי
48 העיר נהרגים, עד שיהיו שני עדים המעידים על כל אחד מהם
49 שעבד עבודה זרה, וכן אין הם נהרגים עד שיתרו בהם קודם
50 עבודתם.
51 הגמרא מביאה מחלוקת בענין חלוקת עיר לשני שבטים: אִתְּמַר –
52 הנגמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי האופן שבו חילקו בני ישראל
53 את הארץ, בבואם אליה בימי יהושע. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הוֹלְקִין עִיר
54 אַחַת לְשְׁנֵי שְׁבָטִים, שאם נפלה עיר אחת רובה בתחום שבט אחד
55 ומקצתה בתחום שבט אחר, היו חולקים את העיר לשני השבטים,
56 והיה כל שבט יושב בתוך תחומו. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אֵין הוֹלְקִין עִיר
57 אַחַת לְשְׁנֵי שְׁבָטִים, אלא אותו השבט שנמצאת רוב העיר בתחומו,
58 הוא הנוטל את העיר כולה, ואף את מיעוטה הנמצא בתחומו של
59 השבט האחר.
60 רבי יוחנן מקשה לריש לקיש מן המשנה: אִיתִיבָהּ – הקשה רבי
61 יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, שנינו במשנה, שאין העיר נעשית ל'עיר הנדחת',
62 עַד שֶׁיְהוּ מְדִיחֶיהָ מֵאוֹתָהּ הָעִיר וּמֵאוֹתוֹ הַשְּׁבֵט, מאי לָאוּ – האם אין
63 לדייק מדברי המשנה, שאף על גב דמדיחיהם מאותה העיר עדיין
64 אין די בכך, אלא אֵין אֵיבָא מֵאוֹתוֹ שְׁבֵט אֵין אֵין לָאוּ – רק אם הם
65 גם מאותו השבט של שאר בני העיר אז נעשית היא לעיר הנדחת,
66 אך אם הם רק מבני אותה העיר ואינם מבני אותו השבט אין דינם
67 של אלה אנשי העיר אלא כיוחדים העובדים עבודה זרה, ומאחר
68 והוצרכה המשנה לומר שיהיו אף בני אותו השבט, יש ללמוד מכך
69 שישנו אופן שהמדיחים הם בני אותה העיר אך לא בני אותו
70 השבט, שְׁמַע מֵינָהּ, שחולקין עיר אחת לְשְׁנֵי שְׁבָטִים ושלא כדברי
71 ריש לקיש.
72 משיבה הגמרא: לָאוּ – אין הכרח לומר כן, אלא אפשר להעמיד
73 את המשנה באופן הַנְּפִלָה לִיה בִּירוּשָׁה – שהמדיחים ירשו את
74 חלקם בעיר זו מאמם, שהיתה בת שבט אחר, ומאחר שלא היו
75 לה אחרים ירשה את נחלת אביה, אֵין נָמִי, דִּיחִיבֵיהּ נִיחִילִיה כְּמִתְנָה
76 – שקיבלו המדיחים את חלקם בעיר זו במתנה, אף שהם בני
77 שבט אחר, ונמצא שישנה אפשרות שיהיו המדיחים בני אותה
78 העיר ולא בני אותו השבט, אף שמתחילה אין חולקים עיר אחת
79 לשני שבטים.
80 הגמרא מביאה קושיא נוספת שהקשה רבי יוחנן לריש לקיש:
81 אִיתִיבָהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ. נאמר במקרא (יהושע כא טו) 'עָרִים
82 תִּשַׁע מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה', דהיינו, ששבט יהודה ושמעון נתנו
83 מחלקם תשע ערים ללויים, מֵאֵי לָאוּ אַרְבַּע וּפְלִגָּא מְהֵיא וְאַרְבַּע
84 וּפְלִגָּא מְהֵיא – שכל אחד מן השבטים נתן מחלקו ארבע וחצי
85 ערים, ומאחר ונתנו ללויים ערים שלימות, בהכרח צריך לומר
86 שמתחילה היתה עיר אחת שהיתה חציה של שבט יהודה וחציה
87 של שבט שמעון, ואותה העיר ניתנה על ידי שניהם ללויים, וְשָׁמַע
88 מֵינָהּ שְׁחוֹלְקִין הָיוּ מִתְחִילָה עִיר אַחַת לְשְׁנֵי שְׁבָטִים.
89 משיבה הגמרא: לָאוּ – אין הכרח לומר שכל אחד מן השבטים נתן
90 ארבע וחצי מערי ללויים, אלא יתכן לומר שנטלו אַרְבַּעָה מְהֵיא
91 וְהֶקֶם מְהֵיא – ארבע ערים משבט אחד, וחמש ערים משבט אחר.
92 שבה הגמרא ומקשה: אֵין הָבֵי שְׁנַטְלוּ אַרְבַּע עָרִים מִשְׁבַּט אַחַד
93 וחמש משבט אחר, לְפָרוֹשׁ פְּרוּשֵׁי – היה צריך לפרש מאיזה שבט
94 נטלו ארבע ומאיזה חמש, ומדוע נקט הכתוב באופן כזה, שמשמע
95 שהיתה החלוקה שוה ביניהם.

1 כל שללה. (שְׁנֵאמַר) וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבְּן אֶל תוֹךְ רֶחֱבָהּ וְגו' (שם)
2 דהיינו, שיש לאסוף את כל הממון שבעיר אל הרחוב שבה,
3 שהוא מקום רחב שבו מתאספים אנשי העיר, ושם שורפים אותו.
4 אֵם אֵין לָהּ – לעיר זו רחוב, עוֹשִׂין לָהּ רֶחֱבֹה, כדי לקיים את מצוות
5 הכתוב. וכמו כן אם הִתְהַרְהֵה חִצְיָה לָהּ – אם מקום הכינוס של
6 בני העיר הוא מחוץ לעיר, אזי בּוֹנְסִין אוֹתָהּ לְתוֹכָהּ – צריך לעשות
7 לה רחוב אחר בתוכה, ובו לשרוף את כל נכסי העיר.
8 (שְׁנֵאמַר) 'וְשָׂרְפָתָ כָּאֵשׁ אֵת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלָלָה כְּלִיל לָהּ' אֶלְהִיד' (שם)
9 יש לדייק מדברי המקרא, שדווקא שְׁלָלָה של העיר עומד
10 לשריפה, וְלֹא שְׁלָל שָׂמִים – רכוש הקדש. מִקָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים,
11 הַתְּקַדְּשׁוֹת שְׂפָה – רכוש ההקדש שבעיר הנדחת, יִפְדוּ בַמּוֹן,
12 וְתִרְמוֹת שְׁבַה יִקְבְּוּ, כלומר, אסורים הם בהנאה אך אין לשורפם
13 דרך ביון, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וּכְתִבִי תִקְדְּשֵׁי שְׁבַה יִגְזוּ.
14 'כְּלִיל לָהּ' אֶלְהִיד' (שם) אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר תְּקִיּוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא, אֵם
15 אַתֶּם עוֹשִׂין דִּין בְּעִיר הַנְּדַחַת – הורגים את יושביה ושורפים את
16 ממונה, מַעֲלָה אֵין עֲלֵיכֶם כְּאֵילוֹ אַתֶּם מַעֲלִים קָרְבַּן עוֹלָה הַנְּשָׂרָף
17 כְּלִיל לְפָנֶי.
18 'וְהִתְהַרְהֵה תֵּל עוֹלָם' (שם) דהיינו, שיש להשאיר את העיר חריבה,
19 ואסור לבנותה לעולם, ואף לֹא תַעֲשֶׂה נְגוֹת וּפְרָדִסִים – אין לנטוע
20 בה מיני פרי וירק, אלו הַבְּרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. אך רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר
21 שיש לדייק מהמשך דברי המקרא 'לֹא תִבְנֶה עוֹד', שדווקא לְכַמּוֹת
22 שְׁהוּתָה אֵינָה נִבְנִית, דהיינו, שאסור לבנות בה בתים, אֲבָל נַעֲשִׂית
23 הִיא נְגוֹת וּפְרָדִסִים.
24 ומסיים הכתוב (שם יג יח) 'וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶה מִן הַחֶרֶם לַמַּעַן
25 יָשׁוּב ה' מִחֶרֶן אָפּוֹ', דהיינו, שאם לא תיטול מאומה מנכסי העיר
26 שהוחרמו ישוב ה' מחרון אפו, ללמדך, שְׁכָל וְזֵמַן שְׁהַרְשָׁעִים
27 הַלּוֹקִחִים מִן הַחֶרֶם נִמְצְאִים בְּעוֹלָם, יש חָרוֹן אַף בְּעוֹלָם, ובשעה
28 שְׁאָבְדוּ רִשְׁעִים אֵלוֹ מִן הָעוֹלָם, נִסְתַּלַּק חֶרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.

גמרא

29 הגמרא מביאה ברייתא הדרושת את דיני עיר הנדחת מן המקרא:
30 תָּנוּ רַבָּנֵין – שנו חכמים בברייתא, הדרושת את המקרא (דברים יג טז)
31 הַעוֹסֵק בְּעִיר הַנְּדַחַת 'יִצָּאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל מִקְרָבָךְ, וַיְדִיחוּ אֵת
32 יוֹשְׁבֵי עִירָם לְאֹמֶר, נִלְכְּהוּ וְנַעֲבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתֶּם',
33 וּמְפָרְשָׁה, שמתיבת 'יִצָּאוּ' יש ללמוד, שדווקא הן – המדיחים
34 בעצמם, וְלֹא שְׁלוּחֵיהֶן, דהיינו, שאין העיר נעשית ל'עיר הנדחת' עד
35 שידחה המדיחים בעצמם, ולא שישלחו אחרים שידחו את
36 יושבי העיר. ומתיבת 'אֲנָשִׁים' יש ללמוד שדין 'עיר הנדחת' נאמר
37 רק באופן שישנם לפחות שני אנשים המדיחים את יושבי העיר,
38 שהרי אֵין לומר הלשון 'אֲנָשִׁים' בְּפָחוֹת מֵשְׁנַיִם. דָּבָר אַחַר, מתיבת
39 'אֲנָשִׁים' יש ללמוד שיהיו המדיחים אנשים וְלֹא נָשִׁים, 'אֲנָשִׁים' וְלֹא
40 קְטָנִים. 'בְּנֵי בְלִיעֵל' – היינו 'בלי עול', בְּנִים שְׁפָרְקוּ עוֹל שָׂמִים
41 מִצְוֹרֵיהֶם. מתיבת 'מִקְרָבָךְ' יש ללמוד, שדווקא באופן שהיתה
42 העיר בתוככי ארץ ישראל נעשית עיר הנדחת, וְלֹא מִן הַבְּסָר – עיר
43 גבול, הנמצאת בין מחוז של גויים למחוז של ישראל, שאין עושים
44 עיר הנדחת בעיר הסמוכה לגבול. מתיבת 'וַיִּשְׁבֵּי עִירָם' יש ללמוד,
45 שדין עיר הנדחת נאמר דווקא באופן שהיו המדיחים בני אותה
46 העיר, וְלֹא כשהדיחה יוֹשְׁבֵי עִיר אֲחֵרָה. ומתיבת 'לְאֹמֶר' יש ללמוד,

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

פרסי ידיהו. עולים לדוכן: דף נה עמוד ב. הגמרא מביאה מעשה, בו עסקו אמוראים בענייני חלומות ועוד עניינים: **אָמִימֵר וּמֵר זִמְרָא וְרַב אֲשִׁי, הוּוּ יִתְבִּי בְּהַדִּי הַדְּדִי** - היו יושבים יחדיו, **אָמְרִי, כָּל חַד וְחַד מִיָּנָן** - כל אחד מאיתנו **לִימָא מְלִתָּא דְלֵא שְׁמִיעַ לִיה** לחבריה - יאמר דבר שחבירו עדיין לא שמע אותו.

פְּתַח חַד מִיָּנִיָּהוּ - פתח אחד מהם **וְאָמַר, הָאִי מָאן דְּחִזָּא חֲלָמָא** - מי שראה חלום, **וְלֵא יִדַע מָאִי חִזָּא** - ואינו יודע האם מה שראה בחלום הוא טוב או רע, **לִיקוּם קָמִי כְּהִנֵּי** - יעמוד לפני הכהנים **בְּעִידָנָא דְּפָרְסִי דְּרִיָּהוּ** - בשעה שפורסים את ידיהם ומברכים ברכת כהנים, **וְלִימָא הָכִי** - ויאמר כך, **רְבִינוּ שְׁל עוֹלָם, אָנִי שְׁלָךְ, וְחִלּוּמֹתַי שְׁלָךְ, חִלּוּם חֲלָמְתִי וְאִינִי יוֹדַע מָה הוּא, וּמִבְּקַשׁ אֲנִי, שְׁבִין הַחִלּוּמוֹת שְׁחֲלַמְתִּי אָנִי לְעַצְמִי** [על עצמי], **וּבִין הַחִלּוּמוֹת שְׁחֲלָמוּ לִי** [עלי] **חֲבִירִי, וּבִין הַחִלּוּמוֹת שְׁחֲלַמְתִּי עַל אַחֲרַיִם, אִם טוֹבִים הֵם הַחִלּוּמוֹת, חֲזָקִים וְאִמְצָם שִׁיתְקִימוּ כְּחִלּוּמוֹתַי שְׁל יוֹסֵף שְׁהָיוּ טוֹבִים וּנְתַקִּימוּ, וְאִם הֵם צְרִיכִים רְפוּאָה, רְפֹאֵם כְּמִי מְרָה שְׁנִתְרַפְּאוּ עַל יְדֵי מוֹשֶׁה רַבִּינוּ, וּכְמִרְיִם שְׁנִתְרַפְּאוּ מִצְרַעְתָּהּ, וּכְחֻקֶיהוּ שְׁנִתְרַפְּאוּ מִחֲלָיו, וּכְמִי יִרְיחוֹ שְׁנִתְרַפְּאוּ עַל יְדֵי אֱלִישֶׁע, וּכְשֵׁם שְׁהִפְכַּת אֶת קַלְלַת בַּלְעָם הִרְשַׁע לְבִרְכָתָהּ, כֵּן הִפְּוֹךְ אֶת כָּל חִלּוּמוֹתַי עָלַי לְטוֹבָה. וּמִסִּיִּים בְּהַדִּי כְּהִנֵּי** - ויראה לסיים לומר בקשה זו יחד עם הכהנים, כלומר, כאשר הכהנים מסיימים לברך את העם בברכת כהנים, כדי **דְּעֵנִי צְבוּרָא** - שיענה הציבור **אָמֵן** גם אחר בקשתו.

מוסיפה הגמרא: **וְאִי לֵא** - ואם לא סיים לומר בקשה זו יחד עם הכהנים, אלא סיים לאומרה קודם שסיימו הכהנים את ברכתם, **לִימָא הָכִי** - בזמן שנותר, יוסיף ויאמר כך, **אֲדִיר בְּמָרוּם, שׁוֹכֵן בְּגִבּוֹרָתָהּ, אֵתָהּ שְׁלוֹם וְשִׁמּוֹךְ שְׁלוֹם, יְחִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁתִּשִּׁים עָלֵינוּ שְׁלוֹם**, ויראה לסיים יחד עם הכהנים, כדי שהציבור יענה אמן גם על בקשתו.

הגמרא ממשיכה להביא מדברי האמוראים שישבו יחדיו: **פְּתַח אִידָךְ** - פתח אמורא אחר [השני] **וְאָמַר, הָאִי מָאן דְּעִיִּיל לְמִתָּא** - מי שנכנס לעיר, **וְדָחִיל מַעֲיָנָא בִּישָׂא** - ומפחד מעינים הרעה של אנשי העיר, **לְנִקּוּם וְזָקָפָא דִּידָא דִּימִינִיה** - יקח את האגודל של ידו הימנית, ויאחזנו **בִּידָא דְּשִׁמְאָלִיה** - בידו השמאלית, **וְזָקָפָא דִּידָא דְּשִׁמְאָלִיה** - ואת האגודל של ידו השמאלית יקח ויאחזנו **בִּידָא דִּימִינִיה** - בידו הימנית, **וְלִימָא הָכִי** - ויאמר כך, **אָנָּא פְּלוֹנִי בְּר פְּלוֹנִי, מוֹרְעָא דִּיוֹסֵף קָאֲתִינָא** - מזרעו של יוסף אני בא, **דְּלֵא שְׁלִטָא בִּיה עֵינָא בִּישָׂא** - שאין עין הרע שולטת בו, כמו **שְׁנִאֲמַר** (בראשית מט כב) על יוסף, **בִּין פְּרַת יוֹסֵף, בִּין פְּרַת עֲלֵי עֵינֵי וְגו', בְּנוֹת צְעָדָה עֲלֵי שׁוּר'** - בן שחינו נטוי על העין הרואה אותו, **אֵל תִּקְרִי** [תקרא] את הפסוק כפי שכתוב בו **'עֲלֵי עֵינֵי, אֲלֵא קרא את הפסוק כאילו כתוב בו 'עוֹלֵי עֵינֵי'**, כלומר שהם שליטים על העין ומסולקים ממנה, שאין העין שולטת בהם.

1 וְתַרְתֵּמָה לְמִנְיָה – וסותרת את שערות ראשה, כָּל דְאָתָא, חִינָה וְהָדָר
 2 – וכל מי שבא מעדת קרח לקרוא לבעלה, ראה אותה פרועת
 3 ראש וחזר לאחוריו, אֲדַחְכִּי וְהָכִי אֶפְלְעוּ לָהּ – בינתיים, כשהיה און
 4 בן פלתי ישן, נבלעו עדת קרח באדמה, ואון בן פלתי ניצל.
 5 הגמרא מביאה את הנהגתה הפוכה של אשת קרח: אִתְתִּיבָה
 6 דְקֶרַח אֶמְרָה לִיה – אשתו של קרח אמרה לו לקרח, חַי מַאי קָעֵבִיד
 7 מִשָּׂה – ראה מה עשה משה רבינו, שמינה לכל השרות אנשים
 8 המקורבים אליו, אִיהוּ הָיָה מְלָאָא – הוא עצמו נעשה מלך על
 9 ישראל, לְאַחוּה שְׁוִינָה בְּהִנָּא רְבָא – את אחיו אהרן מינה לכהן
 10 גדול, לְכַנֵּי אַחוּהִי שְׁוִינָהוּ סַנְיֵי דְרַבְּנָא – את בני אהרן אחיו מינה
 11 לסגני כהונה, אִי אֲתִיבָה תְּרוּמָה אֶמְרָה תִּיהוּ לְכַהֵן – ואם מביאים
 12 ישראל תרומה, הוא אומר שתיהם לכהנים, אִי אֲתוּ מַעֲשֵׂר
 13 דְשִׁקְלִיתוּ אֲתוּן – ואפילו כשמביאים מעשרות, שזה החלק שלכם,
 14 הַלּוּיִים, אֶמְרָה מִשָּׂה הֵבֵוּ חַד מַעֲשֵׂר לְכַהֵן – תנו עשירית מהמעשר
 15 לתרומת מעשר לכהנים, וְעוֹד, דְּהָיָה לִיה לְמַוְיָבו – שגזו את כל
 16 שערותיכם, הַלּוּיִים, וּמִימַלְלֵי לְבוֹ בִּי בּוֹתְאָא – ומשחק בכם
 17 כשׁוֹטִים, וְכֵאלִילוּ כְּגַלְלִים אֲתֵם נַחֲשִׁים בְּעִינֵי, ועשה בן כיון
 18 דְעִינָא יִהְבּ בְּמַוְיָבו – נתן עיניו בשערותיכם, שלא תהיו נאים
 19 ובעלי צורה כמותו.
 20 אֶמְרָה לָהּ קֶרַח, הָא אִיהוּ נָפִי קָא עָבִיד – הרי משה רבינו עצמו גילה
 21 גם את כל שערות עצמו, שהרי גם הוא היה לוי. אֶמְרָה לִיה אֲשֵׁרו
 22 שֶׁל קֶרַח, בִּינָן דְּכּוֹלְהוּ רְבוּתָא דִּידֵיהּ – כיון שאת כל הגדולות את
 23 משה לעצמו, אֶמְרָה בְּלִיבֵו, אִיהוּ נָפִי – אגזז את אני כמותם את
 24 שערותי, תְּמוֹת נִפְשֵׁי עִם פְּלִשְׁתִּים (שופטים טו ז), כלומר, מוטב לי
 25 שאפסיד את שערותי, ובלבד שעל ידי זה יהיו שומעים לי לכל מה
 26 שאומר, וכמו ששמעון המית את עצמו ובלבד שימית עמו גם את
 27 הפולשים.
 28 הוסיפה אמרה אשת קרח, וְעוֹד הוא נוהג בכם שלא כדיון, דְּרַבְּנָא
 29 לְבוֹ עָבִידִיתוּ תְּכַלְתָּא – שהרי הוא מצוה אותכם להטיל פתיל
 30 תכלת בצמיצת שבנפני בגדיכם, אִי סִלְקָא דְעֶתְקָ דְתַכְלָתָא הִשְׁפִּיא
 31 [מַצְוִינָה] – אם תעלה בדעתך שאכן יש מצוה בלבישת צבע תכלת
 32 על הבגדים, אִפִּיק גְּלִימֵי דְתַכְלָתָא וְכִסְיִנְהוּ לְכוֹלְהוּ מִתִּיבְתָךְ –
 33 הוצא בגדים שכולם צבועים בתכלת, והלבש את כל בני חבורתך
 34 בבית המדרש.
 35 דורשת הגמרא פסוק על שתי נשים אלו: תִּינָנו דְתִיב – על נשים
 36 אלו נאמר הפסוק במשלי (יד א) 'חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנָתָה בֵּיתָה וְאָגַלְתָּ
 37 בְּיַדְיָהּ תְּהַרְסוּ', חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנָתָה בֵּיתָה, זו אֲשֵׁרו שֶׁל אוֹן בֶּן
 38 פֶּלֶת, שבהחממתה הצילה את בעלה, וְאָגַלְתָּ בְּיַדְיָהּ תְּהַרְסֶנָּה, זו
 39 אֲשֵׁרו שֶׁל קֶרַח, שבטפשותה הרסה את ביתה.
 40 הגמרא דורשת פסוקים נוספים בפרשת קרח: וְיִקְמוּ לְפָנַי מִשָּׂה
 41 וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאַתָּים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרִיאֵי מוֹעֵד אֲנָשִׁי
 42 שָׁם (במדבר טו ז), דורשת הגמרא: מִכָּךְ שֵׁנָאמֵר 'אֲנָשִׁים מִבְּנֵי
 43 יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְדָרוּשׁ שְׁהִיו אֵלּוּ הַמִּיּוֹתְדִים שְׂבָעָתָה, שֵׁאֵם לֹא כֵן
 44 פְּשׁוּט שְׁהִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 'קְרִיאֵי מוֹעֵד, שְׁהִיו יוֹדְעִים לְעֵבֵר שָׁנִים
 45 וְלִקְבֹּעַ חֲדָשִׁים, וְמוֹעֵד' הוּא מַלְשׁוֹן מוֹעֵדִים וּזְמַנִּים, הַתְּלוּיִים
 46 בְּעִיבוֹר שָׁנִים וּקְבִיעַת חֲדָשִׁים. 'אֲנָשִׁי שָׁם, שְׁהָה לָהֶם שָׁם מִפְּרוּסִים
 47 בְּכָל הָעוֹלָם.
 48 וְיִשְׁמַע מִשָּׂה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו (שם טו ד), מבררת הגמרא: מַה שְׁמוּעָה
 49 שָׁמַע מִשָּׂה שִׁמְחָמְתָה נִפֵּל עַל פָּנָיו. אֶמְרָה רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמִינֵי, אֶמְרָה
 50 רַבִּי יוֹנָתָן, שְׂחָשְׁדוּהוּ עֵדַת קֶרַח לְמִשָּׂה מְאַשֶׁת אִישׁ – שחטא עם
 51 אשת איש, שְׂנָאמֵר (תהלים קי טו) וְיִקְנְאוּ לְמִשָּׂה בְּמַחְנֵה, וְקִנְאוּ' היא
 52 לשון התראתה, אֶמְרָה רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמִינֵי, מְלָמֵד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד
 53 קָנָא אֶת אֲשֵׁרו מִמִּשָּׂה – שכל אחד הזוהר את אשתו שלא תסתתר
 54 עם משה, שְׂנָאמֵר (שמות לג ז) וְיִמְשָׁה יָקַח אֶת הָאֵהָלָה וְנָמְהָ לוֹ מַחוּזִן
 55 לְמַחְנֵה, והתרחק מהמחנה כדי שלא יחדשו בו.

35 השרופין, אלא במגפה מת: ולא קרת. ר"ג היו לבד קרח דכתיב חמשים ומאתים
 36 מחתות ואתה ואהרן איש מחתתו: מן הבלועים ומן השרופין היה. שנשרפה
 37 נשמתו וגוף קיים ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלועין ונבלע דכתיב בפרשת פנחס
 38 ותבלע אותם ואת קרח עמאם ורבי יוחנן דאמר לא מן הבלועין ולא מן השרופין
 39 דריש ליה להאי ואת קרח לאחוריו ואת קרח
 40 בנות העדה במגפה: וקרח בעריהו. וקרח
 41 במכתוב ותאכל את החמשים ומאתים איש
 42 מקריבי הקטרת וקרח ממקריבי הקטרת הזה
 43 דכתיב חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן
 44 איש מחתתו א"נ ואת לרבות קרח עמאם:
 45 שמש ירח עמד זבולה. לעיל מיניה כתיב
 46 בתקע ארץ בשעת בקיעת הארץ שנבלעו
 47 בקרקע שמש וירח עלו לאותו רקיע ששמו
 48 זבול ואמרו להקב"ה אם אי אתה עושה דין
 49 לבן עמרם מקרח ועדתו: לא נצא. ונאיר
 50 לעולם: בכבודי לא מחיתם. שהרי בכל יום
 51 מלכי מורח ומערב בשעה שמיחין בתריהן
 52 בראשם משתחווים לתחת: והאידנא לא נפקי
 53 עד דמחו להו. שכך גזר עליהם המקום כן
 54 שמעתי ל"א והאידנא לא נפקי מאחר שראו
 55 שהקפיץ הקב"ה על שלא מחה לכבודו עד
 56 דמחו להו לא נפקי שחשו לכבוד המקום על
 57 בני אדם שמשתחווים לשמש וירח: אין כל
 58 חיש תחת השמש. ואי גיהנם לא אברי עד
 59 ההוא שעתא הוה ליה חרש: לקרובי פתחה.
 60 שקרב פתחה של גיהנם ותפתח הארץ
 61 במקום שהן: נחבצר. מלשון (שעיה בז) עיר
 62 בצורה התקין להון הקב"ה מקום גבוה שלא
 63 העמיקו כל כך בניהם ולא מתו: טייעא.
 64 סוחר ישמעאל: בלועי. מקום שנתבלעו לשם
 65 עדת קרח: בועא. ראה נקב שמונני יצא עשן:
 66 נבבא. גיזה: אמישיה. שרה אות' במים לשון
 67 (ברכות דף יד) משי ידיה: וכל שלשים יום.
 68 חזר גיהנם ועולה לשם:
 א"ל

1 כרתה למות. שעה וישבה על פתח הבית כל מי שהיה בא לקרוא רואה ראשה
 2 פרוע וחזרו: מעשר. ראשון דשקליתו אתון אמר הבו חד מי לכהן: דגיו למיזבוב.
 3 דכתיב (במדבר ח) והעבירו תער על וכלו בשרם ומשחק בכסם כאילו אתם שוטים:
 4 כבופתא. רעו כמו בטולא דכופתא דאמרן לעיל (דף צח) בגלל הזה אתם חשובים
 5 בעיני: עינא יבה. עין נתן בשעריכם כדי
 6 שלא יתא בכס צורה כמותו: אמר לה. קרח
 7 איהו נמי משה עצמו גלח כל שערו: כיון
 8 דכולה רבותא דיריה הוא. אינו חושש אם
 9 גילח עצמו דקאמר לנפשיה תמות נפשי עם
 10 פלשתים אגוז שערי כמותם ומה לי בכך
 11 שהם מקיימין אפילו מה שאני מצוה לשחוק
 12 אגוז עכשיו כמות כדי להפיס דעתם: ועוד
 13 דקאמר לבו. עשו פתיל תכלת בד' כנפות
 14 הבגד ואי ס"ד תכלת חשוב מפני מה לא
 15 יאמר לעשות כל הבגד כולו תכלת: אפי' ק
 16 גלימא דתכלתא. קח לך בגדים של תכלת
 17 וכסינהו לכולהו מתיבתך וכסה בהן בבה"מ
 18 אתה וחרותך: קנא אשתו. אל (סוטה)
 19 ותסתרו עמו משה. קני היינו התראה: ונמה
 20 לו מחוץ למחנה. יצא מחוץ למחנה שלא
 21 יחשדוהו עור: מכאן שאין מחוץ
 22 במחלוקת. שמחל על כבודו והוא עצמו
 23 הלך לבטל מחלוקת: חולק על רבו. חולק
 24 על ישבתו: אשר הצו על משה ועל אהרן
 25 בעדת קרח כהצותם על ה'. מעלה עליהם
 26 הכתוב כאלו היו חולקים כלפי שכניה
 27 מריבה. תגר וקטטה דפטפט נגדו בדברים:
 28 מתרעם. אומר על רבו שנוהג לו מדה
 29 כבושה ומדת אכזרית: מורה. מחפה עליו
 30 דברים: אקלידי. מפתחות: וקולפי. מנעולים:
 31 דגילדי. כולם המפתחות והמנעולים של עור
 32 היו ואפי"כ היו שלש מאות פדרות טעונות
 33 ל"א גדלדא לצורך שקים והמרצופין וכיסין
 34 של עור היו: לא מן הבלועין ולא מן
 24 דתן ואכירם, אמר ריש לקיש, מכאן שאין מחוץ

25 במחלוקת, דאמר רב, כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר 'ולא יהיה קרח וכעדתו'. רב אשי אמר, ראוי ליצטרע. פתיב הקא
 26 'ביד משה לו', וכתיב התם 'ויאמר ה' לו עוד הקא נא ידך בחיך'. אמר רבי יוסי, כל החולק על מלכות בית דוד, ראוי להפישו
 27 'הוש', פתיב הקא 'ויזבח אדניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הוחלת', וכתיב התם 'עם חמת וחלי עפר'. אמר רב הסדא, כל החולק
 28 על רבו, כחולק על השכינה, שנאמר 'בהצותם על ה''. אמר רבי הקא ברבי חנינא, כל העושה מריבה עם רבו, פעושה עם שכינה,
 29 שנאמר 'המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל [את] ה''. אמר רבי חנינא בר פפא, כל המתרעם על רבו, פאילו מתרעם על השכינה,
 30 שנאמר 'לא עלינו תלונותיכם פי (אם) על ה''. אמר רבי אבהו, כל המתרהר אחר רבו, פאילו מתרהר אחר שכינה, שנאמר 'וידבר
 31 העם באלהים ובמשה'. 'עשר שמור לבקעלי דרעתו', אמר ריש לקיש, זה עושרו של קרח. 'את כל הקיום אשר בגלגלים', אמר רבי
 32 אלקור, זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו. ואמר רבי לוי, משוי שלש מאות פדרות לבנות, היו מפתחות של בית גניון של
 33 קרח, וכולהו אקלידי וקולפי דגילדא. אמר רבי הקא ברבי חנינא, שלש ממנוגיות הטמון יוסף במצרים. אחת, נתגלתה לקרח. ואחת,
 34 נתגלתה לאנמונינוס בן אסירוס. ואחת, נגזזה לצדיקים לעתיד לבא. ואמר רבי יוחנן, קרח, לא מן הבלועים ולא מן השרופין. לא
 35 מן הבלועין, דכתיב 'את כל האדם אשר לקרח', ולא קרח. ולא מן השרופים, דכתיב 'באכל האש את חמשים ומאתים איש', ולא
 36 קרח. במתניהא תנא, קרח, מן השרופין ומן הבלועים. מן הבלועים, דכתיב 'ותבלע אתם ואת קרח'. מן השרופין, דכתיב 'ויאש
 37 יצאה מאת ה' ותאכל את חמשים ומאתים איש', וקרח בעריהו. אמר רבא, מאי דכתיב 'שמש ירח עמד זבולה לאור חציו ילכו',
 38 מלמד שעלו שמש וירח לזבול, אמרו לפניו רבונו של עולם, אם אתה עושה דין לבן עמרם. נצא. ואם לאו, לא נצא. עד שזרק
 39 בהם חצים. אמר להן, כבנודי לא מחיתם. ככבוד בשר ודם, מחיתם. והאידנא לא נפקי, עד דמחו להו. דרש רבא, מאי דכתיב
 40 'ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה', אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, אם בריאה' גיהנם, מוטב. ואם לאו, 'ברא ה'.
 41 למאו, אילימא למכריה ממש, והא' אין כל חדש תחת השמש'. אלא, לקרובי פיתחא. 'ובני קרח לא מתו', תנא, משום רבינו אמרו,
 42 מקום נחבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה. אמר רבה בר בר חנה, וימנא תדא, הנה קאולניא פאורחא. אמר לי ההוא
 43 טייעא, תא ואחיו ק' בלועי דקרח. אזיל, תוא תרי בועי, דתהו קא נפק קוטרא מנייהו. שקל נבבא דעמרא, אמישיה מנא, ואותביה
 44 בריש רומחיה ואתחלפיה התם איתרד. אמר ליה, אצית מה שמעת. ושמעית דהו קאמרי הכי 'משה ותורתו אמת, והן בדיאים'.

אמר

רש"י

רש"י

1 א"ל. הווא טייגע: כל תלתין יומין מהדר להו ניהנם. הבא: ואמרי הכי משה
2 ותורתו אמת. שנסה כמה פעמים וראה שכל ל' יום עשן יוצא משם ושומעו
3 שאומרין משה ותורתו אמת וכו': באפי לא גרסי: שנאמר. לעיל מינה קרא מ'
4 שנה אקוט בדור הדיינו דור המדבר: בורתי בריתי עלי זבח. והיינו דור המדבר
5 שכרתו בריה על מקום עלי זבחם ועלי זשלמם
6 דכתיב (שמות כד) ויבחו זבחים שלמים
7 וכתיב (שם) ויורקו על העם ויאמר הנה דם
8 הברית אשר כרת ה' עמכם: נשבעתי וחורתי
9 ב. והיינו אשר נשבעתי באפי מפני כעסי
10 נשבעתי ומתחת אנני: אלו חנניה מישאל
11 ועזריה. שמסרו עצמן למיתה בשביל ברייתו
12 של מקום: ופרוי ה' אלו דור המדבר שנפרד
13 ממצרים: שבקה רע' להסירותיה. שרגל
14 לזכות את ישראל והשתא מחייב להו דאמר
15 לעיל (דף קת.) דור המדבר אין להם חלק
16 לעולם הבא ולקמן מפרש מאי חסידותיה:
17 שנאמר הלוך וקראת. כלומר שהרי היה
18 יכול לדרוש שיש להם חלק לעולם הבא
19 דכתיב הלוך וקראת וגו': מתני' עשרת
20 השבטים. שהגלה סנהדרין שנאמר (מלכים ב'
21 יז) ונתחם בחלה ובחבור נדר גזון וערי מדי:
22 אין עתידים לחזור. ממקום שגלו והא
23 דאמרין בגמ' דירמיה החזירן לא שהחזירן
24 כולן אלא מקצתם החזיר: שנאמר וישליכם
25 אל ארץ אחרת כיום הזה. שכן גזר להם
26 הקב"ה שכיון שחנן את תורתו הוא מגלה
27 אותן: כיום הזה מה היום מאפיל. בבקר
28 אפל ובצהרים מאיר א"נ בערב אפל והולך
29 ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים (אין)
30 עתידין לחזור להיות להם חלק לעולם הבא
31 לא בבניהם ובני בנייהם קאמר אלא אותן
32 שגלו עצמן אין להם חלק שרשעים גמורין
33 הם אבל בנייהם ודורות הבאים זוכין ומוכי.
34 מ"ה: וישליכם. משמע שיהו כולם גולין
35 במקום אחד אל ארץ אחרת והיינו עשרת
36 השבטים שהגלה סנהדרין והושיבם במקום
37 אחד כדאמרין (לעיל דף צד.) שהולכים
38 למדינת אפריקי אבל ב' השבטים לא גלו
39 למקום אחד אלא נתפורו בכל הארצות
40 ועליהם הוא אומר אשרקה להם ואקבעם
41 (זכריה ז') ה' מתני' עשרת השבטים אין
42 עתידין לחזור: גמ' תנו רבנן עשרת
43 השבטים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר
44 ויתשם ה' מעל אדמתם וגו'. ואית דמפרש
45 עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא
46 היינו לימות המשיח שלא יקבלם משיח עם
47 שאר גלויות לפי שספרו בגנות ארץ ישראל

1 אָמַר לִי, כֹּל תִּלְתֵּי יוֹמִין מִהֲדָרָא לְהוּ גֵיְהֵם, כְּבִשְׁרֹ
2 בַּתּוֹךְ קָלַחְתָּ, וְאָמַרְי הִכִּי מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אִמְתָּ וְהֵן
3 בְּדָאִים: 'דוֹר הַמְדָבָר אִין לְהֵם חֵלְקָ לְעוֹלָם הַבָּא וְכוּ':
4 תֵּנוּ רַבְנָן, דוֹר הַמְדָבָר אִין לְהֵם חֵלְקָ לְעוֹלָם הַבָּא,
5 שְׁנָאֵמַר 'בְּמִדְבָר הָיָה יְמֵמוֹ וְשֵׁם יְמֵמוֹ. 'יְתֵמוֹ' בְּעוֹלָם
6 הָיָה, וְשֵׁם יְמֵמוֹ' בְּעוֹלָם הַבָּא. וְאָמַר 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
7 בְּאָפִי אִם יִבְאוּ אֶל מְנוּחָתִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי
8 אֵילְעָזָר אֹמַר, [בְּאִין הֵן] לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֵמַר 'אֶסְפוּ
9 לִי חֲסִידֵי כְרִיתִי עָלַי זְבַח'. אֵלָא, מַה אֲנִי מְקַיֵּים
10 'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּאָפִי, בְּאָפִי נִשְׁבַּעְתִּי, וְחֹזְרִי בִי. רַבִּי
11 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה אֹמַר, לֹא נֶאֱמַר פְּסוּקַּי זֶה אֵילָא כְּפִנְדָּ
12 וְדוֹרֹת הַבָּאִים. 'אֶסְפוּ לִי חֲסִידֵי', אֵלּוּ צְדִיקִים שְׂבָבְל
13 דוֹר וָדוֹר. 'בּוֹרְתִי בְרִיתִי' (עָלַי זְבַח), אֵלּוּ חַנְיָהּ מִישָׁאֵל
14 וְעֻזְרִיָּה, שְׁמִסְרוּ עַצְמָן לַתּוֹךְ כְּבִשְׁן הָאֵשׁ, 'עָלַי זְבַח',
15 [אֵלּוּ] רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲבִירָיו, שְׁמִסְרוּ עַצְמָן לַשְׁחִטָּה עַל
16 דְּבָרֵי תוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסָא אֹמַר, בְּאִים הֵן
17 לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֵמַר 'וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבֹּן וְכָאוּ צִיּוֹן
18 בְּרִנָּה'. אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂבָבְה
19 רַבִּי עֲקִיבָא לְחֲסִידוֹתֶיהָ, שְׁנָאֵמַר 'הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאִוְנֵי
20 וְרַשְׁלִים לְאֹמַר זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד וְעֻזְרִיךָ אֶהְבֵּת
21 כִּלְוֵלְתִיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָר בְּאַרְצֵי לֹא זְרוּעָה'. וְהָא
22 אַחֲרִים בְּאִים בְּזוֹכָתָם, הֵם עַצְמָן לֹא כֹּל שָׁפֵן: מִשְׁנֵה
23 עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים, אִין עֲתִידִין לְחֹזֵר, שְׁנָאֵמַר 'וַיִּשְׁלַכְם
24 אֵל אֶרֶץ אַחֲרָת פְּיֹם הַנְּהָ, מַה הַיּוֹם' הוֹלֵךְ וְאִין
25 חוֹזֵר, אִף הֵם הוֹלְכִים וְאִין חוֹזְרִים, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
26 רַבִּי אֵילְעָזָר אֹמַר, 'פְּיֹם הַנְּהָ, מַה יּוֹם מְאִפִּיל וְאֹמַר,
27 אִף עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים שְׂאִפְלֵה לְהוּ, קָדַ עֲתִידָה לְהֵאִיר
28 לְהֵם: גְּמָרָא תֵּנוּ רַבְנָן, עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים, אִין לְהֵם
29 חֵלְקָ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֵמַר 'וַיִּתְּשֵׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם
30 בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבְקִצְף גְּדוּל'. 'וַיִּתְּשֵׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם'
31 בְּעוֹלָם הַנְּהָ, וַיִּשְׁלַכְם אֵל אֶרֶץ אַחֲרָת' לְעוֹלָם הַבָּא,
32 דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אִישׁ כְּפַר עֵבֹ
33 אֹמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם מְעִשִׂיהֶם פְּיֹם הָיָה, אִין
34 חוֹזְרִין, וְאִם לֹא, חוֹזְרִין. רַבִּי אֹמַר, בְּאִים הֵם לְעוֹלָם
35 הַבָּא, שְׁנָאֵמַר 'בְּיּוֹם הַהוּא וְתַקַּע בְּשׂוֹפָר גְּדוּל' וגו'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
36 שְׂבָבְה רַבִּי עֲקִיבָא לְחֲסִידוֹתֶיהָ, שְׁנָאֵמַר 'הֲלֹךְ וְקִרְאתָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה צְפוּנָה וְאִמְרַת שְׂבָבָה יִשְׂרָאֵל נָאָם ה' וְלֹא אִפִּיל פְּנֵי
37 כְּכֵם כִּי חֲסִיד אֲנִי נָאָם ה' לֹא אֲמוֹר לְעוֹלָם'. מאי חסידותיה? דתניא, קטני בני רשעי ישראל אין באין לעולם הבא, שנאמר 'כי הנה
38 היום פא בער פתגור והיה כל ידים וכל עושי רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעוב להם שרש וענף.
39 'שורש' בעולם הזה, 'וענף' לעולם הבא, דברי רבן גמליאל. רבי עקיבא אומר, באים הם לעולם הבא, שנאמר 'שמר פתאים ה',
40 'שפן קורין בכרפי הם ל'ינוקא', 'פתאי'. ואומר, 'גדו אילנא וחבלוהי ברם עקר שרשוהי פארעא שבקו'. ואלא, מה אני מקיים 'לא
41 יעובב להם שורש וענף, שלא יניח להם לא מצוה ולא שיעור מצוה. דבר אחר, 'שורש' זו נשמה, 'ענף' זה הגוף, אבל קטני בני
42 רשעי עובדי פוכבים, דברי הכל אין באין לעולם הבא. ורבן גמליאל, נפקא ליה מ'ותאבד כל זכר למו'. אהמר, קמן, מאימתי פא
43 לעולם הבא, רבי חיאי ורבי שמעון בר רבי. חד אמר, משעה שגולד. וחד אמר, משעה שסיפר. מאן דאמר משעה שגולד, שנאמר
44 'באו ויגידו צדקתו לעם גולד פי עשה'. ומאן דאמר משעה שסיפר, דכתיב 'רע יעברנו יספר לה' לדוד'. אהמר, רבינא אמר, משעה
45 שגוער, דכתיב 'רע יעברנו'. רב נחמן בר יצחק אמר, משעה שנימול, דכתיב 'עני אני וגוער מנער נשאתי אימך אפונה'. תנא משום
46 רבי מאיר, משעה שיאמר 'אמן', שנאמר 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמינים', אל תקרי 'שומר אמונים', אלא 'שואמר אמן'.
מא

סנהדרין דף קי עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

53 חוזרים, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, עשרת השבטים
 54 עתידים לחזור, ויש לדרוש את הפסוק באופן אחר, 'ביום הזה, מה
 55 יום מאפיל - בבוקר אינו מאיר כל כך, ובצהריים מאיר, אף עשרת
 56 השבטים שאפילה להן עתה, כך עתידה להאיר להם, כשיחזרו
 57 מגלותם.

גמרא

58 הגמרא מביאה ברייתא בענין עשרת השבטים: תנו רבנן, עשרת
 59 השבטים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שם) 'ותישם ה' מעל
 60 אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול, ויש לדרוש, 'ותישם ה' מעל
 61 אדמתם, בעולם הזה, וישיבם אל ארץ אחרת, לעולם הבא, דברי
 62 רבי עקיבא. רבי שמעון בן יהודה איש כפר עבו אומר משום רבי
 63 שמעון, אם ישארו מעשיהם רעים ביום הזה - כאותו יום שהוגלו
 64 מעל אדמתם, אין חזונו, ואם לאו - ואם לא יהיו מעשיהם רעים,
 65 אלא יחזרו בתשובה, חזונו, ויהיה להם חלק לעולם הבא. רבי
 66 אומר, עשרת השבטים פאים הם לעולם הבא, שנאמר (ישעיה כו יג)
 67 'יהיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' וכאן האבדים בארץ אשור
 68 והנדרים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים,
 69 והאובדים בארץ אשור' אלו עשרת השבטים שהוגלו על ידי
 70 סחרים מלך אשור.

71 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, שבתה רבי עקיבא להסידותיה
 72 - עוב רבי עקיבא את דרכו לנהוג בחסידות ולזכות את ישראל,
 73 ואמר שאין לעשרת השבטים חלק לעולם הבא, והרי היה יכול
 74 לדרוש מהפסוק שיש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ירמיה ג יג)
 75 'הלך וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משבה ישראל
 76 נאם ה' ולא אפיל פני ככם כי חסיד אני נאם ה' לא אשוב לעולם,
 77 ובפרק זה מכהנה הנביא את עשרת השבטים בשם 'משובה ישראל',
 78 ועליהם אמר 'שובה משובה ישראל, ומוכח שיש לעשרת
 79 השבטים חלק לעולם הבא.

80 מבררת הגמרא: מאי הסידותיה - מה היא חסידותו של רבי עקיבא,
 81 שעליה אמר רבי יוחנן שכאן עובה רבי עקיבא. דתניא, קטני בני
 82 רשעי ישראל - בניהם של הרשעים, שמתו כשהם קטנים אין באין
 83 לעולם הבא, שנאמר (מלאכי ג ט) 'כי הנה היום בא בער בתנור והיה
 84 כל זרעם וכל עושי רשעה קש וליהם אהם היום הפא אמר ה' צבאות
 85 אשר לא יעזב להם שרש וענף, וישרש וענף' הוא כינוי לבנים
 86 הקטנים, הטפלים לאבותיהם, ויש לדרוש מהפסוק שלא ישרא
 87 להם 'שרש', בעולם הזה, שימותו בניהם כשהם נפלים, 'וענף'
 88 לעולם הבא, שלא יהיה להם חלק בו. דברי רבן גמליאל. רבי עקיבא
 89 אומר, פאים הם לעולם הבא, כי אף שאבותיהם חטאו הרי הם לא
 90 חטאו, שנאמר (תהלים קטו ו) 'שמר פתאים ה'', שכן קורין בברייתא
 91 'לינוקא, פתאי' - שהרי במדינת הים מכנים ילד קטן בשם 'פתאי'.
 92 ראייה נוספת: ואומר, לגבי חלומה של נבוכדנצר על העונש הצפוי
 93 לו (דניאל ד כ), 'גדו אילנא ותכליתיה פרם עקר שרשויה פארעא שבקו,
 94 חיתכו את האילן והשתחתוה, אבל את עיקר שורשיו שבארץ
 95 הניחו שלמים, וכמו כן אף הרשעים שאין להם חלק לעולם הבא,
 96 מכל מקום ה' שורשים', שהם רמו לבנים הקטנים, ישארו שלמים,
 97 ויבואו לחיי העולם הבא. ואלא מה אני מקיים - ולפי זה כיצד
 98 יתפרש הפסוק 'לא יעזוב להם שורש וענף', כוונת הפסוק שלא יתח
 99 להם לרשעים עצמם לעולם הבא לא מצויה ולא שיויר מצויה - לא
 100 שכר מצוה חמורה ולא שכר מצוה קלה, אלא ישלם להם את כל
 101 שכרם בעולם הזה, ולא יהיה להם חלק לעולם הבא. דברי אהרן
 102 'שורש' זו נשמה של הרשעים, שמעמידה את הגוף כמו שורש,
 103 מעמיד את האילן, 'וענף' זה הגוף, שיאבדו מהעולם הזה ומהעולם
 104 הבא, אבל בניהם הקטנים באים לחיי העולם הבא.

1 המשיך ואמר רבה בר בר חנה, אמר לי אותו ישמעאל, כל תלתי
 2 ימיני מהדרא להו יהינם בכשר בתוך קלחת - בלועי קרח נהפכים
 3 בגיהנם ממקום למקום כפי שמהפכים בשר בקידרה, כדי שיתשל
 4 היטב מכל צדדיו, ובדק כמה פעמים וראה שכל שלשים יום הם
 5 באים לכאן במהלך סיבובם, וכשהם באים לכאן אמר רבי - הם
 6 אומרים כך, 'משה ותורתו אמת וכן פדאים'.

7 שנינו במשנה: דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא' וכו'. תנו
 8 רבנן, דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (במדבר יא לה)
 9 'במדבר היה יתמו ושם ימותו, ויש לדרוש, 'תמו', בעולם הזה, ושם
 10 ימותו, בעולם הבא. ואמר - ויש ללמוד זאת מפסוק נוסף, שנאמר
 11 לגבי דור המדבר (תהלים צה ייא) 'ארבעים שנה אקוט בדור ואמר
 12 עם תעי לבב הם והם לא ידעו דרכי, אשר נשבעתי באפי אם יבאון
 13 אל מנוחתי, והכוונה למונחה האמיתית שהיא בעולם הבא, דברי
 14 רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, (הן כאין) [באין הן] לעולם הבא,
 15 שנאמר (שם ג ט) 'אספו לי חסדי ברתו ברתו עלי ובח, והכוונה
 16 בפסוק זה לדור המדבר, שכתרו ברית עם ה' בעולות וזבחים,
 17 שנאמר (שמות כד ה) 'ויבחו זבחים שלמים לה' פרים, ויבחו משה
 18 את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר ברת ה' עמכם
 19 על כל הדברים האלה, ומלשון 'אספו' משמע שמתתם לא היתה
 20 מיתה עולמית, אלא כאסיפה בלבד, ויעמדו לחיי העולם הבא,
 21 ממשיך רבי אליעזר ואומר, אלא מה אני מקיים - כיצד אבאר את
 22 הפסוק 'אשר נשבעתי באפי', כך רב באר, אמנם באפי ויבסעסין
 23 נשבעתי, ועתה חזוני כי, ואינם לחיי העולם הבא.

24 הגמרא מביאה דרשה אחרת על הפסוק 'אספו לי חסדי': רבי
 25 יהושע בן רחיה אומר, לא נאמר פסוק זה אלא בגדר דורות הפאים
 26 - שלאחר דוד המלך, שאמר כן בתהילים, וכך הוא פירוש הפסוק,
 27 'אספו לי חסדי', אלו צדיקים שבעל דור ודור. 'בזרתי ברית' (עלי
 28 ובח), אלו הנביאים מישראל ועודיה, שמסרו עצמן לתוך כבשן האש,
 29 שמסרו עצמם למיתה בשביל קיום הברית עם ה', שלא רצו
 30 להשתחוות לפסל שהקם נבוכדנצר. 'עלי ובח', [אלו] רבי עקיבא
 31 והבירוי, שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה - שהקהילו קהילות
 32 ברבים ללמוד תורה בזמן גזירת המלכות, ומחמת כן הרגום.

33 רבי שמעון בן מנסיא אומר, דור המדבר, פאים הן לעולם הבא,
 34 שנאמר (ישעיה לה ט) 'פדונו ה' ישבון וכאן ציון ברנה', כלומר, אותם
 35 שהם כבר 'פדונו ה'', שהם דור המדבר שנפדו ממצרים על ידי
 36 הקדוש ברוך הוא, יבואו ליציון ברנה, בעת הגאולה השלימה.
 37 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, בנידון זה של דור המדבר,
 38 שבתה רבי עקיבא להסידותיה - עוב רבי עקיבא את דרכו לנהוג
 39 בחסידות ולזכות את ישראל, ואמר שאין לדור המדבר חלק
 40 לעולם הבא, והרי היה יכול לדרוש מהפסוק שיש להם חלק
 41 לעולם הבא, שנאמר (ירמיה ב ב) 'הלך וקראת באוני ירושלים ואמר
 42 בה אמר ה' וברתי לך חסד נעוריה אהבת כלולתיך לכתך אחרי
 43 במדבר בארץ לא ודעה', כלומר, שזכר ה' לישראל שהיו בזמן בית
 44 המקדש את חסדם של דור המדבר, ומה אחרים - דורו של ירמיהו
 45 פאים בזכותם - שזכות דור המדבר מועילה לדורו של ירמיהו, הם
 46 עצמן - אנשי דור המדבר, לא כל שכן שיבואו לחיי העולם הבא.

משנה

47 עשרת השבטים שהגלה סנחריב קודם חורבן בית המקדש הראשון,
 48 שהם כל ישראל מלבד שבט יהודה ושבת בנימין, אינן עתידין
 49 לחזור ממקום גלותם, שנאמר (דברים כו) 'וישלבם אל ארץ אחרת
 50 ביום הזה, ופסוק זה נאמר על עשרת השבטים, שמחמת שעזבו
 51 את התורה הוגלו והושלכו כולם יחד לארץ אחרת, ויש לדרוש, מה
 52 היום' הולך ואינו חוזר, אף הם - עשרת השבטים, הולכים ואינן

56 קַאֲמֵרְיָא - כוונתי היתה לומר את הפסוק באיוב, שבתחילה נאמר
 57 (שם כח יג) 'וְהִחֲבִימָה מֵאִן תִּמְצָא וְאִי זֶה מְקוֹם בִּינְהוּ, ועל זה נאמר
 58 (שם כח יג) 'לֹא תִמְצָא בְּאֵרֵץ הַחַיִּים, כלומר, לֹא תִמְצָא תוֹרָה כְּמִי
 59 שִׁמְחֵה עֵצְמוֹ עֲלֶיהָ - אין התורה מתקיימת במי שמעזן את גופו
 60 בשעה שהוא לומד תורה, ולא היה לך לחפוף ראשך בשעה
 61 שאתה צריך לבוא ללמוד תורה.
 62 הגמרא מבררת איהו חלק מישראל יזכו להגאל בביאת המשיח:
 63 תִּנְיָא, רַבִּי כִּימָאי אוֹמֵר, נֶאֱמַר לגבי יציאת מצרים (שמות יז) 'וְלָקַחְתִּי
 64 אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְנֹאמַר (שם ח) 'וְהִכַּמְתִּי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ, מִקִּישׁ
 65 הפסוק את יציאתן ממצרים לביאתן לארץ, מה בביאתן לארץ נכנסו
 66 רק שנים - יהושע בן נון וכלב בן יפונה מתוך ששים ריבוא שיצאו
 67 ממצרים, וכל השאר מתו במדבר, אף יציאתן ממצרים היתה כך,
 68 שיצאו שנים משישים ריבוא, וכל השאר מתו בשלשת ימי האפילה
 69 שהיו במכת חושך. אֲמַר רַבָּא, וְכֵן הִיִּדָה לִימוֹת הַמְּשִׁיחִי, ושיארו רק
 70 שני בני אדם מתוך ששים ריבוא, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב יז) 'וְעָנַתָּ שָׂמָּה
 71 כִּימִי נְעוּרָיָה וְכִיזָם עֲלֵתָה מֵאֵרֶץ מִצְרַיִם, ותיבת 'וענתה' היא מלשון
 72 עניו, שבביאת המשיח יהיו ישראל מעונים ושפלים כמו ביציאת
 73 מצרים, שרובם ימותו וישארו רק שני בני אדם מכל ששים ריבוא.
 74 הגמרא מביאה ברייתא בענין שיעבוד מצרים: תִּנְיָא, אֲמַר רַבִּי
 75 אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵף, פָּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי לְעִיר אֶלְכַּסְנֵדְרָא שֶׁל מִצְרַיִם,
 76 וּמֵצֵאתָי וְכָן אֶחָד מִצְרַיִם וְאֲמַר לִי, מָה וְאַרְאֶךָ מָה עָשׂוּ אֲבוֹתַי
 77 לְאֲבוֹתֶיךָ, מֵחַם מְבַעֲוֵי בָּיִם, מֵחַם הַרְגוּ חֻרֵב וּמֵחַם מְעַבְדוּ כְּכַנְזִין, וְעַל
 78 דְּבָרְךָ הוּא - על ענין זה שהיו מועכים אותם בבנין, נֶעְנַשׂ מִשֵּׁה רַבִּינֵינוּ,
 79 שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה כב) 'וּמָאוֹ בְּיַמִּי אֶל פְּרַעֲהַ לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ חָרַע לְעַם הַזֶּה,
 80 שאחרי שבא משה רבינו ואמר לפרעה שיוציא את ישראל
 81 ממצרים, גור עליהם פרעה שלא יתנו להם תבן, ואף על פי כן
 82 יצטרכו להשלים את מנין הלבנים כל יום, ומי שלא היה עושה כן
 83 היו מועכים את בניו בבנין בלמקום הלבנים, וחזור משה רבינו ואמר
 84 לה' שבללו הורע יותר לישראל, אֲמַר לוֹ הִתְקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּחֵל
 85 עַל דְּאֲבָדְךָ וְלֹא מַשְׁתַּבְּחִין - חבל על האשים הגדולים שבאדונו
 86 העולם, ואיני יכול למצוא חסידים כמותם, הֲרִי כְּמָה פְּעֻמִּים נִגְלִיתִי
 87 עַל אַבְרָהָם וְיַצְחָק וְיַעֲקֹב בְּשֵׁם 'אֵל שַׁדַּי', וְלֹא הִרְרֵהוּ עַל מְדוּתִי, וְלֹא
 88 אָמְרוּ לִי מָה שָׁמַךְ, וְהִכִּין מְבוֹאָר שֶׁלֹּא הִרְרֵהוּ אַחֵר מִיְדוּתוֹ
 89 שֶׁל ה', אֲמָרְתִּי לְאַבְרָהָם 'קוֹם תִּתְחַלֵּךְ בְּאֵרֶץ לְאָרְבֶּה וּלְרַחֵבָה כִּי לָךְ
 90 אֲתֵנֶנָּה' (בראשית יג יז), וְלֵאחֹר זָמַן בְּקִישׁ מְקוֹם לְקַבֵּד אֶת שַׁרְהָ, וְלֹא
 91 מֵצָא, עַד שֶׁנֶּהְיָ בְּאֶרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל בָּסֶף (שם כו טז), וְלֹא הִרְרֵה לִי
 92 מְדוּתִי. וְכֵן אָמְרְתִּי לְיַצְחָק 'גֹּדַר בְּאֵרֶץ הוּאָה וְאַחֵיהֶ עֶמֶד וְאַבְרָבְרָה' (שם
 93 כו א), וְלֵאחֹר מִכֵּן בְּקִישׁוֹ עֲבָדִיו מִיַּם לְשִׁתוֹת וְלֹא מֵצָא, עַד שֶׁעָשׂוּ
 94 מִרְיָבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו ב) 'וַיָּרִיבוּ רַעֲיִ גָרָר עִם רַעֲיִ וַיַּחֲקֵ לְאִמֵּר לָנוּ
 95 תַּמִּים, וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא הִרְרֵה אַחֵר מְדוּתִי. וְכֵן אָמְרְתִּי לְיַעֲקֹב 'הָאֵרֶץ
 96 אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתֵנֶנָּה' (שם כח יג), וְלֵאחֹר מִכֵּן בְּקִישׁ מְקוֹם
 97 לְנִטְוֵעַ אֲחֵלוֹ, וְלֹא מֵצָא עַד שֶׁנֶּהְיָ בְּמָמָה קְשִׁיטָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם לג טז)
 98 'וַיָּבֵן אֶת חֲלֹקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׂם אֶהְלוֹ מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר אֲבִי
 99 שָׂכָם בְּמָמָה קְשִׁיטָה', וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא הִרְרֵה אַחֵר מְדוּתִי, וְכֵן
 100 שֶׁלַּשְׁתּ אַבּוֹת לֹא אָמְרוּ לִי מָה שָׁמַךְ, וְאִילוֹ אַתָּה אָמַרְתָּ לִי 'מָה
 101 שָׁמַךְ' בְּתַחֲלֹתָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג א) 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הִנֵּה
 102 אָנֹכִי בֹא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי
 103 אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מָה שְׁמוֹ מָה אָמַר אֲלֵהֶם, וְעַכְשֵׁיו אַתָּה מְהַרְהֵר
 104 אַחֲרַי מִיְדוּתִי, שְׂאֵתָה אוֹמֵר לִי 'וְהַצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ', (שם לג טז)
 105 וְעַל זֶה אָמַר לוֹ ה' אֵת הַפְּסוּק 'עַתָּה תִּרְאָה (את) אֲשֶׁר אֲעִשֶׂה
 106 לְפָרְעָה' (שם יז א), וְכֵן לָרְמוּ לוֹ בּוֹזָה שֶׁיַּעֲשֶׂה, שֶׁרַק בְּמַלְחַמַת פְּרַעֲהַ
 107 אַתָּה רְוָהָ, וְאִי אַתָּה רְוָהָ בְּמַלְחַמַת שְׁלֹשִׁים אֶחָד מְלֵכִים שְׂבָאֲרַץ
 108 יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון הוּא שִׁיבּוֹשׁ הַמַּיִם אֶת אֵרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 109 נֶאֱמַר בְּפִסְקוֹ, בַּשְּׂעָה שֶׁעַבְרַד ה' לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ יֵשְׁלַשׁ
 110 עֶשְׂרֵה מִיְדוּתָיו (שמות לד ח) 'וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ.

1 מבררת הגמרא: מַאי 'אָמֵן', כלומר, כיצד רמוזה באמירת 'אמן'
 2 קבלת עול מלכות שמים. אֲמַר רַבִּי תִּנְיָא, תִּיבַת 'אמן' היא ראשי
 3 תיבות של המילים 'אל מלך נאמן', שהאומר 'אמן' מאמין עליו את
 4 הקדוש ברוך הוא.
 5 הגמרא מביאה מחלוקת בענין זכות האדם לעולם הבא: נאמר
 6 בפסוק (ישעייה ה יד), 'לִבְּן הַרְחִיבָה שְׂאול נִפְשָׁה וַפְּעֻרָה פִּיָּה לְבָלִי חֵק',
 7 אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, יש לדרוש את המילים 'לְבָלִי חֵק', לְמִי שֶׁמְשִׁיבֵי
 8 אֶפְסֵלוֹ חֹק אֶחָד מִהַתוֹרָה שֶׁלֹּא קִיַּיְמוּ, היא נידון בגיהנם, המכונה
 9 'ש'אול'. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִיחָא לְמַרְיָהוּ דְאֶמְרַת לָהּ הָכִי - אין
 10 רצונו של הקדוש ברוך הוא שתדון כך את ישראל לכף חובה, אֵלָּא
 11 אֲדַרְבֵּהּ, יש לדרוש מהפסוק שרק מי שהוא 'לְבָלִי חֵק' לגמרי,
 12 שלא למד אפילו חוק אחד, הוא נידון בגיהנם, אבל מי שלמד,
 13 ואֶפְסֵלוֹ לֹא לְמַד אֵלָּא חֹק אֶחָד, אינו נידון בגיהנם.
 14 הגמרא מביאה מחלוקת דומה בין רבי יוחנן לריש לקיש: נאמר
 15 בפסוק (זכריה יג ה), 'שְׁנַיִמָּר' 'וְהָיָה כָּבֵל הָאֵרֶץ נָאֵם ה' פִּי שָׁנִים בָּה'
 16 יִכְרְתוּ וְיַעֲוֶוּ וְהַשְּׁלִישִׁתִּי וְיָתֵר בָּה' ומבואר בפסוק ששני חלקים
 17 ימותו, וחלק אחד ישאר, אך לא התבאר כיצד מחשבים את אותם
 18 חלקים, אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, אין הכוונה ששני שליש מכל העולם
 19 ימותו, ושליש אחד ישאר קיים, אֲלֵא שְׁלִישֵׁי שְׁלֹשׁ שָׁם - שליש
 20 ממצאצאי של שם בן נח יחיו, כלומר, יש לנו לרבות מהמילה
 21 'שלישית' הרבה 'שלישיות', ושם בן נח הוא שליש ממצאצאי של
 22 נח, והבן השליש של שם הוא ארפכשד, שממנו יצאו עמי ישראל,
 23 ורק שליש מכל צאצאיו של ארפכשד ישארו חיים, ושני שליש
 24 ימותו.
 25 אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, לֹא נִיחָא לְמַרְיָהוּ דְאֶמְרַת לָהּ הָכִי
 26 - אין זה רצונו לפני ה' שתאמר כן, שהרי לדבריה יתכן שיתמעטו
 27 ישראל, שאם מכל צאצאי ארפכשד יהיו ישראל יותר משליש,
 28 נמצא שבכלל שני השלישים שימותו יהיו בודאי גם ישראלים.
 29 אֵלָּא כִּי יש לפרש את הפסוק, אֶפְסֵלוֹ שְׁלִישֵׁי שְׁלֹשׁ נַח - אף אם ישאר
 30 שליש מכל בני נח, שהם כל העולם, יתקיים פסוק זה, ואף אם לא
 31 יהיו ישראל מרובים כל כך, שיהיו שליש מכל העולם, ישלימו
 32 להם גרי הצדק וחסידיו אומות העולם, ואף אם יהיו ישראל יותר
 33 משליש, ויהיו מקצתם בכלל השני שליש שימותו, מכל מקום לא
 34 יתמעטו כל כך כמו שאמר ריש לקיש.
 35 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת דומה בין רבי יוחנן לריש לקיש:
 36 נאמר בפסוק (ירמיה ג יד), 'כִּי אָנֹכִי כָעֲלִיתִי בָּכֶם - אני הבעלים שלכם'
 37 וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מְעִיר וְשָׁנִים מְשִׁשְׁפָּחָה, אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּכָרִים
 38 בְּכִתְבָן - הפסוק מתפרש כפשוטו, שלא ינצלו מישראל אלא אחד
 39 מעיר ושנים מכל משפחה. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִיחָא לִיה
 40 לְמַרְיָהוּ דְאֶמְרַת לָהּ הָכִי - אין זה רצונו לפני ה' שתאמר כן, שהרי
 41 לדבריה יתמעטו ישראל מאד, אֵלָּא כִּי יש לפרש את הפסוק, 'אֶחָד
 42 מְעִיר' - חסיד אחד בעיר, מִזְכָּה כָּל הָעִיר בּוֹלָה, וינצלו כולם
 43 בזכותו, וְשָׁנִים מְשִׁשְׁפָּחָה - שני חסידים שיהיו במשפחה, מִזְכָּין את
 44 כָּל הַמְּשִׁפָּחָה בּוֹלָה לְהַנְצִל בּוֹכּוֹתָם.
 45 יתיב רב כהנא קמיה דרב, ויתיב וקאמר - ישב רב כהנא לפני רב,
 46 וישב ואמר שפסוק זה של 'אחד מעיר ושנים ממשפחה' מתפרש
 47 דברים ככתבן, וכפי שאמר ריש לקיש. אֲמַר לִיה רַב, לֹא נִיחָא לִיה
 48 לְמַרְיָהוּ דְאֶמְרַת לָהּ הָכִי, אֵלָּא כִּי יש לפרש 'אחד מעיר מזכה את
 49 כָּל הָעִיר, וְשָׁנִים מְשִׁשְׁפָּחָה מִזְכָּין כָּל הַמְּשִׁפָּחָה.
 50 הגמרא מביאה מעשה ברב כהנא: תִּיזִיף - ראה רב, דְּהִיף קָא תִּיזִיף
 51 רִישֵׁיהּ וּפִלְקִי וְיַתִּיב קָמִיהּ דְּרַב - שרב כהנא היה חופף את ראשו
 52 בשעה שהוא צריך ללמוד, ורק אחר כך בא לשבת ללמוד לפני
 53 רב, אֲמַר לִיה רַב לַרַב כְּהֵנָּה 'לֹא תִמְצָא בְּאֵרֶץ תַּחֲתַי', אֲמַר לִיה רַב
 54 כְּהֵנָּה לַרַב, מִילֵּט קָא לִיזִיט לִי - האם כוונתך לקלל אותי, שלא
 55 אזכה לחיי העולם הבא, המכונה 'ארץ החיים'. אֲמַר לִיה רַב, קָרָא

ממשפחה: ולקחתי אחד מעיר. בשביל חסיד אחד שבעיר אקח את כל העיר כולה: 48
 חזויה. רב לרב כהנא: דקא חיף רישיה. חופף ראשו ומעדן בעצמו בשעה שהיה 49
 לו ללמוד תורה: לא תמצא בארץ החיים. משמע שמקלו לא תבוא לעוה"ב: 50
 נאמר. בפרשת וארא ולקחתי אתכם לי לעם וכתוב בתורה והבאתי אתכם אל 51
 הארץ: מה ביאתם לארץ שנים מס' רבוא. 52
 שלא נשתירו מס' רבוא שרצו במצרים 53
 אלא ב' אנשים יחושע וכלב כדאמרין 54
 בבבא בתרא בפ' של נחלקין (דף קבא). לא 55
 נגזרה גזרה לא בפחות מב' ולא ביותר מס' 56
 שנה בהנך נמי ששים רבוא שנמנו במדבר 57
 לא אשבו לא פחות מבין ב' שנה ויותר מס': 58
 אף יציאתן מצרים שנים מס' רבוא. 59
 שמכל ס' רבוא שהיו במצרים לא נשתיר 60
 מהם אלא שנים בלבד ואותם שנים של ס' 61
 רבוא עלו ולס' רבואות שיצאו אחד מס' 62
 רבוא שהיו בהם) והשאר מתו כולם בשלש 63
 ימי אפילה שלא היו מצרים וראין במפלותן 64
 של ישראל: וכן לימות המשיח. שלא ישאר 65
 מכל ס' רבוא אלא ב': וענתה שמה כימי 66
 נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים. עניים 67
 שפלים יהיו כימי עלותה מארץ מצרים: 68
 מעכו בבבלי. היו בתוך אותם במקום לבנים: 69
 ועל דבר זה נענש משה רבינו. שכשראה 70
 שנעשה לישראל כך התחיל להתרעם 71
 ולהרהר לפני הקב"ה אמר משה לפני 72
 הקב"ה ומאו באתי: אל' חבל על דאבדון 73
 ולא משתבחין. הפסד גדול יש על גדולם 74
 שאבדו ואיני יכול למצוא חסידים אחרים 75
 כמותם שאין אתה כאברהם ויצחק ועקב 76
 שלא הרהרו אחרי מדותי: אל שדי. 77
 שמרתי לו אני אל שדי פרה ורבה וגו' 78
 (בראשית לה) אני אל שדי התהלך לפני 79
 והיה תבניתו (שם ז) והייתי מבטחו שכל א"י 80
 לו ולבניו ולא אמרו מה שמך כמו שעשית 81
 אתה: בתחלה אמרת לי מה שמך. ועכשיו 82
 הדרת על מדותי ואמרת הצל לא הצלת 83
 את עמך: לנפוע אהלו. כמו (ויטעו) אהלי 84
 אפלו (ניבאל יא) ולרשון נטייה שייך באהלו 85
 עתה תראה. הפעם תראה נפלות שאני 86
 עושה להם מה ראה על איזה מדה (אחת) 87
 של י"ג מדות) ראה והשתחוה: אמת ראה. 88
 במדותיו שנקרא אמת ונתיירא אם נתחייבו 89
 כליהם אם הוא דן אותן בדין גמור ומיחר 90
 והתפלת עליהם שלא יהא דן אותן לפי 91
 מעשיהם: ה"ג תניא כמ"ד ארך אפים ראה 92
 דתניא בשעלה משה למרום וכו' אמר לו 93
 רשעים יאבדו. ולא יהיה לך ארך אפים 94
 עליהם: אמר לו. הקב"ה לא כך אמרת ארך 95
 אפים לצדיקים ולא לרשעים: 96

מאי אמן. כשעונן על כל ברכה וברכה אמן היאך משמע קבלת ראת שמים: אל 1
 מלך נאמן. בנטוריקון שמאמן עליו הקב"ה: למי שמשיר אפילו חק אחד. 2
 משלמרו נידון בגיהנום: לא נוחא ליה למרייהו. אין הקב"ה רוצה שתהא דן את 3
 ישראל כל כך לכף זכות: פי שנים בה יברתו. ויגועו והשלישית יותר בה: אמר 4
 ר"ל שלישי של שם. שב' חלקים של כל 5
 העולם יהיו נברתים והלך ג' יותר בה ואיזה 6
 חלק שלישי כל שלישות שיש לשלש אנו 7
 משלשין שמנח נפרדו כל העולם וג' בניס 8
 היו לו הרי שליש בניו שם ושלישי של שם 9
 הוא ארפכשד כדכתיב בני שם עילם ואשור 10
 וארפכשד ולד וארם ומסתמא בורעו של 11
 ארפכשד יהיה שארית הואיל וישראל 12
 יוצאים ממנו ושלישי של ארפכשד שהוא 13
 שלישי של שם שהוא שלישי של חן יותר 14
 וכל העולם יכרת ולדברי ר"ל נמצאו ישראל 15
 מתמעטין ביותר שמארפכשד יצאו ישראל 16
 כדכתיב בפ' חן ארפכשד הוליד את שלח 17
 ושלח הוליד את עבר ועבר הוליד את פלג 18
 עד אברהם וכשאתה מחלק לג' חלקים זרע 19
 של ארפכשד כגון בני ישראל וישמעאל 20
 הוא בני אברהם ובני לוט ובני הרן שר 21
 האומות שיצאו ממנו לג' חלקים שמא 22
 ישראל יהיו מרובין וקרובין להיות כנגד 23
 כולם ולא יגיעו כל זרע ארפכשד להיות פי 24
 שנים אא"כ ישראל משלימין רובן או חצין 25
 ונמצאו ישראל מתמעטין בתוך פי שנים: לא 26
 נוחא ליה למרייהו. להקב"ה שאתה מנעט 27
 יחא כל כך אלא אפילו שלישי של חן 28
 כלומר מכל בני נח והיינו מכל העולם כולו 29
 יותר השליש ומסתמא אותו חלק ה' 30
 שישראל בו יהיה שארית ואם אין ישראל 31
 מרובין כל כך להיות אחד מג' שבעולם יהיו 32
 הגרים וחסידיו גוים להשלים לשליש ואם הם 33
 מרובין להיות יותר מחלק השלישית 34
 יתמעטו קצת וממ' לרבי יוחנן אין ישראל 35
 מתמעטין כל כך כמו לדברי ר"ש בן לקש 36
 מיר ל"א שלישי של שם והשלישית משמע 37
 שני שליש לכך נאמר שלישית שלישית של 38
 שלישי לשם וכתוב בני שם עילם ואשור 39
 וארפכשד וישראל מארפכשד הוו ורשלישית 40
 מארפכשד שהוא שלישי לשם יותר היינו 41
 שלישית מישראל אלא שלישי שלישי של 42
 כל כומר כולו ארפכשד יותר בה שהוא 43
 שלישי שלישי של נח דשם יהיה בן שלישי 44
 של נח דכתיב (בראשית י) ובני נח שם הם 45
 ויפת וארפכשד שלישי לשם ועיקר: דברים 46
 ככתבן. שלא ימלטו אלא אחד מעיר ושנים 47

משפתחין. הרי פמה פעמים נגליתי על אברהם ויצחק ועקב ב'אל שדי' ולא הרהרו על 35
 מדותי. ולא אמרו לי מה שמך. אמרתי לאברהם 'קום התהלך בארץ לארצה ולרחקה פי 36
 לך אתננה, בקש מקום לקבור את שרך, ולא מצא, עד שקנה בארבע מאות שקל פסף, 37
 וגור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה', בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו, עד שעשו מריבה, שנאמר 'יריבו רעי גרר עם 38
 רעי יצחק לאמר לנו המים', ולא הרהר אחר מדותי. אמרתי לעקב 'הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה, בקיש מקום 39
 לנמוע אהלו ולא מצא, עד שקנה במאה קשיטה, ולא הרהר אחר מדותי, ולא אמרו לי מה שמך. ואתה אמרת לי 'מה שמך' 40
 בתחלה, ועכשיו אתה אומר לי 'הצל לא הצלת את עמך?' 'עתה תראה (את) אשר אעשה לפרעה', במלחמת פרעה אתה 41
 רואה, ואי אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים. 'ומהר משה ויקד ארצה וישתחו', מה ראה משה? רבי חנינא בן גמלא 42
 אמר, 'ארך אפים' ראה. 'ורבגן אמר', 'אמת' ראה: תניא כמאן דאמר ארך אפים ראה, דתניא, בשעלה משה למרום, מצאו 43
 להקדוש ברוך הוא שיושב וכתב 'ארך אפים'. אמר לפניו, רבונו של עולם, 'ארך אפים' לצדיקים. אמר לו, אף לרשעים. אמר 44
 לו, רשעים יאבדו. אמר לו, השתא חיות מאי דמבעי לך. בשתטאו ישראל, אמר לו, לא כך אמרת לי, 'ארך אפים' לצדיקים? 45

רש"י

1 אמר לפניו וכו'. והשתא ומסתברא כ"ד אך אפי' ראה שכיון שראה ומרה זו
2 בהקב"ה שהוא ארך אפים אף לרשעים שמה: עדותיך וגו' ה' לאורך ימים. היינו מרת
3 ארך אפים ועליה אמר משה עדותיך נאמנו מאד שראה אותו בחורב ופסוק זה מרע"ה
4 אמרו דכתיב לעיל מיניה תפלה מאשה אלה וכו' יבול לכל. למי שנושק
5 צבינו אע"פ שמתנאה: כשי"ם. שירי"ם שאן
6 נחשבין כך אינו חשוב בעיני ואינו מתנאה:
7 ולרוח משפט. שופט את רוחו: שרודה ביצרו.
8 שבעוט ביצרו וחורו בתשובה מן העבירה
9 שעבר: ומתנבר ביצרו. מרגיז יצ"ט על יצה"ר
10 אם יצה"ר אמר לו עשה עבירה זו לא דיך
11 שנמצע על העבירה אלא הולך ועושה מצוה
12 ומתגבר עדיף מרודה: שעה. אלו בתי
13 כנסיות: מה נשתנו אלו מאלו. שיש בהם מדות
14 הללו מן השאר אמר הקב"ה בין שגו ואין
15 פליאה אלא דייקן: מרגיז יצ"ט אנשים בני
16 בליעל מקרבך. שאין להם חלק לעוה"ב
17 וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם. הא אין
18 נהרגים עד שיהיו מדיחה מאותה העיר
19 ואותו השבט עצמה דכתיב מקרבך מקרב
20 אותו שבע עממו: עד שיודה רובה. דכתיב
21 וישבי העיר משמע ישובה של עיר היינו
22 רובה לישנא אחרינא עד שיודה רובה דכתיב
23 מקרבך קרי ביה מורכב: ה"ג עד שיודה רובה
24 עד שידחוהו אנשים: או שהיו מדיחה חוצה
25 לה. שלא היו מאותה העיר: הרי אלו ביחודים
26 שח' בסקילה וממונן פלט: וצריכ"ם ב' ערים
27 והתראה לכל אחד. כדילף בגמרא יחידים
28 בסקילה לפיכך ממונן פלט ומתוך שהחמרת
29 עליו במיתתו הקלת עליו בממונו: הכה תכה
30 עמו יושבי העיר הדיא לפי חרב החמרת
31 והגמלת העוברת ממקום למקום מצילין.
32 מדכתיב יושבי מכלל דשיריה של חמרים
33 וגמלים שנשתרו בעיר ל' יום כדמפרש
34 בגמרא הדון להו יושבי העיר הרי אלו מצילין
35 אם רוב אנשי העיר הודחו וחמרים וגמלים
36 משלימין מיעוט העושה אותם רוב מצילין
37 עליהם שאין ממונם אבד אלא נדונים ביחידים
38 וגורמין נמי לעשות אותה עיר הנדחת אם
39 משלימם לעיר הנדחת לעשות רוב אלא הא
40 פסקא טפי דחמרת וגמלת אין דעתם מעורבת
41 עם בני העיר ליהודי דנתיב עמקו: ה"ג החרם
42 אותה וכל אשר בה נכאן אמרו צדיקים וכו'
43 ושל רשעים בין מתוכה בין מחוצה לה
44 אבודים. בגמרא מפרש לה מדכתיב כל: ואת
45 כל שללה תקבון אל תוך רחובה. אין לה
46 רחוב עדיף לה רחוב. ורחובה יהשתא נמי
47 משמע: ועוד הרי רחובה חוצה לה. שמקום קבוץ
48 בני העיר היה חוץ לעיר כונסין אותה לעיר
49 שצריך לעשות לה רחוב בתוכה רחוב סרטיא
50 גדולה: את העיר ואת כל שללה ולא שלל
51 שמים. דשלל שמים פלט: מכאן אמרו

רש"י

1 הקדשות שבתוכה יפדו. כלומר אין נשרפין אלא הרי הם כשאר הקדש שצריך פרייה
2 כ"ש דשלל שמים הם: ותרומות ירקבו. ובגמ' מוקמי לה בתרומה ביד כהן דממונן כהן
3 הוא חל עליה איסור דעיר הנדחת דנהי דבשריפה לא היא עם שאר שללה דקדש
4 אקרי ולא מזולתין ביה כולי האי: מעשר שני. אע"פ שהוא נאכל לישראל אהיל
5 וקדש לא אמרו: ישרף אלא יגזו וכו'
6 כתיב הקדש יגזו: ה"ג כליל לה' אלהיך אר"כ
7 אמר הקב"ה וכו' כאילו אתה מעלה עולה
8 שהוא כליל לפני: לא תעשה גנות ופרדסין
9 וכו'. בגמ' מפרש במאי פליגי: לבמו שהיתה.
10 ביישוב בתים: גמ' יצאו הם ולא שלוחם. אם
11 המדיחין עצמן יצאו והידיון והרי הם מרובים
12 ודנין בסיף אבל אם הדיחו ע"י שליח ביחידים
13 הם בסקילה וממונם פלט: אין אנשים פחות
14 מכו'. דע"י מדיח אחד אין נעשית עיר הנדחת:
15 בקרבך. משמע באמצע ולא מן הספר שאם
16 היתה עיר של ספר כן מחוץ גוים למחוז
17 ישראל אינה נעשית עיר הנדחת דגזירת
18 הכתוב היא שלא תעשה עיר הנדחת: יושבי
19 העיר ולא יושבי עיר אחרת. דהיינו מדיחי
20 מחוץ לה: לאמר נלכה ועבדה. משמע
21 שחז"ל לפנינו שכן אומרים ללכה ועבדה ואין
22 אמירה אלא בעדים אלמא צריך עדים לכל
23 אחד ואחד שיעידו עליהם מה שאמרו וה"נ
24 צריך התראה לכל א' וא' מהם: חולקין עיר
25 אחת. בתחלה כשחוקק ישראל את הארץ היו
26 חוקקין ליתן ולחלוק עיר א' לב' ששטים כגון
27 אם אירע להם עיר בתחום ומקצת מושבת
28 לתחום אחר שבת אחד נוטל חלק באותו קצת
29 הארץ ע"פ הגורל נחלקה הארץ אם נפתלי
30 עולה תחום גינזור עולה עמו דהכי אמרינן
31 בב"ב בפרק י"ג ומתחילין (דף קכב). אין
32 חולקין. אלא כולה של אותו השבט שרוב
33 בתחומי: מאי לאו אע"פ דמדיחה מאותה
34 עיר. אם יהיו מאותו שבט נעשית עיר הנדחת
35 ואי לא לא שאם אינו מאותו שבט שהודחו
36 אלא משבט אחר שבעיר אינו בסיף אלא
37 בסקילה אלמא אפשר שיהו מן אותה העיר
38 ולא מאותו שבט וה"ד כגון שחלקו עיר אחת
39 לשני שבטים: לא. לעולם אימא דך דאין
40 חולקין והיכי משכחת לה מאותו עיר ולא
41 מאותו שבט כגון דנפלה למדיחה בירושה
42 מקצת העיר ע"י בת ירשת נחלה: ערים תשע
43 מאת שני השבטים האלה. ממה שיהודה
44 וממשה שמעון נטלו ט' ערים ותנונם ללוים:
45 מאי לאו דשקל מהאי ד' ופלא. שהיתה עיר
46 של יהודה ושמעון ונטלו מהם אלמא
47 חולקין עיר אחת לשני שבטים: ה"ג לא ד'
48 מהאי דה' מהאי א"ה לפרוש פרושי. הי גינזור
49 שבת דשקל מיניה ה' ודו גינזור דשקל מיניה
50 ד' ואמאי כתיב ערים תשע מאת שני השבטים
51 משמע דבשהו שקל:
52 קשיא

38 ותרומות ירקבו. מעשר שני וכתבי הקדש, יגזו. 'ליל לה' אלהיך, אמר רבי שמעון, אמר הקדוש ברוך הוא, אם אתם עושין דין בעיר הנדחת, מעלה אני
39 עליכם כאילו אתם מעלים עולה כלי לפני. והיתה תל עולם, לא תעשה גנות ופרדסים, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, 'לא תבנה עוד, לכמות
40 שהיתה אינה נבנית, אבל נעשית היא גנות ופרדסים.' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, שכל זמן שהרשעים בעולם, חרוץ אף בעולם. אבדו רשעים מן
41 העולם, נסתלק חרוץ אף מן העולם: גמרא חנו רבנן, יצאו, הן ולא שלוחין. 'אנשים', אין 'אנשים' פחות משנים. דבר אחר, 'אנשים', ולא נשים. 'אנשים',
42 ולא קטנים. 'בני בליעל', גנים שפרקו עול ששמו מצואריהם. 'מקרבך', ולא מן הספר. 'יושבי עירם', ולא יושבי עיר אחרת. 'לאמר', שצריכין עדים והתראה
43 לכל אהר ואהר. איתמר, רבי יוחנן אמר, חולקין עיר אחת לשני שבטים. ורבי לקיש אמר, אין חולקין עיר אחת לשני שבטים. איתביה רבי יוחנן לרבי
44 לקיש, עד שיהו מדיחיה מאותה העיר ומאותו שבט. מאי לאו, אף על גב דמדיחיה מאותה העיר, אי איכא מאותו שבט, אין, אי לא, לא. שמע מינה,
45 חולקין עיר אחת לשני שבטים. לא, הנפלה ליה בירושה. אי נמי, דהבחה גיהליה במתנה. איתביה, 'ערים תשע מאת שני השבטים האלה', מאי לאו,
46 ארבע ופלא מהאי, וארבע ופלא מהאי, ושמע מינה, חולקין עיר אחת לשני שבטים. לא, ארבעה מהאי, וחמש מהאי. אי הכי, לפרוש פרושי?

קשיא

מרבית יושביה לעבוד עבודה זרה. ונתחדש בתורה שיש חילוק בין
 יחידים העובדים עבודה זרה ובין רוב העיר שעבדו עבודה זרה,
 שהיחידים נהרגים על ידי סנהדרין קטנה במיתת סקילה וממונם
 מותר בהנאה, ואילו המרובים נהרגים על ידי סנהדרין גדולה
 במיתת סייף וממונם נשרף ואסור בהנאה. ולהלן יבוארו פרטי
 הדינים בזה.
אנשי עיר הנדחת - אנשי העיר שרובם הודחו לעבוד עבודה זרה,
 אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (דברים יג ט) **יצאו אנשים בני**
כל העל מקרבך וידיחו את (אנשי) יושבי עירם, ומשמעות דברי
 הכתוב יצאו אנשים, יש ללמוד שיצאו מכלל ישראל, ואין להם
 חלק עמם לעולם הבא.
ואינן נהרגים במיתת סייף כדן אנשי עיר הנדחת, עד שיהיו מדיקה
 - האנשים שהדיחו את יושבי העיר לעבוד עבודה זרה, מאותה
 העיר - דרים באותה העיר של המודחים, ומאותו השבט - וכן
 שיהיו המדיחים בני אותו השבט של המודחים, ועד שיהיה רובם
 וכמו כן אין העיר נעשית לעיר הנדחת עד שיהיה רוב תושבי
 העיר לעבוד עבודה זרה, ועד שיהיה אנשים - וכן אינם נהרגים
 אלא אם כן היו המדיחים אנשים, ולא נשים או קטנים. אבל אם
 היהוה נשים וקטנים, או שהיה רק מיעוט של העיר, או שהיה
 מדיקה דרים מחוצה לה - חוץ לעיר, הרי דינם של מודחים אלו
 כיהודים העובדים עבודה זרה, שמייתם בסקילה וממונם מותר
 בהנאה.
וצריכין המודחים שני עדים והתראה לכל אחד ואחד, והיינו שאינם
 נהרגים אלא אם כן ישנם שני עדים על כל אחד מן העובדים
 לעבודה זרה, וכמו כן התרו העדים בכל אחד מהם קודם שעבר.
 זה הוסיף ביהודים **מבטוינים** - לענין זה חמורים היהודים העובדים
 עבודה זרה מן המרובים העובדים, שהיהודים מיתתם בסקילה
 החמורה, ולפיכך - מאחר שהחמירה עליהם התורה במיתתם,
 הקילה עליהם שממונם פלט - שאין מכלים את ממונם עמם,
 ומותר הוא בהנאה, ואילו המרובין העובדים עבודה זרה, הקילה
 עליהם התורה שמייתם בסייף, ולפיכך החמירה עליהם שממונם
 אבד, שיש לשורפו ואסור בהנאה.
 המשנה מבארת כמה דינים לגבי עיר הנדחת הנלמדים מן
 המקראות העוסקים בה: נאמר במקרא (שם יג ט) **הכה תכה את יושבי**
העיר הזאת לפי חרב, וכיון שלאחר שאדם נמצא בעיר שלושים יום
 הוא נחשב מיושבי העיר, לכן יש לדייק מתיבת 'יושבי' שהתקשרת
 והתקשרת - שיהיה של רוכבי חמורים וגמלים, העוזרים מפקדם
 למקום, ונתעבבה בעיר הנדחת שלושים יום, הרי אלו מצילין אותה,
 כלומר, אם רוב יושבי העיר הודחו לעבוד עבודה זרה, ומיעוט
 אנשי העיר לא הודחו עמהם, אזי דינה של העיר להיות 'עיר
 הנדחת', אבל אם יש בה שירה של רוכבי גמלים וחמורים
 שנתעבבו בה שלושים יום, ולא הודחו לעבודה זרה, וכאשר הם
 מצטרפים למיעוט נמצא שרוב אנשי העיר לא הודחו, מצילים הם
 את כל יושבי העיר שאין ממונם אובד, שהרי אף שירה זו בכלל
 יושבי העיר הם, אלא הורגים את המודחים כדן יחידים העובדים
 עבודה זרה. (שנאמר) **החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה**
לפי חרב (שם), מכאן אמרו חכמים, שנכסי הצדיקים שבתוכה - בתוך
 העיר, והיינו, אלו שלא נידחו לעבוד עבודה זרה, או צדיקין - אף
 נכסיהם נשרפים בכלל נכסי שאר אנשי העיר, אבל נכסיהם
 שבהוצאה לה פליטין - אם יש לצדיקים אלו נכסים מחוץ לעיר,
 נותרים הם לפליטה, ואין צריך לשורפם, שכן יש לדייק מלשון
 המקרא 'אותה' שאין לשרוף אלא מה שבתוכה, והנכסים של
 הרשעים, והיינו, אלו שנידחו לעבוד עבודה זרה, אזי בין אלו
 שבהוצאה לה - בתוך העיר, ובין אלו שבהוצאה לה - אף נכסים שיש להם
 בעיר אחרת, הרי אלו או צדיקין, שכן יש לרבות מלשון המקרא 'זאת

אמר לפניו משה, רבונו של עולם, והאם לא כך אמרת לי שאתה
 ארך אפים אף לרשעים, והיינו דתיב - וזהו פירוש הפסוק (במדבר
 יד ט) **ועתה יגדל נא פת' ה' פאשר דברת לאמרי,** וכאשר דיברת'
 היינו כפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא שהוא ארך אפים גם
 לרשעים, ומכאן מוכח כדעת האומר שכשראה משה רבינו מדת
 ארך אפים' השתחוה מתוך שמחה, שהרי דבר זה היה לאחר
 שחטאו ישראל בחטא המרגלים, ובקש משה רבינו מה' שימחל
 להם, וכשראה בחטא הקדוש ברוך הוא מזכיר את המדה 'ארך אפים',
 שהיא אף לרשעים, שמת.
 מספרת הגמרא מעשה בענין זה: **רבי חנא הוה סליק ואזיל פדרנא**
דבי רבא בר שילא - רבי חנא היה עולה במדרגות בית המדרש של
 רבא בר שילא, שמעיה להווא ונוקא - שמע ילד העוסק בתורה
 דאמר את הפסוק (תהלים צג ה), **עדתיך נאמנו מאד לביתיך נאנה קנש**
ה' לארץ ימים' וסמיה ליה - והרי סמוך וקודם לזמור זה נאמר (שם
 א ז) **תפלה למשה וגו' איש האלהים,** ואם כן מוכח שאף את
 הפסוק 'עדתיך נאמנו מאד' וגו' אמר משה רבינו, ולפי זה אמר
 רבי חנא, שמע משה - מוכח מפסוק זה שמשה רבינו 'ארך אפים'
 ראה, ומחמת מידה זו השתחוה, שמידה זו רמוזה בלשון 'ה' לאורך
 ימים' שבזמור זה, ועל זה אמר משה 'עדתיך נאמנו מאד', שכבר
 ראה מדה זו בהר סיני, וכמו שהתבאר בברייתא לעיל.
אמר רבי אלעזר, אמר רבי תינא, עתיד תקדוש ברוך הוא להיות
עמיה בראש כל צדיק וצדיק - לתת מכבודו על ראשי הצדיקים,
 ככתב, שנאמר (ישעיה כח ט) **ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעמית צבי**
ולצפירת לשאר עמו' וגו', מבארת הגמרא: מאי - למי יהיה
 ה' לעמית צבי ולצפירת תפארה, לעושים רצונו ומצפים לישועתו,
 שצבי הוא לשון רצון, ו'צפירת' הוא לשון ציפייה לישועת
 ישראל, שהיא תפארת לה'. יכול לכל - האם יהיה כן לכל מי
 שעושה רצונו, ואף שמתגאה, תלמוד לומר 'לשאר עמו', והיינו למי
 שמשים עצמו בשרים - כשארית שאינה נחשבת, ואינו מתגאה.
 הגמרא מביאה את המשך הפסוקים בישיעה, ומבארת עוד איזה
 צדיקים יזכו שהקב"ה יהיה עטרה לראשם: נאמר בפסוק (שם כח ו)
ולדות משפט ליושב על המשפט ולבנוה משיבי מלחמה שעה,
 מבארת הגמרא: 'ולדות משפט' היינו מי ששופט את רוחו ורצונו,
 וזה הוא הרוצה את יצרו - בועט ביצרו וחוזר בתשובה מעבירות
 שעשה. 'וליושב על המשפט' זה דין הדין הן אמת לאמתו.
ולבנוה, זה המתנבך ביצרו, שמגביר את היצר הטוב על היצר
 הרע, שכשומר לו היצר הרע לחטוא, לא זו בלבד שאינו חוטא,
 אלא הולך ומקיים מצוה. 'משיבי מלחמה,' זה שנושא ונותן
 במלחמתה של תורה. 'שעה,' אלו בני אדם שמשפתיים ומעריבין -
 באים בהשכמת הבוקר ויוצאים רק בערב, כתיב **כנסיות וקתי**
מדרשות, ולשון 'שעה' היינו שנעשים כשוערים' לפתוח את
 הדלתות בהשכמה, ומאחרים שם עד זמן נעילת השערים בערב.
אמרה מדת הדין לפני תקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מה נשתנו
אלו שיש בהם מדות אלו, שאתה מעטר את ראשם, מאלו שאין
בהם מדות אלו. אמר לה הקדוש ברוך הוא, **ונם אלה פניו שנו**
ובשכר תעו [וגו'] פקו פליגיה' (שם כח ו), ואין לשון 'פוקה' אלא
 גיהנם, שנאמר (שמואל א' כח לא) **לא תהיה זאת לך לפוקה,** ואין לשון
 פליגה אלא דייגין, שנאמר לגבי הנוגף אשה הרה שמחייבים אותו
 הדיינים לשלם לבעלה את דמי הולדות (שמות כא כג), **ונתן בפלגים'**
 כלומר, גם הדיינים והחשובים שבדור טעו על ידי דייגין, וכשלו אף
 בהוראה ודיני תורה, ולכן לא יזכו לעטרה שבראש הצדיקים.

משנה

משנה זו עוסקת בדינם של אנשי עיר הנדחת, והיינו עיר שהודחו

56 רוב יושבי העיר ודינם בסיף, ולפיכך מכאן ואילך יש להרוג את
 57 החוטאים בסיף כדן מרובים העובדים עבודה זרה ולאבד את
 58 ממונם.
 59 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בענין זה: **איתמר**, רבי יוחנן אמר,
 60 דנין וסוקלין דנין וסוקלין, עד מחצית מבני העיר ומכאן ואילך
 61 נידונים בסיף. וריש לקיש אמר, מרביין לתן פתי דינין, כלומר, יש
 62 להושיב בתי דינים רבים ברחבי העיר, ולדון בהם את כל יושבי
 63 העיר ביום אחד. ועל ידי כך יהא ניתן לגמור את דינם של כל
 64 החייבים באותו היום, ובאם אכן הודחו רוב יושבי העיר יומתו
 65 הכל בסיף, ולא יהא בכך משום עינוי הדין.
 66 ומתוך דברי ריש לקיש מבואר, שאנשי עיר הנדחת נהרגים על ידי
 67 בתי דינים של סנהדרין קטנה. ועל כך מקשה הגמרא: איני - וכי
 68 אפשר לומר כן, והאמר רבי הווא בר יוסי אמר רבי אושעיא שיש
 69 לדרוש מן הכתוב (דברים יז) העוסק ביחיד העובד עבודה זרה
 70 'והוצאת את האיש ההוא או את האשה התיא אשר עשו את הדבר
 71 הרע הזה אל שערך וגו' וסוקלתם באבנים ומתו, שרק איש ואשה
 72 אהה מוציא לשערך, כלומר, שרק יחידים העובדים עבודה זרה
 73 נידונים למיתה בסנהדרין קטנה היושבת בשערי כל עיר, ואי אהה
 74 מוציא את כל העיר בולה לשערך, שאם כל אנשי העיר עבדו
 75 עבודה זרה, אין דינים אותם בבית הדין היושב בשערי העיר, אלא
 76 בסנהדרין גדולה שבירושלים.
 77 מתרצת הגמרא: אלא את לומר את דברי ריש לקיש באופן כזה,
 78 מרביין לתן פתי דינין באותה העיר, ומעניינין הדינים בדינין של כל
 79 בני העיר, ואם נתחייבו רוב אנשי העיר בדינם מפקינין להו -
 80 מעלים אותם לבית דין הגדול שבירושלים, וגמרי להו לדיניהו
 81 וקמלי להו - ושם גומרים את דינם והורגים אותם.
 82 שנינו במשנה: הנה תבה את יושבי העיר וכו' החמרת והגמלת
 83 העוברת וכו'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, החמרת
 84 והגמלת - שירה של רוכבי חמורים וגמלים העוברת במקום
 85 למקום, אשר לנו תנופה וישנו בלילה בתוך העיר והודחו עמה
 86 לעבוד עבודה זרה, הדין בזה כך הוא, אם נשתחו ונתעבכו שם
 87 שלשים יום, דינם כדן אנשי העיר, שהן נהרגים פמית סייף וקמונין
 88 אהב, אך אם שהו בעיר פחות מיכן - פחות משלשים יום, אזי אין
 89 הם נידונים בכלל אנשי העיר, אלא דינם כיהודים העובדים
 90 עבודה זרה, שהן נהרגים בסקילה וקמונין פלג - מותר הוא בהנאה.
 91 מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שאם שהו בעיר רק שלשים יום
 92 כבר נידונים הם כאנשי העיר, ורמיהו - והלא יש להקשות על כך
 93 מדברי המשנה (בבא מציעא דף ע"ג) פהת אדם בעיר ויהיה נידון כאנשי
 94 העיר לענין שיתחייב להשתתף בתשלום צרכי העיר, שנים עשר
 95 חדש, ויש להוכיח מכאן שבפחות משנים עשר חודש אינו נידון
 96 כאנשי העיר.
 97 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא - אין להקשות סתירה בין
 98 המשנה לברייתא, לפי שכל אחת מהן עוסקת בענין אחר, הא
 99 למיתו מפני מה - הברייתא עוסקת בענין מתי נידון האדם כאחד
 100 'מבני העיר, ובה הדין הוא שעד שנים עשר חודש אינו נידון כבני
 101 העיר, הא למיתו מיתיה מהא - אך המשנה עוסקת בענין מתי נידון
 102 האדם כאחד 'מיושבי העיר, ולענין זה די בשלשים יום. ומכיון
 103 שלגבי עיר הנדחת נאמר (דברים יג טו) 'הכה תכה את יושבי העיר',
 104 יש ללמוד שדי בכך שיהיה האדם 'מיושבי העיר' כדי שיתחייב
 105 עמהם, ולפיכך נתבאר במשנה שאם שהתה היירה בעיר שלשים
 106 יום דינם בסיף וממונם אבד כבני העיר.
 107 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שיש חילוק בין 'בני העיר' ל'יושבי
 108 העיר': והתניא - ואכן כך שנינו בברייתא, המודר הנאה - אדם
 109 שנדר שלא יהנה מעבד עבודה זרה, אמנת לאחר שכבר נידונו
 110 שם שנים עשר חדש, אזי נידון הוא כאחד מבני העיר, ואסור לנדר

1 קשיא - אכן קשה ליישב את לשון המקרא לדעת הסובר שאין
 2 חולקים עיר אחת לשני שבטים.
 3 הגמרא מביאה ספק בדיני עיר הנדחת: איבעיא להו, עיר שהודחו
 4 יושביה לעבוד עבודה זרה מאליהו - מעצמו, בלא שידחום
 5 אנשים אחרים, מהו, האם נוהג בהם דין עיר הנדחת או לא.
 6 ומבאר הגמרא את צדדי הספק: מצד אחד יש לומר, וידיחו אהב
 7 רחמני - התורה אמרה שדין עיר הנדחת הוא דווקא באופן כזה
 8 שהדחום אנשים אחרים ולא באופן שהודחו מאליהו, ולפיכך אין
 9 חלים עליהם דיני עיר הנדחת, או דילמא אין זה מעכב, אלא הדין
 10 תלוי בכך שרוב יושבי העיר עבדו עבודה זרה, ואפילו אם הודחו
 11 מאליהו נאמרו בהם דיני עיר הנדחת.
 12 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מן המשנה: תא שמע, שנינו
 13 במשנה שאם הדיחו נשים וקמנים אין העיר נעשית לעיר הנדחת.
 14 ואם נאמר שאפילו באופן שהודחו יושבי העיר מאליהם נעשית
 15 העיר לעיר הנדחת, אם כן יש לתמוה אמאי - מדוע אם הדיחה
 16 נשים וקטנים אינה נעשית לעיר הנדחת, הרי אף אם אין הנשים
 17 והקטנים חשובים כמדויחים, מכל מקום ליהו בהודחו מאליהו - יש
 18 לנהוג ביושבי העיר כאילו נדחו לעבוד עבודה זרה מעצמם.
 19 ובהכרח צריך לומר שאין חלים דיני עיר הנדחת כשהודחו יושבי
 20 העיר מאליהם.
 21 דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן לומר
 22 שאם הודחו מאליהם יש בהם דין עיר הנדחת, ואף על פי כן אם
 23 הדיחה נשים וקטנים אין בהם דין זה. משום דהנה פתי נפשיהו
 24 גרידי - אלו שהודחו מאליהם נמשכו אחר רצון עצמם, ונמצא
 25 שאדוקים הם מאד במעשיהם, ולפיכך יש לנהוג בהם כדן יושבי
 26 עיר הנדחת, אבל הני פתי נשים וקמנים גרידי - אלו נמשכו אחר
 27 נשים וקטנים, ונמצא שאין הם אדוקים כל כך במעשיהם, ועשויים
 28 לחזור בהם מדרך הרעה, ולפיכך יתכן שאין לנהוג בהם דין עיר
 29 הנדחת.
 30 שנינו במשנה: אין העיר נעשית לעיר הנדחת עד שיודה רובה.
 31 מבררת הגמרא: הוי עבדין - באיזה אופן נעשית עיר הנדחת.
 32 כלומר, מאחר ונתבאר שאין העיר נעשית נדחת עד שיודחו רוב
 33 יושביה, ונתבאר עוד שצריך עדים והתראה לכל אחד מבני העיר,
 34 נמצא שאי אפשר לדון את כל יושבי העיר בבת אחת אלא יש
 35 לדון כל אחד בפני עצמו, ומעתה יש להסתפק באיזו מיתה יש
 36 להמית את המחצית הראשונה של בני העיר, שהרי אי אפשר לדון
 37 אותם מיד למיתת סייף כדן אנשי עיר הנדחת, לפי שאין אנו
 38 יודעים עדיין האם יוכרע דינם של רוב יושבי העיר לחובה,
 39 ומאידך אי אפשר לסוקלם כדן יחידים העובדים עבודה זרה,
 40 שמא יוכרע דין הרוב לחובה, ונמצא שדינם בסיף.
 41 מבאר הגמרא: אמר רב יהודה, דנין וחוקשין דנין וחוקשין, כלומר,
 42 יש לדון כל אחד מבני העיר בפני עצמו, ולאחר שנגמרו דינו
 43 לסקילה, כדן יחיד העובד עבודה זרה, יש לחובשו בבית האסורים
 44 עד שיתברר האם רוב יושבי העיר עובדי עבודה זרה הם, ובאם
 45 כך הדבר יש לחזור ולדון את כולם כדן אנשי עיר הנדחת, שהם
 46 נהרגים בסיף וממונם אובד.
 47 אמר ליה עולא לרב יהודה, אם אתה עושה כן, נמצא אהה מענה
 48 ונתעבכו את דין של אלו הראשונים, שהרי לאחר שנגמרו דינם
 49 למיתה אתה מעכב את ביצוע גור הדין עד שידונו את רוב אנשי
 50 העיר, ויש בזה איסור משום עינוי הדין.
 51 אלא אמר עולא, דנין וסוקלין דנין וסוקלין, כלומר, מתחילה יש
 52 לדון כל אחד מבני העיר, ואם נתחייב מיתה יש להמיתו מיד
 53 בסקילה, כדן יחיד העובד עבודה זרה, אמנת לאחר שכבר נידונו
 54 מחצית מיושבי העיר למיתה, נמצא שמכאן ואילך אם יתחייב
 55 אדם נוסף על שעבד עבודה זרה, נתברר הדבר למפרע שהודחו

49 שכחוצה לה. שאם היו צדיקים דרים בתוכה והיו להו נכסים מופקדים במקום אחר
50 ביד אחרים אין מחזיקין אותן אבל נכסים שיש להם באותה העיר מחזיקין אותן
51 וטעמא מפורש לקמן: אמר ר"ש מפני מה וכו'. בכל דוכתי דרש ר"ש טעמא דקרא:
52 ה"ג אמר מר ואת כל (שללה) אשר בה לרבות נכסי רשעים שבחוצה לה: אמר רב
53 חסדא ונבקצין לתוכה. נכסי רשעים
54 הקרובין לעיר שכולים לקבצם לתוך העיר
55 באותו יום עצמו שבנסין שלל העיר לרחוב
56 לשורפין ון אבדים עמה אבל רחוקים דאין
57 מגיעין לעיר אינן אבודים דוקא שכבר היו
58 לתוכה הלכין שמשכשו היו מופקדים היו
59 אחרים אבל לא היו מעולם בתוכה כגון
60 דנפלה להם בירושה לא קרינא ביה שללה
61 ואין הממון אבד אלא ידוהו. דבני עיר
62 הנדחת מופקדים הם בעיר אחרת: הא
63 אמר. רב חסדא ונבקצין לתוכה וזא אין
64 נבקצין: וקבל עליו אחריות. בני עיר הנדחת:
65 כמאן דלא פליג. איא לכזית בשר בלא
66 שחיטה ואפילו שחטה משחט אין בשחיטתו
67 כלום דלא לשחיטה קיימא אלא למיתה
68 ושחיטתו הו זיא מיתת בהמה ואין יחזר
69 אפילו החי שאין של עיר הנדחת דכי שח
70 לסימן דעיר הנדחת אינו שוחט אלא ממת
71 ולא מהניא ביה שחיטה: עישה. כל אימת
72 דבעי פליג לה ואין חלק של עיר הנדחת
73 מעורב בה: ל"ש שחטה משחט ל"ש קמלא
74 קמטיל. דבין בשחיטה ובין בהריגה קרינא
75 ביה לפי חרב דאפילו שחטה מיתה בעלמא
76 היא ולא מהני מידי או דילמא לפי חרב
77 היינו שלא כדרך שחיטה אבל דרך שחיטה
78 מהניא לה לטרה מידי נבילה דנהי
79 דלאבילה איסורה ואיסור הנאה הוא אבל
80 תינהי לטרה מידי נבלה: שיער נשים
81 צדקניות. שבעיר הנדחת מהו אי הו בכלל
82 ואת כל שללה שתרף או לא: רשעיות.
83 פשיטא לן דשרף עם שלל העיר: תלישה.
84 שצריך לגלחה: פאה נכרית. גידול שח
85 שערות דעלמא שעושין לנוי קא מבעי ליה
86 לרב יוסף אם של צדקניות הוי: מחובר
87 בגופה. שנקשר בה: בגופה דמי. וכשם שאין
88 שורפין מלבושין שעליהן שהרי צדקניות הן
89 כך אין שורפין אותו גידול: דתלי כבמא.
90 תלה אותו גידול ביתו דאין שורפין בו
91 עכשה: כיון דעייילא ונפקא. רגילה לקשרה
92 תדיר אף על פי שלא קשרתו עכשו כל
93 מקום שיחא שם נדון כמלבוש שעליה דכל
94 שעתא דעתא עליה תתא: מלבושין זמני:
95 רחובה מעיקרא משמע. רחובה שהיה לה
96 מתחלה ולא שעושין לה רחוב עכשה:
 הוי

1 קשיא. לשון הפסוק קשה לתרץ למיד חולקין אבל לא מיתוב: גידול. בדל"ת
2 נמשכין וכן גרים רבי כבוליה הישם מגרדי גרדי וגיל שהוא לשון גרדא דמפרשין
3 אחד על שם שהוא יחיד משוך ומפורש הוא מן הכל ואין לאחרים סביביו ולשון
4 יחיד הוא ואין דומה לו בפסוק (דומה לו) אבל גורדו ומעמידו על גלדו (רה"ד)
5 כו) הוא לשון בעיר דומה לו בפסוק (איוב
6 ב) וקח לו חרס להתגרד בו בדל"ת ופי' לשון
7 חטיטה שמחטט וגורד בסכין או בכל דבר
8 וגורר בריש לשון עברי הוא כמו (שבת ד'
9 כב.) גורר אדם מטא כשה ושלחן וכן (ב"ב ד'
10 פו.) היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא: בתי
11 נפשיהו גירדי. ומעשיהם מעשה ואדוקים
12 ביותר הואיל ומעצמם הם נדחין ודין הוא
13 שיעשה עיר הנדחת: אבל הני דהתורה בתי
14 נשים וקטנים גירדי. שאין אדוקים כ"כ: היכי
15 עבדינן. היאך נעשין רובא נדחים הואיל
16 דצריכין עדים והתראה לכל אתה דין אחר
17 וחובשין. כשוראין ב' או ג' מהם עובדים ע"ז
18 לא יסקלו אותן ומניחין כל האחרים מלסקל
19 אבל דאן אותם לסקילה וחובשין אותם
20 בבית הסהר וכן עושין עד שרואין אם
21 מצטרפין לרובא וחוזרין ודין אותה דין אחר
22 להריגה ומאבדין את ממונם: ומענה את
23 דינא. שלאחר שנגמר דינם אתה משעה
24 אותם ומענה את דינם: דין וסוקלין. עד
25 חצין דמחוקינן להו כחידים ודין וסוקלין
26 ומחצין ואילך נתברר הדבר למפרע
27 שהודחו רובא והוו כסיף וממונם אבד
28 ומחצין ואילך אי אתה רשאי למשכן
29 למיתה המורה: ור"ל אמר מרבין להם בתי
30 דין. לאו משום דאין דנין ב' ביום אחד דהא
31 אמרת בפרק נגמר הדין (לעיל מו.) דבמיתה
32 אחת דנין אלא משום דנפיש עדים לכל
33 אחד ואחד ואין פנאי לחקור כל אחד ואחד
34 ביום אחד מרבין להם בתי דינים כדי
35 שתתקבל עדותן ביום א' ויגמר דין כולם
36 ביום אחד: לישעריך. לביד שבשעריך הדינו
37 סנהדרי קטנה: ואי אתה מוציא. אלא
38 בסנהדרי גדולה: אלא מרבין להם בתי דינים
39 ומיעיני בריניהם. אם הו מרובים ואם הודחו
40 רוב מעליה את כולן לביד הגדול: כמה יחא
41 בעיר. משנה בהשותפין: ויהא באנשי העיר
42 ליתן עבוריך העיר: למיהו כבני מתא.
43 שיחא נקרא כבני העיר אין נקרא בפחות
44 מ"ב חדש אבל להקרות מיושבי העיר כיון
45 ששהה ל' יום נקרא מאנשי העיר וקרינן בהו
46 את יושבי העיר הנאה: והתניא. בנחותא:
47 המורד הנאה. שאומר הרי עלי קונם אם
48 אהנה: החרם אותה פרט לנכסי צדיקים

36 לימא דעיר אחרת, ואיתנהו בגנה, פשיטא דמוותרין, לאו שללה הוא. ואלא, דידהו ואיתנהו בעיר אחרת, אי דנקבצין לתוכה,
37 אמאי מותרין? ואי אין נקבצין לתוכה, הא אמרה תרא זמנא? לא, לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתוכה, והכא במאי עסקינן,
38 כגון דקביל עליה אחריות. מהו דתימא, כיון דקביל עליה אחריות, כדריה דמי, קא משמע לן. אמר רב חסדא, בתקנה, חציה
39 של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת, אסורה. עישה, חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת, מותרת. מאי טעמא, בתקנה,
40 כמאן דלא פליגא דמניא. עישה, כמאן דפליגא דמניא. בעי רב חסדא, בתקנה עיר הנדחת, מהו דיתיתניו בה שחיטה למתרה מידי
41 נבילה. לפי חרב' אמר רחמנא, לא שניא שחיטה משחט, לא שניא קמלא מקטל. או דלמא, כיון דשחיטה, מהניא לה שחיטה,
42 מאי, תיקו. בעי רב יוסף, שיער נשים צדקניות, מהו. אמר רבא, הא דרשעיות אסור? 'תקבץ ושרפת' פתיב, מי שאינו מחוסר
43 אלא קביצה ושריפה. יצא זה, שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה. אלא אמר רבא, בפנייה נכרית. היכי דמי, אי דמחובר בגופה,
44 כגופה דמניא. לא צריכא דתלי כבסימא, כנכסי צדיקים שבתוכה דמי ואבד, או דלמא כיון דעייילא ונפקא פלבושה דמי, תיקו:
45 ואת כל שללה תקבוצין אל תוך רחובה' וכו': תנו רבנן, אין לה רחוב, אינה נעשית עיר הנדחת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא
46 אומר, אין לה רחוב, עושין לה רחוב. במאי קמיפליגי, מר סבר, 'רחובה' מעיקרא משמע. ומר סבר, 'רחובה' השתא נמי משמע:
 וההקדשות

רש"י

1 היו בה קדשי מזבח. כגון עולות ואשמות של רשעים בתוכה נהי דלא קרינן בהו
 2 את כל בהמתה לפי חרב דהא לא בהמתה היא אלא בהמת שמים אלא מאיסותא
 3 הוא להקריב קרבנות של רשעים הללו שהודחו הלכך ימותו כונסין אותן לכיפה
 4 ומאכלין אותן שעורין עד שבריסן נבקעת דאכלו מהיהם אסור כדלקמן: שנאמר
 5 כלל לה אלהיך לוי: ור"ש אומר וכו' לקמן
 6 מפרש טעמא: וזב רשעים תועבה. ואפילו
 7 דמיהן אסורין: ור"ש הוא דאמר. בהזב
 8 (ב"מ נו) קדשים שחייב באחריותן ממון
 9 בעלים הוא ויש בהם אונאה הלכך לענין
 10 עיר הנדחת נמי מוקד בעלים הוא ודייניהו
 11 לפי חרב כשאר בהמות שבתוכה והלכך
 12 אסורין דמיהן בהנאה והאי דקאמר ימותו
 13 ולא אמר שיתרומו אותה עמהם משום כבוד
 14 שמים: ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר.
 15 בפי' דב"ק (ד' יב) מעלה מעל בה' לרבות
 16 קדשים קלים שהם ממנו והואל וממנו הם
 17 אסורים בהנאה דאפילו דמיהן בהמתם
 18 מיקרו אבל קדשי קדשים אמאי ירעו דהא
 19 דהאי הם עצמם אינם קרבים דזב רשעים
 20 ותועבה אלא ירעו עד שיתאבדו וימכרו
 21 ופלו דמיהם לנדבה: א' הכי מרתבי סיפא
 22 וכו'. דקא מפליג בין קדשי מזבח לקדשי בדק
 23 הבית: ליפלוז וליתני בדידה. בקדשי מזבח
 24 עצמן בין קדשים קלים לקדשי קדשים:
 25 דלמיתה אולא. כדאמרין (תמורה ד' טו)
 26 חמש חטאות מותרות: לא פסיקא ליה. למיתה
 27 קדשי קדשים דעיר הנדחת ירעו דכיון דמתו
 28 להם אותם רשעים אי איכא חטאות
 29 שהפרישו בחייהם אזלי למיתה וכל חטאות
 30 שמתו בעליהם מותרות במסכת הוריות (ד' ו)
 31 מפרש טעמא אבל שאר קדשי קדשים כגון
 32 אשמות שמתו בעליהם ירעו: דאתנהו
 33 בעיניהו. דהן עצמן דאי אינן קרבים משום
 34 זב רשעים תועבה: אבל הכא דאיכא
 35 למימר ירעו ויפלו מהיהם לנדבה: כיון
 36 דאשנתו. ליכא הכא זב רשעים תועבה:
 37 ולא בהמת כבוד ומעשר. שאם היו בה
 38 בכורות או מעשר בהמה שהוא של ישראל
 39 וחלבו דמנו קרב אין מחרימין אותו עמה
 40 ולא מפקי בהמתה: שלל שמים הוא.
 41 ומשללה נקדש: אלא בכלעי מוסיף. שאן
 42 בהם חלק לגבוה אלא נאכלין לבעלים
 43 שללה ניהו אמאי אין מחרימין אותן עמה:
 44 לעולם בכלעי מוסיף. ואפ"ה אין נשרפין
 45 עמה דרשינן לקרא הכי בהמתה למי
 46 שנאכל לבעלים בתורת בהמתם יצאו אלו
 47 שיש להם שם לוי שאן נאכלים בתורת
 48 בהמתם שאן אומרין בהמת עיר הנדחת:
 49 אלא בהמת כבוד ומעשר של עיר הנדחת:
 50 ופליגא. הא דרבינא אדשמואל דאמר
 51 שמואל עלה דהא מילתא דר"ש כי הוה
 52 קשיא לן כמאי עסקינן הוי מתרץ הכי הכי
 53 קרב והכל נפדה: מאי קאמר ה"ק. כל שהוא
 54 קרב לגבוה כשהוא תם וכשהוא בעל מום
 55 צריך פרייה כגון שאר קדשים קלים חוץ
 56 ממעשר בהמה ובכור ונהו משללה נפקא

רש"י

דאין מחרימין אותם עמה דהואיל וצריכי פרייה במומן שלל שמים קרינן ביה ופליג
 עליה דת"ק דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא: וכל שקרב כשהוא תם ואינו
 נפדה כשהוא בעל מום. אלא נאכל לבעלים כגון בכור ומעשר הוא לאו שלל
 שמים מקרו ואפילו בתמותן ולא מצי למפרך והא בתמותן שלל שמים הוא שהיה
 נאכלו בממנו והלכך אעטריך בהמתה
 למעוטי בכור ומעשר תמימים דמשללה
 ליכא למעוטיניהו והיינו פליגא דאיהו מוקד
 לה אפילו בתמימים דקסבר בכור ומעשר
 בעלי מומין בהמתה קרינא ביה ובסיף
 תרומה ביד ישראל. שערינן לא נתנה לכהן
 דאפילו אותו ישראל רשע הוא תרומה
 שבידו אינה נשרפת עם שאר שללה דהא
 לא ידידה הוא דשמתו היה נתנה לכהן צדיק
 שבוחרת לה הלכך אינה נשרפת דהיינו
 כפקוד דעיר אחרת ותאנהו בגוה דאמר
 לעיל דמותרין נהי דאביכלה לא שרינא לה
 דשמתו היה נתנה לכהן רשע שבתוכה הלכך
 יקבו אבל תרומה ביד כהן דממוניה הוא
 תשרף: וקתני יגונו. א"ע"ג דממוניה הוא לא
 אמר תשרף: אלא תרומה ביד כהן.
 דממוניה הוא ולא מולולין לא כולי האי
 הואיל וקדש הוא: לכהן שבעיר אחרת.
 כלומר לכהן שלא הודח עמוק: אבל
 בגבולין. שאן לה היתר אביכלה אלא בפרייה
 ד"ה פטורה מן החלה דממון גבוה הוא ל"א
 אבל בגבולין דאין לה היתר אביכלה בשעת
 חיוב חלה דהיינו בשעת גלגול העיסה לא
 קרינא ביה ראשית עריוטיהם (במדבר טו)
 ואפילו פדאה לאחר מיכן פטור מן החלה: א'
 דברים נאמרו בירושלים. בפ' מרובה ובק'
 (פב) חשבי לזה: אלא בעיר אחרת ואכסין
 לנהו. שהיה אותו מעשר שני של אחד מבני
 עיר הנדחת והעלו אותו לירושלים קודם
 שהודחה ואח"כ הודחו אם כן אמאי יגונו
 לשתרו נמי באביכלה דהא קלטינהו מחיצות
 דהיינו חומה: אלא לאו בגבולין. ולא מטי
 ליה וקתני יגונו ואינו יוצא לישוף בתמיה:
 ואם איתא. דבגבולין לדיה ממון גבוה הוא
 לשתרי נמי באביכלה אלא לאו ממון הדיט
 הוא ונהי דבשריפה לא משום זילותא
 לעולם דעיר הנדחת ואסקיה לנהו.
 ודקאמרת לשתרו נמי באביכלה דהא קלטוהו
 מחיצות: הכא כמאי עסקינן כשנממא. דלאו
 בר אבולי בטומאה הוא דכתיב (דברים כו)
 לא בערתי ממנו בטמא ולקמן פריך מאי
 איריא עיר הנדחת אפילו בחוצה לה: ואפילו
 בירושלים. לאחר שנכנס וא"ע"ג דדרשינן
 (שם יד) כי ירחק ממך המקום וצרת הבסק'
 בידך ברחוק מקום אתה פודה וצר ולא
 בקרוב מקום: ואין שאת אלא אביכלה. היק'
 אור כי ירחק ממך המקום או כי לא תוכל
 לאכולו שנטמא וצרת הבסק בידך בלקוח.
 שכבר הוציאה בהוצאה לכסף מעשר
 ונתנהו בין ושכר ובשר ונטמא אותו לקח
 דההוא לית ליה פרייה וכי קאמר ר"א
 במע"ש גופיה שהעלה פירות מע"ש
 לירושלים ונטמא:

ולפירקיה

ממון הדייט הוא. אכל בגבולין דבירי הכל פטור. מתיב רב יוסף, מעשר שני וכתבי הקדש
 יגונו. כמאי עסקינן? אולימא בירושלים, מי הווי עיר הנדחת, והתניא, עשרה דברים נאמרו בירושלים, וזו אחת מהן, אינה
 נעשית עיר הנדחת. ואלא בעיר אחרת, ואסקוהו לנהו, הא קלטוהו מחיצות. אלא לאו, בגבולין וקתני יגונו. לא, לעולם דעיר
 אחרת, ואסקוהו לנהו. והכא כמאי עסקינן, שנממא. ולפירקיה, דאמר רבי אלעזר, מניין למעשר שני שנממא שפודין אותו אפילו
 בירושלים, תלמוד לומר 'לא תוכל לשאתו', ואין 'שאת' אלא אביכלה, שנאמר 'וישא משאת מאת פניו'. הכא כמאי עסקינן, בלקוח.
 ולפירקיה

56 עצמם, בין קדשי קדשים לקדשים קלים, ולומר כן, בְּמִתְּחִיל קָדְשִׁים
 57 אֲמֹרִים שקדשי מזבח דינם למיתה, דווקא בְּקִדְשֵׁי קָלִים שהם
 58 ממון בעלים, ודינם למיתה בכלל שלל עיר הנדחת, אֲבָל קִדְשֵׁי
 59 קָדְשִׁים שממון הקדש הם יָפְדוּ.
 60 מתרצת הגמרא: שאכן יכולה היתה הברייתא לומר כן, אך מִיָּנֵי
 61 דְּאִיכָּא חֲסִינָא שְׂמִיתוּ בְּעֵלְיָה דְּלְמִיתָה אֲוִלָּא לָא פְּסִיקָא לִיהּ, כלומר,
 62 אין הברייתא יכולה לומר שכל בהמה שהופרשה לקרבן של
 63 קדשי קדשים תיפדה, לפי שהחטאת אף היא בכלל קדשי קדשים,
 64 והדין הוא שבהמה שהופרשה לחטאת ומתו בעליה תמות אף
 65 היא ואין מועילה בה פדיה, ונמצא, שבהמת עיר הנדחת
 66 שהופרשה על ידי רשעי עיר הנדחת לקרבן חטאת דינה למיתה,
 67 מכיון שממיתים את בעליה, ורק בהמת עיר הנדחת שהופרשה
 68 לעולה או לאשם תיפדה, ומאחר שאין הדבר פסוק ומוחלט, לא
 69 חילקה הברייתא בדין זה בין קדשי קדשים לקדשים קלים, אלא
 70 בין קדשי מזבח לקדשי בידק הביית.
 71 הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש:
 72 בְּשִׁלְמָא - הדבר מובן מדוע רבי יוחנן לא אָמַר פְּרִישׁ לְקִישׁ הסובר
 73 שרק קדשים קלים שממון בעלים הם ימותו אבל קדשי קדשים
 74 יפדו, משום דְּכִתְבִּי 'זֶבַח רְשָׁעִים תֹּעֲבָה', ומכיון שכך הוא סובר
 75 שאף קדשי קדשים ימותו ואין להם תקנה בפדיה, אֲלָא רִישׁ לְקִישׁ
 76 הסובר שקדשי קדשים יפדו, מֵאַיִן מְעַמָּא לָא אָמַר בְּרַבִּי יוֹחָנָן שִׁישׁ
 77 להמית את כל הקרבנות משום 'זבח רשעים תועבה'.
 78 מבארת הגמרא: אָמַר לָךְ רִישׁ לְקִישׁ, כִּי אָמְרִינָן - מתי אמרים אנו
 79 שיש לפסול קרבן משום 'זֶבַח רְשָׁעִים תֹּעֲבָה', הֲנִי מִיָּלֵי הִיבָּא
 80 דְּאִתְּנָהוּ בְּעֵינֵיהוּ - רק באופן שהקרבן של הרשע עומד בעינו
 81 לפנינו, אֲבָל הָבָא - אך כאן לענין קרבנות עיר הנדחת, שאין
 82 מקריבים את הבהמות עצמן אלא פודים אותן וקונים בדמיהן
 83 קרבנות אחרים, אין בכך משום 'זבח רשעים תועבה', דְּכִינָן
 84 דְּאִישְׁתֵּי אִישְׁתֵּי - שמאחר ונשתנו הבהמות מכפי שהיו מתחילה,
 85 שנפדו ונקנו אחרים בדמיהן, נשתנו גם לענין זה שאין הן נידונות
 86 עוד כזבח רשעים.
 87 שנינו בברייתא: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, בְּהִמְתָּד וְלֹא בְּהִמְתָּ בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר.
 88 מבררת הגמרא: מֵאַיִן עֲסִיקִינָן - באלו בהמות בכור ומעשר עוסק
 89 רבי שמעון. אִילִימָא בְּתַמִּימִין - אם נאמר שכונותו לבהמות בכור
 90 ומעשר תמימים העומדים להיקרב על גבי המזבח, מדוע הוצרך
 91 למעטם מתיבת 'בהמתך', הרי 'שִׁלְל שְׂמִים' הוא, ויש למעטם
 92 מתיבת 'שללה' ולא מתיבת 'בהמתה'. אֲלָא בהכרח יש לומר
 93 שהוא עוסק בבהמות בכור ומעשר שהם בְּעֵלֵי מוּמִין, שאינם
 94 קרבים אלא נאכלים לבעלים, ואם כן יש לתמוה, מדוע אכן אין
 95 הם אובדים עם שאר ממון עיר הנדחת, הרי בכלל 'שִׁלְלָה' נִיגְחוּ,
 96 שמאחר ונפל בהם מום מעתה הרי הם רכוש הדיוט, ואינם בכלל
 97 שלל שמים.
 98 מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, לְעוֹלָם בְּעֵלֵי מוּמִין - אכן כוונת רבי
 99 שמעון לבכור ומעשר שנפל בהם מום, ומכל מקום הוא סובר שיש
 100 למעטם מכלל ממון עיר הנדחת, מאחר שנאמר בכתוב 'בהמתה',
 101 וְיֵשׁ לְדִיִּק מִכָּךְ שֶׁרַק מִי שֶׁנֶּאֱבָל לְבַעֲלִים בְּתוֹרַת בְּהִמְתָּד הוא בכלל
 102 ציווי הכתוב להחרימם, דהיינו, בהמה שהיתה מתחילה בהמת
 103 הדיוט ונקראת עתה 'בהמת עיר הנדחת', יֵצְאוּ אֵלָיו הַבְּכוֹר
 104 וְהַמַּעֲשֵׂר שֶׁאֵין הֵם נֶאֱבָלִין בְּתוֹרַת בְּהִמְתָּד אֲלָא בְּתוֹרַת בְּכוֹר
 105 וּמַעֲשֵׂר, כלומר, שיש להם שם נוסף 'בהמת בכור ומעשר של עיר
 106 הנדחת', ולפיכך אין הם נהגים בכלל שאר בהמות עיר הנדחת,
 107 דְּשִׁלְל שְׂמִים נִיגְחוּ - שעדיין הם בכלל 'שִׁלְל שְׂמִים', אף כשהם
 108 בעלי מומים.
 109 הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי רבי שמעון: וְאִילִימָא דְּשִׁמּוּאָל -
 110 רבינא המבאר את דבריו של רבי שמעון לענין בכור ומעשר בעלי

1 שנינו במשנה: וְהִתְקַדְּשׁוּת שִׁבְּהָ יָפְדוּ ב'ו' ותרומות ירקבו, מעשר
 2 שני וכתבי הקודש יגנוזו: תִּנּוּ רִבְּנָן, הִיוּ כֹּהַ בעיר הנדחת (קִדְשִׁי)
 3 קִדְשִׁים, הדין בזה הוא שְׁקִדְשֵׁי מוּזְבָּח - בהמות שהוקדשו לקרבן
 4 על ידי הרשעים שבעיר הנדחת, יָמוּתוּ - מכניסים אותן למקום
 5 סגור עד שמתות ברעב, ואילו קִדְשֵׁי בְּדִק הַבֵּית - נכסים
 6 שהוקדשו לצורך תיקון המקדש, יָפְדוּ בממון. ותְּרומות שבעיר
 7 משהים אותם עד שירקבו, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכִתְבֵי תִּקְדָּשׁ שבתוך העיר
 8 יִגְנוּזוּ בקבורה.
 9 רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, ממה שאמר הכתוב (דברים יג טו) 'וְהִתְרַם אֶתְּהָ וְאֶת
 10 כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֵמָתָה' יש לדייק, וְלֹא בְּהִמְתָּ בְּכוֹר וְבַהֲמַת
 11 מַעֲשֵׂר, שבהמות אלו אין להחרימם בכלל שאר בהמות עיר
 12 הנדחת, וממה שאמר הכתוב (שם יג טז) 'וְאֶת כָּל שִׁלְלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ
 13 רְחֹבָהּ', יש לדייק שֶׁרַק לְכִסְפָּה של הַקִּדְשׁ וְכִסְפָּה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, שמעות
 14 אלו אין לאבדם בכלל ממון עיר הנדחת.
 15 הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אָמַר רַבִּי, הִיוּ כֹּהַ בעיר הנדחת
 16 (קִדְשִׁי) קִדְשִׁים, אוֹי קִדְשֵׁי מוּזְבָּח שבהם יָמוּתוּ.
 17 שואלת הגמרא: וְאֵמָּא יָמוּתוּ - מדוע יש להמית את הבהמות
 18 שהופרשו לקרבן, הרי מאחר ואין הם בכלל ממון עיר הנדחת אלא
 19 רכוש הקדש הם, אינם בכלל ציווי התורה להחרים הבהמות,
 20 ואם כן, שִׁרְעוּ בשדות עַד יִשְׁכַּחְתֶּם - שיפול בהם מום, וְאִי יפדו
 21 וְיִמְכְּרוּ הַדְּיוּט, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לְנִדְבָה - ובמעות שיתקבלו עבורם
 22 יקנו בהמות אחרות לקרבנות נדבה.
 23 משיבה הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הֵטַעַם שֶׁאֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן הוּא
 24 משום שנאמר: (משלי כא כז) 'זֶבַח רְשָׁעִים תֹּעֲבָה', דהיינו, הקרבן
 25 שמביאים הרשעים הוא נתעב בעיני ה', ולפיכך אפילו אם יפדו
 26 בהמות אלו ויקנו אחרים תחתיהן אין בכך תועלת, שאף הממון
 27 המתקבל תמורתם נתעב בעיני הבורא, ונמצא שאין להם תקנה
 28 אלא מיתה.
 29 רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, הֵטַעַם שֶׁאֵי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן הוּא משום שבהמות
 30 אלו אינם ממון הקדש אלא מוּמִין בְּעֵלִים הוּא, וְהָבָא - כאן
 31 הברייתא עוסקת בְּקִדְשֵׁי שְׁחִיבֵי המפריש בְּאִתְּרִיזָתָן, וכגון באדם
 32 האומר 'הרי עלי עולה', שהדין הוא שאם אירע נזק לבהמה קודם
 33 שהוקרבה חייב המפריש באחריותה ומביא אחרת תחתיה,
 34 וְבִרְיֵיתָא זו כשיטת רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא, דְּאָמַר (ב'מנח"ט) שכל קרבן שחייב
 35 המפריש באחריותו בכלל מוּמִין בְּעֵלִים הוּא, ואם כן אף לענין עיר
 36 הנדחת הרי הוא בכלל ממון הקדש ויש לאבדו, ואין מועילה בו
 37 פדיה, שאף הדמים אסורים בהנאה.
 38 הגמרא מקשה על תירוצו של ריש לקיש: כיצד יתכן לומר
 39 שהרישא של הברייתא סוברת כשיטת רבי שמעון, הֵא מְדַרְשֵׁי
 40 רַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא - הרי מאחר שבסיפא מביאה הברייתא את שיטתו
 41 של רבי שמעון, בהכרח צריך לומר שהרישא לֹא כַּרְפֵי שְׁמַעוֹן הוּא.
 42 מבארת הגמרא: אֲלָא יש לומר את תירוצו של ריש לקיש באופן
 43 אחר, שהברייתא עוסקת בבהמות שהופרשו לקרבן של קִדְשִׁים
 44 קָלִים, כגון שלמים, וְאִילִימָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי - וסוברת הברייתא,
 45 כשיטת רבי יוסי הגלילי, דְּאָמַר (ב'ק יב) 'קִדְשִׁים קָלִים מוּמִין בְּעֵלִים
 46 הם, ולפיכך הרי הם בכלל 'שלל עיר הנדחת' ודינם למיתה, ואין
 47 מועילה בהם פדיה, שאף הדמים בכלל 'בהמתה' הם ואסורים
 48 בהנאה.
 49 מדייקת הגמרא: אֲבָל בהמות שהופרשו לקרבן של קִדְשֵׁי קָדְשִׁים
 50 כגון עולה, מֵאִי - מה היא דינם, בהכרח צריך לומר שהם ירעו עד
 51 שיפול בהם מום, ויָפְדוּ בדמים, ויקנו מן הדמים קרבנות נדבה,
 52 שהרי אינם ממון בעלים אלא 'שלל הקדש' הם, ואם כן יש
 53 להקשות, אֲדַרְתֵּי סִיפָא - מדוע הוצרכה הברייתא לומר בסיפא
 54 שְׁקִדְשֵׁי בְּדִק הַבֵּית - נכסים שהוקדשו לבנין בית המקדש, וְיָפְדוּ
 55 לִיְפֻזוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִדָּה - הרי ניתן לחלק את הדין בקדשי מזבח

56 עקיבא אומר 'לא תבנה עוד', לכמות שהיתה אינה נבנית, אבל
 57 נעשית היא גינות ופרדסים. הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יוסי
 58 הגלילי ורבי עקיבא: ל'מא - לכאורה יש לומר, שרבי יוסי הגלילי
 59 ורבי עקיבא בדרביו של רבי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגני -
 60 נחלקו, ד'אמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שאתה מוצא
 61 כלל במצוות עשה ופרט באיסור לא תעשה, אין דנין אותו בכלל
 62 ופרט. כלומר, ישנן שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן,
 63 ואחת מןן היא ימת 'כלל ופרט'. דהיינו, שהתורה נדרשת בהן,
 64 מתחילה דבר הכולל כמה ענינים יחידיו, ולאחר מכן חוזרת
 65 ואומרת את פרטי הדבר, אנו דורשים שאין בכלל אלא מה
 66 שבפרט, והיינו שהפרט בא למעט את הכלל שאינו כולל הכל,
 67 אלא רק מה שבתוך הפרט. ועל כך אמר רבי אבין, שמדה זו
 68 נאמרה רק באופן שגם הכלל וגם הפרט הם במצוות עשה או
 69 באיסור לא תעשה, אבל באופן שהכלל הוא במצוות עשה והפרט
 70 באיסור לא תעשה, כגון במצוות החרמות עיר הנדחת, שכללה
 71 התורה תחילה במצוות עשה 'והיתה תל עולם', שמשמעות כלל זה
 72 הוא שיש להשאיר את העיר חריבה לעולם מכל וכל, ולאחר מכן
 73 פרטה התורה באיסור לא תעשה 'לא תבנה עוד', שמשמעות פרט
 74 זה הוא שאסור רק לבנותה בבנין בתים, אך אין משמעותו אף
 75 לענין נטיעת גינות ופרדסים, אין אומרים בזה שהפרט בא למעט
 76 מן הכלל, אלא יש לדרוש כל אחד בפני עצמו, שהכלל 'והיתה תל
 77 עולם' מלמד שאסור לעשות בה מנומה, ואף לא גינות ופרדסים,
 78 והעובר על כך ביטל מצוות עשה מן התורה, ואילו הפרט 'לא
 79 תבנה עוד' בא להוסיף שיש בבניית בתים אף איסור 'לא תעשה',
 80 ונמצא, שיש לתלות בכך את מחלוקתם של רבי יוסי הגלילי ורבי
 81 עקיבא. ד'מר אית ליה דרבי אבין - רבי יוסי הגלילי סובר כרבי
 82 אבין, שאין הפרט בא למעט באן את הכלל, ולפיכך יש לאסור
 83 אף נטיעת גינות ופרדסים, ו'מר לית ליה דרבי אבין - ורבי עקיבא
 84 אינו סובר כרבי אבין, אלא סובר שיש לדון בזה כמו בכל כלל
 85 ופרט שהפרט ממעט את הכלל, שגילתה התורה באומרה 'לא
 86 תבנה עוד' שלא אסרה אלא בניית בנינים, ולא נטיעת גינות
 87 ופרדסים.
 88 דוחה הגמרא: לא - אין הכרח לתלות את מחלוקתם בדינו של רבי
 89 אבין, אלא יתכן דבולי ע'למא אית להו דרבי אבין - שהכלל סוברים
 90 כרבי אבין שבאופן כזה אין הפרט ממעט את הכלל, ו'הכא כהא
 91 קמיפלגני - ובאן הם נחלקו בענין אחר, כיצד יש לבאר את דברי
 92 המקרא 'לא תבנה עוד' ו'מר סבר - רבי יוסי הגלילי סובר שתיבת
 93 'עוד' ל'נמרי משמע - משמעותה היא שאין לבנות העיר לעולם
 94 מכל וכל, ואף לא ליטע בה גינות ופרדסים, ו'מר סבר - ורבי עקיבא
 95 סובר, שתיבת 'עוד' משמעותה היא של'כמה שהיתה אינה נבנית,
 96 דהיינו, שאין לבנות בעיר בנינים כבתחילה, אבל נעשית היא גנות
 97 ופרדסים.
 98 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דינם של האילנות שבעיר
 99 הנדחת: תנו רבנן, היו פה בעיר הנדחת אילנות התלושין מן הקרקע,
 100 הרי הם אסורין בכלל שאר ממון העיר. אבל אם היו בה אילנות
 101 המחוברין לקרקע, הרי הם מותרין. אמנם אילנות של עיר אחרת
 102 האסורה בהנאה, בין אם הם תלושין מן הקרקע ובין אם הם
 103 מחוברין לקרקע, הרי זה אסור בהנאה יחד עם ממון העיר.
 104 מבררת הגמרא: מאי - מי זו העיר האחרת האסורה בהנאה מכל
 105 וכל. אמר רב הקדא, הכוונה בזה לעיר יריחו, שהחרימה יהושע,
 106 ד'כתוב (יהושע ו' ח) 'והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה', ומריבו
 107 הכתוב 'וכל אשר בה' יש ללמוד שאפילו אילנות החוברים
 108 לקרקע נאסרו בהנאה.
 109 הגמרא מבארת דין נוסף לגבי העיר יריחו: נאמר בכתוב (שם ו' כ)
 110 'ושבע יהושע בעת ההיא לאמר, ארור האיש לפני ה' אשר יקום

1 שבה הגמרא ומקשה: ו'ל'פ'קיה - עדיין ניתן לפדותו בדמים, ד'תנן
 2 במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ח), ה'לקוח ב'כסף מעשר שנטמא י'דה,
 3 דהיינו, אם פדה אדם פירות מעשר שני חוץ לירושלים, והעלה
 4 הדמים לירושלים וקנה בהם דברי מאכל, ונטמאו אותם
 5 המאכלים, רשאי הוא לפדותם בדמים, ולקנות תמורתם דברי
 6 מאכל אחרים, ואם כן מדוע סוברת משנתנו שיש לגנוז את פירות
 7 המעשר.
 8 מתרצת הגמרא: משנתנו סוברת כ'שיטת רבי יהודה, ד'אמר (שם)
 9 שהלקוח בכסף מעשר שני שנטמא י'קבר, ואי אפשר לפדותו
 10 בדמים, מאחר ואין הקדושה שבו חזקה כדי להתפיסה בדמי
 11 הדפיון, ונמצא שאי אפשר לא לאוכלו ולא לפדותו, ועל כן יש
 12 לגנוזו בקבורה.
 13 שבה הגמרא ומקשה: ו'ה'י שמשנתנו עוסקת בפירות הלקוחים
 14 בכסף מעשר שני בירושלים שנטמאו, ולכך נאמר במשנה שדינם
 15 בגניה, מאי איריא - מדוע נקט התנא דין זה דווקא בפירות מעשר
 16 שני של עיר הנדחת, אפילו ד'ע'למא נמי - הרי אף בתם פירות הדין
 17 כן, שאם קנה דבר מאכל בירושלים מכסף מעשר שני, ונטמא
 18 אותו דבר מאכל, אין לו תקנה אלא בגניה.
 19 ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שהעמידה את דברי
 20 המשנה במעשר שני שנטמא ומבארת: א'למא לעולם יש לפרש את
 21 דברי המשנה כ'מעשר שני מהור שהעלוהו לירושלים ואחר כך
 22 הודחה העיר שנטמא הובאו פירות המעשר, ונאסרו הפירות
 23 בהנאה עם שאר ממון העיר, ולפיכך צריך לגנוזם, ו'ג'נול
 24 מ'חיצות - ומדובר באופן שנפלו חומות העיר ירושלים לאחר
 25 שנכנס המעשר לתוכה, ולכך אין אומרים שקלטו אותם מחיצות
 26 העיר לענין שלא יאסרו בכלל ממון עיר הנדחת. ו'ב'ר'מא - וכדינו
 27 של רבא, ד'אמר רבא, מ'חיצה לאכול ד'אר'י'תא, כלומר, מן התורה
 28 מצווים אנו לאכול מעשר שני לפנין מן החומה, אבל מחיצה
 29 'לקלוז ד'רבנן - דין זה שמעשר שני שנכנס לתוך המחיצות נקלט
 30 על ידם ואסור להוציאו לפדותו, וכמו כן אין חלים עליו מעתה
 31 דיני עיר הנדחת אם הודחה העיר שממנה בא, אינו אלא מדברי
 32 חכמים, ו'כי ג'נור רבנן כי אתנהו ל'מ'חיצה, כי ליתנהו ל'מ'חיצה לא -
 33 ומה שגזרו חכמים דין קליטת מחיצות זהו רק באופן שחומות
 34 העיר עומדות במקומן, אבל כאשר נפלו החומות לא גזרו, ואין דין
 35 קולטות את פירות המעשר, ורשאי הבעלים להוציאם מירושלים
 36 ולפדותם, ואם יש עיר הנדחת חן חלה עליהם חובת גניזה. ולפיכך
 37 נאמר במשנה שפירות מעשר שני של עיר הנדחת יגנוזו.
 38 שנינו במשנה: כ'תבי הפ'רש י'גנוז. הגמרא מבארת שהמשנה אינה
 39 כשיטת רבי אליעזר: מ'ת'ת'ין - משנתנו הסוברת שכתבי הקודש
 40 של עיר הנדחת יגנוזו, כלומר, שאף כשיש בעיר כתבי קודש אין
 41 זה מציל את העיר משריפה, אלא יש לגנוז את כתבי הקודש
 42 ולשרוף את שאר ממון העיר, הרי זה ד'לא כ'שיטת רבי אליעזר,
 43 ד'תנ'א בברייתא, רבי אליעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מ'זוזה
 44 אחת, אינה נעשית לעיר הנדחת, ש'הרי נ'אמר בתורה לגבי עיר
 45 הנדחת (דברים י"ח) 'ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כ'ל'יל,
 46 שיש לשרוף את כל ממון העיר, ו'היכא ד'איכא מ'זוזה לא א'פ'ר -
 47 ובאופן שיש בעיר מ'זוזה אי אפשר לעשות כן, משום ד'ת'בי לגבי
 48 כילי עבודה זרה (שם י"ב ג') 'ופ'ס'ילי א'ל'ה'יהם ת'ג'דעון ו'א'ב'ד'ת'ם א'ת
 49 ש'מם מן ה'מ'קום ה'הוא, לא ת'ע'שון בן לה' א'ל'ה'יכם', דהיינו, שיש
 50 איסור מן התורה לאבד את כתבי הקודש שיש בהם שם שמים,
 51 ולפיכך אסור לשרוף מ'זוזה של עיר הנדחת שיש בה כמה
 52 אוכרות, ומאחר ואי אפשר לקיים בעיר זו את ציווי המקרא
 53 בכתבו, אינה נעשית בכלל לעיר הנדחת.
 54 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר אמר הקדוש ברוך הוא וכו', ו'ה'ת'ה
 55 תל עולם' לא תעשה גינות ופרדסים, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי

1 וליפריקה לכוליה. ומשני כר"י דאמר לא אלימ למתפס פדיונו בהדיא מנה גופא במס'
2 מעשר שני (פ"ג מ"ז) והיינו נמי מעשר שני דקאמר יגנו בקבורה: אלא לעולם. במעשר
3 שני דעיר הנדחת טהור ואסקוה לגוה דקאמר לישתרי באבילה דהא קלטהו
4 שחכסו אחר שחכסו לחומת ירושלים: דאמר רבא (בשחיטת חולין פ' במהה המקשה
5 דף סח): מחיצות לאכול לאבול דאורייתא מן

6 התורה מנזה לאכול לפני מן החומה: אבל
7 מחיצות לקלוט. שהיו מחיצות קולטות בין
8 לענין פרייה בין לכל ענין מדרבנן הוא וכי גזר
9 רבנן דהתינה קליטת מחיצות למעשר דשוב
10 אינו יכול לפרותו ולענין עיר הנדחת נמי שלא
11 היא בשריפה היבא דאיתנהו מחיצות: דכתב
12 ואברתם. את שמם מן המקום ההוא וגו'
13 וסמך ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם ובמוזה
14 והואיל וכתבי בה אזכרות אי אפשר לשריפה
15 משום קרא לא תעשון כן ואנן בענין שללה
16 וליבא דהיא שלל שמים הוא: כלל בעשה
17 ופרט בלא תעשה. כגון היתה תל עולם כלל
18 דאפילו גנות ופרדסים לא תעשה אלא תהיה
19 תל עולם שהוא עשה לא תבנה עוד בנין בתים
20 והוא לא תעשה אלא דנין אותו בכלל ופרט
21 לומר אין בכלל אלא מה שבפרט דלא תעשה
22 פירוש הוא כלומר היתה תל עולם לבנין
23 קאמר אבל לגנות ופרדסים שיי אלא תרי
24 מילי קאמר קרא דלא אמרינן פירוש קמפט
25 אלא מילי קאמר והיתה תל עולם לגנות
26 ופרדסים לא תבנה עוד כל בנין שבעולם
27 ואפילו לגנות ופרדסים לא תבנה עוד ודרשין
28 ליה לדבר שדיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד
29 לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
30 כולו יצא ולומר בנין בכלל היה ולא יבנה יצא
31 לחקש לך מה בנין מיוחד שהוא ישוב בני
32 אדם אף כל בנין כגון גנות ופרדסים (לישנא
33 אתרינא) ו' יוסי הגלילי סבר אין דנין כר'
34 אבין ודרשי בה ויהיה תל עולם מכל מילי
35 שלא יעשה הכי שום דבר ולא תבנה עוד
36 דמשמע בנין בתים אשמועינן לאו בבנין בתים
37 וגנות ופרדסים איסור עשה הוא דאיכא. כך
38 שמתע' ר"ע סבר דנין. דלא כר' אבין: דב"ע
39 אית לה דר' אבין. ואפילו ר"ע ודא קאמר
40 דעיר הנדחת נעשית גנות ופרדסים לא משום
41 דבעלמא לית ליה דר' אבין דודאי מלתא קא
42 מפרשי והיתה תל עולם במאי בבנין בתים
43 דלא תבנה עוד לא משמע ליה בכל בנין
44 דקסבר עוד לכמו שהיתה משמע כלומר לא
45 תחזור הנדחת נעשית גנות ופרדסים לא משום
46 מתחלה לא תבנה עוד אבל נעשה גנות
47 ופרדסים: ומר סבר עוד לגמרי משמע כגון
48 דאמר לעולם ועד ועוד לשון ועד הוא שלא
49 תבנה לעולם לשים דבר לא לבנין בתים ולא
50 לגנות ופרדסים לא תבנה עוד: מחוברין

37 מילט' הושע, הכי לט. לא יריחו על שם עיר אחרת, ולא עיר אחרת על שם יריחו. אמר ליה
38 אליהו, אין. אמר ליה, השתא לוטתא דמשה לא קא מפיקא, דכתבי ופרדסם ועבדתם וגו' יחרה אף ה' בכם ועצור את השמים וגו'.
39 ויהוה גברא, אזקים ליה עבודת פוכבים על כל תלם ותלם, ולא שביק ליה מיטרא, דמילי מסיגד ליה. לזוטתא דיהושע תלמידיה,
40 מפינימא. מיד, ויאמר אליהו התשבי מתשבי נלעד חי ה' אלהי ישראל אם יתה טל ומטר וגו'. בעי רחמי, והבו ליה אקלדא דמטרא,
41 וקם ואול. ויהי דבר ה' אליו לאמר, לך מנה, ופנית לך נדמה ונסתרת בגחל פרות'. והענבים מביאים לו לחם ובשר בפקך וגו':
42 מתיבא? אמר רב יהודה, אמר רב, מפי טפיח דאחאב. ויהי מקץ ימים ויבש הנחל, כי לא היה גשם בארץ, בין דחזן דאיפא צערא
43 בעלמא, פתיב ויהי דבר ה' אליו לאמר, קום לך צרפתה, וכתבי ויהי אחר הדברים האלה, חלה בן האשה בעלת הבית. בעא רחמי,
44 למיתן ליה אקלדא דתחית המתים. אמרי ליה, שלש מפתחות לא נמסרו לשלית. של חיה, ושל גשמים, ושל תחית המתים. ואמר,
45 שתים ביד תלמיד, ואחת ביד הרב. אייתי האי, ושקול האי, דכתבי לך הראה אל אחאב ואתנהו מטר. דרש שהוא גלילאה קמיה
46 דרב חסדא, משל דאלהי, למה תדבר דומה, לגברא דמרוקיה לגליליה, ואבדיה למפתחיה. דרש רבי יוסי בצפורי, אבא אליהו

51 מיתרין. דתקבוץ ושרפת אמרה רחמנא מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה יצא זה
52 שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה: וכל אשר בה. אפילו אילנות מחוברין אשר בה
53 נאסרין: ה' ג' וישבע והושע לאמר ארוח האיש וגו'. וקרא קריש ואול בבכורו ייסנה
54 ובצעירו יציב דלתיה וכשיעמיד דלתיה ימות בנו הקטן: לא יריחו על שם עיר אחרת
55 שלא יבנה יריחו ויסב שמה על שם עיר אחרת

56 ולא עיר אחרת על שם יריחו שאפי' עיר
57 אחרת וקראה יריחו אסור לבנותה שאפי' שם
58 יריחו ימחה לעולם וכתבי בימיו בנה חיאל
59 בית האלי את יריחו בימיו של שאחאב ואל
60 שעבר על האלצה קרי ליה בית האלי: את
61 יריחו. ולא יריחו עצמו בנה אלא עיר אחרת
62 על שם יריחו שקראה לה יריחו ולא אתפרש
63 הא מנלן: באבירים בכורו יסירה. אבירים רשע
64 כשמת אבירים הרשע לא היה לו לחיאל
65 ללמוד שלא לבנות את יריחו: אבירים וישע
66 מאי עבוד. דקרי להו רשעים: איני יודע
67 ששונב צעירו. מילתא באנפי נפשיה הוא
68 ולמדרא ממשמע שאמר באבירים בכורו
69 איני יודע ששונב צעירו אלא מה תל שונב
70 צעירו שהיה קובר והולך מאבירים ועד שגוב
71 שהוא צעיר מכלם: אחאב שושבינו. אודבו
72 של חיאל היה אחאב: כי מציא. ויא' בי שמעא
73 בית האבל שמשמעם אותו דברים לתלמו
74 ובכמה דוחקין כתיב בבראשית רבה טמא
75 בלא עיין לשון אבל: על כל תלם ותלם
76 שורה וערוגה ומקום גבוה הוא: ולא שביק
77 מיטרא מיול ומפגרי. שהיה הלכוך הולך
78 וגדל מרוב הגשמים הבאין לעולם שאין
79 מניחין לילך להשתחוות לעבודת זרה מתוך
80 דרכים מזלכות בטיט: מיד ויאמר אליהו חי
81 ה' אם יהיה השנים האלה מטר וגו'. האי קרא
82 סמוך לקרא דחיאל בית האלי: אקלדא
83 דמטרא. מפתח של מטר: בין דודאי הקב"ה
84 דאיכא צערא בעלמא אל הקב"ה אליהו
85 לך צרפתה לגלגל הדבר שחידו למפתח של
86 מטר כדקא מפרש ואולי: שלש מפתחות לא
87 נמסרו ביד שליח. על אוצרו של הקב"ה יש
88 מפתחות ומסרם ליד שלוחים הממנים אבל ג'
89 מפתחות יש לו בידו ולא מינה שליח עליהם
90 מבראשית אלא בידו הם ולא רצה לעמוד
91 שליח עליהם וקאמר הקב"ה לאליהו אתם ג'
92 מפתחות עכתיבי ביד מבראשית ולא מניתי
93 שליח עליהם אלא אותך שעשיתי ממונה על
94 אחת מהם ועתה תשאל מפתח שני ואמרו
95 שנים ביד תלמיד ואחד ביד הרב: דשריקה
96 לגליליה. שסחם שער שלו ואבדיה למפתחיה
97 כך עשה אליהו נעל לשערי מטר ולבסוף אבד
98 המפתח של גשמים שלא נפתח השער של
99 מטר על ידו: דכתב לך הראה אל אחאב
100 ואתנהו מטר. ולא כתיב נתן מטר: אבא אליהו
101 חביבי וגדולי:

היה
37 מילט' הושע, הכי לט. לא יריחו על שם עיר אחרת, ולא עיר אחרת על שם יריחו. אמר ליה
38 אליהו, אין. אמר ליה, השתא לוטתא דמשה לא קא מפיקא, דכתבי ופרדסם ועבדתם וגו' יחרה אף ה' בכם ועצור את השמים וגו'.
39 ויהוה גברא, אזקים ליה עבודת פוכבים על כל תלם ותלם, ולא שביק ליה מיטרא, דמילי מסיגד ליה. לזוטתא דיהושע תלמידיה,
40 מפינימא. מיד, ויאמר אליהו התשבי מתשבי נלעד חי ה' אלהי ישראל אם יתה טל ומטר וגו'. בעי רחמי, והבו ליה אקלדא דמטרא,
41 וקם ואול. ויהי דבר ה' אליו לאמר, לך מנה, ופנית לך נדמה ונסתרת בגחל פרות'. והענבים מביאים לו לחם ובשר בפקך וגו':
42 מתיבא? אמר רב יהודה, אמר רב, מפי טפיח דאחאב. ויהי מקץ ימים ויבש הנחל, כי לא היה גשם בארץ, בין דחזן דאיפא צערא
43 בעלמא, פתיב ויהי דבר ה' אליו לאמר, קום לך צרפתה, וכתבי ויהי אחר הדברים האלה, חלה בן האשה בעלת הבית. בעא רחמי,
44 למיתן ליה אקלדא דתחית המתים. אמרי ליה, שלש מפתחות לא נמסרו לשלית. של חיה, ושל גשמים, ושל תחית המתים. ואמר,
45 שתים ביד תלמיד, ואחת ביד הרב. אייתי האי, ושקול האי, דכתבי לך הראה אל אחאב ואתנהו מטר. דרש שהוא גלילאה קמיה
46 דרב חסדא, משל דאלהי, למה תדבר דומה, לגברא דמרוקיה לגליליה, ואבדיה למפתחיה. דרש רבי יוסי בצפורי, אבא אליהו

רש"י

1 היה קפדן. שכעס על אחאב ואמר חי ה' אם יזדה השנים האלה טל ומטר: איכס' 1
 2 מיניה. שהיה רגיל למיטי לבי מדרשו כל יומא ולא אתא בתלתא יומי: א"ל. ר' 2
 3 יוסי: הא דקמא דקא קפיד מר. הרי על דבר זה שאמרתי עליך קפיד שלא באת 3
 4 אלו ג' ימים מקפדנות שקצפת עלי: מפני הרעה. קודם שתבא הרעה הצדיק נאסף 4
 5 מכלל דכיון שמת הרעה באה: אבל צדיק בא לעולם פסקה הרעה שנאמר זה 5
 6 ינחמנו

הדרן עלך כל ישראל וסליקא לה מסכת סנהדרין

9 שְׁנֵאמַר 'וּבְאֵבוֹד רְשָׁעִים רָחַה'. צִדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם, רָעָה בָּאָה לְעוֹלָם, חֲרוֹן 9
 10 חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מְכִין, כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסָף הַצִּדִּיק'. צִדִּיק בָּא לְעוֹלָם, מְטִיבָה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר 'וְהַיְחַמְנוּ מִמְעַשְׂיָנוּ 10
 וּמִעֲצָבוֹן יְדִינוּ':

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום ראשון עמ' א

38 בכבודו של משה רבינו אתם מוחים, ואומרים שלא תאירו אם
 39 לא אעשה לו דין. וְהֵאָדָנָא – ועתה, גזר עליהם הקדוש ברוך
 40 הוא דלא נפקי עד דמחו להו – שאין השמש והירח יוצאים
 41 להאיר, עד שמכים אותם.
 42 דַּרְשׁ רַבָּא, מַאי דְּכֵתִיב שֶׁאִמַר מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְקַרְח וְעֵדֶתוֹ (במדבר טו ל)
 43 'וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצִתָּהּ הֵאָדָמָה אֶת פִּיהָ, אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָי
 44 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם בְּרִיאָה יִהְיֶנּוּם – אִם נִבְרָא כִּבְר הַגִּיחִינּוּם, מִזְּמַנְךָ,
 45 וַיַּעֲשֶׂוּ בּו קֶרַח וְעֵדֶתוֹ, וְאִם לֹא – אִם לֹא נִבְרָא הַגִּיחִינּוּם, יִבְרָא ה'
 46 עתה את הגיחנם ויעשנו בו.
 47 שואלת הגמרא: לָמָּא – לאיזה ענין התכוין משה שיברא ה';
 48 אֵילִימָא לְמַבְרִיָּה מִמֶּשׁ – אם תאמר שכוונתו היתה שיברא ה' עתה
 49 את הגיחנם עצמו, שעד אותו זמן לא היה קיים, וְהָאֵין כֹּל הַרְשָׁא
 50 תַּחַת הַשָּׁמַיִם' (קהלת א טו), ואין הקדוש ברוך הוא בורא דברים
 51 חדשים. אֵלָא וְדַאי הִיא הַגִּיחִינּוּם קִיִּים קוֹדֵם לְכוּן, וְהַתְּפַלל מִשָּׁה רַק
 52 לְקִרְבֵי פִּתְחָא – לקרב את פתחו של הגיחנם למקום שעמדו בו
 53 קרח ועדתו, כדי שיבלעו בו.
 54 'וְכֵּן קֶרַח לֹא מֵתוּ' (במדבר כו יא), תָּנָא בְּבִרְיָתָא, מִשּׁוּם רַבִּינוּ 'רַבִּי
 55 יְהוּדָה הִנְשִׂיא אָמְרוּ בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק, כִּיּוֹן שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, מְקוּם
 56 נִתְבַּצֵּר לָהֶם פְּנִיחָם – עשה להם ה' מקום גבוה בגיחנם, ומתוך כך
 57 לא מתו, וַיִּשְׁכְּבוּ עָלָיו וְאָמְרוּ שִׁירָה.
 58 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנִין בְּלוּעֵי עֵדֶת קֶרַח: אָמַר רַבָּה בַר בַּר
 59 כְּהֵן, וַיִּמָּנָא תְּדַא הוּהוּ קְאָוִלִינָא פְּאֹרְחָא – פעם אחת הייתי הולך
 60 בדרך, אָמַר לִי הוּהוּ מִיָּעָא – אמר לי טוחר ישמעאלי אחד, תָּא
 61 וְאֶתְנִי לָךְ בְּלוּעֵי דְקֶרַח – בא עימי ואראה לך את מקומם של עדת
 62 קרח הבלועים באדמה, אָוִל – הלך אותו ישמעאלי, הוּא תְּרִי פּוּעֵי
 63 דְהוּא קָא נִפֵּס קִימָרָא מְנִיחוּ – וראה שני נקבים בקרקע שיוצא
 64 מהם עשן, שְׁקֵל נִבְבָּא דְעִמְרָא, אֲמַשְׁיָה מִיָּא, וְאוֹתִיבִיהַ בְּרִישׁ רֹמְחִיהַ
 65 – נטל חתיכת צמר, והטבילה במים, ונעץ אותה בראש הרומח
 66 שלו, וְאֶחָלְפִיָּה הָתָם – והעבירה באותו נקב שיצא ממנו עשן,
 67 אֵיתְרַךְ – ונשרפה מעט אותה חתיכת צמר, אָף שְׁהִיָּה רְטוּבָה, כִּיּוֹן
 68 שֶׁשֶּׁם הוּא פִּתַח הַגִּיחִינּוּם. אָמַר לִיה אֹתוֹן יִשְׁמַעְאֵלִי לְרַבְּהַ בַר בַּר
 69 חֲנָה, אֲצִית מַה שְׁמַעְתָּ – הקשב למה שתשמע מתוך האדמה,
 70 וְשִׁמְעֵיתָ דְהוּוּ קְאָמְרֵי הָכִי – ושמעתי שהיו בלועי קרח אומרים כך,
 71 'מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אֲמַת, וְהֵן בְּדָאִים' – שקרנים, כלומר, הבלועים
 72 אומרים כן על עצמם, דרך יודי, שהם היו שקרנים בטענותיהם
 73 על משה.

1 ממפתחות ומנעולים של מתכת, ואף על פי כן היה זה משוי גדול
 2 כל כך, ללמודך שהיה עושרו גדול מאד.
 3 אָמַר רַבִּי הֵמָּא רַבְּבִי חֲנִינָא, שְׁלֵשׁ מִמְּמוֹנֵיָת – אוצרות גוונים הממין
 4 יוֹסֵף הַצִּדִּיק בְּמִצְרַיִם, בשנים שמלך שם ואסף את כל הכסף והזהב
 5 שבעולם כשמכר להם אוכל בשנות הרעב, מטמונית אחת נתגלתה
 6 לְקַרְח, ומשם התעשר כל כך, ומטמונית אחת נתגלתה לְאֶנְמוֹנִינּוּם
 7 בְּן אֶסְוִירוּם מֶלֶךְ רֹמִי, שהיה עשיר ביותר, ומטמונית אחת נְגוּזָה
 8 לְצִדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא.
 9 הגמרא מבררת האם קרח נשרף עם מקטירי הקטורת, או נבלע
 10 באדמה עם כל עדתו, או מת במגפה: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְבוּאָר
 11 בַּפְּסוּקִים שְׁהִיו מַעֲדַת קֶרַח שֶׁנִּבְלַעוּ בְּאֲדָמָה, וְהָיו שֶׁנִּשְׂרַפוּ בְּאֵשׁ,
 12 אֲבָל קֶרַח עֲצָמוֹ, לֹא הִיָּה מִן הַבְּלוּעִים בְּאֲדָמָה, וְלֹא מִן הַשְּׂרוּפִין
 13 בְּאֵשׁ, אֲלֵא מֵת בְּמַגְפָּה שְׁהִיָּה אַחַר כֵּךְ בַּעַם. מוֹכִיחַ זֹאת רַבִּי
 14 יוֹחָנָן: לֹא הִיָּה מִן הַבְּלוּעִין, דְּכֵתִיב (במדבר טו לו) 'וְתַפְתַּח הָאָרֶץ אֶת
 15 פִּיהָ וְתִבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתִיחֵם וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֶרַח, וַיֵּשׁ
 16 לְדִיִּיק שֶׁרֶק 'הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֶרַח' נִבְלַע בְּאֲדָמָה, וְלֹא קֶרַח עֲצָמוֹ. וְלֹא
 17 הִיָּה מִן הַשְּׂרוּפִים, דְּכֵתִיב (במדבר כו ט) 'בְּאֲכָל הָאֵשׁ אֶת חֲמִשִּׁים
 18 וּמְאַתִּים אִישׁ, וַיֵּשׁ לְדִיִּיק שֶׁרֶק מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים הָאִישׁ שְׁהִיו עֲמוֹ
 19 נִשְׂרַפוּ בְּאֵשׁ, וְלֹא קֶרַח עֲצָמוֹ. אֲבָל פְּמִתְנִתָּא תָּנָא – בְּבִרְיָתָא
 20 שֶׁנִּיבּוֹ, קֶרַח עֲצָמוֹ, הִיָּה גַם מִן הַשְּׂרוּפִין וְגַם מִן הַבְּלוּעִין, שֶׁנִּשְׂרַפָּה
 21 נִשְׁמַתוֹ, וְהַתְּגַלְגַּל גּוֹפּוֹ לְמִקּוּם הַבְּלוּעִיָּה, וְנִבְלַע שֶׁם. וְהִרְאִיָּה לְכַךְ,
 22 הִיָּה מִן הַבְּלוּעִים, דְּכֵתִיב (שם) 'וְתַפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וְתִבְלַע אֹתָם
 23 וְאֶת קֶרַח'. וְהִיָּה מִן הַשְּׂרוּפִין, דְּכֵתִיב (שם טו לה) 'וּתִצַּא אֵשׁ מִלְּפָנָי ה''
 24 ['וְאֵשׁ יִצָּה מֵאֵת ה'] וְתִאֲכַל אֶת חֲמִשִּׁים וּמְאַתִּים אִישׁ מִקְרִיבֵי
 25 הַקְּטֹרֶת, וְקֶרַח בְּתִיחוֹ – והרי קרח היה יחד עם מקריבי הקטורת,
 26 שֶׁנִּאֲמַר (שם טו טז) 'וְהִקְרַבְתֶּם לְפָנָי ה' אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמְאַתִּים
 27 מִחֲתָת וְאֶתָּה וְאֶהְרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ'.
 28 אָמַר רַבָּא, מַאי דְּכֵתִיב (במקו ג יא) 'שָׁמַשׁ וְרַח עָמְדוּ וְנִבְלָה לְאוּר
 29 הַצִּיָּד 'הַלְבוּ, וְקִשָּׁה, שְׁהִיָּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהִירַח עוֹמְדִים בְּרִקִיעַ שְׁמֹו
 30 'רִקִיעַ, וּמְדוּעַ כְּתוּב בַּפְּסוּק שֶׁהֵם בְּרִקִיעַ שְׁמֹו 'זְבוּל', אֲלֵא פְּסוּק
 31 זֶה בֹא מְלַמֵּד שֶׁבִשְׁעַת מַחְלוֹקֶת קֶרַח וְעֵדֶתוֹ עָלוּ שְׁמַשׁ וְרַח
 32 מִהַרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם הַמְּכֻנָּה 'רִקִיעַ' לְרִקִיעַ הַרְבִּיעִי הַמְּכֻנָּה 'זְבוּל',
 33 וְאָמְרוּ לְפָנָיו, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אֶתָּה עוֹשֶׂה דִין לְמִשָּׁה בְּן
 34 עֶמְרָם, נִצָּא לְהֵאִיר, וְאִם לֹא, לֹא נִצָּא. עַד שֶׁרַק בְּהֵם הַקְּדוֹשׁ
 35 בְּרוּךְ הוּא חָצִים, וְאָמַר לָהֶן – לְשִׁמְשׁ וְלִירַח, בְּכִכּוּדֵי לֹא מְחִיתֶם
 36 – בשעה שמלכי הגויים משתחוים לכם ומחללים את כבודי,
 37 אינכם נמנעים מלצאת ולהאיר, בְּכִכּוּד בְּשֶׁר וְדָם מְחִיתֶם – ורק

16 מִחֶרֶץ אָפוּ, שֶׁאִם אֵין אַתָּם נוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם אִזּוּ שֶׁב ה' מִחֶרֶץ אָפוּ,
17 אַךְ אִם יִשְׁנֶם רְשָׁעִים הַנוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם, הֵם מְעוֹרְרִים חֶרֶץ אָפוּ.
18 תִּגְנוּ רִבְּנֶן, כֹּאשֶׁר רָשָׁע בָּא לְעוֹלָם אִזּוּ חֶרֶץ אָפוּ בָּא לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר
(משלי יח א) 'בְּבֹא רָשָׁע בָּא גַם כּוֹז וְעַם קְלוֹן חֲרָפָה, וּכְאִשֶׁר הִרְשָׁע אָבִד
19 מִן הָעוֹלָם אִזּוּ מוֹכֵה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (שם יא ז) 'וּבְאִבּוֹד רְשָׁעִים
20 רָנָה, כֹּאשֶׁר צְדִיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם רָנָה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (ישעיה
21 נא א) 'הַצְדִּיק אָבִד וְאֵין אִישׁ שֶׁם עָלָיו, וְאֵין שֵׁם חֶסֶד נֹאֲסָפִים בְּאֵין
22 מְכִיז, כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֹאֲסָפָה הַצְדִּיק, דְּהֵיִינוּ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
23 אוֹסֵף אֶת הַצְדִּיק אֵלָיו קוֹדֵם שֶׁתּוֹבֵא הָרַעָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּאֲחַר
24 פְּטִירָתוֹ בָּאָה הָרַעָה לְעוֹלָם, אֲבָל כֹּאשֶׁר צְדִיק בָּא לְעוֹלָם אִזּוּ הָרַעָה
25 פּוֹסֶקֶת מִן הָעוֹלָם וּמוֹכֵה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר כִּשְׁנוֹלֵד נַח, קְרָאוּ
26 אֲבִיו נַח' לֹאמַר (בראשית ה בט) 'זֶה יִנְחַמְנוּ מִפְּעֻשֵׁינוּ וְיַעֲצִיבוּ וְיִדְוּנוּ.
27

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין

1 קָשְׁדָן הוּא, שְׁהָרִי כְּעַס עַל אַחָב וְעַצֵר בְּעֵבֶר כֵּן אֶת מִטְרַת הַשָּׁמַיִם.
2 הָיָה רִגְלֵי לְמוֹתֵי גִבְיָה - הִיָּה אֵלֶיהוּ רִגְלֵי לְבוֹא לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל
3 רַבִּי יוֹסֵי בְּכַל יוֹם, וּמַחֲמַת דְּבָרָיו אֵלּוּ אֵיבְסִיָּה מֵיָּנִיָּה תִּלְתָּא יוֹמֵי וְלֹא
4 אָתָּא - וְנֵעַלְם מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְלֹא בֵּא. כִּי אָתָּא - לֹאֲחַר שֶׁשָּׁב
5 וּבֵא אֵלָיו, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵי לֹאֲלִיָּהוּ, אָמַר לֹא אָתָּא מִר - מִדְּעוּ
6 לֹא הִגִּיעַ אֲדוֹנֵי עַד עֵתָּה. אָמַר לִיה אֲלִיָּהוּ, מִשׁוּם דְּקָשְׁדָן קָרִית לִי -
7 קִרְאֵת לִי בְּשֵׁם קְפֹדָן. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵי, הָא דְקָשְׁדָן דְקָא קְפִיד מִר -
8 הָרִי לְפָנֵינוּ שֶׁקְפֹדָן אַתָּה, שְׁהָרִי הַקְפַּדְתָּ עַל מַה שְׂכִינִיתִי אוֹתָךְ כֵּן,
9 וְלֹא בֵּאת אֵלַי שְׁלֹשָׁה יָמִים.
10 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה: 'וְלֹא יִדְבֵק בִּידְךָ מֵאוּמָה מִן הַחֶרֶם, כֹּל זְמַן שְׂרָשָׁעִים
11 בְּעוֹלָם חֶרֶץ אָפוּ בְּעוֹלָם וְכוּ'. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵין רְשָׁעִים - מִי הֵם
12 הַרְשָׁעִים שְׂכֹאשֶׁר הֵם בְּעוֹלָם יִשְׁנו חֶרֶץ אָפוּ בְּגַלְלָם. אָמַר רַב יוֹסֵף,
13 הַכּוֹוֹנָה בּוֹהַ לְגִבְיָי - גִּבְיָי הַנוֹטְלִים מִן מִמּוֹן שְׂאִינוּ שְׁלֹהֵם, וְכֵן
14 הַנוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם, הֵם הַמְעוֹרְרִים חֶרֶץ אָפוּ ה' בְּעוֹלָם, שְׁהָרִי
15 נֹאמַר (דברים יג יח) 'וְלֹא יִדְבֵק בִּידְךָ מֵאוּמָה מִן הַחֶרֶם לְמַעַן יִשׁוּבֵה ה'

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' ב

35 וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלֹשֶׁת לוֹגֵינן שֶׁל מֵיִם שְׂאוּבִים שְׁנֵפֵל לְתוֹכָן
36 קוֹרְטוּב ו-מִידָה קִטְנָה מֵאֲדוּן שֶׁל יוֹן, וְעַל יַדֵּי כֵךְ נַעֲשֶׂה מְרָאִיָּהוּן
37 בְּמִרְאָה הַיּוֹן, וְנִפְלָא שְׁלוֹשֶׁת לוֹגֵינן אֵלּוּ לְמַקְוָה, לֹא פְסִלּוּהוּ, מֵאַחַר
38 שֶׁרַב סוֹבֵר שְׂאִין מֵיִם שְׂאוּבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמַּקְוָה אֲלֵא כְּשִׁישׁ בְּהֵם
39 מֵרָאֵה מֵיִם, אַךְ מֵיִם אֵלּוּ שִׁישׁ לְהֵם מֵרָאֵה יוֹן נִידוּנִים כִּיּוֹן וְאִינִם
40 פּוֹסְלִים.
41 מְתַקֵּף לָהּ ו-הַקְשָׁה עַל כֵּךְ רַב כְּהֵנָּא, מִדְּעוּ אֵין מֵיִם אֵלּוּ פּוֹסְלִים
42 אֶת הַמַּקְוָה, וְכִי מַה בֵּין יוֹן לְמֵי צִבְע - מֵיִם שְׂבֵהֵם רוּחָן הַצְּבָעִי אֶת
43 יַדֵּי, שְׂאֵף מֵיִם אֵלּוּ אֵין מֵרָאִיָּהֵם כְּמֵרָאֵה מֵיִם אֲלֵא כְּמֵרָאֵה צֵבַע,
44 וּמְכַל מְקוּם הֵם פּוֹסְלִים אֶת הַמַּקְוָה, דְּתִנְנֵן - שְׁהָרִי כֵךְ שְׁנִינוּ בְּמִסְכַּת
45 מְקוּוֹאוֹת (א"ר ז טו), רַבִּי יוֹסֵי אָוִמֵר, מִי צִבְע פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוָה
46 בְּשִׁלְשֶׁת לוֹגֵינן, דְּהֵיִינוּ, שֶׁאִם נִפְלוּ שְׁלוֹשֶׁת לוֹגֵינן מִי צֵבַע לְמַקְוָה, הֵם
47 פּוֹסְלִים אוֹתוֹ.
48 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב כְּהֵנָּא, אֵין לְדַמּוּת מִי צֵבַע לְמֵיִם שְׁנֵפֵל בְּהֵם
49 קוֹרְטוּב יוֹן, מִשׁוּם דְּתָתִים מֵיָּא דְצִבְעָא מְקָרִי - הֵם נְקָרָאִים בְּשֵׁם 'מִי
50 צֵבַע, וְנִמְצָא שִׁישׁ שֵׁם 'מֵיִם' עֲלֵיהֶם, וְלִפְיֵכֶךְ פּוֹסְלִים הֵם אֶת
51 הַמַּקְוָה מִדְּבָרֵי חֲכָמִים, הָכָא חֲמָרָא מְוִינָא מְקָרִי - אַךְ כֹּאן לְגַבֵּי מֵיִם
52 שְׁנֵפֵל בְּהֵם קוֹרְטוּב שֶׁל יוֹן הֵם נְקָרָאִים בְּשֵׁם 'יוֹן מְוִינָא, וְאֵין שֵׁם
53 'מֵיִם' עֲלֵיהֶם, וְלִפְיֵכֶךְ אֵין הֵם פּוֹסְלִים אֶת הַמַּקְוָה.
54 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָתֵנִי רַבִּי תִּיָּא - וְהָרִי שְׁנַה רַבִּי חִיָּא בְּרִיָּיתָא, שְׂבֵה
55 נֹאמַר שְׁשֹׁלֶשֶׁת לוֹגֵינן מֵיִם שְׂאוּבִים שְׁנֵפֵל לְתוֹכֵם קוֹרְטוּב שֶׁל יוֹן
56 וְנִפְלוּ לְמַקְוָה, הוֹרִידוּ אֶת הַמַּקְוָה מִחֲבִשְׁרֵוֹ לְפִסְלוּ, וְשֵׁלֵא כְּדִבְרֵי
57 רַב הַמְכַשִּׁיר בּוֹהַ.
58 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא - אֵין לְהַקְשׁוֹת מֵהַבְּרִיָּיתָא
59 עַל דְּבָרֵי רַב, מֵאַחַר שְׂדִיין זֶה נִחְלָקוּ בּוֹ תְּנַאִים, הָא - דְּבָרֵי רַב
60 נֹאמְרוּ בְּשִׁיתֵי רַבִּי יוֹהֲנָן בֶּן נוּרִי, הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לִילֵךְ אַחַר מֵרָאֵה
61 הַמֵּיִם, וְלִפְיֵכֶךְ אֵין שְׁלוֹשֶׁת לוֹגֵינן אֵלּוּ פּוֹסְלִים הַמַּקְוָה, שְׁהָרִי יֵשׁ
62 לְהֵם מֵרָאֵה יוֹן, הָא - הַבְּרִיָּיתָא הַסּוֹבֵרַת שְׂמִיִם אֵלּוּ פּוֹסְלִים אֶת
63 הַמַּקְוָה, כְּשִׁיתֵי רַבְּנֵן הֵיא, הַסּוֹבֵרִים שִׁישׁ לִילֵךְ אַחַר הַשִּׁיעוֹר וְלֹא
64 אַחַר הַמֵּרָאֵה, וּמֵאַחַר שִׁישׁ כֹּאן שִׁיעוֹר שֶׁל שְׁלוֹשָׁה לוֹגִים מֵיִם
65 שְׂאוּבִים הָרִי הֵם פּוֹסְלִים אֶת הַמַּקְוָה.
66 וְעֵתָּה מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֶת הַמְשֻׁנָּה שְׂבֵה נִחְלָקוּ רַבִּי יוֹהֲנָן בֶּן נוּרִי
67 וְרַבְּנֵן. דְּתִנְנֵן בְּמִסְכַּת מְקוּוֹאוֹת (ז"פ מ"ה), שְׁלֹשֶׁת לוֹגֵינן מֵיִם שְׂאוּבִים

1 אָמַר לִיה שְׂמוּאֵל לְרַב מְתַנָּה, לֹא תִיתִיב אֲבָרְעֵיךָ - לֹא תִשָּׁב, אֲלֵא
2 עֲמוּד עַל רִגְלֵיךָ, עַד דְּמִפְּרָשֶׁת לָהּ לְהָא שְׂמַעְתָּא - עַד שֶׁתִּפְרַשׁ לִי
3 הַלְכָה זֶה. מֵיָּנֵא הָא מִילְתָּא דְאָמַר רַבְּנֵן - מִנְיָן לּוֹמְדִים דִּין זֶה שֶׁאֲמַרְו
4 חֲכָמִים, שֶׁאֲדָם הַמְלִיָּה אֶת חֲבִירוֹ קָתֵם אִינוּ רְשָׁא לְתוֹבְעוּ פְּחוּת
5 מְשֻׁלְשִׁים יוֹם, אָחֵר הַמְלִיָּה בְּשִׁטְרָא וְאָחֵר הַמְלִיָּה עַל פֶּה.
6 אָמַר לִיה רַב מְתַנָּה לְשְׂמוּאֵל, הַמְקוֹר לְדִין זֶה הוּא מִן הַמְקָרָא,
7 דְּתִיתִיב (דברים טו ט) 'קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׂבָע שְׁנַת הַשְּׂמִטָּה, וְלִבְאִירוּה יֵשׁ
8 לְחַמּוּה, מִמְּשַׁמְעֵ שְׁנֵאמַר בְּכַתוּב קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׂבָע אִינוּ יוֹדְעֵ שְׂהִיא
9 שְׁנַת שְׂמִטָּה, אֲלֵא מַה תִּלְמוּד לּוֹמֵר - מִדְּעוּ הוֹצֵרֶךְ הַכְּתוּב לְהוֹסִיף
10 וְלֹמַר 'שְׁנַת הַשְּׂמִטָּה, כְּדִי לּוֹמֵר לָךְ - לְלַמְדֵךְ, שְׁלִישׁ הַשְּׂמִטָּה אֲחֵרַת
11 שְׂהִיא כּוּז - יִשְׁנו אוֹפֵן נוֹסֵף שֶׁאֲדָם אִינוּ יָכוֹל לְתַבּוּע אֶת כֹּסֵפוֹ
12 לְמִשְׁךְ זְמַן הַקְרִי שְׁנַה, וְאִיזִין זוּ - וּבִיאִיָּה אוֹפֵן נֹאמַר דִּין זֶה, בְּאֲדָם
13 הַמְלִיָּה אֶת חֲבִירוֹ קָתֵם, שֶׁלֹּא פִירַשׁ לוֹ אֶת זְמַן הַפִּירְעוֹן, שְׂאִינוּ
14 רְשָׁא לְתוֹבְעוּ לְלוּהָ בְּפָחוּת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם, וְשְׁלוֹשִׁים יוֹם אֵלּוּ קְרוּיִים
15 שְׁנַה, דְאָמַר מִר - שְׂכָךְ נֹאמְרָה שְׂמוּעָה בְּבֵית הַמְדִרַשׁ, שְׁשֻׁלְשִׁים יוֹם
16 בְּשִׁנְתָּה הַשּׁוֹבֵב כְּשִׁנְתָּה.
17 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין נוֹסֵף שֶׁאֲמַר רַב יְהוּדָה הַעוֹסֵק בְּדִינֵי תִיקוֹן כְּלִי
18 בְּשַׁבַּת: וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֲדָם הַפּוֹתֵת אֶת בֵּית הַצְּוָרָא
19 בְּשַׁבַּת, דְּהֵיִינוּ שְׁנֵטֵל בְּגַד חָדֵשׁ שְׂאִין בּוֹ פִתַח לְהַכְנִסַת הַצְּוָרָא,
20 וְעוֹשֶׂה בּוֹ פִתַח זֶה בְּשַׁבַּת, תִּיָּיב הַפּוֹתֵת מִשׁוּם מִתְקַן כְּלִי בְּשַׁבַּת.
21 מְתַקֵּף לָהּ ו-הַקְשָׁה עַל כֵּךְ רַב כְּהֵנָּא, מִדְּעוּ יֵשׁ לְחִיבּוֹ מִשׁוּם מִתְקַן
22 כְּלִי, וְכִי מַה בֵּין יוֹן לְאֲדָם הַפּוֹתֵת מְנוּפֵת ו-מְכַסְהוּ חֲבִית בְּשַׁבַּת,
23 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת שַׁבַּת (קמ"ו), שֶׁרְשָׁאֵי אֲרָם לְהַפְרִיד אֶת הַמְכַסָּה מִן
24 הַחֲבִית בְּשַׁבַּת כְּדִי לְפִתּוּחָה, אֲף שֶׁהַמְכַסָּה מְחוּבֵר לְחֲבִית בְּטִיט,
25 וְאֵין מְחִיבִים אוֹתוֹ מִשׁוּם מִתְקַן כְּלִי בְּשַׁבַּת.
26 אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לְרַב כְּהֵנָּא, אֵין עֲנִינֵיִם אֵין בְּתוֹכָן זֶה לְזוֹה, מֵאַחַר
27 שֶׁהָא - פִּתַח בֵּית הַצְּוָרָא, הִיָּה מִתְחִילָתוֹ הַפּוֹדֵר גְּמוּר, שְׁהָרִי בְּגַד
28 חָדֵשׁ הוּא זֶה וְלֹא נִפְתַּח בּוֹ בֵּית הַצְּוָרָא מְעוֹלָם, וְנִמְצָא שְׁעֵתָּה
29 כֹּאשֶׁר עוֹשֶׂה בּוֹ פִתַח זֶה הִיָּה הוּא מִתְקַן כְּלִי בְּשַׁבַּת, וְזוֹה - הַפּוֹתֵת
30 מְנוּפֵת חֲבִית בְּשַׁבַּת, אִינוּ הַפּוֹדֵר גְּמוּר, שְׂכַבֵר פִּתּוּחָה הִיָּה חֲבִית
31 מְקוּדֵם לְכֵן, אֲלֵא שֶׁהִנִּיחַ עֲלֵיהָ מְכַסָּה וְטַח אוֹתוֹ בְּטִיט, וְלִפְיֵכֶךְ
32 כֹּאשֶׁר מְסִיר הוּא מְכַסָּה זֶה אִינוּ נִידוּן כִּיּוֹצֵר פִּתַח חָדֵשׁ, וְאֵין בּוֹהַ
33 מִשׁוּם תִּיקוֹן כְּלִי.
34 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין נוֹסֵף שֶׁאֲמַר רַב יְהוּדָה הַעוֹסֵק בְּדִינֵי מְקוּוֹאוֹת:

פרק ראשון - כיצד העדים

1 פרק זה עוסק בדיני עדים וזממים. והם עדים שהעידו על אדם
 2 שחייב מיתה או ממון או מלקות, ונגמר דינו בבית דין על פיהם,
 3 אך עדיין לא נעשה בו העונש בפועל, ובאו עדים אחרים, ואמרו
 4 לאותם העדים הראשונים כיצד אתם מעידים על אדם זה, והרי
 5 באותו היום ואותה השעה שעליה אתם מעידים הייתם עמנו
 6 במקום אחר, הרי העדים הראשונים נעשים לעדים וזממים, ויש
 7 לקיים בהם את ציווי התורה (דברים ט ט) 'ועשיתם לו כאשר זמם
 8 לעשות לאחיו', דהיינו, שיש להענישם באותו העונש שבו רצו
 9 להעניש את הנידון, אם מיתה אם ממון ואם מלקות.

משנה

10 משנה זו עוסקת בדינם של עדים וזממים שלא ניתן לקיים בהם את
 11 ציווי התורה להענישם באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
 12 **כיצד העדים נעשים וזממין** - כיצד יש להעניש עדים וזממים, עדים
 13 שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני כהן שהוא בן אשה**
 14 **גרושה או בן אשה חלוצה**, שהרי בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד,
 15 ונמצא, שהוא חלל הפסול לכהונה, ובאו עדים אחרים והזימום,
 16 ואמרו להם כיצד אתם מעידים על כך, הרי בשעה זו שעליה אתם
 17 מעידים שנתגרשה אמו במקום פלוני, הייתם עמנו במקום אחר,
 18 **אין אומרים שיעשה זה העד**, אם כהן הוא, **בן גרושה או בן חלוצה**
 19 **תחתיו** - במקום הנידון שרצה לפוסלו, כמו שציווה התורה (דברים
 20 ט ט) בדין עדים וזממים **ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו**,
 21 **אלא הרי הוא לוקה מלקות ארבעים**.
 22 וכן הוא הדין בעדים שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני**
 23 **שהוא חייב לגלות לעיר מקלט**, מאחר שהרג את הנפש בשוגג,
 24 ובאו עדים אחרים והזימום, **אין אומרים יגלה זה העד לעיר מקלט**
 25 **תחתיו** - במקום הנידון שרצה לחייבו, **אלא לוקה ארבעים**.

גמרא

26 הגמרא מקשה על לשון המשנה, כיצד ניתן לומר שבאופן זה
 27 נעשים העדים וזממים, **הא כיצד אין העדים נעשים וזממין מיבעי**
 28 **ליה** - הרי צריך היה התנא לומר כיצד אין העדים נעשים וזממים,
 29 שהרי המשנה עוסקת בדינם של עדים שאין מקיימים בהם את
 30 המקרא **ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו**.
 31 **ועוד יש להקשות**, מדוע הוצרכה המשנה לבאר כיצד העדים
 32 נעשים וזממין, **מדקתני לקמן** - הרי מתבאר ענין זה במשנה להלן
 33 (ה), שאם אמרו העדים הזמויים לעדים הזוממים כיצד אתם
 34 מעידים על הנידון, והרי באותה שעה שאתם מעידים עליו היה
 35 הוא עמנו במקום פלוני, אין העדים נעשים בכך וזממים, **אכל אם**
 36 **אמרו להם הזמויים היאך אתם מעידין על אותו אדם, שחרי באותו**
 37 **היום שאתם מעידים שראתם לו עדות במקום מסוים, אתם**
 38 **עצמכם הייתם עמנו במקום פלוני** - במקום אחר, באופן כזה חרי
 39 **אלו העדים נעשים וזממין**, ויש להענישם באותו העונש שרצו
 40 לחייב את הנידון, ואם כן, מה צורך יש לכפול הדברים (מבולל)

41 **דאלו אין וזממין**.

42 מתרצת הגמרא: **התנא** ששנה את משנתנו **התם קאי** - נתכוין
 43 לשנותה כהמשך למשנה בסוף מסכת סנהדרין (טו), שהיא המסכת
 44 שנסדרה לפני מסכת מכות, ושם נתבאר שישנם עדים וזממים
 45 שנשנתו במקצת מדין שאר עדים וזממים, בכך שאין הורגים אותם
 46 באותה המיתה שזממו להרוג. וכך שנינו שם, **כל העדים הזממין**
 47 **מקדימין לאותה מיתה** - ממנהררים להמיתם באותה מיתה שרצו הם
 48 להמית בה את הנידון, **היין וזממין פת כהן וכו'עלה** - חוץ מעדים
 49 וזממים שהעידו על זנותה של בת כהן נשואה, וכמו כן העידו גם
 50 על בועלה, **שאין מקדימין לאותה מיתה** - שאין ממיתים אותם
 51 במיתה שריפה שבה הם רצו לחייבה, **אלא למיתה אחרת** - אלא
 52 במיתה חנק שבה רצו לחייב את בועלה. ועל כך בא התנא כאן
 53 להוסיף ולומר, **שש עדים וזממין אחרים שאין עושין כהן דין תוקה**
 54 **כל עיקר** - שאין מקיימים בהם כלל את העונש שזממו לעשות
 55 לנידון, **אלא לוקים מלקות ארבעים**, ועתה מפרש התנא **כיצד אותם**
 56 העדים שאין מקיימים בהם דין הזמה כלל נעשים וזממין, אם אמרו
 57 **מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה** ונמצאו
 58 וזממים, **אין אומרים יעשה זה העד בן גרושה או בן חלוצה תחתיו**
 59 **- תחת הנידון, אלא לוקה את הארבעים**.

60 הגמרא מבררת מניין לומדים שאין מקיימים בהם דין הזמה: **מנהני**
 61 **מילי** - מניין יש ללמוד שעדים וזממים כהנים שהעידו בכהן שהוא
 62 בן גרושה או בן חלוצה אין עושים אותם חללים. **אמר רבי יהושע**
 63 **בן לוי (אמר רבי שמעון בן לקיש) דאמר קרא (דברים ט ט) 'ועשיתם**
 64 **לו כאשר זמם' ויש לדרוש מן המקרא שמענישים רק לו - לעד**
 65 **הזומם בעצמו, ולא לזרעו של העד**, ומאחר שאם יעשו את העד
 66 הכהן בן גרושה יפסל ממילא גם זרעו לכהונה, אי אפשר לעשות
 67 זאת.

68 שואלת הגמרא: **ולפיכפלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעה** - שיפסלו
 69 חכמים רק את העד עצמו לכהונה, ולא את זרעו. משיבה הגמרא:
 70 **בעינן כאשר זמם לעשות וליפא** - צריך להענישו בדיוק כפי שזמם
 71 לעשות לנידון, ומאחר שהוא זמם לפסול גם את הנידון וגם את
 72 זרעו אי אפשר לפסול רק אותו עצמו, ומכיון שאי אפשר לפסול
 73 גם את זרעו אין נותנים עליו עונש זה כלל, שאין מקיימים 'כאשר
 74 זמם' לחצאין, אלא לוקה את הארבעים.

75 הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע אין העד נעשה בן גרושה: **בר**
 76 **פדא אומר**, יש ללמוד שאין לפסול את העד מקל וחומר, **ובה**
 77 **המחלל אינו מתחלל** - כהן שנשא גרושה וחילל על ידי כן את זרעו
 78 מקדושת הכהונה אינו נעשה הוא עצמו חלל, **הבא לחלל ולא חילל**
 79 **- עד וזמם שזמם לחלל אדם מן הכהונה אך לא הצליח לעשות**
 80 **זאת, אינו דין שלא יתחלל** - האם אין הדין נותן שלא יהא הוא
 81 עצמו חלל. ולפיכך אי אפשר לקיים בו 'כאשר זמם' אלא לוקה את
 82 הארבעים.

83 **מתקנה לה** - הקשה רבינא על דברי בר פדא, **אם בן כדברין שיש**
 84 **ללמוד מקל וחומר שעד וזמם אינו נעשה חלל, פמלת את כל תורת**
 85 **עדים וזממין**, ולעולם לא יהא ניתן לקיים בהם 'כאשר זמם', שהרי
 86 יש לומר גם בזה קל וחומר,

פיצד

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרשה או בן חלוצה אין אומרים בו - תימה: כיון דאם חזמו אינן נעשין בן גרשה וחלוצה, אם בן גב בשלא יזמו איך יעשה על פיהם בן גרשה, דהכי הוא האמת? ואמאי? הא הואי לה עדות שאי אתה יכול להוימה, ואין זה עדות! ויש לומר: כיון דלוקן היו "באשר זמם", הווי שפיר "אתה יכול להוימה". וקשה: דאם בן, מאי קאמר פרק "הוי בודקין" (סנהדרין מא.א)

גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא, דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שבוילין לומר "לאסרה על בעלה באנר" והויא לה עדות שאי אתה יכול להוימה? ומאי קאמר? והא מכל מקום לוקין ויש לומר: דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה חזמו להרוג את הנפש - לא מיקיים "באשר זמם" במלקות, דהא בודאי תביב "נפש גבשי" וזמם חומה דעדות נפשות, ולא חשיב יכול להוימה במלקות. אבל הכא שלא כוון אלא לשווייה בן גרשה ובן חלוצה, דליכא כי אם לאו בעלמא, כיון שלקן - חשיב שפיר עדות שאתה יכול להוימה. ועוד יש לומר: דגבי עדות דבן גרשה וחלוצה לא יחישבן ככל ביאתה יכול להוימה, דמדיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להוימה - מיכאשר זמם, והא מוכח בגמרא ד"באשר זמם" לא נכתב לגבי עדות דבן גרשה, ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם. אבל התם גבי נערה המאורסה - דאי "באשר זמם" קאי נמי עליה, דאם התרו בה - מיקטלי אינהו בשחתומה, ואילו איהי - בלא חזמו (דהתם מיירי בלא התרו, וכיון ד"באשר זמם" קאי עליהו), לכך בעינן "אתה יכול להוימה". ויש דלוקק, אמאי לא נקט: "מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר", כו', דזה הוה שיקר בין בישראל בין בבכאים, כן גרשה לא פסיל אלא בבכאים! ויש ליישב: דנקטו משום דקאי אווממתי בת כהן כדאייתא בגמרא, ולכך נקט מידי דשיקן בכבודה.

מעידין אנו באיש פלוני שחייב גלות - ואם תאמר: היאך הם יכילים לחייבו גלות בעדות? והא יכול לומר "מיהו היית" כדאמר גבי "אבלת חלב" בפרק קמא דבבא מציעא (ג.ב.) ויש לומר: דמייירי כשראו בו גרלים לדבר שנשמט הבדול קמיה, ואיכא למימר דלא נתבונן, אבל קשה מהא דתנן פרק "אלו הן הגולין" (מכות ט.א.) דשונא אינו גולה, לאו כי האי גונא דמאי דאהוב גולה? ואמאי אינו גולה. כיון דראו דהוי גרלים לדבר! ויש לומר: דשאינו שונא, דיש לנו לומר טפי דבשנאה הכהו. ועוד יש לומר: דמייירי שפיר דליכא גרלים דלבר. והשתא נחא משונא, ומכל מקום אהוב גולה - כגון דשתיק כשאמרו לו העדים, בודאי אי היה אמר "לא הרגית", יכול לתרוץ ולומר: לא הרגתיו שווג אלא מניח, כמו ב"לא אכלתי חלב". אבל כיון דשתיק - כהודאה דמיא. כל הווממין מקדימין לאותה מיתה - פירש הקונטרס: שאין להם נט והמלתא וקשה: דמאי קא משמע לן? פשיטא וכתובות פירש: שרצה לומר מקדימין - שלא יענו דרין. וגם זה קשה, דמאי קא משמע לן? פשיטא! לכך פירש רבינו יצחק, "מקדימין" הנה פירשו: דאי אתה צריך להמיתן במיתה שהמיתו, אבל דאי אם אינו יכול, אפילו הכי נמיתם בכל מיתה שנוכל, כדתניא "דבה תכה" (בבא מציעא לא.ב.) וקשה: דאמרינן פרק "סנהדרין מה"ב.) דרוצה וגואל הדם הוה שני כתובין הבאין כאחד. וכן קשה, דבתוספתא (פרק שנים עשר דסנהדרין) תניא: אבל הווממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן, אתה ממתים בכל מיתה. ודריש ליה מן קרא "דובערת הרע מקרבך". ואמאי? הוי רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאים כאחד! ותירץ הרב רבינו יוסף: דרוצח וגואל הדם הוה שני כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין, אבל מארבע מיתות בית דין - פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות. וזממ"י בת כהן ובעולה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת - בעולה - דדרשינן: "היא" ולא בעולה, וווממי בת כהן - דכתביב "לאחיו", דדרשינן: לאחיו ולא לאחותו. ואם תאמר: למה לי דרשא ד"לאחיו" ולא לאחותו? תיפוק ליה מ"דיא" דנפקא לן דרשנין (סנהדרין נא.א.) "את אביה איה מחללת", היא ולא בעולה, היא ולא זוממיה! ויש לומר: והואל הווממיה באו לחייבה שריפה, לא יכא לאוקומי מיעוטא ד"היא" אלא בבעולה, ולא מנעטעין וווממין (אלא מן "אחיו"). אבל כיון דכתביב "אחיו", אכל כיון דהווממין דרשינן נמי מ"היא" למעטיו וווממיה, אבל קשה: כיון דכתביב "אחיו" אמאי איצטרך למעטיו וווממין מ"דיא"? ויש לומר: דאי מ"אחיו", הוה אמנא דהני מילי כשהבעול היה נדון קרינן ביה "לאחיו". אבל אם לא היה נדון על פי עדותו, כגון שהיה קטן בן תשע שנים ויום אחד, או שלא הכירו הבעול, לא קרינן ביה "לאחיו" - קא משמע לן: "היא" ולא וווממין, למעטיו וווממין בכל ענין. ומתחלה היה רבינו יצחק מסופק דהאי מילתא, ושוב פשטה מפרק "נגמר הדין" (שם מו.א.) דקאמר: מיתה אחת מעין שתי מיתות - כגון בת כהן ובעולה או בת כהן וווממי וווממין. והשתא למה ליה וווממי וווממין תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא וווממי וווממין. משום דבעול שהוא בחנן אלא שמע מינה דאייירי כגון דליכא דין מיתה בבעולה, כגון שהוא קטן כדפירשתי, ואפילו הכי קאמרי וווממי בחנן, אלמא דהוה וווממין בחנן אף על פי דליכא דין מיתה בבעול.

ועוד. מדקתני לקמן - פירש הקונטרס דמאי בעי "כשיצד" וכו'; והא קתני לקמן וכו' ועוד יש לפרש: "ועוד", כלומר, ואם תמצא לומר דלשון הוומה הוא - זה אינו, דעל כרחך דין הוומה קאמר ברקתני. ולאומי קושייתא קמיינתא. בעינן כאשר זמם ולא יכא - קשיא: היכא שמעידין שמיצד מצד שני, דאנין באין לפסול ורעו כי אם לפסול - אם בן נפסול! ויש לומר: דמכל מקום אשתו נפסלת, דפסלה בביאתה, ובתיב "ועשיהם לו כאשר זמם", לו ולא לאשתו.

משנה כיצד העדים נעשין וווממין בו - בגמרא מפרש מאי קאמר. את איש פלוני - כהן. שהוא בן גרשה - "בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד", והרי הוא חלל פסול. אין אומרים - אם חזמו וכן כהנים: יעשה זה בן גרשה וחלוצה, לקיים בו "כאשר זמם", אלא סופג את הארבעים. ובגמרא מפרש טעמא. שחייב גלות - שדורג את הנפש בשוגג.

נמרא הכי נרשינן: האי כיצד אין העדים נעשין וווממין מביעי ליה. ועוד דקתני לקמן (ה.א.) אבל אמרו להם כו'. כיצד אין העדים נעשין וווממין מביעי ליה - דהא לא מקיימת בהו "באשר זמם". ועוד - מאי קא בעי תנא כיצד נעשין וווממין? הא קתני לה לקמן כיצד דין וווממין, דקתני בתמניתין: אבל אמרו להם הווממין "היאך אתם מעידים עדות זה והלא הייתם עמנו ארתו היום במקום פלוני" כו'. התם קאי - מסנהדרין סליק, דתנן בשילהי "אלו הן הנתקנין", דהוא סימא דסנהדרין, דיש וווממין שנשנתו במקצת מדין הוומה, כדקתני: כל הווממין מקדימים לאותה מיתה. כלומר, אין להם לצפות מיתה אחרת, אלא משכימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון. הוי' מווספי בת כהן - נשואה, שאף על פי שנגמר דינה לשריפה על פיהם - הם בחנן, כדילפינן התם (ג.א.) היא בשריפה ואין בעולה בשריפה, אלא בתנן כשאר אשת איש. והווממין משכימין למיתה שהיית בת הבעול, וכתביב "כאשר זמם לעשות לאחיו" - ולא לאחותו (שם). וקאמר הכא: עוד יש וווממין אחרים שאין מקיימין בהן דין הוומה כלל אלא מלקות, ועלה מפרש כיצד אותן העדים שאין מקיימין בהן דין הוומה בעד וווממין - "מעידים אנו" כו'. ולא לרועי - ואם תעשהו חלל הוא כהן - פסלת את זרעו לעולם. בעינן כאשר זמם - הוא זמם לפסול את הנדון ואת זרעו. המחילה אלו מתחיל - כהן הנשוא את הגרשה, שמחלל את זרעו, אין הוא עצמו מתחיל מן הכהונה. הוא לחלל ולא חילל - ער וזמם. שרצה לחלל ולא חיללו, אינו דין כו'. אם כן - אם באת לדורש קל הוומר זה בעדים וווממין, נטלת תורת הווממין. ומה

לעשות? ולפיכך. בר פדא אומר: קל וחומר, ומה המחלל אינו מתחלל, הכא לחלל ולא חילל - אינו דין ששלא יתחלל? מתקורף לה רבינא: אם כן, בפטלת תורת עדים וווממין: ומה

1 ומה הסוקל אינו נסקל - עדים שלא הוזמו עד שנהרג הנדוק, ואחר כך הוזמו - אין
 2 נהרגין, כדאמרין בפרקין (ה.ב.) הרגו אין נהרגין, דכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה.
 3 האב לסקול ולא סקל - שהזום עד שלא נהרג הנדוק. הוא עששה מעשה במיוד אינו
 4 גולה - והורג עששה מעשה, אם במיוד עשאו - אינו גולה, ואפילו בזמן שאינו נהרג,
 5 כגון במיוד בלא התראה. הם שלא עשו מעשה

6 דין - אלא דיבור בעלמא, ובמיוד העידו - אינו
 7 דין שלא יגלו על המיוד. ובקשנין לרבי יוחנן:
 8 והיא הנותנת - המדה הזאת שהבאת לפטרן,
 9 היא הנותנת להם חובת גלות. הוא לפי שעושה
 10 מעשה, אם במיוד עשאו - אינו גולה, דלא
 11 תהוי ליה כפרה. הם שלא עשו מעשה יגלו -
 12 על זונן, כפי היכי בו. רמז לעדים וזמפין -
 13 שלוקין. עדי בן גרשה או עדי גלות שפטסם
 14 הכתוב מדין חומה, מנין שהן לוקין? ולקמיה
 15 פריך: תיפוק ליה מ"לא תענה". משום ההצדיק
 16 את הצדיק בו - בתמיה: אי "הצדיק"
 17 "הרשע"ו? בדין קאמר, "צדיק" רשע"ו?
 18 בבלי דינן - למה לי "הצדיק צדיק" בו?
 19 לכתוב: "כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל
 20 המשפט ושפטום והיה אם בן הכות", למה
 21 הוזכרה כאן צדקת צדיק? וכי כל מקום
 22 שהצדיק בית דין את הכואי וחיובי את החייב
 23 יש מלקות, דאית קרא למיתלי מלקות
 24 ב"הצדיק" "הרשע"ו? אלא על כרחי בעדים
 25 משתעי: עדים שקרים שהרשעו צדיק, ובאו
 26 אדרים והזימום, והצדיק את הנדוק שהוא צדיק
 27 והרשע את העדים הרשעים. והיה אם בן
 28 הכות את הרשע - אם חומה זו בת מלקות
 29 היא, שאינו יכול לקיים בה דין חומה גמורה,
 30 כגון בעדי בן גרשה או גלות - "הפילו השופט
 31 והכהו". ותיפוק ליה מלא תענה - כל עונשי
 32 לאוין - מלקות, אלא במקום שפירש לך בו
 33 עונש. וכאן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב
 34 בהן - ילקו. לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו
 35 - לקמן ליקף לה בפרק שלישי (וג.ב.) ואין
 36 משלמין בופר - אם העידו בשור המועד שהרג
 37 את האדם ההומה, והיו מחייבין את הבעלים
 38 כופר דכתיב (שמות כא) "אם כופר ישת עליו"
 39 וגו'. ואין נמכרין - אם העידוהו שנגב, ואין לו
 40 מה לשלם, ונגמר דינו לימכר כדכתיב: "ונמכר
 41 בגבתי". אין משלמין על פי עצמן - אם חומה
 42 בבית דין, ולא הספיק בעל דין להעמידו בדין
 43 על המתן עד שברחו, ובאו בבית דין אחר והודו
 44 שהחזמו בבית דין פלוני. ולקמן מפרש טעמא.

45 &כופרא כפרה - לכפר על זה שהרג שורו את
 46 האדם. והני לאו בני כפרה נינהו, שלא הרג
 47 שורם אדם. וזר סבר כופרא ממונא - שהזיק
 48 גופו של זה, ונתחייב לזרשמו דמי ההרג. כופרא
 49 כפרה - לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי
 50 שמים, לפיכך יתן דמי עצמו. בדניוק שיימינן -
 51 הבכי היא ליה כפרה כי יהיב דמי ניוק. ולקמיה
 52 מפרש טעמיה. מאי מעמייתו דרבנן - דאילו
 53 רבי ישמעאל מסתבר טעמיה, כיון דכופרא
 54 כפרה - דמי עצמו בעי למיתב. נאמר השתה למעלה -
 55 בדניוק - שמשלם דמי וזלדות שנוקו. פדיון נפשו -
 56 נפשו. דאית ליה לדידיה - שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא חזמו, ולתם אין מה לשלם. דמיגו דאיהו לא הוה מזודבן אם לא חזמו נמי כי חזמו לא מזודבני, שהרי לא זממו למכור. וקנס אינו משלם על פי עצמו - פרט למרשיע את עצמו (בבא קמא סד.ב.) תדע - דקנסא הוא, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרגו אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

57 כפרה - דמי עצמו בעי למיתב. נאמר השתה למעלה -
 58 בדניוק - שמשלם דמי וזלדות שנוקו. פדיון נפשו -
 59 נפשו. דאית ליה לדידיה - שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא חזמו, ולתם אין מה לשלם. דמיגו דאיהו לא הוה מזודבן אם לא חזמו נמי כי חזמו לא מזודבני, שהרי לא זממו למכור. וקנס אינו משלם על פי עצמו - פרט למרשיע את עצמו (בבא קמא סד.ב.) תדע - דקנסא הוא, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרגו אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

1 ומה הסוקל אינו נסקל - פירש הקונטרס: כשהרגו אין נהרגין, דין הוא דבאו להרוג ולא
 2 הרגו דאין נהרגין. וקשה טובא: חרא. דהוה ליה למימר כדאמרין לקמן (ה.ב.) הרגו
 3 אין נהרגין. ועוד, מאי פריך? שאני הכא בגלי קרא בהדיא דהבא לסקול ולא סקל דנסקל
 4 בהדיא קרא גופיה דחזוין דהסוקל אינו נסקל, כדכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה. אבל
 5 לעולם אימא לך דאית לך שפיר קל וחומר דלעיל

6 דלענין חיולו, דהא לא גלי קרא בשום מקום
 7 דשייך דבר דהוה ליה שיתחיל חומה! ועוד קשה,
 8 דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן קל
 9 וחומר, משום דאם בן בטלת תורת עדים וזממין
 10 לגמרי ולא משכחת לה "כאשר זמם", אבל לעיל
 11 דלא בטלת תורת עדים וזממין. שייך שפיר
 12 למיעבד קל וחומר לכך פירש רבינו תם הדכי
 13 קאמר: ומה הסוקל אינו נסקל, פירוש: אדם
 14 שסוקל חבירו באבנים ומת, נהרג בסיף ולא
 15 בסקילה. הבא לסקל ולא נסקל - עדים שמועדין
 16 איש פלוני שמחויב סקילה, ולא נסקל על ידם -
 17 אינו דין שלא יסקלנה השתא לא בטלת לגמרי,
 18 דאיכא לאוקומי קרא "ועשיתם כאשר זמם"
 19 כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות בית דין שאינו
 20 בסקילה, ואפילו הכי לא עבדינן האי קל וחומר,
 21 הדכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן קל וחומר
 22 בכחאי גונא.

23 באומר
 24 הרשע"; משום והצדיק את הצדיק - והרשעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע? אלא,
 25 עדים שהרשעו את הצדיק, ואתו עדים אחריו והצדיק את הצדיק דמעיקרא ושיניהו להני
 26 רשעים - "והיה אם בן הכות הרשע". - ותיפוק ליה מ"לא תענה"! - משום דהוי לאו שאין
 27 בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. תנו רבנן: ארבעה דברים נאמרו בעדים
 28 וזממין: אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה, ואין גולין לערי מקלט, ואין משלמין את הכופר, ואין
 29 נמכרין בעבד עברי. משום רבי עקיבא אמרו: אף אין משלמין על פי עצמן. "אין נעשין בן
 30 גרושה וכן חלוצה" - כדאמרין. "ואין גולין לערי מקלט" - כדאמרין. "ואין משלמין את הכופר"
 31 - קסברין: כופרא - כפרה, והני לאו בני כפרה נינהו. מאן תנא כופרא כפרה? אמר רב חסדא:
 32 רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. דתניא: "ונתן פדיון נפשו" - דמי ניוק. רבי
 33 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אמרו: דמי מניק; מאי לאו בהא קא מיפלגי, דמר סבר:
 34 כופרא ממונא, ומר סבר: כופרא כפרה? אמר רב פפא: לא, דכולי עלמא כופרא כפרה, והכא
 35 בהא קא מיפלגי; מר סבר: בדניוק שיימינו, ומר סבר: בדניוק שיימינו. מאי מעמייתו דרבנן?
 36 ישמעאל: "ונתן פדיון נפשו" פתיב. - ורבנן: אין, "פדיון נפשו" פתיב, מיהו פי שיימינו - בדניוק
 37 שיימינו. "ואין נמכרין בעבד עברי". סבר רב חמנא למימר: הני מילי - היכא דאית ליה
 38 לדידיה, דמיגו דאיהו לא נודבן - אינהו נמי לא מידבגו. אבל היכא דלית ליה לדידיה, אף על
 39 גב דאית להו לדידהו - מידבגו. אמר ליה רבא: ולימרו ליה: אי אנת הוה לה, מי הוה
 40 מידבגת? אנו נמי לא מידבגנן! אלא סבר רב חמנא למימר: הני מילי היכא דאית ליה, או
 41 לדידיה או לדידהו. אבל היכא דלית ליה, לא לדידיה ולא לדידהו - מידבגו. אמר ליה רבא:
 42 "ונמכר בגבתי" אמר רחמנא, בגבתי ולא בזממו. "משום רבי עקיבא אמרו" וכו'. מאי מעמא
 43 דרבי עקיבא? קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם על פי עצמו. אמר רבה: תדע, שהרי לא
 44 עשו מעשה, [והנהרגים] ומשלמין. אמר רב נחמן: תדע, שהרי ממון ביד בעלים, ומשלמין.

מאי
 כפרה - דמי עצמו בעי למיתב. נאמר השתה למעלה - בגונא אשה הרה, "כאשר ישת עליו בעל האשה" (שם). ונאמר השתה למטה - בכופר, "אם כופר ישת עליו". מה להלן בדניוק - שמשלם דמי וזלדות שנוקו. פדיון נפשו - נפשו. דאית ליה לדידיה - שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא חזמו, ולתם אין מה לשלם. דמיגו דאיהו לא הוה מזודבן אם לא חזמו נמי כי חזמו לא מזודבני, שהרי לא זממו למכור. וקנס אינו משלם על פי עצמו - פרט למרשיע את עצמו (בבא קמא סד.ב.) תדע - דקנסא הוא, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרגו אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

56 רְשָׁעִים – ועשו את העדים לרשעים, אזי הדין בזה הוא וְהָיָה אִם בֵּן
 57 הַבּוֹת הַרְשָׁעִי, שאם אי אפשר לקיים בהם דין 'כאשר זמם', כגון
 58 שהעידו על הנידון שהוא בן גרושה או שהוא חייב גלות, לוקים
 59 הם מלקות ארבעים.
 60 שואלת הגמרא: מדוע הוצרך עולא ללמוד דין מלקות בעדים
 61 זוממים ממקרא זה, וְתִפְסֹק לִיָּה – הרי יכול הוא להוציא דין זה
 62 מִשּׁוֹם שֶׁעֲבָרוּ הָעֵדִים עַל דְּבָרֵי הַכְּתוּב (שמות כ יב) 'לֹא תִעָנֶה בְּרַעַךְ
 63 עַד שִׁקְרָ', והעובר על לא ועושה מלקות, אלא אם כן פירש בו
 64 הכתוב עונש אחר, וכאן שאי אפשר להענישם כפי שזממו לעשות
 65 יש להלקותם.
 66 משיבה הגמרא: מִשּׁוֹם דִּהְיוּ – לאו זה של 'לא תענה' הוא לֹא שְׂאֵין
 67 בּוֹ מְעֻשָׂה, מאחר שדיבור אינו נידון כמעשה, וְכָלֵל הוא בידינו
 68 שְׂכָל לֹא שְׂאֵין בּוֹ מְעֻשָׂה אִין לֹקֵין עֲלֵיו, ולפיכך הוצרך עולא
 69 ללמוד דין מלקות בעדים זוממים מן 'זהצדיקו'.
 70 הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה אופנים שאין מקיימים בעדים
 71 זוממים 'כאשר זמם': הִנֵּנוּ רִבְּנָן – שנו חכמים בברייתא, אֲרֻכָּה
 72 דְרָבִים נֶאֱמָרוּ עֲדִים זֹמְמִין, כלומר, ישנם ארבעה אופנים שאין
 73 מענישים את העדים זוממים באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
 74 האחד, אִין הם נְעֻשִׁין בֵּן גְּרוּשָׁה וְבֵן הַלְוָיָה, אף אם העידו כך על
 75 כחן חממו לפוסלו. השני, וְאִין גּוֹלִין לְעִיר מְקֻלָּה, אף שהעידו על
 76 אדם שהרג בשגגה וחממו להגלותו לעיר מקלט. השלישי, וְאִין
 77 מְשַׁלְּמִין אֶת הַבּוֹפָה, אף שהעידו על אדם ששררו המועד הרג אדם,
 78 וחממו לייבאו בתשלום כופר על כך. הרביעי, וְאִין נִמְכְּרִין בְּעֶבֶד
 79 עֲבָדִי, אף אם העידו על אדם שגנב מרעהו, ואתו אדם אין לו
 80 מעות לשלם, וחממו שימכרוהו בית דין לעבד עברי עבור דמי
 81 גניבתו. מִשּׁוֹם ו-משמנו של רבי עקיבא אָמְרוּ, אֵף אִין העדים
 82 הזוממים מְשַׁלְּמִין עַל פִּי עֲצָמָן, דהיינו, כגון שהעידו על אדם
 83 שחייב ממון, והזוממו, ונמצא שעתה יש לחייבם לשלם לנידון את
 84 הממון שזממו לחייבו, אלא שלא הסיק להעמידם על כך בדין,
 85 עד שברחו ובאו לבית דין אחר, והודו שם שהזוממו על עוונתם
 86 בבית דין פלוני, ובאופן כזה פטורים הם מתשלום דמי ההזמה
 87 לנידון, מאחר שהודו קודם שנתחייבו.
 88 עתה מבארת הגמרא את הדינים המבוארים בברייתא: אִין הם
 89 נְעֻשִׁין בֵּן גְּרוּשָׁה וְבֵן הַלְוָיָה בְּדִאֲמָרָן – כפי שנתבאר בדברי הגמרא
 90 לעיל (ע"א), שאי אפשר לפוסלם, מאחר שאף זרעם ייפסל מן
 91 הכהונה, והתורה אמרה 'לו' ולא לזרעו, ואם יפסלו רק אותם ולא
 92 את זרעם אין מתקיים בזה 'כאשר זמם'. וְאִין העדים גּוֹלִין לְעִיר
 93 מְקֻלָּה בְּדִאֲמָרָן – כמו שנתבאר לעיל, שיש לדרוש מן המקרא 'הוא
 94 ינוס' למעט עדים זוממים. וְאִין מְשַׁלְּמִין אֶת הַבּוֹפָה אם העידו על
 95 שור מועד שהרג אדם, קִסְפָּרִי – סוברים חכמים בברייתא, דבּוֹפָא
 96 בְּפָרָה – שדין תשלום כופר הוא בתורת כפרה לבעל השור, על
 97 שהמית שורו אדם. וְהֵינּוּ – עדים אלו, לֹא בְּנֵי בְּפָרָה נִינְהוּ – אינם
 98 בתורת כפרה זו, שהרי לא המית שורם אדם, ולפיכך אין הם
 99 משלמים את הכופר.
 100 הגמרא מבררת מי הוא הסובר שתשלום כופר בתורת כפרה הוא:
 101 מֵאֵי תַנָּא – מי הוא התנא הסובר בּוֹפָא בְּפָרָה. אָמַר רַב הַבְּרַיָּא, רַבִּי
 102 יִשְׁמַעְיָא בְּנֵי שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוּקָה הֵיא, דְתַנָּא – שכך שנינו
 103 בברייתא, נאמר בכתוב (שמות כא ז) לגבי תשלום כופר על שור
 104 שהרג אדם, 'אם כפר יישת עליו וְנָתַן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ', ונחלקו התנאים
 105 כיצד יש לשום את דמי הכופר. דעת תנא קמא היא, היא שיש
 106 לשלם את דְּמֵי הַנִּינָק, דהיינו, שחייב בעל השור לשלם ליורשי
 107 הנהרג את שוויו, כאילו היה עבד הנמכר בשוק. רַבִּי יִשְׁמַעְיָא בְּנֵי
 108 שַׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוּקָה אָמַר, שיש לבעל השור לשלם את דְּמֵי
 109 הַמִּינָק, דהיינו, עליו לשלם ליורשי הנהרג את שוויו שלו עצמו,
 110 כאילו הוא ו-בעל השור עבד הנמכר בשוק. מבררת הגמרא: מֵאֵי

1 וְהָיָה הַסּוֹקֵל אִינוּ נִקְלָל – עדים שהעידו על אדם שהוא חייב
 2 סקילה, וסקלוהו בית דין על פי עדותם, ולאחר מכן נמצאו זוממים,
 3 אין עדים אלו נסקלים, מאחר שאמרה תורה 'ועשיתם לו כאשר
 4 זמם לעשות לאחיו', ודרשו חכמים 'כאשר זמם ולא כאשר עשה',
 5 ואם כן, עד זומם הָפָא לְמָקוֹל וְלֹא קָבָל – שרצה לחייב את הנידון
 6 סקילה בעדותו ולא נתקיימה עצתו, שהזם קודם שנהרג הנידון,
 7 אִינוּ דִין שְׂלֵא יִפְקָל – האם אין הדין נותן שלא ייסקל על עדותו,
 8 ואם כן נבטלה כל תורת עדים זוממים, והרי לא יתכן לומר כן.
 9 מסיקה הגמרא: אִלֵּא מְתוּרְתָא – ברור הדבר שיש לומר בזה
 10 בְּרִשְׁתֵּינָן מְעִיקְרָא – כפי תירוצו של רבי יהושע בן לוי שהובא
 11 מתחילה, שהטעם שאינו נעשה בן גרושה הוא משום שאי אפשר
 12 לפסול את זרעו.
 13 שנינו במשנה: מְעִידִין אִנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא תְּיִיב גְּלוֹת כּוּ' אין
 14 אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה את הארבעים.
 15 מבררת הגמרא: מֵאֵי הֵי מִיָּלִי, שאין העדים הזוממין גולים לעיר
 16 מקלט. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּהָאִמַר קְרָא (דברים ט ה) על ההורג בשגגה
 17 'הוא ינוס אל אחת הערים', ותיבת 'הוא' למעט היא באה, הוא –
 18 ההורג בשגגה גולה לעיר מקלט, ולא עדים זוממין.
 19 רבי יוחנן אָמַר, דין זה יש ללמודו בקל וְהוֹמָר, וְהָא – אדם
 20 ההורג במזיד, שְׁעֻשָׂה מְעֻשָׂה הריגה בְּמִוִּיד אִינוּ גּוֹלָה לעיר מקלט,
 21 שאין גלות אלא בהורג בשגגה, הֵן – עדים זוממים שרצו לחייב
 22 אדם גלות, שְׁעֻשָׂה מְעֻשָׂה אלא דיבור בעלמא, אף על פי שעשו
 23 זאת בְּמִוִּיד, אִינוּ דִין – האם אין הדין נותן שְׂלֵא יִגְלוּ לעיר מקלט.
 24 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: וְהֵיא נִוְתָנָה – קל וחומר זה
 25 שאתה מביא כדי לפוטרים מגלות, הוא עצמו מחייבם, (וְהֵלֵא דִין
 26 הוּא) – אדם ההורג נפש, מאחר שְׁעֻשָׂה מְעֻשָׂה הריגה, אזי הדין
 27 נותן שְּׂמִוִּיד לֹא יִגְלוּ – שאם עשה זאת במזיד לא יגלה לעיר
 28 מקלט, בִּי תְּיִיב לֵאלֹהֵי תִּיבְהוּ לִיָּה בְּפָרָה – כדי שלא תהא לו כפרה
 29 על עונו הגדול, הֵן – עדים זוממים שרצו לחייב את הנידון גלות,
 30 שְׂלֵא עָשׂוּ מְעֻשָׂה אלא דיבור גרידא, בְּמִוִּיד נְפִי לִיגְלוּ – אף אם עשו
 31 במזיד יש להם לגלות לעיר מקלט, בִּי תְּיִיב לְהִוְיָה לְהוּ בְּפָרָה – כדי
 32 שיתכפר להם העוון, שמאחר ואין עוונם גדול כל כך ראויים הם
 33 לכפרה.
 34 מסיקה הגמרא: אִלֵּא מְתוּרְתָא – ברור ומחזור הדבר, שיש לומר
 35 בזה בְּדַבְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, הַלּוֹמֵד מִתִּיבַת 'הוא' למעט עדים זוממים.
 36 הגמרא מבררת מנין לומדים את הדין המבואר במשנה: אָמַר
 37 עוּלָא, רַמּוֹ לְדִין עֲדִים זֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה מִנֵּין, וסברה הגמרא,
 38 שכונותו לברר מנין יודעים שיש להעניש את העדים באותו הדבר
 39 שזממו לעשות לנידון. ועל כך תמחה הגמרא, האם צריך לחפש
 40 רַמּוֹ לְעֲדִים זֹמְמִין מִן הַתּוֹרָה, וְהָא קָבִיב בַּמְפּוֹרֶשׁ (דברים ט יט)
 41 'ועשיתם לו כאשר זמם ועם לעשות לאחיו'.
 42 אִלֵּא בהכרח כונתו של עולא כך היא, רַמּוֹ לְדִין עֲדִים זֹמְמִין
 43 שְׂלֹוִקִין מִן הַתּוֹרָה באופן שאי אפשר לקיים בהם 'כאשר זמם', כמו
 44 בעדים המעידים על אדם שהוא בן גרושה או שחייב גלות, מִנֵּין,
 45 ועל כך משיב עולא שלומדים זאת מִדְּכָתִיב (שם פה א-א) 'וְהַצִּדִּיק
 46 אֶת הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁעִי, וְהָיָה אִם בֵּן הַבּוֹת הַרְשָׁעִי', ולכאורה
 47 יש לתמוה, מִשּׁוֹם וְהַצִּדִּיק אֶת הַצִּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁעִי וְהָיָה אִם
 48 בֵּן הַבּוֹת הַרְשָׁעִי, כלומר, האם בכל ענין שבו הדיינים מצדיקים את
 49 הזכאי ומחייבים את החייב יש דין מלקות לרשע, הלא אין הדבר
 50 כן, ואם כן לא היה הכתוב צריך להזכיר כלל את צדקת הצדיק
 51 ורשעת הרשע. אִלֵּא בהכרח יש לומר שאין הכתוב עוסק בדיינים
 52 ובעלי דינים אלא בעדים, וכך היא כונת הדברים, עֲדִים שְׂקֵרִים
 53 שְׁהִרְשִׁיעוּ אֶת הַצִּדִּיק עַל יְדֵי עֲדוֹת שְׂקֵר שֶׁהַעִידוּ עֲלָיו, וְאִתּוּ עֲדִים
 54 אֲחֵרִינִי – ולאחר מכן באו עדים אחרים והזימום, וְהַצִּדִּיק אֶת
 55 הַנִּידוֹן הַצִּדִּיק מְעִיקְרָא – שהוא צדיק מתחילתו, וְשׁוֹנְהוּ לְהֵינִי

56 ואין העד יכול לחייב את חבריו ממון בעדותו, איהו נמי לא מיתניב
57 - לא יוכל לחייב אף את עצמו, קא משמע לן רב שאין הדבר כן,
58 אלא אף שאינו נאמן על חבריו יש להאמינו על עצמו, ולפיכך יש
59 לחייבו את מחצית הדמים שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות
60 זו.

משנה

61 משנה זו עוסקת בעדים זוממים שרצו לחייב אדם ליתן לאשתו את
62 כתובתה, ומבארת כיצד יש לשום את הסכום שישלמו העדים
63 לבעל לאחר שהחזמו.
64 עדים שבאו לבית דין ואמרו, מעידין אנו את איש פלוני שגירש את
65 אשתו בפנינו ביום פלוני ולא נתן לה את כתובתה, והייבו בית דין
66 את הבעל על פי עדותם לשלם לאשה את דמי הכתובה, ולאחר
67 מכך באו עדים אחרים והזימום, ונתברר שלא גירש הבעל את
68 אשתו מעולם, ולא נתחייב ליתן לה דמי כתובתה, ומעתה יש לדון
69 כמה ישלמו העדים לבעל, אם נאמר שישלמו לו את דמי הכתובה
70 כולה, והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה, כלומר,
71 הלא יתכן שהיום או מחר ימות הבעל או יגרש את אשתו, ויתחייב
72 ליתן לה את כתובתה, ונמצא שלא היו העדים מפסידים אותו
73 מאומה, אלא אומדן [-מעריכים] כמה אדם מן השוק היה רוצה
74 ליתן בתורת תשלום עבור כתובתה של אשה זו, שעומדת היא
75 בספק זה, שאם נתאמנה האשה או נתגרשה יטול הלוקח את מעות
76 הכתובה מן הבעל, ואם מתה האשה ירשנה בעלה ולא יטול
77 הלוקח מאומה, וסכום זה ישלמו העדים לבעל.

גמרא

78 מבררת הגמרא: כיצד שמיין את הסכום שחייבים העדים לשלם
79 לבעל. כלומר, אי אפשר לפרש את דברי המשנה כפשוטה,
80 שישלמו העדים לבעל כפי שהיה אדם מן השוק נתן לאשה עבור
81 כתובתה, שהרי לא באו העדים להפסיד את האשה אלא את
82 בעלה, ולפיכך יש לפרש את דברי המשנה באחד משני אופנים.
83 האחד, שישלמו העדים לבעל את הסכום שהיה אדם מן השוק
84 נתן לו עבור השדה המיוחדת לתשלום דמי הכתובה לאשה,
85 ויאכל הלוקח את הפירות לעת עתה, ואם ימות הבעל או יגרש
86 את האשה יתן לה הלוקח את השדה, ואם תמות האשה קודם
87 הבעל תשאר השדה בחזקת הלוקח לעולם. וסכום זה שהיה
88 הלוקח נתן לבעל רצו העדים להפסידו, שהרי היה צריך ליתן
89 הכתובה לאשה מיד, ולא היה יכול למוכרה לאחר.
90 ובאופן אחר ניתן לפרש את דברי המשנה, שיש לשום כמה היה
91 הלוקח נתן לאשה עבור הזכות לקבלת כתובתה אם ימות הבעל
92 או יגרשנה, וסכום זה לא ישלמו העדים לבעל, מאחר שסכום זה
93 לא היו מפסידים אותו כלל, שהבעל עצמו היה נתן ברצון לאשה
94 סכום זה כדי להיפטר מתשלום הכתובה, אלא ישלמו העדים
95 לבעל את הסכום הנותר מדמי הכתובה. וכגון, אם הכתובה היא
96 מאה מנה, ויכולה היתה האשה למכור את זכותה בארבעים מנה,
97 נמצא שרצו העדים להפסידו שישים מנה, שהרי אם היה הבעל
98 משלם לה ארבעים מנה היה זוכה בכל המאה, ועל כן עליהם
99 לשלם לו שישים מנה.
100 ונחלקו בענין זה האמוראים בפירוש דברי המשנה: אמר רב תפא
101 בפעל, דהיינו, צריכים העדים לשלם לבעל את הדמים שהיה יכול
102 ליטול עבור מכירת השדה המיוחדת לכתובת האשה, וכגון אם
103 שווי הכתובה מאה מנה והיה הבעל יכול לקבל עבורה חמישים
104 מנה, ישלמו לו העדים סכום זה שרצו להפסידו. רב נתן פה

1 שואלת הגמרא: מאי ניהו - מזה היא כוונת רב נחמן בדבריו אלו,
2 דלא עשו העדים הזוממים מעשה, לפי שעדיין לא שילם הנידון,
3 אלא רק נגמר דינו לשלם על פיהם, אם כן, היינו כדרכה, ומה בא
4 רב נחמן להוסיף.
5 משיבה הגמרא: אימא וכן אמר רב נחמן, שאף הוא אמר כדברי
6 רבה.

7 הגמרא מביאה מימרא של רב יהודה בענין עד זומם המחייב את
8 עצמו: אמר רב יהודה אמר רב, עד זומם משלם לנידון את הדמים
9 הראויים לו על פי דין התורה, לפי חלקו של העד בעדות זו.
10 מבררת הגמרא: מאי - מזה היא הכוונה שמשלם לפי חלקו, אילימא
11 דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא - אם הכוונה בזה שכל אחד
12 מן העדים הזוממים משלם לנידון את חצי הדמים שרצה לחייבו,
13 ובצירוף שניהם משלמים לו את כל הדמים, תנינא דין זה
14 במשנתנו (הלכות ה), משלשין פמון ואין משלשין פמלקות - בית דין
15 נעשים שלישים לחלק את תשלום הדמים שרצו הזוממים לחייב
16 לנידון בין כל העדים, וישלם כל אחד כפי חלקו, אך אין עושים כן
17 לגבי חיוב מלקות, שאם רצו לחייב את הנידון מלקות, יש להלקות
18 את כל אחד מן העדים שלושים ותשע מלקות. ומדוע הוצרך רב
19 להשמיענו זאת.

20 אלא כגון דאיתוים חד מיניהו - הוזה רק אחד מן העדים, ובה
21 הוצרך רב לומר דמשלם פלגא דדייה - שעליו לשלם את מחצית
22 הממון שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו.
23 מקשה הגמרא: ומי משלם - האם עד אחד שהוזה משלם ממון
24 בזומה זו, והא תניא בברייתא שאין עד זומם משלם מומן עד שזיזמו
25 שניהם - שני העדים כאחד, אך אם הוזה הוא לבדו אינו משלם
26 מאומה, וכיצד סובר רב שעליו לשלם את מחצית הדמים.
27 מתרצת הגמרא: אמר רבא, רב עוסק באומר העד עדות שקר
28 העדתי, דהיינו שלאחר שהעידו שני העדים בבית דין על הנידון
29 שחייב ממון ונגמר דינו לשלם, נתחרט אחד מן העדים, והודה
30 שעדותו עדות שקר היתה, ובהודאתו זו מחייב הוא את עצמו כעד
31 שהוזה, ועליו לשלם את מחצית מן הדמים שרצה לחייב לנידון,
32 כפי חלקו בעדות זו.

33 מקשה הגמרא על דברי רבא: פל פמיניה - וכי יכול העד לחזור בו
34 מעדותו, הרי כלל הוא בידינו שביין שהיה העד את עדותו בבית
35 דין שוב אינו חוזר בו ומגיד דברים אחרים, ומאחר שאין הוא רשאי
36 לחזור בו ולפטור את הנידון מלשלם אין לקוראו בשם 'עד זומם',
37 שהרי אינו יכול להזימם את עצמו ולבטל עדותו, ואף אין לחייבו
38 ממון משום דין הומה.
39 אלא צריך לומר שרב עוסק בעד שבא לבית דין ואומר, אני וחברי
40 העדנו עדות שקר, והזימנו על עדות זו בבית דין פלוני, וחבירי אינו
41 מודה, ובאופן כזה מחייב הוא את עצמו לשלם מחצית מן הממון
42 שזומם לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו, אך נאמן הוא בזה רק על
43 עצמו ולא על חבריו.

44 מבררת הגמרא: פמאן - כשיטת מי אמר רב דין זה, דלא כשיטת
45 רבי עקיבא, דאי רבי עקיבא הא אמר (לעיל ב) עד זומם אף אינו
46 משלם על פי עצמו, מאחר שתשלום עדים זוממים קנס הוא,
47 והמודה בקנס פטור, ואילו רב אומר שעד זומם המודה בכך
48 שהוזה בבית דין פלוני משלם.

49 אלא כדי שיתיישבו דברי רב גם לשיטת רבי עקיבא, יש להעמידם
50 באופן אחר, פאומר העד הזומם אני וחברי העדנו שקר והזימנו על
51 עדותנו בבית דין פלוני, וכבר הזימנו שם פמון על כך כדין עדים
52 זוממים, ובאופן כזה גם רבי עקיבא מודה שאין המודה פטור
53 מלשלם, מכיון שהודה שנתחייב ממון בבית דין.
54 ועתה מבררת הגמרא את החידוש בדברי רב: פלגא דעתה אמיא
55 - סבורים היינו לומר, דביין דלחבריה לא מצי מחייב ליה - שמאחר

1 **מאי ניהו** - האי ממון ביד בעליו דקאמר רב נחמן - היינו דלא נעשה מעשה, שעדין
2 לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם; משלשין בממון - אם שלשה עדים הם או ארבעה,
3 משלשין ביניהם - בית דין נעשין שליש ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו. אי נמי,
4 האי "משלשין" לישנא בעלמא הוא, מחלקין הפרעון בין שלשתן, והוא הדין נמי אם

5 ארבעה הן - מרביעין. כל כמנייה - בתמימה: וכי
6 יכול הוא לחזור בו ויפטר הגדון מלשלם; הקיענו
7 - אני פלוני. חבירו אני מודה. וחייבני ממון
8 - בבית דין. שהזמנו והעמידנו הגדון בדין על
9 הזמנתו, וחייבנו בבית דין. ומהיאי עצמא
10 ממונא הוא גבייהו, ואין זה מרשיע את עצמא
11 שכבר השיגהו אלהים. כיון דלחבריה לא אלהים.
12 מחייב ליה - שאינו נאמן על חבריו. **משנה**
13 שנישה את אשתו - בפנינו ביום פלוני. וזה
14 אומר: לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה. ונמצאו
15 זוממין ב"עמנו הדיים". והלא בין היום כ"ו -
16 כלומר, מה ישלמו אליו אם תאמר כל הכתובה
17 - והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר
18 וסופו ליתן לה כתובה, נמצאו שלא היו מנסידין
19 אותו כלום. אומדין כמה אדם רוצה ליתן
20 בכתובה של זו - מספק, שאם נתארמלה או
21 נתגרשה - יטלנה לוקח, ואם מתה - יירשנה
22 בעלה ויפסיד מעותיו שנתן. ובגמרא מפרש שאי
23 קא מחייב להו תנא דמתניתין ליתן. **גמרא**
24 **ביצה שמיין** - כלומר, מאי קא מחייב להו
25 למיתב? דיש לפתור משנתנו לשני צדדים.
26 **ביצה הרי יש לאיש ולאשה** וכות ספק בכתובה
27 זו, היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את
28 כולה, והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה.
29 יפה כח וכתוב מוכח וכותה, שהוא אוכל פירות
30 הקרקע המיוחד לכתובה תמיד, ולא היא.

31 ועוד, שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גובינא,
32 ואם באו למכור לאחר, זו וכות ספיקה זהו וכות
33 ספיקו - שלו נמכר ביותר משלה. ולישנא
34 דמתניתין משמע שמיין וכות ספיקה, דקתני
35 כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה. והא
36 ליכא למימר שאתן דמים יתנו הזוממין, שהרי
37 לא וכות ספיקה באו להפסידו, אלא וכות ספיקה,
38 שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד. ויש לומר דהבי
39 קאמר: שמיין וכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן
40 בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל
41 השאר ישלמו. שכל השאר היו מנסידין אותו
42 בעדותם, אבל אותן דמים לא היו מנסידין אותו,
43 שהרי גם עתה כשהזומא אם היתה רוצה למכרה

44 יתן לה הבעל ברעון טובת הנאה זו. או דלמא וכות
45 ספיקו קאמר מתניתין דלישימו, ואותן דמים יתנו העדים.
46 והאיתנה, דשמן לא היה נפסד בעדותן כל כך, שאם עתה כשהזומא אם היתה רוצה למכרה
47 ותגבה הכל, כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה. אבל טובת הנאתו יתנו לו, שכן היו
48 מנסידין אותו, שאם לא הוזמו היה פורע מיד, עכשיו שהזומא יש לו בה וכות ספיקו
49 בכתולה. ו"שם נתארמלה" דמתניתין, הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן
50 בכתובה זו שהיא תלויה בספק, שאם נתארמלה תגבה היא ואם מתה יירשנה בעלה,
51 ושמיין בית דין את וכות ספיקו יתנו לו. **רב חסדא אמר** כבעל - וכות ספיקו של בעל
52 אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו, ואותו יתנו וישימו מאי "ובאשה" דקאמר רב נתן - וכות ספיקו
53 אומדין, ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו), וחומר גדול הוא אצלן. **אמר רב פפא**
54 **באשה** - שמיין, כרב נתן, ובכתובה - לא ישלמו לו אלא העדוף בכתובה על הדמים
55 הללו, אבל לא בכסי מלוג שלה. ואף על פי שאף בכסי מלוג היו מנסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומליש אתה במותה - אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא
56 על כתובה, ולא ידענו שהיו לה בכסי מלוג. ואני לא כך שמעתי. וכך שמעתי: רב חסדא אמר כבעל - לפי מה שהן נכסי הבעל, אם עדיית את זיבורית, אומדין את טובת הנאתה
57 כשהלוקח מוחזק בך, רב נתן אמר: באשה. ורב פפא וישימו מאי "ובאשה" דקאמר רב נתן - בכתובה, שאם ייחד לה קרקע לכתובה - בו ישימו. ולבי נמגננה בה: חדא, היכי
58 מחייבין להו וכות ספיקה? הלא לא היו מנסידין אותו אלא וכות ספיקו ועוד, דהכי איבעי ליה למיתב: רב חסדא אמר בכסי הבעל, ותו, היכא דייחד לה שדה לכתובה, מאי טעמא

59 דרב חסדא דפליג?

1 **מאי ניהו** - דלא עשו מעשה, היינו דרבה? - אימא:
2 **וכן אמר רב נחמן. אמר רב יהודה אמר רב: עד**
3 **וזמם משלם לפי חלקו. מאי "משלם לפי חלקו"?**
4 **אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא -**
5 **תנינא: משלשין בממון ואין משלשין במקלות! -**
6 **אלא, פגון דאיתוים חד מנייהו, דמשלם פלגא**
7 **דידיה. - ומי משלם? והא תניא: אין עד זומם משלם**
8 **ממון עד שזוממו שניהם! אמר רבא: באומר "עדות**
9 **שקר העדתי". - כל כמנייה?!** **פגון שהגיד שוב אינו**
10 **חוזר ומגיד! - אלא, באומר "העדנו והזמנו בבית**
11 **דין פלוני". - כמאן - דלא פרבי עקיבא, דאי פרבי**
12 **עקיבא - הא אמר: אף אינו משלם על פי עצמו!**
13 **- אלא, באומר "העדנו והזמנו בבית דין פלוני**
14 **וחייבנו ממון", סלקא דעתך אמינא: פגון דלחבריה**
15 **לא מציי מחייב ליה - איהו נמי לא מחייב, קא**
16 **משמע לן. משנה "מעידין אנו את איש פלוני**
17 **שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה"; והלא**
18 **בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובה. אומדין**
19 **כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו, שאם**
20 **נתארמלה או נתגרשה, ואם מתה, ירשנה בעלה.**
21 **גמרא ביצה שמיין? אמר רב חסדא: כבעל. רב נתן**
22 **בר אושעיא אומר: באשה. אמר רב פפא: באשה**
23 **ובכתובה. משנה "מעידין אנו באיש פלוני שהוא**
24 **חייב לחבירו אלה וזו על מנת ליתן לו כמאן ועד**
25 **שלישים יום", והוא אומר: כמאן ועד עשר שנים -**
26 **אומדיים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו פירו אלה וזו,**
27 **בין נתתן כמאן ועד שלישים יום, בין נתתן כמאן ועד**
28 **עשר שנים. גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל:**
29 **המלוה את חבירו לעשר שנים - שביעית משממתו.**
30 ואף

31 וכות ספיקו, ולכך אין לנו לשום באשה כדפרשתי, אלא שמיין כבעל כמה יתנו לו וכות ספיקו
32 אם ימכור בה, דהיינו חמישים מנה, וכך ישלמו לו העדים, שכן מנסידין אותו. ורשאם
33 נתארמלה או נתגרשה דמתניתין באשתו. אלא הכי קאמר: אומדין
34 כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו, שהיא תלויה בספק שאם תתאלמן או תתגרש תגבה היא
35 ואם מתה יירשנה בעלה. ושמיין בית דין וכות ספיקו יתנו לו. **מעידין** אנו באיש פלוני
36 שגירש אשתו וכו' - ואם תאמר: וליחייבו שאר כסות (ועונה). דהא מנסידין לאשתו ויש
37 לומר: דמיירי שמעשה ידיה שדן בידו שדן כשאר כסות (ועונה). ועוד יש לומר: שאומרת
38 "גירשתי", ואם כן מחלה לבעלה אותן (שלשה) דברים. ואף על גב דאמרין האשה שאמרה
39 לבעלה "גירשתי" נאמנת - היכא דליכא עדים, אבל היכא דאיכא עדים - לא, כדאמרין
40 בכתובות פרק "האשה שנתארמלה" (כבב).

41 **איכא**

42 **איכא**

43 **איכא**

44 **איכא**

45 **איכא**

46 **איכא**

47 **איכא**

48 **איכא**

49 **איכא**

50 **איכא**

51 **איכא**

52 **איכא**

53 **איכא**

54 **איכא**

55 **איכא**

56 **איכא**

57 **איכא**

58 **איכא**

59 **איכא**

60 **איכא**

61 **איכא**

62 **איכא**

63 **איכא**

64 **איכא**

65 **איכא**

66 **איכא**

1 **איכא** דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו — אומר רבינו תם
2 דהלכה כלישנא בתרא, דהכא נמי מתניתין מסייע ליה. וקשיא ללישנא קמא.
3 ובאדורות הגיה רבינו תם: זמן עשר (כסף) בו לילנו ולא במשפט, בחצי ימיו יעובנו.
4 **המוסר** שטרותיו לבית דין — פירש הקונטרס דהיינו פרוכול. ולא נראה, דהא במסכת
5 שביעית (פרק עשירי משנה ב) תני:
6 המוסר שטרותיו לבית דין, והדר קתני: פרוכול
7 אינו משמט — אלאמא תרי מילי נינהו. לכך נראה
8 דתרי מילי נינהו, ומוסר שטרותיו לבית דין
9 מדאורייתא אינו משמט.
10 **ושמואל** אומר אין לו עליו אונאה — ואם
11 תאמר: מי דמי? הכא השביעית דראי
12 עקר, אבל התיב נמי יזכר דעקר? כדאמרינן
13 ב"חזקי" (בבא מציעא נ"א.) ושמואל לא ידא בו
14 אונאה! ויש לומר: דהכא נמי מי יזכר דעקר —
15 שמואל יפרע לו קודם.
16 **על** מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה —
17 פירש הקונטרס: על מנת כו' כלומר, אני
18 מבטיחך מאונאה שאין בו. והרי יש בו אונאה
19 דהויא מקח טעות שבחשו. ולא נראה, דהכי
20 מדמה: הכא נמי "על מנת שלא תשמטני שביעית"
21 שביעית משמטת? והתם לא שייך טעמא דמקח
22 טעות ולכך פירש רבינו שמואל בן מאיר: "על
23 מנת שאין בו אונאה" כלומר, משמע שלא יחול איסור
24 לאו ד"לא תנו" על המקח, ועל כרחו הוא חל,
25 שאין יכול לבטל מאותה אונאה. "על מנת שאין
26 לך עליו אונאה" כלומר, שלא תחבע לי האונאה
27 אלא מתחיל לי — תנאו קיים. והכא נמי, "על מנת
28 שלא תשמט שביעית" כלומר, שלא יחול איסור
29 שביעית אם אקח ממך אחר השמטה — שביעית
30 משמטתו. ודשחא ניהא, שחן שוין.
31 אמר
22 **משמטתו**. לימא קסבר שמואל מנתה על מה שכתוב בתורה הוא, וכל המתנה על מה
23 שכתוב בתורה — תנאו בטל? והא איתמר, האומר לחבירו: "על מנת שאין לך עלי אונאה",
24 רב אומר: יש לו עליו אונאה, ושמואל אומר: אין לו עליו אונאה! — הא איתמר עלה, אמר
25 רב עקיב: לדרי מפרשא ליה מנייה דשמואל: "על מנת שאין לך עלי אונאה" — אין לו עליו
26 אונאה, "על מנת שאין בו אונאה" — הרי יש בו אונאה; הכא נמי, "על מנת שלא תשמטני
27 בשביעית" — אין שביעית משמטתו, "על מנת שלא תשמטני שביעית" — שביעית משמטתו.
28 **תנא**: המלוה את חבירו סתם — אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום. סבר רבה בר בר
29 חנה קמיה דרב למימר: הני מילי במלוה בשטר, דלא עבד איניש דטרך דכתב שטר בציר
30 מתלתין יומין. אבל מלוה על פה — לא. אמר ליה רב: הכי אמר חביוני — אהד המלוה
31 בשטר, ואהד המלוה על פה. תניא נמי הכי: המלוה את חבירו סתם — אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אהד המלוה
32 בשטר ואהד המלוה על פה. אמר ליה שמואל לרב מתנה: לא תיתיב אפרעוד עד דמפרשת לה להא שמעתא; מנא הא מילתא
33 דאמור רבנן: המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום, אהד המלוה בשטר ואהד המלוה על פה? אמר
34 ליה: דכתיב "קרבה שנת השבע שנת השמטה"; ממשמע שגאמר "קרבה שנת השבע" אינו יודע שהיא שנת שמטה? אלא מה
35 תלמוד לומר "שנת השמטה" — לומר לך: [יש] שמטה אחרת שהיא כזו, ואינו — זו המלוה את חבירו סתם, שאינו רשאי לתובעו
36 בפחות משלשים יום, דאמר מר: שלשים יום בשנה חשוב שנה. ואמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת תיב הפתא.
37 מתקף לה רב כהנא: וכי מה בין זה למגופת חבית? אמר ליה: זה — חבור, וזה אינו חבור. ואמר רב יהודה אמר רב: שלשת לוגין
38 מים שגפל לתוכן קורטוב של יין, ומראהו כמראה יין, ונפלו למקוה — לא פסלוהו. מתקף לה רב כהנא: וכי מה בין זה למי צבע?
39 דתנן, רבי יוסי אומר: מי צבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין! אמר ליה רבא: התם מיא דצבעא מקרי, הכא — תמרא מוּזְגָא
40 מקרי. — והתני רבי חיאי: הורידו את המקוה! אמר רבא: לא קשיא: הא — רבי יוחנן בן גורי, הא — רבנן, דתנן: שלשת לוגין מים
הכר

56 רב יהודה אמר שמואל, אדם האומר לחבירו הריני מלוה לך מעות
 57 על מנת שלא תשפמני שביעית - בתנאי שלא תשטמ השביעית
 58 הלוואה זו, אין התנאי מועיל לו והשביעית משפמנת את החוב.
 59 מקשה הגמרא: לילמא - לכאורה יש לומר, דקסבר שמואל -
 60 ששמואל סובר שטעם הדבר שאין תנאי זה מועיל, מאחר שמתנה
 61 על מה שכתוב בתורה הוא, שהרי מן התורה השביעית משמטת
 62 והוא מתנה שלא תשטמ, ושמואל סובר שכל המתנה על מה
 63 שכתוב בתורה תנאו קטל והמעשה קיים, ולפיכך אין תנאו מועיל
 64 לו והשביעית משמטת. ואם כן יש להקשות סתירה בדברי שמואל,
 65 והא איתמר - שהרי נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי אדם
 66 האומר לחבירו הריני מוכר לך חפץ פלוני על מנת שאין לך עלי
 67 אונאה, כלומר, שאף אם אמכור לך אותו ביוקר לא תוכל לתבוע
 68 ממני להשיב לך את ההפרש. רב אומר שאין תנאו מועיל, אלא יש
 69 לו עליו אונאה, ואם מכר לו ביוקר יכול הוא לתבוע ממנו הדמים,
 70 ושמואל אומר שהתנאי קיים, ולפיכך אין לו עליו אונאה, ומוכח
 71 שלדברי שמואל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, ומדוע
 72 לגבי שביעית סובר שמואל שאין מועיל התנאי שלא ישמטנו
 73 בשביעית.
 74 מתרצת הגמרא: הא איתמר עלה - הרי נאמר בבית המדרש על
 75 דברי שמואל אלו, אמר רב עקיב, לדידי מפרשא (ליה) מיניה שמואל
 76 - שמואל עצמו פירש לי את דבריו, שאם אומר המוכר ללוקח
 77 הריני מוכר לך על מנת שאין לך עלי אונאה - שאתה לא תתבעני
 78 אם תדיה בו אונאה, באופן כזה אין לו עליו אונאה, מאחר
 79 שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו הריני
 80 מוכר לך על מנת שאין בו - במכר זהו אונאה, אין התנאי מועיל,
 81 שהרי לא התנה עמו שימחול לו על אונאתו, אלא התנה עמו
 82 שאינו מאנה אותו במכירה זו, והרי נתברר שיש בו אונאה, ונמצא
 83 שלא קיים המוכר את דבריו, ולפיכך רשאי הקונה לתבוע ממנו
 84 את הפרש הדמים. והכי נמי לגבי שביעית יאה הדין כן, שאם אמר
 85 לו המלוה ללוה הריני מלוה לך על מנת שלא תשפמני מאחר
 86 בשביעית, והיינו, שתשיב לי לאחר השביעית את דמי הלוואה,
 87 באופן כזה אכן אין השביעית משפמנתו, מאחר שסובר שמואל
 88 שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו
 89 המלוה על מנת שלא תשפמני השביעית, והיינו שלא יחול כלל דין
 90 שמיטת כספים בלוואה זו, באופן כזה תנאו בטל והשביעית
 91 משפמנתו, שהרי אין השביעית נתונה בידיו להתנות עליה שלא
 92 תשטמ.
 93 הגמרא מביאה דין נוסף מדיני הלוואה: תנא, אדם המלוה את
 94 חבירו פתם - שלא פירש לו מתי עליו להשיב את הלוואה, אינו
 95 רשאי המלוה לתובעו ללוה בפחות משלושים יום, מאחר שסתם
 96 הלוואה היא לשלושים יום.
 97 קבר רבא בר בר חנה קמיה דרב למימר - סבר רבה בר בר חנה
 98 ואמר לפני רב, הני מיילי - שדין זה לא נאמר אלא במלוה בשטר,
 99 שרק בזה יש לומר 'סתם הלוואה שלושים יום', משום דלא עבר
 100 איניש דפירח דכתב שטר בצירי מתלתין יומין - שאין אדם טורח
 101 לכתוב שטר עבור הלוואה הפחותה משלושים יום, אכל במלוה על
 102 פה שאין בו טירחה, לא - אין אומרים שהלווה בסתם לשלושים
 103 יום.
 104 אמר ליה רב לרבה בר בר חנה, הכי אמר חבכיבי - כך אמר דודי רבי
 105 חייא, אהד המלוה בשטר ואהד המלוה על פה, בשני אופנים אלו
 106 נאמר דין זה, שסתם הלוואה לשלושים יום היא.
 107 תניא נמי הכי, המלוה את חבירו פתם, שלא פירש לו את זמן
 108 הפירעון, אינו רשאי המלוה לתובעו ללוה בפחות משלושים יום
 109 מזמן הלוואה, אהד המלוה בשטר ואהד המלוה על פה.
 110 הגמרא מבארת מניין לומדים דין זה שסתם הלוואה שלושים יום:

1 ואף על גב דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש - ואף שעתה בשנת
 2 השמיטה אין אנו קוראים בו את דברי המקרא (דברים טו) 'לא יגוש
 3 את רעהו', שהרי אין המלוה רשאי לתבוע מן הלוה את דמי
 4 הלוואה עד סוף עשר שנים, מכל מקום השביעית משמטת דמים
 5 אלו, שהיא סוף אתי לדי לא יגוש - לסוף עשר שנים עתיד הוא
 6 לנוגשו עבור פרעון דמי הלוואה, ולפיכך צייתה התורה שתשטמ
 7 השביעית כבר מעתה חוב זה, כדי שלאחר תום עשר שנים לא
 8 יוכל המלוה לנגוש את הלוה.
 9 הגמרא מקשה על דברי שמואל מהמשנה: מתיב רב כהנא, שנינו
 10 במשנה, אומרים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלה זה בידו, בין ליתן
 11 מפקא ועד שלשים יום ובין ליתן מפקא ועד עשר שנים, וסכום זה
 12 ישלמו העדים ללוה, מאחר שריוח זה רצו להפסידו. ואי אמת
 13 שביעית משפמנתו - ואם סובר אתה שהמלוה את חבירו לעשר
 14 שנים שביעית משמטתו, אם כן בוליה נמי קצי שלומי ליה - יש
 15 מפקא את העדים לשלם ללוה את כל סכום הלוואה במלואו,
 16 שהרי בתוך עשר שנים יש שנת שמיטה, ואם כן בהכרח היה החוב
 17 נשטמ, ולא היה על הלוה להחזיר למלוה מאומה, ועתה שרצו
 18 העדים הזוממים לחייבו להשיב את החוב בתוך שלושים יום,
 19 נמצא שרצו להפסידו את כל האלף זהו. ומאחר שנתבאר במשנה
 20 שאין מחייבים אותם לשלם הכל, בהכרח צריך לומר שאין
 21 השביעית משמטת הלוואה לעשר שנים.
 22 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא
 23 יתכן לומר שהשביעית משמטת מלוה לעשר שנים, ומכל מקום
 24 אין העדים צריכים לשלם לו את כל דמי הלוואה, דהקא במאי
 25 עסקינן במלוה על המשכון ובמסר שטרותיו לבית דין. והיינו,
 26 המשנה עוסקת באחד משני אופנים, או שהלוואה זו היתה כנגד
 27 משכון שנתן הלוה למלוה, או שהמלוה מסר את שטרותיו לבית
 28 דין, על ידי שכתב עליהם פרוזבול, ובשני אופנים אלו אין
 29 השביעית משמטת את הלוואה, דתנן - שהרי כך שנינו במשנה
 30 (שביעית פ"ג מ"ב) המלוה על המשכון והמסר שטרותיו לבית דין אין
 31 משפמנין, ומאחר שאין השביעית משמטת הלוואה זו אין העדים
 32 צריכים לשלם לו את כל הדמים שבשטר, אלא את הזמן שרצו
 33 להפסידו.
 34 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדעת שמואל לגבי מלוה לעשר
 35 שנים: איבא דאמרי - יש האומרים את דינו של שמואל באופן
 36 אחר, אמר רב יהודה אמר שמואל, המלוה את חבירו לעשר שנים
 37 אין השביעית משפמנתו בתוך שנים אלו, ואף על גב דאתי לדי לא
 38 יגוש - ואף שבסוף העשר שנים עתיד המלוה לנגוש את הלוה
 39 ששיב לו הלוואה זו, מכל מקום השתא מיהא לא קרינן ביה לא
 40 יגוש - עתה בשנת השמיטה אינו יכול לתבועו שיפרע לו את דמי
 41 הלוואה, ומאחר שאינו יכול לנוגשו ממילא אינו מצווה לשטמ
 42 את חובו.
 43 רב כהנא מביא ראייה לדין זה ממשנתנו: אמר רב כהנא, אף אגן
 44 נמי תנינא - אף אנו שנינו כן במשנתנו, אומרים כמה אדם רוצה
 45 ליתן ויהיו אלה זה בידו בין ליתן מפקא ועד שלשים יום ובין ליתן
 46 מפקא ועד עשר שנים, ואי אמת שביעית משפמנתו בוליה נמי קעו
 47 שלומי ליה - ואם תאמר שהשביעית משמטת מלוה לעשר שנים,
 48 היה על העדים לשלם ללוה את כל דמי הלוואה, שהרי היה פטור
 49 מלשלם את חובו והעדים הזוממים זממו לחייבו, ובהכרח שאין
 50 השביעית משמטת מלוה זה.
 51 דוחה הגמרא, אמר רבא, אין להוכיח כן מדברי המשנה, דהקא
 52 במאי עסקינן במלוה על המשכון ובמסר שטרותיו לבית דין,
 53 שבאופנים אלו אין השביעית משמטת את הלוואה, דתנן, המלוה
 54 על המשכון והמסר שטרותיו לבית דין אין משפמנין.
 55 הגמרא מביאה מימרא נוספת של שמואל בעניני שביעית: ואמר

56 זה, אך לְרָבָא היה פְּשִׁימָא ליה שיש לגרוס ברישא של הברייתא את
57 התיבות 'חסר קורטוב', וממילא יש להוכיח מדברי תנא קמא
58 שסובר ש'הכל הולך אחר השיעור' בלבד ולא אחר המראה,
59 ולפיכך בהכרח צריך לומר שרב סובר כשיטת רבי יוחנן בן נורי
60 ש'הכל הולך אחר המראה'.
61 אָמַר רב יוֹסֵף, לֹא שְׂמִיעָא לִי הָא שְׂמַעְתָּא - אף שתלמידו של רב
62 יהודה אני, לא שמעתי מפיו הלכה זו בשם רב, ששלשה לוגין מים
63 שאובים שנפל לתוכם קורטוב יין ונפלו למקוה לא פסלוהו.
64 אָמַר לִיה אַבְי רב יוסף, אַתְּ אֲמַרְתָּ לֵה נִיחָל - אתה אמרת לנו
65 הלכה זו משמו של רב יהודה רבך, וְהִבֵּי אֲמַרְתָּ נִיחָל - וכך פירשת
66 לנו בשמו, דָּרַב לֹא תֵּי - אינו שונה את התיבות 'הָסֵר קוֹרְטוֹב'
67 בְּרִישָׁא של הברייתא, דהיינו, שאף תנא קמא אינו פוסל מקוה
68 שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים שמראיהם כמראה היין,
69 וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֲסִיפָא פְּלִיג - נחלק על תנא קמא רק בסיפא של
70 דבריו, לגבי שלשה לוגים חסר קורטוב שנפל לתוכם קורטוב חלב,
71 וְרַב דְּאָמַר בְּדַבְרֵי הַבַּל, וְשֵׁלֵא כדברי רבא הסובר שרב הולך
72 בשיטתו של רבי יוחנן בן נורי בלבד.
73 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה דיניו מקוואות: וְאָמַר רַב
74 יְהוּדָה אָמַר רַב, חֲבִית מְלֵיאָה מִים שאובין שְׂנַפְלָה לְתוֹךְ הַיָּם הַגְּדוֹל
75 ונשפכו מימיה לתוכו, אדם טמא הַטּוֹבֵל שָׁם באותו מקום לֹא עָלְתָה
76 לוֹ הַטְּבִילָה לטהרו מטומאתו, משום דְּחִישִׁינָן לְשִׁלְשָׁה לֹגִין שֶׁל
77 מים שאובים שְׁלֵאִי הֵיוּ עוֹמְדִים בְּמִקּוֹם אֶחָד. דהיינו, שיתכן שהמים
78 השאובים שנשפכו בו החבית נותרו עומדים במקום אחד, וממילא
79 יש לחשוש שאותו אדם שטבל שם לא טבל במי הים אלא במי
80 החבית השאובים, ולפיכך לא עלתה לו טבילה. וְדִין זֶה נִאמַר בְּרִישָׁא
81 בחבית שנפלה לים הגדול, דְּקָאִי וְקָיִמָא - שמימי עומדים
82 במקומם, שבוה יש לחוש שמה לא נתערבו מי החבית בתוך מי
83 הים, אֲבָל נְהָרָא בְּעֵלְמָא לֹא - אבל אם נשפכו לתוך נהר שמימי
84 זורמים והולכים אין לחוש כלל, שודאי נתערבו המים במי הנהר,
85 והטובל שם עלתה לו טבילה.
86 הגמרא מביאה ברייתא שבה מפורש דין זה: תֵּינָא נְפִי הֵב, חֲבִית
87 מְלֵיאָה יוֹן שְׂנַפְלָה לִים הַגְּדוֹל, הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עָלְתָה לוֹ מְבִילָה,
88 משום דְּחִישִׁינָן לְשִׁלְשָׁה לֹגִין (שְׂאוּבִין) שְׁלֵאִי הֵיוּ עוֹמְדִים בְּמִקּוֹם
89 אֶחָד. וְכֵן כִּבְרַר שֶׁל תְּרוּמָה שְׂנַפְלָה שָׁם - באותו המקום שבו נשפך
90 היין לתוך מי הים, לאחר שטבל אדם טמא שם ועלה, מְטָא הַכֹּכֵר,
91 מאחר שיש לחוש שמה היין עומד במקומו ולא נתערב במי הים,
92 והאדם הטמא שטבל בו טימא את היין, וחזר היין וטימא את
93 הכיכר של תרומה שנפלה לתוכו.
94 שואלת הגמרא: מָאִי וְכֵן - מה חידוש יש בדין זה, מאחר ונתבאר
95 שיש לחשוש שהיין עומד במקום אחד, ולפיכך הטובל שם לא
96 נטהר מטומאתו, פשוט הדבר שיש לחוש שנטמא היין מן האדם
97 וחזר וטימא את הככר. משיבה הגמרא: מָהוּ דְּתִימָא - היה מקום
98 לומר שאין הככר טמא, משום דְּהָתָם - לגבי האדם הטובל, אִינְךָ
99 נִבְרָא אֲחֻקְיָה - יש להעמיד את האדם על חזקתו, שמאחר וספק
100 הדבר אם עלתה לו טבילה יש להשאירו במצב שבו היה עד עתה,
101 והוא טמא היה, אבל הָתָם - לגבי ככר של תרומה, אין לטמאה,
102 משום דְּאִינְךָ תְּרוּמָה אֲחֻקְיָה - יש להעמיד מספק את התרומה על
103 חזקתה, והיא בחזקת טהורה היתה עד עתה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן - לפיכך
104 משמיעה לנו הברייתא שאין הדין כן, אלא יש לפסול אף את
105 התרומה מספק.

משנה

106 משנה זו דנה לגבי עדים שרצו לחייב אדם ממון או מלקות, האם
107 בנוסף לעונש שמקיימים בהם כאשר זממו לעשות יש בהם גם

1 שהיה הָסֵר מהם קוֹרְטוֹב מים כדי להשלים לשיעור שלשת לוגין,
2 שְׂנַפְלָה לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל יוֹן, וְעַל יְדֵי כֵךְ נַעֲשֶׂה מְרָאִיתָן כְּמִרְאָה הֵייוּ,
3 וְנִפְּלוּ שֶׁלֶשֶׁת לֹגִין אֶלּוּ לְמִקְוֵה, לֹא פְּסָלוּהוּ, מאחר שאין כאן
4 שיעור שלשה לוגין מן המים בלא היין, שהוא השיעור הראוי
5 לפסול את המקוה. וְכֵן הוּא הַדִּין אִם הֵיוּ שְׁלֵשָׁה לֹגִין שֶׁל מִים הָסֵר
6 קוֹרְטוֹב, שְׂנַפְלָה לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב שֶׁל חֵלֶב, וּמְרָאִיתָן הוּא כְּמִרְאָה מִים,
7 שֵׁלֵא שִׁינָה הַחֵלֶב אֶת מְרָאִיתָן, וְנִפְּלוּ שֶׁלֶשֶׁת לֹגִין אֶלּוּ לְמִקְוֵה, לֹא
8 פְּסָלוּהוּ, מאחר שאין כאן שלשה לוגין מים שאובים, והחלב אין
9 דינו כמים, ואינו פוסל את המקוה. אלו דברי תנא קמא. ויש לדייק
10 מדבריו, שאם היו מתחילה שלשה לוגים שלמים, אזי אף על פי
11 שנפל לתוכם קורטוב יין ונשתנה מראיהם למראה היין הרי הם
12 פוסלים את המקוה, מאחר שאין דנים לפי המראה אלא לפי
13 השיעור. ונמצא, ששיטת תנא קמא כשיטת הברייתא ששנה רבי
14 חייא, ששלשה לוגים מים שנפל לתוכם קורטוב יין ונפלו למקוה
15 הורידו אותו מוכשר לפסול.
16 רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֲמַר, הַבַּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּרָאָה - דנים את המים
17 שנפלו למקוה כפי מראיהם, ולפיכך, שלשה לוגין של מים שנפל
18 לתוכן קורטוב של יין ונפלו למקוה לא פסלוהו, שהרי נשתנה
19 מראיהם למראה יין שאינו פוסל את המקוה. אמנם לגבי קורטוב
20 של חלב שנפל למים, אזי אפילו באופן שלא היה במים מתחילה
21 שיעור שלשה לוגים, מכל מקום עתה שנפל לתוכם החלב פוסלים
22 הם את המקוה, שהרי החלב מראה ששלשה לוגים הפוסלים את המקוה. נמצא, שרב
23 ומשלימם לשיעור שלשת לוגים הפוסלים את המקוה. נמצא, שרב
24 הסובר ששלשה לוגים שאובים שיש להם מראה יין אינם פוסלים
25 את המקוה, הולך בשיטת רבי יוחנן בן נורי, ש'הכל הולך אחר
26 המראה', ולא כשיטת תנא קמא הסובר שיש לילך אחר השיעור.
27 הגמרא מקשה על דברי רבא: כִּיצַד פְּשוּט הַדְּבַר לְרַבָּא שְׁתַּנָּא קָמָא
28 סוּבַר שִׁישׁ לִילְךְ אַחַר הַשִּׁיעוֹר בִּלְבַד וְלֹא אַחַר הַמְּרָאָה, ורב סובר
29 כרבי יוחנן בן נורי, וְהָא מִיבְעִינָא מְעֵי לֵה רַב פְּפָא - והרי רב פפא
30 הסתפק בענין זה, וְדַבְעֵי רַב פְּפָא, האם רב תני - שונה את התיבות
31 'הָסֵר קוֹרְטוֹב' בְּרִישָׁא של הברייתא, ולגירסת זו אכן יש לדייק
32 כדברי רבא שרק באופן זה מכשיר תנא קמא, אֲבָל אִם נִפְּלוּ לְמִקְוֵה
33 שְׁלֵשָׁה לֹגִין שְׁלָמִים שֶׁל מִים שאובים אזי לְתַנָּא קָמָא פְּסָלִי אֶת
34 הַמִּקְוֵה, אף שמראיהם כמראה יין, מכיון שיש לילך אחר השיעור
35 ולא אחר המראה, וְאִתָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמִימַר שֶׁהַבַּל הוֹלֵךְ אַחַר
36 הַמְּרָאָה, ומאחר שמים אלו מראיהם כמראה היין אין הם פוסלים
37 את המקוה, וְנִמְצָא לְגִירָסָא זו, דְּרַב הַסּוּבַר שֶׁלֶשֶׁת לֹגִים מִים
38 שאובים שמראיהם כמראה יין אינם פוסלים את המקוה, אִימַר
39 כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְלֹא כְּשִׁיטַת תַּנָּא קָמָא. אוּ דְלָמָא - או
40 שמה יש לומר, שְׂרַב לֹא תֵּי - אינו שונה את התיבות 'הָסֵר
41 קוֹרְטוֹב' בְּרִישָׁא של הברייתא, ונמצא שאף תנא קמא מודה
42 ששלשת לוגים מים שאובים שמראיהם כמראה יין אינם פוסלים
43 את המקוה, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כִּי פְּלִיג אֲסִיפָא הוּא דְּפְּלִיג - ורבי
44 יוחנן בן נורי חולק על הסיפא, לגבי שלשת לוגים מים שאובים
45 חסר קורטוב, שנפל לתוכם קורטוב חלב. שלדינת תנא קמא אין
46 הם פוסלים את המקוה, שאין כאן שיעור שלשה לוגים מן המים,
47 ואילו רבי יוחנן בן נורי סובר שאין מתחשבים בשיעור כלל, אלא
48 רק במראה, ומאחר שיש כאן שלשה לוגים שמראיהם כמראה
49 מים, פוסלים הם את המקוה. וְנִמְצָא לְגִירָסָא זו, דְּרַב דְּאָמַר בְּדַבְרֵי
50 הַבַּל, שהרי הכל מודים שיש לילך גם אחר המראה, ואין לפסול
51 מקוה שנפלו לתוכו שלשת לוגים מים שאובים שמראיהם כמראה
52 היין. ומעתה יש להקשות, מאחר שנסתפק רב פפא, כִּיצַד הִיָּה
53 הדבר פשוט לרבא שיש לגרוס ברישא של הברייתא 'חסר קורטוב'
54 ורב אינו סובר כשיטת תנא קמא.
55 מתרצת הגמרא: לְרַב פְּפָא מִיבְעִינָא לִיה - אכן רב פפא נסתפק בענין

אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים — כך גירסת הקונטרס. וקאמר: לא עלתה לו טבילה — משום מים שאובין. ולא נראה, דהא מדרשו להו השקה כמחבריה לטהרם מטומאה — הוא הדין לענין טבילה נמי. ועוד, דאמרין בביצה (ח.ב.ב.) מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו. הדיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא? הא

"חסר קורטוב" גרסין הבא ברישא ובסיפא. לא פסלוהו — משום דחסרו קורטוב. אבל אי הו מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין, ומראיקון כמראה יין — פסלוהו. והא דתני רבי חיזיא: הורידו את המוקה, כי האי תנא סבירא ליה. לא פסלוהו — טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי, וגבי יין נמי הוי מצי למיתני כי האי

המים שבתוכו שאובין ולא מעירב, ובהשקה בעלמא עדיף. לוחו אלא דהוי נעשין מחוברין גם לענין טבילה. לכך נראה דגרסינן במילתיה דרב יהודה "חבית מלאה יין". ולכך לא עלתה לו טבילה — דמי הים קו וקיימי, ושמן עדיין הוא צבור ועומד במקומו ואיסור ניכר, וטובל ביה. אבל נראה בעלמא לא. דודאי מתערב במים, ואו לא היה בענין ועלתה לו טבילה. ומיירי בין לבן שאינו משנה מראית המים, דאי בין אדום — נחיו אם שינה מראית המים אם לא. **תניא** נמי הכי חבית מלאה יין — וגם רש"י לא גריס הבא "מים" כי אם "יין", דאם לא כן, מאי קאמר. וכן כבר של תרומה שנפל אכלו טמא? הוא (אפילו) בעניניהו ולא נתערבו, מכל מקום אינה מקבלת טומאה (טוהרה) ודטהרה בהשקה, דהרי הם מחוברין למקוהו והכי תנן בביצה (ח.ב.ב.) מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו.

לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין — פירושו: מקרא דמביאן לידי מכות, דהיינו מלא תענה" — אינו מביאן לידי תשלומין, אלא מקרא "ועשיהם לו כאשר זמם", ומשום הכי לוקה ומשלם. משמע דאי ליבא אלא חד קרא — אינו לוקה ומשלם. וקשה: הא אמרין ב"השובר את הפועלים" (בבא מציעא א.א.) החוסס פי פרה לודש בה — לוקה ומשלם, אף על גב דליבא אלא חד לאו ד"לא תחססו!" לכך פירש רוב רבינו מאיר מנורוני דהכי קאמר: שלא השם המביאן לידי מכות — אינו צריך להביאן לידי תשלומין. דתשלומין לא בעו אהרה, דאי בעו אהרה — ודאי לא לקי, דלא למלקות אתא כי אם לתשלומין, כדאמרין (מכות יג.ב.) לאו שניתן אהרה מתית בית דין אין לוקין עליו. אלא לא בעו אהרה, דליבא אהרה בשן ועין, ובתיב "שלם ישלם" בלא אהרה, הלבך "לא תענה" למלקות אתא. וכן בוך ד"לא תחססו", על כרחך דאהרה ד"לא תחססו" לא אתיא אלא למלקות, דתשלומין ממילא נפקא, דכיון דאינו רשאי לחסום — דין הוא שישלם מה שראוי לאכול באותה שעה. דליבא למימר דאהרה אתא לממון ולא למלקות, דאם כן לכתוב קרא בלשון עשה: "האכל שור בדישר, ושמענא שפיר דאם לא האכל חיוב, אלא על כרחך אהרה כי אתא — למלקות אתא. בשלמא

חסר קורטוב, שְנַפְלָ לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב יוֹן וּמְרִיאֵיהֶן כְּמִרְאֵה יוֹן, וְנִפְלוּ לְמִקְוֵהָ - לֹא פְסָלוּהוּ. וְכֵן שְלִשָּׁה לֹאֲגִין מִים חָסֵר קוֹרְטוֹב שְנַפְלָ לְתוֹכָן קוֹרְטוֹב חֵלֶב, וּמְרִיאֵיהֶן כְּמִרְאֵה מִים, וְנִפְלוּ לְמִקְוֵהָ - לֹא פְסָלוּהוּ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְרִיאָה. - הָא מִיבְעִיא בְעֵי לָהּ רַב פְּפָא, דְּבַעֲי רַב פְּפָא: רַב תַּנִּי "חָסֵר קוֹרְטוֹב" בְּרִישָׁא, אֲבָל שְלִשָּׁה לֹאֲגִין לְתַנָּא קַמָּא פְסָלִי, וְאַתָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמִמֵּר: הַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְרִיאָה, וְרַב אוֹמֵר פְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אוּ דְלָמָּא: רַב לֹא תַנִּי "חָסֵר קוֹרְטוֹב" בְּרִישָׁא, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כִי פְלִיג - אִסְפִּיא הוּא דְפְלִיג, וְרַב דְאָמַר בְּדַבְרֵי הַכֵּל? - לְרַב פְּפָא מִיבְעִיא לִיה, לְרַבָּא פְשִׁיטָא לִיה. אֲמַר רַב יוֹסֵף: לֹא שְמִיעָא לִי הָא שְמַעְתָּא. אֲמַר לִיה אַבְי: אַתָּא אֲמַרְתָּ לָהּ נִיחָלָן, וְהִכִּי אֲמַרְתָּ נִיחָלָן: דְּרַב לֹא תַנִּי "חָסֵר קוֹרְטוֹב" בְּרִישָׁא, וְרַבִּי יוֹחָנָן אִסְפִּיא פְלִיג, וְרַב דְאָמַר בְּדַבְרֵי הַכֵּל. וְאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב: חֲבִית מְלִיאָה מִים שְנַפְלָהּ לִים הַגְּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עֹלְתָהּ לוֹ טְבִילָה, חַיִּישִׁין לְשִׁלְשָׁה לֹאֲגִין שְׁלֹא הֵוּ בְמִקּוּם אַחֵר. וְדִלְקָא לִים הַגְּדוֹל, דְקָאִי וְקִימָא, אֲבָל נִהְרָא בְעֵלְמָא - לֹא. תַנִּיא נְמוּ הַכִּי: חֲבִית מְלִיאָה יוֹן שְנַפְלָהּ לִים הַגְּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עֹלְתָהּ לוֹ טְבִילָה, חַיִּישִׁין לְשִׁלְשָׁה לֹאֲגִין שְׁאֹבִין שְׁלֹא הֵוּ בְמִקּוּם אַחֵר. וְכֵן כְּכַר שֶׁל תְּרוּמָה שְנַפְלָ שָׁם מָמָא. מֵאִי "וְכֵן"? - מַהוּ דְתִימָא: הֵתָם אוֹקִי גְבֵרָא אַחֲזִיקָה, הֵכָא אוֹקִי תְרוּמָה אַחֲזִיקָה, קָא מְשַׁמְעֵ לֵן. מְשַׁנָּה "מַעֲרִין אֲגוּ פְאִישׁ פְלוֹנִי שְחִיב לְחַכְרֵוּ מֵאֲתָם זֵו", וְנִמְצָאוּ זֻמְמִין - לוֹקִין וּמְשַׁלְמִין, שְׁלֹא הִשֵּׁם הַמְבִיאֵן לִידֵי מְכוֹת מְבִיאֵן לִידֵי תְשֻׁלוּמִין, דְבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים כֹּל הַמְשַׁלֵּם אֵינוֹ לוֹקֵה. "מַעֲרִין אֲגוּ פְאִישׁ פְלוֹנִי שְהוּא תִיב מְלֻקוֹת אֲרַבְעִים", וְנִמְצָאוּ זֻמְמִין - לוֹקִין שְמוֹנִים, מִשּׁוּם "לֹא תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שֶׁאֵר" וּמִשּׁוּם "וְעִשְׂתֶּם לוֹ פְאִשֵׁר זָמִם", דְבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין לוֹקִין אֶלָּא אֲרַבְעִים. גְּמֵרָא

בשלמא — שמואל הדין עומד במקומו, ונטמא מחמת האדם וזו וטימא את הכבר. מאי וכן — פשיטא. כיון דחיישת לשמא הדין עומד במקומו — איבא למיחש שנטמא הכבר? מהו דתיבא — אף על גב דלגבי טבילה חיישין, לגבי כבד לא חיישין, דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכריה אי לא. וגבי גברא הוא דאמרין לא עלתה לו טבילה, אוקי גברא אחזיקה הוא טמא היה, ובטבילת ספק אתה בא לטהרו — אל תטהרו מספק. והבא אוקי תרומה אחזיקה, והיא בחזקת טהורה קיימא, קא משמע לן. **משנה** שלא השם המחיבו מלקות מחייבו תשלומין — מלקות — משום "לא תענה", ותשלומין — משום "כאשר זמם". השם — המקרא. כל המשלם אינו לוקה — דכתב "כדי רשתנו", משום שרעה אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות. ובמסכת כתובות (ל.ב.) מקשינן: ונימא כל הלוקה אינו משלם, וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשינן. בפרוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין. וילקו לה התם. אין לוקין אלא ארבעים — משום "כאשר זמם". אבל משום "לא תענה" לא לקי, כדפרש בגמרא.

1 **בשלמא** לרבנן כתיב כדו רשעתו כו' - הואי רשע רוצה לומר ממון, כדמוכח בכתובות
2 (לבב). אלא רבי מאיר מאי טעמא, פירוש: הא כתיב "כדי רשעתו", דמשמע
3 משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו'! ואם תאמר: ומאי פריך? והא בכתובות מוקי האי קרא
4 ללוקח ולמיתתו ויש לומר, דכל זה מן הפירכא: אלא לרבי מאיר הוה ליה למדרש ולומר
5 "רשעתו" - שאין אתה מחייבו משום שתי
6 רשעות, ולא ללוקח ולמיתתו.
7 **גמר** ממוציא שם רע - ואם תאמר: לילפו נמי
8 עדים וזממין ממוציא שם רע, דאף על פי דהאי
9 לאו שאין בו מעשה, ולמה לי "והיה אם בן הכות
10 הרשע"? ויש לומר: ממוציא שם רע גופיה לא
11 דינא דלקי אלא מיהיה אם בן הכות הרשע"
12 כדקאמר בפרק "נערה שנפתלתה" (כתובות
13 מו:א): למדנו "סדר" מ"זוסר", ו"סדר" מ"בן",
14 ו"רבן מ"בן", ו"היה אם בן הכות הרשע".
15 **סבר** לה רבבי עקיבא דאמר עדים וזממין קנסא
16 הוא - פירוש: ולאבי יליף ליה ממוציא
17 שם רע, ורבנן סברי ממונא הוא, ולהכי לא ילפינן
18 ליה ממוציא שם רע. משמע דלרבי מאיר אינו
19 לוקח ומשלם אלא גבי קנס, אבל גבי ממון לא.
20 וקשה, דבפרק "השוכר את הפועלים" (בבא
21 מציעא צא:א), תניא: החוסם פי פרה ודב רב לוקח
22 ומשום ארבעה קבין לפרה ושלשה קבין לחמור,
23 ומילוי לה כרבי מאיר אדית ליה לוקח ומשלם,
24 והתם ממון הוא ועוד, דאמרין בפרק "אלו
25 נערות" (כתובות לד:ב). רבי מאיר לוקח ומשלם,
26 אית ליה, מת ומשלם לית ליה. משמע בכל ענין
27 וכן קשה מדרבנן דעל כרחק לא פליגי רבנן עליה
28 דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים
29 וזממין ממונא הוא, ולכך לא מצי ליקי ממוציא
30 שם רע. אבל בקנס מודו, דילפינן לוקח ומשלם
31 ממוציא שם רע, ובפרק "אלו נערות" (שם לב:א)
32 גבי קנס פריך: הא קיימא לן דאינו לוקח ומשלם,
33 פירוש: כרבנן דרבי מאיר. אלמא פליגי רבנן
34 אפילו גבי קנסו וכו': ודאי: בין לרבי מאיר
35 בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין
36 דלוקח ומשלם, דהא מ"כדי רשעתו" ילפינן ליה,
37 ר"כדי רשעתו" כתיב גבי עדים וזממין, הלכך, לרבי מאיר דסבר עדים וזממין קנסא הוא, ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקח ומשלם, און כן "כדי רשעתו" נכתב גבי דידהו
38 דמעט שתי רשעות - ליכא לאוקומה במלקות וממון, וצריכי לאוקומי במיתה ומלקות כדאימא בפרק "אלו נערות", און כן דרי און רבי מאיר ככל דוכתי דלוקח ומשלם און לגבי ממון,
39 נדהיכא תיתי למעט. אבל לרבנן, דסבירא להו דעדים וזממין ממונא הוא, לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקח ומשלם, והלכך דרשינן מקרא מ"כדי רשעתו במספר" למעטו שתי רשעות
40 במלקות וממון דאינו לוקח ומשלם - מעתה יאמר רבנן בכל מקום, און גבי קנס, דאינו לוקח ומשלם, מ"כדי רשעתו", דהא משמע שפיר דאתי למעטו כל שתי רשעות, כן ממון בין קנס.
41 **הא** לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא - דאמר: עדים וזממין קנסא הוא. משמע הבא דלרבי עקיבא אדית ליה דעדים וזממין קנסא - לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקח
42 עליו, דלא מצי יליף מהאי דינא. וקשה, דהא רבי עקיבא אמר (מכות כא:ב): המקיים כלאים בכרם לוקח, ופירש בערוך דהיינו שמינה אותו כסוף שדוה כשמצאא זרועה, דהיי לאו שאין בו
43 מעשה לכך נראה, דהמקיים כלאים בכרם היינו שעשה גדר סביב הכלאים. **אלא** מה להצד השוה שבהן שיש בהן צד חמור - זה אין צריך התראה, והוה לוקח ומשלם. ותימא: דהא אין
44 זה פירכא שוה! ופירש רבינו יצחק: דפרך שכן הם משונים ביותר משאר מלקיות, שאין צריך התראה מה שאין כן בשאר מלקיות. ועוד יש לומר: שכן יש בהם צד חמור שהן לוקח על
45 דיבורם, שלא עוה אלא במוצא פיהם. דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמירין ממוציא שם רע, ופריך: מה למוציא שם רע שכן דיבור הוא. ורבי יהודה סבר: צד חמור לא פריך,
46 לפירוש בירושלמי דעדים וזממין איתעבידן איתעבידן מעשה. **ורבנן** האי לא תענה מאי עובי ליה - דהא דקאמר לעיל גבי "לא תענה" משום דהוה לאו שאין בו מעשה - היינו לאו לאו
47 קרא ד"והצדיק", אבל בחר דגלי לן קרא ד"והצדיק" דשייך ביה מלקות, יש לנו לומר דלקי מ"לא תענה". ואם תאמר: דלא לילק משום דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקח
48 עליו. והבא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ערות נפשותו מיהו יש לומר דעדיפא משני, דלגבי מלקות גופיה איצטריך לאזהרה כדפרישית, אבל לעיל גבי מאתים חז קשה: למה לי
49 "כדי רשעתו" לומר דלא לקי תיפוק ליה ד"לא תענה" הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקח עליו! וכי תימא: לגבי אזהרת ממון דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת
50 בית דין - זה אינו, דהא אמרין בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנ"ד), דחמור בשבת דלא לקי משום דנפיק מ"לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך", והוהו האי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית
51 דין במלאכת גופו. אף על גב דבממונא גופיה ליכא שום צד דמיתת בית דין, מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידהא אתיא נמי למיתת בית דין - הבא
52 נמי לאו שנתא ויש לומר: דשאני הבא דגלי קרא. כדאמר רחמנא "והיה אם בן הכות הרשע" מכלל דלקי משום לא תענה, דלא ענש אלא אם כן הוהו. אבל מכל מקום קשה לעיל (מכות
53 ב:ב) דפריך: ותיפוק ליה מ"לא תענה", ולמה לי "והיה אם בן הכות הרשע" - לישני: אי לאו דגלי קרא, הוה אמנא דלא לקי משום ד"לא תענה" לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כדפרישית!
54 ויש לומר: דעדיפא מינה משני, ועוד יש לומר: דפריך לרבי מאיר, דנפקא ליה אזהרה לעדים וזממין מ"לא תענה" ויסיפו לעשות. **לאזהרה** לעדים וזממין - ואם תאמר: לעיל גבי מעידים
55 שחייב מאתים חז - לימא האי טעמא לרבנן, למה ליה למימר מ"כדי רשעתו" נפקא? ויש לומר, דהכי קאמר: לאזהרת עדים וזממין שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוה לקי מ"כאשר
56 זמם" אי לאו הוהו, דלא ענש עונש הגוף אלא אם כן הוהו. אבל לעיל, דמיידי מ"כאשר זמם" דממון - דהא יכא בעי אזהרה.

56 שאין בו מעשה, מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלים. כלומר, 57 מצינו חומרא מיוחדת בדינו של מוציא שם רע שהוא גם לוקה את 58 הארבעים וגם משלם מאה כסף לאבי האשה, ולפיכך יתכן לומר 59 שמאחר ודינו חמור לענין זה יש להחמיר עליו אף לענין שילקה 60 על לאו שאין בו מעשה, אך לא ניתן ללמוד הימנו לשאר איסורים 61 שבתורה שאינם חמורים כל כך, ואין בהם חיוב מלקות ותשלומים 62 כאחד.

63 אלא אמר ריש לקיש, גמר - רבי יהודה לומד את הדין ש'לאו שאין 64 בו מעשה לוקים עליו' מעדים וזממים, מה מצינו לגבי עדים וזממין 65 שהם עוברים על לאו של 'לא תענה' שאין בו מעשה אלא דיבור 66 גרידא. ומכל מקום הם לוקין עליו, באופן שהעידו על אדם שהוא 67 בן גרושה וכן חלוצה, אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

68 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד מעדים וזממים שלוקים על לאו 69 שאין בו מעשה, מה לעדים וזממין שכן מצינו בהם חומרא מיוחדת 70 שאין הם צריכין התרה, דהיינו, שניתן להענישם אף אם לא התרו 71 בהם קודם העבירה שאם יחטאו ייענשו, ואם כן יתכן לומר 72 שמאחר ויש בהם חומרא זו, חמורים הם אף לענין שלוקים על לאו 73 שאין בו מעשה, אך לא ניתן ללמוד מהם לשאר איסורים שבתורה 74 שאינם חמורים כל כך, והעובר עליהם אינו נענש אם לא התרו בו 75 תחילה.

76 מתרצת הגמרא: מוציא שם רע יוכיח, שאף על פי שאינו נענש אם 77 לא התרו בו מכל מקום הוא לוקה על לאו שאין בו מעשה, ולפיכך 78 ניתן ללמוד הימנו אף לשאר איסורים שבתורה הצריכים התרה 79 שילקו על לאו שאין בו מעשה. והנה דהיינו, כלומר, עתה ניתן לשוב 80 ולפרוק 'מה למוציא שם רע שכן הוא גם לוקה וגם משלם, תאמר 81 בשאר איסורים שבתורה שאין בהם מלקות ותשלומים כאחד, 82 ועל כך ניתן להשיב 'עדים וזממים יוכיחו שאינם לוקים ומשלמים, 83 ואף על פי כן הם לוקים על לאו שאין בו מעשה, ונמצא 84 שבטיכומו של דבר לא ראו זה בראי זה ולא ראו זה בראי זה - אין 85 החומרא של עדים וזממים שאינם צריכים התרה דומה לחומרא 86 של מוציא שם רע שלוקה ומשלם, ולפיכך יש לומר שאין הדין 87 תלוי בחומרא שבכל אחד מהם אלא בדבר המשותף שבהם, והצד 88 השווה שבהם, שבשניהם יש לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו, ויש 89 ללמוד מהם שאף בכל מקום שיש לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. 90 שבה הגמרא ומקשה: מה להצד השווה שבהם - של עדים וזממים 91 ומוציא שם רע, שיש בהם חידוש מיוחד, שכן חיובם הוא בתורת 92 תשלום קנס, וכל קנס חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד הימנו לשאר 93 מקומות שבתורה.

94 משיבה הגמרא: הא לא קשיא, רבי יהודה לא סבר לה כרבי עקיבא 95 שעדים וזממים חיובם בתורת קנס הוא, אלא סובר שחיובם בתורת 96 ממון הוא, ולפיכך ניתן ללמוד מן הצד השווה של עדים וזממים 97 ומוציא שם רע ש'לאו שאין בו מעשה לוקים עליו'.

98 שבה הגמרא ומקשה: אלא עדיין יש לפרוק, מה להצד השווה שבהם 99 - שבמוציא שם רע ועדים וזממים, שכן יש בהם צד חמור - שבכל 100 אחד מהם יש חומרא מיוחדת, שעדים וזממים אינם צריכים 101 התרה, ואילו מוציא שם רע לוקה ומשלם, וכיצד ניתן ללמוד 102 מהם לשאר מקומות שאין בהם אחת מחומרות אלו, ש'לאו שאין 103 בו מעשה לוקים עליו'.

104 משיבה הגמרא: ורבי יהודה צד חמור לא פריך - רבי יהודה סובר 105 שזו אינה פירכא, אלא במקום שישנה חומרא שזה בשניהם, אך 106 כאן שבכל אחד מהם יש חומרא אחרת, מסתבר לומר שאין חיוב 107 המלקות שבהם תלוי בחומרא של כל אחד, אלא בכך שבכל 108 התורה יש חיוב מלקות אף על לאו שאין בו מעשה. 109 שנינו במשנה מחלוקת נוספת בין רבי מאיר לחכמים, באופן 110 שאומרים העדים 'מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות

1 בשלמא לרפין - שיטת חכמים הסוברים שעדים וזממים משלמים 2 ואינם לוקים מבוארת היא, שהרי 'פדי רשעתו' פתיב בתורה (וברים 3 כה א, ויש לדייק ממה שנקט הכתוב 'רשעתו' בלשון יחיד, שרק 4 משום רשעה אחת אהת מהיכיו לחוטא, ואי אהת מהיכיו משום שתי 5 רשעות, כלומר, שאם עבר אדם עבירה שעונשה מלקות וממון, 6 אי אפשר להענישו אלא באחד מהם בלבד, אלא רבי מאיר הסובר 7 שעדים וזממים לוקים ומשלמים, מאי מעשא, מדוע אין הוא דורש 8 כחכמים זמן המקרא של 'כדי רשעתו' שלא ניתן לחייב אדם בשני 9 עונשים.

10 משיבה הגמרא: אמר עולא, רבי מאיר גמר - למד שניתן לחייב 11 אדם במלקות ותשלומים למוציא שם רע - אדם הנושא אשה 12 ומוציא עליה שם רע שזינתה. מה מוציא שם רע מצינו בו שהוא 13 גם לוקה מלקות ארבעים וגם משלם מאה כסף לאבי הנערה, אף 14 כל המתחייב במלקות וממון הרי הוא גם לוקה וגם משלם.

15 שבה הגמרא ושואלת: מה למוציא שם רע שכן קנס, כלומר, כיצד 16 ניתן ללמוד ממוציא שם רע לכל חיובים שבתורה, הרי חיובו של 17 מוציא שם רע הוא בתורת תשלומי קנס, וכל תשלום קנס דבר 18 חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד ממנו על חיוב ממון, ואם כן יתכן 19 הדבר, שרק לגבי קנס ניתן לחייב אדם גם במלקות וגם 20 בתשלומים, אך לגבי חיוב ממון אי אפשר לחייבו אלא או במלקות 21 או בממון.

22 משיבה הגמרא: רבי מאיר סבר לה כרבי עקיבא, דאמר עדים וזממין 23 קנסא הוא, דהיינו שאף חיובם של עדים וזממים הוא בתורת קנס 24 ולא בתורת ממון, ולפיכך ניתן ללמוד את דינם מדינו של המוציא 25 שם רע, וכשם שהוא לוקה ומשלם כך עדים וזממים לוקים 26 ומשלמים.

27 הגמרא מביאה שיש המבארים את דברי עולא 'גמר ממוציא שם 28 רע' על ענין אחר: איכא דמתני להא דעולא - יש השונים את 29 דברי עולא 'גמר ממוציא שם רע' אהא דתניא - על הדין 30 שנתבאר בברייתא, נאמר במקרא לגבי קרבן פסח (שמות יב י) 'לא 31 תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר וגו' באש תשרפו', 32 דהיינו, שאסר הכתוב להותיר מקרבן הפסח עד הבוקר, ואם עבר 33 אדם על ציווי זה והותיר, עליו לשרוף את הנותר באש. ובציווי 34 זה בא הכתוב ליתן מצוות גשה של שריפת הנותר אחר ציווי הלא 35 העשה שלא להותיר מן הקרבן, לומר לך שאין לוקין עליו - על 36 הלאו של 'לא תותירו', מאחר שעל ידי קיום מצוות 'באש 37 תשרפו' נתקן העון של 'לא תותירו'. אלו דברי רבי יהודה. רבי 38 עקיבא אומר, לא מן השם הוא זה - אין טעם זה עיקר, אלא משום 39 דתני ליה - מאחר שהלאו של 'לא תותירו' הוא לאו שאין בו 40 מעשה, כלומר, שאין עוברים עליו על ידי עשיית מעשה, אלא 41 על ידי המנעות ממעשה, שעל ידי שאינו אוכל את הקרבן הוא 42 נעשה 'נותר', וכלל הוא בדינו שכל לאו שאין בו מעשה אין 43 לוקין עליו.

44 מדייקת הגמרא: מפלל דרבי יהודה סבר שלאו שאין בו מעשה לוקין 45 עליו, שאם לא כן, היה לו לומר שהטעם שאין לוקים על 'לא 46 תותירו' הוא משום 'לאו שאין בו מעשה', ויש לברר, מנא ליה - 47 מנין לו דין זה, שיש חיוב מלקות אף בלאו שאין בו מעשה.

48 מבארת הגמרא: אמר עולא, גמר - רבי יהודה לומד דין זה ממוציא 49 שם רע, מה מצינו לגבי מוציא שם רע שהוא לאו שאין בו מעשה 50 אלא דיבור גרידא, ואף על פי כן לוקין עליו, אף כל לאו שאין בו 51 מעשה לוקין עליו.

52 נמצא שלשיטה זו אמר עולא את דבריו 'גמר ממוציא שם רע' 53 לגבי דינו של רבי יהודה שלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ולא 54 לגבי דינו של רבי מאיר שעדים וזממים לוקים ומשלמים. 55 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד ממוציא שם רע שלוקים על לאו

1 מומין, נחלק על שמואל, המבאר את דברי רבי שמעון באופן אחר,
2 **דאמר שמואל, הכל קרב והכל נפדה.**
3 מבררת הגמרא: **מאי קאמר** – מה כוונתו לומר במילים אלו.
4 מבארת הגמרא: **הכי קאמר** – כך היא כוונתו לומר, כל קרבן שקרב
5 על גבי המזבח **כשהוא תם** – בלא מום, ונפדה בדמים **כשהוא בעל**
6 **מום**, דהיינו, כל קדשים קלים חוץ מן הבכור והמעשר, **מישללה'**
7 **אימעיט** – נתמעטו מתיבת 'שללה' שאינם נהרגים עם שאר בהמות
8 של עיר הנדחת, מכיון שאף כאשר
9 נופל בהם מום אינם מותרים להדיט בלא פדיה, נמצא שלעולם
10 בכלל 'שלל שמים' הם. וכל קרבן שקרב **כשהוא תם ואינו נפדה**
11 **כשהוא בעל מום**, אלא מותר מיד להדיט, כגון בהמת בכור ומעשר
12 שאם נפל בהם מום אי אפשר למעטם בלא פדיה, או אף
13 כשאין בהם מום אי אפשר למעטם מתיבת 'שללה', שהרי בכלל
14 'שלל הדיוט' הם, אלא **מקמה נפקא** – יש למעטם ממה שאמר
15 הכתוב 'בהמתה', ולא בהמת בכור ומעשר.
16 ונמצא שלדברי שמואל עוסק רבי שמעון בבכור ומעשר תמימים,
17 שללל הדיוט הם וצריך למעטם מתיבת 'בהמתה' שאינם אוכדים
18 בכלל שמים העיר, אבל בכור ומעשר בעלי מומים אין בהם מיעוט
19 ונהרגים יחד עם כל בהמות עיר הנדחת. ואילו רבינא חולק על
20 שמואל, וסובר שבכור ומעשר תמימים נתמעטו מתיבת 'שללה',
21 ואילו רבי שמעון עוסק בבכור ומעשר בעלי מומים, וסובר שיש
22 למעטם מתיבת 'בהמתה' שאינם נהרגים עם בהמות העיר.
23 שנינו במשנה: **תרומות ורקבנ.** הגמרא מבארת באיזו תרומה
24 עוסקת המשנה: **אמר רב הקרא, לא שניו חכמים במשנה**
25 **השתרומות ירקבו ולא ישרפו, אלא בתרומה שהיא עדיין ביד**
26 **הישרא, דהיינו, שהפרישה ועדיין לא נתנה לכהן, ולפיכך אין**
27 **היא נאסרת בידו שהרי אינה ממונו, אבל תרומה שהיא כבר ביד**
28 **הכהן, דהיינו, שנתן הישרא לא את התרומה לכהן שהוא מבני עיר**
29 **הנדחת, כיון דממוניה הוא תשרף** – מאחר שהתרומה לאחר
30 נתינתה נעשית ממונו של הכהן דינה לשריפה, ככל שאר הממון
31 שבעיר הנדחת.
32 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא מן המשנה: **מתיב (הקשה) רב**
33 **יוסף, שנינו במשנה שמעשר שני וכתבי הקדש שבעיר הנדחת יגנוו**
34 **– נקברים, ואינם נשרפים. ולכאורה יש לתמוה, והא מעשר שני,**
35 **כשהוא ביד הישרא הרי הוא בתרומה כשהיא ביד הכהן שני,**
36 **שהיה הישרא הוא הבעלים על המעשר שני שלו, וכתני יגנוו –**
37 **ומכל מקום נאמר במשנה שאין המעשר נשרף אלא נגנו, שאין**
38 **מזולזלים בו לשורפו יחד עם כל ממון העיר, ואם כן אף בתרומה**
39 **יש לומר כן, שאף כשהיא ביד הכהן אין לשורפה.**
40 ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי רב חסדא באופן אחר:
41 **אלא אי אתמר הכי אתמר** – אם נאמרו דברי רב חסדא על המשנה,
42 באופן כזה הם נאמרו, **אמר רב הקרא, לא שניו חכמים במשנה**
43 **שהתרומה תירקב, אלא בתרומה שהיא כבר ביד הכהן, שאף על**
44 **פי שהיא ממונו אינה נשרפת, שאין מזולזלים בה כל כך מאחר**
45 **שקודש היא, אבל תרומה שהיא עדיין ביד הישרא לא נתנה ליד**
46 **הכהן, תנתן לכהן שדר בעיר אחרת, לפי שאין היא ממונו של**
47 **הישרא, וממילא לא נאסרה בכלל ממון עיר הנדחת.**
48 הגמרא דנה בענין מעשר שני אם הוא ממון גבוה או ממון הדיוט:
49 **תני ההם** – שנינו בברייתא במסכת פסחים (לה), **עיסה של מעשר**
50 **שני פטורה מן הפרשת חלה, דברי רבי מאיר, וחקמים מחייבין**
51 **אותה בחלה. אמר רב הקרא, מחלוקת זו של רבי מאיר וחקמים**
52 **נאמרה בעיסה של מעשר שני הנמצאת בירושלים הראויה**
53 **לאכילה כמות שהיא, וסברות מחלוקתם כך הם, דברי מאיר כבר**

54 **שמעשר שני ממון גבוה הוא, ואין לבעלו בו אלא היתר אכילה,**
55 **ונמצא שאין מתקיים בו דברי המקרא (במדבר טו ט) 'ראשית**
56 **ערכתכם חלה תרימו תרומה, ועל כן פטור הוא מן החלה, ורקבנ**
57 **סברי שמעשר שני ממון הדיוט הוא, ולפיכך יש לחייבו בחלה, אבל**
58 **עיסה של מעשר שני הנמצאת בגבולין – בשאר ערי הארץ חוץ**
59 **לירושלים, שאסורה היא באכילה עד שיפודה או עד שיעלזה**
60 **לירושלים, דברי הכל פטור** – אף חכמים מודים שיש לפטרה מן
61 החלה, לפי שממון גבוה היא, ואין זה בכלל 'עריסותיכם'.
62 הגמרא מקשה מן המשנה על דברי רב חסדא: **מתיב (הקשה) רב**
63 **יוסף, שנינו במשנה שמעשר שני וכתבי הקדש הנמצאים בעיר**
64 **הנדחת יגנוו – יקברו ובדמיה, ויש לברר, במאי עסקינן** – באיזה
65 מעשה שני עוסקת המשנה, **אילינא** – אם נאמר שהכוונה בזה
66 למעשר שני הנמצא בירושלים, ולאחר מכן הודחו רוב אנשי
67 ירושלים לעבוד עבודה זרה, ונעשית לעיר הנדחת, אם כן יש
68 לתמוה על כך, **מי הוויא עיר הנדחת** – האם ירושלים יכולה
69 להעשות לעיר הנדחת, **והתניא** – והרי שנינו בברייתא (ביק פב),
70 **עשרה דברים (דינים) נאמרו בירושלים, וזו אחת מהן – ודין זה הוא**
71 **אחד מן העשרה דברים, שאינה נעשית לעיר הנדחת. ואלא יש**
72 **לומר, שהמשנה עוסקת באופן שהיה המעשר שני בעיר אחרת,**
73 **ואסקוהו לגוה – והעלוהו בעליו לירושלים, ולאחר מכן נעשית**
74 **העיר שהובא ממנה המעשר לעיר הנדחת, ונאסר המעשר שני**
75 **בכלל ממון העיר, ולפיכך יש לגנוו. אמנם אי אפשר לומר כן,**
76 **דהא קלפוהו מחיצות העיר ירושלים, שנאמר ונכנס המעשר לתוך**
77 **חומת העיר שוב אינו יוצא משם לעולם, ואם כן מדוע יש לגנוו.**
78 **אלא לאו** – האם אין לומר שהמשנה עוסקת באופן שהיה המעשר
79 שני בגבולין – בשאר ערי הארץ חוץ לירושלים, והודחה העיר
80 שהמעשר בה, **וקתני יגנוו** – ועל כך נאמר במשנה שנאסר המעשר
81 באכילה משום שלל עיר הנדחת, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי
82 רב חסדא, שאם כדבריו שהכל מודים שמעשר שני הנמצא
83 בגבולין ממון גבוה הוא, אם כן מדוע נאסר באכילה, הרי אינו
84 שלל עיר הנדחת אלא 'שלל שמים', אלא ודאי ממון הדיוט הוא
85 לדברי חכמים, אלא שהקילו בו לגנוו ולא לשורפו כדי שלא
86 לזלזל במעשר שני.
87 מתרצת הגמרא: **לא** – אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא לעולם
88 יש להעמיד במעשר דעיר אחרת ואסקוהו לגוה – והעלוהו
89 לירושלים, ומכל מקום אין אומרים שקלטוהו המחיצות ויחא
90 מותר באכילה, **והקא במאי עסקינן** – ובאיזה אופן עוסקת המשנה,
91 כגון **שנמטא המעשר, ומעשר שני שנמטא אסור לאוכלו, ולפיכך**
92 **אין לו תקנה אלא בגניזה.**
93 שואלת הגמרא: מדוע צריך לגנוו, ולפרקיה – הרי ניתן לפדותו
94 בדמים, ולקנות במעות המעשר דברי מאכל טהורים, שמאחר
95 ונטמא מותר לפדותו אף בתוך ירושלים, **דאמר רבי אלעזר, מניין**
96 **למעשר שני שנמטא שפודין אותו אפילו בתוך ירושלים, תלמוד**
97 **לומר (ברבי יד כז) לגבי פדיון מעשר שני 'וכי ירבה מפקד הדרך פי**
98 **לא תוכל שאתו, ואין שאת' אלא לשון אכילה, שנאמר (בראשית מג**
99 **לד) 'וישא משאת מאת פניו, שנתן יוסף מנות לאחיו לאכול, ונמצא**
100 **שכוונת הכתוב כך היא, אם אינך יכול לאכול את המעשר שני**
101 **בירושלים לפי שרבה ממך הדרך, או אפילו אם אין הדרך רחוקה**
102 **אלא שאינך יכול לאכולו מאחר שנמטא, רשאי אתה לפדותו,**
103 **ואם כן מדוע יש לגנוו את המעשר של עיר הנדחת.**
104 שמיבה הגמרא: **הקא במאי עסקינן בלקוח** – המשנה עוסקת בדברי
105 מאכל שנקנו בכסף מעשר שני ונטמאו, שאין מועילה בהם פדיה,
106 ואין להם תקנה אלא בגניזה.

מבארת הגמרא: לא – אין הכוונה בזה לפקדונות השייכים לאנשי עיר הנדחת, אלא לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתוכה – רב חסדא עוסק בפקדונות השייכים לאנשי עיר אחרת שהופקדו אצל אנשי עיר הנדחת, ומכל מקום אין הדין פשוט שהנכסים מותרים, דהקא כמאי עסקינן כגון דקביל עליה אחריות – מדובר באופן שהפיקדן שהוא מאנשי עיר הנדחת קיבל על עצמו אחריות על הפיקדון, מהו דתימא – ולפיכך היה מקום לומר, דכין דקביל עליה אחריות כדרייה דמי – שמאחר וקיבל על עצמו את אחריות הפיקדון נעשו הנכסים כשלו, ויש לאבדם בכלל נכסיו, קא משמע לן רב חסדא שאין הדין כן, אלא הנכסים מותרים.

הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חסדא לגבי ממון עיר הנדחת: אמר רב חסדא, בהמה השייכת לשני אנשים בשותפות, חצייה של אחד הדר בעיר הנדחת וחצייה של אדם הדר בעיר אחרת, הרי בהמה זו וסוּרָה כולה באכילה, אבל עיפה של שני שותפים, חצייה של אדם הדר בעיר הנדחת וחצייה של אדם הדר בעיר אחרת, הדין הוא שחצייה מותרת באכילה. מאי מעמא – מה היא סיבת החילוק בזה בין בהמה לעיסה, בהמה כמאן דלא פליגא דמיא – בהמה של שותפות הרי היא כמי שלא נחלקה ונאסרה כולה באכילה, מאחר ואין הבהמה ניתרת באכילה עד שתשחט כדון בשני סימנים, וכיון שסימן אחד של עיר הנדחת הוא אין מועילה בו השחיטה, ולפיכך אין להתיר באכילה אפילו את החצי השני שאינו של עיר הנדחת. אבל עיפה כמאן דפליגא דמיא – הרי היא כמי שנחלקה, שמאחר ואינה זקוקה לשחיטה כדי להתירה, עומדת היא כל הזמן לחלוקה, ולפיכך אף שמחציתה נאסרה אין בכך כדי לאסור את חצייה השני.

הגמרא מביאה ספק של רב חסדא בענין שחיטת בהמת עיר הנדחת: כעין וינסתפק רב חסדא, בהמה אדם הדר בעיר הנדחת, שהדין הוא שצריך להורגה חרוב נאסרת בהנאה, במאמר הכתוב (ש) 'החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב', מהו דתייתני – האם מועילה בה שחיטה לטהרה מידי טומאת נבילה, כלומר, אם תשחט בכשרות האם דינה כבהמה שחוטה שאינה מטמאה טומאת נבילות, או שדינה כבהמה הרוגה שמתמאה.

וצרדי הספק הם, האם מאחר שלפי חרב אמר דחמא – אמרה תורה שיש להרוג את הבהמה חרוב, אזי לא שניא שחיטה משחיט לא שניא קטלא מקטל – אין חילוק בין שחיטה להריגה, שאפילו השחיטה נידונית כהריגה ואינה מועילה לטהר את הבהמה מטומאת נבילה, או דלמא – או שמא יש לומר, דכין דשחיטה מהניא לה שחיטה – שמאחר ושחט את הבהמה כדינה הועילה לה שחיטה זו שאינה מטמאת, אף שאסורה היא באכילה והנאה, ולא נאמר 'לפי חרב' אלא כשהורגה שלא בדרך שחיטה. מאי, תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

הגמרא מביאה ספק של רב יוסף בדיני עיר הנדחת: כעין וינסתפק רב יוסף, שיער של נשים צדקניות הדרות בעיר הנדחת, דהיינו נשים שלא נדחו לעבוד עבודה זרה יחד עם שאר בני העיר, מהו – האם אף השיער נכלל בציווי הכתוב 'ואת כל שללה תשרוף', ויש לגוזזו ולשרפו יחד עם כל ממון העיר, שהרי אף ממון הצדיקים נשרף, או לא.

אמר רבא, מדברי רב יוסף שנסתפק לענין שיער של נשים צדקניות, יש ללמוד שהיא דרשניות אסור – שהיה פשוט לו הדבר ששיערן של נשים רשעות שנדחו לעבוד עבודה זרה נשרף בכלל שאר ממון העיר וכיצד יתכן הדבר, הרי 'ואת כל שללה תקבץ אל

ליהנות ממנו, אבל אם לא שהה אותו אדם שם שנים עשר חודש אלא פחות מיכן, אינו כבני העיר, ומוותר לנודר ליהנות ממנו. אך אם נדר אדם הנאה מיושבי העיר, אזי אם נשתהא אדם בעיר שלישים יום כבר נידון הוא כיושבי העיר ואסור לנודר ליהנות ממנו, ואם שהה בעיר פחות מיכן – פחות משלשים יום, מותר לנודר ליהנות ממנו.

שנינו במשנה: החרם אותה ואת כל אשר בה כו' מכאן אמרו נכסי צדיקים וכו'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, נאמר במקרא (שם יג טז) לגבי עיר הנדחת 'החרם אותה' (ואת כל אשר בה), ומאחר ותיבת 'אותה' למעט היא באה, יש לדייק מכך פירוש לנכסי צדיקים שפחוצה לה, שאם יש בעיר מיעוט אנשים צדיקים שלא נדחו לעבודה זרה, ויש להם נכסים המופקדים ביד אחרים הדרים מחוץ לעיר, אין הם נאסרים בהנאה. ומן התיבות שבהמשך הפסוק 'ואת כל אשר בה', יש ללמוד לרבות נכסי צדיקים שפחוצה, שהנכסים שיש לצדיקים בתוך העיר אובדים יחד עם כל ממון אנשי העיר. ומתיבת 'שללה' שבאה למעט, יש לדייק ולא שלל שמים, דהיינו, שאין מאבדים נכסי תרומה או הקדש שבתוכה מאחר שאין הם שלל העיר אלא של שמים. ומן התיבות 'ואת כל שללה' יש ללמוד לרבות את נכסי הרשעים שפחוצה לה, כלומר, שאם לאנשי העיר הרשעים שנדחו לעבוד עבודה זרה יש נכסים מחוץ לעיר, צריך לאבד אף אותם. אמר רבי שמעון, מפני מה אמרה תורה שנכסי הצדיקים שפחוצה ו'בתוך העיר' יאבדו, אף שהם לא עבדו עבודה זרה, מפני שמי נרם להם לצדיקים שידורו בתוכה – בתוך עיר של רשעים, ממונם שהיה להם בעיר ולא רצו להפסידו, ולפיכך נענשים הם שמונים אבד.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר רב – שנינו לעיל בברייתא, שמן התיבות 'ואת כל שללה תקבץ' לומדים לרבות את נכסי הרשעים שפחוצה לה שאף הם אובדים עמה. אמר רב חסדא, וינקצצים לתוכה. כלומר, דין זה לא נאמר אלא נכסים הנמצאים בערים הסמוכות לעיר הנדחת, שניתן לקבצם משם ולהביאם אל תוך העיר, באותו היום שבו כונסים את כל שללה אל תוך הרובה, אבל נכסים הנמצאים בערים הרחוקות, שאי אפשר לקבצם ולהביאם אל תוך העיר עד לאותו היום, אינם נאבדים.

הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חסדא: אמר רב חסדא, פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרין, ואין צריך לאבדם יחד עם רכוש העיר.

מבררת הגמרא: הוי דמי – באיזה אופן מדובר, אי לימא דעיר אחרת ואתניהו כגנה – אם נאמר שכונתו לפקדונות השייכים לאנשים הדרים בעיר אחרת, שהופקדו ביד אדם מאנשי עיר הנדחת ונמצאים בתוך העיר, ששימא דמותרין – פשוט הדבר שמותרים הם ואין צריך לאבדם, שהרי לאו שללה הוא – אין זה בכלל שלל עיר הנדחת, אלא שלל עיר אחרת. ואלא בהכרח צריך לומר שכונת רב חסדא לפקדונות ידוהו ואתניהו פער אחרת – שהפיקדו אנשי עיר הנדחת נכסים אצל אדם הדר בעיר אחרת, ומעתה יש לברר, אי דנקצצין לתוכה – אם ניתן לקבצם מאותה העיר ולהביאם לתוך העיר הנדחת עד לזמן שריפת נכסי העיר, אמאי מותרין – מדוע אכן מותרים הם, הרי בכלל שלל עיר הנדחת הם, ואי אין נקצצין לתוכה – ואם מדובר באופן שהם מופקדים בערים רחוקות ולא ניתן להביאם לכאן בזמן, הא אמרה תדא וימנא – הרי כבר אמר רב חסדא דין זה פעם אחת, שרק נכסים שאפשר לקבצם לעיר עד לזמן השריפה נאבדים, ומדוע הוצרך לחזור ולשנותו.

33 המשך בעמוד

1 ואותו אדם [אחאב] אוקים ליה עבודת פוככים על כל תלם ותלם.
 2 – העמיד לעצמו עבודה זרה על כל שורה וערוגה, ואף על פי כן
 3 לא שביק ליה מיטרא דמיזל מיסנד ליה – המטר מרובה כל כך
 4 עד שאין הוא מניח לו לילך להשתחוות לעבודה זרה, מחמת
 5 שהדרכים מלוכלכות בטיט, ונמצא שקללתו של משה לא
 6 התקיימה, ואם כן, כיצד יתכן הדבר דלויטא דיהושע תלמידיה
 7 מקנימא – שקללתו של יהושע שהוא תלמידו של משה מתקיימת.
 8 מיך כששמע אליהו הנביא דברי חירוף אלו מפיו של אחאב,
 9 'יאמר אליהו התשבי מתשבי גלעד אל אחאב, חי ה' אלהי ישראל
 10 אשר עמדתי לפניך, אם יהיה השנים האלה מל ומטר וגו' כי אם
 11 לפי דברי' (מלכים א' יז א). הדיינו שנשבע אליהו בשם ה' שמעת לא יהיה מטר
 12 בארץ, כי אם לפי דברו. פני דחמי – ביקש אליהו הנביא רחמים
 13 משמים, והכו ליה אקלידא דמטרא – ונתנו לו מפתח של גשמים,
 14 וקם ואל – וקם והלך, לאחר שעצר את המטר.
 15 ונאמר לאחר מכן (שם יז ב) 'יהי דבר ה' אליו לאמר. לך מזה, ופנית
 16 לך קדמה ונסתרת פתח אשר על פני הירדן. ונאמר עוד
 17 לאחר שישב בנחל כרית (שם יז ג), 'והערים מביאים לו לחם ובשר
 18 בפקר וגו' ולחם ובשר בערב. מבררת הגמרא: מביא – מהיכן
 19 הביאו העורבים לאלהו הנביא לחם ובשר מדי בוקר ומדי ערב.
 20 אמר רב יהודה אמר רב, מבי מפקי דאחאב – מבית הטבחיים של
 21 אחאב.
 22 ונאמר לאחר מכן (שם יז ד) 'יהי מקץ ימים ויבש הנחל, כי לא היה
 23 גשם בארץ. כיון דהוא דאיבא צערא בעלמא – כיון שראה הקדוש
 24 ברוך הוא שיש צער בעולם מחמת הרעב, חפץ היה להוריד מטר
 25 על הארץ, ועל כן גלגל הדבר שיוצרך אליהו להשיב את מפתח
 26 הגשמים. דתניב (שם יז ט) 'יהי דבר ה' אליו לאמר, קום לך
 27 צרפתה אשר לצידון וישבת שם, הנה צויתי שם אשה אלמנה
 28 לכלכלך, ובתיב (שם יז י) 'יהי אחר הדברים האלה, חלה בן האשה
 29 בעלת הבית ויהי חלוך חוק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה.
 30 בעא דחמי – ביקש אליהו הנביא רחמים מן השמים, למיתן ליה
 31 אקלידא דתחיית המתים – שיתן לו מפתח של תחיית המתים, כדי
 32 שיוכל להחיות בו את בן האשה האלמנה שנתאכסן בביתה. אמרי
 33 ליה – אמרו לו מן השמים, שלש מפתחות יש בידי שמים, שלא
 34 נפקרו מתחילה לידי שליח, אלא בידו של הקדוש ברוך הוא הם,
 35 ואלו הם, של תיה – יולדת, ושל גשמים, ושל תחיית המתים,
 36 ומאחר ויש בידך כבר מפתח של גשמים, אם תטול אף את מפתח
 37 תחיית המתים יאמרו הבריות ששמים מתוך שלושת מפתחות אלו
 38 נמצאים ביד התלמיד [אלהו], ורק אחת ביד הרב [ה'] ואין הדבר
 39 ראוי. אלא אם חפץ אתה במפתח של תחיית המתים, אייתי הא –
 40 השב תחילה את מפתח הגשמים, ושקיל הא – וטול תחתיו את
 41 מפתח תחיית המתים. ואכן נטל אליהו את מפתח תחיית המתים
 42 והחיה את בנה של האלמנה, והוצרך להשיב את מפתח הגשמים,
 43 דתניב שהיה דבר ה' לאלהו (שם יח א) 'לך הרהא אל אחאב
 44 [ואתנת] מטרי, ויש לדייק ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא
 45 'זאתנה מטר, כלומר ה' בעצמו יתן מטר, ולא 'ותן מטר' שכבר
 46 לא היה הדבר נתון בידו של אליהו.
 47 דרש ההוא גליליאה קמיה דרב חסדא – דרש תלמיד אחד מן הגליל
 48 לפני רב חסדא, משל דאליהו שהוצרך להשיב את מפתח הגשמים
 49 למה דרבי דומה, לנבא דפרכיה לגליה ואפריה למפתחיה – לאדם
 50 שנעל את דלתו ואיבד את המפתח, כך אליהו הנביא נעל את
 51 שערי המטר, ולכסוף איבד את מפתח הגשמים, שלא נפתח השער
 52 של המטר על ידו.
 53 דרש רבי יוסי בעיר צפורי, אבא אליהו – אליהו הנביא שהוא ידידי
 54 רובי,

1 וקנה את העיר הוואת את יריחו, בכברו יסדנה ובצעירו יצבי דלתיה.
 2 הדיינו, לאחר שכבשו ישראל את העיר יריחו ושרפוה, השביע
 3 יהושע את בני ישראל שלא יבנה לעולם, וקילל את הבונה אותה
 4 שבתחילת עבודתו בשעת הצבת היסודות ימות בנו בכורו, ובסיום
 5 העבודה בשעת העמדת הדלתות ימות בנו הצעיר.
 6 תניא בברייתא. בכלל איסורו של יהושע היה, שלא לבנות את
 7 העיר יריחו עצמה, אף אם משנים את שמה וקוראים לה על שם
 8 עיר אחרת, וכן לא לבנות עיר אחרת ולקרוא את שמה על שם העיר
 9 יריחו. ומנן לומדים זאת, דתניב (מלכים א' טו לד) 'בימיו בנה חיאל
 10 בית האלי את יריחו פאכרים בכרו ויפיה ובשגוב צעירו הציב דלתיה
 11 דבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון'. כלומר, בימיו של אחאב,
 12 אשר בו עוסק המקרא מקודם לכן, בנה אדם
 13 בשם חיאל בית האלי את יריחו, וענש בכך שמת בנו בכורו
 14 בייסוד העיר, ובנו הצעיר מת בהצבת דלתותיה, כפי שקילל
 15 יהושע. ומאחר וחיאל לא בנה את העיר יריחו עצמה אלא עיר
 16 אחרת שקרא את שמה יריחו, ואף על פי כן מתו בניו, יש ללמוד
 17 שאף על אופן זה נאמרה קללתו של יהושע.
 18 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בעניינו של חיאל: תניא
 19 בברייתא, פאכרים ככודו רשע – כשמת אבירם בכורו הרשע של
 20 חיאל, לא היה לו לבניו ללמוד שלא לבנות את יריחו, לפי שהיה
 21 יכול לתלות זאת במקרה, אך בשגוב צעירו רשע – כשמת שגוב
 22 צעירו הרשע, היה לו לחיאל ללמוד על מה הוא נענש.
 23 מבררת הגמרא: אכרים ושגוב מאי עבדי (מאי קאמר) – מה עשו
 24 אבירם ושגוב שנקראו בשם רשעים.
 25 מבארת הגמרא: הכי קאמר, פאכרים ככודו לא היה לו ללמוד
 26 לאותו רשע, אך בשגוב צעירו היה לו לאותו רשע ללמוד. כלומר,
 27 קודם שמת אבירם בכורו עדיין לא היה לחיאל הרשע ללמוד
 28 שיענש מחמת קללתו של יהושע, אך לאחר שכבר מת בנו הבכור
 29 היה לו ליתן אל ליבו שאף בנו הצעיר עתיד למות, ובכל זאת לא
 30 פסק מלבנות עד שמת שגוב צעירו.
 31 מבררת הגמרא: ממשמע שנקאמר בכתוב שפאכרים ככודו יסדה,
 32 הדיינו שאבירם הוא הבן הבכור, וכי איני יודע ששגוב הוא צעירו
 33 – בנו הצעיר, מה תלמוד לומר – מדוע הוצרך הכתוב לומר ששגוב
 34 הוא צעירו. אלא מלמד שהיה חיאל מקבר והולך את כל בניו,
 35 פאכרים בכורו ועד שגוב בנו הצעיר ביותר. וכיון שהיו לו בנים
 36 נוספים שמתו, ביאר הכתוב שגוב היה הצעיר מכולם.
 37 הגמרא מתארת את המעשה שהיה עם אחאב ואלהו בעקבות
 38 מות בניו של חיאל: אחאב שושביניה הוה – אחאב מלך ישראל
 39 היה אוהבו של חיאל בית האלי. אתא איהו – הלך הוא [אחאב]
 40 ואלהו הנביא למשאל בשלמא בי טמריא – לשאול בשלמו של
 41 חיאל בבית האבל, כלומר לנחמו על מיתת בניו. ותיב וקאמר –
 42 ישב אחאב ואמר, דילמא בי מילט יהושע הכי לט – שמה כאשר
 43 קילל יהושע את הבונה את יריחו כך קילל, שלא לבנות לא את
 44 העיר יריחו אפילו אם קוראים לה על שם עיר אחרת, וכן לא
 45 לבנות אפילו עיר אחרת אם קוראים אותה על שם העיר יריחו,
 46 ומחמת כן נענש חיאל אף שלא בנה את יריחו עצמה, לפי שקרא
 47 לעיר אחרת על שמה. אמר ליה אליהו הנביא לאחאב, איך – אכן
 48 כך. אמר ליה אחאב לאלהו, כיצד יתכן הדבר שמתו בניו של
 49 חיאל עקב קללתו של יהושע, השתא לויטא דמשה לא קא
 50 מקנימא – הרי קללתו של משה רבו של יהושע אינה מתקיימת,
 51 דתניב בתורה (דברים יא טו) 'השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם
 52 ועבדתם וגו' אלהים אחרים, ובתיב (שם יא ט) 'התרה אף ה' ככם
 53 ונעצרת את השמים וגו' ולא יהיה מטר, דהיינו שמשמה קילל את
 54 בני ישראל שאם יעבדו עבודה זרה ייעצר המטר, והווא נבא –

48 - אף הם אינם נמכרים, אָכַל תִּיקָא דְלִית לִיה לְדִידֵיהּ - אבל באופן
 49 שאין לנידון מעות לשלם, והיה עליו להימכר לעבד עברי, אזי אָף
 50 עַל זַב דְּאִית לְהוּ לְדִידֵיהּ מִיּוֹדְבָנִי - אף אם לעדים יש מעות לשלם,
 51 נמכרים הם לעבדים עבריים, ואינם נפטרים בתשלום הממון,
 52 שהרי הם זממו למוכרו לעבד.
 53 מקשה הגמרא: (אָמַר לִיה רַבָּא) מדוע יש למוכרם באופן זה, וְלִמְרוּ
 54 לִיה - הרי יכולים הם לומר לנידון, אִי אֲנִתְּ הוּוּה לָךְ מִי הוּוּה מִיּוֹדְבָנִת
 55 - אם לך היו מעות לשלם, האם היית נמכר לעבד, אֲנִן נְמִי לָא
 56 מִיּוֹדְבָנִי - אף אנו אין לנו להימכר, מאחר שיש בידנו מעות
 57 לשלם.
 58 ומחתם קושיא זו שבה הגמרא ומבארת את דברי רב המנונא
 59 באופן אחר: אָלָא סָבַר רַב הַמְנוּנָא לְמִימַר, הֲנִי מִיָּלִי - דין זה שאין
 60 העדים נמכרים לעבדים עבריים לא נאמר אלא תִיקָא דְאִית לִיה
 61 או לְדִידֵיהּ אוּ לְדִידֵיהּ - שיש מעות או לנידון או לעדים, שאם יש
 62 לנידון מעות נמצא שלא זממו למוכרו, ואם יש לעדים מעות אין
 63 אתה יכול למוכרם, מאחר שאף הנידון אם היה לו לשלם לא היה
 64 נמכר, אָכַל תִּיקָא דְלִית לִיה לָא לְדִידֵיהּ וְלֵא לְדִידֵיהּ מִיּוֹדְבָנִי - אבל
 65 באופן שאין מעות לא לנידון ולא לעדים, בזה ודאי יש למוכרם,
 66 שהרי זממו למוכרו מאחר שלא היה בידו לשלם, ואף הם אין
 67 בידם לשלם ועליהם להימכר.
 68 אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב הַמְנוּנָא, אִין הַדִּין כֵּן, אלא לעולם אין עדים
 69 זוממים נמכרים לעבדים עבריים, שהרי 'וְנִמְכַר בְּגֻבְתוֹ' אָמַר
 70 רַבְּהִינָא, ויש לדרוש מתיבות אלו שאדם נמכר רק בְּגֻבְתוֹ - אם גב
 71 ואין לו לשלם, וְלֵא בְּמִיָּמוֹ - ואין הוא נמכר על מה שזמם למוכרו
 72 אדם אחר לעבד.
 73 שנינו בבביתא: מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אָמַרו וכו' אף אין משלמים על
 74 פי עצמם.
 75 מבררת הגמרא: מִאי טַעְמָא דְרַבִּי עֲקִיבָא - מה הוא טעמו של רבי
 76 עקיבא, הסובר שאם הוודו העדים בבית דין על זממם קודם
 77 שחייבום בדין, פטורים הם מלשלם את אשר זממו לחייב את
 78 הנידון.
 79 מבארת הגמרא: קָסְבַּר רַבִּי עֲקִיבָא שְׁחִיבוּם שֶׁל עֵדִים זוֹמְמִים קִנְיָא
 80 הוּא, וכלל הוא בדינו, שְׁקָנָם אִין אָדָם מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצֻמוֹ, כלומר,
 81 שאדם המודה בחיוב קנס קודם שחייבוהו בבית דין, נפטר הוא
 82 בכך מתשלום הקנס, ולפיכך אף בעדים זוממים הדין כן, שאם
 83 הוודו קודם שנתחייבו, פטורים.
 84 הגמרא מבארת מדוע חיובם של עדים זוממים קנס הוא: אָמַר רַבָּה,
 85 תְּדַע שְׁחִיבוּם שֶׁל עֵדִים זוֹמְמִים קִנְס הוּא, שְׁתֵּרִי לָא עָשׂוּ מַעֲשֵׂה -
 86 לא נעשה עדיין שום מעשה על פיהם, שהרי עוד לא נעשה גזר
 87 הדין באותו אדם שהעידו עליו, [ואף על פי כן הם נְהַרְגִים - אם
 88 זממו להרוג את הנידון], וְמִשְׁלָמִין - אם זממו לחייבו ממון,
 89 ובהכרח שקנס הוא שקנסה אותם התורה, אף שעדיין לא הזיקו
 90 את הנידון.
 91 אָמַר רַב נְחֶמְיָה, תְּדַע שְׁחִיבוּם שֶׁל עֵדִים זוֹמְמִים קִנְס הוּא, שְׁתֵּרִי
 92 הַמְמוֹן עֲדִיין בְּיַד הַבְּעָלִים שֶׁלוּ הוּא עוֹמֵד, דהיינו, שעוד לא הוציאו
 93 ממון מיד הנידון, וְאִף עַל פִּי כֵּן הִם מְשַׁלְמִים אֵת אֲשֶׁר זָמְמוּ
 94 להפסידו.

1 לָאו - האם אין לומר דְבִקְהָא קָא מִיפְלְגִי - שבסברא זו נחלקו
 2 ההנאים, מה הוא גדר חיוב תשלום כופר, דְּמַר סָבַר בּוּפְרָא מְמוֹנָא
 3 - תנא קמא סובר שחיוב הכופר הוא בתורת תשלום ממון על הנזק
 4 שאירע, ולפיכך יש לשלם את שוויו של הנזק, וְמַר סָבַר בּוּפְרָא
 5 בְּפִרְה - ואילו רבי ישמעאל סובר שחיוב הכופר הוא בתורת כפרה
 6 לבעל השור, שחייב מיתה בידי שמים, ולפיכך עליו לשלם את
 7 שוויו שלו עצמו כדי לכפר על נפשו.
 8 דוחה הגמרא: אָמַר רַב פֶּפְסָא, לָא - אין הכרח לומר כן, אלא יתכן
 9 לומר דְבִקְוִי עֲלָמָא - שהכל מודים דבוּפְרָא בְּפִרְה הוּא, וְהָכָא בְּהָא
 10 קָא מִיפְלְגִי - ונחלקו כיצד יש לשום כפרה זו. מַר סָבַר בְּדִינִיק
 11 שְׁיִימִינִי - תנא קמא סובר שיש לשום את הכפרה כפי דמיו של
 12 הניזק, שעל ידי כך שישלם בעל השור לירושים את שוויו של
 13 הנהרג תהיה לו כפרה, וְמַר סָבַר בְּדִינִיק שְׁיִימִינִי - ואילו רבי
 14 ישמעאל סובר ששמים זאת בערכו של המזיק, דהיינו בעל השור,
 15 שעל ידי שישלם לירושים את שוויו שלו עצמו תהיה לו כפרה.
 16 מבררת הגמרא: מִאי טַעְמִייהו דְרַבָּנִן - מה הוא טעמם של חכמים
 17 הסוברים שיש לשום את הכופר לפי דמי הניזק, הרי מסתבר
 18 לדברי רבי ישמעאל, שמאחר והכופר מכפר על בעל השור, יש לו
 19 לשלם את דמי עצמו.
 20 מבארת הגמרא: שלומדים הם זאת מדין הנוגף אשה הרה, שהרי
 21 נְאֻמַּר לְשׁוֹן הִשְׁתֵּה בַמִּקְרָא (לְמַעַלְתָּה) [לְמַעַלְתָּה] (שמות כא כב) בנוגף
 22 אשה הרה ויצאו ילדיה, 'עֲנוּשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאֲשֶׁר יִשֵּׁת עָלָיו בְּעַל
 23 הָאִשָּׁה', וְנְאֻמַּר לְשׁוֹן הִשְׁתֵּה בַמִּקְרָא (לְמַעַלְתָּה) ש[לְמַעַלְתָּה] הימנו לגבי
 24 תשלום כופר 'אם כפר יושת עליו', מַה הִלְכֵן בְּדִינִיק - כשם שהנוגף
 25 אשה הרה משלם את דמי הניזק, שהרי עליו לשלם לבעל את דמי
 26 הוולדות, אָף כָּאֵן לַעֲנִינֵן תְּשׁוּלֹם כּוֹפֵר, בְּדִינִיק - עליו לשלם
 27 לכפרת נפשו את דמי הניזק.
 28 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מדוע הוא סובר שיש ליתן
 29 את דמי המזיק, ואינו לומד מנוגף אשה הרה ליתן את דמי הניזק.
 30 מבארת הגמרא: וְנִתֵּן פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ בְּתֵיב, דהיינו, רבי ישמעאל
 31 מדייק מלשון המקרא 'ונתן פדיון נפשו', שיש על נותן הכופר
 32 לשלם את דמי עצמו, ולא את דמי הניזק.
 33 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבָּנִן, כיצד סוברים הם שמשלם בעל
 34 השור את דמי הניזק, והרי נאמר בכתוב 'פדיון נפשו'.
 35 מבארת הגמרא: אִין - אכן, פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹ בְּתֵיב, דהיינו, שיש על בעל
 36 השור ליתן דמי כופר כדי לכפר ולפדות את נפשו, מִיהוּ כִּי שְׁיִימִינִי
 37 בְּדִינִיק שְׁיִימִינִי - אמנם האופן שבו שמים את דמי פדיון נפשו הוא
 38 לפי שוויו של הניזק ולא לפי שוויו של בעל השור, מאחר
 39 שלומדים זאת מנוגף אשה הרה, וכמו שנתבאר.
 40 הגמרא שבה לבאר את דברי הברייתא שהובאה לעיל: שנינו
 41 בברייתא, וְאִין עֵדִים זוֹמְמִים נְמַכְרִין בְּעֵבֶד עֲבָרִי, אף אם העידו על
 42 אדם שגבב זממו לגרום לכך שימכרוהו בית דין. סָבַר רַב הַמְנוּנָא
 43 לְמִימַר, הֲנִי מִיָּלִי - דין זה שאין העדים זוממים נמכרים לעבדים
 44 עבריים, לא נאמר אלא תִיקָא דְאִית לִיה לְדִידֵיהּ - באופן שהיה
 45 לנידון כסף לשלם עבור מה שהעלילו עליו שגבב, אם לא היו
 46 העדים זוממים, דְּמִיָּנו דְּאִיהוּ לָא נִדְבָּן - שמאחר שהוא לא היה
 47 נמכר לעבד עברי, שהרי היה בידו לשלם, אִינְהוּ נְמִי לָא מִיּוֹדְבָנִי

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

9 וְכוּתָב בַּתּוֹרָה אֵת הַמִּדָּה 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', אָמַר לְפָנָיו, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
10 תְּהִיָּה 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' רַק לְצַדִּיקִים. אָמַר לוֹ ה', אֲנִי 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' אִפֵּי
11 לְרָשָׁעִים. אָמַר לוֹ מִשָּׁה, לְרָשָׁעִים יֵאָבְדוּ, וְלֹא יִהְיֶה לָךְ אֶרֶךְ אַפַּיִם
12 אֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ ה', הַשְׁתָּא חֲזִית מָא דְמַכְעִי לָךְ – אַתָּה תֵּרְאֶה
13 שֶׁתְּצַטְרֵךְ לַמִּדָּה זֶה, וְכִשְׁחַמְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִרְגְּלִים וּבִיקֶשׁ מִשָּׁה
14 מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁמְחַל לָהֶם, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָאֵם
15 לֹא כִּף אֶמְרַתְךָ לִי, שֶׁאֵהִיָּה 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' רַק לְצַדִּיקִים, וְאֵילוּ הַרְשָׁעִים
16 יֵאָבְדוּ.

1 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מָה רָאָה מִשָּׁה – מִחֲמַת אֵיזו מִידָה שֶׁרָאָה מִשָּׁה
2 מִיָּהֵר לְהִשְׁתַּחֲוּת. רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן גַּמְלָא אָמַר, 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' רָאָה,
3 וּכְתוּב שֶׁיְבוֹאֵר לְהֵלֶן. וְרַבִּי אֶמְרִי, 'אֶמְת' רָאָה, וְלִכְּן הִשְׁתַּחֲוּהוּ, כִּיּוֹן
4 שֶׁפָּהַד שֶׁאֵם יָדוֹן ה' אֵת יִשְׂרָאֵל בְּמִדַּת הָאֲמֻת, יִתְחַיִּיבוּ כְּלִיָּה, וְלִכְּן
5 מִיָּהֵר לְהִשְׁתַּחֲוּת וּלְבִקֶשׁ מִה' שֶׁלֹּא יִדוֹנֵם כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם.
6 הַגְּמָרָא מְבִיָּאָה רֵאִיָּה מְבַרְיִיתָא לְרַבִּי חֲנִינְיָא בֶן גַּמְלָא ד'אֶרֶךְ אַפַּיִם
7 רָאָה: תְּנִיָּא בְּבַרְיִיתָא כְּמָאן דְאָמַר 'אֶרֶךְ אַפַּיִם' רָאָה וְהִשְׁתַּחֲוּהוּ,
8 דְתִנְיָא, כְּשֶׁעָלָה מִשָּׁה לְמִרְוֵם, מְצָאוּ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂוִיָּשֵׁב

המשך ביאור למס' מכות ליום שבת קודש עמ' ב

18 הימנו לחייב עוד ארבעים מלקות, ועל כן הם טוברים שאם
19 העידו על אדם שהייב מלקות, אין הם לוקים שמונים אלא
20 ארבעים.
21 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שֶׁמִּמְקָרָא זֶה שֶׁל 'לֹא
22 תַּעֲנֶה' יֵשׁ לְלַמּוֹד לְחַיִּיב עוֹד אַרְבַּעִים מִלְּקוֹת לְעֵדִים זוֹמְמִים,
23 בְּנוֹסֵף לְאַרְבַּעִים שֶׁהֵם לוקים משום 'כֹּאשֶׁר זָמַם', אִם כֵּן אֶתְהַרְהַר
24 לְעֵדִים זוֹמְמִין מְנָא לִיָּה.
25 מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָהּ, נִפְקָא לִיָּה – הוּא לומד זאת מן
26 הַמְּקָרָא (דברים יט ט) 'וְהִנְשֹׂאֲרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ עוֹד',
27 שֶׁמִּמְקָרָא זֶה בְּפִרְשַׁת עֵדִים זוֹמְמִים נִאֲמַר, וְהָרִי הוּא מוֹזִיֵּר אֵת כָּל
28 הָעַם שֶׁיִּרְאוּ בְּעוֹנֶשׁם שֶׁל עֵדִים זוֹמְמִים אֵלָיו, לְמַעַן יִרְאוּ, וְיִלְמְדוּ
29 שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם.
30 שבה הגמרא ומבררת: וְרַבִּי הַסּוֹבֵרִים שִׁישׁ לְלַמּוֹד אֲזוּהָרָה לְעֵדִים
31 זוֹמְמִים מִן הַמְּקָרָא 'לֹא תַּעֲנֶה', מִדּוּעַ אֵין הֵם סוֹבְרִים כְּרַבִּי מֵאִיר,
32 שִׁישׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִן הַמְּקָרָא 'וְהִנְשֹׂאֲרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ'.
33 מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: הֵהוּא מִיְבַּעֲי לִיָּה – הַמְּקָרָא 'וְהִנְשֹׂאֲרִים יִשְׁמְעוּ
34 וְיִרְאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ' נִצְרָךְ הוּא לְשִׁיטַת חֲכָמִים

1 אַרְבַּעִים', וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִים, שֶׁלְדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר הָרִי הֵם לוקים
2 שְׁמוֹנִים, אַרְבַּעִים מִשּׁוּם 'לֹא תַּעֲנֶה' וְאַרְבַּעִים מִשּׁוּם 'כֹּאשֶׁר זָמַם',
3 אֶךְ לְדַבְּרֵי חֲכָמִים אֵין הֵם לוקים אלא ארבעים משום 'כֹּאשֶׁר זָמַם'.
4 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: וְרַבִּי הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין הַעֵדִים לוקים משום 'לֹא
5 תַּעֲנֶה', הָאִי – מִקְרָא זֶה 'לֹא תַּעֲנֶה בְּרַעְךָ עַד שֶׁקָּרָ' מָאִי דְרָשִׁי בֵּיהּ,
6 כְּלוּמַר, מִדּוּעַ אֵין הֵם סוֹבְרִים כְּרַבִּי מֵאִיר שֶׁמִּמְקָרָא זֶה בֹּא לְחַיִּיב
7 עֵדִים זוֹמְמִים בְּמִלְּקוֹת אַרְבַּעִים, בְּנוֹסֵף לְאַרְבַּעִים שֶׁלוקים משום
8 'כֹּאשֶׁר זָמַם'.
9 מִבְּאֵרְתָּ הַגְּמָרָא: הֵהוּא מִיְבַּעֲי לִיָּה – מִקְרָא זֶה נִצְרָךְ לָהֶם לְאֲזוּהָרָה
10 לְעֵדִים זוֹמְמִין. דְּהֵיִינוּ, נִאֲמַר בַּתּוֹרָה עוֹנֵשׁ לְעֵדִים זוֹמְמִים 'וְעֵשִׂיתֶם
11 לוֹ כֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו', אֶךְ כִּלְל הוּא בִּידְוֵנו שֶׁלֹּא עִנֵּשׁ
12 הַכְּתוּב אֵלָּא אִם כֵּן הוֹזִיֵּר, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְבַרְרָה, הֵיכֵן הוֹזִיֵּרָה
13 הַתּוֹרָה לְעֵדִים זוֹמְמִים. וְסוֹבְרִים חֲכָמִים שִׁישׁ לְלַמּוֹד אֲזוּהָרָה זו
14 מִן הַמְּקָרָא 'לֹא תַּעֲנֶה בְּרַעְךָ עַד שֶׁקָּרָ', שֶׁהוֹזִיֵּר הַכְּתוּב לְעֵדִים
15 שֶׁלֹּא יַעֲדוּ שֶׁקָּרָ, וְאִם יַעֲבֹרוּ עַל אֲזוּהָרָה זוֹ יִקְיִמוּ בָּהֶם אֵת
16 הָעוֹנֵשׁ 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו'. וְלִפִּי שְׁסוֹבְרִים
17 חֲכָמִים שֶׁמִּמְקָרָא זֶה לְאֲזוּהָרָה הוּא בֹּא, נִמְצָא שֶׁאִי אִפְשָׁר לְלַמּוֹד

אגרות קודש

ב"ה, י' ניסן, תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... במש"כ בסידור לומר לפה"ת הרני מקבל עלי מ"ע כו'.

א"צ להוסיף בלי"ג - מדלא פ"י כן אדה"ז - ואין לזה מקום כלל שהרי מצוה היא, ראה

נדרים ח, רע"א. שו"ע יו"ד סרי"ג בסופו

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

י"ט חותמות שפסקקע, בגון דלת של בור שקשור בו בחבל - מתר להתיר הקשר, מפני שאינו קשר של קימא, שהוא עשוי להתירו תדיר קיטו. אבל אם אינו יכול להתיר הקשר קכו - אסור להפקיע קליעת החבל או להתכו, משום אסור סתירה קכא, שפכל דבר המחבר לקרקע יש בו בגין וסתירה, אפלו אינו בגין גמור.

במה דברים אמורים? פשהדלת עשויה שם לקיום על מנת שלא להסירה בשבת קכב, אלא פשוטה לפתוח הבור מתיר הקשר ופותח הדלת, אבל אינו מסירה משם לגמרי קכג, אלא היא קבועה שם לאיזה זמן קכד, אבל אם אינה עשויה לקיום כלל - אין בה משום סתירה, לא בהפקעת החבל או חתיכתו, ולא אפלו בהסרת הדלת עצמה קכה, אלא אם כן היא סוכבת על צירה והוא שומט הציר מחורו קכו, כמו שנתבאר בסימן שי"ג.

ביאורי הלכה

מצידה השני¹⁴⁴. קיט] להתירו תדיר – לאחר התרת הקשר מותר לפתוח הדלת אפילו צריך לשומטה ולהניחה בצד, ואפילו מסירה לגמרי ולא מחזירה¹⁴¹. קכ] להתיר הקשר – מחמת איסור כגון שהוא קשר של קיימא, או מחמת סיבה אחרת. קכא] איסור סתירה – סתירת הדלת מחיבורה¹⁴². קכב] שלא להסירה בשבת – ולכך דינה כדין גוף הבניין, ובהפקעת החבל המחבר בין הדלת לבור, סותר את הדלת שהיא מגוף הבניין¹⁴³. קכג] משם לגמרי – וכגון שיש לדלת חיבור כלשהו

קכד] לאיזה זמן – אף שמותר להסיר דלת של בור גם כשהיא קבועה לזמן רב ואינו נחשב או נראה כסותר¹⁴⁵, אם היא קבועה לאיזה זמן ובנוסף לכך מסירים אותה בדרך סתירה כהפקעת החבל – אסור משום שנראה כסותר¹⁴⁶. קכה] הדלת עצמה – אם התירו חכמים הסרת הדלת אף כשהוא בדרך שבירה ולא אסרוה כגוף הבניין, כל-שכן שאין לאסור הפקעת החבל. קכו] הציר מחורו – הסרת דלת מציריה היא סתירת

צייונים והוספות

לאחר הפתיחה והשימוש בבור עדיין אינה בכלל "אינה עשויה לקיום כלל", וסתירתה (היינו סתירת החבל או הטיט המחברה, וכן הסרתה בדרך סתירה) אסורה מגזירת חכמים כדין מחובר לקרקע ממש. 145) אם יש לה בית אחיזה, וכדלעיל הערה קמא. 146) אף שחבל אינו חיבור ממש ולא חייבים על קריעתו משום סתירת כלי, אם פתיחת הדלת נעשית בדרך סתירה (הפקעת החבל או סתירת טיט) - גזרו עליה חכמים (סי' רנט ס"ז: חכמים... גזרו שלא לסתור דלתות של בנין המחובר לקרקע. וראה שו"ת אבני נזר (או"ח סי' ריא אות רכג) שגם בדלת התנור המחוברת בטיט מדובר שיכול בקל לסתור הטיט, ואין זה בניין גמור האסור גם בכלים). ונמצא, שאם הדלת מחוברת לבור בפותחות של עץ או מתכת ואבד המפתח יש בשבירתם משום 'סתירה' ממש, ואין להקל גם

141) כדין כיסוי הקרקעות (משא"כ סתימת חלון שנראה כבניין, ראה לעיל על סי' שיג הערה יב), שבהסרתו כדרך שימוש אין משום סתירה ולא נראה כסתירה (ואפילו שצריך להתרת הקשר אינו נראה כסתירה כל עוד זו דרך פתיחתו (וע"ד חיבור של תופסנים דלעיל על סי' שיג הערה פז), ולא נזכר להלן איסור בהסרת הדלת אלא כשהוא בדרך סתירה). 142) קריעת החבל עצמו אינה סתירה כי אינו חלק מן הבניין, אבל הדלת דינה כגוף הבניין, וכדלהלן. 143) ראה המובא להלן (הערה קמו) מסי' רנט ס"ז שחכמים גזרו שדין סתירת הדלת כסתירת גוף הבניין. 144) כגון יתד בולטת הנכנסת בנקב שבבור או קשר נוסף וכיו"ב. ואולי גם אם אינה מחוברת כלל מצידה השני, וניתן כעת להסירה לגמרי, כל עוד בדעתו להחזירה למקומה מיד

וּמִפְעֵם זֶה מֵתָר לְהַסִּיר הַדָּף שְׁמִשְׁיֻמִּין לְפָנֵי הַתְּנוּרָה וְשׁוֹרְקִין אוֹתוֹ בְּמֵיטָ מֵעֶרֶב שֶׁבֶת [קכז] כְּמוֹ שְׁנֵתָבָאָר בְּסִימָן רנ"ט, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ עֲשׂוּי לְקִיּוֹם כָּלֵל אֶלָּא עַל־מִנְתָּ לְהַסִּירוֹ בְּשֶׁבֶת:

חלק ב, סימן שיד, דברים האסורים משום בגנו וקתינה בשבת, קע"ף יט:

ביאורי הלכה

הבניין (כשם שחיבורה הוא תוספת לבניין) והוא חיבור ממש האסור גם אם לא נעשה לקיום כלל¹⁴⁷. שבירה¹⁴⁸ - אף שהסרתו נעשית בדרך

ציונים והוספות

ממש. וראה על ס' שיג הערה עה בעניין צירים של ימינו. (148) להסרת הדלת יש לשבור הטיט המחבר, וכמבואר לעיל הערה קמו. כשלא נעשה לקיום כלל (כפי שהרחיב בקצות השלחן ס' קיט בדה"ש ס"ק יא, וראה לעיל על ס' שיג הערה קטז). (147) לא התירו אלא הסרת הדלת בדרך סתירה שלא אסורה מן התורה (כדלעיל הערה קמו), אבל לא סתירה

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

אע"פ שנוכר בקבלה אין אנו יכולים לכופ את הצבור לנהוג כן:

~ יום ראשון ~

סימן כה דיני תפילין בפרטות:

בד כבר ביארנו דברכת להניח תפילין עולה ג"כ לשל ראש על כן יש למעט ההפסק ביניהם בכל מה דאפשר ולכן לא יכרך הרצועה סביב הזרוע עד לאחר שיניח תפילין של ראש כיון שכריכה זו אינה רק מנהג בעלמא ואינה בכלל המצוה על כן טוב לאחר אותה והאר"י ז"ל היה נוהג לכרך כריכה זו קודם הנחת תפילין של ראש מפני שהוא סובר שכריכה זו היא מכלל המצוה ולפיכך אין זו הפסק כלל:

בה יש מי שאומר שאסור להוציא את התפילין של ראש מהתיק עד שתהא התפילין של יד מונחת כבר על הקיבורת מהטעם הידוע למשכילים:

בז ואף אם שתיהן מונחות לפניו חוץ לתיק לא יתקן לפתוח את התפילין של ראש עד אחר הנחת תפילין של יד דכשנוטל את התפילין של ראש בידו כדי לפתחה ואינה מניחה מיד הרי הוא מעביר על המצוה:

בז יש אומרים שיניח התפילין של יד מיושב ותפילין של ראש מעומד מטעם שנתבאר בוזהר אבל במדינות אלו נוהגין להניח שתיהן מעומד (וירא שמים יוצא את כולם) ולכתחילה טוב לנהוג שתהא ההנחה על הקיבורת מיושב והברכה והקשירה על הקיבורת יהיה מעומד כמו שנתבאר בס' ח' שכל ברכות המצות צריך לברך מעומד:

בח כל דבר שבעלי הקבלה והזהר חולקים עם הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחר הגמרא הלך אחר הגמרא או הפוסקים הנמשכים אחריה ומכל מקום אם בעלי הקבלה מחמירים יש להחמיר ג"כ אבל אין אנו יכולים לכופ את הצבור להחמיר וכן כל דבר שלא הוזכר כלל בגמרא ופוסקים

~ יום שני ~

בב מי שחלץ את תפיליו והיה בדעתו שלא יחזור להניח עד לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ואח"כ נמלך לחזור ולהניח מיד צריך לחזור ולברך עליהם אבל אם בשעת חליצת התפילין היה דעתו לחזור ולהניח מיד וחזור ומניח מיד א"צ לחזור ולברך עליהם מפני שכבר נפטרו בברכה שבוך עליהם כשהניח בפעם א':

ל במה דברים אמורים שלא עשה צרכו בין חליצת התפילין להנחתן פעם ב' אבל אם עשה צרכו בינתיים כיון שבעת ההיא לא היה יכול להניח תפילין א"כ אינו מועיל כלום מה שהיה בדעתו לחזור ולהניח מיד ולכן צריך לחזור ולברך על הנחה שנייה כאלו לא היה בדעתו כלל בשעת חליצתו לחזור ולהניח מיד:

לא אם נשטמו התפילין ממקום הנחתן שיתבאר בס' כ"ז וממשמש בהן להחזירן למקומן צריך לחזור ולברך עליהן דכיון שנשטמו שלא מדעתו אינו מועיל כלום מה שבדעתו לחזור ולהניח על מקומן ואם אינו מחזיר אלא אחד מהן מברך כמו שאינו מניח אלא תפלה אחת כמו שיתבאר בס' כ"ו אבל אם הוא בעצמו הזוין ממקומן והיה בדעתו לחזור ולהניח על מקומן מיד ומחזירן על מקומן מיד א"צ לחזור ולברך:

לב עכשיו נהגו העולם שאפילו אם נשטמו התפילין ממקומן שלא בכוונה ומחזירן למקומן אעפ"כ אין מברכין עליהם ויש שנתנו טעם למנהגם שלא הצריכו לחזור ולברך אלא בלבוש תפילין כל היום ונשטמו ממקומן שלא

~ יום רביעי ~

לֹא במה דברים אמורים כשהן עדיין ברשות הגולן אבל אם מכר הגולן את התפילין לאדם אחר אם כבר נתייאשו הבעלים מהם מותר לברך עליהם כיון שכבר קנה אותם הלוקח על ידי יאוש ושינוי רשות והרי הן בשלנו ממש לכל דבר כמו שנתבאר בח"מ סי' שנ"ג סעי' ג' ושנ"ו סעי' ג' א"כ לא נעשית המצוה ע"י עבירה שהרי קודם עשייתה כבר היו התפילין קנויין ללוקח ולא היה עליהן שם גול:

לֹא נהגו העולם שלא לחלוץ התפילין עד לאחר שאמרו קדושת ובא לציון ויש מי שאומר על דרך הקבלה שצ"ל בהן ג' קדישים ולכן אין לחולצם עד לאחר קדיש שלאחר קדושת ובא לציון והאר"י ז"ל לא היה חולץ עד לאחר על כן נקוה לך ויש שאין חולצים אותם עד לאחר קדיש יתום:

לֹא ביום שיש בו מילה אין לחלוץ עד לאחר המילה:

לֹא ביום שיש בו קריאת התורה והוא מקום שמחזירין הספר תורה להיכל אחר קדושת ובא לציון נוהגין שלא לחולצין עד לאחר שהחזירו הספר תורה להיכל:

מִן בחול המועד חולצין אותן קודם קריאת הלל בעוד שהש"ץ מחזיר את התפלה והש"ץ חולץ אחר הלל ובחול המועד של סוכות שיש שהות קודם ההלל בשעה שמוכרין האתרוג גם הש"ץ יחלוץ קודם הלל:

מֵא בראש חודש במקומות שאומרים במוסף קדושת כתר חולצין קודם תפלת מוסף בלחש אחר קדושת ובא לציון לפי שאין ראוי להיות מוכתר בתפילין בשעה שאומר כתר יתנו לך ואפילו במקומות שאין אומרים קדושת כתר במוסף אף על פי כן נוהגין לחלצן קודם תפלת מוסף:

מִב החולץ תפיליו קודם שהחזירו הספר תורה להיכל לא יחלוץ בפני הספר תורה אלא יהפך לצד אחר דלא יהיה כבוד הספר תורה גרוע מכבוד רבו שאין (תלמיד) חולץ תפילין בפניו מהמעט שיתבאר בסימן ל"ח סעיף י':

סימן כו דין מי שאין לו אלא תפלה אחת:

א אם אין לו אלא תפלה אחת בין שהיא של יד בין שהיא של ראש מניח אותה שיש לו ומברך עליה מפני שכל אחת מצוה בפני עצמה ואין מעכבות זו את זו:

ב והוא הדין אם יש לו שתיהן אלא שיש לו שום אונס שאינו יכול להניח רק אחת מהן מניח אותה שיכול ומברך עליה:

~ יום חמישי ~

ג המשכים לצאת בדרך עם שיירא ואין השיירא ממתנת עליו ואינו יכול להתעכב כדי להניח תפילין של יד מניח תפילין של ראש לכד שאין בהנחתו שהות כל כך במה דברים אמורים כשהיה יכול להניח אח"כ גם תפילין של יד:

בשעת התפלה שלא היה דעתו עליהן כלל אבל אנו שאין לובשין אותם אלא בשעת התפלה ואז מסתמא אינו מסיס דעתו מהם והוא מרגיש בשעה שנשמטין ממקומן והוא היה כמזוין בעצמו ממקומן על מנת להחזירן מיד למקומן שכבר נתבאר דאינו צריך לחזור ולברך:

~ יום שלישי ~

לֹא מי שהניח תפילין של יד על הקיבורת וברך עליה ואח"כ נפסק הקשר של תפילין של יד והוצרך לעשות קשר אחר אמנם לא הסיח דעתו מהנחת התפילין א"צ לחזור ולברך על תפילין של יד בין שנפסק הקשר קודם שהידיק התפילין של יד על הקיבורת בין אחר ההידוק קודם שהידיק את התפילין של ראש על ראשו דכיון שהברכה שבירך על תפילין של יד עולה ג"כ לתפילין של ראש כמו שנתבאר וא"כ כל זמן שלא הניח תפילין של ראש עדיין הוא עסוק במצוה ששייכה לאותה ברכה ומה שעשה הקשר של יד הוא ג"כ מתיקון המצוה ששייכה לאותה ברכה כי אי אפשר לו להניח תפילין של ראש קודם תפילין של יד ועל כן הוא צריך לתקן התפילין של יד ואח"כ יניח שתיהן כראוי ונמצא דבשעה שנפסק הקשר עדיין לא נגמרה המצוה ששייכה לאותה הברכה שבירך על תפילין של יד לפיכך אינו דומה לנשמטו התפילין ממקומם דצריך לחזור ולברך כשמחזירן למקומן דשם קודם שנשמטו ממקומן כבר נגמרה המצוה ששייכה לברכה שבירך עליהם בתחילה וכשמחזירן למקומן מקיים מצות תפילין פעם ב' ולכן צריך לחזור ולברך אבל כאן מה שמתקן הקשר וחוזר ומניח התפילין של יד כראוי אינו מקיים מצות תפילין פעם ב' אלא גומר את המצוה ששייכה לברכה שבירך בתחילה:

לֹא וכן הדין אם הותר ההידוק של תפילין של יד ונשמט התפילין של יד ממקומה קודם שהידיק את התפילין של ראש אין צריך לחזור ולברך כשהחזר ומהדק את התפילין של יד על הקיבורת מטעם שנתבאר אבל אם לאחר שהידיק את התפילין של ראש על ראשו נפסק הקשר של תפילין של יד אע"פ שלא נשמטה התפילין של יד ממקומה או שהותר ההידוק של תפילין של יד אע"פ שלא נשמטה ממקומה צריך לחזור ולברך בשעה שמהדק את התפילין של יד על הקיבורת:

לֹא מותר לברך על תפילין שאולין מפני שאדם יוצא ידי חובתו בתפילין של חבירו ומן התורה אדם יוצא ידי חובתו אפילו בתפילין גזולין אפילו עדיין לא נתייאשו הבעלים מהם שאין התפילין צריכין להיות משלו דוקא אבל חכמים פסלו תפילין גזולין כל זמן שהם ברשות הגולן אפילו כבר נתייאשו הבעלים מהם מפני שהיא מצוה הבאה על ידי עבירה והיא מאוסה לפני הקב"ה ואם מניחן לא יברך עליהם כיון שאין כאן מצוה כלל ועל ברכה זו נאמר ובוצע בך נאץ ה':

הציצה ולכן יש נוהגין לרחוץ מקום הנחת תפילין של ראש וכן ברצועות מה ששייך להקשריה דהיינו מה שמקוף את היד פעם אחת ומה שמקוף את הראש צריך לזוהר שלא יהיה שם שום חציצה ויש אומרים שאין צריך לזוהר כלל שלא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו או לשעריו ואע"פ שאין הלכה כדבריהם מכל מקום אדם שהוא עלול לזוילות ולא יכול לגלות ראשו שלא זיוק לו הקרירות ואם נחייב אותו להניח תפילין של ראש על ראשו ממש בלי חציצה לא יוכל להניחה כלל ויתבטל ממצות תפילין על ידי זה לכן מומב שנתיר לו לסמוך על סכרא אחרונה ויניח תפילין של ראש על כובע דק הסמוך לראש ולא יכרך עליה אבל על כובע עבה אסור להניחה מפני שצריך להניח תפילין של ראש כנגד מקום שמוח של תינוק רופס כמו שיתבאר והמניח על גבי כובע עבה אינו מניחו נגד המקום שמוחו של תינוק רופס ואפילו המניח על גבי כובע דק צריך הוא לכסות את התפילה של ראש מפני הרואים שלא ילמדו לעשות כן אפילו בלא אונס גדול:

~ שבת קודש ~

ח אם יש לאדם מכה במקום הנחת תפילין של יד אע"פ כי יניח תפילין של יד שלא על המכה כי מקום יש בקיבורת להניח שני תפילין ואם המכה על כל הקיבורת ומצטער להניחה על גבי המכה פטור מתפילין של יד כמ"ש בס' ל"ח ומכל מקום אם אפשר יניח סמרטוטין על המכה ויניח התפילין של יד עליהם בלא ברכה או יניח על הבגד בלא ברכה רק שיוהר לכסות את התפילין של יד שלא תהא נראית שנאמר והיה לך לאות לך לאות ולא לאחרים לאות במה דברים אמורים שצריך לכסותה כשמניחה על דבר שאין דרכו להיות לעולם מכוסה כגון בגד או סמרטוטין אבל אם מניחה על בשרו ממש א"צ לכסותה אפילו אם נקרע חלוקו וכל בגדיו במקום שכנגד תפילין של יד ואע"פ שנראית לאחרים אין בכך כלום שלא הקפידה תורה שתהא התפילין של יד מכוסה דוקא אלא אפילו אם היא נראית רק שתהא מונחת במקום שדרכו להיות תמיד מכוסה דהיינו קיבורת:

ט אטר יד ימינו אם עושה כל מלאכתו בשמאלו יניח תפילין של יד בשמאלו שהיא ימין של כל אדם ואפילו עושה כל מעשיו בימין של כל אדם אלא שכותב בשמאלו יניח תפילין של יד בשמאלו שהיא ימין של כל אדם שנאמר וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין ומדקשירה בימין מכלל דהנחת תפילין של יד על שמאל דביד שהוא כותב בה צריך לקשור את התפילין של יד על היד שכנגדו אבל אם כותב בימין של כל אדם אע"פ ששאר כל מעשיו עושה בשמאל של כל אדם ואפילו הוא כותב גם כן בשמאל כל אדם כיון דכותב גם כן בימין של כל אדם (בה הוא) צריך לקשור את התפילין של יד על היד שכנגדה ואצ"ל אם הוא שולט בשתי ידיו בשוה שהוא מניח על

אבל אם לא יהיה יכול אח"כ להניח תפילין של יד צריך להניח עכשיו קודם הליכתו מביתו תפילין של יד ותפילין של ראש דמשום איחור דרכו לא התירו לו לבטל מצות תפילין: ד אם אינו מניח אלא תפילין של ראש לכד מברך עליה ב' ברכות להניח תפילין ועל מצות תפילין כמו שנתבאר הטעם בסימן כ"ה:

ה אם אינו מניח אלא תפילין של יד בלבד אינו מברך אלא להניח תפילין לבד ויש אומרים שאפילו אינו מניח אלא תפילין של ראש לבד אינו מברך אלא על מצות תפילין לבד וכבר נתבאר בסימן כ"ה דהמנהג באלו הארצות כסברא הראשונה:

סימן כז דין מקום הנחתן ואופן הנחתן:

א מקום הנחת תפילין של יד ביד שמאלו שנאמר על ידכה ודרשו רז"ל יד כהה דהיינו יד שמאל שהיא תשה וכהה: ב צריך להניחה בגובה הכשר שבפרק הזרוע שבין המרפק שקורין (אולעמבוגין בל"א) להכתף וזה המקום נקרא קיבורת אבל לא יניחנה למעלה מהקיבורת דהיינו שלא יניחנה למעלה מחצי הפרק שבין המרפק לכתף ואפילו בחצי התחתון של זה הפרק לא יניח בתחתיתו ממש למטה מהקיבורת שנאמר ושמתם את דברי אלה וגו' צריכה שתהא שימה כנגד הלב וזהו קיבורת שהוא מכוון ממש כנגד הלב לכן צריך שיטה את התפילין של יד לצד הגוף מעט בענין שכשיכוף הזרוע למטה תהא התפילין של יד מכוון כנגד לבו ממש:

~ יום שישי ~

ג מי שנקטעה ידו השמאלית למעלה מן הקיבורת אין צריך להניח תפילין בימינו אבל אם נקטעה למטה מן הקיבורת יש אומרים דחייב להניח תפילין של יד על הקיבורת (של שמאל) (והמ"א פסק של ימינו) ויש אומרים כיון שאמרה תורה על ירך למעלה מן היד דהיינו קיבורת וזה אין לו יד לכן הוא פטור מן התפילין של יד ולענין הלכה יש להחמיר בדברי תורה ולכן יניח בלא ברכה:

ד מנהג יפה ונכון שיהא היו"ד של הקשר תפילין של יד נוטה לצד הלב והתפילין של יד עליו לצד חוץ:

ה יש לזוהר שלא תזוז היו"ד של הקשר מהתפלה מהטעם שנתבאר בוזהר:

ו מנהג נכון להניח תפילין של יד בענין שהמעברתא שבה עוברת הרצועה תהא מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד:

ז יש אומרים שצריך שלא יהא דבר חוצץ בין התפילין לבשרו שנאמר על ירך משמע על ידו ממש בלא חציצה בינתיים וה"ה בתפילין של ראש צריך לזוהר בדבר שלא יהא שום דבר חוצץ בין תפילין לשעריו ועפר או כנה מתה נקרא

שמאל של כל אדם:

אין דינו כאטר אלא מניח על שמאל כל אדם שהרי היא יד כהה שלו אבל אם הרגיל את עצמו לעשות כל מעשיו בשמאל יניח על ימין כל אדם שהרי היא יד כהה שלו:

י כמה דברים אמורים כשנולד אטר יד אבל אם אח"כ הרגיל את עצמו לכתוב בשמאלו ושאר כל מעשיו עושה בימין

~ 'לקוטי תורה' פרשת צו - הפרשה החסידית ~

הַיָּם רָאָה וַיָּנוֹס:

וְלִהְבִּינֵי זֶה בְּתוֹסֶפֶת בִּיאור, הִנֵּה מִתְחַלֵּה יֵשׁ לְהַקְדִּים עֲנִין וְשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח, שָׁבוּ נִקְרַע הַיָּם, וּמִבּוֹאֵר ב'פְּרִי עֵין חַיִּים"⁵, שֶׁהוּא גַם כֵּן עֲנִין לְיַדֵּת הַנְּשֻׁמוֹת, וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (בְּשִׁלַּח יד, כט): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם."

"הַיָּם רָאָה וַיָּנוֹס כו'. הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים כו'" (תהלים קיד, ג:ד): וְהִנֵּה צְרִיד לְהִבִּין לְמָה "הַהָרִים רָקְדוּ" וְ"הַיָּם רָאָה וַיָּנוֹס"?

וְהַעֲנִין: כִּי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל "עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה"⁷, וְאִין נִקְרָאִים "אַחִים וְרַעִים" לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ־הוּא⁸. וּפִירוּשׁ "אַחִים וְרַעִים", הַיִּינוּ לְהִזוּת כִּי "קוֹדֶשׁא בְּרִיד־הוּא", הוּא בְּחִינַת אור אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא כְּשֶׁמְלוּכֶשׁ בְּמִדּוֹת־דְּאִצִּילוֹת. כִּי אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ "לֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת אִיהוּ כְּלָל"⁹, וְלֹא יִתְכַן עַל הַעֲצֻמוֹת קְרִיאַת שֵׁם כְּלָל, אֲלֵא רַק עַל בְּחִינַת הַתְּגַלוֹתוֹ, וְאִין נִקְרָא "הַיָּם־ה'": וי"ד - חֲכָמָה; ה' - בִּינָה כו'¹⁰.

וּבִשְׁלָ"ה בְּמִסְכַּת פְּסָחִים שָׁלוֹ פִּירִשׁ: כִּי הַיְיִסָּה הוּא הַעֲבוּדָה מִיְרָאָה, וְהַרְיָקוּד הוּא הַעֲבוּדָה מֵאֲהָבָה. וְהוּא בְּחִינַת שׁוֹר וּבְחִינַת עֶבֶד.

וְהִנֵּה בְּהַתְּגַלוֹת הַמְּלֶךְ, אִין בְּחִינַת שׁוֹר, שֶׁעֲבוּדָתוֹ בְּשִׁמְחָה, תִּגְדַּל שִׁמְחָתוֹ. וְזֶהוּ "הַהָרִים", שֶׁהֵם מִדּוֹת־דְּאִצִּילוֹת, שֶׁמִּשָּׁם שָׂרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת הַנִּקְרָאִים "אַחִים לְמִקּוֹם"² - "כִּשֹׁר לִפְנֵי הַמְּלֶךְ"³, וְלִכֵּן "רָקְדוּ". וּבְחִינַת עֶבֶד, שֶׁעֲבוּדָתוֹ בְּיְרָאָה, אִין בְּהַתְּגַלוֹת הַמְּלֶךְ תַּפּוּל הַאִימָה וְתַפְחָד בִּיֹּתֵר, וְזֶהוּ "הַיָּם", שֶׁמִּשָּׁם שָׂרֵשׁ בְּחִינַת "כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמְּלֶךְ" - "רָאָה וַיָּנוֹס כו"⁴.

1 - דבור המתחיל "הים ראה כו" נאמר בשבעי של פסח תקע"א, לאתרוי נאמר ביאור א' "להבין שרש ענין הים ראה", ביאור ב' "להבין בתוספת ביאור" נאמר בשבת פרשת תזריע מוצרע כעבודה שלישית. נוסח המאמר שלפנינו משולב מהמאמר וביאוריו. נוסח אחר מהמאמר וביאוריו - הנחת אדמו"ר הנצמח צדק - נדפס במאמרי אדמו"ר הנגון תקע"א עמוד קנא ואל"ף.

(דבור המתחיל "הים ראה כו" נאמר בשבעי של פסח תקע"א, לאתרוי נאמר ביאור א' "להבין שרש ענין הים ראה", ביאור ב' "להבין בתוספת ביאור" נאמר בשבת פרשת תזריע מוצרע כעבודה שלישית. נוסח המאמר שלפנינו משולב מהמאמר וביאוריו. נוסח אחר מהמאמר וביאוריו - הנחת אדמו"ר הנצמח צדק - נדפס במאמרי אדמו"ר הנגון תקע"א עמוד קנא ואל"ף.)

2 (שער כט (שער הלולב) סוף פרק ח. שער הפגנות ענין סופות דרוש ט (יום אפרו חג)). תניא, אגרת הקדש סימן כ (קל, סוף עמוד ב).

מיוסד על מאמר זה - דבור המתחיל "ההרים רקדו" מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא חלק א עמוד שפז, ונחבאר בהרחבה בשער האמנה פרק סב ואל"ף.)

3 (ראה מדרש תנחומא יתרו סימן ה: "רעד (משל כו, י) - זה הקדוש ברוך הוא שקרא לישראל אחים ורעים שנאמר (תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי". ועוד. וזה חלק ב בשלח נה, ב. ובכמה מקומות. הלשון "אחים למקום" - שמות רכה מ, ד. דרשות רבי יהושע אבן שועיב פרשת בהר ובחקותי בסופה).

4 (כשר לפני המלך... כעבד לפני המלך: ברכות לר, ב).

4 (וענין מה שנתבאר מענין שר ועבד - סוף דבור המתחיל "דני ושמיחית בת" (תורה אור ל, ד). ענין שם בדבור המתחיל "הנה בת כו" (הוא בחינת המתבאר, ו"אחות", שהוא בחינת "מארי תורה" הוא המבדק... והוא ענין "כשר לפני המלך", מה שאין פן "בת", בחינת מצות - "כעבד לפני המלך").

5 (שם ו, ב. עין חיים שער ג (שער סדר אצילות) פרק א. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פרק א"ב. שערי קדושה לחר"ו חלק ג שער א. תניא אגרת התשובה פרק ד).

6 (שער חג). תניא, אגרת הקדש סימן כ (קל, סוף עמוד ב).

6 ("להבין זה, מהו ענין לידה זו, הנה ידוע פאמר רז"ל" - תקע"א).

7 (בראשית רבה בתחילתו).

8 (ראה באורי הוהר לאדמו"ר האמצעי קוד, ד; להצמח צדק חלק א עמוד תקמו. יהל אור עמוד תפד).

9 (וענין מה שנתבאר מענין שר ועבד - סוף דבור המתחיל "דני ושמיחית בת" (תורה אור ל, ד). ענין שם בדבור המתחיל "הנה בת כו" (הוא בחינת המתבאר, ו"אחות", שהוא בחינת "מארי תורה" הוא המבדק... והוא ענין "כשר לפני המלך", מה שאין פן "בת", בחינת מצות - "כעבד לפני המלך").

10 (ראה ותר פקודי רנד, א. בפנדבר קיח, ב. תניא פרק לו. וראה דבור המתחיל "שאו את ראש" - מאמרי אדמו"ר הנגון תקס"ו חלק ב עמוד תלו: "ומספר תהה למעלה המיד הוא בהשוואה אחת לא יתוסף ולא יגרע לעולם פנויך למענין שם [בזהר]). וראה שם עמוד עמוד חמ. ספר המאמרים תרמ"ד עמוד רמה. דרשת "תורת ה' המימנה" בכתבי הרמב"ן (ירושלים תשכ"ד) עמוד קסב: "תקבלת רז"ל כי לא נבראו בשינוי הפרצופים אלא בשישים רבוא").

וענין עוד מענין "הים ראה ויננס": ברבות: במדבר, פרשה א', דף ר"ט, ג' (הובא ונתבאר לקמן במדבר ד, ב). ובפרשה עקב גבי (א, ב): "אמה עובר היום את הידוד"

12 (ראה לקמן בהר מא, ב).

המתהווה היה כמל למקורו, הוא רוחניות המהוה, ואי אפשר להיות מציאת נשמה ומלאך, שהם בחינת גפרדים, רק שהם באהבה כו', אלא כשאין האלקות בגילוי בראיה ממש, והעולם והסתר זה הוא על ידי המלכות.

פי זה כלל גדול: שהמלכות היא הגורמת להיות בחינת יש כנ"ל. ונקראת לכך: "אימא תתאה", "מטרוניתא", "אם", "אם הבנים" (תהלים ק"ו, ט), כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים"²¹ בשם הזהר.

ולכן הנשמה היא בבחינת "עיבור" במלכות, פי בשמיני עצרת, שאומרים "מוריד הנשם"²², נמשכים הנשמות ברחם הנוקבא, ושזהו שם ז' חדשים²³ עד ז' של פסח – זמן הלידה.

על דרך משל בגשמיות: שלחיות התהוות מהות ולד מן המפה צריך להיות עיוב ושיהיו ז' חדשים ברחם הנוקבא (ושזהו שם ז' חדשים)²⁴, שבמשך זמן זה על ידי ש"אובל ושותה ממה שאמו אוכלת ושותה"²⁵, ונמשך בו חיות עד שעושהו להיות יש; כך הנשמה דאצילות, שהיא בחינת און, בכדי שתתהווה להיות בחינת יש, הוא על ידי שמתעפכת ברחם הנוקבא [ושותה שם ז' חדשים]²⁶, ו"אוכלת ושותה כו" – שנמשך שם אורות עליונים.

והנה בו' של פסח הוא לידת הנשמות. והענין, פי בכדי שיהיה בחינת לידה ופתיחת הרחם להיות הנשמה יוצאת מן העולם לגילוי, צריך להיות המשכה והארה במדת המלכות מלמעלה מהשתלשלות²⁷.

וזהו מה שכתוב (בשלה יד, כא): "ויולד ה' את הים בדרין

הוא", שהם המדות. וכמו על דרך משל במחשבת שכל, שהאותיות הם בעצם אחד עם מהות השכל שבתוכם¹³; וכן מחשבת המדות עם המדות כו'. ואז הם בחינת אלקות ממש, פי באצילות "איהו וחייהו ונרמוהי חד"¹⁴, כמו שנתבאר במקום אחר¹⁵.

ובכדי שתתהווה הנשמה בבחינת יש, להיות בחינת גברא, שהוא בחינת גפרד מאין ממש, שהרי בהיותה באצילות היא בחינת אלקות ממש, פי גם מה שנקרא בשם "אותיות מחשבה", הכל לשפד האון. אבל "פי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיה נה, ח) פתיב, הוא על ידי מדת מלכותו יתברך¹⁶, שהיא הנקראת "לבוש" – להעלים ולהסתיר עד שיוכל להיות בחינת יש, וכמו שכתוב (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש", פי מדת המלוכה היא הלבוש הגורם להיות התהוות היש.

פי "אין מלך בלא עם"¹⁷, והיינו נפרדים דוקא, שעליהם יתכן המלוכה להיות בבחינת התנשאות עליהם, והם יהיו באימה כו', שהרי על מאה בנים לא יקרא האב מלך.

ולכן נקרא המלכות¹⁸ "ים"¹⁹: פי הנה "כל מה שיש ביבשה יש בים"²⁰, רק שאין נראין לעין פי מי הים מכסים עליהם – וכך למעלה: הנה אותיות "יהי אור" (בראשית א, א), "יהי רקיע" (שם, ו), המחיה את כל העולמות, הם באצילות, והים שהוא המלכות, מכסה עליהם בלתי יתגלו לנבראים המתהווים מהם, שאם היו מתגלים, היה הנשמות כמל ברוחניות.

כמשל ביטול זיו השמש במאור עצמו, ואינו נראה ליש אלא במקום שאין המאור נראה כו' – כך גשמיות

(21) ריש פרק נב. בכתב יד: 4: ובאגרת הקדש שם (סימן כה): "אימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזהר ובפרט בריש פרישת ו'ארא". ראה הנסמן לקמן שיר השירים יח סוף עמוד ב).

(22) ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "יונת" בענין "יפתי" (לקמן שיר השירים יח, ב). ובמקום אחר על פסוק "למען תינא" – לקמן בפרישת ו'אתחנן (ג, ב).

(23) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ונקרא חלק א עמוד שצא ואילך. דברים חלק ד עמוד א'שנת ואילך).

(24) ראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי ונקרא חלק א עמוד שפז).

(25) כן הוא בלקוטי תורה בהוצאות הישנות. ובהוצאות החדשות העוברו חיבות אלו לקמן).

(26) על פי נדה ל, ב).

(27) בפרוסים הקודמים נדפס לעיל ונראה שמתאים יותר כאן. בכתב יד 4 אין חיבות אלו כלל. – הערת המוציא לאור בהוצאת קה"ת).

(28) (ובמו שנתבאר במקום אחר (באורי הזהר ק"ו, א) על פי מאמר הזהר* פרישת

(13) "ולא כמשל הדיבור שפכה שהוא לבוש גפרד מן השכל רק שמתלבש בו כמו שהאדם מתלבש בגדי, מה שאין בן המחשבה הוא לבוש המחופר וכמו שנתבאר במקום אחר. – תקע"א).

(14) (על פי תקניו וזה בהקדמה ג, ב).

(15) ועיין מה שנתבאר: בפרישת יתרו, בדבור המתחיל "זכור את יום השבת" (תורה אור עא, א). ובדבור המתחיל "אני ישנה" גבי "רבעית" (פרק ב – לקמן שיר השירים לד, א ואילך). ובדבור המתחיל "שחורה אני" גבי "בנות ירושלים" (לקמן שיר השירים ג, ג). ועל פסוק "ושמתי כדכ" (לעיל פרישת ראה כו, ד).

(16) (ובמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ב) בדבור המתחיל "איהו וחייהו").

(17) (פתי וישב לה, ל).

(18) (המלכות יט: ראה פדים שער ערכי הבינויים ערך יב).

(19) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב" בענין "והים עליהם מלמעלה" (לקמן בלק סה, א).

(20) (הלין קבו, א, וראה לעיל יד, ב במרא מקומות).

"בְּאֵילִים" – שְׁאִין בְּהֵם דַּעַת.

וְשָׂרֵשׁ בְּחִינָה זוֹ הוּא לְמַעְלָה מִהַדְעַת³². אֲבָל "הַיָּם"
– "סוּפָא דְכָל דְרָגִין", הַמְסַתֵּיר וּמַעֲלִים, וּכְשֵׁי דְרָאָה"
גִּילּוּי אֹר הַסּוֹכֵב, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַתְפַּלֵּל בּוֹ כְּנֵר בְּפִנְי
אֲבוּקָה כְּמוֹ "הַהָרִים", שֶׁתָּרִי הוּא הַמַּעֲלִים, לְכֵן "וַיִּנּוֹס"
– הַעֲבָרַת וְהַסְתַּלְקוֹת הַהֶעָלֵם.

וְהוּא עַל דְּרָךְ מִשָּׁל בְּאָדָם, שֶׁבְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת – מִשְׁכָּל
כּוֹ' עַד לְדַבּוּר, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹפֵל רִיבּוּי אֹר שֶׁלְמַעְלָה
מִהַשְׁכָּל, אֲזַי נִפְסַק הַדִּיבּוּר וְאִישְׁתַּק. וְזוֹהוּ שְׁאִמֵּר מִשָּׂה
(שְׁמוֹת ה, ט): "כְּבֹד פָּה"; וְכֵן "צְלוּתָא³³ – בְּחִשְׁאֵי כּוֹ"³⁴.

וְכָל זֶה: "מִלְפָּנֵי אֲדוֹן חוּלֵי אֲרָץ" (תְּהִלִּים קיד, ט), גִּילּוּי
אֹר הַסּוֹכֵב כְּנֵל, "הַהֲפֹכִי – הַצּוֹר" (שֵׁם, ח) וְ"וַיִּזְמַיֵּשׁ"
(שֵׁם) – מוֹצִיאֵי אִשׁ³⁵, לְהִיּוֹת "אֲגַם מַיִם" (שֵׁם), דְּהִיּוּנו
מִגְבּוּרָה לְחֶסֶד – שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ מִמּוֹצִיאֵי אֹתָם. וְכַנּוּדָע בְּעֵינֵי
"עִשָּׂה שְׁלוֹם" (איוב כה, ב) – "בֵּין מִיכָאֵל כּוֹ"³⁶.

וְכָל זֶה הָיָה בְּפֶסַח, "אֲשֶׁר פָּסַח" ה' (בא יב, כו), בְּחִינַת
דְּלוּג בְּלֹא אֲתַעְרוּתָא־דְּלִתְתָא, "מִדְּלָג עַל הַהָרִים כּוֹ" (שֵׁר
הַשֵּׁרִים ב, ח). אֲבָל אַחַר כֵּךְ – מִצּוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר מ"ט
יוֹם "מִמְחַרַּת הַשֶּׁבֶת" (אֲמֹר כג, יא), הוּא בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא־
דְּלִתְתָא. וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה אַחַר כֵּךְ בְּשָׁבוּעוֹת "פָּנִים
בְּפָנִים" (וַאֲתַחַת ה, ד) – מִתֵּן תּוֹרָה³⁷.

קָדִים עֲנֶה, כִּי עַל פִּי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִשְׁכָּל לְמִדּוֹת עַד
מִמְחַשְׁבָּה לְדַבּוּר, אִי אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת הַמְשַׁכָּה מִבְּחִינַת
הָאֵין בְּבְחִינַת הַיֵּשׁ, אֲלֵא עַל יְדֵי גִילּוּי הָאֵרַת הַסּוֹכֵב
שֶׁמְקִיף לְאֲבִי'ע, שְׁכּוֹלֵם שְׁוִים קְמוּיָה. וְזוֹהוּ שְׁכָתוּב: "רוּחַ
קָדִים כּוֹ", שְׁעַל יְדֵי זֶה הָיָה קְרִיעַת יַם־סוּף, כִּי הָיָם
הַמְכַסֶּה וּמְסַתֵּיר אֵינוֹ אֲלֵא בְּבְחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲבָל
בְּגִילּוּי הָאֵרָה שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת "הַפֶּךְ מִיָּם לְיַבֵּשָׁה
כּוֹ".

וְזוֹהוּ שְׁכָתוּב בְּזֵהר²⁸: "מָה תַצַּעַק אֱלִי"? (בְּשַׁלַּח יד, טו)
– "בְּעֵתִיקָא תִלְיָא מִילְתָּא!" שְׁמוֹשֵׁם נִמְשָׁד הַכֵּחַ לְהִיּוֹת
בְּחִינַת לִידָה.

וְהִנֵּה בְּגִילּוּי הָאֵרָה זֶה, אֲזַי "הַהָרִים רָקְדוּ כּוֹ" –
"הָרִים" הֵם הַג'ת²⁹, וְ"וַיִּגְבְּעוּת" – הַג'ת דְּבְרִיאָה אִזְנֵי
דְּאֲצִילוֹת. וְלְהִיּוֹת שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִבְּחִינַת "יָם" שֶׁהוּא
הַצְמִצּוּם כְּנֵל, לְכֵן "רָקְדוּ כְּאֵילִים", שֶׁבְּגִילּוּי אֹר הַסּוֹכֵב
נִכְלָלוּ כְּבִטּוּל גֵּר בְּפִנְי אֲבוּקָה³⁰. וְהִיּוּנו שֶׁהָאֹרוֹת דְּתִיקוֹן
הַמְלוּבָשִׁים בְּכֵלִים נִסְתַּלְקוּ מִן הַכֵּלִים וְנִכְלָלוּ בְּאֹר זֶה
הַמְקִיף כְּנֵל.

וְהִגֵּם שֶׁגַם "מִדֵּי שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ"³¹ יֵשׁ עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
אֲךְ הַכֵּל מִדְּרָגָא לְדְרָגָא – עֲשִׂיָּה בְּיַצִּירָה, וַיַּצִּירָה
בְּבְרִיאָה כּוֹ, וְנִקְרָא הַיִּצִירָה. אֲבָל הַדִּיקּוּד הוּא עֲלִיה
הַגְדוּלָה שֶׁלֹּא בְּהַדְרָגָה כְּלָל, דְּהִיּוּנו בְּאֹר הַסּוֹכֵב כְּנֵל,

לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֵי אִמֵּר ה'". רָאָה לְקַבֵּץ פְּרֶשֶׁת בְּרָכָה צו, ג).
(32) (עֵינֵי מָה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחַיֵּל "וַתּוֹסֵף אֶסְתֵּר" בְּעֵינֵי "מָה קוֹל גְּדִיָּא כּוֹ"
תּוֹרָה אֹר צד, ד), עֵינֵי שֵׁם).
(33) (רָאָה תְּקוּנִים בְּזֵהר חֲדָשׁ קֵא, ג. זֵהר חֲלֵק ב וַיִּקְהַל רב, א).
(34) (וַעֲיִין מָה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "אֵלֶּה מִסְעֵי כּוֹ" בְּעֵינֵי מ"ב מִסְעוֹת וּמ"ט
מִיָּם וְדִסְפִירַת הָעוֹמֵר (לְקַבֵּץ מִסְעֵי צב, ב)).
(35) (רָאָה יִלְקוּט שְׁמַעוּנֵי חֶקֶת רְמֵז תְּשַׁנְּנִי: "שְׁדִרְבּוֹ" שֶׁל פֶּלַע לְהוֹצִיא אִשׁ
שְׁנָאָמֵר (שׁוֹפְטִים ו, כא) וְתַעַל הָאִשׁ מִן הַצּוֹר". וְרָאָה לְקוּבֵי תּוֹרָה לְהַאֲרִיז' ל עֵקֶב
עַל פְּסוּק (ו, טו) "הַמּוֹצִיא לְךָ מִיּוֹם מִצּוֹר הַחֲלִמִישׁ". אֹר הַתּוֹרָה חֶקֶת (בַּמְדָּבָר
כֶּרֶךְ ג) הוֹסִפּוֹת עֲמוּד 61).
(36) ("שֵׁר שֶׁל מַיִם, וְגְבִירָאֵל שֵׁר שֶׁל אִשׁ").
(37) (וַעֲיִין מָה שֶׁנִּתְבָּאָר עוֹד מֵעֵינֵי "הָיָם רָאָה וַיִּנּוֹס", בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "בַּמְדָּבָר
סִינֵי בָאֵהָל מוֹעֵד" עַל פִּי הַמְדַרְשׁ רֵבָה בַּמְדָּבָר פְּרָשָׁה א' עַל פְּסוּק "הָיָם רָאָה וַיִּנּוֹס",
עֵינֵי שֵׁם (לְקַבֵּץ בַּמְדָּבָר ה, ב)).

פִּיקֵס דָּךְ רמ"ט בְּעֵינֵי "קְאִיל תַּעֲרוּג". (* נִתְקַן עַל פִּי לִוַח הַתִּיקוֹן וְכַתְּבֵי יד 4.
599).
וַעֲיִין מָה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחַר (רָאָה תּוֹרַת חַיִּים שְׁמוֹת חֲלֵק א עֲמוּד לג,
ד וְכַתְּבִינֵי שֵׁם כג, ג הַעֲרָה 1), עַל פְּסוּק (שְׁמוֹת א, טו) "לְמִלְכּוֹת
הָעִבְרִיּוֹת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֲחַת שְׁפָרָה" – פִּירוּשׁ: ה' אַחַת, הִיּוּנו ד'
רֵאשׁוֹנָה דְּשֵׁם הַיִּצִירָה, שֶׁבָּה וְעַל יְדֵה נִמְשָׁד כַּח הַלִּידָה.
וּבִיאוֹר עֵינֵי זֶה יוֹבֵן מִמָּה שֶׁנִּתְבָּאָר רִישׁ פְּרֶשֶׁת לָךְ לָךְ בְּעֵינֵי ד'
שְׁנַתּוֹסָף ל' אֲבָרָם" שֶׁהִיא נִקְרָא "אֲבָרָהִם" כּוֹ, עֵינֵי שֵׁם (תּוֹרָה אֹר יב,
כז).
(28) (חֲלֵק ב בְּשַׁלַּח סא, א).
(29) (רָאָה פְּרָדֵם שֶׁעַר עֲרִכֵי הַכְּנִיעִים עֲרֵךְ הַר בְּסוּפֵי. עֵין חַיִּים שֶׁעַר דְּרִישׁ
הַקְּוִדוֹת פֶּרֶק ד).
(30) (כְּבִיטּוּל גֵּר בְּפִנְי אֲבוּקָה. עַל פִּי פְּסָחִים ח, א).
(31) (יִשְׁעִיה כו, כג: "וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחִישׁוֹ וּמִדֵּי שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ יָבֹא כָּל כְּשֶׁר

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

האריך בספורו יותר לפי שהוא העיקר הכוללם יחד כו' וד"ל ואח"כ בפ' וישב יעקב מתחיל לספר בתולדו' יוסף בן יעקב וכל קורותיו ומעשיו עם השבטים וכל פרטי תולדותיהם שגם הם אע"פ שלא נק' אבות הם נק' שרשים הכלליים לגבי הענפים שנסתעפו מהם רק לגבי האבות נק' שבטים כידוע והאריך בספורים דיוסף יותר מיעקב לפי שהוא בבחי' יסוד ז"א כו' (ויעקב בחי' ת"ת וגוף וברית חשבינן חד כו') וכמ"ש אלה תולדות יעקב יוסף כו' והשבטים קבלו ממנו ועל ידו כידוע בענין החלום שלו שאמר והנה אנחנו מאלמים אלמים והנה קמה אלמתי כו' וכמ"ש הנה נתתי לך שכס כו' ע"כ מאריך בספורו יותר להיותו עיקר המשפיע סוף וגמר כל שפע העליונה בג' הקוין דאבות להשפיע למל' וכל זה שמספר שנעשה ביוסף ושבטים היה הכנה למעלה באצי' להשפעת התו"מ לישראל בגשמויות עד תשלום פ' ויחי שמספר במיתת יוסף ואשר אמר פקד יפקד אלקים כו' עד וימת יוסף כו' שזהו תשלום כל ההכנה של האבות ויוסף ושבטים שעשו למעלה בעולם האצי' וד"ל. ונמצא שכל ס' בראשית הוא מקור ושרש להיות קיום התו"מ ושיהי' עי"ז הסתעפות מ"ת לישראל בהר סיני ושיהי' נעשה כל יח"ע ע"י מעשיהם שזהו שמספר אחר ספר זה בספר שמות שבאו למצרים ע' נפש ויצאו משם ע"י משה ואהרן ועמדו בה"ס לקבל תו"מ במעשה גשמי' ומפרש והולך בשאר הספרים פרטי מעשה המצות כולן כו' וכל זה שמספר בס' שמות ושאר הספרים תלויים בעיקר ושרש של התו"מ שמספר והוא ס' בראשית שמספר בתולדות האבות ומעשיה' מטעם הנ"ל ולזה הטע' קדם משה לכתוב ס' בראשית לשאר הספרים שאחריו כי הוא העיקר ושרש להם כמובן מתוך המשל דירושה הנ"ל וד"ל:

(לד) וזהו שרש ענין ספר בראשית שקדמו משה לכתוב לפני שאר הספרים ולכאורה למה קדם משה לכתוב ס' בראשית שהוא ספורי מעשיות וסדר תולדות הדורות וקורותיהם שאין בהם תועלת ולמה קדמו לעיקר התורה שהן ס' שמות ושאר הספרים שכותב ומספר בפירושו מעשה המצות שזהו עיקר הספר ואין קדם הטפל לעיקר. אלא הענין הוא דודאי ס' בראשית הוא עיקר הספר ולכך קדם לשאר הספרים כי הנה עיקר ענין ס' בראשית אינו אלא מה שמספר והולך תולדות האבות ומעשיהם בפרטות וכל קורותיהם באריכות. ואגב התחיל במע"ב ובתולדות אדה"ר וכל הדורות שאחריו עד אברה' ותחלת הספור הוא באברהם בתולדתו ובסדר כל פרטי מעשיו וקורותיו ונסיעותיו וכל אשר דבר עמו ה' עד שנצטווה על המילה והוא כל ספורי מעשיות שבפ' לך עד וירא וכל פ' וירא אחר שמל א"ע וגם כל סדר פ' חיי שרה עד וימת אברהם כו' ומתחיל בפ' תולדות לספר מתולדות יצחק בן אברהם ועד פ' תולדות נשלמו ספורי מעשיות דאברהם מתחלתו לסופו דהיינו מה שנשלם כל ההכנה העליונה שנעשה ע"י אברה' למעלה בבחי' קו הימין חח"ן דאצי' כנ"ל ואח"כ מתחיל לספר בסדר תולדו' מכל פרטי מעש' יצחק בחפיר' בארות וקורותיו וברכותיו כו' והיינו מה שעשה יצחק ההכנה העליונה בעולם האצי' השיך לחלקו ומדרגתו בבחי' קו השמאל בג"ה כו' והוא ע"י עובדות שלו בחפירות בארות וכה"ג כו' ואח"כ בפ' ויצא מספר בתולדות יעקב ונסיעותיו וכל פרטי עניניו וכל מעשיו והנהגותיו עם לבן ועשו עד סוף פ' וישלח ולהיות יעקב בחי' קו האמצעי שכל מעשיו ועניניו היה עושה הכנה למעלה בקו האמצעי דת"י שכולל ב' הקוין דימין ושמאל (שהוא עיקר התור' כנ"ל במ"ש ויקם עדות ביעקב כו') ע"כ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

בבחי' גלות ממש תוך נה"ב מסט"א המחטיאה את הגוף ומורידתו עמה בעמקי שאול כו' יעו"ש, ולפעמים אור הניצוץ אלקי גובר על הנה"ב ותבטל ותכניע תאוות וחומריות נה"ב ולפעמים בהפך וכמ"ש ולאום מלאום יאמין כו', וסברו המרגלים שעד"ז ג"כ הוא התלבשות השכינה בקליפות, פי' דנהי דלא דמי להתלבשות נפש החיונית הבהמית בגוף שמתפעלת ממש להמשך אחר תאוות הגופניים וצר לה מאד מהעדר כו', והיינו מפני שהיא ג"כ מבחי' ק"ג רק שהיא רוחני' ונתלכשה בגוף גשמי, משא"כ הקדושה וסט"א הם ב' הפכים, אבל מ"מ דימו זה להתלבשות הנה"א בנה"ב שאע"פ שהנה"א היא חלק אלוה ממעל מ"מ מתלבשת ממש בנה"ב רק שהוא בבחי' גלות ולא כדרך התלבשות נפש החיונית בגוף שאינו בבחי' גלות דאדרבה מתפעלת כו', וסברו הם שהתלבשות השכינה הוא ג"כ ע"ד ענין נה"א בנה"ב עד שי"ל ולאום מלאום יאמין דלפעמים מתגברת הנה"א ופעמים להפך ח"ו, כי האדם בעל בחירה כו', וכך דימו הם למעלה במל' דאצי' לומר אפי' בעה"ב א"י להוציא כליו מצד התגברות הקליפות שנתלכשה בהם (לפי דעתם) שהם בתוקף מאד מצד שרשן בתחו כו' וכחוק הבהמה מן האדם כו' ולכן עלה לפי דעתם שיכול להיות שעד שיבוררו כל רפ"ח ניצוצין דתהו שנפלו בשבה"כ דהיינו לע"ל כשהי' ואת רוח הטומאה אעביר, הנה עד כה הקליפות הם בבחי' התגברות כענין עת אשר שלט האדם כו' ומלך אסור ברהמים כו', דהיינו בחי' גלות השכינה:

אך הנה כלב אמר להם שטעו טעות גמורה, כי וכבודי לאחר לא אתן ואין המשל דומה לנמשל, וזהו ואולם חי אני דהיינו מהו"ע שאינו מלוכש כלל וסב"ע כך ג"כ וימלא כבוד ה' הוא בחי' זיו יקרי' ממכ"ע אע"פ שמלוכש מ"מ ומלכותו בכל משלה כו' הוי' הוא האלקי' וכולא חד כו':

ה. ובכל הנ"ל יובן שרש ענין הפסוק ואולם חי אני וימלא כבוד, ומשנ"ז לשון וימלא לשון עתיד והלא גם עכשיו מכה"כ, כי הנה מתחלה י"ל מעות המרגלים שאמרו כי חזק הוא ממנו, כי הנה מל' דאצי' נק' ממכ"ע שמתלבשת בב"ע להחיותם דהיינו כדמיון התלבשות הנפש הרוחנית בגוף גשמי, שהגוף יחי' מחיי הנפש הרוחנית, וכך יובן למעלה כמ"ש ואתה מחיה את כולם בחי' הארה דהארה דהארה מחקו מתלבש בכל נברא להחיותו, וזהו בחי' כח הפועל בנפעל, משא"כ בחי' סוכ"ע הוא שאינו מתלבש כלל, אך הנה כ"ז הדמיון אינו אלא לענין בחי' התלבשות כח האלקי דמל' דאצילות בפנימיות הג' עולמות דבי"ע דהיינו בבחי' ע"ס דבי"ע באורות וכלים והיכולות דקדושה, אבל בחי' כח אלקי הנשפע לע' שרים ואפילו לבחי' הנוגה שמקבלים מבחי' אחוריים וחיצוניות דכלים ולבושים דע"ס דקדושה דבי"ע וכמ"ש ומלכותו בכל משלה, הנה אינו כלל כמו התלבשות הנפש בגוף ח"ו שהרי נאמר וכבודי לאחר לא אתן, וכמבואר בר"מ פ' תצא (ו"ש ג"כ כל כבודה בת מלך פנימה ר"ל שהכבוד מתלבש רק בפנימו' שהוא כל סמ' דקדושה ולא בקליפות ח"ו), ובזאת טעו המרגלים וסברו שהכבוד מתלבש בע' שרים ג"כ בהתלבשות ממש, וכמו שמצינו דבר זה התלבשות הנפש אלקי' בנה"ב, אף שמצד עצמן רחוקים זמ"ז בתכלית, שהנה"ב נמשכת מק"ג ולכן טבעה לימשך אחר תאוות גשמיות כמו רוח הבהמה כו', והנשמה היא חלק אלוה ממעל שעולה תמיד לידבק באלקות, ואין להם ערך כלל ול"ז מצד עצמן, ועכ"ז הנה"א מלוכשת בנה"ב, וכאשר הנה"ב תמשך אחר הגשמיות אזי בהכרח שגם הנה"א תמשך אחריה הגם שרחוקה לגמרי מגדר תאוות גופניים אך היא מתלבשת שם בהכרח מצד תפיסתה בנה"ב וזהו בחי' גלות ובית האסורים וכמ"ש בלק"א ח"א ס"פ כ"ד שגם בשעת החטא (אם הוא מחטא שאין בו כרת) היתה הנה"א באמנה אתו ית' רק שהיתה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וספרתם לכם

שיש בדרך פרט תר"ך מצות תר"ך עמודי אור פי' עמוד הוא מה שמחבר הגג עם הארץ כך ענין המצות הם מחברים אוא"ס ב"ה בנש"י, אך הנה בד"כ הנה על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, כך יש לפעמים במצות שהם ז' כי ארז"ל בא ישעי' והעמידן על שש ובא חבקוק והעמידן על אחת שהיא צדיק באמונתו יחי', ובחי' אחת זו דאמונה היא גם בישעי' לבד השש מצות הרי ז' והיינו שהתומו"צ הם קיום על השבועה כו'.

ומעתה יובן ג"כ ענין שבעה שבועות תספר לך וחג השבועות, כי כמו שבדרך פרט יש בכ"ש שבע ביום הללתיך כך הנה יש בחי' שבע בכללות השנה, והיינו כמו שיש בחי' שבע בעולם ונפש כך יש בבחי' שנה, והוה ענין ספה"ע, כי הנה העומר חי' משעורים מאכל בהמה והנה החיות שבמרכבה הם בהמות וחיות פני ארץ פני שור ושעורה שעור חי' מאכל בהמה הוא בחי' החיות המחי' את המרכבה והיינו כאשר מתבונן איד שהמרכבה הם בטלים כו' הנה עי"ז יתעורר בנפשו הבהמית ששרשה היא מפני שור שבמרכבה כו' שתחי' ג"כ במל' לאלקות, ונמצא כי ספה"ע הוא דוגמת ברכות ק"ש שהם בחי' שבע ביום שמבואר בברכות ק"ש איד שהאופנים וחיות הקדש בטלים ואומרים שירה כו' שהוא ג"כ כשכיל לעורר את נה"כ שיבא לבחי' הביטול לאלקות, רק מפני שבחי' שבע שבבחי' שנה הוא על כללות השנה לכן הוא שבעה שבועות שכל בחי' מהשבע כלול משבע.

והנה כאשר השבע שבועות הם תמימות או אח"כ הוא בחי' חג השבועות שהוא גילוי אנכי חי' אלקיך בחי' גילוי אלקות למטה מבחי' אנכי מי שאנכי כו'. וכמו"כ הוא בד"פ בכ"י אחר ברכות ק"ש הוא בחי' ק"ש שהוא שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד שידוע שהוי' אלקינו הוא קיבול על אנכי הוי' אלקיך, והי' אחד הוא קיבול על לא יהי' לך כללות עשה"ד.

ה) ולהבין פי' הב' משביעין ל' שבועה היינו שפי' משביעין הוא שנותנין כח לנפש האדם שיוכל להתגבר על הנה"ב, כי הנה"ב הוא בחי' היצה"ר הוא קודם באדם מהנה"א כי לפתח חמאת רובין ולכן אקדימי' מעניתא, לזה הוא הכח שנותני' להנה"א שמשביעי' אותו תחי' צדיק שנותני' לו כח ושלטיה על הנה"ב, הן אמת ששורש הנה"ב הוא ממקום גבוה מאד והוא מבחי' נקודי' ששם חי' השבירה אבל בחי' הכח שנותני' להנפש שמשביעין אותו הוא מבחי' עקודים שלמעלה מבחי' נקודים, ולכן ע"י הכח הזה שנותני' להנה"א שהוא מבחי' עקודים יש כח ושלטיה בנה"א על הנה"ב. ובוה יובן מה ענין השבועה הלא יש כמה מצות שחמורים משבועה, וגם מהו שייך להשביע את הנפש על הגוף, כי פי' משביעין שנותנין כח להיות תגבורת נה"א על נה"ב.

ולמטה נעשה מזה משביעין ל' שובע ע"ד מ"ש ומשביע לכל חי רצון, רצון יראוי יעשה, פי' כי אית רצון ואית רצון, אית רצון שע"פ טעם ושכל ואית רצון שלמעלה מן הטעם, והנה הרצון שבאדם הוא בחי' רצון שע"פ טו"ד שהוא מחמת ההתבוננו' כנ"ל בענין ז' הנערות הראויות לתת לה מבית המלך ואית רצון שלמעלה מן הטו"ד. והוה פי' משביעין ל' שובע שהוא רצון יראוי יעשה שיעשה את הרצון של יראוי כמו בחי' הרצון שלמעלה שהוא למעלה מן הטו"ד, והוה דוקא כאשר עיני כל אלקי ישברו היינו ע"ד מי שמרח בע"ש יאכל בשבת כאשר יש לו תחלה ענין ז' נערות הראויות לתת לה מבית המלך והיינו בחי' העלאה מלממלמ"ע או אח"כ רצון יראוי יעשה כנ"ל. והקיום על השבועה הוא בחי' התומו"צ, שזהו מ"ש חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה שקאי על תומו"צ, כי התורה היא ג"כ שבע שהם שית סדרי משנה ותושב"כ שהם שבע, וגם חמשה חומשי תורה נחלקים לז' ספרים כי פסוק ויהי בנסוע הארון הוא ספר בפ"ע, וכמו"כ המצות הם ג"כ שבע, כי אף

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

נשא את ראש, ש"פ נשא, תרד"ע

כללות האו"מ אינו בבחי' ירידה מן העצמות שהרי האו"מ הוא אור שאינו בבחי' צמצום כו', וידוע דשרש כל המקיפים הן מהעיוול הגדול שלפני הקו והיינו שהן מהאוא"ם שלפח"צ שנמשך שלא ע"י הצמצום כו' ר"ל שאין הצמצום פועל באור זה כו' וכמ"ש במ"א (והגם שנת"ל פכ"ז בענין ב' ענינים שבצמצום, דבאור הבל"ג הוא בבחי' סילוק האור, שזהו צמצום גדול יותר מענין מיעוט האור שבשרשי האורות כו', הנה זהו לגבי העולמות והיינו שיהי' האור בהעלם בעולמות לא בגילוי כלל (רק ע"י עבודה דנש"י יהי' גילוי האור הזה כו'), אבל בעצם האור לא פעל הצמצום, וה"ה נמשך לאחר הצמצום כמו שהוא לפני הצמצום, רק שהוא בהעלם כו' ועמשית"ל פ'). ולכן גם כשנמשך האור לאחרי"צ הוא בבחי' אין ובחי' אור הבלתי מוגבל ושלא לפי"ע העולמות כ"א בבחי' מקיף לבד כו', וכן בכל מדרג' שנמשך היינו בכל עולם שהאור מקיפו ה"ז למע' מהצמצום שלפ"ע העולם ההוא כו', וא"כ הרי אינו בבחי' ירידה מעצמותו כ"א הכל כלול בעצמותו עדיין כו', ומה שהוא מ"מ בבחי' המשכה ה"ז רק בבחי' גילוי מן העצם כו', והיינו שאין זה מה שהאור יורד ומאיר, כ"א מה שהעצמות מגלה אור שלפי אופן העצם כו' (הבנת הענין הוא כמו עד"מ הרצון והשכל, הרי השכל הוא אור הנמשך ומתגלה מן הנפש לא התגלות הנפש, הגם שהנפש היא המשכלת, היינו שמשכלת ע"י כח השכל כו', והרצון הוא התגלות עצמות הנפש וכמשנת"ל פמ"ט, והרי זה מ"מ רצון היינו רק אור הנפש, הנה זהו שהעצמות מגלה אור לא שהאור הוא מציאות דבר בפ"ע, ולכן גילוי השכל נק' ע"ש השכל, וגילוי הרצון נק' ע"ש הנפש וכמו בכל לבבך ובכל נפשך, נפשי אייתך כו', אליך ה' נפשי אשא כו'. וכמו"כ למעלה הוא שאינו אור היורד ונמשך מן העצמות בבחי' מציאות דבר בפ"ע, כ"א הוא בחי' התפשטות והתגלות העצמות, ובבחי' המשכת האור לאחר הצמצום הוא שהעצמות מגלה אור כו', וכאמת כן הוא גם קודם הצמצום וכמשנת"ל פקכ"ח), וגם בהמקבלים הרי אינו מאיר בפנימיותם להיות בהם בבחי' אור וחיות פנימי שזהו בחי' גילוי אור אל המקבל להאיר בחי' הכלים שלו כו', דמה שהמקיף פועל בהפנימי שנותן כח בפנימי כו' ה"ז בהעלם כו', והיינו שהגילוי הוא האור פנימי רק שהוא בבחי' תום' אור ובעומק ופנימית האור יותר בכח המקיף כו', אבל האו"מ

(רמג) וביאור הענין יש להבין ענין האו"מ והאו"פ בתחילת המשכתן מן העצמות כו', דהנה ידוע דהאו"מ הרי כללות ענינו אינו להאיר את העולמות כ"א הוא בבחי' גילוי מן העצם כו', דכך עלה ברצונו ית' לגלות אור מן העצמות לפי אופן העצם כו' לא לפעול דבר כ"א רק לגלות אור מן העצמות כו', ובודאי יש בזה כוונה (עמשנת"ל פקכ"ח) להיות שזהו גילוי רצוני כו', אבל ענין הגילוי הזה אינו לפעול איהו דבר רק לגלות אור לבד כו', ואור זה אינו כלל בבחי' ירידה מן העצמות כו'. דהרי ידוע דהאור שלפח"צ כללות האור הוא בחי' אור הכלול בעצמותו כו' דעם היות שבהאור כמו שהוא לפח"צ יש בו ג"כ בחי' עצם והתפשטות, דהתפשטות האור הוא בחי' אור השייך אל העולמות כו' דבעצמותו גופא הוא בחי' אור המאיר אל הוולת כו', וכמ"ש במ"א בענין קדש וקדוש כמו שהוא באוא"ם שלפח"צ דשניהן הן כהאור רק דקדש הוא בבחי' עצם האור דהיינו בחי' אור המאיר לעצמו וקדוש הוא בחי' התפשטות האור דבעצמותו הוא בחי' אור המאיר אל הוולת כו', מ"מ כללות האור אינו בבחי' יציאה מן העצמות כו'. וכנודע דהפרש בין שם אור לשם אצי' דלכא"ו מה נתחדש בענין האצי', שהרי אצי' הוא בבחי' האור דוקא להיות דכל ענין האצי' הוא בבחי' דביקות במקורו דאצי' הוא ל' אצלו וסמוך כו', וזה שייך כהאורות דוקא שהן בבחי' דביקות במקורן, משא"כ הכלים אינם בבחי' דביקות כו', דמשו"ו הכלים הן בחי' בריאה שבאצי' כו', דעם היות שהם בחי' אצי' להיותן אלקות ממש כו', מ"מ לשיטת הרקנטי הרי הכלים הם בחי' ברי' שבאצי' כמ"ש במ"א ואצי' הן האורות שהן בבחי' דביקות כו', וא"כ מה נתחדש בענין האצי' על ענין האור כו'. אך הענין הוא דאצי' הוא בחי' הפרשת הארה מן המאציל דהיינו בבחי' ירידה ויציאה מן העצמות כבי' שוהו ע"י הצמצום דוקא כו', ועי"ז נעשה האור בבחי' מציאות דבר דבזה שנאצל מהמאציל עליון נעשה בבחי' מציאות אור כו', אבל כללות האור שלפח"צ נק' בשם אור דהיינו שכלול בעצמותו עדיין ואינו בבחי' מציאות אור כו' (ובחי' אצי' דכללות הוא האוא"ם שלפח"צ כמ"ש במ"א זהו מפני שבעצמותו הוא בחי' אור השייך אל העולמות כו'). וכידוע בענין אתה הוא הוי' לכרך דגם בחי' הוי' שהוא בחי' גילוי והתפשטות האור הכל הוא לכרך כמו שהוא לבדו כו', וכשם דהאוא"ם שלפח"צ ה"ה כלול בעצמותו כו', כמו"כ

באורך מפ' ס' ואילך, שאין זה גילוי בפנימיות רק בבחי' או"מ, ושע"ז מתוסף אור והיות בהפנימי' כו' (וכמו טוב טעם ודעת למדני כי במצותך האמנתי, שע"י האמונה פשוטה מתוסף טעם ודעת בתורה כו', דבהתגלות האמונה נעשה ע"ז תוס' אור רב כו', הרי האמונה היא בבחי' מקיף והגילוי הוא האו"פ כו').

קיצור. ובה"ע הנה האו"מ הוא רק גילוי העצמות, ואינו בבחי' יציאה וירידה מן העצמות, דכללות האור הוא שכלול בעצמותו, אצי' שהיא ג"כ אור, ה"ז בבחי' יציאה מן העצמות, ואור הוא הכלול בעצמותו, וכן המושכת האו"מ אינו דרך הצמצום והמשכתו אינו ירידת האור להאיר, כ"א שהעצמות מגלה אור, ובהמקבלים הוא רק שנותן כח בפנימי וכמו הצלחת ההשכלה ממזל מחכים, טוב טעם כו' ע"י שבמצותך האמנתי, וגילוי המקיף הוא רק בבחי' מקיף.

עצמו אינו מאיר בו בגילוי כו', דענין שהמקיף נותן כח בפנימי זהו כמו שיש מזל מחכים שמוסיף אור בכח השכל, דהרי כל ההשכלות וההתחכמות הוא מכח המשכיל כו', אך יש שמתחכם ביותר והו"ע ההצלחה בלמוד שבכל ענין שעוסק בו ה"ה משכיל ומתחכם בו בכמה ענינים שכליים מה שלא הי' בו כלל בהשערה מקודם כו', וכמו מזל מעשיר ה"ה ההצלחה שבאה השפע שלא לפ"ע הכלי דמה שהוא לפי"ע הכלי אין זה הצלחה עדיין כ"א מה שבא שלא בהדרגה כ"כ כו', וכמו"כ מזל מחכים הוא מה שבא שלא בהדרגה כ"כ, וזהו מהמזל שהוא בחי' מקיף דחי' כו' וכמ"ש במ"א, והרי אין המקיף מאיר בזה בגילוי דהגילוי הוא האו"פ רק שבא בבחי' תוס' אור ע"י כח המקיף כו', ופעולת המקיף בבחי' גילוי הוא שבא במקבלים ג"כ בבחי' מקיף כו', וכמו בנפש בעבודה הוא שמתגלים הכחות מקיפים שבנפש כמשנת"ל

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

גדול יהיה כבוד הבית - ג' אור ליום ד' ט"ז מנ"א, תל-אביב

בגוונים הנה גוון א' אין בו יופי כ"א כאשר כלול מהרבה גוונים יש בזה תפארת, דתפארת הו"ע היופי, ותפארת ישראל הוא יופי ישראל ולהבין מהו"ע יופי ישראל, אידישע שיינקייט, הענין הוא דהנה כתיב השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל כו', ואיתא בירושלמי (מע"ש פ' ה' ה"ה) אמר רב הונא ב"ר אחא בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה, שכל השקפה ארורה (כמו וישקיפו על פני סדום וישקף הוי' אל מחנה מצרים שהם לרעה) אבל זה בלשון ברכה דהבחי' ובהמדרגה שנקרא שמים הנה נראים ישראל לדבר חשוב, דשמים הוא בחי' תורה, דתיבת שמים הוא אש ומים, וכמאמר נטל אש ומים ופתכן זה בזה ומהם ברא שמים, דאש ומים הם חסד וגבורה והתורה היא פ' וכיאור המצות שהם מצות עשה ומצות לא תעשה שהם הו"ג וכל דיני התורה הוא להורות באיסור והיתר וכשר ופסול ולהבדיל בין טמא וטהור שהוא ענין חסד וגבורה, ובתורה כתי' מימינו אש דת למו שהתורה כלולה מחו"ג וכן שמים שם מים, דמים הוא תורה וכמ"ש הוי' כל צמא לכו למים, וזהו דבשמים נראין ישראל לדבר חשוב שע"י לימוד התורה וקיום המצות נראין לדבר חשוב עד כי גם אשר בכ"מ הנה השקפה הוא ל' ארור אבל בעושה מצוה עפ"י התורה הנה נהפך לברכה וזהו וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר

גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, ופירש"י רב ושמואל חד אמר בבנין וחד אמר בשנים, והיינו דזה שאומר גדול כו' האחרון קאי על בית שני, וענין הגדלות הוא כדאי' בגמרא (ב"ב דף ג' ע"א) שעמד י' שנים יותר על בית ראשון אמנם בזה ח"א דף כ"ה ע"א מבאר דמ"ש גדול כו' האחרון מן הראשון קאי על הבנין דלע"ל, דבזה לא שייך פלוגתא דרב ושמואל אם בבנין או בשנים דבית המקדש דלע"ל יהי' גדול בשניהם, שיהי' נצח, וזהו גדול יהי' כו' האחרון, היינו אותו שיהי' לע"ל והגדלו' שלו יהי' בתב' דברים הנ"ל בבנין ושנים. דבית ראשית ושני הגם שהשני היה בעשר שנים יותר מן הראשון מ"מ הי' זה בהגבלת הזמן משא"כ הבית דלע"ל שיהי' נצחי. והנה הבית השלישי יהי' מה שהקב"ה בעצמו יבנה אותו, דבית ראשון ושני הוא שנבנה במאמר הוי' ופקודתו אבל הבית השלישי יבנה אותו הקב"ה בעצמו, אמנם הוא ע"י העבודה דעכשיו בזמן הגלות דוקא, והיינו דע"י עבודת הכירורים דזמן הגלות בלימוד התורה ובקיום המצות בעבודה אמיתית ע"פ העבודה דתפלה, הנה ע"ז תחי' הגאולה שלימה, והקב"ה יבנה את הבית והביהמ"ק השלישי יהי' בקיום נצחי. והענין הוא, דהנה בזמן הגלות כתי' כי השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הדום רגליו, ופי' תפארת ישראל הנה תפארת מורה על ההתכללות וכמו

להעבירו על חוקך ח"ו, וכמו המן אשר ביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן מן נשים מבלי להשאיר ח"ו שריד ופליט, והיינו שרצה לאבד את היהדות, אוים רייסין אידישקייט, דכל ישראל מאמינים בני מאמינים באמונה פשוטה, דזה בכל ישראל בשוה, וכמאמר שם שמים שגור בפי כל, בפי נשים תינוקות וע"ה, דכולם אומרים ב"ה בעזרת השם, והמן הרשע בקש לאבד את היהדות, איתא במד"ר דאמר המן אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות, והיינו דבכדי להפיק ח"ו מחשבתי הרעה אשר חשב על היהודים ר"ל לאבדם, הנה ההתחלה היא מאלו התינוקות של בית רבן, דהוה שאיתא במד"ר כתי' ויהי בימי אחז ומה צרה הי' שם, אמר אחז אם אין גדיים אין תישים כו', כך אם אין קטנים אין גדולים, אם אין גדולים אין תלמידים, אם אין תלמידים אין חכמים, אם אין חכמים אין זקנים, אם אין זקנים אין תורה, אם אין תורה אין ביהכנ"ס ואם אין ביהכ"נ אין הקב"ה משרה שכינתו בעולם, מה עשה עמד ונעל כל בתי כנסיות. וזהו ולא יזכר שם ישראל עוד, ד'ישראל הוא יש ששים רבוא אותיות לתורה, והיינו דכל אחד ואחד מישראל יש לו אות בתורה דהאות הוה הוא מוסף לו חיות ואור, ולכן כל ישראל כאחד, יהי' מי שיהי' ה"ה מוסר נפשו על התורה וכל אחד ואחד מישראל מחויב למסור נפשו על התורה, אבל שונאי הוי' ואיביו הנה כל כוונתם הוא לאבד את התורה וישראל, וזהו לכו ונכחידם מגוי דכל הפצם של שונאי הוי' הוא אשר עם ישראל ח"ו יתבולל בין הגוים וילמדו ממעשיהם ויחשבו את התורה רק לחכמה וידיעה בלבד, היינו להעלים על אור קדושת התורה, ותהי' נחשבת רק לחכמה וידיעה וכאשר ח"ו יפיקו זממם הרעה שהתורה תהי' נחשבת רק לחכמה וידיעה בלבד או הרי תהי' ח"ו כשארי החכמות ובמילא הנה או יכול להיות דגם כאשר ילמדו את התורה הרי לא יזכר שם ישראל עוד דמאחר שמחללים קדושת התורה ועושים אותה לחכמה בלבד, הרי יכול להיות שילמדו את החכמה דתורה וידעו אותה, ועם זה הנה ח"ו לא יזכר שם ישראל עוד.

נתת לנו, שההשפעה נמשכת לישראל דוקא וההשפעה עצמה היא לברכה, וכמו שאנו אומרים בברכת הטל והגשם לברכה ולא לקללה וכו', דלכאורה אינו מובן מה ענין בקשה זו לברכה ולא לקללה, הלא הטל והגשם הן עצמן ברכה, ומהו הבקשה לברכה ולא לקללה, כאלו אומר שהברכה תהי' לברכה ולא כו', אך הענין דהנה רואין במוחש דלפעמים יכול להיות שיושפע להאדם שפע רב בפרנסה בריוח אבל הולך ח"ו למקום שאינו ראוי כמו לצרכי רפואה וכו', וזהו הבקשה לברכה, והיינו דלכך זאת שההשפעה נמשכת בריבוי גדול ולישראל דוקא, הנה עוד זאת שההשפעה עצמה היא לברכה וזהו תפארת ישראל, דיופי ישראל הוא כאשר ההשפעה נמשכת לישראל דוקא, וההשפעה עצמה היא לברכה.

אמנם בזמן הגלות כתיב השליך משמים ארץ תפארת ישראל ולא זכר הרום רגליו, דהנה כנסת ישראל נקרא' רגליו ית' כמ"ש בנים אתם להוי' אלתיכם, וברא כרעא דאבות, ד'ישראל הם רגליו ית', והרום רגליו הוא השרפוף, היינו כסא הקמץ אשר מתחת לרגליו, והיינו דהרום רגליו הוא מעמד ומצב ישראל, והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, דבזמן הגלות כללות ישראל הם בשפלות, דכל פנים קיבצו פארור וכל ראש לקרחה מרוב צער ויסורים ביסורי הנפש והגוף, דכל המיצר לישראל נעשה ראש, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו ח"ו וגוורים עלינו גזרות שלא ללמוד את התורה ושלא לקיים את המצוות, ועבדים משלו בנו, מחרפים ומגדפים מערכת אלקים חיים, וכת' באו גוים בנחלתך, ואיתא במד"ר (איכה) ירמיה קורא אותה נחלתנו, ישע' קורא אותה בית קדשנו ותפארתנו, בא אסף ואמר לא נחלתנו ולא בית קדשנו ותפארתנו היא אלא באו גוים לתוך שלך, טמאו את היכל קדשך. וכת' כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש, אויבינו אין כתיב כאן אלא אויביך שהם אויבי ושונאי הוי', ועל עמך יערימו סוד כו', וכל כוונתו הוא אשר ח"ו לא יזכר שם ישראל עוד, ואיתא בשו"ח ט"כ כל זמן שישראל קיימין הוא נקרא אלקי ישראל ואם (היה לא תהי') יעקר ישראל אלקי מי נקרא. וכל כוונתם היא

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

סעודת ליל שביעי של פסח, ה'תש"ג

אחרים, ואף גם מטבילת הטהרה של ערב ראש השנה וערב יום הכיפורים.
טבילת טהרה אין משמעה שהיא רק לשם טהרת הגוף ואף לא לשם זיכוך הגוף.

סא. אצל הרביים שלנו ראו בשביעי של פסח גילויים גדולים. הסדר החל מאחרי חצות היום של ערב שביעי של פסח. טבילת הטהרה של ערב שביעי של פסח היתה שונה מטבילת הטהרה של ערבי שבת וערבי חגים

והגוף החי מן הנפש - התאים הקב"ה לכל נפש את הגוף שלה ולכל גוף את הנפש שלו.

חוק הבורא בנפש וגוף הוא, שהנפש היא מהות רוחנית והגוף מהות חומרית. חוק זה קיים גם בגוף ונפש וגם בכל הנבראים, כמו בכוחות הנפש, הרי כל כוח וחוש שבנפש מורכב מנפש וגוף, לכוח השכל - נפש וגוף; ישנם הנפש והגוף של החכמה והנפש והגוף של הבינה. הגופים של כוחות החכמה והבינה אינם מה שמוח החכמה הוא קר ולח ומוח הבינה חם ויבש, אלא הגופים של כוחות החכמה והבינה הם ענינים רוחניים, אך הם גופים עצמיים מכוחות חכמה ובינה. וכך הדבר בשאר הכוחות.

בכך מתבטא ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף. טהרת האברים של הכוחות, כמו הקרירות של כוח החכמה או החמימות של מוח הבינה - נקרא זיכוך הגוף, ואילו טהרת אברי כלי המוח, כלומר עצם מוח החכמה ועצם מוח הבינה - זהו טהרת הגוף.

זהו כללות הענין של טבילת הטהרה, כשהמשמעות היא טהרת וזיכוך הגופים של כוחות הנפש.

וישנה טבילת הטהרה פרטית, איזה כוח זקוק לטהרו ולזככו, ובכך חילוקי דרגות: אינה דומה טבילת טהרת המוחין, טהרת הלב או טהרת לבושי הנפש במחשבה דיבור ומעשה. ולאמיתו של דבר ישנם חילוקי מדריגות פרטיות במוחין, במדות ובלבושי הנפש עצמם.

ישנם גם חילוקי זמנים בטבילת טהרה: אינו דומה הזמן של ימי החול בכלל, וימי הקריאה בתורה בשני ובחמישי, ימי תענית, ערבי שבתות ומועדים, וערב ראש השנה ויום הכיפורים, שבתות ומועדים.

קיים הבדל גדול בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף. טהרת הגוף משמעה שהטבילה מטהרת אותו מטומאתו, וזיכוך הגוף משמעו שהטבילה מזככת אותו יותר מכפי שהיה. שכן, גם לפני הטבילה לא היה טמא, אלא שגם טהור הוא לא היה. ועל ידי הטבילה הוא נעשה טהור, מזוכך. משמעות ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף בגשמיות, היא למשל: כלי מלוכלך ומטונף, הרי לא זו בלבד שאי אפשר להשתמש בו, אלא הוא גם מקלקל את המאכל הטוב שמכניסים בו, ומן ההכרח, בראש ובראשונה, לרחוץ את הכלי, ואז הוא נעשה כלי נקי. כשהכלי אינו מלוכלך אבל הוא גם לא נקי באמת, הרי אם אמנם אין הוא מקלקל את המאכל הטוב, אבל במדה מסויימת הוא מקלקל את הטעם הטוב של המאכל. אי הנקיון המוחלט של הכלי מבודד את טעם המאכל ומורגש טעם לוויי, ולכן מן ההכרח לרחוץ את הכלי ולצחצחו, לנקותו היטב, ואז הוא נעשה כלי שלם.

ההבדל בין טהרת הגוף לזיכוך הגוף ברוחניות, ישנו גם במוחין, גם במדות וגם בלבושי הנפש: מחשבה, דיבור ומעשה.

דבר ידוע ומפורסם הוא שבכל מה שברא הקב"ה ישנם גוף ונפש, ובגוף ונפש שבאדם ישנם בכל אחד מהם - גוף ונפש. אדם הוא הרכבה וחיים משותפים של גוף ונפש, הנפש מחיה את הגוף והגוף מבצע כל נהגי הנפש. ברם, נוסף על ההרכבה ועל החיים המשותפים של גוף ונפש, יש לנפש הגוף שלה ולגוף הנפש שלו.

הקב"ה המפליא לעשות בקישור הנפש הרוחנית עם הגוף הגשמי, הרי הוא ברוך הוא הכל יכול, שנוסף על שהוא כוללם יחד, שבשעה שהנפש והגוף מחוברים אי אפשר להבדיל בין הנפש והגוף - הנפש המחיה את הגוף

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

וקרן החסידות תלוי בהשתתפותו של כל אחד ואחד מהיראים והחרדים לדבר ה' ובהשתתפותו של כל אחד ואחד מאנשי ש"י.

כבר מלתי אמורה במרבית מכתבי הכללים והפרטים אשר כל אחד ואחד מאנשי ש"י יש לו בעזרתו ית' די כח לפעול ולעשות במקום מגורו איזה סביבה של אור תורת החסידות ודרכי נועם דרכי החסידות במדות טובות לקרב את הבריות לשנן לחן התורה בקביעות עתים לשיעורי למודים בהלכה אגדה וספרי חסידות מתאים לפי האישים.

ב"ה, כ"ו סיון, ת"ש
נויראק

ידידי הרה"ג וי"ח אי"א מוה"ר מאיר
ש"י לאבקאווסקי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום י"ט לחדש זה, בנועם קראתי ברכתו ברכת ברוך הבא וכל המברך יתברך ברוב טוב בגשמיות וברוחניות.

קיום הברכה האמורה במכתבו בהרמת קרן היהדות

ולא פעם ושתיים התחננתי בתחנוני הנפש מאת ידידי צמודי לבבי אני"ש ותלמידי התמימים יחיו להתחיל בעבודת הקדש מבלי התחשב עם מספר החברים, הנה אלו אשר קיימו בקשתי ראו ת"ל ברכה בעבודתם, יהא השי"ת בעזרם ויצליח להם בגשמיות וברוחניות.

אתענין במאד לדעת בפרטיות מהנעשה במקום מגורו במצב היהדות בכלל וידידינו אני"ש ש"י בפרט וימסור להם את ברכתי שיצליח להם השי"ת בגשמיות וברוחניות. הדוי"ש ומברכו.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד ניסן, תשי"ח
ברוקלין
שלום וברכה!

במענה למכתבם משילהי שבט, - שנתארך בדרך הילוכו יותר על הרגיל -

נעם לי לקרות בו שנמצאים הם במסגרת חב"דית, ובודאי אין צריך להדגיש שענין המציאות במסגרת זו, פירושה התענינות וגם לימוד תורתה ועוד הוא העיקר התענינות והנהגה מתאים להוראות ומנהגי תורה זו,

אלא שבטבע האדם להתקדם צעד אחר צעד, ולא בפעם אחת מן הקצה אל הקצה, אבל הדרך וההליכה צריכה להיות בכיוון זה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ותקותי שיבשרוני טוב מהתקדמותם בהאמור וגם על החברים שלהם משפיעים בזה.

(ב) בענין ציצית אשר כשהולכים לעבודה מלכלכים את הציצית,

הנה בכל זה צריך לשאת ט"ק (מצויצת בציצית) ובפרט שבודאי עיקר עבודתם ורובה במשך היום, ולהשתדל עד כמה שאפשר שלא ללכלך, וכן שיהי ט"ק שני בשביל זמן התפלה ולש"ק יום טוב.

(ג) בהנוגע למקום התפלה ואופנה, מובן שזהו תלוי בהתנאים על המקום, ולכן יתייעצו עם אלו היודעים בזה, ויהי רצון שיחליטו בטוב מתאים לכוונת התפלה ומטרתה שהיא עבודה שלב המקרבת את האדם לבוראו וממשכת ברכות השי"ת במילוי צרכי האדם לטובה.

בודאי ניצלו ימי הפורים באופן המתאים ויש להם תכנית מתאימה לימי חג הפסח הבע"ל, ויהי רצון שיתחזקו ביהדות בתורה ומצותי בחיי היום יומים וכדבר משנה המעשה הוא העיקר.

בברכה לחג הפסח כשר ושמו.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

בטח פרש לו מר... ש"י פ"ש ממני וכן הבקשה בהנוגע להפרדה בין נערים ונערות בכתות הלמוד. לאחר מכן נעם לי לקבל ידיעות מהשקפת עולם של כבודו ונוכחתי לדעת אשר הכרח ההפרדה הריהו גם השקפתו הוא. אף על פי כן הרי אמרו חכמינו ז"ל אין מזרזין אלא למזרזין, וגם רואים בטבע האדם שכשיודע שנמצא לו אח לדיעה הריהו מתחזק בבטחונו בהצלחת הענין.

בטח מסר לו מר... ש"י ג"כ הדגשתי בנקודה שענין ההפרדה באמת אינה שאלה דתית לבד אלא גם שאלה מוסרית ואת"ל ג"כ חינוכית המתקבלת על הלב, כי ידוע ההירוס הגדול מחינוך תערובת מנקודת המוסר וכן מנקודת החינוך והלימוד בפשטות המשפיע בשלילה על שימת לב התלמידים והתלמידות הן בשמירת הלימודים והן בעבודה במעבדות שבמשך זמן לא ארוך משפיע גם על הבנתם בלימודם וכו'. ובודאי אשר לדכוותי האריכות בזה אך למותר. ובהסברה המתאימה והמתמדת בטח אפשר לשכנע את אלה שיש להם דיעה ויכולת לתקן הדבר, ויהי רצון אשר יזכם השי"ת לקבל דבריו במילואם להביא הענין לידי פועל ממש ובהקדם.

והרי האדם עץ השדה, ובקטנותו דומה הוא לשתיל רך שאפילו סריטה קלה עלולה להשאיר מום באילן הגדול, שלכן ההקדם כל כך חשוב ביחוד בתיקון עניני החינוך.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, ברכתי שלוחה לכ' לחג הפסח כשר ושמח ולחירות אמתית ממצרים וגבולים ומכל דבר המבלבל בגשם וברוח.

בברכה

[ב' ניסן תשי"ח]

במענה למכתבם, בקשת ברכה בלימוד וביראת שמים,

תקותי שמצדם יקיימו ציווי תוה"ק ללמוד בהתמדה ושקידה, ויקיים השי"ת הבטחתו יגעת ומצאת. וככל שירבו בהתמדה ושקידה, תתרבה גם ההצלחה, ובפרט אם ישפיעו גם על חבריהם ש"י שגם הם יתנהגו ככה, שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, להשיב להם כגמולם פי כמה וכמה.

בודאי שומרים התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החודש - בכל יום אחר תפלת הבקר, וכן מפרישים לצדקה מזמן לזמן, וביחוד בזמן המסוגל - בכל יום חול קודם תפילת הבקר.

שַׁבַּת הַגָּדוֹל

מדוע השבת שלפני פסח נקראת 'שבת הגדול'? מסביר אדמו"ר הזקן בשלחן ערוך שלו, שזהו מפני שביום זה (י' בניסן שחל באותה שנה בשבת שלפני פסח), נעשה נס גדול: בני ישראל הצטוו על ידי השם לקחת ב' בניסן את השה ולקשר אותו למטתם. כשבכורי מצרים ראו זאת הם שאלו וקבלו מבני ישראל את ההסבר הבא: "זהו קרבן פסח, אותו נקריב אחרי מפת בכורות..."

כששמעו הבכורות שהם עומדים למות, פנו לאבותיהם ולפרעה בדרישה לשחרר את עם ישראל ממצרים לפני פרוץ מפת בכורות. כשהם לא הסכימו, החלו הבכורים המצריים להלחם עם אבותיהם ולהרג בהם.

לכאורה, לבני ישראל המארע הזה לא שנה שום דבר. העבדות הקשה והשעבוד כבר סרו מעליהם כמה חדשים קודם לכן, וגם עצם היציאה ממצרים היתה בעקבות מפת בכורות ולא בעקבות "למכה מצרים בבכוריהם". אז מדוע נוגע לנו לציון בכזו הדגשה את הספור הזה ולהגדיר אותו כנס גדול? התשובה היא, שיציאת מצרים היתה לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות. כפי שבגאולה העתידה יתקיים היעוד "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ", כך גם בגאולת מצרים נפעל בטול של רוח הטמאה והרע של מצרים והפיכתם לטוב ולקדושה.

תהליך זה התחיל מאותו נס גדול של "למכה מצרים בבכוריהם":

"בכורי מצרים" מסמלים את הכוח והתקף של מצרים. כאשר בכורי מצרים לא רק שלא התנגדו ליציאת בני ישראל ממצרים, אלא להפך, הפצירו בהורים שלהם ואף נלחמו בהם כדי לשלח את ישראל ממצרים - זה מורה על ההפיכה של הרע המצרי לטוב.

לכן זה נקרא "נס גדול" - בשונה מנס רגיל שהוא הפך הטבע (כמו קריעת ים סוף). כאן הנס השפיע על הטבע עצמו - בכורי מצרים עצמם רצו לשחרר את בני ישראל.

כתוצאה מנס זה - כאשר הרע הופך לטוב - נפעלת תכלית הבריאה "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", במקום הנמוך והחמרי ביותר.

ולכן אנחנו חוגגים את זה בשבת שלפני הפסח, השבת שממנה 'מתברך' חג הפסח, כי הנס הזה הוא תחלת הנס של יציאת מצרים שבה הרע הפך לטוב;

בשבת זו, ממנה מתברך חג הפסח, עלינו להתכונן כראוי לפסח, בלמוד הלכות החג ובעשיית מעשים טובים מתוך חשק וזריזות (כי שם הפרשה "צו" הוא מלשון לזרז את בני ישראל), וכך נוכה שהשם יחיש את הגאולה בזריזות גדולה ונזכה לאכל בבית המקדש מן הזבחים ומן הפסחים.

(מעובד על-פי שיחת פרשת צור' שבת הגדול תשמ"ח. מתוך 'נשמטא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת צו

מסבך בתורת הסידור, שמעלמה של הקרכת הקרבנות, היא לא בעבודה הרוחנית, אלא דוקא שהיא פעלה גשמית – שחיסת בהמה גשמית על גבי המזבח. שזה מבטא את בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות של ישראל, אלא מפני רצונו הקפשי של הקב"ה. לכן מעשה גשמי מביע את הקשר העמק בין הקב"ה לישראל.

על-פי-זה נוכל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות – לא היה העולם עומד, כי כשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא הלמוד והבנת הענין, שזה בעקר פעלה רוחנית. ואלו כאשר ילד קורא בפרשת הקרבנות, הוא צדין אינו יודע ומבין כלל בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא רק פעלה גשמית.

(לקוטי-שיחות, כרך כב ע' 2)

שני יודבר יהוה אל-משה לאמר: י זה קרבן אהרן ובניו אשר-יקריבו ליהוה ביום המושח אתו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בכקר ומחציתה בערב: על-מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפינו מנחת פתים תקריב ריח-ניחח ליהוה: והכהן המושח תחתיו מבניו יעשה אתה חק-עולם ליהוה פליל תקטר: וכל-מנחת פתן פליל תהיה לא תאכל: פ יודבר יהוה אל-משה לאמר: ד דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא: ה הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד: כ כל אשר-יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש: כא וכלי-חרש אשר תבשליבו ישבר ואם-בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים: כב כל-זכר בפהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא: כג וכל-חטאת

ו יודבר יהוה אל-משה לאמר: ד צו את-אהרן ואת-בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על-מוקדה על-המזבח פל-הלילה עד-הבקר ואש המזבח תוקד בו: ג ולבש הפהן מדו בד ומכנסי-בד ילבש על-בשרו והרים את-הידשן אשר תאכל האש את-העלה על-המזבח ושמו אצל המזבח: (ל) ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הידשן אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור: ה והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הפהן עצים בכקר בכקר וערד עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים: ו אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: ס (ישראל) וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני-אהרן לפני יהוה אל-פני המזבח: ה והרים מפניו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת פל-הלבנה אשר על-המנחה והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה ליהוה: ט והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד יאכלוה: י לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא פחטאת וכאשם: יא כל-זכר בבני אהרן יאכלנה חק-עולם לדורותיכם מאשי יהוה כל אשר-יגע בהם יקדש: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

זאת תורת העולה (ו, ב)

והודיעה, שאף-על-פי שחרב בית-המקדש ואין קרבן נוהג, אלולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה, ושונין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם פאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"

(בתחומא)

אֲשֶׁר יִזְבַּח מִדְּמָה אֶל־אֵהָל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ
 לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרַף: פ ז ׀ וְזֹאת תּוֹרַת
 הָאֲשֵׁם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: ב בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר
 יִשְׁחַטוּ אֶת־הַעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֲשֵׁם וְאֶת־דְּמוֹ
 יִזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יִקְרִיב
 מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלֶּיָּהּ וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־
 הַקֶּרֶב: ד וְאֵת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
 עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־
 הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת יִסִּירֶנָּה: ה וְהִקְטִיר אֹתָם
 הַפֶּתַח הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֵׁם הוּא: ו כֹּל־
 זָכָר בְּפִתְחֵי יֶאֱכֹלְנֹו בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ יֹאכַל קֹדֶשׁ
 קִדְשִׁים הוּא: ז כַּחֲסֹאת כָּאֲשֵׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם
 הַפֶּתַח אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻ לוֹ יִהְיֶה: ח וְהַפֶּתַח הַמִּקְרִיב
 אֶת־עֹלֹת אִישׁ עֹזֵר הַעֹלָה אֲשֶׁר הַקֶּרֶב לַפֶּתַח לוֹ
 יִהְיֶה: ט וְכֹל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַּתְּנוּרָה וְכֹל־
 גַּעֲשֵׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת לַפֶּתַח הַמִּקְרִיב
 אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: י וְכֹל־מִנְחָה בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן
 וְחִרְבָּה לְכֹל־בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאַחִיו: פ

שלישי ׀ וְזֹאת תּוֹרַת זִבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב
 לַיהוָה: י אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהַקֶּרֶב ׀
 עַל־זִבְחַ הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן
 וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְפַּכַּת
 חֹלֶת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן: יא עַל־חֹלֶת לֶחֶם חֲמִיץ
 יִקְרִיב קֶרְבָּנוֹ עַל־זִבְחַ תּוֹדַת שְׁלָמִיו: יב וְהַקֶּרֶב
 מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קֶרְבָּן תּוֹרֹמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן
 הַזֶּזֶק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: יג וְכֹשֶׁר זִבְחַ
 תּוֹדַת שְׁלָמִיו בְּיוֹם קֶרְבָּנוֹ יֹאכַל לֹא־יִגִּיעַ מִמֶּנּוּ
 עַד־בֶּקֶר: יד וְאִם־נָדָר ׀ אוֹ נִדְּבָה זִבְחַ קֶרְבָּנוֹ
 בְּיוֹם הַקֶּרֶבֹּו אֶת־זִבְחוֹ יֹאכַל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר
 מִמֶּנּוּ יֹאכַל: טו וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזִּבְחַ בְּיוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרַף: טז וְאִם הָאֵכֹל יֹאכַל
 מִבֶּשֶׂר־זִבְחַ שְׁלָמִיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
 הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחֹשֵׁב לוֹ פְּגוּלָה יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
 הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֹנָה תִּשָּׂא: יז וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִגַּע
 בְּכֹל־טָמֵא לֹא יֹאכַל בָּאֵשׁ יִשְׂרַף וְהַבֶּשֶׂר
 כֹּל־טָהוֹר יֹאכַל בְּשֶׂר: יח וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
 בְּשֶׂר מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאָתוֹ
 עָלָיו וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ: יט וְנֶפֶשׁ
 כִּי־תִגַּע בְּכֹל־טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם אוֹ בַּבְּהֵמָה
 טָמְאָה אוֹ בְּכֹל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאֵכֹל מִבֶּשֶׂר־זִבְחַ
 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
 מֵעַמּוּיָהּ: כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כא דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׂוֹר וְכֹשֶׁב וְעֹז
 לֹא תֹאכְלוּ: כב וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה
 לְכֹל־מְלֹאכְהָ וְאֵכֹל לֹא תֹאכְלוּ: כג כִּי כֹל־אֵכֹל
 חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה
 לַיהוָה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מֵעַמּוּיָהּ: כד וְכֹל־
 דָּם לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁכַתֵיכֶם לְעוֹף
 וְלַבְּהֵמָה: כה כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם
 וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ: כו וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

~ נקודות משיחות קודש ~

והרים את הדשן . . וישמו אצל המזבח. והוציא את הדשן
 אל מחוץ למחנה אל מקום טהור (וי ג'ד)
 שרפת חלקי הקרבן על המזבח מסמלת את זכונו של
 העולם הגשמי, והעלאתו לקדשה. באפן כללי נחלקים הם
 לשנים: חלקי הקרבן שנושרפים כליל, הם מסמלים את
 החלקים הנזכים שבעולם, שנוהפכים להיות חלק מהקדשה,
 כמו תשמישי מצוה. לצמת זאת, האפר שנושאר מן הקרבן,
 מסמל את החלק הגס שבעולם, שאינו יכול לעלות לקדשה,
 ורק משמש את היהודי לצרכים אחרים.
 גם האפר עצמו נחלק לשנים, יש אפר שבו מקומים את
 מצות 'תְרוּמַת הַדֶּשֶׁן', האפר מסלק מן המזבח, אף הוא
 נושאר "אצל המזבח" – קרוב למזבח, אלו חלקי העולם
 שאינם הופכים להיות חלק מהקדשה, אף רואים בהם שהם
 משמשים לעניני קדשה. ואלו יש אפר שבו מקומים את
 מצות 'הוֹצֵאת הַדֶּשֶׁן', אפר זה מוצא אל מחוץ למחנה, על
 פניו אינו נראה כלל שמועיל לעניני קדשה, אף גם בו
 המטרה הסופית היא להביא תועלת לעניני קדשה.

(לקוטר' משיחות, כרך כה ע' 134)

הַמְקַרֵּיב אֶת־זֹבַח שְׁלָמוֹי לַיהוָה יָבִיֵא אֶת־
 קַרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזִּבְחַ שְׁלָמוֹי: ֙ וַיְדִיּוּ תְּבִיאֵינָה אֶת־
 אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה וַיִּבְיֹאֲנוּ אֶת־
 הַחֹזֶה לְהַנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
 ֔ וְהַקְטִיר הִכְתֵּן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ וְהִיָּה
 הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: ֖ וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ
 תְּרוּמָה לִפְתָּן מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם: ֗ הַמְקַרֵּיב
 אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לֹ
 תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה: ֘ כִּי אֶת־חֹזֶה
 הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתְּנוּ אֲתָם לְאַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶקֶעוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 ֙ זֹאת מוֹשַׁחַת אַהֲרֹן וּמוֹשַׁחַת בָּנָיו מֵאֲשֵׁי יְהוָה
 בְּיוֹם הַקָּרִיב אֲתָם לִכְהֵן לַיהוָה: ֔ אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בְּיוֹם מוֹשַׁחוֹ אֲתָם מֵאֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדוֹרָתָם: ֖ זֹאת הַתּוֹרָה
 לַעֲלֹה לְמִנְחָה וּלְחַטָּאת וּלְאֲשָׁם וּלְמִלּוּאִים
 וּלְזֹבַח הַשְּׁלָמִים: ֗ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוְּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב
 אֶת־קַרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה בְּמִדְבַר סִינַי: ֙

~ נקודות משיחות קודש ~

יִפְשֹׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים (ו, ד)
 אין זו חובכה, אלא 'דָּרָךְ אֲרִץ' - שלא ללכלך בהוצאת
 הַדָּשָׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תְּמִיד (רש"י)
 הַקִּשָּׁה הַרְמַב"ן: מִנֵּן לְרַש"י שָׁאִין זו חובכה? וַיֵּשׁ לִישָׁב
 בְּפִשְׁטוֹת, אִם הִיְתָה חוֹבְכָה לְהַחֲלִיף אֶת הַבְּגָדִים, הִיָּה צָרִיךְ
 לְצִוּוֹת לְהַכִּין סֵט נוֹסֵף שֶׁל בְּגָדִים פְּחוֹת חֲשׂוּבִים מֵהַבְּגָדִים
 הַרְגִילִים שֶׁיִּשְׁמָשׁוּ לְהוֹצֵאת הַדָּשָׁן. וּמִזֶּה שָׁאִין צוּי מִיַּחַד עַל
 כֶּף - מְשַׁמֵּעַ שֶׁהַחֲלֵפֶת הַבְּגָדִים הִיא 'דָּרָךְ אֲרִץ' וְלֹא חוֹבְכָה.
 (לקוטי־שיחות, כרך לו ע' 1)

הַקָּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ֙ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־
 אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ֔ וַיִּתֵּן עָלָיו
 אֶת־הַכֹּהֲנָתַי וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ
 אֶת־הַמְעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ
 בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֵד לוֹ בּוֹ: ֖ וַיִּשֶׂם עָלָיו
 אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתְּמִיּוֹם: ֗ וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם
 עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב נֹזֵר
 הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ֙ וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה אֶת־שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: ֔ וַיִּזֵּן מִמֶּנּוּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַת פְּעֻמִּים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַפִּיז וְאֶת־כָּנּוֹ לְקַדְּשָׁם:
 ֖ וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח
 אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: ֗ וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
 וַיִּלְבַּשֵׂם כְּתָנֵי וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבָנֵט וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם
 מִגְּבָעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן . . וְשִׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ. וַיִּפְשֹׁט אֶת בְּגָדָיו
 וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמִּתְּנָה (ו, ד)
 בְּגָדִים שֶׁבִשְׁלֵב בָּהֶן קִדְרָה לְרַבּוֹ - אֵל יִמְזַג בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ,
 לְכַף "וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים" - פְּחוֹתֵינן מִהֵן (רש"י)
 אִם הוֹצֵאת הַדָּשָׁן הִיא פְּעֻלָּה פְּחוּתָה מִתְּרוּמַת הַדָּשָׁן, מִדּוּעַ
 אוֹתוֹ כִּהֵן עוֹשֶׂה אֶת שְׁמֵי הַפְּעֻלוֹת? לְכַאוּרָה מִתְּאִים יוֹתֵר
 שֶׁיַּעֲשֶׂוּ עַל־יְדֵי שְׁנֵי כְּהֻנִּים שׁוֹנִים? וַיֵּשׁ לִישָׁב, וְלִלְמַד מִכֶּף
 הַזָּרָאָה בְּעִבּוֹרַת הָאֲדָם: כַּאֲשֶׁר הָאֲדָם הוּא בְּכַטּוּל גָּמוּר לְבוּרָא,
 וְכָל מִשְׁרַת פְּעֻלוֹתָיו הִיא לְמֵלֵא אֶת רִצּוֹן ה', אִין הַבְּדֵל אֶצְלוֹ
 אִם הַפְּעֻלָּה שְׁעוֹשֶׂה חֲשׂוּבָה אוּ פְּחוּתָה, אִם צָרִיף לַעֲשׂוֹת -
 הִיא עוֹשֶׂה. לְכֵן יְכוּל הִכְתֵּן לַעֲשׂוֹת אֶת שְׁמֵי הַעֲבוּדוֹת, לְמִרוֹת
 שְׂאֻחַת מִהֵן פְּחוּתָה בְּמַעֲלָה, מִפְּנֵי שְׂמַצַּד נְקוּדַת מְכַטוֹ שֶׁל
 הִכְתֵּן כְּלִפֵּי הַקְּבָ"ה אִין הַבְּדֵל בֵּין שְׁמֵי הַפְּעֻלוֹת.
 (לקוטי־שיחות, כרך לו ע' 5)

רביעי ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ֙ קַח
 אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
 שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְאֵת | פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׁנֵי
 הָאֵילִים וְאֵת סַל הַמִּצּוֹת: ֙ וְאֵת כָּל־הָעֵדָה

ששי כ ויקרב את־האיל השני איל המלאים
 ויסמכו אהרן ובניו את־ידיהם על־ראש האיל:
 כ וישחט ויקח משה מדמו ויתן על־תנוך
 און־אהרן הימנית ועל־בהן ידו הימנית ועל־
 בהן רגלו הימנית: כ ויקרב את־בני אהרן ויתן
 משה מן־הדם על־תנוך אונם הימנית ועל־בהן
 ידם הימנית ועל־בהן רגלם הימנית ויזרק
 משה את־הדם על־המזבח סביב: כ ויקח
 את־החלב ואת־האליה ואת־כל־החלב אשר
 על־הקרב ואת יתרת הכבד ואת־שתי הכליות
 ואת־חלבן ואת שוק הימין: כ ומפל המצות
 אשר ל לפני יהוה לקח חלת מצה אחת וחלת
 לחם שמן אחת ורקיב אחד וישם על־החלבים
 ועל שוק הימין: כ ויתן את־הפל על פני אהרן
 ועל פני בניו ויגף אתם תנופה לפני יהוה:
 כ ויקח משה אתם מעל פניהם ויקטר
 המזבחה על־העלה מלאים הם לריח ניחח
 אשה הוא ליהוה: כ ויקח משה את־החזה
 ונייפהו תנופה לפני יהוה מאיל המלאים
 למשה היה למנה כאשר צוה יהוה את־משה:

~ נקודות משיחות קודש ~

והרים ממנו בקמצו . . והקטיר המזבח . . והנותרת ממנה
 יאכלו אהרן ובניו . . לא תאפה חמץ חלקם (ו, ח"ה)
 לא תאפה חמץ חלקם - אף השירים אסורים בחמץ (רש"י)
 קרבן המנחה, העשוי מקמח, רומז על צרכי האדם.
 הקמץ המורם מן המנחה ומקטר על המזבח, רומז לזמן
 המקדש לתורה ותפלה - שבדרך כלל הנו מקצת היום. ואלו
 שגרי המנחה - המתרים באכילה - מורים לשאר הזמן שבו
 עוסקים בעניגי העולם הזה. כשם שהקרבנות הקמץ מקדשת
 ומתירה את השירים, כך הזמן המקדש לתורה ותפלה במשך
 היום, מתיר ומקדש את שאר היום שהעסוק בעניגי העולם
 יהיה "חלין שנעשו על טהרת הקדש". וכשם ששגרי המנחה
 אסורים בחמץ, כך גם כשהאדם עוסק בשאר היום בעניגי
 העולם הזה, עליו לעבוד מתוך ענוה והתבטלות לבוא
 העולם.

(רשימות, חוברת קלד)

חמישי י ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן ובניו
 את־ידיהם על־ראש פר החטאת: כ וישחט ויקח
 משה את־הדם ויתן על־קרנות המזבח סביב
 באצבעו ויחטא את־המזבח ואת־הדם יצק אל־
 יסוד המזבח ויקדשוהו לכפר עליו: כ ויקח את־
 כל־החלב אשר על־הקרב ואת יתרת הכבד
 ואת־שתי הכליות ואת־חלבן ויקטר משה
 המזבחה: י ואת־הפר ואת־ערו ואת־בשרו
 ואת־פרשו שרף באש מחוץ למחנה כאשר צוה
 יהוה את־משה: י ויקרב את איל העלה ויסמכו
 אהרן ובניו את־ידיהם על־ראש האיל: כ וישחט
 ויזרק משה את־הדם על־המזבח סביב: כ ואת־
 האיל נתח ונתחיו ויקטר משה את־הראש ואת־
 הנתחים ואת־הפר: כ ואת־הקרב ואת־
 הפרעים רחץ במים ויקטר משה את־כל־האיל
 המזבחה עלה הוא לריח־ניחח אשה הוא ליהוה
 כאשר צוה יהוה את־משה:

~ נקודות משיחות קודש ~

אש תמיד תוקד על המזבח, לא תקבה (ו, י)
 תמיד - אפילו בשבת, תמיד - אפילו בטמאה (ירושלמי
 יומא פ"ד ה')

מבאר בתורת התסידות שהמזבח קרמו על לבו של
 האדם. ו'אש תמיד' רומזת על התשוקה וההתלהבות לקב"ה
 הבוערת תמיד בלבו של כל אדם. מדברי ה'ירושלמי' נתן
 ללמד הוראה בעבודת האדם: שבת - משמעותה התנתקות
 מעניגי העולם, והתחברות אף ורק לעניגים רוחניים. במצב
 כזה יכול לחשב האדם שאינו זקוק לזהות והתשוקה שבלבו
 להתקרב אל הקב"ה. אומרת התורה, "אש תמיד - אפילו
 בשבת", גם כשהאדם נמצא בהתעלות רוחנית ומנתק מעניגי
 העולם, צריכה לבער בו גם בחיצוניות התלהבות והתשוקה.
 טמאה - הוא המצב הגרוע ביותר, האדם נמצא ברחוק גמור
 מן הקדשה. ואם כך עלול הוא לחשב, שאבד את הקשר עם
 הקדשה, ולכן אינו צריך להרגיש תמימות והתלהבות
 בדברים שבקדשה. בא הפתוב ומלמדנו, "אש תמיד -
 אפילו בטמאה", גם במצב גרוע ביותר, האדם צריך לעורר
 בעצמו את 'אש התמיד' והיא תרומם אותו ממצבו הירוד.

(לקוטי שיחות, כרך א' ע' 217)

חצי קריש

וַתַּגְדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פְּרוּקָנָהּ וְיִקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
 וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
 וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבְּחַתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

מפטיר: וּמִפְתַּח אֱהֵל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת
 יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי מְלֵאִיכֶם בִּי שְׁבַעַת
 יָמִים יִמְלֵא אֶת־יְדֵיכֶם: כֹּה פָאֵשׁ עֲשֵׂה בַיּוֹם
 הַזֶּה צֹוּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וּפְתַח
 אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים
 וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי יְהוָה וְלֹא תִמּוּתוּ כִּי־כֵן
 צִוִּיתִי: כֹּה וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

שביעי: וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
 אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּזְּ עַל־אֶהְרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־
 בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֶתֹּו וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֶהְרֹן
 אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֵתֹו:
 כֹּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן וְאֶל־בָּנָיו בְּשֵׁלוֹ אֵתֹו
 הַבֶּשֶׂר פְּתַח אֱהֵל מוֹעֵד וְשֵׁם תֹאכְלוּ אֹתֹו
 וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסַּל הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
 לֵאמֹר אֶהְרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: כֹּה וְהִנּוּתַר בְּבֶשֶׂר
 וּבִלְחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: כֹּה וּמִפְתַּח אֱהֵל מוֹעֵד
 לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֵאת יְמֵי
 מְלֵאִיכֶם בִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת־יְדֵיכֶם:
 כֹּה פָאֵשׁ עֲשֵׂה בַיּוֹם הַזֶּה צֹוּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת
 לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: כֹּה וּפְתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם
 וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
 יְהוָה וְלֹא תִמּוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: כֹּה וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן
 וּבָנָיו אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־

מֹשֶׁה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הֵיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרָכִיחַ דְּרָכִי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיחַ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ,
 בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפָץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

"אין אומרים הפטרת "וערבה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב' ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

רשימות היומן' עמ' שצו, מב' ניסן תרנ"צ, פאריז:

<p>עטרת מרים</p> <p>ד אָו וְעֶרְבָה תִּעְרַב לַיהוָה מִנַּחַת תְּשׁוּרַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם הם ימי משה וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹנוֹת הם ימי שלמה שקבל במקום קרבנותיהם ברצון וְנִדְדָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָתֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ: ה וְקִרְבַּתִי אֵלֵיכֶם הַיּוֹד שִׁהְיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶקְרַב לְמִשְׁפַּטְי לְשֵׁלֶם גְּמוּל מַעֲשֵׂה כָל אִישׁ וְהֵייתִי אֵינִי בְּעֵצְמוֹ אֶהְיֶה עֵד מְמַחֵר שְׁאֵלָה לְכָל מִי עֲשֵׂה בְּמִכְשָׁפִים וּבַמְּנַאֲפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר וּבְעֲשָׂקֵי גִזְלֵי שְׂכָר־שְׂכִיר אֶלְמָנָה וַיְתוֹם וּמִטְּוִי מִשְׁפַּט הַגֵּר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמֵר יְהוָה צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שִׁנִּיתִי מֵעוֹלָם אֵת דְּבָרִי וְהִכְתַּחֲתִי בִל אֶכְלָה אֶתְכֶם, לִכֵּן וְאַתֶּם בְּגִי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם אֵינְכֶם כָּלִים מִלְּפָנַי: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְקֵי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם לְחַיִּיב עֲמִיכֶם כִּמְאֹן אָמֵר יְהוָה צְבָאוֹת וְהָיָה תַעֲזוּוּ מִנִּיכֶם וְאַמְרַתֶּם בְּפִי נְשׁוּבוּ בְּעֵבֶר מִי נְשׁוּבוּ בְּפִי הַמָּאנִי: ח הַיּוֹקֵבֵעַ הָאֵם הַגֵּנוּ שִׁעֲשַׁק אֶדָם אֱלֹהִים כִּי אֶתֶם קִבְּעִים גִּזְלִים אֹתִי וְאַמְרַתֶּם בְּפִי קִבְּעוּד וּמְשִׁיבִים לוֹ, הֲלֹא הוּא הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה שְׂאֵתֶם גִּזְלִים מִן הַכֹּהֲנִים</p>	<p>שי למורא</p> <p>ד) וְעֶרְבָה לָהּ, בְּזִמְנֵי הַנְּאֻלָה, עֶרַב לָהּ וַיִּקְבַּל בְּרָצוֹן. מִנַּחַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם, הַמִּנְחָח וְהַקְּרָבֹת שֶׁקְּרִיבוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם שִׁבְחִיהָ. כִּימֵי עוֹלָם, הֵם יְמֵי מֹשֶׁה רַבְּנֵי וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹנוֹת, הַשָּׁנִים הַקְּדוּמוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנֶּבֱא שְׁלֹמֹה, שֶׁקְּבַל הַקִּב"ח קְרָבֹתֵיהֶם בְּרָצוֹן וְנִדְדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. ה) וְקִרְבַּתִי אֵלֵיכֶם, לְדוֹר שִׁיְהִי בַיּוֹם הַהוּא. וְכֵן הַיּוֹדוֹת שֶׁעָבְרוּ בְּכָר, אִם לֹא קָבְלוּ דִינָם בְּעוֹלָם הַיּוֹם, וַיִּקְבְּלוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְהֵייתִי עֵד מְמַחֵר, כְּלוּמֵר, לֹא יִתְמַחֵמָה הַמִּשְׁפָּט עַד שֶׁיִּשְׁקֹרוּ אֶת הַעֲדִים, כִּי אֲנִי בְּעֵצְמוֹ אֶהְיֶה עֵד מְמַחֵר לְחַדֵּד הַדִּבְרִים. וּמִטְּוִי גַר, מִיּוֹם מִשְׁפַּט הַגֵּר לְחַיִּיב בְּחֻמֵם. ו) כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי, אֶף־עַל־פִּי שְׂאֵנִי מֵאֲרִיךְ אִפִּי, לֹא הִשְׁתַּמְנַחַת דַּעֲתִי מִבְּרַאשׁוֹנָה לְאַהֵב אֶת הָרַע וּלְשַׂנְאֵי אֶת הַטוֹב. וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִרְשָׁעִים שְׂבָבֶם מֵתִים בְּרִשְׁעֵם וְלֹא קָבְלוּ עֲנָשׁ בְּחַיִּיכֶם, הָרִי לֹא כְלִיתֶם מִלְּפָנַי וְאוֹכַל לִבּוֹת דִּינִי מִתְּנַפְּשׁוֹת בְּנִיחָם. וְרַל פְּרִשׁוּ, "אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי", לֹא הִסִּיתִי אֶמֶת וְשִׁנִּיתִי לְהַפּוֹת בָּהּ. אֲבָל "אַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם", כִּי אַחַר הַפְּרָעוֹת הַתְּעַמְדִיתִי אֶתְכֶם הַרְבֵּה, וְחִצִּי כָּלִים וְאַתֶּם אֵינְכֶם כָּלִים. ז) שׁוּבוּ אֵלַי, לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי. וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם, לְחַיִּיב עֲמִיכֶם כִּמְאֹן. וְאַמְרַתֶּם בְּפִי נְשׁוּבוּ, וְתַעֲזוּ</p>
---	---

הפטרת שבת הגדול לקריאה בציבור

ולשמו"ת מלאכי פרק ג

ד וְעֶרְבָה לַיהוָה מִנַּחַת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם
כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדֻמוֹנוֹת: ה וְקִרְבַּתִי
אֵלֵיכֶם לְמִשְׁפַּטְי וְהֵייתִי עֵד מְמַחֵר
בְּמִכְשָׁפִים וּבַמְּנַאֲפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר
וּבְעֲשָׂקֵי שְׂכָר־שְׂכִיר אֶלְמָנָה וַיְתוֹם
וּמִטְּוִי־גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי אָמֵר יְהוָה
צְבָאוֹת: ו כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם
בְּגִי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם: ז לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם
סִרְתֶּם מַחְקֵי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי
וְאַשׁוּבָה אֵלֵיכֶם אָמֵר יְהוָה צְבָאוֹת
וְאַמְרַתֶּם בְּפִי הַיּוֹקֵבֵעַ אֶדָם
אֱלֹהִים כִּי אֶתֶם קִבְּעִים גִּזְלִים וְאַמְרַתֶּם בְּפִי
קִבְּעוּד הַמַּעֲשֵׂר

בְּנִיכֶם לִמְר, בְּעֵבֶר מִי נְשׁוּבוּ, בְּפִי הַמָּאנִי. ח) הַיּוֹקֵבֵעַ אֶדָם אֱלֹהִים, הָאֵם הַגֵּנוּ הַרְבֵּר שִׁעֲשַׁק אֶדָם אֶת אֱלֹהִים. כִּי אֶתֶם קִבְּעִים אֹתִי, שְׁתִּיר אֶתֶם
עוֹשִׂים אֹתִי. וְאַמְרַתֶּם בְּפִי קִבְּעוּד, וְאִם תִּאמְרוּ בְּפִי עֲשִׂינוּ אֹתִי. הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה, מִי שְׂאֵינְכֶם נוֹתְנִים אֶת הַמַּעֲשֵׂר לְלוּיִם וְאֵת הַתְּרוּמָה לְכֹהֲנִים,

עטרת מרים

שי למורא

וזו העשק שאתם עושקים אותי. ט) **במארה אתם נארים**, הלא בעבור זה אתם מקללים בקללת, כי אין הארץ נותנת וכולה. **ואותי אתם קבעים**, ועם כל זה לא תקחו מוסר ואתם עושקים אותי. הגוי כלו, כל העם, כי אין אחר מכם שימת המעשר והתרומה. י) **הביאו את כל המעשר אל בית**

האוצר, מעתה הביאו את כל המעשר אל בית האוצר העשוי לך בבית המקדש, כמו שכתוב "את מעשר המעשר לבית אלהינו אל הלשכות לבית האוצר..." (נחמיה יג:טז...). ויהי מרחק בבית, כדי שיתנה המזון מצוי לאנשי בית, הם הכהנים והלויים. ובחגוני נא בזאת, בחגו אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה. אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, ענין שבועה הוא, הרי תראו אם לא יהיה דבר זה שאפתח לכם את ארבות השמים. "ארבות", חלונות, כמו "ארבות השמים נפתחו" (בראשית ויא).

והריקתי לכם ברכה עד בלי די, ואשפך לכם ברכה עד שלא יהיה די מקום בברנות לחזיק את הכל. פרוש אחר פרוש ר"ל, עד שיכלו שפוחותים מלומר די. (יא) **ונגערתי לכם באכל**, בעבורכם אנער בארבה האוכל את התבואה, ולא ישחית וגו'. ולא תשפל לכם תגפן, כלומר, לא תחסר את פריה. (יב) **ואשרו אתכם כל הגוים**, כל הגוים יאשרו שאני חפץ בכם וברצונם. כי תהיו אתם ארץ חפץ, שתהיו אתם יושבים בארץ חפץ שחפץ ה' להשרות שכנתו בה, ותעשו בה רצוני. (יג) **חזקו עלי דברכם**, כאן שב הנביא מלאכי להוכיחם על מה שהיו אומרים שאין דין ואין דין. ואמר, דברכם חזקים על שיש עלי. **שוא עבד אלהים**, על

חנם נעברנו, כי לא נקבל שכר. קדרנית, בשפל רוח והכנעה מפני ה'. (טו) **ועתה אנחנו מאשרים ודים**, הנה עכשיו אנחנו משבחים את האנשים הנדים שלא חששו על משמרת התורה. גם נבנו עושי רשעה, כלומר, טובה כפולה היתה להם, שהם קמים כבנו, וגם בחנו אלהים

והתרומה: ט במארה אתם נארים ואתי אתם קבעים הגוי כלו: י הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחגוני נא בזאת אמר יהוה צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די: יא ונגערתי לכם באכל ולא ישחת לכם את פרי האדמה ולא תשפל לכם תגפן בשדה אמר יהוה צבאות: יב ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר יהוה צבאות: יג חזקו עלי דברכם אמר יהוה ואמרתם מה נדברנו עליך: יד אמרתם שוא עבד אלהים ומה בצע פי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני יהוה צבאות: טו ועתה אנחנו מאשרים ודים גם נבנו עושי רשעה גם בחנו אלהים וימלטו: טז אז נדברו יראי יהוה איש אל רעהו ויקשב יהוה וישמע ויפתב ספר זכרון לפניו ליראי

ומן הלויים: ט בעבור זה במארה חולי בתבואה ובמעים אתם מקללים ואתי אתם קבעים הגוי כלו לא יחידים לבר: י לכן הביאו מעתה את כל המעשר אל בית האוצר בבית המקדש ויהי מרחק מן הבית לביתם וללויים ובחגוני נא בחגו אותי בזאת המצוה אמר יהוה

צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות חלונות השמים והריקתי ואשפך לכם ברכה עד בלי די לנבול מצוה זאת: **יא ונגערתי לכם** אנוף בשבילכם באכל בארבה האוכל את התבואה ולא ישחת לכם את פרי האדמה ולא תשפל לא תחסיר לכם תגפן בשדה מפרה אמר יהוה צבאות: **יב ואשרו** ישבחו אתכם כל הגוים לפי כרובית ההצלחה פיתחיו אתם ארץ חפץ ארץ שחפץ ה' בה לברך אותה ולהשגות עליה אמר יהוה צבאות: **יג חזקו** קשים עלי דברכם ואתם מתחזקים ברכותם לסחור את דברי אמר יהוה ואמרתם מה נדברנו עליך: **יד אשב** לכם כי מה שאמרתם שוא בחנם עליו לעבד אלהים כי לא נקבל שכר ומה בצע תועלת בא לנו כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית שחוח והכנעה מפני יהוה צבאות לרוך ונענו בעבודתנו ואין לנו שכר כל מאומה: **טו ועוד** הואיל ועתה ראינו שאין תועלת לשמור משמרת המקום, הנה אנחנו מאשרים משבחים הנדים שהם אינם יגיעו לעבוד את ה' ויכל זאת גם נבנו עושי רשעה וקמים כבנו, ולא הפסידו מאומה גם בחנו אלהים לדעת אם יוכל להעניש אותם ומה וימלטו כי לא נעשה להם מאומה רע: **טז אז** בששמעו יראי ה' דברי הרשעים ההם המעוררים פסיקות ותלונות נדברו יראי יהוה

המשבילים איש אל רעהו נושאים בהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין על ויקשב יהוה וישמע ומה להם שברים בזה ויפתב ספר זכרון לפניו ליראי יהוה הם הצדיקים, בחנו לדעת אם יוכל לתת ענש על עון, והנה נמלטו מן הענש ולא השיגם. (טז) אז נדברו וגו', אני משיב על דבריהם, שאין נדברו יראי ה' שלא

המשבילים איש אל רעהו נושאים בהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין על ויקשב יהוה וישמע ומה להם שברים בזה ויפתב ספר זכרון לפניו ליראי יהוה הם הצדיקים, בחנו לדעת אם יוכל לתת ענש על עון, והנה נמלטו מן הענש ולא השיגם. (טז) אז נדברו וגו', אני משיב על דבריהם, שאין נדברו יראי ה' שלא

ולחשבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד השם הנכבד והנורא: זו והיו אמריהם שמורים לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה סגלה אוצר נחמד לשלם לכל איש כמפעלו או וחמלתי עליהם פאשר יחמל איש על-בנו העבד אתו מאהבה: יח עם פי עתה רואים הנדים בשלום ושבתם וראיתם ותראו הנבדל בין צדיק לרשע בין עבד אלהים מאהבה לאשר לא עבדו מאהבה אלא מתקנות גמול ויראת עונש: יט פיר הנה היום המשפט פא בער פתגור אש והיו כל-יודים וכל-עשה רשעה נחים להשרף פקש ולהט ולהט אתם היום הפא אמר יהוה צבאות ער אשר לא-יעזב לא ישאיר להם שרש וענף זכרון מה: כ אכל וזרחה לכם ראי שמו שמש בזכות הצדקה ומעשים טובים שעשו ומרפא בכנפיה של השמש הפרושים על הארץ: ויתנה לכם לרפואה ומענה, ויצאתם בכל מקום שהצאו ותבואו ופשתם מתענגו כטוב ותתרחבו כבשר וישוון פעגלי פעגלים המפסמים במרבק בדיר שלהם: כא ועפותם אתם תמנעו ותקחשו את הרשעים כיהיו לאפר מניח תחת כפות רגליכם ותרקסו אתם ביום המשפט אשר-אני עשה שופטם לכליון אמר יהוה צבאות: כב הואיל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור ודור זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בהרב על-פל ישראל כי בשמירת חקים ומשפטים תקבלו הגמול: הוא הנביאה האחרונה שאחריו לא יבא עוד נביא ותורה עד עת קץ: כג הנה בזכות התורה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא הוא יום הגמול: כד והשיב לבי-אבות להקדושי ברודי-הוא על ידי בנים ולב בנים על עם אבותם פן-אבוא פתאים והפיתו את-הארץ חרם ולכן יקדים לשלוח מלאך הברית להשיכם בהשוקה ולהיות מוכנים לפני ה' בבואו לשפוט את הארץ והיתה לה' המלכה: כג הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

להדבק במעשיהם הרעים. ויכתב ספר זכרון לפניו, אפי-על-פי שאינו ממהר להשיב גמול, צויתי לכתב להם ספר זכרון, זו) והיו לי, והיו לי הדריהם מקומים, ליום אשר אני עושה סגלה, ליום אשר אצדתי כמו באוצר והנחתי לשלם בו גמולי, וחמלתי עליהם וגו'. ולחשבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד שמו הנכבד והנורא. (אבן עזרא). על בנו העובד אתו, על בנו הנזקק בעבודתו. (יח) ושבתם וראיתם וגו', הנה או תשובו ותראו התפרש בין צדיק לרשע. (יט) היום פא, יום המשפט פא. שרש וענף, כלומר בנים ובני בנים. (כ) שמש צדקה, כלומר, הצדקה שעשיהם תאיר לכם כשמש. שמנות הצדקה הצדקה בעצמה השלם לכם גמול טוב. ומרפא בכנפיה, בורחמה תתנה לכם רפואה ומענה. ויצאתם ופשתם, ככל אשר תצאו ותבואו תפרו ותרכבו "ופשתם", ענן רבוי, כמו "ופשו פרשיו" (חבקוק א.ח). פעגלי מרבק, פעגלים הנכנסים לדיר לפסמים. (כא) ועפותם רשעים, ותכבשו את הרשעים. "ועפותם", ענן מעור וכבוש, מלשון "מעסים רמוג" (שיר השירים ב.ו). ביום אשר אני עושה, ביום המשפט שאני שופטם. (כב) זכרו תורת משה עבדי, זכרו ושמרו לקומה, כי היא תלמדכם דרך יראת ה', וכבוא היום הנזקק תמלטו. הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו', בזכות למור וקיום התורה, אשלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. (כד) והשיב לב אבות על בנים, והוא ישיב את לב האבות להקב"ה על ידי בנים, שיאמר לבנים דרך אהבה ורצון "לכו ודברו אל אבותיכם לאחו בדרכי הקב"ה". וכן לב בנים על אבותם, שיאמר לאבות וכו'. ור"ל הרשעה, שאליהו יבוא לשלם שלום בעולם. פן אבוא והפיתו את הארץ חרם, ולכן אשלח את אליהו הנביא לפני בוא יום ה', שאם אבוא ביום ההוא לשלם גמול ועדון לא שבו, אפא את כל יושבי הארץ בחרם ואבדון, לכן אשלח את אליהו קדם לכן להשיב אותם אלי להיות נכונים לקבל הגמול הטוב.

אֶת־הָאָרֶץ חָרַם: כִּג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה
הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֱלֹהֵי הַנְּבִיאַי עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגַּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבוֹד וּלְתַפְאֳרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם שהמה כולם כולל ספו חוסיפו אותם על זבחיכם על זבחי שלמים ומקריבו אותם ואכלו תבשר
שהרי אינם לרצון לפני ולמה תפסירו הבשר: כב כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה

הפטרת פרשת צו לשנים מקרא ואחד תרגום

ירמיה פרק ז

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם
ואכלו בשר: כב כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא
אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח: כג כי אם את הדבר הזה
צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי

וזבח כי תחלת תנאי לא היה אלא
אם שמעו שמעו בקולי ושמרתם את
בריתי והייתם לי סגולה (שמות יט):
כג כי אם את הדבר הזה צויתי
אותם לאמר שמעו בקולי
והייתי לכם לאלהים אני בעצמי
אשפיע לכם טובה בוולת אמצעי
ואתם תהיו לי לעם זה העקרה
והקאת הפרגנות היא פאחד מכל
המצוות שאין נחת בהם בוולת שמוע

כד) במעצות, בעצות שלכם, לא בעצתי, וכפי שמשמשיך "בשררות לבם הרע" בשרירות לבם, כפי שלכם רוצה. מלשון "אשרנו" (במדבר כד.ו). פרוש אחר, בתקף לבם, מלשון "שריר וקנה". ובתרגום יונתן בן עוזיאל, בהתחור לבם. ויהיו לאחור, כלומר, בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה', ולא לפנים, ולא היו מוסיפים והולכים. כה) יום השכם ושלח, מדי יום ביום השכם ושלח. כח) ונכרתה מפייהם, ונפסקה הזכרתה מפייהם.

בְּקוֹל ה' וְהִלַכְתֶּם בְּכָל־הַדְרֹךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֹתְכֶם לֹא יִבֹּא לִי תוֹעֵלָה מִזֶּה רַק לְמַעַן יֵיטֵב לָכֶם: כִּד וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם אִף יוֹצֵאי מִצְרַיִם, וַיִּלְכְּוּ בְּמַעֲצוֹת גַּעֲזָה שָׁלָחַם בְּשִׁרְרוֹת לָבָם הֲרַע מִה שִׁמְרָדוֹ וְהִתְאָוּ וַיִּהְיוּ לְאַחֹר הִלְכוּ לְאַחֹר בְּכָל יוֹם הָיוּ פוֹתְחִים וְהוֹלְכִים בְּעִבּוּדַת ה' וְלֹא לְפָנָיִם: כה לְמֹן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה הָמָּה פוֹתְחִים וְהוֹלְכִים וְאִשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשֶּׁכֶם וְשָׁלַח בְּכָל יוֹם אֲנִי מִשְׁפִּים וּמְשַׁלַּח: כו וְלֹא שָׁמְעוּ אֲלֵי אֲנִי אֲנִשׁ הַדּוֹר הַזֶּה, וְעוֹד וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם כִּי לֹא רָצוּ כָּלֵל לְבַחֵן דְּבַר הַנְּבִיאִים וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם וְגַם לֹא הִסְבּוּ אוֹתוֹ לְאַחֲרֵיהֶם לְרֹאשׁוֹ, וְכִהָ הֲרַעוּ מֵאֲבוֹתָם: כז אָמַר ה' לִרְמִידוֹ וְדַבְרָתוֹ פֶּאֶשֶׁר הַדָּבָר אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִדְעֵתִי אֲשֶׁר וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ וַיִּכְרְחוּ לָהֶם וַיִּקְרָאתִי וְאִם תִּקְרָא אֲלֵיהֶם יִדְעֵתִי וְלֹא יַעֲנוּכֶם כִּי לֹא יַעֲנוּ לָךְ: כח אִי וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם אִין אֵלֶּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁמְעוּ דְבַר ה' בְּסִינַי אֵלֶּה זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־ שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר מֵעוֹלָם אֲבָדָה הַאֲמוּנָה

לְעַם וְהִלַכְתֶּם בְּכָל־הַדְרֹךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֹתְכֶם לְמַעַן יֵיטֵב לָכֶם: כד וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם וַיִּלְכְּוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשִׁרְרוֹת לָבָם הֲרַע וַיִּהְיוּ לְאַחֹר וְלֹא לְפָנָיִם: כה לְמֹן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאִשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשֶּׁכֶם וְשָׁלַח: כו וְלֹא שָׁמְעוּ אֲלֵי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם הֲרַעוּ מֵאֲבוֹתָם: כז וְדַבְרַת אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ וַיִּקְרָאתִי אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכֶם: כח וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־ שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר אֲבָדָה הַאֲמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם: ט כִּי אֶמַר יְהוָה אֲלֵי־יִתְהַלֵּל חֲכֶם בְּחֻכְמָתוֹ וְאֲלֵי־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֲלֵי־יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ: כג כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁפֶל וַיִּדַע אוֹתִי כִי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חֲפָצְתִי נְאֻם־יְהוָה:

וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם וְלֹא יִכְרוּ פֶה: ככ פה | אָמַר יְהוָה אֲלֵי־יִתְהַלֵּל חֲכֶם בְּחֻכְמָתוֹ כִּי לֹא תוֹעִיל לֹא כִּיֹּן שְׂלֵא יִדַע אֵת ה' וְלֹא הִלֵּךְ בְּדַרְכֵי וְאֲלֵי־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ שִׁיכֵל לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשָּׁבִי אֲלֵי־יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ לְפָדוֹת בּוֹ נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשָּׁבִי: כג כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל יִשְׁפַח אֵת עֲצֻמוֹ הַשֶּׁפֶל כִּמְהָ שֶׁהַשֶּׁפֶל וַיִּדַע אוֹתִי כִי אֲנִי יְהוָה וְאִין עוֹד, וְאִין הוּא הַעֲשֶׂה חֶסֶד לְאוֹרְכֵי וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי, וְעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְחַפְרַע מִן הַרְשָׁעִים וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ לְקַבֵּל אֵת הַשָּׁבִים כִּי־בְאֵלֶּה חֲפָצְתִי נְאֻם־יְהוָה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

וְיְהִי כִּי־יִבְרָא הַיּוֹם הַזֶּה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: ה וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לְפָנָי יְהוָה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיִּרְא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: (לד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בְּעֵדָךְ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר

ט « וְיְהִי כִּי־יִבְרָא הַיּוֹם הַזֶּה נִרְאָה אֲלֵיכֶם וְלִכְנֵי וְלִזְקָנֵי יִשְׂרָאֵל: ז וַיֹּאמֶר אֶל־אֶהְרֹן קַח־ לָךְ עֵגֹל בֶּן־בְּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנָי יְהוָה: ח וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֹל וְכִבְשֵׁ בְנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ט וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחָ לְפָנָי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם

מִחוּץ לַמִּחְנָה: ^ב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ג וְאֶת־הָעֵלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הָעֵלָה הַמִּזְבֵּחַ: ^ה וַיִּקְרַב אֶת קַרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כַּפְּרָאֵשׁ: ^ו וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ^ה וַיִּקְרַב אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־הָעֵלָה וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ^ט וַיִּקְרְבוּ בְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הָעֵלָה וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^י וְאֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^{יא} וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ^{יב} וַיִּקְרַב אֶת קַרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאוּהוּ כַּפְּרָאֵשׁ: ^{יג} וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

אגרות קודש

ב"ה ב' בניסן תשי"ח
ברוקלין

הנהלת צעירי אגודת חב"ד
הנהלת רשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש
אשר בארה"ק ת"ו, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"כ מכ"ד אדר ובמענה לשאלותיהם:

(א) כשמתקבלת מכאן איזה הצעה או גם הוראה, מובן וגם פשוט שאין הפירוש שאפשר לבזבז על זה סכומים בלתי מוגבלים וכחות בלתי מוגבלים, כי כשלוקחים ע"ע התחייבות יש לסלקם במועדים הקבועים, ואם ההתחייבות בלתי מוגבלת אין זה בא בחשבון.

(ב) ע"פ הני"ל מובן שבהנוגע לנסיעות לקבוצים וכיו"ב, קביעות שיעורים ויסוד בתי ספר וכו', הרי זהו ענין ככל פעולות האדם בהגבלה מתאים להנקודה האמורה.

(ג) לעו"ז התחייבות ממגבית המיוחדת למחצית ההוצאה על כנוס הנוער, בתקפה עומדת, ולפלא שלא קבלו זה עד עתה מקופת המגבית זו, ואפשר לפי שעה ה"י בה חסרון.

(ד) בהנוגע להתעסקות בשטח החינוך, כמדומה אשר אמרתי כאן להרה"ח כו' הרי"ג שי' וכן גם כתבתי, שהמדובר לכל לראשונה הוא באלו שאין להם פרנסה לע"ע או העומדים על פרשת דרכים, אבל לא לעזוב פרנסה מבוססת ומי יאמר גם בהרווחה שבביל האמור, שעכ"פ בשלב הראשון אין אלו באים בחשבון הני"ל, והרי לע"ע לא גייסו מי שהוא מאלו הפנויים ועומד על פרשת דרכים...

(א) בהביא בחשבון זמן העבודה דעד עתה, מהנכון ה"י שיתאספו ויעשו ס"ה מהעבודה בשנים שעברו ותוצאותי, והרי ידוע פתגם שה"י רגיל בפי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהעבר מלמד העתיד, ובטח בהתבוננות המתאימה תתוספנה נקודות לתכנית וסידור העבודה בעתיד.

בברכת הצלחה בעבודתם הקדושה להפצת המעיינות עד אשר יגיעו גם חוצה.

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

שבת	יציאת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמוה"ז		א	ש	
										א	ש	א	ש			
19:44	18:47	19:34	19:30	19:07	19:03	13:14	13:15	10:33	10:37	9:27	9:31	8:52	8:57	6:16	6:23	באר בענע (ק)
19:46	18:37	19:35	19:30	19:11	19:07	13:13	13:14	10:32	10:36	9:26	9:30	8:50	8:55	6:14	6:22	חיפה (ק)
19:43	18:30	19:33	19:28	19:11	19:07	13:12	13:13	10:31	10:35	9:25	9:30	8:50	8:55	6:14	6:21	ירושלים (ק)
19:45	18:46	19:35	19:31	19:08	19:04	13:14	13:15	10:33	10:37	9:27	9:31	8:51	8:56	6:16	6:23	תל אביב (ק)
20:30	19:22	20:16	20:06	19:41	19:32	13:29	13:30	10:41	10:46	9:31	9:38	8:43	8:51	6:10	6:22	אוסטריה, מלבורן (ק)
18:37	17:41	18:26	18:34	17:59	18:07	12:51	12:53	10:28	10:28	9:30	9:28	8:54	8:52	6:44	6:38	אוסטריה, מלבורן (ח)
20:28	19:22	20:14	20:06	19:41	19:33	13:31	13:32	10:44	10:49	9:35	9:41	8:49	8:56	6:16	6:27	אוקראינה, אודסה (ק)
20:16	19:07	20:02	19:52	19:27	19:18	13:14	13:15	10:26	10:31	9:16	9:23	8:28	8:36	5:55	6:08	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
20:46	19:36	20:32	20:21	19:55	19:46	13:40	13:41	10:50	10:56	9:40	9:48	8:49	8:58	6:18	6:31	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:39	19:28	20:25	20:14	19:48	19:38	13:33	13:33	10:43	10:48	9:33	9:40	8:41	8:50	6:10	6:23	אוקראינה, קייב (ק)
19:18	18:23	19:08	19:05	18:43	18:41	12:55	12:56	10:17	10:20	9:12	9:15	8:39	8:43	6:04	6:09	איחוד אמירויות אבו דאבי (ח)
20:52	19:46	20:39	20:30	20:08	20:00	13:57	13:58	11:11	11:15	10:02	10:08	9:17	9:24	6:43	6:54	אטליה, מילאנו (ק)
18:49	18:00	18:40	18:42	18:18	18:19	12:45	12:47	10:14	10:15	9:11	9:13	8:42	8:44	6:12	6:13	אקוודור, קיטו (ח)
19:11	18:17	19:00	19:08	18:34	18:42	13:24	13:26	11:01	11:01	10:03	10:01	9:28	9:26	7:15	7:10	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:00	19:02	19:48	19:57	19:18	19:28	14:16	14:18	11:55	11:54	10:57	10:55	10:19	10:17	8:13	8:06	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:23	19:22	20:11	20:05	19:41	19:36	13:40	13:41	10:56	11:00	9:48	9:54	9:09	9:15	6:33	6:43	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:14	19:13	20:02	19:56	19:32	19:26	13:29	13:30	10:45	10:49	9:37	9:43	8:56	9:03	6:21	6:31	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:15	19:14	20:03	19:56	19:33	19:27	13:30	13:31	10:45	10:50	9:37	9:43	8:57	9:03	6:22	6:31	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:54	19:52	20:42	20:35	20:11	20:04	14:06	14:07	11:21	11:25	10:12	10:18	9:30	9:37	6:56	7:06	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:23	19:28	20:13	20:09	19:48	19:44	13:54	13:55	11:14	11:17	10:08	10:12	9:34	9:38	6:58	7:04	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:59	19:03	19:49	19:44	19:21	19:17	13:25	13:26	10:43	10:47	9:37	9:41	9:00	9:06	6:24	6:32	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:18	19:24	20:08	20:05	19:43	19:40	13:53	13:55	11:15	11:18	10:09	10:13	9:36	9:40	7:01	7:07	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:12	19:10	19:59	19:53	19:29	19:23	13:25	13:26	10:41	10:45	9:33	9:38	8:51	8:58	6:16	6:26	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:20	19:18	20:08	20:01	19:37	19:30	13:33	13:34	10:48	10:52	9:40	9:45	8:58	9:04	6:23	6:33	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
20:38	19:37	20:26	20:20	19:56	19:50	13:54	13:54	11:09	11:13	10:01	10:07	9:21	9:27	6:46	6:55	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:12	19:09	19:59	19:52	19:29	19:22	13:24	13:25	10:39	10:44	9:31	9:37	8:49	8:56	6:14	6:24	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:58	18:09	18:49	18:53	18:26	18:30	13:03	13:05	10:36	10:36	9:35	9:35	9:05	9:05	6:40	6:39	בוליביה, לה-פס (ח)
21:26	20:14	21:11	21:00	20:34	20:24	14:17	14:18	11:27	11:32	10:16	10:24	9:24	9:33	6:53	7:06	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:25	20:14	21:10	21:00	20:33	20:24	14:17	14:18	11:27	11:33	10:17	10:24	9:25	9:34	6:54	7:07	בלגיה, בריסל (ק)
18:29	17:38	18:19	18:25	17:59	18:05	12:37	12:39	10:11	10:11	9:11	9:11	8:40	8:40	6:19	6:17	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:17	17:27	18:08	18:13	17:44	17:49	12:25	12:27	9:59	9:59	8:59	8:59	8:28	8:28	6:07	6:05	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:45	19:36	20:30	20:19	19:54	19:44	13:35	13:36	10:45	10:50	9:34	9:42	8:41	8:50	6:11	6:24	בריטניה, לונדון (ק)
21:00	19:48	20:44	20:32	20:05	19:54	13:44	13:45	10:52	10:58	9:41	9:49	8:44	8:55	6:16	6:30	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:55	19:41	20:39	20:28	20:02	19:51	13:42	13:42	10:50	10:56	9:40	9:47	8:45	8:54	6:15	6:29	גרמניה, ברלין (ק)
21:06	19:55	20:51	20:41	20:15	20:06	14:00	14:01	11:11	11:16	10:00	10:08	9:10	9:18	6:38	6:51	גרמניה, פנקפורט (ק)
18:28	17:37	18:19	18:25	18:00	18:06	12:38	12:40	10:12	10:13	9:13	9:12	8:41	8:40	6:22	6:19	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:28	18:37	19:19	19:17	18:55	18:54	13:11	13:12	10:34	10:37	9:30	9:33	8:59	9:02	6:24	6:28	הודו, מומבאי (ח)
19:24	18:33	19:15	19:13	18:51	18:49	13:07	13:08	10:30	10:33	9:26	9:29	8:55	8:58	6:20	6:25	הודו, פונה (ח)
20:17	19:10	20:03	19:54	19:29	19:21	13:18	13:19	10:30	10:35	9:21	9:27	8:33	8:41	6:01	6:12	הונגריה, בודפשט (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול - בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת החוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	אדמו"ר		מג"א		א	ש	
										א	ש	א	ש			
19:19	18:18	19:07	19:01	18:37	18:31	12:34	12:35	9:50	9:54	8:42	8:47	8:01	8:07	5:26	5:35	טורקיה, איסטנבול (ח)
20:39	19:39	20:27	20:21	19:58	19:53	13:59	14:00	11:15	11:19	10:08	10:13	9:29	9:35	6:54	7:03	יוון, אתונה (ק)
20:37	19:30	20:23	20:14	19:49	19:41	13:39	13:40	10:51	10:56	9:42	9:49	8:55	9:03	6:22	6:34	מולדובה, קישינב (ק)
19:26	18:35	19:17	19:15	18:53	18:51	13:08	13:09	10:31	10:34	9:26	9:30	8:55	8:59	6:20	6:25	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
18:43	17:43	18:31	18:41	17:59	18:10	13:00	13:02	10:40	10:39	9:43	9:40	9:02	8:59	7:01	6:53	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
19:03	18:09	18:53	18:49	18:27	18:24	12:36	12:38	9:57	10:00	8:51	8:55	8:18	8:22	5:42	5:49	נפאל, קטמנדו (ח)
19:31	18:28	19:19	19:13	18:49	18:43	12:48	12:49	10:04	10:08	8:56	9:02	8:16	8:22	5:41	5:51	סין, בייג'ינג (ח)
19:41	18:52	19:32	19:33	19:09	19:11	13:36	13:37	11:04	11:06	10:01	10:03	9:33	9:35	7:01	7:03	סנגפור, סנגפור (ח)
20:23	19:10	20:08	19:56	19:29	19:19	13:11	13:12	10:20	10:26	9:09	9:17	8:15	8:25	5:45	5:59	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:47	18:27	18:31	18:04	18:08	12:39	12:41	10:10	10:11	9:09	9:10	8:40	8:41	6:13	6:13	פרו, לימה (ח)
21:10	20:04	20:57	20:48	20:24	20:16	14:15	14:16	11:28	11:33	10:19	10:25	9:34	9:41	7:00	7:11	צרפת, ליון (ק)
21:28	20:19	21:14	21:04	20:40	20:31	14:25	14:26	11:36	11:42	10:27	10:34	9:38	9:46	7:06	7:18	צרפת, פריז (ק)
18:35	17:46	18:26	18:27	18:03	18:04	12:28	12:29	9:55	9:57	8:52	8:54	8:23	8:25	5:51	5:53	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:42	19:39	20:30	20:22	20:00	19:53	13:51	13:52	11:05	11:10	9:57	10:03	9:14	9:21	6:39	6:50	קנדה, טורונטו (ק)
20:23	19:18	20:10	20:02	19:38	19:30	13:28	13:29	10:41	10:46	9:32	9:39	8:47	8:55	6:14	6:25	קנדה, מונטריאול (ק)
19:54	18:57	19:43	19:38	19:16	19:11	13:19	13:20	10:37	10:41	9:30	9:35	8:53	8:58	6:17	6:26	קפריסין, לנגקיה (ק)
20:53	19:35	20:36	20:23	19:55	19:43	13:32	13:32	10:39	10:45	9:27	9:35	8:28	8:39	6:01	6:15	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
20:30	19:10	20:12	19:59	19:33	19:21	13:05	13:06	10:11	10:17	8:59	9:08	7:58	8:09	5:32	5:47	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:54	18:47	19:40	19:31	19:06	18:58	12:55	12:56	10:08	10:13	8:59	9:05	8:12	8:19	5:39	5:50	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
20:59	19:52	20:45	20:36	20:15	20:07	14:00	14:01	11:12	11:17	10:03	10:10	9:16	9:24	6:43	6:55	שווייץ, ציריך (ק)
19:03	18:13	18:54	18:53	18:31	18:31	12:50	12:51	10:15	10:17	9:11	9:14	8:41	8:44	6:07	6:11	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

אגרות קודש

ב"ה ב' בניסן תשי"ח
 ברוקלין
 שלום וברכה!

... במ"ש אודות יחסו לבתו... שתליט"א, ידוע פסק תוה"ק תורת חיים, בהנוגע לעצמו ולבני ישראל, אשר הדרכים צ"ל דרכי נועם ואפילו הנתיבות נתיבות שלום, וידוע הפס"ד לעולם תהא ימין מקרבת וכו' ואם מאיזה טעם שיהי צריך להראות שהנהגה לא היתה כדבעי כלל וכלל, הרי כמה אופנים בזה, וק"ל, ויהי רצון שבקרוב ממש ירווה גם ממנה רוב נחת אמיתי הוא נחת יהודי חסידותי.

סדר הדלקת נרות לשבת קודש וחג הפסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.
תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

יום שישי, ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (נותנים גם עבור החג הראשון שחל במוצאי שבת, ובחול"ל גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הברכה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

מוצאי שבת קודש, ליל יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת, בליל יום טוב של חג הפסח.
זמן הדלקת הנרות הוא לאחר זמן יציאת השבת כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים.
יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים. הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל-פּוֹרְעָנוֹת המְתַרְגְּשׁוֹת ובָאוֹת לְעוֹלָם. ותשלח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדִינוּ, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

פשוט 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב